

รายงานการวิจัย

เรื่อง

ปัญหาทางกฎหมายในการดำเนินคดีผู้บริโภค: ศึกษากรณีสัญญาเช่าซื้อ

Legal problems in consumer procedure: study of hire purchase contracts

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศิริศักดิ์ จิงถาวรณ

โครงการวิจัยนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนการวิจัย

จากทุนอุดหนุนการวิจัยเงินรายได้ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

พ.ศ. ๒๕๖๘

คำนำ

ผู้วิจัยเป็นอาจารย์ประจำภาควิชานิติศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ในปีการศึกษา 2553 ผู้วิจัยได้รับมอบหมายให้เป็นผู้รับผิดชอบสอนในรายวิชากฎหมายลักษณะเช่าทรัพย์ เช่าซื้อ จ้างแรงงาน จ้างทำของ รับขน ต่อมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยได้รับมอบหมายให้เป็นผู้รับผิดชอบสอนในรายวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง 1 และรายวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง 2 และตั้งแต่ปีการศึกษา 2561 ถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยได้รับมอบหมายให้เป็นผู้รับผิดชอบสอนในรายวิชากฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค และสัมมนากฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค

หากเป็นสัญญาเช่าซื้อที่คู่สัญญามีฐานะเท่าเทียมกัน เมื่อเกิดข้อพิพาท จะเสนอเป็นคดีแพ่ง การพิจารณาคดีอยู่ภายใต้บังคับของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่หากเป็นกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเป็นผู้บริโภคและอีกฝ่ายเป็นผู้ประกอบธุรกิจ เมื่อเกิดข้อพิพาท จะเสนอเป็นคดีผู้บริโภค การพิจารณาคดีอยู่ภายใต้บังคับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ซึ่งในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติกำหนดไว้โดยเฉพาะ จะต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาอนุโลมใช้

แม้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กำหนดกลไกให้ประชาชนเข้าถึงการใช้สิทธิในการดำเนินคดีได้สะดวก รวดเร็ว ประหยัด โดยกฎหมายมุ่งให้เป็นเครื่องมือช่วยเหลือผู้บริโภคที่มีอำนาจต่อรองน้อยกว่า ให้มีช่องทางต่อสู้ผู้ประกอบธุรกิจได้เพิ่มขึ้น และปัจจุบันมีปริมาณคดีจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ผู้วิจัยเห็นปัญหาในการดำเนินคดีผู้บริโภค กรณีสัญญาเช่าซื้อ จึงทำการศึกษาวิจัยในประเด็นดังกล่าว

งานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยได้รับทุนสนับสนุนการทำวิจัยจากคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ศิริศักดิ์ จีงถาวรณ

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาทางกฎหมายในการดำเนินคดีผู้บริโภค ศึกษากรณีสัญญาเช่าซื้อของประเทศไทย การศึกษาใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิจัยแบบค้นคว้าทางเอกสาร โดยศึกษากฎหมายเกี่ยวกับสัญญาเช่าซื้อ และการดำเนินคดีผู้บริโภคกรณีสัญญาเช่าซื้อของประเทศไทย วิเคราะห์และสังเคราะห์ปัญหา ตีบทกฎหมายและคำพิพากษาที่เกี่ยวข้อง และเสนอแก้ไขพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค 2551 และข้อกำหนดประธานศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีผู้บริโภคกรณีสัญญาเช่าซื้อ

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ปัญหาทางกฎหมายในการดำเนินคดีผู้บริโภคซึ่งไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 รวมถึงปัญหาที่เกิดจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ดังนี้ 1. ปัญหาความสลับซับซ้อนของกฎหมายยากต่อการทำความเข้าใจของผู้บริโภคโดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับคำนิยามคดีผู้บริโภค 2. ปัญหาการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้บริโภค ข้อจำกัดด้านเวลาค่าใช้จ่าย ระบบการพิจารณา การกำหนดประเด็นข้อพิพาท ภาระการพิสูจน์ บทบาทอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดี และบทบาทของผู้พิพากษา ระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษา ปัญหาการไกล่เกลี่ย รวมถึงข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมซึ่งนำไปสู่การพิพากษาตามสัญญายอม 3. ปัญหาการเสนอพยานหลักฐานและสืบพยานตามมาตรา 34 และการพิจารณาคดีให้เสร็จโดยเร็ว 4. ปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้เช่าซื้อในคดีผู้บริโภค

ผู้วิจัยเสนอแนะทางกฎหมาย แก้ไขปัญหาความสลับซับซ้อนของกฎหมายที่ยากต่อการเข้าใจของผู้บริโภค โดยแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 โดยเสนอแนะให้ แก้ไขคำนิยามผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจ แยกคดีผู้บริโภคเป็นตัวฟ้องออกจากผู้ประกอบธุรกิจเป็นตัวฟ้อง เสนอแก้ไขเรื่องเขตอำนาจศาล เสนอให้เพิ่มเรื่องการโอนคดีผู้บริโภค เสนอให้แก้ไขเรื่องการส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้กับจำเลย แก้ไขให้เจ้าพนักงานคดีให้คำแนะนำช่วยเหลือและให้คำปรึกษา โดยเฉพาะแก่ฝ่ายผู้บริโภค เสนอให้เพิ่มบทบาทหน้าที่เจ้าพนักงานคดี เสนอให้เพิ่มเรื่องกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาคดี เสนอให้เพิ่มการตรวจสอบข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความให้เป็นไปตามหลักแห่งความสุจริตโดยคำนึงถึงมาตรฐานทางการค้าที่เหมาะสมภายใต้ระบบธุรกิจที่เป็นธรรม เสนอให้ศาลวางแนวทางในการกำหนดความรับผิดชอบของผู้เช่าซื้อและผู้ค้าประกันให้สอดคล้องกับประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 และประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2565 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2566

คำสำคัญ : การดำเนินคดีผู้บริโภค, สัญญาเช่าซื้อ, ปัญหาคดีเช่าซื้อ

Abstract

This research aims to study the legal problems in consumer litigation, studying the case of hire-purchase contracts in Thailand. The study uses a qualitative research method, which is a documentary research. It studies the law on hire-purchase contracts and consumer litigation in the case of hire-purchase contracts in Thailand. It analyzes and synthesizes the problems, relevant laws and judgments, and proposes amendments to the Consumer Procedure Act 2008 and the Supreme Court President's regulations related to consumer litigation in hire-purchase contracts.

The research found that the legal problems in consumer litigation are not consistent with the intention of the Consumer Procedure Act 2008, including the problems resulting from the enforcement of the Consumer Procedure Act 2008, as follows: 1.The problem of the complexity of the law that is difficult for consumers to understand, especially the problem of the definition of consumer cases. 2.The problem of consumers' access to justice, time limitations, costs, the consideration system, the determination of disputed issues, the burden of proof, the role and authority of court officials, and the role of judges, the period of consideration and judgment, the problem of mediation, including agreements or compromise agreements leading to judgments according to the agreement. 3.The problem of presenting evidence and witnesses according to Section 34 and completing the trial quickly. 4.The problem of the liability of the hirer in consumer cases.

The researcher analyzed the problem and suggested legal solutions for consumer lawsuits in the case of hire-purchase contracts. The researcher proposed legal solutions to the complexities of the law that are difficult for consumers to understand by amending the Consumer Procedure Act and the regulations of the President of the Supreme Court on the proceedings and duties of court officers in consumer cases B.E. 2551 by suggesting to amend the definitions of consumers and business operators, separate consumer cases from business operators, propose to amend the jurisdiction of the court, propose to add the transfer of consumer cases, propose to amend the delivery of summons and copies of the lawsuit to the defendant, amend the provision of advice, assistance and consultation to the consumer side, propose to increase the roles and duties of court officers, propose to add the time limit for consideration and judgment, propose to increase the inspection of agreements or compromises to be in accordance with the principles of honesty, taking into account appropriate trade standards under a fair business system. Propose that the court establish guidelines for determining the liability of the hire-purchaser and guarantor in accordance with the announcement of the Contract Committee on the establishment of the electrical appliance hire-purchase business as a contract-controlled business B.E.2544, amended (No. 2) B.E.2558 and the announcement of the Contract Committee on the establishment of the car and motorcycle hire-purchase business as a contract-controlled business B.E.2565, amended (No. 2) B.E.2566.

Keywords: Consumer Litigation, Hire-Purchase Contract, Hire-Purchase Case Problems

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ท่านศาสตราจารย์ ดร.ศักดา ธนิตกุล อาจารย์ประจำ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ท่านทองธาร เหลืองเรืองรอง ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลอุทธรณ์ และท่านศุภชัย ประไพพนพ ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะชั้นต้นในศาลจังหวัดปราจีนบุรี เป็นอย่างสูงที่ท่านอาจารย์ทั้งสามกรุณาสละเวลาอันมีค่าของท่านและให้ความเมตตาแก่ผู้เขียนโดยรับเป็นกรรมการผู้อ่านต้นร่างโครงการวิจัยเรื่อง ปัญหาทางกฎหมายในการดำเนินคดีผู้บริโภค: ศึกษากรณีสัญญาเช่าซื้อ เล่มนี้ของผู้วิจัย รวมทั้งประเมินและให้คำแนะนำแก่ผู้วิจัยในการปรับปรุงเนื้อหาให้ครบถ้วน

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ท่านอัฐษา วิสัยพิทย์ ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะชั้นต้นในศาลแขวงชลบุรี นายเกรียงไกร หึ่งทอง เจ้าพนักงานคดีชำนาญการพิเศษ ศาลแขวงชลบุรี ซึ่งให้ข้อมูล คำแนะนำ และความคิดเห็นแก่ผู้วิจัยในการวิเคราะห์งานวิจัยเล่มนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ซึ่งให้โอกาสในการทำงานในฐานะเป็นอาจารย์ประจำ ตลอดจนให้ทุนในการผลิตงานวิจัยโครงการ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ นางสาวสุนน จีงถาวรณ และเด็กหญิงอักษราภัก จีงถาวรณ ภรรยาและลูกของผู้วิจัยที่ช่วยวิเคราะห์และเป็นที่กำลังใจในการทำงานวิจัยเล่มนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ทุกท่านซึ่งเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์ต่าง ๆ ทักษะในการทำงานวิจัย ให้คำปรึกษา คำแนะนำสั่งสอน ตลอดจนข้อคิดเห็นด้านคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงามให้แก่ผู้วิจัย

ศิริศักดิ์ จีงถาวรณ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ.....	ก
บทคัดย่อ.....	ข
Abstract.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	ง
สารบัญ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ช
บทที่ 1 ความเป็นมาของปัญหาและการวิจัย.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	8
1.3 ขอบเขตการวิจัย.....	8
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	8
บทที่ 2 ความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี นโยบายเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภค	10
2.1 ความเป็นมาเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภค	10
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิของผู้บริโภคและการดำเนินคดีผู้บริโภค กรณีสัญญาเช่าซื้อ.....	13
2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภค.....	39
2.4 นโยบายเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภค.....	47
2.5 ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินคดีผู้บริโภค.....	48
บทที่ 3 มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีผู้บริโภคกรณีสัญญาเช่าซื้อ.....	59
3.1 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	59
3.2 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522.....	76
3.3 พระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540.....	87
3.4 พระราชกฤษฎีกากำหนดให้การประกอบธุรกิจการให้เช่าซื้อและ การให้เช่าแบบสืงซึ่งรถยนต์และรถจักรยานยนต์อยู่ภายใต้บังคับ ของพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 พ.ศ. 2568.....	90
3.5 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551.....	91
3.6 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.....	95
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายในการดำเนินคดีผู้บริโภค กรณีสัญญาเช่าซื้อ.....	99

4.1 ปัญหาความสลับซับซ้อนของกฎหมายยากต่อการเข้าใจของผู้บริโภค.....	104
4.2 ปัญหาการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้บริโภค.....	122
4.3 ปัญหาการใกล้เคียงข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความ.....	132
4.4 ปัญหาเรื่องการเสนอพยานหลักฐานและการสืบพยานตามมาตรา 34 การพิจารณาคดีเสร็จโดยเร็ว.....	134
4.5 ปัญหาระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาไม่แน่นอน.....	148
4.6 ปัญหาการทำคำพิพากษากำหนดความรับผิดของผู้เข้าซื้อและผู้ค้าประกันในคดีผู้บริโภค.....	152
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	175
5.1 บทสรุป.....	175
5.1.1 ปัญหาความสลับซับซ้อนของกฎหมายยากต่อการเข้าใจของผู้บริโภค.....	175
5.1.2 ปัญหาการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้บริโภค.....	177
5.1.3 ปัญหาระบบการพิจารณา การกำหนดประเด็นข้อพิพาทและการพิจารณาพิพากษา บทบาทอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดี บทบาทผู้พิพากษา.....	177
5.1.4 ปัญหาระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาไม่แน่นอน.....	179
5.1.5 ปัญหาการใกล้เคียงข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความ และการพิพากษา.....	179
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	181
5.2.1 การแก้ปัญหาคความสลับซับซ้อนของกฎหมายยากต่อการเข้าใจของผู้บริโภค.....	181
5.2.2 การแก้ปัญหาคการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้บริโภค.....	184
5.2.3 แก้ปัญหาระบบการพิจารณา การกำหนดประเด็นข้อพิพาทและการพิจารณาพิพากษา บทบาทอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดี บทบาทผู้พิพากษาในการค้นหาความจริง.....	189
5.2.4 ปัญหาระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาไม่แน่นอน.....	197
5.2.5 การแก้ปัญหาคการใกล้เคียงข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความ.....	197
บรรณานุกรม.....	204
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	215
ภาคผนวก.....	217

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 ตารางสรุปกฎหมายที่มีผลใช้บังคับในการดำเนินคดีผู้บริโภค กรณีสัญญาเช่าซื้อ.....	98
ตารางที่ 2 แสดงสถิติคดีผู้บริโภคที่เข้าสู่การพิจารณาพิพากษาของศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2559-2567.....	100
ตารางที่ 3 แสดงข้อมูลจำนวนสถิติคดีผู้บริโภคที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักร 5 อันดับแรก พ.ศ. 2559-2567.....	102
ตารางที่ 4 แสดงสถิติระยะเวลาในการพิจารณาคดีผู้บริโภคของศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2559-2566.....	148
ตารางที่ 5 ตารางเปรียบเทียบการกำหนดความรับผิดของผู้เช่าซื้อรถยนต์และผู้ค้าประกันของ ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค (กรณียึดรถได้) ข้อมูล ณ วันที่ 10 กันยายน 2562.....	155
ตารางที่ 6 ตารางเปรียบเทียบการกำหนดความรับผิดของผู้เช่าซื้อรถยนต์และผู้ค้าประกันของ ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค (กรณียึดรถได้) ข้อมูล ณ วันที่ 10 กันยายน 2562.....	162
ตารางที่ 7 ตารางแสดงวันที่ทำสัญญาเช่าซื้อและประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อ รถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาที่มีผลใช้บังคับแต่ละในช่วงเวลา ดังนี้..	193
ตารางที่ 8 ตารางแสดงวันที่ทำสัญญาเช่าซื้อและประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อ เครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาที่มีผลใช้บังคับแต่ละในช่วงเวลา ดังนี้.....	194

บทที่ 1

ความเป็นมาของปัญหาและการวิจัย

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพสังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดระบบธุรกิจและสัญญาทางธุรกิจที่ซับซ้อนขึ้น คนต้องการสินค้าแต่ไม่สามารถชำระราคาคราวเดียวได้ จึงเกิดการซื้อขายรถยนต์และรถจักรยานยนต์ในรูปแบบเช่าซื้อ ซึ่งมีทรัพย์สินเป็นหลักประกันหนี้และผู้ให้เช่าซื้อซึ่งมักจะเป็นฝ่ายที่มีอำนาจต่อรองมากกว่าผู้บริโภค ต่อมาเกิดจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563-2565 ส่งผลให้เศรษฐกิจไทยหยุดชะงัก เกิดมาตรการปิดเมือง (Lock Down)¹ เคอร์ฟิว (Curfew) และการหยุดกิจกรรม ส่งผลกระทบต่อรายได้และภาระหนี้ของประชาชน ต่อมาเกิดสงครามรัสเซีย-ยูเครน กระทบต่อเศรษฐกิจทั่วโลก ทำให้รายได้ของครัวเรือนลดลงอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ภาระหนี้ เช่น ค่าผ่อนรถยนต์และรถจักรยานยนต์ ยังคงเดิม ส่งผลให้ผู้บริโภคซึ่งเป็นลูกหนี้ผู้ให้เช่าซื้อจำนวนมากผิดนัดชำระหนี้² เนื่องจากรายได้ลดน้อยลง ทำให้เกิดปัญหานี้เสียและส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจในภาพรวม

ข้อมูลจากบริษัทข้อมูลเครดิตแห่งชาติ (ปี พ.ศ. 2566) ระบุว่า ปัญหานี้สืบภาคครัวเรือนจากการเช่าซื้อรถยนต์เพิ่มขึ้นเป็นอันดับ 1 โดยในปัจจุบันร้อยละ 43 ของหนี้ครัวเรือนทั้งหมดเป็นหนี้จากการเช่าซื้อรถยนต์ และมีรถยนต์ถูกยึดกว่า 300,000 คัน ซึ่งสูงกว่าปกติที่อยู่ในช่วง 150,000-180,000 คัน สาเหตุหลักมาจากผลกระทบของโควิด-19 ทำให้ประชาชนไม่สามารถชำระค่าผ่อนรถได้ ส่งผลให้บริษัทผู้ให้เช่าซื้อยึดรถและดำเนินการฟ้องร้องคดีในศาล³

ปัจจุบันหนี้เช่าซื้อรถยนต์กำลังจะเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทย การเช่าซื้อรถยนต์มีมูลค่าราว 2.5 ล้านล้านบาท จำนวน 6.6 ล้านบัญชี คิดเป็นร้อยละ 17 ของหนี้ครัวเรือนไทย⁴ โดยปี พ.ศ. 2566 มีคดีผู้บริโภคที่ขึ้นสู่ศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักรรวมจำนวนทั้งสิ้น 796,091 คดี โดยเป็นข้อหาเช่าซื้อ (รถยนต์) เป็นอันดับ 4 มีจำนวนทั้งสิ้น 68,991 คดี⁵ คิดเป็นร้อยละ 8.67 และในปี พ.ศ. 2567 มีคดีผู้บริโภคที่ขึ้นสู่ศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักรรวมจำนวนทั้งสิ้น 1,013,562 คดี โดยเป็นข้อหาเช่าซื้อ (รถยนต์) เป็นอันดับ 4 มีจำนวนทั้งสิ้น

¹ กรมสรรพากร (2567). กฎหมายเช่าซื้อรถยนต์ว่าด้วยกฎหมายสำเร็จรูปภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโควิด 2019. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต (นิติศาสตร์), คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. น.1-3, 46-47

² เรื่องเดียวกัน. น.3-4, 46-47

³ เรื่องเดียวกัน. น.47

⁴ เรื่องเดียวกัน. น.47

⁵ ส่วนระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงานและงบประมาณ ศาลยุติธรรม. (2566). รายงานสถิติคดีศาลยุติธรรม ประจำปี 2566. น.43

117,962 คดี⁶ คิดเป็นร้อยละ 11.63 สอดคล้องกับฐานข้อมูลของบริษัทข้อมูลบัตรเครดิตแห่งชาติ NCB ที่ชี้ว่า สินเชื่อประเภทต่างๆ ที่อยู่ระหว่างการดำเนินคดีกว่า 2 ล้านคดี⁷

ในปี พ.ศ. 2567 มีคดีผู้บริโภคเข้าสู่การพิจารณาพิพากษาของศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักรจำนวน 968,199 คดี โดยคดีเสร็จไป 850,621 คดีคิดเป็นร้อยละ 87.86 และมีคดีค้างพิจารณา 117,578 คดีคิดเป็นร้อยละ 12.14⁸ โดยเป็นข้อหาเข้าซื้อ (รถยนต์) จำนวนทั้งสิ้น 117,962 คดี⁹ ทั้งนี้เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2568 นางสาวดารณี แซ่จู้ ผู้ช่วยผู้ว่าการ สายกำกับระบบการชำระเงินและคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) เปิดเผยข้อมูลว่าธุรกิจการให้เข้าซื้อและการให้เช่าแบบลิสซิงรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นแหล่งเงินทุนสำคัญสำหรับประชาชน โดยปริมาณธุรกรรมมีค่อนข้างสูง ณ สิ้นปี พ.ศ. 2567 มียอดธุรกรรมคงค้างอยู่ที่ 1.6 ล้านล้านบาท ซึ่งมีนัยต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมและกระทบต่อประชาชนในวงกว้าง และประมาณ 1 ใน 3 ของยอดธุรกรรมคงค้างดังกล่าว เป็นการให้บริการโดยผู้ประกอบการที่ยังไม่มีหน่วยงานกำกับดูแลเฉพาะ¹⁰

เมื่อผู้เข้าซื้อผิดสัญญาไม่ได้ชำระค่าเช่าซื้อ 3 งวด¹¹ ขึ้นไปผู้เข้าซื้อจำต้องยอมให้บริษัทผู้ให้เช่าซื้อรถยนต์ ยึดรถและถูกฟ้องเป็นคดีผู้บริโภคในเวลาต่อมา จากรายงานของบริษัทข้อมูลเครดิตแห่งชาติ พบว่าในไตรมาสที่ 3 ของปี พ.ศ. 2566 ได้มีหนี้สินที่เกิดจากสัญญาเช่าซื้อรถยนต์เพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 20.9 เมื่อเปรียบเทียบกับไตรมาสที่ 2 ของปี พ.ศ. 2566¹² และในช่วงเดือน มกราคม-พฤษภาคม 2567 หนี้เสีย หรือ NPL (หนี้ที่ไม่สามารถจ่ายชำระหนี้ได้เกินกว่า 90 วัน) พุ่งขึ้นไปทำนิวไฮถึง 1.14 ล้านล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 11.3 เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อน ครอบคลุมจำนวนลูกหนี้ประมาณ 5-6 ล้านคน โดยหนี้เสีย 3 อันดับแรกเป็น สินเชื่รถยนต์ 2.5 แสนล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 30.1 สินเชื่อบ้าน 2.2 แสนล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 19.4 บัตรเครดิต 6.8 หมื่นล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 15.6 โดยหนี้เสียสินเชื่รถยนต์เพิ่มขึ้นมาเพราะพันธะระยะผ่อนปรนการชำระหนี้ในช่วงโควิด ทำให้

⁶ ส่วนระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงานและงบประมาณ ศาลยุติธรรม. (2567). ผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรม ประจำปี พ.ศ. 2567. น. 90

⁷ อากาศ ประยงค์แย้ม. (2564). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับฟ้องเจ้าในคดีผู้บริโภค: ศึกษากรณีค่าขาดราคาจากการขายทอดตลาดรถยนต์. สารนิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชากฎหมายธุรกิจ (นิติศาสตร์), คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. น.1.

⁸ ส่วนระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงานและงบประมาณ ศาลยุติธรรม. (2567). ผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรม ประจำปี พ.ศ. 2567, น. 56

⁹ เรื่องเดียวกัน. น.90

¹⁰ ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2568). ข่าวธปท., Press Release ฉบับที่ 20/2568 เรื่องการกำกับดูแลธุรกิจการให้เข้าซื้อและการให้เช่าแบบลิสซิงรถยนต์และรถจักรยานยนต์ ลงวันที่ 6 มิถุนายน 2568

¹¹ ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2565 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2566

ข้อ 4 (4) ววรรคแรก “ในกรณีผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อรายงวดสามงวดติด ๆ กัน และผู้ให้เช่าซื้อไม่มีหนังสือบอกกล่าวผู้เช่าซื้อให้ชำระค่าเช่าซื้อรายงวดที่ค้างชำระนั้นภายในเวลาอย่างน้อย 30 วันนับแต่วันที่ผู้เช่าซื้อได้รับหนังสือและผู้เช่าซื้อละเลยเสียไม่ปฏิบัติตามหนังสือบอกกล่าวนั้น ผู้ให้เช่าซื้อจะมีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อได้”

¹² กมลพร กันธะวงศ์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 1. น.47

ลูกหนี้ต้องกลับมาชำระหนี้เงินเดิม ขณะที่รายได้ของลูกหนี้ไม่ได้กลับมาเหมือนเดิม กลายเป็นปัญหาอ่อนไม่ไหว¹³

แม้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น มุ่งให้ผู้บริโภคได้รับการเยียวยาด้วยความสะดวก รวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพ¹⁴ แต่ในทางปฏิบัติ พบปัญหาว่า การดำเนินคดีผู้บริโภคนั้นมิได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการตรากฎหมาย การดำเนินคดีผู้บริโภคในประเทศไทยมีปัญหาทางกฎหมายหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อความรู้ความสามารถของผู้บริโภคในการปกป้องสิทธิของตนเอง ซึ่งผู้วิจัยพบปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีผู้บริโภค กรณีสัญญาเช่าซื้อ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง คือ ความสลับซับซ้อนของกฎหมายยากต่อการเข้าใจของผู้บริโภค

ผู้วิจัยพบว่า การคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับทั้งในระดับพระราชบัญญัติและกฎหมายในระดับอนุบัญญัติ ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ตลอดจนข้อกำหนดประธานศาลฎีกา ซึ่งกฎหมายแต่ละฉบับกำหนดค่านิยามคำว่า “ผู้บริโภค”¹⁵

¹³ สำนักข่าวอินโฟเควสท์. (2567). Hotissue: หนี้เสียพุ่งไม่หยุด!! “เครดิตบูโร” ชี้จุดบอด เกาะไม่ออก-มัดปมเพิ่ม. Editor's Picks, ข่าวเศรษฐกิจ, คลิปวิดีโอ July 24, 2024 18.03 [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://www.infoquest.co.th/2024/416197>. (วันที่ค้นข้อมูล: 25 มิถุนายน 2567).

¹⁴ ธาณิศ เกศพิทักษ์. (2551). กฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ: บริษัท ยูเนี่ยน อุลตราไวโอเล็ต จำกัด. น.3-4, 109, 119, ประสาทพร เสริมศรี. (2558). ปัญหาการดำเนินคดีผู้บริโภคของศาลจังหวัดเชียงใหม่, ผลงานส่วนบุคคลส่วนหนึ่งของการอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 14 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม พ.ศ. 2558. น.11, ธนยพร พงศ์กระพันธ์. (2560). บทบาทของเจ้าพนักงานคดีในกระบวนการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551. วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน. 21(1). น. 83, ธนยพร พงศ์กระพันธ์, สุนิสา ช่อแก้ว. (2561). การนำพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ไปปฏิบัติและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ. 8(1). น.179, เอื้อน ขุนแก้ว. (2566). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร. น. 151 และศิริศักดิ์ จิงถาวรธรรม. (2567). หนังสือคำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค. ชลบุรี: บางแสนการพิมพ์. น.6, 168, 194.

¹⁵ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 3 “ผู้บริโภค” หมายความว่า ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ หรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ และหมายความรวมถึงผู้ซื้อสินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม

พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 3 “ผู้บริโภค” หมายความว่า ผู้เข้าทำสัญญาในฐานะผู้ซื้อ ผู้เช่า ผู้เช่าซื้อ ผู้กู้ ผู้เอาประกันภัย หรือผู้เข้าทำสัญญาอื่นใดเพื่อให้ได้มา ซึ่งทรัพย์สิน บริการ หรือประโยชน์อื่นใดโดยมีค่าตอบแทน ทั้งนี้การเข้าทำสัญญานั้นต้องเป็นไปโดยมิใช่เพื่อการค้า ทรัพย์สิน บริการ หรือประโยชน์อื่นใดนั้น และให้หมายความรวมถึงผู้เข้าทำสัญญาในฐานะผู้ค้าประกันของบุคคลดังกล่าวซึ่งมิได้กระทำเพื่อการค้าด้วย

พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 4 “ผู้บริโภค” หมายความว่า ผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 “ผู้บริโภค” หมายความว่า ผู้บริโภคตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค และให้หมายความรวมถึงผู้เสียหายตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย”

“ผู้ประกอบการ¹⁶” และ “คดีผู้บริโภคร¹⁷” ไว้แตกต่างกัน เกิดความสับสนซับซ้อนและยากต่อการเข้าใจและปฏิบัติตาม ก่อให้เกิดความสับสนแก่ประชาชน ไม่ทราบว่าเป็นคดีผู้บริโภครหรือไม่ ทำให้คดีที่ผู้บริโภครเป็นโจทก์ฟ้องผู้ประกอบการเป็นจำเลยมีจำนวนน้อยมาก¹⁸ เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 แล้ว จะเห็นได้ว่า คำนิยามไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 และคำนิยาม “คดีผู้บริโภคร” มีขอบเขตที่กว้างเกินไป โดยกำหนดให้คดีอื่นซึ่งโดยสภาพแล้วไม่ควรเป็นคดีผู้บริโภคร อยู่ในความหมายของคดีผู้บริโภครด้วย และกลับกันคดีที่โดยสภาพแล้วควรเป็นคดีผู้บริโภคร แต่ไม่อยู่ในความหมายของคดีผู้บริโภครด้วย ซึ่งมีนักกฎหมายเห็นว่าคดีดังกล่าวเป็น “คดีผู้บริโภครเทียม”¹⁹

ประการที่สอง คือ การเข้าถึงความยุติธรรมของผู้บริโภคร

แม้ว่ากฎหมายต้องการอำนวยความสะดวกให้ผู้บริโภครซึ่งมีอำนาจต่อรองน้อยกว่าเข้าถึงการใช้สิทธิทางศาลได้ง่ายยิ่งขึ้น ลดภาระค่าใช้จ่ายให้ผู้บริโภครเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด แต่ในทางปฏิบัติจริงพบปัญหาดังนี้

กรณีผู้บริโภครเป็นโจทก์ กฎหมายยกเว้นค่าธรรมเนียม แต่มิได้เกี่ยวข้องกับค่าทนายความ และผู้บริโภครยังคงต้องเสียค่าเดินทางมาดำเนินคดีอยู่

กรณีผู้ประกอบการเป็นโจทก์ แม้โจทก์มิได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 แต่ก็ขอยกเว้นค่าธรรมเนียมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้ กรณีผู้ประกอบการเป็นโจทก์ ให้ยื่นฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภครมีภูมิลำเนาตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณา

¹⁶ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 3 “ผู้ประกอบการ” หมายความว่า ผู้ขาย ผู้ผลิตเพื่อขาย ผู้ส่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขาย หรือผู้ซื้อเพื่อขายต่อซึ่งสินค้า หรือผู้ให้บริการ และหมายความรวมถึงผู้ประกอบการโฆษณาด้วย

พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 3 “ผู้ประกอบการการค้าหรือวิชาชีพ” หมายความว่า ผู้เข้าทำสัญญาในฐานะผู้ขาย ผู้ให้เช่า ผู้ให้เช่าซื้อ ผู้ให้ผู้รับประกันภัย หรือผู้เข้าทำสัญญาอื่นใดเพื่อจัดให้ซึ่งทรัพย์สิน บริการหรือประโยชน์อื่นใด ทั้งนี้การเข้าทำสัญญานั้นต้องเป็นไปเพื่อการค้า ทรัพย์สิน บริการ หรือประโยชน์อื่นใดนั้นเป็นทางค้าปกติของตน

พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 4 “ผู้ประกอบการ” หมายความว่า ผู้ผลิต หรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้ ผู้ซึ่งใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมายข้อความหรือแสดงด้วยวิธีใด ๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือผู้นำเข้า

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 มาตรา 3 “ผู้ประกอบการ” หมายความว่า ผู้ประกอบการตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค และให้หมายความรวมถึงผู้ประกอบการตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย

¹⁷ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 กำหนดคำนิยาม “ผู้บริโภคร” ไว้ดังนี้

มาตรา 3 “คดีผู้บริโภคร” หมายความว่า

(1) คดีแพ่งระหว่างผู้บริโภครหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภครตามมาตรา 19 หรือตามกฎหมายอื่น กับผู้ประกอบการซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ

(2) คดีแพ่งตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

(3) คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องพัวพันกับคดีตาม (1) หรือ (2)

(4) คดีแพ่งที่มีกฎหมายบัญญัติให้ใช้วิธีพิจารณาตามพระราชบัญญัตินี้

¹⁸ ประสาทพร เสริมศรี. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 12. น. 11-12.

¹⁹ นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ. (2564). การคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภครตามสัญญาผู้บริโภค: กรณีศึกษาปัญหา “คดีผู้บริโภครเทียม” (2564) 4 วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. น.491-492.

ผู้บริโภคร. 2551 แต่ทางปฏิบัติจริงพบว่า ผู้บริโภคมักมีรายได้น้อยจำต้องเดินทางไปทำงานต่างถิ่นจึงไม่สามารถอาศัยอยู่ ณ ภูมิลำเนาของผู้บริโภคเอง ดังนั้น การเดินทางมาศาลเพื่อต่อสู้คดีจึงมีค่าใช้จ่ายสูงเป็นภาระกับผู้บริโภค เช่นเดิม และแม้ว่ากฎหมายกำหนดให้มีเจ้าพนักงานคดีให้คำแนะนำช่วยเหลือแก่ทั้งผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจก็ตาม แต่การทำหน้าดังกล่าวต้องมีค่าใช้จ่ายให้ความช่วยเหลือทำนองเดียวกับทนายความตามมาตรา 4 ซึ่งด้วยความสลับซับซ้อนของกฎหมายทำให้สุดท้ายแล้วผู้บริโภคจำนวนหนึ่งก็ต้องติดต่อยุติธรรม หรือยอมต่อสู้คดีโดยที่ไม่มีทนายความคอยช่วยเหลือและปกป้องสิทธิของตน และพบสถิติต่อไปว่า กรณีผู้ประกอบการเป็นโจทก์ ผู้บริโภคมักจะไม่มาศาลเพื่อไกล่เกลี่ยหรือต่อสู้คดีเลยและทำให้ศาลต้องพิจารณาคดีโดยขาดนัด

ประการที่สาม คือ ปัญหาเรื่องการการเสนอพยานหลักฐานและการสืบพยานตามมาตรา 34 การพิจารณาคดีเสร็จโดยเร็ว

กฎหมายต้องการให้ศาลมีบทบาทในการให้ความยุติธรรมและให้ความคุ้มครองผู้บริโภคโดยการค้นหาความจริงผ่านการเสนอพยานหลักฐานและการสืบพยาน แม้กฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานคดีให้คำแนะนำผู้บริโภคแต่มีใช้ทำหน้าที่ทำนองเดียวกับทนายความ และให้เจ้าพนักงานคดีเป็นผู้ช่วยของศาลโดยทำงานมีลักษณะเป็นระบบการพิจารณาแบบกึ่งระบบไต่สวน แต่พบว่า แต่ละศาลจะมีเจ้าพนักงานคดีเพียง 1-2 คน เมื่อเทียบกับปริมาณคดีผู้บริโภคที่ยื่นฟ้องต่อศาลแล้วยังไม่ได้ตัดสินกัน ศาลแต่ละแห่งต้องพิจารณาคดีผู้บริโภคเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 2,500 คดีต่อปี อีกทั้งเจ้าพนักงานคดีมักจะถูกมอบหมายให้ทำงานธุรกิจอื่นด้วย ทำให้เจ้าพนักงานคดีไม่อาจให้คำแนะนำและช่วยเหลือผู้บริโภคได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากต้องแบ่งเวลาไปปฏิบัติภาระกิจอื่นด้วย

ในแง่ของการสืบพยาน พระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ได้ระบุชัดเจนว่าให้ใช้ระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวน และในเรื่องของการการพิสูจน์ซึ่งกฎหมายไม่ได้บัญญัติให้ผู้มีวิชาชีพเฉพาะด้านมีการการพิสูจน์เกี่ยวกับการให้บริการ ขั้นตอน และการดำเนินการที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านด้วย กล่าวคือ ในทางปฏิบัติเมื่อมีการบังคับใช้กฎหมายฉบับดังกล่าวแล้วพบว่าไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายได้ ทำให้ผู้บริโภคเสียเปรียบ ไม่ได้รับความเป็นธรรม

ปัญหาการสืบพยานกฎหมายบัญญัติไม่ชัดเจน ระบบการสืบพยานในศาลยุติธรรมของไทยเป็นระบบกล่าวหาเป็นหน้าที่ของคู่ความที่ต้องเสนอพยานหลักฐานต่อศาล ศาลเป็นคนกลางรับฟังพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอ และควบคุมกระบวนการให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย หน้าที่นำสืบหรือการการพิสูจน์เป็นสิ่งสำคัญของคู่ความในระบบกล่าวหา ในการสืบพยานบุคคลจึงเป็นสิทธิของคู่ความที่อ้างพยานเข้าสืบที่จะถามพยาน ทั้งการซักถามและถามตงเพื่อให้เป็นไปตามการการพิสูจน์ แต่ตามทฤษฎีระบบไต่สวนเป็นหน้าที่ของศาลในการแสวงหาพยานหลักฐานมุ่งพิสูจน์ความจริงไม่ได้มุ่งเน้นเรื่องความเป็นกลางของศาล พยานหลักฐานที่ศาลแสวงหา นั้นอาจมาจากที่คู่ความเสนอ หรือจากที่อื่นที่ศาลเห็นสมควร ไม่ได้มุ่งเน้นเรื่องการการพิสูจน์ของคู่ความ การไต่สวนพยานบุคคลเป็นหน้าที่ของศาลในการที่จะถามพยานเองคู่ความจะถามพยานได้ต้องได้รับอนุญาตจากศาลการถามพยานของคู่ความในลักษณะนี้ไม่ใช่การซักถามหรือถามค้าน แต่เป็นการถามเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ชัดเจนขึ้นตาม

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 34 บัญญัติว่า ในการสอบสวนไม่ว่าจะเป็นพยานที่คู่ความฝ่ายใดอ้าง หรือที่ศาลเรียกมาเองให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยาน คู่ความหรือทนายความจะซักถามพยานได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลให้ศาลมีอำนาจซักถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีแม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดขึ้นอ้างก็ตาม ให้ศาลมีอำนาจซักถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีแม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดขึ้นอ้างก็ตามเฉพาะการซักถามเท่านั้นที่ศาลเป็นผู้ซักถาม และคู่ความทนายความฝ่ายที่อ้างพยานจะซักถามต้องขออนุญาตศาลถาม การถามค้านเพื่อค้านเพื่อทำลายน้ำหนักคำพยานจึงเป็นสิทธิของคู่ความทนายฝ่ายตรงกันข้ามที่จะถามค้านโดยไม่ต้องขออนุญาต และการถามค้านเป็นสิ่งสำคัญยิ่งผู้บริโภคในภาคประชาชนที่รู้กฎหมาย และไม่มีทนายความย่อมถามค้านไม่เป็น เจ้าพนักงานคดีไม่มีอำนาจหน้าที่เชื่อว่าความให้แก่ผู้บริโภคที่จะถามค้านพยานแทนตามตัวบทกฎหมายมาตรา 34 ดังกล่าว ผู้พิพากษาไม่มีอำนาจที่จะถามค้านพยานแทนผู้บริโภคมีอำนาจเพียงในชั้นซักถาม เนื่องจากกฎหมายไม่ได้ระบุว่าพิจารณาสืบพยานให้ใช้ระบบไต่สวน กระบวนการพิจารณาสืบพยานตามมาตรา 34 จึงเป็นปัญหาที่สำคัญที่ควรปรับปรุงแก้ไข

ในส่วนของระบบการพิจารณาคดีผู้บริโภคนั้น ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงเหมือนระบบไต่สวนในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ที่ให้ศาลเรียกพยานมาสืบได้เอง แต่เท่าที่ผ่านมาศาลใช้อำนาจนี้น้อยมาก

ในวันนัดพิจารณาแม้ผู้บริโภคซึ่งเป็นฝ่ายจำเลยไม่มาศาล ซึ่งการดำเนินคดีต้องสืบพยานฝ่ายเดียวก็จะทำได้รวดเร็วกว่าใช้เวลาน้อยกว่า จะเห็นได้ว่า ระยะเวลาในการพิจารณาคดีแพ่งในศาลชั้นต้นนับแต่ยื่นฟ้องจนกระทั่งศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาใช้เวลาโดยเฉลี่ยประมาณ 3-8 เดือน ขึ้นอยู่กับปริมาณคดีของแต่ละศาลและกำหนดวันนัดสืบพยานในคดี แต่สำหรับระยะเวลาในการพิจารณาคดีผู้บริโภคในศาลชั้นต้นนับแต่ยื่นฟ้องจนกระทั่งศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาใช้เวลาโดยเฉลี่ยประมาณ 1-4 เดือน²⁰ เนื่องจากศาลต้องกำหนดวันนัดพิจารณาล่วงหน้าโดยเร็วไม่เกิน 30 วันนับแต่ศาลมีคำสั่งรับฟ้อง²¹ ซึ่งมีผลทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจสามารถดำเนินการบังคับคดีได้เร็วขึ้น ซึ่งไม่ได้สอดคล้องกับเป้าหมายในการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคขึ้นใช้บังคับ

และประการที่สี่ คือ ปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้เข้าซื้อในคดีผู้บริโภค

²⁰ ส่วนระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงานและงบประมาณ ศาลยุติธรรม, ผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรม ประจำปีเดือนมกราคม-มีนาคม พ.ศ. 2566, น.58; ส่วนระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงานและงบประมาณ ศาลยุติธรรม, ผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรม ประจำปี พ.ศ. 2565, น.58; ศาลยุติธรรม, ผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรม ประจำปี พ.ศ. 2564, น.56; ศาลยุติธรรม, ผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลทั่วราชอาณาจักร ม.ค.-ธ.ค. 2564, น.58; ศาลยุติธรรม, หนังสือรายงานสถิติคดีศาลยุติธรรม ประจำปี พ.ศ. 2563, น.206; ศาลยุติธรรม, ผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรม ประจำปี พ.ศ. 2563, น.54; ศาลยุติธรรม, หนังสือรายงานสถิติคดีศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2562, น.52; ศาลยุติธรรม, สรุปผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2562, น.27, 52; ศาลยุติธรรม, สรุปผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2561, น.4; ศาลยุติธรรม, สรุปผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปีเดือนมกราคม-ธันวาคม พ.ศ. 2560, น.21; ศาลยุติธรรม, สรุปผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรม เดือนมกราคม-ธันวาคม พ.ศ. 2559, น.27

²¹ มาตรา 24 แห่ง พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 9 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

เนื่องจากในคดีที่พิพาทตามสัญญาเช่าซื้อนั้น ผู้ให้เช่าซื้ออาจฟ้องดำเนินคดีกับผู้เช่าซื้อได้หลากหลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการกำหนดราคาใช้แทนรถที่เช่าซื้อกรณีไม่สามารถคืนรถที่เช่าซื้อได้ ปัญหาการกำหนดค่าขาดราคา ปัญหาการกำหนดค่าขาดประโยชน์นับแต่วันผิดนัดจนถึงวันฟ้อง และค่าขาดประโยชน์ภายหลังวันฟ้อง ปัญหาการกำหนดเบี้ยปรับอันเนื่องมาจากการชำระหนี้ล่าช้า ปัญหาการกำหนดค่าติดตามทวงถาม และค่าขนส่งรถที่เช่าซื้อ ปัญหาการกำหนดดอกเบี้ยของราคาใช้แทนรถที่เช่าซื้อและการกำหนดดอกเบี้ยของค่าขาดประโยชน์ ซึ่งศาลฎีกาได้มีแนวคำพิพากษาวินิจฉัยไว้แล้ว แต่มีแนวคำวินิจฉัยใหม่ ซึ่งแตกต่างไปจากเดิม อีกทั้งจะเห็นได้ว่ามูลเหตุคือผิดสัญญาเช่าซื้อเดียวกันแต่อาจมีการฟ้องได้หลายคราว เช่น กรณีผู้ให้เช่าซื้อผิดนัดไปชำระค่าเช่าซื้อสามงวดติดๆ กัน ผู้ให้เช่าซื้อสามารถบอกเลิกสัญญาและกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เช่าซื้อได้ ซึ่งหากผู้เช่าซื้อยังไม่ส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืน ผู้ให้เช่าซื้อก็จะใช้สิทธิฟ้องเรียกคืนทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืน และเมื่อติดตามทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืนได้แล้ว หากมีการนำทรัพย์สินที่เช่าซื้อนั้นออกขายทอดตลาดแล้วได้เงินไม่เพียงพอกับจำนวนหนี้ที่ผู้ให้เช่าซื้อค้างชำระ ผู้ให้เช่าซื้อก็จะมาฟ้องผู้เช่าซื้อเป็นคดีใหม่เรียกค่าขาดราคา ซึ่งเป็นการฟ้องผู้บริโภคคนเดิมซ้ำซ้อนหลายคดี แต่ในทางกฎหมายวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค มิได้กำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวไว้โดยตรง จึงต้องนำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 148 ในเรื่องฟ้องซ้ำมาใช้โดยอนุโลม ซึ่งตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาก็จะเห็นว่ามิใช่การฟ้องซ้ำเนื่องจากการฟ้องเรียกค่าขาดราคานั้นมิได้เกิดมีอยู่แล้วในวันฟ้องเรียกคืนทรัพย์สินที่เช่าซื้อจึงสามารถฟ้องคดีหลังได้ด้วยทำให้ผู้บริโภคถูกดำเนินคดีหลายครั้งมีค่าใช้จ่าย และไม่สะดวก ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ที่ต้องการลดภาระแก่ผู้บริโภค ให้ดำเนินคดีได้ง่ายและสะดวก

ทั้งนี้ ในแต่ละปีมีการยื่นฟ้องคดีผู้บริโภคจำนวนมากกว่า 800,000 คดี และเมื่อพิจารณาสถิติการฟ้องคดีย้อนหลังไป 10 ปี มีแนวโน้มที่จะมีการฟ้องคดีผู้บริโภคเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และพบว่า คดีที่ผู้ประกอบการธุรกิจเป็นโจทก์ยื่นฟ้องผู้บริโภคนั้นมากกว่าร้อยละ 90 ขณะที่ผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้องคดีไม่ถึงร้อยละ 10 เท่านั้น จะเห็นได้ว่าผู้บริโภคจะเป็นฝ่ายที่เสียเปรียบในการดำเนินคดีอยู่ดีไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การนำพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาใช้บังคับกับกรณีของผู้ประกอบการธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องคดีผู้บริโภคด้วยนั้น ไม่สอดคล้องกับเป้าหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคดังกล่าวมาข้างต้น และในทางปฏิบัติจริงนั้น บทบัญญัติในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค น่าจะมีปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคในการดำเนินคดีเช่าซื้อเป็นคดีผู้บริโภค ผู้วิจัยจึงประสงค์ศึกษาปัญหาดังกล่าวเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 หรือเสนอแนวปฏิบัติในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภคอย่างแท้จริง ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องปรับปรุงและพัฒนากฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับค่านิยม ปัญหาในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภครณีสัญญาเช่าซื้ออันเกิดจากบังคับใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาในการดำเนินคดีผู้บริโภค กรณีสัญญาเช่าซื้ออันเกิดจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551
3. เพื่อให้ได้บทสรุปและข้อเสนอแนะในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีผู้บริโภค กรณีสัญญาเช่าซื้อ

1.3 ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้มีขอบเขตการวิจัยเพื่อให้ความรู้และให้เห็นถึงความสำคัญของค่านิยม และขั้นตอนการดำเนินคดีผู้บริโภคในประเทศไทย โดยศึกษาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ระเบียบคณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมว่าด้วยการแต่งตั้งเจ้าพนักงานคดี พ.ศ. 2551 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. พัฒนามาตรการทางกฎหมายที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคในธุรกิจสัญญาเช่าซื้อของประเทศไทย
2. ผู้บริโภคตามสัญญาเช่าซื้อได้รับความเป็นธรรมจากการดำเนินคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ภายใต้หลักกฎหมายคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค
3. กลไกทางกฎหมายที่เหมาะสมกับการดำเนินคดีผู้บริโภคให้คุ้มครองผู้บริโภค กรณีสัญญาเช่าซื้อให้เกิดความเป็นธรรมและเกิดประสิทธิภาพต่อการบังคับใช้กฎหมายในประเทศไทย

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการวิจัยแบบค้นคว้าทางเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภคของประเทศไทยดังนี้

- 1) การเก็บรวบรวมข้อมูล มีการใช้เอกสารชั้นต้น ได้แก่ ตำรา หนังสือ ตำบทย กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ระเบียบคณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมว่าด้วยการแต่งตั้งเจ้าพนักงานคดี พ.ศ. 2551 ส่วนเอกสารชั้นรอง

ได้แก่ บทความวิชาการ วารสาร เอกสารวิชาการ งานวิจัย และคดีตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับคำนิยาม และขั้นตอนการดำเนินคดีผู้บริโภค ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้สืบค้นข้อมูลมาจากแหล่งข้อมูล ทั้ง ตำรา หนังสือ รวมถึงฐานข้อมูลต่างประเทศ

2) การตรวจสอบข้อมูล ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพภายใต้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation)

3) วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากทั้งตัวบทกฎหมาย คำพิพากษาของศาล คำวินิจฉัยขององค์กรที่มีอำนาจชี้ขาด ความคิดเห็น แนวทางการตีความและให้เหตุผลของนักนิติศาสตร์ (Doctrinal analysis) เพื่อนำเสนอสถานะปัจจุบัน วิเคราะห์ความสอดคล้อง/ความครอบคลุมของบทบัญญัติงานวิจัยนี้เป็นปัญหาเชิงปฏิบัติ แต่จะใช้การวิเคราะห์โดยนำแนวคิดและหลักการในการดำเนินคดีให้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค สหติความเสมอภาคในการพิจารณาคดีคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศไทยภายใต้แนวความคิดที่ต้องการแก้ไขปัญหาความไม่เป็นธรรมในการดำเนินคดีที่คู่กรณีมีข้อพิพาทเกี่ยวกับสัญญาเช่าซื้อ โดยยึดหลักรวดเร็ว ประหยัด มีประสิทธิภาพ หลักไม่เป็นทางการ และหลักสุจริต มาปรับใช้เพื่อแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีผู้บริโภคให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค เพราะผู้บริโภคมีสถานะทางเศรษฐกิจและอำนาจต่อรองที่ไม่เท่าเทียมกับผู้ประกอบธุรกิจ จนได้กลไกทางกฎหมายในการดำเนินคดี และการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภค

ศูนย์บรรณสารและการเรียนรู้ สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทที่ 2

ความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี นโยบายเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภค

2.1 ความเป็นมาเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภค

1) ความเป็นมาและความหมายของสัญญาเช่าซื้อ

กฎหมายเกี่ยวกับสัญญาเช่าซื้อ Hire-purchase agreement มีรากฐานมาจากกฎหมาย common law ของอังกฤษ¹ โดยนายเฮนรี มัวร์ นักสร้างเปียโนชาวบิชอปส์เกตในประเทศอังกฤษ เป็นผู้คิดสัญญาเช่าซื้อขึ้น (R.M. Goode, p.1) อ้างว่าได้ทำสัญญานี้ออกใช้เมื่อปี ค.ศ.1864 ซึ่งข้อมูลนี้สอดคล้องกับกฎหมายว่าด้วยสัญญาเช่าซื้อ (Hire-purchase Agreement) ในคดี Helby V. Matthews (1895)² ต่อมาบริษัทผู้ผลิตซิงเกอร์ (Singer Manufacturing Company) ได้นำเข้าเครื่องจักรเย็บผ้าเพื่อนำออกจำหน่ายให้แก่ลูกค้าในลักษณะการเช่าซื้อ (Hire and Purchase) สัญญาเช่าซื้อจึงได้รับความนิยมแพร่หลายมากขึ้นและเป็นเครื่องมือให้เกิดการขยายตัวทางธุรกิจอย่างรวดเร็วจนถึงปัจจุบัน³

สำหรับกฎหมายลักษณะเช่าซื้อของไทยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 5 มีที่มาจากกฎหมายต่างประเทศ มาตรา 572 มาจากกฎหมายของประเทศไทยอังกฤษ คือ Halsbury: The law of England มาตรา 573 มีที่มาจากประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 542 และ มาตรา 649 ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 620 กฎหมายอังกฤษและประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย มาตรา 561 ส่วนมาตรา 574 นั้นมาจากประมวลกฎหมายเยอรมัน มาตรา 542 และมาตรา 649 ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 620 และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย มาตรา 573 (ฉบับเก่า พ.ศ. 2476)⁴

¹ กมลพร กันธะวงศ์. (2567). กฎหมายเช่าซื้อรถยนต์ว่าด้วยกฎหมายสำเร็จรูปภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโควิด 2019. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต (นิติศาสตร์), คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. น.39-40, วรวิทย์ ฤทธิพิศ. (2535). คำอธิบายกฎหมายลักษณะเช่าซื้อพร้อมคำพิพากษาฎีกา. กรุงเทพฯ: ศรีสมบัติการพิมพ์. น.3 อ้างใน ทวีศักดิ์ ภักดีโต. (2562). ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดความรับผิดชอบของผู้เช่าซื้อและผู้ค้าประกัน ในคดีผู้บริโภค: ศึกษาเฉพาะกรณีศาลอุทธรณ์ภาค 5 เอกสารวิชาการรายบุคคล หลักสูตร “ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล” รุ่นที่18 วิทยาลัยข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักศาลยุติธรรม. น.4

² กมลพร กันธะวงศ์. (2567). เรื่องเดียวกัน. น.9, Aubrey L. Diamone, Introduction to Hire-Purchase Law, Second Edition, London: Butterworths, 197 p.8 อ้างใน วรวิทย์ ฤทธิพิศ. (2535). คำอธิบายกฎหมายลักษณะเช่าซื้อพร้อมคำพิพากษาฎีกา. กรุงเทพฯ: ศรีสมบัติการพิมพ์. น.3 อ้างใน ทวีศักดิ์ ภักดีโต. (2562). เรื่องเดียวกัน. น.4, วงศพัทธ์ วัชชนะจันทน์. (2567). ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับคดีเช่าซื้อ : ศึกษาคดีเช่าซื้อในศาลอุทธรณ์ภาค 1. ไม่ระบุ: ไม่ระบุ. น.9-10

³ กมลพร กันธะวงศ์. (2567). เรื่องเดียวกัน. น.9, วงศพัทธ์ วัชชนะจันทน์. (2567). เรื่องเดียวกัน. น.9

⁴ กมลพร กันธะวงศ์. (2567). เรื่องเดียวกัน. น.9, ทวีศักดิ์ ภักดีโต. (2562). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 1. น.4, วงศพัทธ์ วัชชนะจันทน์. (2567). เรื่องเดียวกัน. น.

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 572 “อันว่าเช่าซื้อนั้น คือสัญญาซึ่งเจ้าของเอาทรัพย์สินออกให้เช่า และให้ค้ำมัดว่าจะขายทรัพย์สินนั้นหรือจะให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่า โดยเงื่อนไขที่ผู้เช่าได้ใช้เงินเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านี้คราว

สัญญาเช่าซื้อนั้นถ้าไม่ทำเป็นหนังสือ ท่านว่าเป็นโมฆะ”

ศาสตราจารย์ประพนธ์ ศาตะมาน เห็นว่า สัญญาเช่าซื้อ จะถือว่าเป็นการเช่าทรัพย์สินก็ไม่ใช่หรือว่าเป็นการซื้อขายก็ไม่เชิง คือ มีลักษณะเป็นการเช่าทรัพย์สินบวกกับค้ำมัดว่าจะขายทรัพย์สินนั้น⁵

ศาสตราจารย์ ดร.มานะ พิทยากรณ์⁶ ได้กล่าวว่า สัญญาเช่าซื้อประกอบด้วยสัญญาเช่าและค้ำมัดว่าจะขายทรัพย์สินหรือให้ทรัพย์สินตกเป็นของผู้เช่าเมื่อผู้เช่าชำระราคาตามจำนวนเงินและจำนวนครั้งที่ตกลงกันไว้ในสัญญา ดังนั้น ในกรณีที่ผู้เช่าได้ใช้เงินครบถ้วนแก่ผู้ให้เช่าซื้อแล้วทรัพย์สินนั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่า ในทำนองเดียวกันกับผู้ให้เช่าซื้อขายทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้เช่าซื้อ จึงถือได้ว่า ผู้เช่าซื้อซึ่งได้รับเงินครบถ้วนแล้วเป็นผู้ซื้อทรัพย์สินตามความในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1332 หากผู้เช่าซื้อเช่าซื้อทรัพย์สินจากพ่อค้าซึ่งขายของชนิดนั้นโดยสุจริต และได้ชำระราคาครบถ้วนแล้วย่อมได้รับการคุ้มครองตามมาตรา 1332 แต่ถ้ายังมิได้ชำระค่าเช่าซื้อครบถ้วนกรรมสิทธิ์ยังไม่โอนไปยังผู้เช่าซื้อ กรณีไม่เข้าข้อยกเว้นตามมาตรา 1332⁷

สัญญาเช่าซื้อมิใช่สัญญาซื้อขายผ่อนส่ง แม้ว่าจะมีลักษณะคล้ายคลึงกันเรื่องชำระเป็นงวด ๆ ก็ตาม เพราะการซื้อขายผ่อนส่ง กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเป็นของผู้เช่าซื้อทันทีในขณะที่ทำสัญญา ไม่ต้องรอให้ชำระราคาครบแต่ประการใด ส่วนเรื่องสัญญาเช่าซื้อ ผู้เช่าบอกเลิกสัญญาบรรดาเงินที่ได้ชำระแล้วให้รับเป็นเจ้าของทรัพย์สินและเจ้าของทรัพย์สินชอบที่จะกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เช่าได้⁸

แต่เดิมศาลฎีกาวางแนวคำวินิจฉัย “สัญญาเช่าซื้อ” โดยตีความมาตรา 572 ตามความหมายอย่างแคบว่า บุคคลที่จะให้เช่าซื้อได้นั้น ต้องเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อเท่านั้น จึงจะสามารถนำทรัพย์สินออกให้เช่าซื้อได้ (ฎ.454/2533) ต่อมาในปี 2534 ศาลฎีกาได้วางแนววินิจฉัยกลับหลักดังกล่าวในทำนองว่า แม้ขณะทำสัญญาเช่าซื้อผู้ให้เช่าซื้อยังไม่ได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าซื้อก็ตาม แต่หากเจ้าของทรัพย์สินที่เช่าซื้อยอมให้ผู้ให้เช่าซื้อนำทรัพย์สินออกให้เช่าซื้อได้และผู้ให้เช่าซื้อสามารถโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้เช่าซื้อเมื่อผู้เช่าซื้อชำระเงินค่าเช่าซื้อครบถ้วนตามสัญญา สัญญาเช่าซื้อก็มีผลใช้บังคับได้ (ฎ.483/2534, ฎ.615/2537, ฎ.350/2542, ฎ.7404/2547, ฎ.4912/2554, ฎ.8135/2557)⁹

⁵ ประพนธ์ ศาตะมาน. (2515). คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการเช่าทรัพย์สิน-เช่าซื้อ. กรุงเทพฯ: แสงทองการพิมพ์. น.227

⁶ มานะ พิทยากรณ์. (2531). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่าซื้อ อ้างแรงงาน อ้างทำของ รับขน. ม.ป.ท. น.218

⁷ อำนวย คล้ายสังข์. (2533). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการเช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. น.99 และศิริศักดิ์ จิงถาวรณ. (2566). หนังสือคำอธิบายกฎหมายลักษณะเช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ แก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 1. ชลบุรี: บางแสนการพิมพ์. น.242

⁸ ศิริศักดิ์ จิงถาวรณ. (2566). เรื่องเดียวกัน. น.239 และกมลพร กันธะวงค์. (2567). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 1. น.10

⁹ วงศพัทธ์ วัชระจำนงค์. (2567). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 2. น.11-13

2) ความเป็นมาของกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีผู้บริโภค

คดีแพ่งทุกประเภทต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งใช้บังคับมาตั้งแต่ พ.ศ. 2478 ต่อมาได้มีการจัดตั้งศาลชั้นอุทธรณ์ขึ้นเพื่อพิจารณาคดีแพ่งบางประเภทโดยมีวิธีพิจารณาของศาลชั้นอุทธรณ์เป็นการเฉพาะมาเป็นลำดับตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร พ.ศ. 2528 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2534 และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นศาลที่อยู่ในสังกัดสำนักงานศาลยุติธรรม โดยแยกคดีปกครองออกไปพิจารณาพิพากษาโดยศาลปกครองซึ่งอยู่ในสังกัดสำนักงานศาลปกครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542¹⁰

สำหรับกฎหมายแพ่งในส่วนของกฎหมายสารบัญญัติที่มีบทบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคมาแต่เดิมได้อาศัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นหลัก ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาออกกฎหมายอื่นนอกเหนือจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ขึ้นใช้บังคับอย่างต่อเนื่องอันได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติขายตรงและการตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติอื่นๆ อีกเป็นจำนวนมาก¹¹ ทั้งนี้ในคดีแพ่งทั่วไป มีสมมติฐานว่าคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายมีฐานะเท่าเทียมกันโดยมิได้คำนึงถึงความแตกต่างของคู่ความ ทั้งในเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา หรืออำนาจต่อรอง¹²

แต่เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นระหว่างคู่กรณีตามกฎหมายดังกล่าวและนำคดีมาสู่ศาล ศาลกลับใช้วิธีพิจารณาตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในการดำเนินคดีนั้นเช่นเดียวกับคดีแพ่งธรรมดา ทำให้การคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งเป็นผู้เสียเปรียบอยู่แล้วโดยการบังคับทางศาลไม่มีความเหมาะสมหรือประสิทธิภาพเพียงพออย่างแท้จริง จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ขึ้นซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 23 สิงหาคม 2551 กำหนดวิธีพิจารณาแบบพิเศษสำหรับใช้กับคดีผู้บริโภคเป็นการเฉพาะภายในศาลที่พิจารณาคดีแพ่งทั่วไปโดยมิได้จัดตั้งศาลชั้นอุทธรณ์ขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่พิจารณาเฉพาะคดีผู้บริโภคแต่อย่างใด¹³ ดังเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติ เนื่องจากระบบเศรษฐกิจมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว และมีการนำความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการมากขึ้น ในขณะที่ผู้บริโภคส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ในเรื่องของคุณภาพสินค้าหรือบริการ ตลอดจนเทคนิคการตลาดของผู้ประกอบธุรกิจ ทั้งยังขาดอำนาจต่อรองในการเข้าทำสัญญาเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าหรือบริการ ทำให้ผู้บริโภคถูกเอารัดเอาเปรียบอยู่เสมอ นอกจากนี้เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นกระบวนการในการเรียกร้องค่าเสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งต้องใช้

¹⁰ ไพโรจน์ วายุภาพ. (2563). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร. น.1

¹¹ เรื่องเดียวกัน. น.1-2

¹² ชาญณรงค์ ปราบจิตต์. (2552). คำอธิบายพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม. น.1

¹³ ไพโรจน์ วายุภาพ. (2563). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น.2-3

เวลานานและสร้างความยุ่งยากให้แก่ผู้บริโภคที่จะต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงต่าง ๆ ซึ่งไม่อยู่ในความรู้เห็นของตนเอง อีกทั้งต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีสูง ผู้บริโภคจึงตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบจนบางครั้งนำไปสู่การใช้วิธีการที่รุนแรงและก่อให้เกิดการเผชิญหน้าระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจกับกลุ่มผู้บริโภคที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม อันส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ จึงมีการบัญญัติพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ที่เอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายได้รับการแก้ไขเยียวยาด้วยความรวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ขณะเดียวกัน เป็นการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการธุรกิจหันมาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการให้ดียิ่งขึ้น¹⁴ ซึ่งในคดีผู้บริโภค มีสมมติฐานว่าผู้ประกอบการธุรกิจมักจะเป็นฝ่ายที่มีความรู้และสถานะทางเศรษฐกิจดีกว่าฝ่ายผู้บริโภค ทำให้มีอำนาจต่อรองเหนือกว่า¹⁵ ดังนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 จึงกำหนดมาตรการที่ช่วยเหลือและลดภาระในเชิงขั้นตอนและกระบวนการวิธีพิจารณาตัดสิน อย่างไรก็ตาม ในการบังคับใช้กฎหมายนั้น คำนิยามกำหนดให้คดีที่พิพาทระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจและผู้บริโภคเป็นคดีผู้บริโภค โดยมีได้คำนึงถึงอำนาจต่อรองของคู่ความทั้งสองฝ่ายซึ่งไม่เท่าเทียมกันเป็นประการสำคัญ และในทางปฏิบัติพบว่าผู้ประกอบการธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคเป็นจำเลยมากกว่า และผู้ประกอบการธุรกิจได้รับประโยชน์จากพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มากกว่าการฟ้องคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง¹⁶

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิของผู้บริโภคและการดำเนินคดีผู้บริโภค กรณีสัญญาเช่าซื้อ

2.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิของผู้บริโภค

1) แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิของผู้บริโภคในระบบ Common Law

กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในระบบ Common Law เกิดจากการที่ศาลพยายามจะขยายขอบเขตการคุ้มครองประชาชนให้ได้รับการปกป้องสิทธิของตนมากขึ้นกว่าเดิม ทำให้พัฒนาการของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในระบบนี้มีการเกิดขึ้นของหลักการรับผิดชอบของผู้ผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่มีความชำรุดบกพร่องและทำให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภคมากขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องมีการพิสูจน์และพัฒนาต่อเนื่องมาเป็นกฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability Law)¹⁷ ในที่สุด ศาลจึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบของกฎหมายที่ต่อเนื่องเสมอมา โดยการอาศัยข้อเท็จจริงที่ผู้บริโภคได้ฟ้องร้องต่อศาลมาช่วยทำให้เกิดหลักการใหม่ ๆ ขึ้นตามมา

¹⁴ หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹⁵ ชาญณรงค์ ปราณจิตต์. (2552). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 12. น.1

¹⁶ ศุภชัย ประไพพน. (2560). การพัฒนาระบบการบริหารจัดการคดีผู้บริโภค. ดุษฎีนิพนธ์ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร กระบวนการยุติธรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีการศึกษา 2560 น.278

¹⁷ วิฑูรย์ อังประพันธ์. (2544). “เขาฟ้องบริษัททุพกรันอย่างไรในต่างประเทศ”. บทบัณฑิตย ฉบับที่ 57. น. 4.

เสมอ อันทำให้ข้อจำกัดในตัวอักษรของกฎหมายไม่เป็นอุปสรรคในการพัฒนากฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในระบบ Common Law¹⁸

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับการยอมรับจากหลาย ๆ ประเทศว่าเป็นประเทศที่ประชาชนมีการตื่นตัวในด้าน “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” อย่างสูง ประชาชนของสหรัฐอเมริกาเป็นพลเมืองที่มีรูปแบบและการดำรงชีวิตที่ผูกพันกับเสรีภาพอย่างมาก เมื่อใดก็ตามที่เกิดการละเมิดสิทธิโดยเฉพาะสิทธิของผู้บริโภค ชาวอเมริกันจะรวมตัวกันหรือแสดงออกเพื่อให้ผู้ประกอบการธุรกิจรับผิดชอบ ดังจะเห็นได้จากการที่สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศแรกที่ประชาชนฟ้องร้องบริษัทผู้ผลิตบุหรี่¹⁹ จนได้รับการชดใช้ในจำนวนเงินที่สูงมาก เนื่องจากระบบกฎหมายของสหรัฐอเมริกาเป็นรูปแบบของกฎหมายในระบบ Common Law ที่ยึดถือแนวคำพิพากษาของศาลเป็นหลักในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งการคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศสหรัฐอเมริกานั้นอาจกล่าวได้ว่าผูกพันเรื่อง “สิทธิ” ของประชาชนเป็นพื้นฐานหลัก²⁰ ที่เป็นเช่นนี้เพราะจากประวัติศาสตร์ของชนชาติอเมริกันมีความผูกพันกับเรื่องของ “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” เนื่องจากต้องผ่านการต่อสู้จนได้รับเอกราช²¹

สิทธิของผู้บริโภคในความเข้าใจของชาวอเมริกันแสดงออกทางรูปธรรมโดยการรวมตัวกันเพื่อสิทธิเรียกร้อง (active) ให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากการบริโภคแก้ปัญหาได้เป็นการรอคอยฝ่ายเดียว โดยถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐทั้งหมด (passive) อีกทั้งระบบการค้าของสหรัฐอเมริกาที่เป็นระบบแบบเสรี (Free trade) จนถือได้ว่าเป็นผู้นำแนวคิดเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในปัจจุบัน ประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพอย่างเต็มที่ภายใต้กรอบของกฎหมายในการประกอบอาชีพ และจากการที่สหรัฐอเมริกามีรูปแบบการปกครองในลักษณะของสหรัฐ (Federalism) จึงมีรัฐบาลท้องถิ่นหรือที่เรียกว่า รัฐบาลมลรัฐและรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลสหรัฐ ซึ่งรัฐบาลมลรัฐก็สามารถที่จะบัญญัติกฎหมายมาเพื่อบังคับใช้กับประชาชนในรัฐนั้น ๆ ได้²²

ส่วนระบบการคุ้มครองผู้บริโภคและองค์กรที่ทำหน้าที่ด้านการคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศสหรัฐอเมริกา การที่ประเทศสหรัฐอเมริกามีลักษณะการปกครองแบบสหพันธรัฐ ซึ่งจะทำให้มีรัฐบาลที่เป็นรัฐบาลกลางที่มีอำนาจปกครองมลรัฐทุกรัฐ แต่จะไม่เข้าไปแทรกแซงกิจการภายในของแต่ละรัฐบาลท้องถิ่นหรือรัฐบาลมลรัฐ ซึ่งมีอำนาจบริหารจัดการกิจการภายในรัฐนั้น ๆ เช่น การเก็บภาษีบำรุงท้องถิ่น รวมถึงการออกกฎหมายเพื่อบังคับใช้ภายในรัฐ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวจะต้องไม่ขัดกับกฎหมายของสหพันธรัฐ จึงทำให้สหรัฐอเมริกาจึงมีกฎหมายที่ใช้บังคับกับประชาชน 2 ระดับ ระบบการคุ้มครองผู้บริโภคของสหรัฐมีทั้งในระบบที่เป็นภาพรวมของประเทศและระบบของมลรัฐแต่ละมลรัฐ²³

¹⁸ ฤชดา สุภาคำ. (2555). ปัญหากฎหมายในการดำเนินคดีผู้บริโภค. สารนิพนธ์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. น.24.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน. น. 24.

²⁰ สุขุม ศุภนิติย์. (2545). “เอกสารเพื่อประกอบการพิจารณากฎหมายของสมาชิกรัฐสภา เล่มที่ 7 เรื่อง ตั้งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. กรณีศึกษากฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศไทย สหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักรอังกฤษ”. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา. หน้า 67.

²¹ ฤชดา สุภาคำ. (2555). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น.24-25.

²² เรื่องเดียวกัน. น.25.

²³ เรื่องเดียวกัน. น.25

ในระดับประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีกฎหมายที่ใช้กำกับดูแลกิจการพาณิชย์ของประเทศเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมโดยมีชื่อว่า The Federal Trade Commission Act 1914 ที่มีการลงนามใช้เป็นกฎหมายโดยประธานาธิบดี วูดโรว์ วิลสัน เมื่อวันที่ 26 กันยายน ค.ศ.1914 โดยกฎหมายดังกล่าวเป็นกฎหมายระดับรัฐบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคระดับสหรัฐที่ใช้บังคับได้เป็นการทั่วไปทุกรัฐ นอกจากนี้ยังมีรัฐบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคอีกหลายฉบับได้แก่ The Consumer Product Act 1972 เป็นรัฐบัญญัติเกี่ยวกับความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ The Federal Food, Drug and Cosmetic Act ซึ่งเป็นรัฐบัญญัติเกี่ยวกับความปลอดภัยอาหารยาและเครื่องสำอาง²⁴ เป็นต้น²⁵

ตามรัฐบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (The Federal Trade Commission Act 1914) กฎหมายได้กำหนดให้เมืองการค้าคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นองค์กรของรัฐ ซึ่งมีชื่อเรียกว่า The Federal Trade Commission เรียกโดยย่อว่า FTC เป็นองค์กรในรูปของคณะกรรมการ ซึ่งแต่งตั้งโดยประธานาธิบดีและความเห็นชอบของวุฒิสภามีจำนวน 5 คน และมีประธานาธิบดีเป็นประธานกรรมการโดยตำแหน่ง โดยมีวาระดำรงตำแหน่งคราวละ 7 ปี²⁶ คุณสมบัติของคณะกรรมการต้องไม่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจ ผู้ประกอบวิชาชีพหรือลูกจ้าง คณะกรรมการอาจถูกถอดถอนได้หากไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ละเลยต่อการปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ แต่ทั้งนี้ประธานาธิบดีจะเลือกกรรมการหนึ่งคนมาดำรงตำแหน่งเลขาธิการขององค์กรและให้อำนาจสูงสุดในการบริหารองค์กรทั้งด้านบริหารและธุรการ²⁷ โดยจะมีการแบ่งงานภายในสำนักงานคณะกรรมการ FTC เป็นส่วน ๆ เพื่อรับผิดชอบกิจการด้านต่าง ๆ²⁸

ส่วนในรัฐต่าง ๆ กฎหมายที่ใช้ภายในรัฐนั้น ๆ ว่ากำหนดรายละเอียดในเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคไว้อย่างใด เช่น อาจมีหน่วยงานของรัฐดูแลรับเรื่องราวร้องทุกข์หรือฟ้องคดีให้ อาจเป็นอัยการของมลรัฐ (State Attorney General) เป็นต้น²⁹ เช่น มลรัฐเท็กซัสที่มีการจัดตั้งแผนกคุ้มครองผู้บริโภคขึ้นในสำนักงานอัยการแห่งรัฐเท็กซัส โดยอัยการในแผนกคุ้มครองผู้บริโภคนั้นจะเป็นผู้ที่พิจารณาถึงเรื่องร้องเรียนจากผู้บริโภคว่า มีความเสียหายแก่สาธารณะหรือไม่อย่างไร ถ้าเรื่องร้องเรียนดังกล่าวจะก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นแก่สาธารณะ อัยการแห่งรัฐก็จะดำเนินคดี ที่เป็นเช่นนี้เพราะตามกฎหมายของสหรัฐนั้นพนักงานอัยการจะมีอำนาจในการดำเนินคดีเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคได้ก็ต่อเมื่อการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะเท่านั้น ส่วนการดำเนินคดีใด ๆ เพื่อปัจเจกชนคนใดคนหนึ่งนั้น พนักงานอัยการไม่มีอำนาจ เพราะไม่ได้กระทำไปเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของส่วนรวมแต่อย่างใด³⁰ หรือ

²⁴ เรื่องเดียวกัน. น. 25.

²⁵ เรื่องเดียวกัน. น.25-26

²⁶ Federal Trade Commission, Commissioners [Online], Available <http://www.ftc.gov/bios/commissioners.htm>.

²⁷ Ibid.

²⁸ ฤชุตา สุภาคำ. (2555). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น.26

²⁹ สุขุม ศุภนิษฐ์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 20. น. 25.

³⁰ พัทธมน นัจฉริยารุณ. (2541). “การให้อำนาจพนักงานอัยการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนผู้เสียหายในคดีมลพิษ”. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. น. 186.

บางมลรัฐให้ State Attorney General ใช้กฎหมายเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคร่วมกับหน่วยงานอื่นเพื่อทำหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคบางมลรัฐก็ตั้งหน่วยงานขึ้นมาเฉพาะเพื่อให้มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคต่างหากจาก State Attorney General และให้มีอำนาจดำเนินคดีทางศาลได้เอง โดยไม่ต้องกระทำผ่าน State Attorney General³¹

ในสหรัฐอเมริกาจะเน้นการแก้ไขปัญหาของผู้บริโภค ด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนในเบื้องต้น เช่น ในรัฐ Illinois ได้จัดตั้งแผนกคุ้มครองผู้บริโภคใน Attorney General Office³² เพื่อให้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท โดยทำการตรวจสอบข้อเรียกร้องของผู้บริโภค หากมีมูลก็จะส่งหนังสือพร้อมข้อเรียกร้องและข้อเรียกร้องของผู้บริโภคให้ผู้ประกอบธุรกิจ โดยทั้งนี้จะมีมุ่งไปที่การให้ผู้บริโภคได้รับการชดเชยความเสียหาย³³

ระบบการคุ้มครองผู้บริโภคของสหรัฐอเมริกา คณะกรรมการ FTC จะมีบทบาทอย่างมากในการกำหนดนโยบายด้านการคุ้มครองผู้บริโภค เพราะสาเหตุที่กฎหมาย The federal Trade Commission Act 1914 (section 5) กำหนดว่าการกระทำทางการค้าใดที่ไม่เป็นธรรมต่อการธุรกิจเป็นการต้องห้าม และให้เป็นอำนาจของ FTC สามารถสั่งห้ามการประกอบธุรกิจที่ FTC เห็นว่าอาจก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมทางการค้าทั้งต่อผู้ประกอบการธุรกิจ และผู้บริโภค และ FTC ยังมีอำนาจควบคุมสินค้าชนิดอื่นที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของคณะกรรมการอาหารและยาของสหรัฐอเมริกา (FDA.) นอกจาก FTC หรือ FDA. แล้วระบบการคุ้มครองผู้บริโภคของสหรัฐอเมริกา ยังจัดให้มีกรรมาธิการว่าด้วยความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ (The consumer Product safety Commission) หรือชื่อว่า CPSC มีรูปแบบเป็นองค์กรของรัฐ ที่มีหน้าที่กำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายในตลาดทั่วไป³⁴ นอกจากนี้ FTC ยังมีอำนาจด้านการควบคุมการโฆษณา โดยมีหน้าที่คอยดูแล สอดส่อง และติดตามการโฆษณาต่าง ๆ อีกด้วย³⁵

จะเห็นได้ว่า อำนาจของ FTC นั้นครอบคลุมไปทุก ๆ กิจกรรมที่เกี่ยวกับการค้า ที่เป็นเช่นนี้อาจเพราะกฎหมาย The Federal Commission Act 1914 ที่บัญญัติให้องค์กร FTC มีอำนาจและองค์กรที่เข้มแข็ง เพราะมีการเชื่อมต่อกับประมุขของฝ่ายบริหารทำให้การสั่งการเพื่อแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งในระบบการคุ้มครองผู้บริโภคของสหรัฐอเมริกา ได้มีการนำวิธีพิจารณาคดีแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) หรือรูปแบบวิธีดำเนินการดำเนินคดีที่เมื่อมีผู้เสียหายรายใดฟ้องต่อศาล และศาลพิพากษาแล้วผลจะผูกพันผู้เสียหายอย่าง

³¹ อนุช ศิริสาร. (2547). “ปัญหาในการดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีแพ่งในศาลยุติธรรม ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522”. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง. น. 55.

³² สมชาย อติกรจุฑาศิ. (2542). “ปัญหาในการดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522”. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง. น. 50.

³³ ฤชดา สุภาคำ. (2555). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น.27

³⁴ สุขุม ศุภนิธย์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 20. น. 25.

³⁵ ฉายศิลป์ เชี่ยวชาญพิพัฒน์. (2522). “กฎหมายคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้บริโภค”. วารสารนิติศาสตร์. ปีที่ 9. ฉบับที่ 2. น. 27-28.

เดียวกันที่เกิดจากเหตุเดียวกันมาใช้ด้วย ทำให้กระบวนการฟ้องร้องในสหรัฐอเมริกาประชาชนจึงตื่นตัวที่จะใช้สิทธิของตนเพื่อเรียกร้องการชดเชยเยียวยาจากผู้ประกอบธุรกิจอย่างมากด้วย³⁶

2) แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิของผู้บริโภคในระบบ Civil Law

กฎหมายในระบบ Civil Law มีความผูกพันกับหลักการของกฎหมายโรมัน ที่ใช้ระบบกฎหมายในรูปของกฎหมายลายลักษณ์อักษร และจากการที่กฎหมายโรมันมีความสมบูรณ์ในเนื้อหาทำให้กฎหมายแพ่งโรมันเป็นรากฐานของระบบกฎหมายภาคพื้นยุโรป ซึ่งจะพบได้ในประเทศภาคพื้นยุโรป ทั้งนี้กฎหมายลายลักษณ์อักษรนั้นเชื่อว่ากฎหมายสามารถแก้ไขปัญหิต่าง ๆ ได้ เมื่อได้นำกฎหมายที่มีอยู่ไปปรับใช้กับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นทุกกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติอยู่ และอยู่ในขอบเขตของกฎหมายนั้น ๆ คำพิพากษาของศาลในระบบ Civil Law ถือว่าเป็นเพียงคำอธิบายในการใช้ตัวบทกฎหมายมาปรับแก้คดี และขยายหลักของกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่มีอยู่ออกไป³⁷

ประเทศสหพันธรัฐสาธารณรัฐเยอรมันเกิดจากการรวมตัวของประเทศเยอรมันตะวันตกที่มีการปกครองระบอบสังคมนิยม หลังยุคสงครามเย็นสิ้นสุดลง แต่เนื่องจากกฎหมายของประเทศเยอรมันตะวันออกเป็นกฎหมายในระบบสังคมนิยม ซึ่งกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นการวางแผนจากส่วนกลางที่รัฐเป็นผู้กำหนด แต่ในส่วนของประเทศเยอรมันตะวันตกที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น แนวคิดของระบบเศรษฐกิจถูกกำหนดบทบาทการแทรกแซงทางเศรษฐกิจของรัฐโดยรัฐธรรมนูญแห่งเยอรมันตะวันตกนั้นได้กำหนดกรอบของระบบเศรษฐกิจไว้ว่าจะต้องไม่เป็นแบบเสรีนิยมที่รัฐจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกระบวนการทางเศรษฐกิจเลย หรือจะต้องไม่เป็นแบบสังคมนิยมที่มีการวางแผนจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว เพราะหลักสังคมนิยม ในรัฐธรรมนูญเยอรมันได้ให้หลักประกันความชอบธรรมในการที่รัฐจะเข้ามาแทรกแซงทางเศรษฐกิจได้ เฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเป็นธรรมในสังคม นอกจากนี้หลักสังคมนิยม ยังมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ การที่มุ่งจะขจัดความแตกต่างไม่เสมอภาคกันในสังคม โดยกำหนดเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องชดเชยหรือสร้างสังคมที่มีความเสมอภาคกันด้วย นอกจากหลักสังคมนิยมแล้ว ในทางทฤษฎีกฎหมายเยอรมัน กระบวนการแทรกแซงทางเศรษฐกิจยังถูกกำหนดด้วยรัฐธรรมนูญทางเศรษฐกิจของประชาคมยุโรป ซึ่งถือเสมือนเป็นกฎหมายพื้นฐานของเยอรมันด้วย³⁸

รัฐธรรมนูญไวมาร์ ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่ร่างขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้บัญญัติระเบียบแห่งชาติทางเศรษฐกิจที่ต้องสอดคล้องด้วยหลักความเป็นธรรมและภายใต้ข้อจำกัดดังกล่าว เสรีภาพทางเศรษฐกิจของบุคคลจักต้องได้รับความคุ้มครอง นอกจากนี้ในกฎหมายพื้นฐานของเยอรมัน ยังมีการกำหนดสิทธิขั้นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ เสรีภาพในการเข้าเป็นหุ้นส่วน³⁹ แนวความคิดในการคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศเยอรมัน หรือการยอมรับหลักการให้รัฐเข้ามาแทรกแซงการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประชาชน ในการคุ้มครองผู้บริโภคนั้นจะเห็นได้จากการตรากฎหมายป้องกันการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้า หรือชื่อย่อ UWG ในปี

³⁶ ฤชดา สุภาคำ. (2555). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น.28

³⁷ เรื่องเดียวกัน. น.28.

³⁸ ฤชดา สุภาคำ. (2555). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น.28-29.

³⁹ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. (2538). "กฎหมายมหาชนทางเศรษฐกิจเยอรมัน". กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม. น. 15.

ค.ศ. 1909 ซึ่งถือเป็นกฎหมายพื้นฐานทางการแข่งขันทางการค้าเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม และมีความสำคัญต่อการคุ้มครองผู้บริโภคของเยอรมันด้วย เพราะนอกจากวัตถุประสงค์ของกฎหมายดังกล่าว จะเพื่อควบคุมการแข่งขันทางเศรษฐกิจแล้ว ในแต่ละมาตรา (article) ยังมีการกำหนดถึงการควบคุมการประกอบธุรกิจด้านต่าง ๆ เช่น article 1 บุคคลใดดำเนินธุรกิจที่เป็นการแข่งขันอันขัดต่อศีลธรรมอันดี ถือเป็นการกระทำความผิดและต้องชดใช้ความเสียหาย article 2-3 กล่าวถึงการโฆษณาอันไม่เป็นธรรม การกล่าวถึงผู้บริโภคในความเป็นมามีปรากฏในกฎหมายดังกล่าวใน article 6 ã จึงพอสรุปสาระสำคัญของ UWG⁴⁰ ได้ว่า

1) ควบคุมการแข่งขันทางการค้าอันไม่เป็นธรรมในลักษณะทั่วไป หรือการขายสินค้าในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การขายแบบที่เรียกว่า “ล้างสต็อก” ใน article 8

2) ควบคุมการกระทำที่อาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค เช่น การโฆษณาอันเป็นเท็จหรือเกินความจริงใน article 2-3 เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่ากฎหมาย UWG มีวัตถุประสงค์ที่ต้องการสร้างมาตรฐานทางการผลิตและจำหน่ายสินค้า ตลอดจนมาตรฐานทางการโฆษณาและจรรยาบรรณของผู้ประกอบธุรกิจในการแข่งขันกันประกอบธุรกิจ ต่อมาเมื่อมีการประกอบธุรกิจเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ทำให้มีบางกรณีที่กฎหมาย UWG ไม่สามารถเข้าไปควบคุมได้ จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย UWG ในปี ค.ศ. 1966 ให้ทันสมัยเพื่ออุดช่องว่างและทางเล็ดลอดในการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบธุรกิจ ตลอดจนควบคุมการโฆษณาและกำหนดมาตรฐานการแก้ไขเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการโฆษณาให้รัดกุมยิ่งขึ้นด้วย นอกจากนี้กฎหมาย UWG แล้วยังมีกฎหมายอีกฉบับหนึ่งที่ชื่อว่า กฎหมายป้องกันการจำกัดการแข่งขันทางเศรษฐกิจ หรือชื่อย่อ GWB กฎหมายฉบับนี้มีขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันว่าในระบบเศรษฐกิจเยอรมันนั้น จะมีการแข่งขันได้⁴¹ จึงอาจจะกล่าวได้ว่ากฎหมายป้องกันการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้า เป็นกฎหมายหลักในการคุ้มครองผู้บริโภคของเยอรมันก็ว่าได้⁴²

ส่วนระบบการคุ้มครองผู้บริโภคและองค์กรที่ทำหน้าที่ด้านการคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศเยอรมันนั้น ดังที่ได้กล่าวแล้วว่ากฎหมายป้องกันการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้า (UWG) ถือได้ว่าเป็นกฎหมายที่มีลักษณะเป็นการควบคุมผู้ประกอบธุรกิจและคุ้มครองผู้บริโภคด้วยโดยมีการระบุถึงลักษณะของการประกอบธุรกิจต่าง ๆ ที่อาจเป็นการกระทำที่ไม่เป็นธรรมทั้งต่อผู้ประกอบธุรกิจ หรือผู้บริโภคด้วย เพื่อให้การแข่งขันทางการค้าหรือการประกอบธุรกิจเป็นไปด้วยความเท่าเทียมกัน ในกฎหมายป้องกันการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้า (UWG) ได้ให้อำนาจรัฐบาลแห่งสหพันธรัฐในการตั้งคณะอนุญาโตตุลาการได้ เพื่อเป็นตัวกลางในการแก้ไขปัญหาทั้งนี้ในความเสียหายที่เกิดจากการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายดังกล่าว ได้ให้สิทธิผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืน สามารถใช้สิทธิฟ้องร้องทางแพ่งในศาลได้ แต่ไม่ปรากฏในกฎหมายว่ารัฐจะเป็น

⁴⁰ ฤชุตา สุภาคำ. (2555). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น.29.

⁴¹ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. (2531). “กฎหมายป้องกันการจำกัดการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศเยอรมัน”. วารสารนิติศาสตร์. ปีที่ 18. ฉบับที่ 1. น. 64.

⁴² ฤชุตา สุภาคำ. (2555). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น.29-30.

ผู้ดำเนินการฟ้องร้องให้เพียงแต่เป็นการให้สิทธิในการฟ้องร้องเท่านั้นส่วนความเสียหายจากความรับผิดชอบเพื่อ ความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ขาดความปลอดภัย ในเยอรมันนั้นก่อนปี ค.ศ. 1990 สามารถกระทำได้ 2 ทางคือ ตามกฎหมายแพ่งลักษณะสัญญาและลักษณะละเมิด⁴³ ซึ่งกฎหมายลักษณะสัญญาการที่จะฟ้องร้องตามสัญญาต้องเป็นคู่สัญญาเท่านั้นตามหลักความผูกพันคู่สัญญา แต่ถ้าบุคคลอื่นที่ได้รับความเสียหายโดยตนไม่ใช่คู่สัญญากับผู้ผลิตหรือผู้ขาย ต้องร้องตามประมวลกฎหมายแพ่งตามหลักทั่วไป นอกจากนี้ต้องจัดการเพื่อป้องกันบุคคลอื่นจากอันตรายนั้น และต้องรับผิดชอบหากดเว้นไม่กระทำ ซึ่งแต่เดิมนั้นตามกฎหมายเยอรมันผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่ผลสืบเนื่อง เว้นแต่ผู้ซื้อสามารถพิสูจน์ได้ว่า ความเสียหายเกิดขึ้นเพราะความผิดของผู้ขายหรือผู้ขายได้ให้การรับประกันไว้โดยชัดแจ้ง แต่เมื่อมีหลักดังกล่าวเกิดขึ้นศาลเยอรมันได้นำไปใช้กับกรณีของการที่ผู้ผลิตปล่อยสินค้าชำรุดออกสู่ตลาดด้วย และในกฎหมายบางฉบับที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค เช่น Food Act ก็ได้นำหลักกฎหมายละเมิดในประมวลกฎหมายแพ่งไปใช้ด้วย เช่น ในมาตรา 823 ในกรณีที่ผู้ฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมายใดอันมีที่ประสงค์จะป้องกันบุคคลอื่นจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการฝ่าฝืนกฎหมายด้วย⁴⁴ จึงกล่าวได้ว่าประเทศเยอรมันมิได้มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ เกี่ยวกับการชดเชยเยียวยาความเสียหายจากการกระทำละเมิดสิทธิของผู้บริโภคให้แก่ผู้บริโภค แต่เป็นการนำหลักทั่วไปที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่ง (BGB) ที่ว่าด้วยความรับผิดชอบในทางสัญญาและละเมิด ซึ่งหากสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ขาดคุณภาพเช่นนั้นแล้ว ผู้เสียหายย่อมมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้มาบังคับใช้แทน ในส่วนขององค์กรที่ทำหน้าที่ให้ความคุ้มครองผู้บริโภคนั้นได้มีการจัดตั้งกระทรวงแห่งรัฐเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหารและสินค้าเกษตรกรรม เพื่อให้การคุ้มครองผู้บริโภคเป็นไปได้อย่างครอบคลุมมากขึ้นด้วย ในปี ค.ศ. 2001 แต่กระทรงดังกล่าวก็ไม่ได้มีบทบาททางด้านการคุ้มครองผู้บริโภคที่จะให้การเยียวยาแก้ไขเมื่อผู้บริโภคถูกละเมิดสิทธิ เพราะเป็นการตั้งขึ้นเพื่อการควบคุมอาหารและสินค้าทางการเกษตรให้ได้มาตรฐานเท่านั้น⁴⁵

3) แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิของผู้บริโภคในประเทศไทย

การบริโภคของมนุษย์อาจส่งผลกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นสิทธิของมนุษย์ที่ติดตัวมาแต่กำเนิดในฐานะเป็นมนุษย์ และบุคคลใดจะมาล่วงละเมิดมิได้ ได้แก่ สิทธิในความปลอดภัยในชีวิตและร่างกายของตนนั้น และผู้บริโภคทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับสินค้าที่ถูกต้องและได้บริโภคสิ่งของที่ดีมีคุณภาพและมีความปลอดภัย รวมทั้งไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ขาย แต่การบริโภคจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการเข้าซื้อขายกันระหว่างผู้บริโภคในฐานะผู้ซื้อและผู้ผลิตในฐานะผู้ขาย (ซึ่งอาจหมายถึง พ่อค้าขายส่ง พ่อค้าขายปลีก หรือผู้นำเข้าสินค้าจากต่างประเทศด้วย)

⁴³ อนันต์ จันทวิภากร. (2545). “กฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบเพื่อความปลอดภัยอันเกิดจากสินค้าที่ขาดความปลอดภัย”. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. น. 44.

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน. น. 32.

⁴⁵ ฤชดา สุภาคำ. (2555). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น.30-31.

ที่ต้องมีการเจรจาตกลงกันเพื่อก่อนติดสัมพันธ์ขึ้นเพื่อให้มีสิทธิและหน้าที่ต่างๆ รวมทั้งสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองซึ่งสิทธิของผู้บริโภคที่สำคัญที่จะได้รับความคุ้มครองมีดังนี้⁴⁶

3.1) สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัย

เป็นสิทธิประการสำคัญที่มีผลสืบเนื่องมาจากสิทธิขั้นพื้นฐานหรือสิทธิของมนุษย์ในฐานะที่ผู้บริโภคเป็นมนุษย์ผู้หนึ่ง กล่าวคือ มนุษย์นั้นตั้งแต่เกิดจะมีสิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน ที่บุคคลอื่นจะมาล่วงละเมิดมิได้ และเมื่อผู้บริโภคก็ได้แก่มนุษย์ทุกคนที่ประสงค์จะบริโภคสินค้าหรือบริการที่ถูกต้องตรงความต้องการและมีความปลอดภัยและมีมาตรฐานเหมาะสมแก่การบริโภค ที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของผู้บริโภค

3.2) สิทธิที่จะได้รับข่าวสาร

สิทธิประการนี้ แม้ไม่ใช่การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ในเรื่องของสิทธิในความปลอดภัยของชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินโดยตรงก็ตาม แต่สิทธิประการนี้เกิดขึ้นมาจากการที่มนุษย์จะเป็นผู้บริโภคได้นั้น จะต้องมีการเข้าตกลงซื้อขายสินค้ากับเจ้าของสินค้าเพื่อให้ได้สินค้าถูกต้องตามความต้องการที่จะไปบริโภค ดังนั้น เพื่อให้ผู้บริโภคจะได้ซื้อสินค้าจากเจ้าของสินค้าให้ถูกต้องตรงตามความต้องการ ผู้บริโภคจึงควรมีสิทธิที่จะได้รับข่าวสาร รวมทั้งคำพรรณนาลักษณะและคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการนั้นที่จะไม่หลงผิดในการซื้อสินค้าหรือบริการนั้นโดยไม่ถูกต้องตรงตามความต้องการ ซึ่งสิทธิประเภทนี้จึงได้แก่สิทธิในการได้รับข่าวสารอันจะมีผลต่อไปในเรื่องสิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยด้วย ในกรณีที่เจ้าของสินค้าที่จะขายสินค้าให้แก่ผู้บริโภคไม่ได้ให้ข่าวสารคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอ เกี่ยวกับสินค้านั้นแล้ว ผู้บริโภคซึ่งได้ซื้อสินค้านั้นมาอาจได้รับอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินได้ ฉะนั้น สิทธิของผู้บริโภคที่จะได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสินค้านั้น จึงเป็นสิทธิที่สำคัญประการหนึ่งของผู้บริโภค

3.3) สิทธิที่จะเลือกซื้อสินค้าและบริการ

สิทธิประการนี้ เกิดจากการที่ผู้บริโภคจะเข้าตกลงกับเจ้าของสินค้าหรือบริการในการที่จะซื้อสินค้าหรือได้รับบริการจากเจ้าของสินค้าหรือบริการนั้น โดยในกรณีนี้มุ่งคุ้มครองความเป็นอิสระในการแสดงเจตนาที่จะซื้อสินค้าหรือได้รับบริการของผู้บริโภค ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่จะมีเสรีภาพในการตัดสินใจกระทำการสิ่งใดที่ผู้อื่นจะมาควบคุมบังคับ ข่มขู่ หรือชักจูงโดยไม่เป็นธรรมไม่ได้ เนื่องจากในการบริโภคสินค้าหรือบริการนั้น ผู้บริโภคสมควรที่จะมีอิสระในการตัดสินใจที่จะซื้อสินค้าหรือบริการนั้นหรือไม่ก็ได้ แม้ว่าจะมีสินค้าหรือบริการประเภทนี้แต่เพียงประเภทเดียวก็ตาม เพราะหลักในการเข้าทำสัญญาซื้อขายระหว่างคู่กรณีก็ต้องยึดหลักของความเป็นอิสระในการแสดงเจตนาของคู่กรณีเป็นหลัก ถ้าการแสดงเจตนาบกพร่อง สัญญานั้นก็ถือว่าเป็นโมฆะ ไม่มีผลใช้บังคับกันได้ ซึ่งในหลักการเดียวกันกับผู้บริโภคย่อมมีสิทธิที่จะเลือกซื้อสินค้าหรือบริการ โดยยึดถืออิสระของ

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน. น.22-24

เจตนาของผู้บริโภคที่จะมิได้มีการข่มขู่ บังคับ หลอกลวง หรือชักจูงใจโดยไม่เป็นธรรม รวมทั้งสิทธิที่จะเลือกซื้อสินค้าหรือรับบริการโดยปราศจากการผูกขาดทางการค้าด้วย

3.4) สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา

สิทธิประการนี้ มีพื้นฐานมาจากการที่ผู้บริโภคจะบริโภคสินค้าหรือบริการใด จะต้องเข้าไปทำความเข้าใจ ทำความตกลงทำสัญญากับผู้ผลิต หรือผู้จำหน่ายสินค้าเพื่อก่อให้เกิดนิติสัมพันธ์ระหว่างคู่สัญญาแต่ละฝ่าย โดยจะยึดถือตามหลักอิสระในการแสดงเจตนาของแต่ละฝ่ายที่เท่าเทียมกัน ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายจะไม่สามารถทำสัญญาในลักษณะที่เอารัดเอาเปรียบกับผู้บริโภคโดยใช้ข้อตกลงการสัญญา เพราะโดยหลักของการทำสัญญาแล้ว เมื่อคู่กรณีได้แสดงเจตนาทำนิติกรรมสัญญากันโดยชอบด้วยกฎหมายและด้วยใจสมัครแล้ว คู่กรณีก็ต้องผูกพัน และปฏิบัติตามข้อสัญญาที่ได้ตกลงกันอย่างเคร่งครัด หากผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายซึ่งเป็นผู้ขายกำหนดข้อสัญญาในลักษณะที่เอารัดเอาเปรียบกับผู้บริโภค เพราะฉะนั้นหากผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายซึ่งเป็นผู้ขายกำหนดข้อสัญญาในลักษณะที่เอารัดเอาเปรียบกับผู้บริโภคซึ่งเป็นผู้ซื้อแล้ว ก็เป็นการไม่ถูกต้องและไม่เป็นธรรมแก่ผู้บริโภค

3.5) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย

สิทธิประการนี้ เป็นการคุ้มครองผู้บริโภคในการที่จะเยียวยาให้แก่ผู้บริโภคเมื่อได้รับความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของตน ซึ่งมีสาเหตุมาจากสินค้าที่ตนซื้อหา มาบริโภคไม่ปลอดภัยหรือเมื่อได้มีการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับการเยียวยาหรือชดเชยในความเสียหายที่ตนได้รับสิทธิของผู้บริโภคดีดังกล่าวข้างต้นทั้ง 5 ประการ เป็นสิทธิผู้บริโภคที่จะได้รับความคุ้มครอง ซึ่งหากมีการล่วงละเมิดหรือทำให้เกิดความเสียหายซึ่งสิทธิดังกล่าวแล้วผู้บริโภคก็สามารถที่จะเรียกร้องให้มีการคุ้มครองและดำเนินการป้องกัน แก้ไข หรือเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นได้

2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภค

การเกิดขึ้นของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค อาจกล่าวได้ว่าเกิดจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป กฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในสมัยหนึ่งเริ่มเกิดช่องว่างขึ้นหรือขาดความเหมาะสม เนื่องจากกฎหมายสมัยก่อนบัญญัติขึ้นมาเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาของสังคมในสมัยนั้น อันเป็นสังคมที่แคบและวิธีการผลิตยังไม่ซับซ้อนดังเช่นสังคมในปัจจุบัน เช่น สัญญาซื้อขาย ที่ใช้หลักว่า “ผู้ซื้อต้องระวัง” (Caveat Emptor) หรือ Let the buyer beware⁴⁷ ซึ่งเป็นหลักกฎหมายโรมันที่ยึดถือกันหลายประเทศ อันมีหลักการว่า หากมีความเสียหายใด ๆ ในทรัพย์สินที่ซื้อขายกันนั้น ความเสียหายนั้นตกเป็นของผู้ซื้อเอง กล่าวคือ ผู้ขายอาจไม่ต้องรับผิดชอบในบางกรณี ถ้าผู้ซื้อได้ล่วงรู้ความชำรุดบกพร่องหรือควรจะรู้หากได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควร ทั้งนี้เพราะทฤษฎีทางกฎหมายนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีความสามารถในการตัดสินใจในการเลือกบริโภคสินค้าหรือบริการเท่ากัน ซึ่งหลักการดังกล่าวได้รับอิทธิพลของแนวคิด ในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความอิสระและเสรีภาพ

⁴⁷ สุขุม ศุภนิธย์. (2540). “คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค”. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. น. 1-2.

ของบุคคลในการดำรงชีวิตที่เท่าเทียมกัน ซึ่งต่อมาหลักการดังกล่าวได้พัฒนาต่อมาเป็นระบบเศรษฐกิจแบบเสรี (Laissez-Faire) ในเวลาต่อมา⁴⁸

นอกจากนี้ยังมีเรื่องของหลักความรับผิดชอบตามความสัมพันธ์ในสัญญา (Privity Rule) ซึ่งมีผลว่าเฉพาะคู่กรณีในสัญญา คือ ผู้ซื้อและผู้ขายในสัญญาเท่านั้น ที่มีสิทธิและหน้าที่ความรับผิดชอบต่อกัน ถ้ามีความเสียหายเกิดขึ้นจากการบริโภคทรัพย์สินตามสัญญาดังกล่าว หากผู้ที่ได้รับความเสียหายมิใช่คู่สัญญา ก็จะไม่มีความรับผิดชอบเรียกร้องให้คู่กรณีอีกฝ่ายรับผิดชอบได้ ซึ่งถ้าพิจารณาจากสภาพสังคมที่สลับซับซ้อนขึ้นก็คงพิจารณาได้ว่า ผู้ที่ไม่ใช่คู่สัญญาจะเป็นผู้บริโภคที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ นี่อาจจะเป็นเพียงสาเหตุหนึ่งในหลาย ๆ สาเหตุที่ทำให้กฎหมายที่มีอยู่แต่เดิมต้องถูกเปลี่ยนแปลง⁴⁹

ภายหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมในปี ค.ศ. 1760 มีการนำเครื่องจักรไอน้ำมาใช้แทนแรงงานคนทำให้เกิดการพลิกโฉมการผลิตในภาคอุตสาหกรรมครั้งใหญ่ประกอบกับการที่ อัดัม สมิธ นักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษ (Adam Smith ค.ศ. 1723-1790) ได้เสนอทฤษฎีการแข่งขันเสรีอย่างชัดเจนขึ้น ในหนังสือของเขาที่ชื่อว่า The wealth of nations (ค.ศ. 1776)⁵⁰ ประกอบกับแนวคิดของนักปรัชญาต่าง ๆ ทำให้เกิดการตื่นตัวทางการเมืองอย่างมาก จนเกิดการเปลี่ยนการปกครองจากระบบกษัตริย์เป็นระบบประชาธิปไตยแบบที่เรียกว่า สาธารณรัฐ (Republic) ในทวีปอเมริกา โดยมีการสถาปนาเป็นประเทศสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1776 และการปฏิวัติฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1789⁵¹

ซึ่งเหตุการณ์ทั้งสองทำให้ลัทธิปัจเจกชนนิยม (Individualism) อันเป็นแก่นของระบบการปกครองรูปแบบใหม่แพร่หลาย มากขึ้นและเช่นเดียวกันกับที่ ระบบเศรษฐกิจเสรี (Laissez-Faire) ได้รับการยอมรับและถือเป็นหลักสำคัญที่ใช้ในการปกครองและจัดหาระบบเศรษฐกิจในประเทศต่าง ๆ เกิดเป็นแนวคิดในทางเศรษฐกิจขึ้นว่า การให้รัฐเป็นผู้ดำเนินกิจการส่วนใหญ่ในสังคมตามแนวคิดพาณิชยนิยม (Mercantilism) จะเป็นผลให้เศรษฐกิจของสังคมไม่อาจเจริญงอกงามเท่าที่ควร ในที่สุดระบบเศรษฐกิจเสรี (Laissez-Faire) และการปกครองรูปแบบสาธารณรัฐ จึงวางข้อห้ามไม่ให้รัฐเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องการค้า⁵² และมีการออกกฎหมายต่าง ๆ มาเพื่อปรับรูปแบบหรือโครงสร้างทางสังคมให้เหมาะสมกับการปกครองหรือระบบเศรษฐกิจ และให้ถือว่ารัฐควรมีแต่หน้าที่ตามภารกิจพื้นฐาน 4 ประการ คือ การป้องกันประเทศ การรักษาความสงบเรียบร้อย การติดต่อกับต่างประเทศ และการอำนวยความสะดวก⁵³ แนวคิดในระบบเศรษฐกิจเสรี (Laissez-Faire) มีอิทธิพลในการกำหนดหลักกฎหมายใหม่ ๆ มีการยอมรับกับการที่ประชาชนทุกคนมีอิสระที่จะทำสัญญา (Freedom of Contract) ซึ่งเมื่อตก

⁴⁸ ฤชดา สุภาคำ. (2555). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น.10-11

⁴⁹ เรื่องเดียวกัน. น.11.

⁵⁰ ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์. (2543). "กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค". กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน. น. 13.

⁵¹ ฤชดา สุภาคำ. (2555). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น.11.

⁵² ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์. (2523). "การควบคุมโฆษณาเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค". วารสารนิติศาสตร์. ปีที่ 10. ฉบับที่ 2. น. 245-246.

⁵³ สุรพล นิติไกรพจน์. (2534). "ข้อความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายมหาชนทางเศรษฐกิจ". วารสารนิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ปีที่ 21. ฉบับที่ 3. น. 372.

ลงกันเช่นไรแล้วก็ต้องเป็นไปตามนั้น สัญญาที่ทำกันเสมอ (Sanctity of Contract) อันเป็นไปตามลัทธิปัจเจกชนนิยม ซึ่งเท่ากับว่าทุกคนที่ทำสัญญามีหน้าที่ต้องปกป้องประโยชน์ของตนเอง จากหลักการดังกล่าวทำให้เกิด หลักว่า “ผู้ซื้อต้องระวัง” (Caveat Emptor) หรือ Let the buyer beware ที่ถือว่าในการซื้อขายสินค้า ถ้ามีข้อบกพร่องในสินค้าอย่างไรก็เป็นเรื่องที่ผู้ซื้อเองจะต้องรับภาระในความเสียหายนั้นเนื่องจากตนเป็นผู้เลือกซื้อสินค้าเอง หลักการดังกล่าวนี้มีขึ้นเพราะถือว่าหรือเชื่อว่า “คนทุกคนมีความรู้และความสามารถเท่าเทียมกัน คนทุกคนจึงมีอิสระเท่าเทียมกันที่จะตกลงให้มีนิติสัมพันธ์กันเช่นใดก็ได้”⁵⁴

แต่การที่ทุกคนมีเสรีภาพในการค้าในการประกอบอาชีพ ทำให้เกิดการแข่งขันในการผลิตมีการผลิตสินค้าต่าง ๆ มากขึ้นในรูปแบบของอุตสาหกรรม มีการผลิตสินค้าจำนวนมาก (Mass Production) ทำให้เกิดปัญหาตามมาว่าหลักการที่ยึดถือแต่เดิมว่าทุกคนเท่าเทียมกัน ซึ่งใช้มายาวนานยังคงใช้ได้หรือไม่ เพราะถ้าข้อเท็จจริงที่ผู้บริโภคจากผู้ขายหรือผู้ผลิตเป็นข้อเท็จจริงที่โดยสภาพแล้ว ผู้บริโภคสามารถรู้ได้เองทั้งในส่วนของส่วนผสม หรือวิธีการผลิต ก็คงไม่เป็นปัญหา แต่ในความเป็นจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะผู้ผลิตไม่ได้จำกัดการขายสินค้าของตนไว้ในที่ ๆ ตนเคยค้าขายแต่มีการกระจายสินค้าไปยังที่ต่าง ๆ โดยการค้าขายระหว่างรัฐต่อรัฐ เมืองต่อเมือง จนในที่สุดผู้ขายกับผู้ซื้อซึ่งไม่ใช่ผู้ซื้อไปใช้จริง ๆ อาจไม่เคยพบกันเลย ประกอบกับการเกิดขึ้นของแนวคิดเกี่ยวกับ “รัฐสวัสดิการ” (Social welfare) ขึ้น โดยอยู่บนพื้นฐานที่ว่ารัฐสมควรบิณฑบาตมากขึ้นในการดูแลคุ้มครองประชาชน (Paternalism) และให้เกิดการแข่งขันที่เสรีและเป็นธรรม⁵⁵ รัฐจึงเริ่มเป็นผู้เข้ามาควบคุมการประกอบธุรกิจต่าง ๆ มีการตรากฎหมายควบคุมกิจการต่าง ๆ เช่น การควบคุมธนาคาร กิจการประกันภัย รวมถึงกิจการอื่น ๆ ที่กระทบถึงความปลอดภัยและความผาสุกแห่งประชาชน เป็นการก้าวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีสมัยใหม่ (Modern Capitalism) ที่ถือกันว่า รัฐมีอำนาจเข้ามาแทรกแซงการประกอบธุรกิจของเอกชนได้ตามสมควร เพื่อพิทักษ์ให้เกิดการแข่งขันอย่างเป็นธรรมและเพื่อประโยชน์สาธารณะ⁵⁶

ในช่วงปี ค.ศ. 1929-1930 เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจครั้งร้ายแรงของโลก ซึ่งกระทบกระเทือนอย่างมากต่อแนวคิดแบบเสรีนิยมซึ่งถูกมองว่าไม่อาจเอื้อประโยชน์สูงสุดแก่สังคมได้ รัฐในฐานะเจ้าของทรัพยากรมากที่สุดและควบคุมอำนาจทางการเมือง รัฐจำต้องเข้ามาบิณฑบาตในทางเศรษฐกิจแทนที่จะปล่อยให้เอกชนประกอบการอย่างเสรีโดยที่รัฐควบคุมอยู่ห่าง ๆ อย่างที่เป็นมาในอดีต โดยผลของความคิดนี้ทำให้รัฐเข้าแทรกแซงทางเศรษฐกิจในทุกลักษณะ และเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งคือ “กฎหมาย” ซึ่งในที่นี้มีใช้กฎหมายเอกชน แต่เป็น “กฎหมายมหาชน”⁵⁷ และกฎหมายที่จะมาแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นนอกจากกฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายเน้นการบิณฑบาตและการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมือง ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของกฎหมายมหาชน

⁵⁴ ฤชุตา สุภาคำ. (2555). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น.11-12

⁵⁵ ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนสานต์. (2543). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 50. น. 11.

⁵⁶ เรื่องเดียวกัน. น. 11.

⁵⁷ อมร จันทร์สมบุญ. (2545). “กฎหมายปกครอง”. พิมพ์ครั้งที่ 5.กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. น. 25.

แล้ว ก็ยังมีกฎหมายมหาชนทางเศรษฐกิจ ปรากฏขึ้นตามมาด้วย และกฎหมายฉบับหนึ่งที่สามารถทำให้การจัดการเกี่ยวกับเศรษฐกิจโดยรัฐดำเนินไปได้ก็คือ กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค⁵⁸

กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ถือเป็นเครื่องมือของรัฐอย่างหนึ่งที่รัฐสามารถใช้กลไกทางกฎหมายดำเนินการให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชนในฐานะผู้บริโภค เนื่องจากรัฐเล็งเห็นแล้วว่า มีแนวโน้มที่ผู้บริโภคจะเสียเปรียบ และไม่มีอำนาจต่อรองกับผู้ประกอบการภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมมีความเป็นไปได้มากประกอบกับอำนาจของรัฐเป็นได้เพียงผู้ควบคุมการดำเนินการทางเศรษฐกิจภายใต้การแข่งขันอย่างเสรี ดังนั้น การจะบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้อำนาจองค์กรของรัฐในการดำเนินการคุ้มครองผู้บริโภคหรือการแก้ไขปัญหาของผู้บริโภคจะต้องมีกฎหมายที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากกฎหมายอื่นที่ใช้บังคับอยู่ทั่วไป เนื่องจากกฎหมายในอดีตบัญญัติขึ้นเพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น ๆ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ปัญหาสังคมยังไม่มีความสลับซับซ้อนและเทคโนโลยีในการผลิตไม่สลับซับซ้อนเท่าสังคมปัจจุบัน ตัวอย่างเช่น หลักกฎหมายโรมันที่ยึดถือกันหลายประเทศที่ได้บัญญัติให้ผู้ซื้อต้องใช้ความระมัดระวังในการเลือกสินค้า หากมีความเสียหายใด ๆ ในสินค้าที่ซื้อขายกันนั้น ความเสียหายจะตกเป็นของผู้ซื้อเอง หลักการนี้อาจมีความเหมาะสมในสังคมสมัยโรมันที่ต้องการให้ผู้ซื้อใช้ความระมัดระวังในการซื้อสินค้า เมื่อตนได้มีโอกาสเลือก ดังนั้น เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นผู้ซื้อย่อมต้องรับผิดชอบ เพราะถือว่าผู้ซื้อได้ล่วงรู้ความชำรุดบกพร่องหรือควรจะรู้หากได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้ว เช่นนี้ ผู้ขายอาจไม่ต้องรับผิดชอบ แต่ในสังคมปัจจุบัน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมากขึ้นทำให้นักธุรกิจทุกคนมีความสามารถในการตัดสินใจเลือกบริโภคสินค้าหรือบริการได้ตามอิสระอันเป็นแนวความคิดตามระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของควมมีอิสระและเสรีภาพของบุคคลในการดำรงชีวิตที่เท่าเทียมกัน ซึ่งต่อมาหลักการดังกล่าวได้พัฒนาต่อมาเป็นระบบเศรษฐกิจแบบเสรีที่เน้นการแข่งขันด้านการบริโภคสูงขึ้น จึงมีการนำกลยุทธการรับประกันและคุ้มครองผู้ซื้อซึ่งเป็นผู้บริโภคเป็นจุดขายในการทำตลาด ซึ่งผู้ที่ซื้อสินค้าในระยะเวลาใดเวลาหนึ่งไม่สามารถที่จะตรวจสอบได้ด้วยตาเปล่าขณะซื้อจะได้รับประกันสินค้าที่มีอายุการรับประกันกำหนดไว้เพื่อที่จะใช้เป็นเกณฑ์ในการแบ่งความรับผิดชอบระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย การเกิดขึ้นของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคจึงเกิดขึ้นในช่วงที่โลกกำลังเกิดพลวัตแห่งการเปลี่ยนแปลงในยุคที่เศรษฐกิจเสรีนิยมกำลังขยายตัว ภายใต้ปัญหาที่กำลังก่อตัวขึ้น จากภาคเศรษฐกิจที่มีแนวโน้มเป็นไปได้ว่า ทฤษฎีเศรษฐกิจเสรีที่ยึดถือ ความสามารถของบุคคลและการตัดสินใจของบุคคลบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันกำลังถูกท้าทาย ด้วยการเกิดขึ้นของสังคมอุตสาหกรรม หลักทางเศรษฐศาสตร์ ที่กล่าวถึงระบบกลไกของตลาดที่สมบูรณ์มีอุปสงค์-อุปทาน ที่ใกล้เคียงหรือเหมาะสมกัน (Demand-Supply) กำลังถูกผู้ประกอบการที่มีอำนาจเหนือกว่า ทั้งปัจจัยด้านทุนทางธุรกิจ แรงงาน กำลังจะกลืนตลาดให้เป็นของตัวเองเพียงผู้เดียว ทำให้เกิดการผูกขาดตลาดได้ นอกจากนี้ยังมีแนวคิดเรื่อง “รัฐสวัสดิการ” หรือแนวคิดที่ถือว่ารัฐในฐานะฝ่ายปกครองเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการคุ้มครองให้เกิดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และถือเป็นหน้าที่หลักของรัฐในการให้ความคุ้มครองประชาชน โดยอาศัยกลไกทางกฎหมายและใช้อำนาจในการ

⁵⁸ ฤชดา สุภาคำ. (2555). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น.13

บริหารจัดการให้เป็นไปตามกฎหมายและป้องกันมิให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชน⁵⁹ ซึ่งสามารถแยกการแทรกแซงของรัฐในทางเศรษฐกิจได้ 2 วิธีด้วยกัน⁶⁰ คือ

1. รัฐอาจจะจำกัดบทบาทของตนเอง โดยออกกฎหมายกำหนดบทบาทของเอกชน และให้เป็นหน้าที่ของศาลในการที่จะควบคุมให้เป็นไปตามนั้น โดยที่ฝ่ายปกครองไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว เช่น รัฐอาจออกกฎหมายมาควบคุมการทำสัญญาสำเร็จรูปโดยกฎหมายอาจห้ามข้อสัญญาที่ทำให้คู่สัญญาเสียเปรียบอย่างไม่เป็นธรรม ซึ่งหากผู้ประกอบการรายใดละเมิดกฎหมายดังกล่าวหน่วยงานราชการก็จะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวผู้เสียหายต้องไปฟ้องศาลเอง ซึ่งวิธีการนี้เป็นไปตามแนวคิดเสรีนิยม ตามวิธีการนี้ รัฐจะออกกฎหมายมา มีลักษณะเป็นกฎเกณฑ์ตามกฎหมายเอกชน⁶¹

2. รัฐอาจจะเข้ามามีบทบาท โดยอาศัยหน่วยงานราชการ โดยจะมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานราชการ มอบหมายให้มีหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งในการที่จะเข้าไปมีบทบาทในกระบวนการทางเศรษฐกิจ โดยรัฐต้องกำหนดรูปแบบและวิธีการของบทบาทนี้ด้วย จากกรณีแรกในเรื่องของสัญญาสำเร็จรูป รัฐอาจกำหนดให้ต้องมีการขออนุญาตจากหน่วยงานของรัฐก่อนที่จะนำสัญญาสำเร็จรูปนั้นไปใช้ ซึ่งหน่วยงานราชการก็จะสามารถตรวจสอบได้ว่าเงื่อนไขสัญญานั้นสมควรอนุญาตหรือไม่⁶²

ทั้งนี้รัฐสามารถเลือกหาวิธีการที่เหมาะสมได้ ในการที่รัฐจะอาศัยกลไกของตนที่มีอยู่มาใช้เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะประเด็นของการแทรกแซงสิทธิเสรีภาพของประชาชนเรื่องเศรษฐกิจ ซึ่งรัฐที่ใช้ระบบการปกครองเสรีประชาธิปไตย ที่มีหลักนิติรัฐในการปกครองจะต้องระมัดระวังในเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองและให้ความคุ้มครองแก่ราษฎรนี้ซึ่งนิยมเรียกกันว่า “สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน” (Fundamental Right and Liberties)⁶³ แต่เมื่อสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมถึงจุด ๆ หนึ่งแล้ว รัฐซึ่งต้องดำรงตนอยู่เสมอในการที่จะไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับแดนของเอกชนก็ต้องก้าวข้ามผ่านแดนของกฎหมายมหาชนที่ตนมีอำนาจอยู่ มาสู่ดินแดนกฎหมายเอกชนโดยอาศัยอำนาจที่ได้รับจากประชาชน ผ่านกระบวนการใช้อำนาจตามกฎหมายเพื่อให้เกิดความสมดุลทางสังคม และตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 20 ประเทศในยุโรปตะวันตกที่เคยยึดมั่นในความเป็นปัจเจกนิยม (Individual) และเสรีนิยม (Liberal) ได้ปรับตัวเพื่อแก้ไขจุดอ่อนที่เกิดจากความเป็นปัจเจกนิยม และเสรีนิยม โดยมีการมองถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากความเสื่อมถอยของลัทธิทั้ง 2 เป็น “มิติการมองปัญหาและการแก้ปัญหา ที่มีได้หยุดที่สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคตามรูปแบบของมนุษย์แต่ละคนที่กฎหมายรับรองอีกต่อไปแต่รัฐบาลต้องอาศัยกฎหมายเป็นเครื่องมือลงไปสร้างสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นกับบุคคลต่าง ๆ ในสังคมให้ได้ตามความเป็นจริง” โดยเชื่อมโยง

⁵⁹ ฤชุตา สุภาคำ. (2555). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น.13-14

⁶⁰ เรื่องเดียวกัน. น.14-15

⁶¹ บุญศรี มีวงศ์โสม. (2538). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 39. น. 52-53.

⁶² ฤชุตา สุภาคำ. (2555). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น. 15.

⁶³ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2538). “หลักการพื้นฐานของกฎหมายปกครอง”. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสาร. น. 15.

มนุษย์แต่ละคนเข้ากับสังคมมากขึ้นการมองสถานะของมนุษย์แต่ละคนตามที่เป็นจริงในทางสังคม ทั้งเด็ก ผู้หญิง คนชรา กรรมกร ผู้บริโภค และพยายามที่จะให้เป็นหน้าที่ของสังคมโดยส่วนรวมที่จะลงไปให้ความคุ้มครองกลุ่มคนต่าง ๆ เหล่านี้ในด้านต่าง ๆ โดยการตรากฎหมายคุ้มครองเป็นพิเศษ เช่น กฎหมายแรงงาน กฎหมายประกันสังคม กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค เพื่อให้คนในสังคมยังคงมีคุณค่าในฐานะปัจเจกชน (Individual) อยู่ แต่สังคมจะลงไปคุ้มครองและให้ความช่วยเหลือกลุ่มบุคคลด้อยกว่าและต้องการความช่วยเหลือ ซึ่งเรียกกระบวนการนี้ว่า กระบวนการทำให้สิทธิของมนุษย์แต่ละคนกลายเป็นเรื่องของสังคม (Socialisation des droits de l' homme) และอาจเรียกว่าเป็นยุครัฐสังคม (Etat social)⁶⁴ และนั่นอาจถือเป็นจุดหนึ่งที่ทำให้เกิด “กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค” (consumer protection law) ดังนั้น จึงพอที่จะสามารถสรุปได้ถึงที่มาของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคได้ว่า เกิดขึ้นมาในสาขาหนึ่งของกฎหมายมหาชนที่ยึดถือหลักการที่ว่ารัฐในฐานะผู้ใช้อำนาจปกครองย่อมมีอำนาจที่จะบริหารจัดการผู้อยู่ภายใต้อำนาจอปกครองได้ แต่ทั้งนี้จะต้องกระทำโดยกฎหมายที่ให้อำนาจและการกระทำนั้นจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของประโยชน์สาธารณะ (Public interest) โดยที่จะต้องไม่กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน ซึ่งทั้งนี้ถ้ามีการกระทำใดที่จะต้องมีการกระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพของประชาชนแล้ว รัฐจะต้องชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์ของปัจเจกบุคคลกับประโยชน์ของสาธารณชนว่าสิ่งใดสำคัญกว่ากัน⁶⁵

1) ระบบการดำเนินคดี

ในคดีแพ่ง การที่ศาลจะมีคำวินิจฉัย คำสั่งหรือคำพิพากษาในคดีใดได้นั้นจะต้องได้ข้อเท็จจริงในคดีเพื่อประกอบ คำวินิจฉัย คำสั่งหรือคำพิพากษา เสียก่อน ซึ่งในคำฟ้อง โดยทั้งฝ่ายโจทก์และจำเลยต่างก็จะกล่าวอ้างข้อเท็จจริงต่าง ๆ มาในคำฟ้องและคำให้การเพื่อสนับสนุนข้อกล่าวหา และข้อกล่าวแก้ของตน ข้อเท็จจริงต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมจะตรงกันบ้างและขัดแย้งกันบ้าง ฉะนั้น คู่ความแต่ละฝ่ายจึงมีความจำเป็นที่จะต้องหาทางพิสูจน์ข้อกล่าวอ้างของตนให้ศาลเชื่อ⁶⁶

ในการที่ศาลจะแสวงหาข้อเท็จจริงได้นั้น ย่อมอาศัยกฎหมายว่าด้วยพยานหลักฐานเป็นหลัก โดยระบบกฎหมายลักษณะพยาน หรือกระบวนการค้นคว้าข้อเท็จจริงในทางคดีนั้นแบ่งออกได้เป็น 2 ระบบใหญ่ คือ ระบบกล่าวหา (Accusatorial System) และ ระบบไต่สวน (Inquisitorial System) ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้⁶⁷

⁶⁴ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2546). “กฎหมายมหาชน เล่ม 1 วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่าง ๆ”. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน. น. 114.

⁶⁵ ฤชดา สุภาคำ. (2555). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น.15-16

⁶⁶ กัมธิดา แก้วบุตร. (2560). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภค: ศึกษากรณีที่ดินอาคารเป็นโจทก์. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต (นิติศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. น. 26.

⁶⁷ ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 16. น.23

1.1) ระบบกล่าวหา (Accusatorial System)

ระบบกล่าวหา เป็นระบบการพิจารณาคดีของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณีหรือระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) มีที่มาจากประเทศอังกฤษ และเผยแพร่ไปยังกลุ่มประเทศอาณานิคมของอังกฤษ เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สิงคโปร์ โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ในการนำเสนอความจริงเป็นหน้าที่ของคู่ความ ศาลทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ควบคุมกระบวนการพิจารณาให้เป็นไปตามกฎหมาย⁶⁸

หลักการของระบบกล่าวหาวิวัฒนาการมาจากหลักการพิจารณาคดีโดยให้คู่ความต่อสู้กันในสมัยโบราณ ต่อมาระบบนี้วิวัฒนาการมาเป็นการให้โจทก์นำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดของจำเลย และให้จำเลยนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง ต่อหน้าศาลหรือคณะลูกขุนซึ่งเป็นกลาง ปราศจากอคติ และมีความเป็นอิสระ⁶⁹

ระบบกล่าวหาในทางทฤษฎีอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดที่ว่า การให้คู่ความมีหน้าที่นำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ข้อกล่าวหา และข้อโต้แย้งของตนเอง เป็นหนทางที่จะทำให้มั่นใจได้ว่าศาลจะได้ข้อเท็จจริงที่แท้จริงและเพียงพอแก่การวินิจฉัยคดี การแสวงหาข้อเท็จจริงในระบบกล่าวหา โจทก์และจำเลยจะเป็นผู้รับผิดชอบในการรวบรวมและเสนอพยานหลักฐานทั้งหมดในคดีซึ่งเป็นการบังคับให้คู่ความต้องอ้างข้อกล่าวอ้างหรือข้อต่อสู้ที่มีน้ำหนักอันควรรับฟังและต้องเสนอพยานหลักฐานที่เชื่อว่าจะเป็นประโยชน์แก่คดีของตนมากที่สุด เพื่อให้สอดคล้องกับระบบที่ออกแบบให้ศาลมีความเป็นกลาง และไม่ได้มีบทบาทในเชิงรุก กระบวนการของระบบกล่าวหาจะเคร่งครัด

กระบวนการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหานี้มีวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยดั้งเดิมนับแต่มนุษย์ได้รวมตัวกันเป็นสังคมซึ่งเน้นเรื่องหน้าที่และสิทธิของคู่ความในกระบวนการพิจารณาคดีเป็นสำคัญ และมีบทบาทสำคัญในการรวบรวมพยานหลักฐานเสนอต่อศาลตามที่กฎหมายกำหนด และห้ามไม่ศาลตัดสินคดีตามความเชื่อส่วนตัวของตน และมักมีลักษณะเป็นกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาที่ไม่เน้นในเรื่องเอกสาร มีการนั่งพิจารณาและสืบพยานโดยเปิดเผย และมีการโต้แย้งต่อสู้กันระหว่างคู่ความ จากการศึกษาลักษณะสำคัญของกระบวนการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา พบว่า มีลักษณะสำคัญดังนี้⁷⁰

(1) การพิจารณาคดีเน้นความเท่าเทียมกันของคู่ความ ไม่ว่าจะเป็นระหว่างรัฐกับเอกชน หรือเอกชนกับเอกชน⁷¹

⁶⁸ ฉันทพร พงศ์กระพันธ์. (2559). ประสิทธิผลการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551. วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารรัฐกิจ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. น.24, อมรเทพ เมืองเสน. (2549). อิทธิพลของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ที่มีต่อกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. น.5 อ้างใน ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น. 15

⁶⁹ กัณติกา แก้วบุตร. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 66. น. 27.

⁷⁰ ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 16. น.24

⁷¹ อุดม รัฐอมฤต. (2535). การฟ้องคดีอาญา วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ 22 ฉบับที่ 2 (มิถุนายน 2535) น.242 อ้างใน ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.24

(2) การพิจารณากระทำโดยเปิดเผย และคู่ความมีความจำเป็นต้องปรากฏตัวในศาลเพื่อแสดงข้ออ้างหรือข้อเถียงของแต่ละฝ่ายด้วยวาจาในศาลโดยกระทำต่อหน้าผู้พิพากษา⁷²

(3) ผู้พิพากษาเป็นผู้ดำเนินการตามที่คู่ความกำหนดและทำหน้าที่เป็นคนกลางในการประเมินพยานหลักฐานของคู่ความ โดยไม่มีอำนาจแสวงหาพยานหลักฐานด้วยตนเอง หน้าที่ในการแสวงหาและนำเสนอพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ของคู่ความ⁷³

(4) การวินิจฉัยพยานหลักฐานของผู้พิพากษาดังอยู่บนพื้นฐานของพยานหลักฐานที่ได้รับฟังจากคู่ความเท่านั้น ไม่มีการนำพยานหลักฐานนอกเหนือจากนี้มาพิจารณา⁷⁴

กระบวนการพิจารณาในระบบกล่าวหาส่วนใหญ่จะถูกนำมาใช้ในการพิจารณาคดีแพ่ง เนื่องจากคดีแพ่งเป็นเรื่องสิทธิประโยชน์ส่วนตัวของคู่ความ จึงเน้นให้คู่ความมีบทบาทสำคัญในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี ส่วนผู้พิพากษานั้นถูกกำหนดให้เป็นคนกลางที่มีบทบาทเสมือนกรรมการในการแข่งขันโต้แย้งกันของคู่ความเท่านั้น ศาลจะวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด และไม่ยุ่งเกี่ยวกับการดำเนินคดีของทั้งสองฝ่าย⁷⁵ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าระบบกล่าวหาเป็นระบบที่ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาข้อพิพาทให้แก่คู่ความเป็นการเฉพาะคดีเท่านั้น⁷⁶ ส่วนในคดีอาญาศาลจะเข้าไปมีบทบาทในการซักถามพยานเพื่อความเป็นธรรมแก่จำเลย และเพื่อความชัดเจนในคดี แต่จะไม่ซักถามในเรื่องอื่นนอกเหนือไปจากที่คู่ความนำเสนอ โดยการดำเนินคดีต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของการพิจารณาและสืบพยาน ซึ่งทั้งศาลและคู่ความจะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด การกระทำผิดกฎเกณฑ์ดังกล่าวอาจมีผลให้คดีต้องถูกยกฟ้องได้⁷⁷

พยานหลักฐานต้องเป็นไปตามกฎหมายลักษณะพยาน และมีกระบวนการพิจารณาที่เปิดโอกาสให้แก่คู่กรณีทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน ในการเสนอพยานหลักฐาน⁷⁸

การพิพากษาคดีของศาล ตามระบบกล่าวหานี้ จะจำกัดเฉพาะพยานหลักฐานที่เสนอโดยคู่ความเท่านั้น ซึ่งโดยรูปแบบของระบบกล่าวหาลังกล่าว ทำให้คู่ความไม่อาจหลีกเลี่ยงที่จะต้องมีความมาเป็นผู้ดำเนินคดีแทนในศาล⁷⁹

⁷² John Henry Merryman: (1969). The Civil Law Tradition. (Standford University Press, 1969) p.135 อ้างใน โสภณ รัตนกร. (2545).

คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณการ น.1 อ้างใน ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.24

⁷³ โสภณ รัตนกร. (2545). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณการ น.2 อ้างใน ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.24, 335

⁷⁴ จริฎ ภัคธิธนากุล. บทคัดพยานบอกเล่าในกฎหมายไทย วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์ ฉบับที่ 3 ปีที่ 6 น.1-2 อ้างใน ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.24

⁷⁵ ธนยพร พงศ์กระพันธ์. (2559). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 68. น.24

⁷⁶ ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 16. น.24-25

⁷⁷ ธนยพร พงศ์กระพันธ์. (2559). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 68. น.24-25, ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.24-25

⁷⁸ ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น. 27.

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน. น. 27-28.

ระบบกล่าวหา ถือว่า หลักการได้มาซึ่งพยานหลักฐานโดยชอบ จะทำให้การพิจารณาคดีเกิดความยุติธรรม แก่คู่ความทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่จำเลยในคดีอาญา ที่ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิของจำเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการที่ว่า การพิจารณาคดีต้องกระทำต่อหน้าจำเลย จำเลยมีสิทธิถามค้านพยานโจทก์ (Cross Examination) มีสิทธิที่จะมีทนายความคอยช่วยเหลือในการดำเนินคดี และมีสิทธินำพยานหลักฐานมาสืบหักล้าง พยานหลักฐานโจทก์เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์อย่างเต็มที่ ซึ่งทนายความจะมีบทบาทค่อนข้างมากในระบบนี้ เพราะ การเป็นทำหน้าที่⁸⁰

พยานบุคคล ต้องมาเบิกความต่อหน้าศาล หรือข้อเท็จจริงบางอย่างที่อยู่ในพยานเอกสาร ต้องนำมาอ่าน หรือแถลงต่อศาลเพื่อให้เข้าใจกันทุกฝ่าย และเฉพาะสิ่งที่ได้กระทำด้วยวาจาในศาลเท่านั้นที่จะขึ้นมารินิจฉัยคดีได้ ศาลจะไม่นำข้อเท็จจริงที่ไม่นำเข้าสู่การพิจารณาคดีโดยชอบมาวินิจฉัยคดีนั้น แม้จะเป็นข้อเท็จจริงที่ทุกคนทราบดี และแม้จำเลยเองจะได้ยินยอมให้หยิบยกขึ้นมารินิจฉัยได้ก็ตาม⁸¹

ทั้งการนำเสนอพยานหลักฐาน และข้อกล่าวอ้างหรือข้อโต้แย้งต่อศาลแทนคู่ความ ทำให้ทนายความเป็นผู้ มีส่วนสำคัญในการควบคุมทิศทางของคดี และความเชี่ยวชาญของทนายความในการถามค้าน จะมีความสำคัญเป็น อย่างยิ่งในการทำลายน้ำหนักพยานหลักฐานของโจทก์ นอกจากนี้ทนายความที่มีความรอบรู้ในกฎหมายวิธี พิจารณา ก็อาจใช้เงื่อนไขในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญาทำให้เกิดเป็นข้อแย้งขึ้นในคดีได้ และในทางตรงกันข้าม ทนายความที่ขาดทักษะก็อาจทำให้ตัวความต้องแพ้คดี ทั้งที่ควรเป็นผู้ชนะ และการที่ผลของคดีขึ้นอยู่กับ ความสามารถของทนายความยิ่งกว่าข้อเท็จจริงในคดีก็ทำให้ความต้องเสียค่าใช้จ่ายมากขึ้นเป็นลำดับซึ่งเป็นวิกฤติ ของระบบกล่าวหาในปัจจุบัน⁸²

1.2) ระบบไต่สวน (Inquisitorial System)

เป็นกระบวนการค้นหาความจริงของกลุ่มประเทศในภาคพื้นยุโรปหรือประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซี วิลลอว์ (Civil Law) ได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายโรมัน⁸³ มีพื้นฐานและวิธีคิดว่า ผู้มีอำนาจในการไต่สวนควรจะเป็นผู้มีอำนาจในบ้านเมือง โดยมีอิทธิพลทางความคิดมาจากวิธีการชำระความของผู้มีอำนาจในศาสนาคริสต์ นิกาย คาทอลิกในสมัยกลาง ซึ่งทางศาสนจักรโดยเฉพาะอย่างยิ่งสันตปาปาแห่งกรุงโรม มีอิทธิพลเหนือฝ่ายอาณาจักร คือ กษัตริย์หรือเจ้าผู้ครองนครต่าง ๆ ในสมัยกลาง ศาลศาสนาของยุโรปมีวิธีการพิจารณาคดีผู้กระทำผิดเกี่ยวกับ กฎหมายของทางศาสนาด้วยวิธีการซักฟอกพยาน โดยพระผู้ทำการไต่สวนจะมีอำนาจซักฟอก ซักถามตัวผู้กระทำ ความผิดได้โดยตรง เช่นเดียวกับผู้พิพากษาในระบบไต่สวนที่มีอำนาจในการไต่สวนถามกับผู้กระทำผิดได้ โดยตรงไม่ต้องผ่านทนายความ นอกจากนี้ การแสวงหาพยานหลักฐานต่าง ๆ ยังอยู่ในอำนาจของศาลอีกด้วย หากผู้พิพากษาสงสัยในเรื่องใดก็สามารถที่จะเรียกพยานหลักฐานหรือแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม ได้โดยไม่ต้อง

⁸⁰ เรื่องเดียวกัน. น. 28.

⁸¹ เรื่องเดียวกัน. น. 28.

⁸² เรื่องเดียวกัน. น. 28.

⁸³ ธนยพร พงศ์กระพันธ์. (2559). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 68. น.25

กระบวนการพิจารณาความแบบไต่สวนนี้มีวิวัฒนาการเกิดขึ้นภายหลังกระบวนการแบบกล่าวหา โดยในช่วงปลายทศวรรษที่ 19 นักกฎหมายส่วนใหญ่ในระบบกฎหมายแบบ Civil Law ได้เห็นถึงความจำเป็นเกี่ยวกับอำนาจของศาลในการควบคุมดูแลกระบวนการพิจารณา และการที่ศาลควรเริ่มใช้อำนาจดังกล่าวให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินกระบวนการพิจารณา นอกจากนี้การที่กฎหมายจำกัดขอบอำนาจของศาลมากเกินไป หรือศาลไม่พยายามใช้อำนาจที่มีอยู่ จะมีผลทำให้คู่ความไม่กระตือรือร้นในการดำเนินกระบวนการคดี เป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความที่ไม่สุจริตสามารถใช้กระบวนการนี้ในการประวิงคดีให้ต้องล่าช้า ดังนั้น กระบวนการพิจารณาคดีในการค้นหาความจริงจะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น หากศาลมีบทบาทในการแสวงหาพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงต่าง ๆ ภายใต้การสนับสนุนของคู่ความ ทนายความและพยานเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องครบถ้วน ศาลจึงอาจริเริ่มดำเนินกระบวนการพิจารณาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องรอให้คู่ความร้องขอ และยังไม่ถูกจำกัดให้พิจารณาเฉพาะข้อเท็จจริงที่คู่ความนำเสนอเท่านั้น ศาลอาจใช้ดุลพินิจในการแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้เอง และมีอำนาจใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางในการชักนำนักพยานหลักฐานโดยไม่จำกัดเฉพาะพยานหลักฐานที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น กระบวนการพิจารณาคดีแบบนี้จึงขึ้นขึ้นน้อยกับความน่าเชื่อถือของศาลเป็นสำคัญ และเป็นกระบวนการ

⁸⁶ ศกชัย ประไพพนพ. (2560). เรื่องเดียวกันแล้วเชิงอรรถที่ 16 น. 26.

พิจารณาที่คำนึงถึงประโยชน์ของรัฐหรือความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นหลัก จากการศึกษาลักษณะสำคัญของกระบวนการพิจารณาดีในระบบไต่สวน พบว่ามีลักษณะสำคัญดังนี้⁸⁷

(1) ศาลเป็นผู้มีอำนาจแสวงหาพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงใด ๆ ด้วยตนเอง รวมทั้งเป็นผู้ควบคุมกระบวนการพิจารณา โดยคู่ความเป็นเพียงผู้หนึ่งที่ช่วยเหลือศาลในการค้นหาความจริง⁸⁸

(2) ไม่เน้นความเท่าเทียมกันของคู่ความ เนื่องจากวิธีพิจารณาซึ่งมีลักษณะเป็นการต่อสู้ระหว่างบุคคลที่มีสถานะไม่เท่าเทียมกัน เช่น ระหว่างรัฐที่มีอำนาจมากกว่าเอกชน และข้อพิพาทนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตัวของคู่ความ⁸⁹

(3) การพิจารณาคดีอาจกระทำกลับหลังจำเลยก็ได้⁹⁰

(4) ข้อเท็จจริงที่นำไปสู่การพิจารณาคดีของศาลไม่ถูกจำกัด การพิจารณาพยานหลักฐานเป็นไปอย่างเปิดกว้างขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของศาลว่าจะรับฟังพยานหลักฐานนั้นหรือไม่ และศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานที่ศาลสงสัย หรืออาจจะเห็นว่าเป็นหลักฐานสำคัญได้ด้วยอำนาจของศาลเอง พยานหลักฐานศาลสามารถเรียกมาเพิ่มเติมได้ตราบเท่าที่ศาลต้องการ⁹¹

กระบวนการพิจารณาในระบบไต่สวนนี้ส่วนใหญ่จะนำมาใช้ในการพิจารณาคดีที่รัฐเห็นว่าเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องเข้าไปจัดการ และเป็นเรื่องที่กระทบต่อประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตัวของคู่ความ จึงเน้นที่การค้นหาความจริงที่ไม่จำกัดเฉพาะความจริงจากพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอเท่านั้น แต่ให้ผู้พิพากษามีบทบาทสำคัญในการดำเนินกระบวนการพิจารณา มีอำนาจในการรับฟังพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวางรวมทั้งมีอำนาจแสวงหาพยานหลักฐานที่สำคัญได้เอง ทำให้ผู้พิพากษาสามารถควบคุมกระบวนการพิจารณาไม่ให้เกิดการประวิงคดีโดยคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การพิจารณาคดีในระบบไต่สวนนี้ ผู้พิพากษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารจัดการคดีเพื่อสร้างความรวดเร็วในการพิจารณาคดี⁹²

⁸⁷ เรื่องเดียวกัน. น.25

⁸⁸ คีตงาม คงตระกูล. (2546) ระบบไต่สวนในกฎหมายวิธีพิจารณาดีปกครองไทย วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2546 น.18-19 อ้างใน ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.26

⁸⁹ Graham C. Lilly. (1978). An Introduction to the law of evidence. (West Publishing, 1978). P.14-15 อ้างใน โสภณ รัตนกร. (2545). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ 2545). น.4 อ้างใน ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.25

⁹⁰ John Henry Merryman. (1969). The Civil Law Tradition. (Stanford University Press, 1969) p.135 อ้างใน โสภณ รัตนกร. (2545). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณาการ น.3 อ้างใน ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.25

⁹¹ Mauro Cappelletti and J. Jolowicz. (1975). Public Interest Parties and the Active Role of the Judge in Civil Litigation. (Oceana Publication, 1975). P.197-235 อ้างใน ไพพิณณ์ หนูแท้. (2553) บทบาทของศาลตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551: ปัญหาและอุปสรรค. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553). น.69 อ้างใน ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 16, น.25

⁹² ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.26-27

ระบบไต่สวนเป็นระบบการสืบพยานหลักฐานที่เน้นการแสวงหาความจริงแท้ (Truth) มิได้จำกัดการพิสูจน์อยู่ที่พยานหลักฐานของคู่ความเท่านั้น แต่เปิดโอกาสให้ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการแสวงหาข้อเท็จจริงได้อย่างเต็มที่ ในคดีอาญาบางกรณี ศาลเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่ชั้นสอบสวน การดำเนินคดีในศาลไม่ว่าจะเป็นการสืบพยานหรือซักถามพยาน ศาลจะเป็นผู้ดำเนินการเองโดยตลอด ผู้อื่นจะถามพยานได้ต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน และเพื่อให้ศาลทำงานได้คล่องตัว กฎเกณฑ์ต่างๆ ในการพิจารณาตัดสินจึงไม่ค่อยเข้มงวดและไม่เน้นเรื่องความเท่าเทียมกันของคู่ความอย่างในระบบกล่าวหา⁹³

ระบบไต่สวน ถือว่าหน้าที่ในการค้นหาข้อเท็จจริงเป็นหน้าที่ของศาล ซึ่งศาลมีบทบาทสำคัญในการสืบพยาน หรือดสืบพยานใดก็ได้ ศาลก็มีอำนาจสั่งให้สืบพยานเพิ่มเติมได้ ถึงแม้คู่ความมีสิทธินำเสนอพยานหลักฐานต่อศาล และในการถามพยาน ก็จะทำให้ศาลเป็นผู้ซักถามก่อนแล้วคู่ความค่อยซักถามภายหลัง ในระบบไต่สวนกฎหมายลักษณะพยานจะไม่ค่อยมีบทบาทสำคัญนัก ส่วนใหญ่ศาลจะรับฟังพยานหลักฐานได้ทุกประเภท เว้นแต่ พยานหลักฐานนั้นไม่เกี่ยวข้องกับคดี อย่างไรก็ตาม ศาลมีอำนาจอย่างกว้างขวางที่จะใช้ดุลยพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานที่เสนอมาโดยคู่ความ และดุลยพินิจนี้มักถูกโต้แย้งไม่ได้ (unreviewable) นอกจากการรับฟังพยานหลักฐานโดยกว้างขวางแล้วศาลยังมีดุลยพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานอย่างเต็มที่⁹⁴

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติพบว่า การดำเนินกระบวนการพิจารณาความแพ่งของประเทศต่าง ๆ นั้น จะใช้รูปแบบวิธีการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่แตกต่างกันไป ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบ Civil Law เช่น ประเทศฝรั่งเศส และเยอรมนี จะเน้นรูปแบบการดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบระบบไต่สวน แต่ถ้าเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law เช่น ประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา จะเน้นรูปแบบการดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบระบบกล่าวหา และอาจจะกล่าวได้ว่าในการดำเนินกระบวนการพิจารณากฎหมายของประเทศต่าง ๆ ไม่มีประเทศใดที่นำวิธีพิจารณาแบบใดแบบหนึ่งแต่เพียงแบบเดียวมาใช้ และแม้แต่ในระบบกฎหมายของประเทศเดียวในช่วงเวลาต่างก็อาจให้ความสำคัญกับการใช้ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนที่แตกต่างกัน⁹⁵ หากในเรื่องใดและช่วงเวลาใดให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิประโยชน์ส่วนตัวของคู่ความมากกว่าประโยชน์สาธารณะแล้วกระบวนการพิจารณาในเรื่องนั้นก็จะเน้นให้คู่ความมีหน้าที่ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นหลัก แต่หากในเรื่องใดและช่วงเวลาใดให้ความสำคัญกับประโยชน์สาธารณะยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตัวของคู่ความ เช่น กรณีข้อพิพาทเป็นเรื่องที่กระทบต่อสังคมหรือประโยชน์ส่วนรวม หรือกรณีที่คู่ความมีสถานะในการเข้าถึงความยุติธรรมที่ไม่เท่าเทียมกัน กระบวนการพิจารณาในเรื่องนั้นก็จะให้ศาลมีบทบาทสำคัญในการดำเนินกระบวนการพิจารณา⁹⁶

⁹³ อ้นยพร พงศ์กระพันธ์. (2559). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 68. น.25

⁹⁴ กัมธิกา แก้วบุตร. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 66. น. 27.

⁹⁵ Morris Ploscowe. (). Development of Inquisitorial and Accusatorial Elements in French Procedure. Journal of Criminal Law and Criminology. Vol.23 No.3 p.372-394 อ้างใน ไพพิญญ์ หนูแท้. (2553) บทบาทของศาลตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2551: ปัญหาและอุปสรรค. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553). น.58 อ้างใน ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 16. น.27

⁹⁶ ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.27

ระบบวิธีพิจารณาคดีทั้ง 2 ระบบมีความแตกต่างกัน โดยระบบกล่าวหาจะเน้นในเรื่องสิทธิความเท่าเทียมกันและบทบาทในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคู่ความเป็นสำคัญ ศาลมีบทบาทในการวางตัวเป็นกลางภายใต้กฎเกณฑ์ในการพิจารณาคดีที่เคร่งครัด ส่วนในระบบไต่สวน จะไม่เน้นหลักมีสิทธิเท่าเทียมกันของคู่ความ แต่จะเน้นในเรื่องของบทบาทของศาลในการค้นหาความจริงในคดีและควบคุมกระบวนการพิจารณาด้วยตนเอง ซึ่งทำให้ศาลสามารถใช้ดุลยพินิจได้อย่างกว้างขวาง ไม่มีกฎเกณฑ์ในการพิจารณาคดี เพียงแต่มีการกำหนดวิธีปฏิบัติที่สำคัญไว้เท่านั้น⁹⁷

1.3) ระบบการพิจารณาคดีของไทย

สำหรับกระบวนการพิจารณาความแพ่งของไทย ผู้พิพากษาถือแนวการพิจารณาความแพ่งตามระบบ common law ว่าหน้าที่ในการเสนอพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ของคู่ความ ผู้พิพากษาวางตนเป็นกลางและพิจารณาพิพากษาคดีตามพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอเท่านั้น⁹⁸ แต่ก็มีบทบัญญัติในกฎหมายวิธีพิจารณาให้อำนาจศาลในการสืบพยานคล้ายกับระบบไต่สวน⁹⁹ ในทางปฏิบัติ ศาลไทยไม่ได้มีบทบาทตามที่กฎหมายกำหนดไว้มากนัก โดยปกติศาลจะวางตัวเป็นกลาง ไม่ถามพยานหรือเรียกพยานมาสืบเองโดยไม่จำเป็นโดยเฉพาะในคดีแพ่ง ศาลจะวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด ส่วนในคดีอาญาศาลอาจช่วยถามพยานให้จำเลย แต่จะไม่ช่วยซักถามพยานโจทก์ โดยถือหลักว่าเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องพิสูจน์ความผิดของจำเลย ศาลจะไม่ช่วยถามพยานโจทก์ให้จำเลยได้รับโทษ ศาลปฏิบัติอย่างเคร่งครัดจนยอมรับว่าเป็นนิติประเพณี หากผู้พิพากษาคนใดไม่ปฏิบัติตามแม้กฎหมายจะให้อำนาจ แต่ก็จะถูกมองว่าไม่วางตัวเป็นกลาง¹⁰⁰ ประกอบกับในประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการได้บัญญัติในข้อ 9 ไว้ว่า “ผู้พิพากษาพึงระลึกว่าการนำพยานหลักฐานเข้าสืบและการซักถามพยานควรเป็นหน้าที่ของคู่ความและทนายความแต่ละฝ่ายจะกระทำ ผู้พิพากษาพึงเรียกพยานหลักฐานหรือซักถามพยานด้วยตนเองก็ต่อเมื่อจำเป็น เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมหรือมีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ศาลเป็นผู้กระทำเอง” ทำให้ผู้พิพากษาจึงต้องวางตัวเป็นกลางในการพิจารณาคดี¹⁰¹

วิธีพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมในประเทศไทย ได้นำหลักการจากทั้งระบบกล่าวหา และระบบไต่สวนมาใช้ผสมผสานกัน โดยรูปแบบการนำมาใช้จะขึ้นอยู่กับประเภทของคดีความ กล่าวคือ ในคดีแพ่ง ผู้พิพากษาจะนำระบบกล่าวหาใช้ในการพิจารณาคดี โดยจะวางตัวเป็นกลาง ไม่ซักถามหรือค้นหาข้อเท็จจริงแห่งคดีด้วยตนเอง และจะพิจารณาจากพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอเท่านั้น ส่วนในคดีอาญา คดีผู้บริโภค และคดีอื่นๆ ที่

⁹⁷ ธีรพร พงศ์กระพันธ์. (2559). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 68. น.26

⁹⁸ ธีรพร พงศ์กระพันธ์. (2559). เรื่องเดียวกัน. น.26, ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 16. น.196

⁹⁹ ธีรพร พงศ์กระพันธ์. (2559). เรื่องเดียวกัน. น.27

¹⁰⁰ ธีรพร พงศ์กระพันธ์. (2559). เรื่องเดียวกัน. น.27, 147-148, ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 16. น.298, 317

¹⁰¹ ธีรพร พงศ์กระพันธ์. (2559). เรื่องเดียวกัน. น.27, 147

กฎหมายมอบอำนาจให้กระทำได้ ผู้พิพากษาจะนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดี โดยมีบทบาทในการซักถามพยาน แสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับคดีได้ด้วยตนเอง¹⁰²

การวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีแพ่งนั้น ศาลจะพิจารณาประเด็นข้อพิพาทเป็นรายประเด็นไป แล้วพิจารณาว่าในแต่ละประเด็นนั้นฝ่ายโจทก์หรือจำเลยต้องเป็นผู้นำพยานเข้าสืบ เมื่อสืบพยานของทั้งสองฝ่ายแล้ว ฝ่ายใดน่าจะเชื่อถือกว่ากัน ก็จะวินิจฉัยให้ฝ่ายนั้นชนะในประเด็นนั้น ๆ ไป การวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีแพ่งจึงเป็นเรื่องการวินิจฉัยว่า พยานหลักฐานของฝ่ายใดมีน้ำหนักน่าเชื่อถือกว่ากัน¹⁰³

การวินิจฉัยข้อเท็จจริงของศาลไทย ศาลจะปฏิเสธไม่วินิจฉัยคดีโดยจะอ้างว่าพยานหลักฐานยังไม่เพียงพอ ไม่ได้ พยานหลักฐานมีเท่าใด หรือไม่มีเลยเนื่องจากในคดีนั้นคู่ความต่างสืบพยานรับฟังไม่ได้ หรือมีกฎหมายห้ามรับฟัง ศาลก็ต้องวินิจฉัยคดี โดยพิจารณาจากหน้าที่น่าสืบ ว่าคู่ความฝ่ายใดมีหน้าที่น่าสืบแต่ไม่มีพยานหลักฐานมาสนับสนุนย่อมต้องเป็นฝ่ายแพ้คดี¹⁰⁴

ในการพิจารณาพยานหลักฐานของคู่ความ ศาลต้องพิจารณาว่าพยานหลักฐานไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ พยานเหล่านั้นรับฟังได้หรือไม่ ถ้ารับฟังได้แล้วพยานหลักฐานเหล่านั้นน่าจะเชื่อถือหรือไม่ การวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานรับฟังได้หรือไม่ ศาลต้องวินิจฉัยไปตามกฎหมายลักษณะพยาน หากพยานหลักฐานใดที่กฎหมายห้ามรับฟัง ศาลต้องไม่นำพยานหลักฐานนั้นพิจารณาเลย เมื่อพิจารณาแล้วเหลือพยานหลักฐานที่กฎหมายให้รับฟังได้เท่าใด ศาลจึงนำมาพิจารณาอีกทีว่า จะเชื่อถือพยานขึ้นใดเพียงใด ในขั้นตอนนี้เรียกว่าการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน หรือการวินิจฉัยข้อเท็จจริง ซึ่งขั้นตอนนี้กฎหมายให้อำนาจศาลในการใช้ดุลยพินิจได้เต็มที่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 104¹⁰⁵

ดังนั้น ในคดีแพ่งศาลจะวินิจฉัยข้อเท็จจริงจากการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของคู่ความทั้งสองฝ่ายเปรียบเทียบกัน ถ้าในประเด็นพิพาทประเด็นหนึ่ง ถ้าคู่ความฝ่ายใดมีพยานหลักฐานที่รับฟังได้มานำสืบและอีกฝ่ายไม่สามารถถามค้าน ทำลายน้ำหนักได้ และไม่นำสืบให้เห็นเป็นอย่างอื่น ศาลต้องตัดสินให้คู่ความฝ่ายที่มีพยานมาสืบเป็นฝ่ายชนะคดี แต่ถ้าคดีนั้นคู่ความทั้งสองฝ่ายต่างสืบพยานที่รับฟังไม่ได้ หรือเป็นเรื่องนอกประเด็นทำให้ศาลไม่อาจวินิจฉัยข้อเท็จจริงได้ ศาลต้องวินิจฉัยโดยพิจารณาจากภาระการพิสูจน์ โดยคู่ความฝ่ายใดมีภาระการพิสูจน์ในประเด็นใดต้องแพ้ในประเด็นนั้น การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเพื่อวินิจฉัยข้อเท็จจริง เป็นดุลยพินิจของศาล¹⁰⁶

ในปี พ.ศ. 2545 มีการประกาศระเบียบราชการฝ่ายธุรการศาลยุติธรรมว่าด้วยแนวปฏิบัติในการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่อง พ.ศ. 2545 จำแนกประเภทคดีตามความยุ่งยากและทุนทรัพย์ 3 ประเภท

¹⁰² เรื่องเดียวกัน. น.27-28

¹⁰³ เรื่องเดียวกัน. น. 28.

¹⁰⁴ เรื่องเดียวกัน. น. 29.

¹⁰⁵ เรื่องเดียวกัน. น. 29.

¹⁰⁶ เรื่องเดียวกัน. น. 29.

ได้แก่ คดีจัดการพิเศษ คดีสามัญ และคดีสามัญพิเศษ สำหรับคดีผู้บริโภคมิ่ว่าจำเลยจะยื่นคำให้การหรือไม่ก็ตาม¹⁰⁷ ถูกจำแนกเป็นคดีจัดการพิเศษ ซึ่งให้จัดการคดีให้เสร็จสิ้นจนมีคำพิพากษาในวันเดียวได้¹⁰⁸ ทั้งนี้ คดีจัดการพิเศษถูกกำหนดให้นัดพิจารณาคดีในวันจันทร์โดยศาลแขวงที่มีปริมาณมากอาจนัดพิจารณาคดีในวันจันทร์และวันอังคารศาลอื่นที่มีปริมาณคดีมากผู้บริหารศาลชั้นต้นอาจนัดคดีจากการพิเศษบางประเภทกำหนดนัดในวันอังคารถึงวันศุกร์ระหว่าง 8.30-13.00 น. เพื่อไม่ให้กระทบการพิจารณาคดีสามัญหรือคดีสามัญพิเศษที่นัดพิจารณาต่อเนื่องไว้แล้วหรืออาจนัดพิจารณาได้นอกเวลาราชการ คดีจัดการพิเศษควรนัดพิจารณาภายใน 60 วันนับแต่วันรับฟ้องและพิจารณาคดีให้เสร็จสิ้นภายใน 6 เดือนนับแต่วันรับฟ้อง¹⁰⁹

ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยแนวปฏิบัติในการนำพิจารณาคดีของคณะและต่อเนื่อง 2545 ข้อ 7 กำหนดให้มีประชุมคดีโดยกำหนดนัดพร้อมหรือนัดชี้ 2 สถานเพื่อกำหนดประเด็นในคดีหรือเพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับพยานหลักฐาน¹¹⁰

สำหรับวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคเป็นระบบผสมที่ค่อนข้างไปทางระบบไต่สวน โดยขั้นตอนดำเนินคดีผู้บริโภคมียึดตามแนวทางของคดี민โนสาเร่เป็นหลัก¹¹¹ ปัจจุบันคดีผู้บริโภคทั้งหมดถือเป็นคดีจัดการพิเศษ ซึ่งเป็นคดีที่ไม่มีความยุ่งยากซับซ้อนและมีแนวโน้มที่จะพิจารณาคดีให้เสร็จได้ภายในนัดเดียว หรือใน 1 วันสามารถพิจารณาคดีให้เสร็จได้หลายคดี¹¹² ซึ่งอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์การพิจารณาคดีของคณะและต่อเนื่อง และข้อกำหนดประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค 2551¹¹³ แม้ว่าศาลกำหนดวันนัดพิจารณาหรือนัดสืบพยานไว้ล่วงหน้า แต่ความถี่มักจะขอเลื่อนนัดพิจารณาหรือนัดสืบพยาน ทำให้เกิดปัญหานัดพิจารณาหรือนัดสืบพยานในวันเดียวกันหลายคดี ผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะต่างต้องรับผิดชอบสำนวนคดีที่ตนเป็นองค์คณะทำให้ไม่สามารถใส่ใจในการนั่งฟังการพิจารณาคดีได้อย่างเต็มที่¹¹⁴ ทางปฏิบัติ ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีผู้บริโภคมียุบแบบการบริหารจัดการคดีต่างกันไปตามนโยบายของผู้บริหารศาลแต่ยังคงอยู่ภายใต้แนวทางพิจารณาคดีของคณะและต่อเนื่องเป็นธรรม¹¹⁵

¹⁰⁷ ศุภชัย ประไพพนพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 16. น.200

¹⁰⁸ เรื่องเดียวกัน. น.196-197

¹⁰⁹ เรื่องเดียวกัน. น.202

¹¹⁰ เรื่องเดียวกัน. น.199

¹¹¹ ธานีศ เกศพิทักษ์. (2551). กฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ: ยูเนี่ยน อุลตราไวโอ เล็ต. น. 3-4, 109

¹¹² ศุภชัย ประไพพนพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 16. น.211-212

¹¹³ เรื่องเดียวกัน. น.211

¹¹⁴ เรื่องเดียวกัน. น.196

¹¹⁵ ศุภชัย ประไพพนพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 16 น.212

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 กำหนดให้การดำเนินคดีผู้บริโภคอยู่ภายใต้หลักการสำคัญ¹¹⁶ 5 ประการ¹¹⁷ คือ หลักความรวดเร็ว หลักความสะดวกและประหยัด มีประสิทธิภาพ หลักไม่เป็นทางการ และหลักสุจริต

รวดเร็ว หมายถึง กระบวนพิจารณาคดีผู้บริโภครวดเร็วกว่าคดีแพ่งทั่วไป เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับการเยียวยาความเสียหายโดยเร็ว เริ่มตั้งแต่ให้ศาลกำหนดวันนัดพิจารณาล่วงหน้าโดยเร็วไม่เกิน 30 วันนับแต่รับฟ้อง¹¹⁸ ให้นัดพิจารณาคดีโดยเร็ว ให้สอบคำให้การจำเลยและสืบพยานโดยศาลนั่งพิจารณาคดีโดยไม่เลื่อนคดี หากจำเป็นให้เลื่อนคดีได้ครั้งละไม่เกิน 15 วัน¹¹⁹ ให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคพิจารณาคดีให้แล้วเสร็จภายใน 1 ปีนับแต่นำคดีลงสารบบความ¹²⁰

สะดวกและประหยัด หมายถึง การให้ผู้บริโภคเข้าถึงความยุติธรรมได้ง่ายขึ้น กรณีผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจดำเนินคดีแทนผู้บริโภคยื่นฟ้องให้ได้รับยกเว้นค่าขึ้นศาลและค่าธรรมเนียมศาลทั้งปวง¹²¹ ให้โจทก์และจำเลยยื่นฟ้องและให้การด้วยวาจาได้¹²² ในการดำเนินคดีหากเคยมีพิพาทจนถึงที่สุดฟ้องผู้ประกอบการธุรกิจรายเดียวกันในคดีหลังให้ถือข้อเท็จจริงที่พิพาทอย่างเดียวกันกับคดีก่อน¹²³

มีประสิทธิภาพ หมายถึง ให้นำหน่วยงานที่รับผิดชอบมาดำเนินคดีแทน¹²⁴ และให้เจ้าพนักงานคดีคอยช่วยเหลือและค้นหาความจริง¹²⁵

หลักไม่เป็นทางการ หมายถึง การดำเนินกระบวนพิจารณาในคดีผู้บริโภคมีลักษณะไม่เคร่งครัดต่อระเบียบและพิธีการเหมือนคดีแพ่งทั่วไป มิให้เอาชนะกันโดยอาศัยเทคนิคทางกฎหมาย¹²⁶ ให้ศาลมีอำนาจสั่งแก้ไขข้อผิด

¹¹⁶ หมายเหตุท้าย พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹¹⁷ ชาญณรงค์ ปราณจิตต์. (2552). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 12. น. 4, ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 16. น. 10, 122-126 และไพโรจน์ วายุภาพ. (2563). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น. 6-8

¹¹⁸ มาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 9 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹¹⁹ มาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹²⁰ มาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 37 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹²¹ มาตรา 18 และมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹²² มาตรา 20 และมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹²³ เอื้อน ขุนแก้ว. (2566). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร. น. 4

¹²⁴ หมายเหตุท้าย พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 และมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 แก้ไขโดย พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556

¹²⁵ เอื้อน ขุนแก้ว. (2566). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 122. น. 4

¹²⁶ ชาญณรงค์ ปราณจิตต์. (2552). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 12. น. 4

ระเบียบหรือผิดหลงในระยะเวลาและเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควรกำหนด¹²⁷ ศาลมีอำนาจยื่นหรือขยายระยะเวลาได้¹²⁸ หรือเน้นการไต่สวนเพื่อระงับข้อพิพาท¹²⁹

หลักสุจริต หมายถึง การใช้สิทธิภายใต้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กำหนดให้ทั้งผู้ประกอบการธุรกิจและผู้บริโภคต้องกระทำด้วยความสุจริต¹³⁰ กรณีผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคนำคดีมาฟ้องโดยไม่มีเหตุอันสมควร¹³¹ ศาลสั่งให้ผู้ประกอบการธุรกิจเปลี่ยนสินค้าใหม่ให้แก่ผู้บริโภคต้องคำนึงถึงความสุจริตของผู้บริโภคประกอบด้วย¹³²

นอกจากพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กำหนดหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ หลักรวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพ ดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มุ่งให้ความคุ้มครองผู้บริโภค โดยกำหนดมาตรฐานในการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการให้สูงกว่าคนทั่วไป หลักความสะดวกละเอียดและการฟ้องร้องดำเนินคดีแก่ผู้บริโภค ให้โอกาสผู้บริโภคเข้าสู่คดีได้ง่ายขึ้น และหลักความคุ้มครองผู้บริโภคในด้านต่าง ๆ ทั้งนี้ ผู้วิจัยสรุปหลักการสำคัญเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินคดีได้ดังนี้

1) การใช้สิทธิและการชำระหนี้ กรณีความเสียหายเกิดขึ้นต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัย ใช้มาตรฐานทางการค้าภายใต้ระบบธุรกิจที่เป็นธรรม¹³³ เพิ่มอายุความจาก 1 ปีนับจากวันที่ผู้ต้องเสียหายรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้ที่จะฟ้องต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน ในคดีละเมิดทางแพ่งทั่วไป เป็น 3 ปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ประกอบธุรกิจที่ต้องรับผิดชอบ แต่ไม่เกิน 10 ปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหาย¹³⁴

2) การที่ผู้บริโภคจะฟ้องคดีทำได้โดยสะดวกสามารถฟ้องด้วยวาจาหรือหนังสือก็ได้ โดยเจ้าพนักงานคดีให้ความช่วยเหลือ¹³⁵ โดยประธานศาลฎีกาออกข้อกำหนดเพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็วและเป็นธรรม¹³⁶ กรณีผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้องให้ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมทั้งปวง เว้นแต่ค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุด¹³⁷ กรณีผู้ประกอบการยื่นฟ้องคดีผู้บริโภค ให้ฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล¹³⁸ การส่ง

¹²⁷ มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹²⁸ มาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹²⁹ มาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹³⁰ มาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹³¹ มาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹³² มาตรา 41 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹³³ มาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹³⁴ มาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹³⁵ มาตรา 4 และมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 6 และข้อ 7 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹³⁶ มาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹³⁷ มาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹³⁸ มาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

เอกสารในคดี สามารถส่งโดยวิธีการอื่นที่ไม่ใช่เจ้าพนักงานศาลได้¹³⁹ ศาลต้องกำหนดวันนัดพิจารณาคดีโดยเร็ว¹⁴⁰ เปิดโอกาสให้คู่ความได้ไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมก่อนหากไกล่เกลี่ยกันไม่ได้จึงพิจารณาคดีต่อไป¹⁴¹ ในการนั่งพิจารณาต้องรวดเร็วเพื่อเป็นการเยียวยาผู้บริโภคซึ่งเป็นผู้ได้รับความเสียหาย¹⁴² ให้เจ้าพนักงานคดีช่วยจัดทำบัญชีระบุพยาน¹⁴³ การนั่งพิจารณาคดีติดต่อกัน¹⁴⁴ ศาลมีอำนาจเรียกพยานมาสืบได้เองและศาลเป็นผู้ซักถาม¹⁴⁵ นอกจากนี้ยังให้ศาลมีอำนาจเรียกหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้น บุคคลที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานมาเป็นจำเลยร่วม และศาลพิพากษาให้บุคคลเหล่านั้นร่วมรับผิดชอบได้¹⁴⁶

3) ต้องการคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งมีความรู้จำกัด เนื่องจากกระบวนการผลิตสินค้าหรือการให้บริการในปัจจุบัน ใช้เทคโนโลยีซับซ้อน ผู้บริโภคไม่อาจเข้าใจได้ง่าย¹⁴⁷ โดยให้มีหน่วยงานที่มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคได้¹⁴⁸ เช่น คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค เลขาธิการคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สมาคมหรือมูลนิธิที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรอง โดยในการดำเนินคดีมีเจ้าพนักงานคดีช่วยเหลือผู้บริโภคและช่วยเหลือศาล¹⁴⁹ ศาลต้องกำหนดประเด็นข้อพิพาทและแจ้งให้คู่ความทราบ¹⁵⁰ หลักการหลักการพิจารณาพิพากษาจากเดิมในคดีแพ่งที่ผู้ใดกล่าวอ้างเป็นผู้ฟ้อง แต่ในคดีผู้บริโภคให้ภาระการพิสูจน์เกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรูเห็นโดยเฉพาะของ ผู้ประกอบธุรกิจไปตกอยู่ที่ผู้ประกอบธุรกิจ¹⁵¹ และมีการยกเว้นหลักเรื่องแบบของนิติกรรม

¹³⁹ มาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 10 และข้อ 12 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹⁴⁰ มาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 9 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹⁴¹ มาตรา 25 และมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 14 และข้อ 15 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹⁴² มาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 9 และข้อ 37 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹⁴³ มาตรา 32 และมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 17-20 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹⁴⁴ มาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹⁴⁵ มาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹⁴⁶ มาตรา 44 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 28 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹⁴⁷ หมายเหตุท้าย พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹⁴⁸ หมายเหตุท้าย พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 และมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 แก้ไขโดย พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556

¹⁴⁹ มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹⁵⁰ มาตรา 32 และมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 19 และข้อ 20 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹⁵¹ มาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

และหลักฐานเป็นหนังสือให้แก่ผู้บริโภคน¹⁵² โดยการสืบพยานเอกสาร ผู้บริโภคสามารถนำสืบพยานบุคคลแทนเอกสารได้¹⁵³ เมื่อศาลได้นิฉัยประเด็นข้อพิพาทแล้ว ให้ศาลในคดีหลังถือข้อเท็จจริงที่พิพาทอย่างเดียวกันกับคดีผู้บริโภคที่ผู้ประกอบธุรกิจรายเดียวกันถูกฟ้อง¹⁵⁴

5) ศาลมีอำนาจแก้ไขจำนวนค่าเสียหายหรือวิธีการบังคับคดีให้เหมาะสมได้ไม่ถือเป็นการพิพากษาเกินคำขอ¹⁵⁵ ศาลสงวนสิทธิในการแก้ไขคำพิพากษาในกรณีไม่อาจทราบความเสียหายที่แท้จริงได้¹⁵⁶ ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ¹⁵⁷ ศาลมีอำนาจพิพากษาให้เปลี่ยนสินค้า หรือชดใช้ราคาแทน¹⁵⁸ หรือเก็บสินค้าคืน ห้ามจำหน่าย หรือทำลายสินค้าอันตราย¹⁵⁹

6) ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคต้องพิจารณาคดีให้แล้วเสร็จภายในกำหนด 1 ปี นับแต่วันคดีลงสารบทความ¹⁶⁰

2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภค

1) ทฤษฎีของนิติกรรม

ในกฎหมายโรมันคำว่า "นิติกรรม" ยังไม่ถือว่าเป็นการกระทำที่มุ่งหมายให้เกิดผลในทางกฎหมายที่มีลักษณะทั่วไป กฎหมายโรมันถือว่าการนิติกรรมแต่ละสิ่งจะมีลักษณะและองค์ประกอบเฉพาะของนิติกรรมแต่ละสิ่งเท่านั้น แต่ก็มีแนวคิดในการสร้างหลักเกณฑ์ทั่วไปไว้บ้างเช่น เงื่อนไข เงื่อนไข วิธีการ¹⁶¹

¹⁵² มาตรา 10 วรรคหนึ่งและวรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹⁵³ มาตรา 10 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹⁵⁴ มาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹⁵⁵ มาตรา 39 และมาตรา 65 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 28 และข้อ 42 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹⁵⁶ มาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 28 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹⁵⁷ มาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 28 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹⁵⁸ มาตรา 41 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 28 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹⁵⁹ มาตรา 43 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 29 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹⁶⁰ มาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 37 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹⁶¹ สีนันญา หมวมณี. (2559). ปัญหาทางกฎหมายในกระบวนการยุติธรรมที่เข้าชื่อ. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (นิติศาสตร์), คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. น.8.

สมัยโรมันยุคคลาสสิก ถือได้ว่ามีความเจริญก้าวหน้าทางด้านการคมนาคมและการผสมผสานของจิตตประเพณีในทางเศรษฐกิจของกรีก จึงได้มีการสร้างรูปแบบของกฎหมายที่ยอมให้บุคคลมีเสรีภาพและสามารถออกกฎเกณฑ์สำหรับตนเอง เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเองได้ตามกฎหมาย¹⁶²

ทฤษฎีทั่วไปของนิติกรรมเกิดขึ้นมาตั้งแต่ตอนปลายศตวรรษที่ 18 และมีการศึกษาอย่างละเอียดเมื่อปลายศตวรรษที่ 19 โดยนำแนวคิดกฎหมายธรรมชาติในฐานะที่เป็นเหตุผลเน้นธรรมชาติของคนมาประกอบกับประวัติศาสตร์กฎหมายที่เน้นจิตวิญญาณของคนนักเขียนทั้งหลายจึงได้ให้คำนิยาม "นิติกรรม" ว่าเป็นการแสดงเจตนาที่มุ่งต่อแนวทางที่กฎหมายรับรองให้โดยเสนอที่จะเคารพต่อเจตนาของปัจเจกชนที่แสดงออก ซึ่งจะต้องเคารพต่อส่วนรวมด้วยในกฎหมายโรมัน นิติกรรม ในฐานะที่เป็นการกระทำที่มุ่งให้เกิดผลในทางกฎหมายในลักษณะหลักเกณฑ์ทั่วไป หรือเป็นความคิดที่เป็นนามธรรมในกฎหมายโรมันรู้จัก นิติกรรม ในลักษณะที่เป็นเฉพาะของนิติกรรมแต่ละอัน และองค์ประกอบของนิติกรรมแต่ละอันเท่านั้น¹⁶³ ส่วนสัญญา นั้นก็คือนิติกรรมชนิดหนึ่ง ดังนั้น หลักเกณฑ์ทั่วไปของนิติกรรมต้องนำมาใช้กับสัญญาด้วยเว้นแต่จะมีบัญญัติกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะในเรื่อง¹⁶⁴

2) ทฤษฎีที่ถือว่าสัญญาเกิดจากการตกลงหรือเจตนาตรงกันของคู่กรณี

ทฤษฎีที่ถือว่าสัญญาเกิดขึ้นจากการตกลงยินยอม หรือ เจตนาที่ตรงกันของคู่กรณีเป็นทฤษฎีที่มีมาตั้งแต่เดิมโดยได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดของนักนิติปรัชญาในสมัย ศตวรรษที่ 17-18¹⁶⁵

หลักกฎหมายโรมันเดิมที่เป็นยอมรับกันว่า ก่อนที่หนี้จะผูกพันกันคู่กรณีต้องมีเจตนาที่ก่อนิติสัมพันธ์ระหว่างกันและที่สำคัญคือหนี้จะตั้งเกิดจากการทำให้ถูกต้องในรูปของลายลักษณ์อักษรแต่หลักกฎหมายโรมันก็ยังยึดถือเจตนาที่แท้จริงของการทำสัญญาแม้ในกรณีที่ไม่มีหลักฐานปรากฏแต่สามารถค้นหาเจตนาที่แท้จริงที่จะเข้าทำสัญญาโดยทั่วไปแล้วกฎหมายโรมันยอมรับการแสดงเจตนาซึ่งมีการแสดงเจตนาออกมาแต่ก็ไม่ห้ามที่จะให้แสดงเจตนาที่แท้จริงให้ปรากฏ¹⁶⁶

หลักกฎหมายอังกฤษเริ่มให้ความสำคัญต่อปัญหาเรื่องเจตนาที่แท้จริงในการทำสัญญา ศตวรรษที่ 15 โดยก่อนนี้ยอมรับเพียงหลักความมีอยู่ของสัญญามีการเปลี่ยนแปลงในคริสต์ศตวรรษที่ 15 โดยได้รับอิทธิพลจากคริสต์ศาสนานิกายนิกายที่ 16 ได้มีการพัฒนาหลักความตกลงยินยอมร่วมกันของคู่กรณี โดยถือว่ายังไม่เพียงพอที่จะก่อให้เกิดสัญญาแต่ต้องมีสาระสำคัญอย่างอื่นมาประกอบโดยเฉพาะต้องมีการต่างตอบแทนหรือสินจ้าง นอกจากนี้เมื่อพิจารณาหลักกฎหมายที่เกิดจากคำพิพากษาของศาลในประเทศอังกฤษ ได้มีการวางหลักไว้ว่าศาลไม่มีหน้าที่ในการค้นหาว่าคู่กรณีมีเจตนาที่แท้จริงอย่างไร ศาลมีหน้าที่เพียงดูว่าคู่กรณีตกลงยินยอมตามข้อความที่

¹⁶² เรื่องเดียวกัน. น.8.

¹⁶³ ศนันท์ภรณ์ (เจ้าปี) โสทธิพันธ์. (2558). คำอธิบายนิติกรรม-สัญญา. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. น.21-22.

¹⁶⁴ สีนินาฏ หมดมณี. (2559). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 161. น.8-9.

¹⁶⁵ เรื่องเดียวกัน. น.9.

¹⁶⁶ เรื่องเดียวกัน. น.9.

ปรากฏในสัญญาขึ้นหรือไม่ ดังนั้น หลักกฎหมายอังกฤษจึงเป็นแนวทางที่ว่าคู่กรณีจะอ้างเจตนาที่แท้จริงเพื่อแย้งกับข้อความที่ปรากฏในสัญญาไม่ได้¹⁶⁷

โดยทั่วไปแล้วหลักกฎหมายอังกฤษยอมรับหลักที่ว่าข้อตกลงที่ปรากฏขึ้นในรูปของสัญญาย่อมมีผลใช้บังคับแก่กันได้ เว้นแต่คู่กรณีอีกฝ่ายได้ทราบถึงความสำคัญผิดของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง หลักดังกล่าวนี้เท่ากับเป็นการประนีประนอมระหว่างทฤษฎีเจตนาที่ปรากฏกับทฤษฎีเจตนาที่แท้จริง¹⁶⁸

หลักกฎหมายสาธารณรัฐฝรั่งเศสถือเป็นแบบฉบับของระบบกฎหมายของประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมายได้รับอิทธิพลจากกฎหมายโรมันและมีการพัฒนาทฤษฎีดั้งเดิมของหลักกฎหมายโรมันที่ถือว่าสัญญาเกิดขึ้นจากการตกลงยินยอมหรือเจตนาที่ตรงกันของคู่กรณี แม้หลักกฎหมายสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะยึดถือทฤษฎีว่าด้วยเจตนาที่ตรงกันของคู่กรณีก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติเพื่อการพิสูจน์ถึงความมีอยู่ของเจตนาขึ้นก็ต้องยอมรับหลักการในเรื่องรูปแบบของสัญญา เช่น ต้องทำเป็นเอกสารสัญญาต่อกัน แต่เห็นได้ว่าข้อกำหนดในรูปแบบของสัญญานั้นไม่สำคัญมากนักยังให้ความสำคัญต่อเจตนาที่แท้จริงของคู่กรณี จนกระทั่งศตวรรษที่ 18 ทฤษฎีว่าด้วยเจตนาที่แท้จริงของคู่กรณีจึงเป็นที่ยอมรับนับถือสมบูรณ์ในสาธารณรัฐฝรั่งเศสซึ่งเรียกกันว่าความเป็นอิสระของเจตนาและเสรีภาพในการทำสัญญา ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้¹⁶⁹ คือ

1. เจตนาที่แท้จริงย่อมมีค่าเหนือกว่าเรื่องรูปแบบของสัญญา
2. เจตนาของคู่กรณีย่อมมีค่าเสมอด้วยกฎหมาย
3. คู่กรณีย่อมไม่ตกลงยอมรับในสิ่งที่จะเป็นอันตรายต่อตัวเขาเอง

แม้จะเป็นที่ยอมรับกันว่าเรื่องรูปแบบเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น แต่ในทางปฏิบัติได้ถูกนำมาใช้แก่สัญญาชนิดต่าง ๆ เพื่อให้เข้าระเบียบสังคมนอกจากต้องคำนึงถึงเจตนาที่แท้จริงของคู่กรณีแล้วเพื่อความสมบูรณ์ของสัญญาจะต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับกรอบพิธีภายนอก โดยสรุปแล้วหลักกฎหมายสาธารณรัฐฝรั่งเศสยึดถือหลักความตกลงยินยอมในการเข้าทำสัญญาเป็นสำคัญและในขณะเดียวกันก็ได้ยอมรับสาระสำคัญในเรื่องรูปแบบสำหรับสัญญาบางประเภทเช่นกัน ซึ่งเท่ากับเป็นหลักที่ประนีประนอมยอมระหว่างทฤษฎีที่ว่าโดยเจตนาที่แท้จริงกับเจตนาที่ปรากฏนั่นเอง¹⁷⁰

หลักกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เป็นที่ยอมรับหลักกฎหมายสหพันธ์รัฐเยอรมันว่า เจตนาที่แท้จริงของคู่กรณีเป็นสิ่งสำคัญในการทำสัญญา เจตนาที่แท้จริงเป็นสิ่งสำคัญ ถ้าการแสดงออกซึ่งเจตนาไม่ตรงกับเจตนาที่แท้จริงแล้วนิติกรรมหรือสัญญานั้นจะไม่เกิดทฤษฎีนี้เรียกว่า "Willenstheorie" ทฤษฎีที่ถือว่าเจตนาที่แท้จริงเป็นสิ่งสำคัญ¹⁷¹

¹⁶⁷ เรื่องเดียวกัน. น.9.

¹⁶⁸ เรื่องเดียวกัน. น.9.

¹⁶⁹ เรื่องเดียวกัน. น.10.

¹⁷⁰ เรื่องเดียวกัน. น.10.

¹⁷¹ เรื่องเดียวกัน. น.10.

ปี ค.ศ. 1840 ได้มีนักนิติศาสตร์วางหลักทฤษฎีนี้เรียกว่า "Erklärungstheorie" ทฤษฎีที่ถือเจตนาที่แสดงออกให้ปรากฏเป็นสิ่งสำคัญถือว่าการแสดงเจตนาเป็นสิ่งสำคัญกว่าเจตนาที่แท้จริง แม้เจตนาที่ปรากฏจะไม่ตรงกับเจตนาที่แท้ในใจจริงก็ถือว่าเจตนาที่ปรากฏนั้นใช้ได้ผลผูกพันตามกฎหมาย¹⁷²

ทฤษฎี Vertrauenstheorie ได้ข้อสรุปที่เป็นกลางระหว่างทฤษฎีที่ 1 และ 2 ว่าเจตนาที่แท้จริงกับเจตนาที่ปรากฏไม่ตรงกันโดยทั่วไปให้ถือว่านิติกรรมหรือสัญญานั้นไม่สมบูรณ์ถ้าเจตนาที่ปรากฏนั้นทำให้ผู้รับการแสดงเจตนาเห็นไปได้ว่าเป็นการแสดงเจตนาที่แท้จริงแล้ว เจตนาที่ปรากฏนั้นย่อมใช้ได้และทำให้นิติกรรมหรือสัญญานั้นเกิดผลใช้บังคับกันได้¹⁷³

หลักกฎหมายไทย ในส่วนเรื่องของนิติกรรมและสัญญานั้นยึดหลักกฎหมายแพ่งสหพันธรัฐเยอรมัน ซึ่งเห็นได้จากหลักกฎหมาย เรื่องเจตนาซ่อนเร้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่มีการอ้างอิงประมวลกฎหมายแพ่งสหพันธรัฐเยอรมัน และตรงกับทฤษฎีที่ถือเจตนาที่แสดงออกให้ปรากฏเป็นสิ่งสำคัญ (Erklärungstheorie) ที่ถือว่าเจตนาที่แสดงออกให้ปรากฏเป็นสิ่งสำคัญ แต่มีข้อยกเว้นว่าถ้าอีกฝ่ายรู้เจตนาจริงที่ซ่อนอยู่การแสดงเจตนาอันไม่ตรงต่อความจริงนั้นไม่มีผลในกฎหมาย¹⁷⁴

เห็นได้ว่าทั้งระบบกฎหมายโรมันและระบบกฎหมายจารีตประเพณีต่างก็มีการพัฒนาหลักกฎหมายของตนว่าด้วยเจตนาในการทำสัญญาจนได้ข้อยุติในทางเดียวกัน กล่าวคือ เจตนาที่แท้จริงและเจตนาที่ปรากฏต่างก็มีสาระสำคัญในอันที่จะก่อให้เกิดสัญญาที่สมบูรณ์¹⁷⁵

3) หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา

หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา (Autonomy of the will) นี้เป็นหลักที่อาศัยความเป็นเหตุเป็นผลทางนิติปรัชญาว่าด้วยนิติสัมพันธ์ทางหนึ่งว่าอยู่บนรากฐานเจตนาของบุคคล บุคคลทุกคนมีอิสระที่จะผูกพันตนเองต่อผู้อื่นตามที่ตนต้องการ เจตนาเป็นตัวก่อให้เกิดสัญญาเป็นตัวกำหนดเนื้อหาของสัญญา และเป็นตัวกฎเกณฑ์ที่จะทำให้สัญญามีผลใช้บังคับแก่คู่สัญญา ตลอดจนปัญหาการตีความสัญญาหลักเกณฑ์ที่ทำให้เอกชนสามารถกำหนดนิติสัมพันธ์ระหว่างคนโดยอิสระด้วยการแสดงเจตนา หลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนาทำให้ผลของสัญญาสามารถบังคับคู่สัญญาได้จากการแสดงเจตนาของคู่สัญญานั้นเอง เนื่องจากกฎหมายที่อยู่อาจจะไม่เพียงพอหรือไม่เหมาะสมกับปัญหาหรือข้อเท็จจริงที่แตกต่างกันออกไปในปัจจุบันจึงมีเหตุผลที่ว่าควรที่จะให้เอกชนมีความคิดในการกำหนดเงื่อนไขของข้อสัญญาและสามารถบังคับตามสัญญาได้หากไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน การปล่อยให้เอกชนทำการดังกล่าวได้เนื่องจากว่าวิธีการในการเยียวยาในเรื่องกฎหมายว่าด้วยสัญญาจะไม่เพียงพอโดยทั่วไปแล้วหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนาจะพบได้ในระบบประมวลกฎหมายมากกว่าในระบบจารีตประเพณีและระบบประมวล

¹⁷² เรื่องเดียวกัน. น.10.

¹⁷³ เรื่องเดียวกัน. น.10-11.

¹⁷⁴ เรื่องเดียวกัน. น.11.

¹⁷⁵ เรื่องเดียวกัน. น.11.

กฎหมายยอมรับหลักทฤษฎีว่าด้วยเรื่องความยินยอมในการทำสัญญาเห็นได้จากภาชิตที่ว่า "สัญญาที่ทำขึ้นโดยสมบูรณ์ย่อมมีผลบังคับ"¹⁷⁶ ดังนั้น หลักที่ว่าบุคคลทุกคนมีอิสระในการทำสัญญาโดยปราศจากการแทรกแซงจากรัฐ หรือ กฎหมายถือได้ว่าเป็นหลักเกณฑ์เบื้องต้นที่อยู่ในระบบประมวลกฎหมายและระบบจารีตประเพณี¹⁷⁷

ในระบบประมวลกฎหมายหลักการนี้ไม่เพียงแต่แสดงถึงนโยบายของรัฐที่จะไม่แทรกแซงกิจการของเอกชนแต่ยังถือได้ว่าเป็นเกณฑ์พื้นฐานในทางกฎหมายในทางทฤษฎีของสัญญาอีกด้วย จึงถือได้ว่า ทฤษฎีหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนาเป็นเรื่องของกฎหมายไม่ใช่เพียงแต่นโยบายของรัฐเหมือนกับกฎหมายจารีตประเพณีเห็นได้จากข้อกำหนดที่ว่า "มูลหนี้ตามกฎหมายที่มีบ่อเกิดจากนิติกรรมนั้นอาจต้องค้นหว่าบุคคลมีเจตนาที่จะเข้าทำนิติกรรมนั้นหรือไม่"¹⁷⁸

เห็นได้ว่าแต่ละยุคสมัยมีความเห็นแตกต่างกันว่าเจตนาที่แท้จริงหรือเจตนาที่แสดงออก ควรจะยิ่งหย่อนกว่ากัน ต่อมาในทวีปยุโรปทฤษฎีนี้มีการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากเน้นแนวความคิดเรื่องความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมมากกว่าเจตนาของบุคคลซึ่งเป็นบ่อเกิดของสัญญา แต่ในส่วนของทวีปเอเชียที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายยังคงยึดมั่นหลัก ในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา¹⁷⁹

4) หลักเสรีภาพในการทำสัญญา

ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของหลักเสรีภาพในการทำสัญญาซึ่งพิจารณาจากยุคต่าง ๆ ได้ดังนี้

ยุคโรมันโบราณและยุคสาธารณรัฐ ลักษณะของสัญญามีลักษณะ 3 ประการ กล่าวคือ

ประการแรก สัญญาต้องทำตามแบบหากสัญญาได้ทำตามแบบที่กำหนดแล้วถือว่าสัญญาดังกล่าวย่อมมีความสมบูรณ์ โดยไม่คำนึงว่าเจตนาที่อยู่ในใจจะเป็นอย่างไร ประการที่สองสัญญาจะต้องเป็นสัญญาที่มีหลักเกณฑ์กฎหมายกำหนดไว้แล้วเท่านั้น ประการที่สามให้ความสำคัญกับสถานะบุคคลที่ทำสัญญา กล่าวคือผู้ที่ทำสัญญาได้จะต้องเป็นพลเมืองของคนโรมันและมีฐานะเป็นหัวหน้าครอบครัว ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าสถานะของบุคคลมีความสำคัญที่สุดในสมัยโรมันที่สามารถเข้าทำสัญญาได้¹⁸⁰

ยุคพิวดีล ลักษณะของสัญญาจะไม่เน้นรูปแบบของสัญญาเหมือนสมัยโรมัน โดยสมัยนี้ให้ความสำคัญกับชนชั้นเจ้านายกับลูกน้อง เจ้านายจะแบ่งที่ดินให้ลูกน้องทำประโยชน์ลักษณะผูกพันเฉพาะ คู่สัญญาแต่การให้ดังกล่าวจะไม่มีลักษณะการได้กรรมสิทธิ์และเมื่อเสียชีวิตจะไม่ตกทอดไปยังทายาทแต่ระยะหลังมีการตกทอดที่ดินไปสู่ทายาทด้วย¹⁸¹

¹⁷⁶ เรื่องเดียวกัน. น.11-12.

¹⁷⁷ เรื่องเดียวกัน. น.12.

¹⁷⁸ เรื่องเดียวกัน. น.12.

¹⁷⁹ เรื่องเดียวกัน. น.12.

¹⁸⁰ เรื่องเดียวกัน. น.12.

¹⁸¹ เรื่องเดียวกัน. น.12-13.

ในยุคของศาสนาลักษณะของสัญญา จะผูกพันแนวความคิดทางศีลธรรมที่ตนต้องรักษาคำพูดที่ตนให้ไว้¹⁸²
 ศตวรรษที่ 17 แนวคิดกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) โดยธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนมีเหตุผลใน
 ตนเองสามารถคิดและเข้าใจอะไรด้วยตนเองนำไปสู่การตัดสินใจและแสดงเจตนาทำสัญญาโดยไม่จำกัดสถานะหรือ
 รูปแบบจากแนวคิดนี้จึงมีหลักเสรีภาพในการทำสัญญามากขึ้น¹⁸³

ศตวรรษที่ 18 แนวคิดลัทธิปัจเจกชนนิยมมีแนวคิดว่าคุณคนมีเสรีภาพที่จะทำอะไรได้ด้วยตนเอง รัฐมี
 หน้าที่ยอมรับรับรองให้เป็นไปตามความต้องการของคุณคนถือว่าบุคคลมีเสรีภาพทำสัญญาผูกมัดตนเองได้¹⁸⁴

ในศตวรรษเดียวกันเกิดแนวคิดของลัทธิเสรีนิยม โดยเฉพาะลัทธิเสรีนิยมในทางเศรษฐกิจที่เน้นเสรีภาพ
 ของมนุษย์โดย อדם สมิท (Adam Smith) ได้เขียนไว้ในผลงานที่มีชื่อเสียงของเขาชื่อ "The Wealth of Nation"
 ว่าบุคคลทุกคนควรที่จะมีอิสระในการจัดการผลประโยชน์ของตนเองด้วยวิถีทางของตนเอง เป็นหน้าที่ของ
 กฎหมายที่จะให้เป็นผลต่อเจตนาของคู่สัญญาและมีการจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาให้น้อยที่สุดเท่าที่จะ
 เป็นไปได้¹⁸⁵

หลักเสรีภาพในการทำสัญญามี 2 ความหมาย ความหมายแรก คือ เสรีภาพในการเข้ามาตกลงทำสัญญา
 ส่วนความหมายที่สอง หมายถึง เสรีภาพที่จะไม่ถูกแทรกแซง เมื่อสัญญาเกิดขึ้นแล้ว กล่าวได้ว่าเมื่อบุคคลใดทำ
 สัญญา บุคคลทุกคนย่อมมีเสรีภาพในการทำสัญญาผูกพันตนเองจะก่อหนี้หรือไม่แล้วแต่ความสมัครใจของคุณคน
 มิได้เกิดจากอำนาจอื่นใด (อำนาจกฎหมาย) สัญญามีได้มีสภาพบังคับ โดยอำนาจกฎหมายแต่เกิดจากความสมัครใจ
 ของคู่สัญญาที่ยินยอมผูกพันกฎหมายเป็นเพียงแต่กำหนดบทลงโทษ เมื่อไม่ปฏิบัติตามทฤษฎีว่าด้วยหลักเสรีภาพ
 ในการทำสัญญายึดหลักที่ว่า "หนี้เกิดจากสัญญาเป็นหนี้ที่ยุติธรรม" เพราะคู่สัญญามีอิสระจากการทำสัญญานั้น
 หรือไม่ได้ หากเห็นว่าอีกฝ่ายเอาเปรียบเกินสมควรก็ไม่ต้องทำสัญญานั้น เมื่อใดที่เข้าทำสัญญาแล้วถือว่าหนี้
 ดังกล่าวมีความยุติธรรมดังที่ ดังที่ Fouillee ได้กล่าวไว้ว่า "ความยุติธรรมทั้งหลายคือสัญญา ใครกล่าวถึงข้อสัญญา
 ก็เท่ากับกล่าวถึงความยุติธรรม" ตรงกันข้ามถ้าตัวที่ก่อให้เกิดหนี้มิใช่สัญญาแต่เป็นอำนาจภายนอก ก็เป็นเรื่องของ
 ความไม่ยุติธรรม และความไม่เหมาะสมเพราะเป็นเรื่องของการจำกัดเสรีภาพของคุณคนหลักเสรีภาพในการทำ
 สัญญานี้เป็นหลักที่เกิดจากสัญญาจะเป็นหนี้ที่ยุติธรรมสำหรับคู่สัญญาเพราะคู่สัญญามีเสรีภาพอิสระที่จะตกลงทำ
 สัญญาหรือไม่ก็ได้ ถ้าเห็นว่าการเอาเปรียบเกินไปหรือหนี้ที่ตนรับภาระไว้มากเกินไปจนไม่เป็นธรรมแล้วก็ไม่
 จำต้องยอมรับข้อตกลงที่ก่อให้เกิดหนี้¹⁸⁶

¹⁸² เรื่องเดียวกัน. น.13

¹⁸³ เรื่องเดียวกัน. น.13.

¹⁸⁴ เรื่องเดียวกัน. น.13.

¹⁸⁵ เรื่องเดียวกัน. น.13.

¹⁸⁶ เรื่องเดียวกัน. น.13-14.

เสรีภาพที่จะทำสัญญาและเมื่อตกลงทำสัญญาจะไม่ถูกแทรกแซงจากบุคคลใดแม้แต่รัฐเพราะเนื่องจากก่อนทำสัญญามีการรับรองสิทธิเสรีภาพตั้งแต่ก่อนทำสัญญา หลักการดังกล่าวถือได้ว่าเป็น¹⁸⁷

หลักเสรีภาพในการทำสัญญาเป็นหลักการที่ซ่อนอยู่ในหลักอิสระทางแพ่งซึ่งบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 151 และเมื่อพิจารณาแล้วถือได้ว่าหลักเสรีภาพในการทำสัญญาดังกล่าว ถือได้ว่าคู่สัญญามีเสรีภาพในการทำสัญญากับใครก็ได้มีเสรีภาพในการเลือกเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของสัญญามีเสรีภาพในการเลือกวิธีการแบบในการทำ มีเสรีภาพในการตัดสินใจว่าจะทำสัญญาหรือไม่ก็ได้ แม้แต่แตกต่างจากกฎหมายแล้วก็สามารถทำได้แต่ต้องมีใช้กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน และเมื่อกำหนดผลไว้แล้วกฎหมายก็จะรับรองให้สัญญามีผลดังเจตนากล่าวคือ สัญญาต้องเป็นสัญญาตามหลัก “Pacta Sunt Servanda”¹⁸⁸

ในระยะหลัง ๆ นี้กฎหมายได้วางฟอร์มไว้ในสัญญาต่าง ๆ ต้องปฏิบัติตามมิใช่จะตกลงทำกันอย่างไรก็ได้เหมือนเช่นในสมัยเดิมที่กฎหมายวางแบบฟอร์มไว้ก็เพื่อความปลอดภัยและเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของคู่สัญญาเป็นสำคัญ ดังนั้น เสรีภาพของคู่สัญญาจึงถูกจำกัดลงโดยต้องเคารพแบบฟอร์มที่กฎหมายบัญญัติไว้ จะตกลงกันทำสัญญาให้ผิดแผกไป จากที่กฎหมายบัญญัติไว้ไม่ได้¹⁸⁹

5) หลักความเป็นอิสระทางแพ่ง Private Autonomy

หมายถึงอำนาจของเอกชนในการตัดสินใจขอบเขตทางด้านกฎหมายของตนเองในทางส่วนตัวและในทางทรัพย์สิน ถือได้ว่าหลักอิสระทางแพ่งเป็นหลักการพื้นฐานของการทำนิติกรรมทุกชนิดเพราะหลักนี้ ถือได้ว่าบุคคลทุกคนมีอิสระหรือมีเสรีภาพจะกำหนดขอบเขตในทางกฎหมายตามที่ต้องการหรือตามที่ตนเห็นว่าสมควรและเมื่อใช้หลักอิสระทางแพ่งแล้วกฎหมายจะรับรองในผลทางกฎหมายแต่อย่างไรก็ตามหลักอิสระทางแพ่งไม่อาจจะแสดงออกมาในรูปอำนาจอใจได้พบว่ามีข้อจำกัดบางประการกล่าวคือหลักอิสระทางแพ่งต้องเคารพขอบเขตในทางกฎหมายของบุคคลอื่นไม่เข้าไปก้าวก่าย หรือ ล้ำขอบเขตทางกฎหมายของบุคคลอื่นและต้องอยู่ในกรอบของศีลธรรม หลักอิสระทางแพ่งแม้จะก่อให้เกิดผลทางกฎหมายเพราะกฎหมายรับรองแต่อาจจะถูกจำกัดหรือเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมจากบทกฎหมายได้¹⁹⁰

ลักษณะที่เป็นรูปธรรมของหลักเสรีภาพในการทำนิติกรรมและหลักอิสระทางแพ่งกล่าวคือ ความเป็นอิสระและเสรีภาพในการคิดและตัดสินใจว่าจะทำนิติกรรมหรือไม่และจะทำด้วยตัวเราเองหรือมอบหมายให้ใครทำก็ได้สามารถกำหนดเนื้อหาอย่างไรก็ได้แม้จะต่างจากกฎหมายกำหนดไว้ตราใดที่ไม่ใช่กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หลักเสรีภาพในการทำนิติกรรมนั้นเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการทำนิติ

¹⁸⁷ เรื่องเดียวกัน. น.14.

¹⁸⁸ เรื่องเดียวกัน. น.14.

¹⁸⁹ เรื่องเดียวกัน. น.14.

¹⁹⁰ สิ้นนาฏ หวมณณ. (2559). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 161. น.14-15.

กรรมซึ่งรวมอยู่ในหลักอิสระทางแพ่งเพราะบีบบังคับเสมอไม่ว่าจะเป็นเนื้อหา การกำหนดผลของนิติกรรม และ แม้แต่ในแนวคำพิพากษากฎีกาต่าง ๆ ของไทยก็มักจะนำหลักเสรีภาพเข้ามาใช้ในการตัดสินคดีอยู่เสมอ"¹⁹¹

6) ทฤษฎีทางสังคมในการทำสัญญา

หลักในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนาและหลักในเรื่องเสรีภาพในการทำสัญญาดังกล่าวมาแล้วใน ข้อก่อนนั้น แต่เดิมไม่มีผู้โต้แย้งจึงใช้กันเรื่อยมาเป็นเวลานานจนกระทั่งในปัจจุบันนี้ได้เริ่มมีผู้โต้แย้งทั้งในตัวของทฤษฎี และผลที่เกิดจากทฤษฎีดังกล่าวนี้ สำหรับในตัวทฤษฎีเองซึ่งถือว่าเสรีภาพในการแสดงเจตนาของบุคคลเป็นเรื่อง สำคัญที่สุดเหนือสิ่งอื่นใดนั้น ก็อาจถูกโต้แย้งได้หลายประการด้วยกัน กล่าวคือ มนุษย์เมื่ออยู่ในสังคมก็ต้องมีหน้าที่ บางประการต่อสังคมนั้นซึ่งเป็นหน้าที่ที่ถูกกำหนดจากภายนอกมาจำกัดเสรีภาพของมนุษย์เอาไว้ นอกจากนั้น ชีวิต ในสังคมยังประกอบด้วยความสัมพันธ์หลายอย่างที่ไม่สามารถปล่อยให้ตกอยู่ในอิสรเสรีภาพของมนุษย์ได้ ความสัมพันธ์ดังกล่าวได้แก่เรื่องเกี่ยวกับสถาบันครอบครัว กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน และเรื่องเกี่ยวกับมรดก เป็นต้น ในเรื่องเหล่านี้สังคม หรือรัฐต้องเข้ามาควบคุมเสรีภาพในการแสดงเจตนาของมนุษย์ จะปล่อยให้เอกชนทำ สัญญากันตามความสมัครใจไม่ได้ นอกจากนั้น ยังมีข้อโต้แย้งทฤษฎีที่ว่าด้วยเสรีภาพในการทำสัญญาต่ออีกว่า สภาพบังคับแห่งหนึ่ง ที่เกิดขึ้นจากสัญญานั้นจะไม่มีผลอะไรเลยถ้ากฎหมายไม่ยอมรับรู้ กล่าวคือ เจตนาของมนุษย์ มิใช่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่จะก่อให้เกิดหน้าที่ที่มีสภาพบังคับ¹⁹²

7) ทฤษฎีการคุ้มครองผู้บริโภค

ช่วงปลายศตวรรษที่ 20 นักกฎหมายเริ่มมีความคิดว่า ทฤษฎีกฎหมายในระบบการค้าเสรีมีข้อบกพร่อง เพราะเหตุที่ว่าระบบการค้าแบบเสรีเป็นที่แพร่หลายเกิดการแข่งขันในทางการค้า บรรดาปัจเจกชนเหล่านั้นย่อม แสวงหาประโยชน์เพื่อให้ตนเองเกิดความมั่นคงมากที่สุด การที่บุคคลมีทรัพย์สินมากทำให้ฐานะทางสังคม เปลี่ยนแปลงไป และเกิดอำนาจในทางเศรษฐกิจ ในแง่ของทฤษฎีความศักดิ์สิทธิ์ของทรัพย์สินส่วนบุคคล นัก กฎหมายได้มีความเห็นว่า หากบุคคลมีทรัพย์สินมากเกินไปอาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่บุคคลอื่นในสังคมได้ เช่น การกักตุนสินค้า การกว้านซื้อที่ดินไว้เป็นจำนวนมากเพื่อเก็งกำไร หรือการประกอบการค้าแบบผูกขาด นัก กฎหมายจึงจึงมีความเห็นว่าเป็นความเพื่อความ เป็นธรรมแก่สังคม น่าจะมีการจำกัดการใช้ทรัพย์สินของบุคคลเพื่อ ส่วนรวม โดยบัญญัติกฎหมายมิให้ผู้ที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจดำเนินวิธีการค้าที่จะใช้ทรัพย์สินของตนก่อให้เกิด ความเสียหายแก่ผู้ประกอบการอื่น ๆ หรือผู้บริโภค ดังนั้น จึงได้มีการออกกฎหมายป้องกันการผูกขาด (Antitrust Law) ขึ้น เพื่อให้การค้ามีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม ซึ่งกฎหมายดังกล่าวขัดกับหลักความศักดิ์สิทธิ์ของ ทรัพย์สินส่วนบุคคล แต่ก็เป็นกฎหมายที่ออกมาเพื่อความ เป็นธรรมแก่สังคม¹⁹³

¹⁹¹ เรื่องเดียวกัน. น.15.

¹⁹² เรื่องเดียวกัน. น.15.

¹⁹³ ฤชดา สุภาคำ. (2555). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น.31.

ในมุมมองของการคุ้มครองผู้บริโภค เมื่อระบบการค้าเสรีแบบเสรีเจริญเติบโตขึ้นมีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ มีการประกอบการค้าในลักษณะต่าง ๆ มีกระบวนการผลิตที่สลับซับซ้อนมากขึ้น การผลิตสินค้าใช้วัตถุดิบและมีกรรมวิธีการผลิตที่เกินกว่าความรู้ความสามารถของผู้บริโภคจะตามได้ทัน ผู้ประกอบธุรกิจต่างหาวิธีการที่เกินกว่าความรู้ความสามารถของผู้บริโภคจะตามได้ทัน ผู้ประกอบธุรกิจต่างหาวิธีต่างหาวิธีการที่จะลดค่าใช้จ่ายในการผลิตและเพิ่มผลกำไรให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้บางกรณีอาจทำการผลิตโดยทำให้คุณภาพของสินค้าลดต่ำลง ซึ่งอาจทำให้เกิดอันตรายจากการบริการบริโภค สินค้าที่ผู้บริโภคซื้ออย่างคาดไม่ถึง นักกฎหมายจึงกลับมาให้ความสนใจที่จะต้องชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้บริโภค รวมทั้ง ต้องหามาตรการคุ้มครองให้แก่ผู้บริโภคซึ่งอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ ดังนั้น ด้วยเหตุที่ผู้บริโภคไม่มีอำนาจต่อรองจึงเป็นความจำเป็นของรัฐในการที่ต้องเข้ามาดูแลช่วยเหลือผู้บริโภค ทั้งในด้านความคุ้มครองป้องกัน และชดเชยความเสียหายแก่ผู้บริโภค ดังนั้น แนวความคิดในการคุ้มครองผู้บริโภคจึงได้ก่อตัวขึ้น โดยมีลักษณะเป็นการพัฒนาไปในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับแนวความคิดและทฤษฎีกฎหมายของระบบการค้าแบบเสรี ทฤษฎีกฎหมายที่ใช้เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคไม่อาจนำหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาและหลักเสรีภาพในการทำสัญญามาใช้ได้ กฎหมายที่ใช้เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคจะเป็นต้องละเลยหรือไม่ให้ความสำคัญต่อหลักดังกล่าว¹⁹⁴

เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ไม่อาจนำหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาและหลักเสรีภาพในการทำสัญญามาใช้บังคับในกฎหมายที่ใช้เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค คือ การทำสัญญาของเอกชนจะมีผลผูกพันเฉพาะคู่สัญญาเท่านั้น เว้นแต่จะทำการเป็นสัญญาเพื่อประโยชน์ของบุคคลภายนอก แต่สำหรับพฤติกรรมของผู้บริโภคนั้น ผู้บริโภคมิได้บริโภคสินค้าหรือบริการโดยอาศัยความสัมพันธ์ทางสัญญาแต่เพียงอย่างเดียว เพราะการบริโภคเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งมีได้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขในสถานะทางสังคม ความสามารถของบุคคลหรือข้อตกลงในทางนิติกรรม¹⁹⁵ หากเกิดความเสียหายจากการบริโภคสินค้าหรือบริการและจำเป็นต้องมีการชดเชยเยียวยาให้แก่ผู้บริโภคแล้ว การนำหลักกฎหมายสัญญามาบังคับใช้ ย่อมบังคับใช้ได้แต่คู่สัญญา คือ ผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจ ต้องมีนิติสัมพันธ์ในทางสัญญาเท่านั้น แต่หากผู้บริกรมิใช่คู่สัญญาก็จะไม่มีโอกาสได้รับการชดเชยเยียวยา หลักกฎหมายดังกล่าวเป็นอุปสรรคในการคุ้มครองผู้บริโภคและไม่ตรงต่อความเป็นจริง ดังนั้น การคุ้มครองบริโภคจึงไม่อาจนำหลักกฎหมายในเรื่องความสัมพันธ์ทางสัญญามาบังคับใช้ได้¹⁹⁶

2.4 นโยบายเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภค

ประเทศไทยกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภคโดยบัญญัติกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคและกำหนดหน้าที่ของผู้ประกอบธุรกิจกระจายอยู่ในกฎหมายหลายฉบับโดยเฉพาะอย่างยิ่ง

¹⁹⁴ เรื่องเดียวกัน. น.32.

¹⁹⁵ สุขุม ศุภนิธย์. (2540). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 47. น. 9-10.

¹⁹⁶ ฤชดา สุภาคำ. (2555). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น.32-33.

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่เป็นกฎหมายสูงสุดของไทยซึ่งใช้บังคับขณะตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 ขึ้นใช้บังคับได้กำหนดหลักการสำคัญในการให้ความคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ ของผู้บริโภคไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ส่วนที่ 6 กำหนดเรื่องสิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพ มาตรา 43 ส่วนที่ 7 กำหนดเรื่องแนวนโยบายด้านเศรษฐกิจ มาตรา 84 (5) ส่วนที่ 10 กำหนดเรื่องสิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียนใน มาตรา 61 และบทเฉพาะกาล มาตรา 303 (1)¹⁹⁷

ต่อมา มี รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ขึ้นใช้บังคับแทนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ไม่มีบทบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคไว้โดยตรง แต่อย่างไรก็ตาม ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 มาตรา 46 ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาค ไว้กว้าง ๆ โดยสรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคได้ว่า การคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาค ที่ผู้บริโภคเคยได้รับการคุ้มครอง ก็ยังคงได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557¹⁹⁸

ต่อมาเมื่อ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประกาศใช้บังคับก็ยังคงบัญญัติรับรองสิทธิของผู้บริโภคไว้ใน หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 40 และมาตรา 46 และหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ มาตรา 61¹⁹⁹

สำหรับนโยบายเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภคนั้น ประเทศไทยกำหนดมาตรการหรือกลไกในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภคไว้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 61²⁰⁰ ได้กำหนดมาตรการหรือกลไกในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภคไว้ โดยมีสาระสำคัญว่า “รัฐต้องจัดให้มีมาตรการหรือกลไกที่มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคนด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการรับรู้ข้อมูลที่เป็นจริง ด้านความปลอดภัย ด้านความเป็นธรรมในการทำสัญญา หรือด้านอื่นใดอันเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค ” ซึ่งเมื่อพิจารณา มาตรา 61 แล้ว จะเห็นได้ว่า การคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติต่าง ๆ หลายฉบับ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายสารบัญญัติ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายวิธีสบัญญัติ ซึ่งได้แก่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง²⁰¹

¹⁹⁷ ศิริศักดิ์ จีงถาวรณ. (2567). หนังสือคำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค. ชลบุรี: บางแสนการพิมพ์. น.1

¹⁹⁸ เรื่องเดียวกัน. น.4

¹⁹⁹ เรื่องเดียวกัน. น.4

²⁰⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

มาตรา 61 รัฐต้องจัดให้มีมาตรการหรือกลไกที่มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคนด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการรับรู้ข้อมูลที่เป็นจริง ด้านความปลอดภัย ด้านความเป็นธรรมในการทำสัญญา หรือด้านอื่นใดอันเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค

²⁰¹ ศิริศักดิ์ จีงถาวรณ. (2567). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 197. น.5

การดำเนินคดีคดีผู้บริโภคดีั้งแต่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2551 นับถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า 16 ปี การที่ผู้บริโภคมาฟ้องคดีไม่มากนักอาจเป็นเพราะว่าผู้บริโภคเองยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 อย่างดีเพียงพอ²⁰²

เดิมก่อนมีการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ขึ้นใช้บังคับ การดำเนินคดีซึ่งพิพาทระหว่างผู้เช่าซื้อซึ่งเป็นผู้บริโภคกับผู้ให้เช่าซื้อซึ่งเป็นผู้ประกอบการธุรกิจนั้น ถือเป็นส่วนหนึ่งของคดีแพ่งทั่วไป ซึ่งอยู่ภายใต้บังคับของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งแบ่งคดีแพ่งออกเป็น 2 ประเภทตามจำนวนทุนทรัพย์ หากจำนวนทุนทรัพย์ไม่เกิน 300,000 บาท เป็นคดีโมเสเร่ หากจำนวนทุนทรัพย์เกิน 300,000 บาท เป็นคดีแพ่งสามัญ ซึ่งคดีทั้ง 2 ประเภทขั้นตอนการพิจารณาแตกต่างกัน โดยคดีโมเสเร่บังคับให้ต้องมีการไกล่เกลี่ยก่อน และมีกระบวนการพิจารณาที่รวดเร็วกว่า คดีแพ่งสามัญ

เนื่องจากความไม่เท่าเทียมกันของคู่กรณีโดยที่ฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อซึ่งเป็นผู้ประกอบการธุรกิจมักจะมีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าและมักจะมีอำนาจต่อรองมากกว่า สามารถว่าจ้างทนายความให้มาช่วยดำเนินคดีได้ ขณะที่ผู้เช่าซื้อซึ่งเป็นผู้บริโภค มักจะมีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า มีอำนาจต่อรองน้อยกว่า และบางรายไม่มีทุนทรัพย์เพียงพอที่จะจ้างทนายความ เข้าถึงโอกาสในการใช้สิทธิทางศาลได้ยากกว่า ผู้บริโภคจึงไม่ใช้สิทธิทางศาลและไม่เข้ากระบวนการดำเนินคดีในชั้นศาลเลย กล่าวคือ แม้ผู้เช่าซื้อถูกได้แย่งสิทธิได้รับความเสียหายแต่ผู้บริโภคก็ไม่ยื่นฟ้องคดีเรียกร้องค่าเสียหาย ขณะที่กรณีผู้ให้เช่าซื้อมักจะเป็นโจทก์ยื่นฟ้องผู้เช่าซื้อเป็นคดี แต่ผู้เช่าซื้อก็ไม่มาใช้สิทธิต่อสู้ดำเนินคดีในชั้นศาล ทำให้โจทก์ต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปโดยฝ่ายเดียวและนำกระบวนการพิจารณาคดีโดยขาดนัดมาบังคับใช้ ส่งผลให้ฝ่ายผู้บริโภคมักตกเป็นฝ่ายแพ้คดี เพื่อแก้ไขปัญหาความเสียเปรียบของผู้บริโภคเพื่อให้ผู้บริโภคเข้าถึงกระบวนการใช้สิทธิทางศาลสามารถเข้าถึงการดำเนินคดีได้ง่ายและสะดวกมากยิ่งขึ้น จึงมีการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ขึ้นใช้บังคับโดยวัตถุประสงค์หลักของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 คือ มุ่งให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภค โดยกำหนดค่านายาคดีผู้บริโภค กำหนดลักษณะของคดีผู้บริโภคโดยเฉพาะ กำหนดให้ยกเว้นค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีโดยมีเงื่อนไขบางประการให้ผู้บริโภคต้องค่าใช้จ่ายในบางกรณี แม้จะมีเจ้าพนักงานคดีให้ความช่วยเหลือโจทก์และจำเลยในการดำเนินคดีผู้บริโภคเพื่อให้คู่ความดำเนินคดีได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว กำหนดให้ก่อนที่จะมีการพิจารณาสืบพยานจะต้องมีการไกล่เกลี่ยก่อนเสมอ กำหนดให้ผู้ประกอบการต้องมีภาระการพิสูจน์และนำเสนอสืบพยานหลักฐาน ลดภาระในการหาพยานหลักฐานและการสืบพยานให้แก่ฝ่ายผู้บริโภค ลดความเหลื่อมล้ำในการเอาชนะในเชิงเทคนิคคดี เช่น ภาระการพิสูจน์ การสืบพยาน การนำเสนอสืบพยานเอกสารในกรณีที่มีกฎหมายกำหนดให้มีเอกสารมาแสดง ลดขั้นตอนในการดำเนินคดีเพื่อให้พิจารณาและมีคำพิพากษาได้เร็วขึ้น ส่งผลให้ผู้เช่าซื้อได้รับการชดเชยค่าเสียหายจากผู้ให้เช่าซื้อ

²⁰² ช.ชยันตร์ เทพชัยพิชญ์. (2553). พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กับการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค. Huachiew Chalermpraket Law Journal. 1. น. 147 และศิริศักดิ์ จิงถาวรณ. (2567). เรื่องเดียวกัน. น.19-20

ได้เร็วขึ้น สรุปได้ว่าพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคม พ.ศ. 2551 กำหนดมาตรการที่ให้ความคุ้มครองผู้บริโภคมากขึ้นยิ่งกว่าการดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพื่อให้ผู้บริโภคเรียกร้องสิทธิของตนได้ง่ายขึ้น เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางศาลได้ง่ายขึ้น

2.5 ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินคดีผู้บริโภค

1) ฤชดา สุภาคำ ศึกษาปัญหากฎหมายในการดำเนินคดีผู้บริโภค จากการศึกษาพบปัญหาดังนี้ 1) ปัญหากำหนดเวลาในการพิจารณาคดีและสืบพยานในวันเดียวตามมาตรา 24 โดยข้อกำหนดประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภคซึ่งออกตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ข้อ 9 ให้ศาลกำหนดนัดพิจารณาโดยเร็ว แต่ต้องไม่เกิน 30 วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งรับฟ้อง และการนั่งพิจารณาสืบพยานติดต่อกันโดยไม่เลื่อนคดีตามมาตรา 35 แต่ในทางปฏิบัติ คู่ความต้องกำหนดวันนัดสืบพยานตามที่จำนวนนัดที่ศาลกำหนด และปริมาณคดีของแต่ละศาล ข้อเสนอแนะ ควรนำวิธีพิจารณาคดีของคดีเล็กน้อยในประเทศญี่ปุ่นมาปรับใช้กับคดีผู้บริโภคประเภทคดีโมเสราของไทย โดยควรมีการกำหนดให้ระบบการพิจารณาคดีมีกระบวนการที่ไม่ยุ่งยาก ช้าช้อน มีความรวดเร็ว เสียค่าใช้จ่ายน้อย และกำหนดจำนวนคดีที่สามารถยื่นฟ้องได้ในแต่ละปี และที่สำคัญ สามารถดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายในวันเดียวได้ 2) ปัญหากระบวนการสืบพยาน มีข้อเสนอแนะว่า กฎหมายไม่ได้บัญญัติให้ระบบการสืบพยานแบบใด และใช้ระบบใด ส่วนและระบบกล่าวหาผสมผสานปะปนกันและไม่ชัดเจนสมควรปรับปรุงแก้ไข หากต้องการให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว รัฐควรมีบทบาทการคุ้มครองผู้บริโภค และควรใช้ระบบใดส่วน 3) ปัญหาเกี่ยวกับการพิสูจน์ในคดีผู้บริโภค มีข้อเสนอแนะ ว่าเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 29 ควรกำหนดให้ผู้ที่มีวิชาชีพซึ่งต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น แพทย์หรือทนายความ มีภาระการพิสูจน์ในส่วนที่เกี่ยวข้องข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการในการให้บริการ หรือการดำเนินการใดๆ ในกรณีที่บุคคลดังกล่าวกระทำละเมิดด้วยเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อผู้บริโภคและผู้ประกอบการให้มากที่สุด (ฤชดา สุภาคำ, 2555)

2) นันทน์ภัส ศิริชัชวาลวงศ์, ชลรัตน์ มหะสักกุล และอภิชาติ เทพหนู ศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการดำเนินคดีผู้บริโภค ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 จากการศึกษาพบว่า มีข้อบกพร่อง โดยเฉพาะการที่กฎหมายเปิดช่องให้ผู้ประกอบธุรกิจฟ้องผู้บริโภคได้โดยอาศัยวิธีการเดียวกัน ทำให้คดีผู้บริโภคที่เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นคดีที่ผู้ประกอบธุรกิจ ซึ่งมีความได้เปรียบผู้บริโภคในทุก ๆ ด้าน กลับได้ประโยชน์จากกฎหมายฉบับนี้เป็นโจทย์ฟ้องผู้บริโภคมากกว่าคดีที่ผู้บริโภคเป็นโจทย์ฟ้องผู้ประกอบธุรกิจ ซึ่งไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการตรากฎหมาย รวมทั้งบทบาทของศาลในการดำเนินการช่วยเหลือคู่ความในคดีที่ผู้บริโภคเป็นโจทย์เพื่อดำเนินการให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย ทำให้ผู้บริโภคที่ฟ้องคดีภายใต้กฎหมายฉบับนี้ไม่ได้รับความเป็นธรรมเท่าที่ควร เสมือนเป็นการซ้ำเติมผู้บริโภคมากกว่าการคุ้มครองผู้บริโภค

ดังนั้นจึงสมควรได้รับการแก้ไขปัญหาด้านคำนิยาม “คดีผู้บริโภคร” ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ควรได้รับแก้ไขให้สิทธิแก่ผู้บริโภคในการฟ้องคดีให้มากยิ่งขึ้น กรณีผู้ประกอบการธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคควรนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหรือกฎหมายวิธีพิจารณาความอื่น ๆ แล้วแต่กรณีมาใช้บังคับ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ คือ มุ่งคุ้มครองผู้บริโภคอย่างแท้จริง โดยผลการวิจัยจากการศึกษาความคิดเห็นของทนายความในด้านการดำเนินคดีผู้บริโภค สรุปได้ดังนี้ 1) บทนิยาม “คดีผู้บริโภค” ตามมาตรา 3 ควรได้รับการแก้ไขให้เฉพาะคดีที่ผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้องเท่านั้นเป็นคดีผู้บริโภค 2) ไม่ควรให้คดีที่ผู้ประกอบการธุรกิจฟ้องผู้บริโภคเป็นคดีผู้บริโภค และควรให้สิทธิแก่ผู้บริโภคในการฟ้องคดีให้มากยิ่งขึ้น กรณีผู้ประกอบการธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคควรนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือกฎหมายวิธีพิจารณาความอื่น ๆ แล้วแต่กรณีมาใช้บังคับ 3) ปัญหาความล่าช้าในการดำเนินคดี แม้ว่าปัจจุบันผู้บริโภคได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 แต่ระยะเวลาในการดำเนินคดีเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคน้อยมาก 4) ปัญหาเกี่ยวกับการค้นหาความจริงในคดีผู้บริโภค ศาลควรมีบทบาทค้นหาความจริงในเชิงรุกโดยใช้ระบบไต่สวนอย่างจริงจัง (นันทน์ภัส ศิริชัชวาลวงศ์, ชลรัตน์ มหะสักขกุล และอภิชาติ เทพหนู, 2559)

3) สุพจน์ หนูเกลี้ยง ศึกษาปัญหาข้อกฎหมายในการดำเนินคดีผู้บริโภค: ศึกษากรณีผู้ประกอบการธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภค จากการศึกษาพบว่า การกำหนดความหมายในคำนิยาม “คดีผู้บริโภค” ทำให้คดีแพ่งทั่วไปที่โจทก์เคยฟ้องต่อศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักรกลับกลายเป็นคดีผู้บริโภคเสียเป็นส่วนใหญ่ คดีพิพาทระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจและผู้บริโภคเป็นคดีผู้บริโภค ขณะที่คดีที่ประชาชนทั่วไปพิพาทกันเป็นคดีแพ่งทั่วไปทำให้ประชาชนที่พิพาทไม่ได้รับประโยชน์จากวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคและกลับกันผู้ประกอบการธุรกิจได้รับประโยชน์จากวิธีพิจารณาคดีและอาจขอความช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานคดีได้ ขณะที่ประชาชนไม่อาจขอความช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานคดีได้ ปัญหาการดำเนินคดีผู้บริโภคในคดีที่ผู้ประกอบการธุรกิจเป็นโจทก์ ซึ่งจำเลยจะขาดนัดมากกว่ามาต่อสู้อคดีเนื่องจากผู้บริโภคมักจะเป็นผู้มียรายได้น้อยไม่ได้อาศัยอยู่ตามภูมิสำเนาที่ปรากฏทางทะเบียนราษฎร์เพราะต้องออกไปทำงานต่างถิ่นเพื่อหาเลี้ยงชีพ ปัญหาการกำหนดวันนัดพิจารณาไม่อาจทำได้ตามกฎหมาย โดยเสนอให้แก้ไขคำนิยาม มาตรา 3(1) “คดีผู้บริโภค” แก้ไขมาตรา 19 ยกเลิกมาตรา 17 เพื่อให้ปริมาณคดีลดลงและบริหารจัดการคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุพจน์ หนูเกลี้ยง, 2562)

4) ประสาทพร เสริมศรี ศึกษาปัญหาการดำเนินคดีผู้บริโภคของศาลจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าในทางปฏิบัติแล้ว การบังคับใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 นั้นมีเกิดปัญหาเกิดช่องว่างที่กฎหมายมิได้เป็นการคุ้มครองผู้บริโภคอย่างแท้จริง เนื่องจากพบว่าโจทก์ผู้ฟ้องคดีผู้บริโภคส่วนใหญ่เป็นฝ่ายผู้ประกอบการธุรกิจ แม้กฎหมายกำหนดให้ต้องไกล่เกลี่ยก่อน แต่ในทางปฏิบัติพบว่า ในการไกล่เกลี่ยนั้นผู้ประกอบการธุรกิจมักจะเป็นฝ่ายมีฐานะเหนือกว่าในทางเศรษฐกิจและมีอำนาจต่อรองมากกว่า ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจมีอำนาจกำหนดรูปแบบข้อตกลงในการไกล่เกลี่ยได้ตามที่ฝ่ายตนพอใจ หากผู้บริโภคไม่ตอบรับตามข้อเสนอที่ฝ่ายผู้ประกอบการธุรกิจพอใจ ผู้ประกอบการธุรกิจก็จะไม่ยินยอมตกลงกับผู้บริโภค และศาลเองก็ไม่มีอำนาจบังคับคู่กรณีตกลงกันได้ กฎหมาย

กำหนดให้ศาลใช้กลไกการไกล่เกลี่ยซึ่งการไกล่เกลี่ยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคหรือลูกหนี้ อย่างไรก็ตามแท้จริงก็ต้องเมื่อลูกหนี้ต้องมาศาลในวันพิจารณาคดีเพื่อเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยคดี ซึ่งศาลช่วยไกล่เกลี่ย หรืออาจแต่งตั้งผู้ประนีประนอมประจำศาลหรือเจ้าพนักงานคดีมาช่วยทำหน้าที่เจรจาไกล่เกลี่ยให้ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วผู้ประกอบการจะเกรงใจ ทำให้ผู้ประกอบการยินยอมลดหย่อนผ่อนผันให้ลูกหนี้ได้บ้าง เช่น ลดเงินต้น ลดดอกเบี้ย หรือยินยอมให้ผ่อนชำระหนี้เป็นงวดหรือเป็นรายเดือน เพื่อให้ลูกหนี้สามารถชำระหนี้ได้จริงและทำให้คดีเสร็จได้เร็วขึ้น แต่หากลูกหนี้ไม่มาศาล ลูกหนี้ก็ไม่ได้รับประโยชน์ในส่วนนี้ ส่วนใหญ่ลูกหนี้จะไม่มาศาลจึงไม่ได้รับประโยชน์ที่ลูกหนี้ซึ่งเป็นผู้บริโภคควรจะได้รับและศาลก็ไม่สามารถจะไกล่เกลี่ยให้ได้ (ประสาทพร เสริมศรี, 2558)

5) กณติกา แก้วบุตร ศึกษาปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภค: ศึกษากรณีธนาคารเป็นโจทก์ พบว่า การดำเนินคดีผู้บริโภคกรณีธนาคารเป็นโจทก์ยื่นฟ้องคดีกับผู้บริโภค เป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับ ผิดสัญญาสินเชื่อ กู้ยืม ค้ำประกัน หรือจำนอง นั่นถือเป็นคดีผู้บริโภค มีปัญหาทั้งในทางข้อกฎหมาย และในทางปฏิบัติ ยังก่อนข้างมีปัญหา ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาเกี่ยวกับเขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดี ปัญหาเกี่ยวกับการจำแนกประเภทคดี ปัญหาเกี่ยวกับระบบการ ไกล่เกลี่ย และระงับข้อพิพาท ปัญหาเกี่ยวกับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้ผู้ประกอบธุรกิจ และผู้บริโภคไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายที่แท้จริง อันขัดกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย โดยมีข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหา ดังต่อไปนี้ ให้ผู้ประกอบการฟ้องผู้บริโภคมีสิทธิเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาล หรือต่อศาลที่โจทก์และจำเลยตกลงกันไว้ในสัญญา เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกให้จำเลยในการเดินทางมาศาล และช่วยลดค่าใช้จ่ายของจำเลยให้น้อยลง และเมื่อศาลชั้นต้นมีคำสั่งรับฟ้องคดีไว้แล้วไม่ว่าคดีนั้นจะเป็นคดีแพ่งสามัญ หรือเป็นคดีผู้บริโภค ควรให้ศาลมีคำสั่งให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีนั้นต่อไป เพื่อประหยัดเวลาในการส่งให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าคดีนั้นเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ เมื่อโจทก์และจำเลยมาพร้อมกันแล้วให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันก่อน หากยังไม่สามารถตกลงกันได้ ก็ให้ทำรายงานเสนอต่อศาลเพื่อขออนุญาตเลื่อนการนัดพิจารณาออกไป และต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน 40-90 วันหลังจากมีการยื่นฟ้อง ซึ่งจะเป็นการช่วยให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีมีความรวดเร็ว และเป็นธรรมยิ่งขึ้น และในส่วนของค่าธรรมเนียมศาล การยื่นคำฟ้องตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ของผู้บริโภคให้ผู้บริโภคได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมทั้งปวง แต่ไม่รวมถึงค่าฟ้องอื่นเกี่ยวกับข้อพิพาท สินเชื่อ กู้ยืม หรือค้ำประกัน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ฝ่ายผู้ประกอบการ (กณติกา แก้วบุตร, 2560)

6) สนิทนาฏ หมวมณี ศึกษาปัญหาทางกฎหมายในกระบวนการยึดรถยนต์ที่เช่าซื้อ พบว่า กระบวนการยึดรถยนต์ที่เช่าซื้อเกิดขึ้นหลังจากที่ผู้เช่าซื้อผิดสัญญาและมีการบอกเลิกสัญญาทำให้ผู้ให้เช่าซื้อกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เช่าซื้อและนำทรัพย์สินที่เช่าซื้อออกประมูลขายซึ่งมีกฎหมายกำหนดขั้นตอนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดส่งหนังสือบอกกล่าว การเลิกสัญญา การจัดส่งหนังสือแจ้งประมูลขาย การนำทรัพย์สินที่เช่าซื้อออกขายทอดตลาดซึ่งต้องเปิดโอกาสให้ผู้สัญญาหรือผู้มีส่วนได้เสียโต้แย้งได้อย่างเต็มที่ป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่

ผู้เกี่ยวข้องเกินสมควร แม้ในสัญญาจะยึดหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา รัฐไม่ควรเข้าแทรกแซง แต่จากการศึกษาพบปัญหาทางกฎหมายและทางปฏิบัติ เกิดกระบวนการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหลายประการ อาจสร้างความไม่เป็นธรรมต่อคู่สัญญาได้ตามสมควร ผู้ศึกษาเสนอแนะแนวทางให้กำหนดมาตรการให้มีการควบคุมขั้นตอนในทางปฏิบัติให้ชัดเจนมีมาตรการควบคุมการจัดส่งเอกสาร การบอกเลิกสัญญาถึงคู่สัญญาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น กำหนดหลักเกณฑ์ในการช่วยเหลือผู้เช่าซื้อหรือผู้มีส่วนได้เสียหากประสบปัญหาทางการเงินหรือถูกเลิกจ้างโดยไม่เป็นธรรม เมื่อผู้ให้เช่าซื้อติดตามรถยนต์ที่เช่าซื้อกลับคืนมาให้กำหนดราคาการยดหนี้ที่ชัดเจนและว่ากล่าวไปในคราวเดียวกัน มิใช่ฟ้องเรียกคืนรถและต่อมาเมื่อขายรถขาดราคาแล้วมาฟ้องเรียกค่าขาดราคาเป็นอีกคดีหนึ่ง (สัณนิฎฐา หมวมณี, 2559)

7) อากาศร ประยงค์แย้ม ศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับฟ้องชำระหนี้ในคดีผู้บริโภค: ศึกษากรณีค่าขาดราคาจากการขายทอดตลาดรถยนต์ พบว่า ปัจจุบัน หนี้จากการเช่าซื้อรถยนต์กำลังเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทย เมื่อมีผู้เช่าซื้อผิดสัญญาไม่ชำระหนี้ให้ครบถ้วนตามสัญญาเช่าซื้อ ทำให้ผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อ และผู้ประกอบการกิจการยดหนี้ฟ้องผู้เช่าซื้อเป็นคดีผู้บริโภคจำนวนมากซึ่งกฎหมายที่ใช้ในการพิจารณาคดีผู้บริโภคยังไม่เหมาะสมกับกรณีค่าขาดราคาการยดหนี้ที่นำยึดได้ภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุด ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้ผู้บริโภคเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก ประหยัด รวดเร็ว และไม่เป็นการและไม่เป็นตามหลักความเป็นที่สุดของคำพิพากษา เพื่อให้ผู้เช่าซื้อสามารถว่ากล่าวในเรื่องค่าขาดราคาจากการขายทอดตลาดรถยนต์ไปในคราวเดียวในคดีเดิมอันทำให้เป็นการคุ้มครองผู้บริโภคทำให้ผู้เช่าซื้อประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี อีกทั้งเพื่อให้เป็นไปตามหลักความเป็นที่สุดของคำพิพากษา โดยเสนอแนะทางให้ตีความคำว่า “ประเด็นที่ได้วินิจฉัยโดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกัน” ให้หมายความรวมถึงค่าขาดราคาจากการขายทอดตลาดรถยนต์ภายหลังศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดด้วย ทั้งคำพิพากษาในคดีแรกควรมีผลผูกพันคดีหลังไม่ให้มีการรับฟ้องไว้พิจารณา และแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 โดยบัญญัติ เป็นมาตรา 30/1 กำหนดให้ “กรณีที่ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว คำพิพากษาย่อมผูกพันคู่ความในกระบวนการพิจารณาโดยมีผลผูกพันในส่วนค่าเสียหายอันเป็นข้อเท็จจริงซึ่งมีที่มาจากการผิดสัญญาฉบับเดียวกันด้วย ไม่ว่าค่าเสียหายนั้นจะมีอยู่ขณะฟ้องคดีหรือไม่ เว้น แต่จะถูกเปลี่ยนแปลง แก้ไข หรือดลเสีย ตามกฎหมายว่าด้วยการอุทธรณ์ฎีกา หรือพิจารณาใหม่” (2) นอกจากนี้เห็นควรให้ค่าขาดราคาจากการขายทอดตลาดสามารถบังคับคดีในคดีเดิมได้โดยเทียบกับกรณีการบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินที่จำนองโดยตกลงยกเว้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 733 โดยถือว่า เป็นกรณีเหตุขัดข้องทำให้ไม่อาจดำเนินการบังคับคดีตามคำพิพากษาได้และมีความจำเป็นต้องกำหนดวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้มีการบังคับ ให้เป็นไปตามคำพิพากษามาตรา 65 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 (อากาศร ประยงค์แย้ม, 2564)

8) ทวีศักดิ์ ภักดีโต ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดความรับผิดชอบของผู้เช่าซื้อและผู้ค้าประกันในคดีผู้บริโภค: ศึกษาเฉพาะกรณีศาลอุทธรณ์ภาค 5 พบว่า การกำหนดความรับผิดชอบของผู้เช่าซื้อและผู้ค้าประกันในคดี

ผู้บริโภคนั้น นอกจากผู้พิพากษาจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา เพื่อที่จะนำไปปรับใช้การจัดทำคำพิพากษาในการกำหนดความรับผิดชอบของผู้เช่าซื้อและผู้ค้าประกัน โดยเสนอแนะให้เจ้าทำคู่มือหรือเอกสารแนะนำการยกร่างคำพิพากษาคดีเช่าซื้อรถยนต์และค้าประกัน โดยอธิบายให้ผู้พิพากษาได้ทราบแนวทางในการพิจารณากำหนดค่าเสียหายไม่ว่าเป็น การใช้ราคาทดแทน ค่าขาดราคา หรือค่าขาดประโยชน์นับแต่วันผิดนัดถึงวันฟ้อง และค่าขาดประโยชน์ภายหลังวันฟ้อง รวมทั้งค่าเสียหายอื่นที่ศาลกำหนดให้ ซึ่งเมื่อรวมจำนวนเงินที่ผู้เช่าซื้อผ่อนชำระมาแล้วกับเงินที่ผู้ให้เช่าซื้อได้รับต้องไม่ต่ำกว่าเงินลงทุนและต้องไม่สูงเกินกว่าค่าเช่าซื้อโดยอาจกำหนดให้คำนวณ ค่าขาดราคาตามสูตรมิได้กำหนดค่าขาดราคาตามที่ผู้ให้เช่าซื้อขอมาในคำขอท้ายฟ้อง ค่าขาดประโยชน์ควรคำนวณตามสูตรให้หลังฟ้องให้มีระยะเวลาจำกัดมิให้ผู้ให้เช่าซื้อได้รับประโยชน์สูงเกินกว่าค่าเช่าซื้อมากนัก (ทวิศักดิ์ ภักดีโต, 2562)

9) ศุภชัย ประไพพพิลา ศึกษาการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการคดีผู้บริโภค พบว่า อุปสรรคในใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งของผู้บริโภค ความยุ่งยาก ใช้ระยะเวลานานและมีค่าใช้จ่ายสูง แม้ผู้บริโภคชนะคดีแต่จำนวนเงินที่เรียกร้องหรือที่ศาลกำหนดให้อาจมีมูลค่าน้อยกว่าระยะเวลา ค่าทนายความ และค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี ทำให้ผู้บริโภคส่วนใหญ่ละเลยหรือยอมถูกเอาเปรียบจากผู้ประกอบธุรกิจ ทางปฏิบัติยังมีปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค จึงมีการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว โดยมีหลักการสำคัญ 5 ประการคือ หลักความสะดวก หลักความประหยัด หลักความรวดเร็ว หลักไม่เป็นทางการ และหลักสุจริต เพื่อให้ผู้บริโภคเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างรวดเร็ว รวดเร็ว เป็นธรรม และเสียค่าใช้จ่ายน้อย ในการศึกษาพบว่า การพิจารณาและการบริหารจัดการคดีผู้บริโภคยังมีปัญหาขัดข้องอยู่ เช่น ปัญหาการจำแนกประเภทคดี การกำหนดคำนิยามของคดีผู้บริโภคยังขาดหลักเกณฑ์ที่แน่นอน ปัญหาระยะเวลาการพิจารณาคดีไม่สอดคล้องกับกรอบระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนด แม้กฎหมายกำหนดให้ผู้พิพากษามีบทบาทในเชิงรุก แต่ในทางปฏิบัติศาลใช้อำนาจหรือมีบทบาทการไต่สวนคดีไม่เต็มที่ เนื่องจากเคยชินกับบทบาทในระบบกล่าวหาและขาดความชำนาญในการไต่สวน โดยศึกษา วิเคราะห์สภาพปัญหาและแนวทางการบริหารจัดการคดีของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น เปรียบเทียบกับการบริหารจัดการคดีผู้บริโภคของไทยในศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลจังหวัดพัทยา และศาลจังหวัดนนทบุรี มีสมมุติฐานว่าการบริหารจัดการคดีผู้บริโภคที่มีประสิทธิภาพ มีองค์ประกอบสำคัญ 7 ประการ 1) การระงับข้อพิพาททางเลือก ส่งเสริมการใช้วิธีไกล่เกลี่ยและการไกล่เกลี่ยในศาล 2) การแยกประเภทคดี กำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการจำแนกคดีผู้บริโภค 3) การควบคุมคดีตั้งแต่เริ่มต้น มีระบบติดตามความก้าวหน้าของคดี 4) กำหนดกรอบระยะเวลามาตรฐานในการพิจารณาคดีแต่ละประเภท 5) ปรับบทบาทผู้พิพากษาในการค้นหาความจริงเชิงรุก 6) กำหนดรูปแบบการพิจารณาคดีแบบไม่เป็นทางการ 7) การใช้เทคโนโลยีมาช่วยสนับสนุนกระบวนการพิจารณา เช่น การประชุมทางไกลหรือระบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ โดยมีข้อเสนอเพิ่มเติม ให้การ

แก้ไขนิยามของ "ผู้บริโภคร" และ "ผู้ประกอบการ" ในกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การปรับปรุงโครงสร้างองค์กร เช่น การตั้งหน่วยงานเฉพาะสำหรับคดีผู้บริโภคในศาลชั้นต้น ตั้งแผนกคดีผู้บริโภคในศาลชั้นต้น ปรับวิธีบริหารจัดการคดี พัฒนาบทบาทผู้พิพากษาเป็นเชิงรุก การประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคอย่างทั่วถึง (ศุภชัย ประไพพนพ, 2560)

10) กมลพร กันธะวงศ์ ศึกษากฎหมายเข้าสู่ชื้อรถยนต์ว่าด้วยกฎหมายสำเร็จรูปภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 2019 ศึกษาสภาพปัญหาข้อกำหนดในสัญญาเข้าสู่ชื้อสำเร็จรูปที่เกิดขึ้นระหว่าง ปี พ.ศ. 2561-2565 ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ที่ถูกยกเลิกสัญญาโดยผู้ประกอบการค้าว่าได้มีการแก้ไขกฎหมายที่บังคับใช้คุ้มครองและให้ความเป็นธรรมกับประชาชนมากน้อยเพียงใด ยังมีข้อบกพร่องของกฎหมายในส่วนใดบ้าง นำมาซึ่งปัญหาและส่งผลกระทบต่อหนี้สินครัวเรือนจนถึงปัจจุบันอย่างไรบ้าง เพื่อหาข้อเสนอแนะทางและแก้ไขปัญหานี้สินที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 2019 ให้ความเหมาะสมและเกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชนผู้บริโภค ผลการศึกษาพบว่า ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ส่งผลให้ประชาชนไม่สามารถออกมาทำมาหาได้แบบปกติสุข แต่ยังคงมีการหนี้ที่ต้องใช้จ่ายค่างวดในการผ่อนชำระภายใต้สัญญาเข้าสู่ชื้อรถยนต์สำเร็จรูป ซึ่งส่งผลให้ไม่เกิดความไม่เป็นธรรมในหลายประการ ถึงแม้จะมีประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจเข้าสู่ชื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2561 และ พ.ศ. 2565 ออกมาแล้ว แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหานี้สินที่เกิดขึ้นจากการเข้าสู่ชื้อรถยนต์ระหว่างที่มีสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 2019 นำมาสู่ปัญหาวิกฤตครัวเรือนไทย (กมลพร กันธะวงศ์, 2567)

11) พัฒนพันธ์ เขตต์กัน ศึกษา “สภาพและปัญหาการเข้าสู่ชื้อเพื่อการพัฒนาและการปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะเข้าสู่ชื้อ” ศึกษาสภาพและปัญหาการเข้าสู่ชื้อด้านสัญญาในปัจจุบันที่มีเงื่อนไขไม่เป็นธรรมเป็นแนวทางการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายและหลักเกณฑ์การทำสัญญาเข้าสู่ชื้อให้มีความเหมาะสมและเป็นธรรมแก่ผู้บริโภค พบว่าสัญญาเข้าสู่ชื้อนั้นไม่ถูกต้องและไม่เป็นธรรมแก่ผู้เข้าสู่ชื้อหรือผู้บริโภค ผู้ให้เข้าสู่ชื้อเห็นว่าสัญญาที่ทำขึ้นนั้นมีความเหมาะสมกับธุรกิจของผู้ให้เข้าสู่ชื้อซึ่งมีความเห็นแย้งกันกับผู้เข้าสู่ชื้อซึ่งเป็นผู้บริโภค ธุรกิจที่บังคับใช้ในปัจจุบันไม่ได้มีความสอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย ส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมในระหว่างคู่สัญญาเนื่องด้วยผู้ให้เข้าสู่ชื้อมีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจและอิทธิพลที่มีมากกว่าผู้บริโภค โดยผู้ให้เข้าสู่ชื้อมีอำนาจกำหนดเนื้อหาและเงื่อนไขของสัญญาเข้าสู่ชื้อเพียงฝ่ายเดียว การบังคับใช้กฎหมายไม่ได้มีประสิทธิภาพตามควรจึงเสนอแนะทางในการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้ทันสมัยเหมาะสมเป็นธรรมและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้จริง (พัฒนพันธ์ เขตต์กัน, 2558)

12) ป้อมฤดี กุมภันท์ ศึกษาเรื่อง “ความรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องในสัญญาซื้อขายและสัญญาเข้าสู่ชื้อ” ศึกษาความเป็นมา หลักการ กฎหมายของไทยและต่างประเทศเกี่ยวกับความรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องเพื่อนำมาวิเคราะห์ปัญหาความรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องในสัญญาซื้อขาย สัญญาเข้าสู่ชื้อ และเสนอแนะแนวทางปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่อง โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วย

การศึกษาเอกสาร การบวนการเปรียบเทียบกฎหมาย ผลการศึกษาพบว่า กฎหมายไทยที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 472 ถึงมาตรา 474 ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2472 ถึงปัจจุบัน ไม่ได้ปรับปรุงมานาน กฎหมายล้าสมัยกระทบต่อผู้บริโภคหลายด้าน ควรตรากฎหมายพิเศษระดับพระราชบัญญัติหรือปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เกี่ยวกับเรื่องความรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องและสิทธิของผู้บริโภคให้ชัดเจนเพิ่มขึ้น (ป้อมฤดี กุมภักดิ์และนพดล อีระวงศ์ภิญโญ, 2564)

13) พรชัย สุนทรพันธุ์ ศึกษา “การบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อของผู้ให้เช่าซื้อ: กรณีเช่าซื้อรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์” พบว่าการทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์หรือจักรยานยนต์ซึ่งถือเป็นทรัพย์สิน 2 ประการดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตประจำวันของคนในสังคม ในปัจจุบันผู้เช่าซื้อทรัพย์สินทั้ง 2 ประการ ได้รับความคุ้มครองจากหน่วยงานของรัฐมากขึ้นตกอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 พบว่าสภาพสังคมปัจจุบันประชาชนไม่ได้มีฐานะเท่าเทียมกับผู้ประกอบธุรกิจ หากผู้ประกอบการธุรกิจผิดสัญญาหรือไม่ปฏิบัติตามสัญญาและประชาชนหรือผู้บริโภคมีสิทธิตามกฎหมายที่จะฟ้องต่อศาล แต่ในความเป็นจริงแล้วประชาชนหรือผู้บริโภคส่วนน้อยที่จะใช้สิทธิฟ้องร้องต่อศาลเพราะต้องใช้เวลาและเป็นการเสียเวลาอย่างมาก ดังนั้น หากรัฐเข้ามาควบคุมคุ้มครองประชาชนหรือผู้บริโภค น่าจะเป็นการช่วยเหลือให้เกิดความเป็นธรรมระหว่างผู้ประกอบการกับประชาชนหรือผู้บริโภค (พรชัย สุนทรพันธุ์, ม.ป.ป.)

14) สายฝน ศรีทอง ศึกษาเรื่อง “ปัญหากฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคด้านคดี: ศึกษาเฉพาะคำนิยามผู้บริโภค คดีผู้บริโภคและการฟ้องคดีผู้บริโภค” วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความหมายความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหากฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของต่างประเทศและประเทศไทย ศึกษาถึงปัญหาของคำนิยาม “ผู้บริโภค” “คดีผู้บริโภค” และปัญหา ในการฟ้องคดีผู้บริโภค เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าว ผลการศึกษาพบว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 นิยามคำว่า “ผู้บริโภค” หมายความว่า ผู้ซื้อหรือผู้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ ซึ่งมีความหมายกว้างมาก โดยไม่มีข้อความที่กำหนดวัตถุประสงค์ของการบริโภคไว้ให้ชัดเจน และนิยามคำว่า “คดีผู้บริโภค” ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 บัญญัติว่าคดีผู้บริโภคเป็นคดีแพ่งที่พิพาทกันระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจ ทำให้หากในคดีผู้บริโภคจะเป็นผู้บริโภคหรือเป็นผู้ประกอบธุรกิจก็ได้ เมื่อวิเคราะห์คำนิยามทั้งสองแล้ว บุคคลที่จะเป็นผู้บริโภคจึงเป็นผู้ที่ซื้อสินค้าหรือบริการ ซึ่งจะเพื่อวัตถุประสงค์ใดก็ตาม ก็ถือเป็นผู้บริโภค และโดยส่วนใหญ่ ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องคดีซึ่งไม่ปฏิบัติตามเหตุผลในการประกาศใช้พระราชวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ที่บัญญัติเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับการเยียวยาด้วยความรวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพอันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ผู้ศึกษาเสนอแนะแนวทางแก้ไขคำนิยาม “ผู้บริโภค” และ “คดีผู้บริโภค” เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคให้มากยิ่งขึ้นและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย (สายฝน ศรีทอง, 2566)

15) อาปีติน ชันธสนธิ์ ศึกษา “แนวทางการพัฒนากลไกคุ้มครองผู้บริโภคในยุคดิจิทัล” การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาความหมาย ความเป็นมา แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกลไกคุ้มครองผู้บริโภคในยุคดิจิทัล (2) ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกลไกคุ้มครองผู้บริโภคในยุคดิจิทัลของประเทศไทย (3) ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกลไกคุ้มครองผู้บริโภคในยุคดิจิทัลของต่างประเทศ (4) ศึกษาวิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับกลไกคุ้มครองผู้บริโภคในยุคดิจิทัล (5) ศึกษาหาแนวทางการพัฒนากลไกคุ้มครองผู้บริโภคในยุคดิจิทัลของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผลการศึกษาพบว่า (1) การคุ้มครองผู้บริโภคในยุคดิจิทัลเป็นการคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้ซื้อสินค้าหรือบริการจากผู้ประกอบการธุรกิจผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยมีแนวคิดที่สำคัญได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค แนวคิดเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาททางออนไลน์ (2) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกลไกการคุ้มครองผู้บริโภคในยุคดิจิทัลของประเทศไทย ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ระเบียบคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคว่าด้วยหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยหรือประณอมข้อพิพาทเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค พ.ศ. 2559 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติการจัดตั้งสภาองค์กรของผู้บริโภค พ.ศ. 2562 (3) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกลไกคุ้มครองผู้บริโภคในยุคดิจิทัลของต่างประเทศ ได้แก่ บันทึกทางเทคนิคว่าด้วยการระงับข้อพิพาทออนไลน์ของสหประชาชาติ กฎหมายว่าด้วยสิทธิของผู้บริโภคของสหภาพยุโรป แผนปฏิบัติการเชิงกลยุทธ์ของอาเซียน เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคของอาเซียน ตรากฎหมายว่าด้วยเว็บ ที่ปลอดภัยของสหรัฐอเมริกาของสหรัฐอเมริกา พระราชบัญญัติสิทธิผู้บริโภคและระเบียบว่าด้วยสัญญาผู้บริโภคของสหราชอาณาจักร (4) ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับกลไกคุ้มครองผู้บริโภคในยุคดิจิทัลมีปัญหา 3 ประการได้แก่ 1) ปัญหาเกี่ยวกับกลไกคุ้มครองผู้บริโภคด้านการกำกับดูแลผู้ประกอบการขายสินค้า 2) ปัญหาเกี่ยวกับกลไกการกำหนดองค์กรที่ทำหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคจากการซื้อสินค้าทางออนไลน์ และ 3) ปัญหาเกี่ยวกับกลไกการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากการซื้อขายสินค้าออนไลน์ (5) ผู้ศึกษาเห็นควรแก้ไข ดังนี้ 1) ควรเพิ่มเติมอำนาจของสภาองค์กรของผู้บริโภคในการจัดให้มีการร่วมมือระหว่างองค์กรคุ้มครองผู้บริโภค ผู้ประกอบการธุรกิจ และหน่วยงานของรัฐ ในการกำกับดูแลกันเองภายใต้ข้อกำหนด 2) ควรกำหนดให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจ และหน้าที่พิจารณาการร้องทุกข์จากผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำของผู้ประกอบการธุรกิจที่จดทะเบียนพาณิชย์ทั้งในต่างประเทศ และต่างประเทศ เพื่อให้เกิดกลไกการคุ้มครองผู้บริโภคข้ามพรมแดนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และ 3) ควรกำหนดให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจ และหน้าที่ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานคุ้มครองผู้บริโภคในต่างประเทศ เพื่อให้เกิดกระบวนการไกล่เกลี่ยหรือประณอมข้อพิพาทเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคข้ามพรมแดน รวมถึงการบังคับใช้กฎหมาย (อาปีติน ชันธสนธิ์, 2564)

16) ไพพัญญู หนูแท้ ศึกษาบทบาทของศาลตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551: ปัญหาและอุปสรรค พบว่า ทางปฏิบัติผู้พิพากษาส่วนใหญ่ไม่ได้มีบทบาทในทางไต่สวนเพื่อค้นหาความจริงเนื่องจากคดีส่วนใหญ่ โจทก์เป็นฝ่ายผู้ประกอบการฟ้องผู้บริโภคและขอหาที่ฟ้องร้องก็เป็นเรื่องผิดสัญญาหรือฟ

องให้ชำระหนี้ตามสัญญาซึ่งเป็นเรื่องที่ศาลไม่ต้องใช้บทบาทในเชิงไต่สวนในคดี โดยศาลพิจารณาเอกสารสัญญาที่ปรากฏ ในทางตรงกันข้าม หากเป็นคดีสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือความชำรุดบกพร่องของสินค้าที่ต้องพิสูจน์กันว่าสินค้านั้นไม่ได้มาตรฐานอย่างไร ศาลต้องค้นหาความจริงในประเด็นพิพาทและกรณีที่โจทก์เป็นผู้บริโภค ศาลจะทำหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคและเข้าไปดูแลให้ความเป็นธรรมอย่างเต็มที่ คดีแพ่งศาลวางตัวเป็นกลางและเคยชินกับบทบาทวางเฉยในคดีเสมอมา แม้ในคดีมีโน้ตสาเร่ที่กฎหมายกำหนดให้ศาลมีบทบาทเชิงไต่สวน แต่ศาลยังคงความเป็นกลางในคดีอย่างเคร่งครัดและวางเฉยในคดี ส่วนในคดีผู้บริโภคที่ผู้ประกอบการเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคเป็นส่วนใหญ่ซึ่งศาลมองว่าไม่แตกต่างกับคดีมีโน้ตสาเร่และคดีแพ่งทั่วไป สมควรแก้ไขกฎหมายให้คดีผู้บริโภคไม่รวมถึงคดีที่ผู้ประกอบการเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคเพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เมื่อคดีผู้บริโภคจำนวนมาก ทำให้ไม่สามารถพิจารณาคดีได้อย่างรวดเร็ว ปริมาณคดีที่มาก อัตรากำลังผู้พิพากษาที่น้อยผู้พิพากษาไม่มีเวลาเพียงพอที่จะใช้บทบาทเชิงไต่สวนในคดี เรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมหรือซักถามพยานด้วยตนเอง ความรู้ความสามารถของผู้พิพากษาและประสบการณ์ในการเรียกพยานเข้ามาสู่สำนวนอันเป็นบทบาทในเชิงไต่สวน ควรจัดตั้งแผนกคดีผู้บริโภคให้ผู้พิพากษาที่เชี่ยวชาญไม่ต้องโยกย้ายสับเปลี่ยนฝึกอบรมการค้นหาความจริงในคดีให้แก่ศาลและเจ้าพนักงานคดีเพื่อให้มีความรู้ในประเด็นข้อพิพาทและเรียกพยานหลักฐานหรือผู้เชี่ยวชาญวินิจัยคดีได้อย่างถูกต้องและตรงประเด็น (ไพพัญญ์ หนูแท้, 2553)

ศูนย์บรรณสารและการเรียนรู้ สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีผู้บริโภคกรณีเช่าซื้อ

การดำเนินคดีผู้บริโภคกรณีเช่าซื้อ มีมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับด้วยกัน ในกรณีสิทธิหน้าที่ตามสัญญาเช่าซื้อซึ่งหลายๆ ครั้ง จะมีผู้ค้าประกันจึงต้องอยู่ภายใต้บังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 572 มาตรา 573 มาตรา 574 มาตรา 680 ซึ่งหากเป็นสัญญาระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจและผู้บริโภค ผู้บริโภคจะได้รับความคุ้มครองสิทธิตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และหากผู้ให้เช่าซื้อผู้ประกอบการให้เช่าซื้อ มาตรา 35 ทวิ กำหนดให้ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา มีอำนาจออกประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาให้ธุรกิจใดเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา ซึ่งประกาศที่เกี่ยวข้องกับการเช่าซื้อได้แก่ ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา และประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา นอกจากนี้ในกรณีที่ข้อตกลงในสัญญาดังกล่าวได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเกินสมควร หรือก่อภาระเกินกว่าที่วิญญูชนคาดหมายได้ ถือเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งอยู่ภายใต้บังคับ พระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และสำหรับการดำเนินคดีผู้บริโภคต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาที่ออกโดยอาศัยอำนาจพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และในกรณีที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องไม่ได้กำหนดไว้โดยเฉพาะ ต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง รวมทั้งกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎกระทรวง ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ข้อกำหนดประธานศาลฎีกาซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ตลอดจนข้อบังคับของประธานศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องด้วย

3.1 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

3.1.1 สัญญาเช่าซื้อ

มาตรา 572 อันว่าเช่าซื้อนั้น คือสัญญาซึ่งเจ้าของเอาทรัพย์สินออกให้เช่า และให้คำมั่นว่าจะขายทรัพย์สินนั้นหรือว่าจะให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่า โดยเงื่อนไขที่ผู้เช่าได้ใช้เงินเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านั้นคราวสัญญาเช่าซื้อนั้นถ้าไม่ทำเป็นหนังสือ ท่านว่าเป็นโมฆะ

1) ความหมายของสัญญาเช่าซื้อ

สัญญาเช่าซื้อเป็นสัญญาระหว่างบุคคลสองฝ่ายซึ่งเกิดจากการผสมระหว่างสัญญาเช่าและคำมั่นว่าจะขายเป็นสัญญาต่างตอบแทน วัตถุประสงค์ของสัญญาเช่าซื้อ คือ ทรัพย์สิน โดยผู้ให้เช่าซื้อต้องเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์

ทรัพย์สินที่ให้เข้าซื้อ รวมถึงผู้ที่จะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินในอนาคตหรือผู้ให้เข้าซื้อเข้าทำสัญญาโดยได้รับความยินยอมจากเจ้าของทรัพย์สินให้เข้าทำสัญญาเป็นผู้ให้เข้าซื้อก็ได้ หากมีเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ไม่สามารถเข้าทำสัญญาในฐานะผู้ให้เข้าซื้อได้¹ ผู้ให้เขานำทรัพย์สินของตนออกให้ผู้เข้าซื้อใช้ประโยชน์ โดยผู้ให้เข้าซื้อให้คำมั่นว่าจะขายทรัพย์สินนั้นแก่ผู้เข้าซื้อหรือให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้เข้าซื้อ โดยผู้เข้าซื้อชำระค่าเข้าซื้อเป็นงวด ๆ เท่านั้นเท่านั้นคราวตามที่ตกลงกัน มีกฎหมายกำหนดเรื่องแบบแห่งสัญญาเอาไว้ต้องทำเป็นหนังสือจะทำได้ด้วยวาจาไม่ได้ โดยสัญญานั้นจะต้องลงลายมือชื่อของผู้เข้าซื้อและผู้ให้เข้าซื้อทั้งสองฝ่าย หากมีลายมือชื่อของคู่สัญญาแต่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียงฝ่ายเดียว เอกสารนั้น หาใช่สัญญาเข้าซื้อไม่ มาตรา 572 วรรคสอง²

สัญญาเข้าซื้อเป็นสัญญาเข้าประเภทหนึ่งที่มีคำมั่นว่าจะขายทรัพย์สินให้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้เข้า ผู้ให้เข้าซื้อ มีหน้าที่ต้องส่งมอบรถยนต์พิพาทให้แก่โจทก์ได้ใช้หรือได้รับประโยชน์ในสภาพที่เรียบร้อยและสมบูรณ์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2767/2560 สัญญาเข้าซื้อเป็นสัญญาเข้าประเภทหนึ่งที่มีคำมั่นว่าจะขายทรัพย์สินให้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้เข้า โจทก์ในฐานะผู้ให้เข้าซื้อจึงมีหน้าที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินที่เข้าซื้อให้แก่ผู้เข้าซื้อได้ใช้หรือได้รับประโยชน์ในสภาพที่เรียบร้อยและสมบูรณ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 537 และ 572 โดยไม่อาจอ้างวิธีการทำธุรกรรมหรือการได้มาของรถที่โจทก์นำมาให้เข้าซื้อนั้นมาปฏิเสธความรับผิดชอบเนื่องจากโจทก์มีฐานะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ตามสัญญาเข้าซื้อ เมื่อโจทก์ส่งมอบรถยนต์ที่เข้าซื้อให้แก่จำเลยที่ 1 โดยรถยนต์มีความชำรุดบกพร่องไม่มีความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งหมายจะใช้เป็นปกติ โจทก์จึงเป็นฝ่ายผิดสัญญาเข้าซื้อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 472 และ มาตรา 549

2) หน้าที่ของผู้ให้เข้าซื้อ

ในระหว่างที่ผู้เข้าซื้อชำระเงินค่าเข้าซื้อไม่ครบถ้วน ผู้ให้เข้าซื้อ มีหน้าที่คล้ายกับหน้าที่ของผู้ให้เข้าในสัญญาเช่าทรัพย์สิน หน้าที่ส่งมอบทรัพย์สินที่เข้าซื้อให้ผู้เข้าซื้อ ต้องส่งมอบทรัพย์สินในสภาพซ่อมแซมดีแล้ว ต้องให้ผู้เข้าซื้อได้ใช้หรือได้รับประโยชน์ในทรัพย์สินที่เข้าซื้อ ต้องดูแลทรัพย์สินให้อยู่ในสภาพเดิมจนกว่าจะได้ส่งมอบ ต้องซ่อมแซมทรัพย์สินที่ให้ผู้เข้าซื้อ และเมื่อผู้เข้าซื้อชำระเงินครบถ้วนแล้ว ผู้ให้เข้าซื้อ มีหน้าที่ต้องโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ให้ผู้เข้าซื้อแก่ผู้เข้าซื้อ และหากเป็นอสังหาริมทรัพย์ผู้ให้เข้าซื้อจะต้องไปจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่ผู้เข้าซื้อด้วย

¹ ตริรัตน์ วงษาเกษ. (2554). ปัญหาการใช้ดุลพินิจของศาลไทยในการพิจารณาและพิพากษาคดีเข้าซื้อ: กรณีศึกษาแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่มีผลต่อการกำหนดค่าเสียหายในคดีเข้าซื้อ. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม. น.11 ศิริศักดิ์ จักรวรรณ. (2566). หนังสือคำอธิบายกฎหมายลักษณะเช่าทรัพย์สิน เข้าซื้อ แก่ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 1. ชลบุรี: บางแสนการพิมพ์. น.240, 242 และทวีศักดิ์ ภัคดีโต. (2562). ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดความรับผิดชอบของผู้เข้าซื้อและผู้ค้าประกันในคดีผู้บริโภค: ศึกษาเฉพาะกรณีศาลอุทธรณ์ภาค 5 เอกสารวิชาการรายบุคคล หลักสูตร “ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล” รุ่นที่ 18 วิทยาลัยข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักศาลยุติธรรม. น.6

² กมลพร กันธะวงศ์. (2567). กฎหมายเช่าซื้อรถยนต์ว่าด้วยกฎหมายสำเร็จรูปภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 2019. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต (นิติศาสตร์), คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. น.11, ทวีศักดิ์ ภัคดีโต. (2562). เรื่องเดียวกัน. น.6

3) หน้าที่ของผู้เช่าซื้อ

ต้องชำระค่าเช่าซื้อเป็นงวดๆ จนกว่าจะครบตามกำหนดในสัญญาเช่าซื้อ ต้องรับมอบทรัพย์สิน ไม่ใช่ทรัพย์สินที่เช่าซื้อเป็นอย่างอื่นนอกจากที่ตกลงไว้ในสัญญา สงวนทรัพย์สินที่เช่าซื้อเช่นเดียวกับผู้เช่า ต้องยอมให้ผู้ให้เช่าซื้อตัวแทนเข้าตรวจตราดูแลทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อและทำการซ่อมแซมเป็นครั้งคราว ส่งคืนทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อในกรณีสัญญาเช่าซื้อสิ้นสุดลงหรือมีการผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อ 2 งวดติดกัน หน้าที่แจ้งเหตุบางอย่างให้ผู้ให้เช่าซื้อทราบ หน้าที่ชำระค่าเช่าซื้อ

4) ความระงับสิ้นไปของสัญญาเช่าซื้อ

4.1) การบอกเลิกสัญญาโดยคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

4.1.1) การบอกเลิกสัญญาโดยผู้เช่าซื้อ

มาตรา 573 ผู้เช่าจะบอกเลิกสัญญาในเวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้ด้วยส่งมอบทรัพย์สินกลับคืนให้แก่เจ้าของโดยเสียค่าใช้จ่ายของตนเอง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4836/2567 การที่จำเลยที่ 1 ผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อตั้งแต่งวดแรก ต่อมาจำเลยที่ 1 ส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อคืนให้แก่โจทก์ให้ผู้ให้เช่าซื้อโดยไม่ปรากฏว่าโจทก์กับจำเลยที่ 1 มีข้อพิพาทโต้แย้งในส่วนที่เกี่ยวกับรถยนต์ที่เช่าซื้อกัน พฤติการณ์แสดงให้เห็นว่าเป็นเพราะจำเลยที่ 1 ไม่สามารถชำระค่าเช่าซื้อให้แก่โจทก์ได้ และที่ส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อคืนให้แก่โจทก์ภายหลังจากที่ผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อ บ่งชี้ถึงเจตนาที่แสดงว่าจำเลยที่ 1 ต้องการที่จะเลิกสัญญาเช่าซื้อ เช่นนี้ แม้จำเลยที่ 1 ได้ชื่อว่าเป็นลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อ และสัญญาเช่าซื้อไม่มีข้อตกลงให้สิทธิจำเลยที่ 1 บอกเลิกสัญญาเช่าซื้อต่อโจทก์ได้ จำเลยที่ 1 ก็ยังบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อต่อโจทก์ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 ที่บัญญัติว่า ผู้เช่าจะบอกเลิกสัญญาในเวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้ ด้วยส่งมอบทรัพย์สินกลับคืนให้แก่เจ้าของโดยเสียค่าใช้จ่ายของตนเอง อันเป็นบทบัญญัติกำหนดสิทธิและวิธีบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อโดยผู้เช่าซื้อไว้เป็นการเฉพาะนอกจากการเลิกสัญญาตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 ลักษณะ 2 สัญญา หมวด 4 ดังนั้น ที่จำเลยที่ 1 ส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อคืนให้แก่โจทก์โดยมีเจตนาจะเลิกสัญญา และโจทก์รับมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อไว้ สัญญาเช่าซื้อระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ 1 จึงเป็นอันเลิกกันด้วยเหตุที่จำเลยที่ 1 ซึ่งผิดนัดเป็นฝ่ายบอกเลิกสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 พฤติการณ์แห่งคดีหาใช่เป็นกรณีที่โจทก์และจำเลยที่ 1 สมควรใจเลิกสัญญากันโดยปริยาย โจทก์จึงมีสิทธิเรียกค่าขาดราคาตามข้อกำหนดและเงื่อนไขในสัญญาเช่าซื้อรถยนต์

มาตรา 387 ถ้าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้ อีกฝ่ายหนึ่งจะกำหนดระยะเวลาพอสมควร แล้วบอกกล่าวให้ฝ่ายนั้นชำระหนี้ภายในระยเวลานั้นก็ได้ ถ้าและฝ่ายนั้นไม่ชำระหนี้ภายในระยะเวลาที่กำหนดให้ไซ้ อีกฝ่ายหนึ่งจะเลิกสัญญาเสียก็ได้

มาตรา 391 เมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้ใช้สิทธิเลิกสัญญาแล้ว คู่สัญญาแต่ละฝ่ายจะต้องให้อีกฝ่ายหนึ่งได้กลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิม แต่ทั้งนี้จะต้องให้เป็นที่ไม่เสื่อมเสียแก่สิทธิของบุคคลภายนอกหาได้ไม่

ส่วนเงินอันจะต้องใช้คืนในกรณีดังกล่าวมาในวรรคต้นนั้น ท่านให้บวกดอกเบี้ยเข้าด้วย คิดตั้งแต่เวลาที่
ได้รับไว้

ส่วนที่เป็นการทำงานอันได้กระทำให้และเป็นการยอมให้ใช้ทรัพย์สินนั้น การที่จะชดใช้คืน ท่านให้ทำได้ด้วยใช้
เงินตามควรค่าแห่งการนั้น ๆ หรือถ้าในสัญญาที่กำหนดว่าให้ใช้เงินตอบแทน ก็ให้ใช้ตามนั้น

การใช้สิทธิเลิกสัญญานั้นหากระทบกระทั่งถึงสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายไม่

1) ผู้เข้าซื้อบอกเลิกสัญญาตามมาตรา 573 ผู้เข้าซื้อสามารถบอกเลิกสัญญาเข้าซื้อได้โดยการส่งมอบทรัพย์สิน
ที่เข้าซื้อคืนแก่ผู้ให้เข้าซื้อ แต่ถ้าผู้เข้าซื้อยังครอบครองใช้ทรัพย์สินอยู่เป็นการบอกเลิกสัญญาที่ไม่ชอบ (ฎ.3149/2530)
การบอกเลิกสัญญาตามมาตรา 573 ต้องเป็นกรณีที่ไม่มีการผิดสัญญาเท่านั้น³ อย่างไรก็ตาม ต่อมาเมื่อคดีที่ศาล
ตัดสินว่าแม้ผู้เข้าซื้อผิดนัดชำระค่าเข้าซื้อ แต่เมื่อผู้เข้าซื้อส่งมอบรถยนต์ที่เข้าซื้อคืนแก่ผู้ให้เข้าซื้อหลังผิดนัดไม่
ชำระค่าเข้าซื้อ ถือเป็นการเลิกสัญญาตามมาตรา 573 มิใช่คู่สัญญาสองฝ่ายสมัคใจเลิกสัญญาโดยปริยาย โจทก์จึง
มีสิทธิเรียกค่าชดเชยตามข้อกำหนดและเงื่อนไขในสัญญาเข้าซื้อรถยนต์ (ฎ.4836/2567)

2) ผู้เข้าซื้อบอกเลิกสัญญาตามมาตรา 387 กรณีผู้ให้เข้าซื้อเป็นฝ่ายผิดสัญญาผู้เข้าซื้อไม่ต้องส่งมอบ
ทรัพย์สินที่เข้าซื้อคืนแต่ต้องบอกเลิกสัญญาตามมาตรา 387 เสียก่อน เมื่อสัญญาเลิกกันคู่สัญญาต้องกลับคืนสู่ฐานะ
เดิมตามมาตรา 391 วรรคหนึ่ง ผู้เข้าซื้อต้องคืนทรัพย์สินที่เข้าซื้อแก่ผู้ให้เข้าซื้อและผู้ให้เข้าซื้อต้องคืนค่าเข้าซื้อโดยหัก
ค่าใช้ทรัพย์สินออกก่อน (ฎ.4974/2545, ฎ.2019/2531)⁴

3) ผู้เข้าซื้อบอกเลิกสัญญาตามข้อตกลงของสัญญา นอกจากผู้เข้าซื้อจะบอกเลิกสัญญาตามมาตรา 573
และมาตรา 387 แล้วหากสัญญาเข้าซื้อมีข้อตกลงให้ผู้เข้าซื้อบอกเลิกสัญญาในเวลาใดๆ ก็ได้ โดยการส่งมอบทรัพย์สิน
ที่เข้าซื้อคืนแก่ผู้ให้เข้าซื้อแล้วผู้เข้าซื้อก็มีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้โดยการปฏิบัติตามข้อสัญญาที่ผู้ให้เข้าซื้อกำหนดให้ผู้
เข้าซื้อต้องรับผิดชอบชำระค่าเสียหายอื่นๆ⁵

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1011/2564 การบอกเลิกสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา
573 ต้องเป็นกรณีที่ผู้เข้าซื้อไม่ได้เป็นฝ่ายผิดสัญญาก่อนส่งมอบรถยนต์ที่เข้าซื้อ เมื่อผู้เข้าซื้อผิดนัดไม่ชำระค่าเข้า
ซื้อก่อนส่งมอบรถยนต์คืนที่เข้าซื้อ ผู้เข้าซื้อย่อมไม่อาจใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาตามมาตรา 573

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2916/2565 รถยนต์พิพาทที่จำเลยที่ 1 เป็นผู้นำเข้ามาจำหน่ายโดยมีจำเลยที่ 2
เป็นของจำเลยที่ 1 และโจทก์เป็นผู้จองซื้อรถยนต์พิพาทจากจำเลยที่ 2 โดยวิธีการเข้าซื้อจากจำเลยที่ 3 นั้นเป็น
รถยนต์ที่มีความชำรุดบกพร่อง การที่โจทก์ติดต่อจองซื้อรถยนต์พิพาทจากจำเลยที่ 2 ด้วยวิธีเข้าซื้อจากจำเลยที่ 3
จำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นผู้จำหน่ายรถยนต์พิพาทให้แก่โจทก์ย่อมอยู่ในฐานะผู้ขายรถยนต์พิพาทซึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจ
โดยมีโจทก์ในฐานะเป็นผู้ซื้อซึ่งเป็นผู้บริโภคตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551
และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แม้จำเลยที่ 2 ตกลงให้โจทก์ใช้วิธีการเข้าซื้อรถยนต์พิพาทและ

³ ทวีศักดิ์ ภักดีโต. (2562). เรื่องเดียวกัน. น.14

⁴ เรื่องเดียวกัน. น.15

⁵ เรื่องเดียวกัน. น.15

จัดหาจำเลยที่ 3 มาเป็นผู้ให้เข้าซื้อโดยมีโจทก์เป็นผู้เข้าซื้อ ก็หาจะมีผลเปลี่ยนแปลงนิติสัมพันธ์ระหว่างจำเลยที่ 2 กับโจทก์ดังกล่าวไม่ เมื่อรณคดีพิพาทมีความชำรุดบกพร่อง จำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นผู้ขายจึงต้องรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องนั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 472 อย่างไรก็ตาม คดีนี้โจทก์ตั้งข้อหาในฟ้องว่าจำเลยทั้งสามนำรณคดีไม่ได้มาตรฐานมีความชำรุดบกพร่องมาขายให้โจทก์โดยให้โจทก์ทำสัญญาเข้าซื้อกับจำเลยที่ 3 โจทก์ต้องผ่อนชำระค่าเข้าซื้อให้แก่จำเลยที่ 3 ทุกเดือน โดยไม่สามารถใช้ประโยชน์จากรณคดีที่เข้าซื้อได้ โจทก์ประสงค์จะเลิกสัญญาเข้าซื้อและขอให้จำเลยทั้งสามร่วมกันคืนเงินที่โจทก์ชำระไปแล้วทั้งหมด เมื่อโจทก์ส่งมอบรณคดีที่เข้าซื้อคืนให้แก่จำเลยที่ 3 อันเป็นการบอกเลิกสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 โดยชอบแล้ว สัญญาเข้าซื้อเป็นอันเลิกกัน คู่สัญญาจึงต้องกลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิมตามมาตรา 391 โจทก์จึงขอให้บังคับจำเลยที่ 3 คืนเงินดังกล่าวที่โจทก์ชำระไปแล้วให้แก่โจทก์ได้ แต่สำหรับจำเลยที่ 1 และที่ 2 ไม่ได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์รณคดีพิพาทในขณะที่โจทก์ฟ้องคดี ทั้งไม่ใช่ผู้รับชำระค่าเข้าซื้อจากโจทก์ โจทก์ในฐานะผู้บริโภคควรมีสิทธิเรียกร้องให้จำเลยที่ 1 และที่ 2 ช่อมแซมหรือเปลี่ยนสินค้าที่ชำรุดบกพร่องและเรียกค่าเสียหายภายใต้บังคับของกฎหมายเท่านั้น กรณีย่อมไม่อาจบังคับให้จำเลยที่ 1 และที่ 2 ชำระเงินดังกล่าวที่โจทก์ชำระไปแล้วคืนให้แก่โจทก์

4) ผลของการเลิกสัญญาของผู้เข้าซื้อตามมาตรา 573

1) กรณีผู้เข้าซื้อบอกเลิกสัญญาโดยการส่งมอบทรัพย์สินที่เข้าซื้อคืนไม่มีการผิดสัญญาผู้เข้าซื้อไม่มีสิทธิเรียกค่าเข้าซื้อที่ชำระไปแล้วคืน

2) กรณีสัญญาเลิกกันโดยผู้ให้เข้าซื้อเป็นฝ่ายผิดสัญญา ผู้เข้าซื้อไม่ต้องส่งมอบทรัพย์สินที่เข้าซื้อคืน แต่ต้องบอกเลิกตามมาตรา 387 เสียก่อนเมื่อสัญญาเลิกกันคู่สัญญาต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามมาตรา 391 วรรคหนึ่ง ผู้เข้าซื้อต้องคืนทรัพย์สินที่เข้าซื้อแก่ผู้ให้เข้าซื้อ ผู้ให้เข้าซื้อต้องคืนค่าเข้าซื้อแก่ผู้ให้เข้าซื้อโดยหักค่าใช้จ่ายที่ออกก่อน (ฎ.4974/2545, ฎ.2019/2531)⁶

3) กรณีที่สัญญาเลิกกันตามข้อตกลงของสัญญาซึ่งผู้ให้เข้าซื้อให้สิทธิแก่ผู้เข้าซื้อที่ค้างชำระค่าเข้าซื้ออาจใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาเมื่อใดก็ได้ โดยการส่งมอบทรัพย์สินที่เข้าซื้อคืน ดังนี้ จะมีสัญญาที่กำหนดค่าเสียหายต่าง ๆ ที่ผู้เข้าซื้อจะต้องรับผิดชอบต่อผู้ให้เข้าซื้อไว้ซึ่งข้อสัญญาที่ตกลงกำหนดค่าเสียหายเช่นนี้ถือว่าเป็นเบี้ยปรับตามมาตรา 379 หากสูงเกินส่วนศาลอาจลดลงเป็นจำนวนพอสมควรได้ตามมาตรา 383 วรรคหนึ่ง⁷

4.1.2) การบอกเลิกสัญญาโดยผู้ให้เข้าซื้อ

มาตรา 574 ในกรณีผิดนัดไม่ใช้เงินสองคราวติด ๆ กัน หรือกระทำผิดสัญญาในข้อที่เป็นส่วนสำคัญ เจ้าของทรัพย์สินจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้ ถ้าเช่นนั้นบรรดาเงินที่ได้ใช้มาแล้วแต่ก่อน ให้ริบเป็นของเจ้าของทรัพย์สินและเจ้าของทรัพย์สินชอบที่จะกลับเข้าครองทรัพย์สินนั้นได้ด้วย

⁶ เรื่องเดียวกัน. น.15

⁷ เรื่องเดียวกัน. น.16

อนึ่ง ในกรณีกระทำผิดสัญญาเพราะผิดนัดไม่ใช้เงินซึ่งเป็นคราวที่สุด้นั้น ท่านว่าเจ้าของทรัพย์สินชอบที่จะ
รับบรรดาเงินที่ได้ใช้มาแล้วแต่ก่อนและกลับเข้าครองทรัพย์สินได้ต่อเมื่อระยะเวลาใช้เงินได้พ้นกำหนดไปอีกงวด
หนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 15107/2558 เมื่อสัญญาเช่าซื้อเลิกกันแล้ว โจทก์มีสิทธิรับเงินค่าเช่าซื้อที่จำเลย
ที่ 1 ชำระมาแล้วและกลับเข้าครอบครองรถยนต์ที่เช่าซื้อ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 574
วรรคหนึ่ง โจทก์ไม่มีสิทธิเรียกค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระ คงเรียกได้เพียง ค่าขาดประโยชน์จากการใช้ทรัพย์สินที่เช่าซื้อใน
ระหว่างที่ยังมิได้ส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืนเท่านั้น แม้สัญญาเช่าซื้อข้อ 14.2 กำหนดว่า "ก่อนวันที่สัญญาเลิกกัน
หากผู้เช่าติดค้างชำระหนี้ค่าเช่าซื้อที่ถึงกำหนดแล้วแต่ยังไม่ได้ชำระ ผู้เช่าซื้อสัญญาว่าจะต้องชำระแก่เจ้าของจน
ครบถ้วน และการบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อไม่เป็นการลบล้างสิทธิของเจ้าของบรรดาที่มีอยู่ก่อนวันเลิกสัญญา"
ข้อตกลงดังกล่าวเป็นการกำหนดความรับผิดในการที่จำเลยที่ 1 ไม่ชำระหนี้ไว้ล่วงหน้า มีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ ซึ่ง
ศาลอาจพิจารณากำหนดค่าเสียหายให้ตามที่เห็นสมควรได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 383
วรรคหนึ่ง ที่ศาลล่างทั้งสองพิพากษาให้จำเลยที่ 1 รับผิดชอบชำระหนี้ค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระตั้งแต่งวดที่ 10 ถึงงวดที่ 18
เป็นเงิน 133,386 บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 15 ต่อปี เป็นการไม่ชอบ ปัญหาดังกล่าวเกี่ยวด้วยความสงบ
เรียบร้อยของประชาชน แม้ไม่มีคู่ความยกขึ้นฎีกา ศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยได้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 142 (5)

มาตรา 387 ถ้าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้ อีกฝ่ายหนึ่งจะกำหนดระยะเวลาพอสมควร แล้วบอกกล่าว
ให้ฝ่ายนั้นชำระหนี้ภายในระยะเวลานั้นก็ได้ ถ้าและฝ่ายนั้นไม่ชำระหนี้ภายในระยะเวลาที่กำหนดให้ชำระ อีกฝ่าย
หนึ่งจะเลิกสัญญาเสียก็ได้

มาตรา 391 เมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้ใช้สิทธิเลิกสัญญาแล้ว คู่สัญญาแต่ละฝ่ายจะต้องให้อีกฝ่ายหนึ่งได้
กลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิม แต่ทั้งนี้จะให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวแก่สิทธิของบุคคลภายนอกหาได้ไม่

ส่วนเงินอันจะต้องใช้คืนในกรณีดังกล่าวมาในวรรคต้นนั้น ท่านให้บวกดอกเบี้ยเข้าด้วย คิดตั้งแต่เวลาที่
ได้รับไว้

ส่วนที่เป็นงานอันได้กระทำและเป็นการยอมให้ใช้ทรัพย์สินนั้น การที่จะชดใช้คืน ท่านให้ทำได้ด้วยใช้
เงินตามควรค่าแห่งการนั้น ๆ หรือถ้าในสัญญามีกำหนดว่าให้ใช้เงินตอบแทน ก็ให้ใช้ตามนั้น

การใช้สิทธิเลิกสัญญานั้นหากระทบกระทั่งถึงสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายไม่

1) ผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 574 วรรคหนึ่ง

แม้มาตรา 574 จะกำหนดให้กรณีผู้เช่าซื้อผิดนัดสองคราวติดกัน หรือกระทำผิดสัญญาในข้อที่เป็น
สาระสำคัญ ผู้ให้เช่าซื้อซึ่งเป็นเจ้าของทรัพย์สินจะบอกเลิกสัญญาได้ก็ตาม ซึ่งมาตรา 574 นั้นใช้กับทรัพย์สินทุก
ประเภท

2) ผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 387 แม้ตามสัญญาเช่า
ซื้อ กำหนดเงื่อนไขการเลิกสัญญาเอาไว้แต่หากผู้ให้เช่าซื้อไม่ใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาและยังคงรับเงินค่าเช่าซื้อถือว่า

ผู้ให้เช่าซื้อไม่ถึงกำหนดเวลาในการชำระค่าเช่าซื้อเป็นสาระสำคัญและผู้ให้เช่าซื้อไม่ผิดนัด สัญญาเช่าซื้อยังไม่เลิกกัน (ฎ.7406/2547, ฎ.1728/2558, ฎ.5794/2539) ต่อมาผู้ให้เช่าซื้อจะเลิกสัญญาโดยอ้างว่าผู้ให้เช่าซื้อชำระค่าเช่าซื้อสองงวดติดกันไม่ได้ ซึ่งกรณีนี้หากผู้ให้เช่าซื้อต้องการบอกเลิกสัญญาต้องบอกเลิกโดยปฏิบัติตามมาตรา 387 ก่อน สัญญาจึงจะเลิกกัน⁸

หากผู้ให้เช่าซื้อไม่บอกเลิกสัญญาตามมาตรา 387 แต่กลับติดตามไปยึดรถที่เช่าซื้อคืนจากผู้ให้เช่าซื้อโดยผู้ให้เช่าซื้อไม่ได้โต้แย้งคัดค้านเป็นพฤติการณ์ถือได้ว่า “คู่สัญญาต่างสมัครใจเลิกสัญญากันโดยปริยาย” คู่สัญญาไม่มีสิทธิและหน้าที่ตามสัญญาอีกต่อไป โจทก์ผู้ให้เช่าซื้อจะฟ้องเรียกค่าขาดราคาส่วนที่ขายทรัพย์สินที่เช่าซื้อไป หรือราคาทรัพย์สินที่เช่าซื้อส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาซึ่งระงับไปแล้วไม่ได้ (ฎ.2330/2558)⁹

3) ผลของการเลิกสัญญาของผู้ให้เช่าซื้อตามมาตรา 574 หรือมาตรา 387 เมื่อผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อโดยชอบแล้ว ผู้ให้เช่าซื้อที่มีสิทธิดังนี้ ผู้ให้เช่าซื้อที่มีสิทธิรับค่าเช่าซื้อที่รับชำระแล้ว สิทธิเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อจะเรียกค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระไม่ได้คงเรียกได้แต่ค่าใช้ทรัพย์สินในระหว่างผู้ให้เช่าซื้อครอบครองใช้ทรัพย์สินอยู่ตามมาตรา 391 วรรคสามและค่าเสียหายอื่นตามมาตรา 391 วรรคท้าย (ฎ.5861/2545) ข้อตกลงตามสัญญาที่กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อที่มีสิทธิเรียกค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระทั้งก่อนและหลังเลิกสัญญา รวมทั้งค่าเสียหายอื่นๆ และดอกเบี้ยได้ถือเป็นเบี้ยปรับ (ฎ.3213/2550, ฎ.1496/2548, ฎ.356/2548)¹⁰

4.2) สัญญาเลิกกันโดยคู่สัญญาต่างสมัครใจเลิกสัญญา

1) เมื่อผู้ให้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อ แต่ผู้ให้เช่าซื้อไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขของการเลิกสัญญา หรือปฏิบัติตามเงื่อนไขไม่ครบถ้วน หรือผู้ให้เช่าซื้อไม่ถึงกำหนดเวลาเป็นสาระสำคัญถือว่าผู้ให้เช่าซื้อยังไม่ผิดสัญญา สัญญาเช่าซื้อยังมีผลผูกพัน หากผู้ให้เช่าซื้อจะบอกเลิกสัญญาต้องปฏิบัติตามมาตรา 387 ก่อน หากผู้ให้เช่าซื้อไม่ได้บอกเลิกสัญญาตามมาตรา 387 แต่กลับไปติดตามยึดรถคืนจากผู้ให้เช่าซื้อไม่ได้โต้แย้งคัดค้าน ถือว่าคู่สัญญาต่างสมัครใจเลิกสัญญากันโดยปริยาย สัญญาเช่าซื้อย่อมเลิกกันนับแต่วันยึดรถคืน ซึ่งเป็นการเลิกสัญญากันโดยมิใช่การผิดนัดผิดสัญญาเช่าซื้อ แต่เป็นการเลิกสัญญาด้วยเหตุอื่น คู่สัญญาไม่มีสิทธิหน้าที่ต่อกัน ผู้ให้เช่าซื้อจะฟ้องเรียกค่าขาดราคาและค่าติดตามรถคืนโดยอาศัยข้อสัญญาซึ่งระงับไปแล้วไม่ได้ (ฎ.176/2541, ฎ.4938/2538 และ ฎ.3830-1/2550)¹¹

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5055/2567 โจทก์ติดตามยึดรถยนต์ที่เช่าซื้อกลับคืนในขณะที่สัญญาเช่าซื้อยังไม่เลิกกัน เมื่อไม่ปรากฏว่าจำเลยที่ 1 โต้แย้งคัดค้านที่โจทก์กลับเข้าครอบครองรถยนต์ที่เช่าซื้อ พฤติการณ์ถือได้ว่าโจทก์และจำเลยที่ 1 ต่างสมัครใจเลิกสัญญาเช่าซื้อต่อกันโดยปริยาย แม้สัญญาเช่าซื้อข้อ 14 จะระบุว่า "...

⁸ เรื่องเดียวกัน. น.13

⁹ เรื่องเดียวกัน. น.13-14

¹⁰ ชัยวัฒน์ เสงฆกุล. (2564). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสัญญาเช่าซื้อเครื่องจักรกล Legal Problems Relating to Agreement for Hire-Purchase of Machinery. นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม 2564, น.328, ทวิศักดิ์ ภักดีโต. (2562). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 1. น.15

¹¹ ทวิศักดิ์ ภักดีโต. (2562). เรื่องเดียวกัน. น.16

หรือสัญญา สิ้นสุดลงไม่ว่าด้วยกรณีอื่นใดก็ตาม และเจ้าของได้กลับเข้าครอบครองรถเป็นที่เรียบร้อยแล้ว..." แต่เมื่อโจทก์และจำเลยที่ 1 ต่างสมัครใจเลิกสัญญาเช่าซื้อต่อกันโดยปริยาย อันเป็นผลให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายไม่มีสิทธิและหน้าที่ตามสัญญาต่อกันอีก โจทก์จึงไม่อาจอาศัยข้อตกลงตามสัญญาเช่าซื้อเรียกร้องค่าขาดราคาจากจำเลยที่ 1 ได้ เมื่อโจทก์และจำเลยที่ 1 ต่างสมัครใจเลิกสัญญาเช่าซื้อต่อกันโดยปริยาย แต่กรณีเช่นนี้ไม่มีกฎหมายบัญญัติถึงผลของการเลิกสัญญาที่จะยกมาปรับคดีได้ จึงต้องวินิจฉัยโดยอาศัยเทียบเคียงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 391 วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติถึงการเลิกสัญญาที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้ใช้สิทธิเลิกสัญญา อันเป็นบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 ดังนั้น โจทก์และจำเลยที่ 1 จำต้องให้อีกฝ่ายหนึ่งได้กลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 391 วรรคหนึ่ง ซึ่งเฉพาะการส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อคืนแก่โจทก์นั้น เนื่องจากรถยนต์เป็นทรัพย์สินที่เสื่อมสภาพและเสื่อมราคาไปตามกาลเวลาและการใช้งาน การกลับเข้าครอบครองรถยนต์ที่เช่าซื้อของโจทก์ในกรณีเช่นนี้เห็นได้อยู่ในตัวเองว่าไม่อาจทำให้โจทก์กลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิมได้เหมือนดังเช่นขณะทำสัญญา ดังนั้น เพื่อให้โจทก์ได้กลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิมได้ใกล้เคียงกับขณะทำสัญญาเท่าที่พอจะเป็นไปได้ จำเลยที่ 1 จึงต้องชดเชยค่าเสื่อมราคาของรถยนต์ที่เช่าซื้อให้แก่โจทก์

2) กรณีผู้ให้เช่าซื้อผิดสัญญาไม่สามารถโอนกรรมสิทธิ์รถยนต์ที่เช่าซื้อให้แก่ผู้เช่าซื้อได้ก่อนที่ผู้เช่าซื้อจะผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อ แต่ผู้เช่าซื้อไม่ได้บอกเลิกสัญญาและผู้ให้เช่าซื้อไม่มีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ เพราะผู้ให้เช่าซื้อเป็นฝ่ายผิดสัญญาก่อน ต่อมาเมื่อมีการส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อแก่ผู้ให้เช่าซื้อ เป็นกรณีทั้งสองฝ่ายต่างสมัครใจเลิกสัญญาต่อกันถือว่าสัญญาเช่าซื้อเลิกกันโดยปริยาย คู่สัญญาแต่ละฝ่ายต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามมาตรา 391 วรรคหนึ่ง ผู้ให้เช่าซื้อต้องคืนเงินค่าเช่าซื้อที่ผู้เช่าซื้อชำระและเงินจองซื้อรถยนต์ให้แก่ผู้เช่าซื้อ ส่วนผู้เช่าซื้อต้องใช้ค่าใช้ทรัพย์สินให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อตามมาตรา 391 วรรคสาม (ฎ.3745/2551)¹²

5) เหตุที่ไม่ทำให้สัญญาเช่าซื้อระงับ

ในกรณีของสัญญาเช่าทรัพย์สินนั้น หากปรากฏว่าผู้เช่าถึงแก่ความตาย สัญญาเช่าย่อมระงับไป เพราะการเช่าเป็นเรื่องเฉพาะตัวของผู้เช่า สิทธิการเช่าไม่ตกทอดไปยังทายาท แต่ในกรณีของสัญญาเช่าซื้อนั้นวัตถุประสงค์แห่งสัญญามีได้อยู่ที่เฉพาะการใช้หรือการได้รับประโยชน์ในทรัพย์สินที่เช่าเท่านั้น ผู้เช่าซื้อเมื่อจ่ายเงินค่าเช่าซื้อครบถ้วนแล้วก็ต้องการได้รับโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าด้วย และสิทธินี้ไม่ใช่สิทธิเฉพาะตัว ดังนั้น เมื่อผู้เช่าซื้อตายทายาทของผู้เช่าซื้อจึงสืบทอดสิทธิของผู้เช่าซื้อได้ (ฎ.1366/2516)¹³

3.1.2) สัญญาค้ำประกัน

มาตรา 680 อันว่าค้ำประกันนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลภายนอกคนหนึ่ง เรียกว่า ผู้ค้ำประกัน ผูกพันตนต่อเจ้าหนี้คนหนึ่ง เพื่อชำระหนี้ในเมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้

¹² เรื่องเดียวกัน. น.16

¹³ เรื่องเดียวกัน. น.16

อนึ่ง สัญญาค้ำประกันนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อผู้ค้ำประกันเป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่

ในการทำสัญญาเช่าซื้อนั้น นอกจากผู้เช่าซื้อเข้าทำสัญญาเช่าซื้อกับผู้ให้เช่าซื้อแล้ว ในทางปฏิบัติ ผู้ให้เช่าซื้อมักจะให้ผู้เช่าซื้อจัดหาบุคคลมาเป็นผู้ค้ำประกันความรับผิดชอบตามสัญญาเช่าซื้ออีกด้วย จึงต้องพิจารณามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกันด้วย

1) สัญญาค้ำประกันสามารถแบ่งลักษณะสำคัญของสัญญาค้ำประกันได้ 3 ลักษณะดังนี้¹⁴

1) ผู้ค้ำประกันต้องเป็นบุคคลภายนอก คือเป็นบุคคลภายนอกสัญญาระหว่างเจ้าหนี้ลูกหนี้ที่มีส่วนได้เสียในหนี้สินที่ค้ำประกันจะต้องมีบุคคล 3 ฝ่ายเสมอ ตัวลูกหนี้จึงทำสัญญาค้ำประกันตนเองหรือลูกหนี้ร่วมมิได้สำหรับบุคคลภายนอกที่ทำสัญญาค้ำประกันอาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้¹⁵

2) ต้องมีหนี้ระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้ สัญญาค้ำประกันเป็นการเอาบุคคลมาเป็นประกันการชำระหนี้ซึ่งทำให้สัญญาค้ำประกันแตกต่างจากสัญญาจำนองเพราะสัญญาจำนองและสัญญาจำนำเป็นการเอาทรัพย์สินมาผูกพันเพื่อประกันการชำระหนี้ โดยที่เจ้าหนี้สามารถบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่นำมาเป็นประกันการชำระหนี้ได้เท่านั้น ส่วนสัญญาค้ำประกันเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องที่จะชำระหนี้จากทรัพย์สินทั่ว ๆ ไปของลูกหนี้และผู้ค้ำประกัน

เนื่องจากบุคคลภายนอกจะต้องผูกพันตนเพื่อการชำระหนี้ ดังนั้น จึงต้องมีหนี้ระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ โดยที่ความผูกพันของผู้ค้ำประกันเป็นลูกหนี้ชั้นที่สองหรืออุปกรณ์แห่งหนี้ส่วนหนี้ระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้เป็นหนี้ประธานอันจะเกิดจากมูลหนี้อะไรก็ได้¹⁶

3) ต้องผูกพันตนต่อเจ้าหนี้เพื่อชำระหนี้เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ การค้ำประกันจะต้องเป็นเรื่องที่บุคคลภายนอกผูกพันตนต่อเจ้าหนี้ คือ ต้องทำสัญญากับเจ้าหนี้ ถ้าไปทำสัญญากับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่เจ้าหนี้ สัญญานั้นไม่ใช่สัญญาค้ำประกัน อนึ่ง การค้ำประกันหาจำต้องให้ลูกหนี้ยินยอมให้ผู้ค้ำประกันเข้าค้ำประกันหนี้สินก่อนไม่¹⁷

2) สัญญาค้ำประกันไม่มีแบบแต่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ

สัญญาค้ำประกันจะทำเป็นหนังสือหรือตกลงกันด้วยวาจาก็ได้ซึ่งมาตรา 680 วรรคสอง บัญญัติว่า “อนึ่งสัญญาค้ำประกันนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อผู้ค้ำประกันเป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่” กฎหมายไม่ได้บัญญัติเรื่องแบบของสัญญาค้ำประกันไว้ ดังนั้น สัญญาค้ำประกันจะทำเป็นหนังสือหรือจะตกลงกันด้วยวาจาก็ได้ กฎหมายบังคับเพียงว่าถ้าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีตามสัญญาค้ำประกันจะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ค้ำประกันกฎหมายกล่าวถึงเพียงเรื่องการฟ้องร้องต้องมี

¹⁴ บิตกุล จิระมงคลพาณิชย์. (2561). กฎหมายประกันด้วยบุคคลและทรัพย์สิน. หน้า 13 – 16 อ้างใน ทวีศักดิ์ ภักดีโต. (2562). เรื่องเดียวกัน. น.17

¹⁵ ทวีศักดิ์ ภักดีโต. (2562). เรื่องเดียวกัน. น.17

¹⁶ เรื่องเดียวกัน. น.17

¹⁷ เรื่องเดียวกัน. น.17

หลักฐานเป็นหนังสือ แต่ก็น่าจะมีความหมายถึงการยกขึ้นต่อสู้อย่างเดียวที่มีการค้าประกันก็ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ค้าประกันด้วย¹⁸

สำหรับหลักฐานเป็นหนังสือที่จะใช้ในการฟ้องไม่จำเป็นต้องทำไว้ต่อเจ้าหน้าที่โดยตรงจะทำไว้ต่อบุคคลอื่นโดยมีเจตนาจะให้ใช้เป็นหลักฐานก็ได้ไม่จำเป็นต้องทำในรูปแบบสัญญา อาจจะเป็นจดหมาย บันทึกข้อความ รายงานการประชุมซึ่งหลักฐานดังกล่าวอาจเป็นเอกสารฉบับเดียวหรือหลายฉบับที่เมื่ออ่านประกอบกันแล้วมีข้อความแสดงให้เห็นว่าผู้ลงลายมือชื่อนั้นผูกพันตนจะชำระหนี้เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ นั้น อีกทั้งลายมือชื่อก็ไม่จำเป็นต้องเป็นลายเซ็น อาจจะเป็นการเขียนด้วยลายมือหวัดแกมบรรจงก็ได้ ถ้าเป็นการเขียนโดยตั้งใจให้เป็นลายมือชื่อจะเขียนหรือเซ็นโดยใช้ชื่อจริงหรือชื่อเล่นก็ได้¹⁹

ผู้ค้าประกันที่มีได้กระทำการเพื่อการค้า ย่อมถือว่าเป็นผู้บริโภคว่าด้วย²⁰

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8737/2559 เมื่อพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 มิได้ระบุไว้ชัดแจ้งว่า ผู้บริโภคหมายความว่าบุคคลที่เป็นผู้บริโภคในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เท่านั้น ทั้งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 35 ทวิ ก็ให้อำนาจคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา มีอำนาจกำหนดให้การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการที่กฎหมายกำหนดให้ทำหนังสือสัญญาเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาซึ่งคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาได้ออกประกาศในเรื่องให้ธุรกิจการให้กู้ยืมเงินเพื่อผู้บริโภคของสถาบันการเงินเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 ข้อ 3 (7) และเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 ข้อ 3 (4) ที่กำหนดไว้ทำนองเดียวกันว่าสัญญาทั้งสองประเภทที่กำหนดให้ผู้กู้หรือผู้เช่าซื้อต้องจัดหาผู้ค้าประกัน สัญญาการค้าประกันต้องมีค่าเตือนสำหรับผู้ค้าประกันไว้โดยค่าเตือนต้องมีขนาดตัวอักษรและข้อความตามที่ถูกกำหนดไว้หรือตามข้อ 9 ในประกาศเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา ฯ ที่กำหนดว่าก่อนที่ผู้ให้เช่าซื้อจะใช้สิทธิบอกเลิกสัญญา ถ้าผู้ค้าประกันมีความประสงค์ ต้องให้สิทธิผู้ค้าประกันเป็นผู้เช่าซื้อต่อไป ตามมูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อ แสดงให้เห็นความประสงค์ว่าจะคุ้มครองผู้ค้าประกันด้วย นอกจากนี้ยังปรากฏว่ามีกฎหมายอื่นบางฉบับที่มีลักษณะเป็นกฎหมายที่มีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองผู้บริโภค ได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 3 ที่ให้ความหมายของคำว่า "ผู้บริโภค" ให้ความหมายรวมถึงผู้เช่าทำสัญญาในฐานะผู้ค้าประกันของบุคคลดังกล่าวซึ่งมิได้กระทำการเพื่อการค้าด้วยประกอบกับยังมีพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 มาตรา 39 ที่บัญญัติคุ้มครองไปถึงผู้ค้าประกันในการเช่าทำสัญญาเพื่อผูกพันตนร่วมรับผิดชอบหนี้ขั้นต้นที่เป็นผู้บริโภคด้วย จึงย่อมเป็นที่เห็นได้โดยประจักษ์ว่า ผู้อยู่ในฐานะผู้บริโภคไม่ว่าตามบทกฎหมายฉบับใดที่มีลักษณะหรือเจตนารมณ์ในการคุ้มครองผู้บริโภคย่อมอยู่ในความหมายของคำว่า "ผู้บริโภค" ตามกฎหมายว่า

¹⁸ เรื่องเดียวกัน. น.17

¹⁹ ปัญหา ถนอมรอด. (2562). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย ยืม ค้าประกัน จำนอง จำนำ. หน้า 114 อ้างใน ทวีศักดิ์ ภักดีโต. (2562). เรื่องเดียวกัน. น.18

²⁰ ศิริศักดิ์ จีงถาวรณ. (2567). หนังสือคำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค. ชลบุรี: บางแสนการพิมพ์. น.27

ด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 บัญญัติไว้ทั้งสิ้น ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะผู้บริโภคตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เท่านั้น ประกอบกับจำเลยที่ 1 ผู้เข้าซื้อ ถือเป็นผู้บริโภคชั้นต้นในหนี้ประธาน จำเลยที่ 2 ผู้ค้าประกันการเข้าซื้อถือเป็นผู้บริโภคชั้นรองในหนี้อุปกรณ์ ความรับผิดของจำเลยที่ 2 ที่มีต่อโจทก์ผู้ให้เข้าซื้อจะมีหรือไม่เพียงใดย่อมเป็นไปตามสัญญา คำประกันและความรับผิดของจำเลยที่ 1 ที่มีต่อโจทก์ ในขณะที่เกิดข้อพิพาทคดีนี้ในสัญญา คำประกันมีข้อตกลงให้ผู้ค้าประกันต้องร่วมรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกับผู้เข้าซื้อต่อผู้ให้เข้าซื้อ จำเลยที่ 2 ผู้ค้าประกันย่อมต้องร่วมกับจำเลยที่ 1 รับผิดชอบเท่ากับเสมือนเป็นผู้บริโภคชั้นต้นเช่นเดียวกับจำเลยที่ 1 ต่อโจทก์ ทำให้หนี้ของจำเลยทั้งสองที่มีต่อโจทก์เป็นหนี้เกี่ยวพันที่ไม่อาจแบ่งแยกจากกันได้ ทั้งย่อมอาจถือได้ว่าจำเลยที่ 2 ร่วมกับจำเลยที่ 1 ในการให้จำเลยที่ 1 ได้รับสินค้าและบริการจากโจทก์ เพราะโจทก์ไม่ให้เข้าซื้อ หากไม่มีผู้ค้าประกัน การมีจำเลยที่ 2 เป็นผู้ค้าประกันจึงเป็นไปตามความต้องการของโจทก์และเพื่อประโยชน์ของโจทก์ เมื่อจำเลยที่ 1 ลูกหนี้ในหนี้ประธานเป็นผู้บริโภค ทำให้ได้รับสิทธิประโยชน์บางประการตามที่กฎหมายกำหนดไว้ จำเลยที่ 2 ผู้ค้าประกันการเข้าซื้อก็ควรได้รับสิทธิประโยชน์เช่นเดียวกับจำเลยที่ 1 ผู้เข้าซื้อ จึงถือได้ว่าจำเลยที่ 2 เป็นผู้บริโภคตามความหมายของคำว่า “ผู้บริโภค” แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 การที่โจทก์ฟ้องจำเลยทั้งสองเป็นคดีนี้ต่อศาลชั้นต้นที่จำเลยที่ 2 ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้บริโภคมิถุมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล ย่อมเป็นการฟ้องคดีต่อศาลที่ผู้บริโภคคนหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลแล้ว และเมื่อหนี้ของจำเลยทั้งสองที่มีต่อ โจทก์เป็นเรื่องการเข้าซื้อ การค้าประกัน มูลความแห่งคดีย่อมเกี่ยวข้องกัน โจทก์ชอบที่จะฟ้องจำเลยทั้งสองเป็นคดีเดียวกันต่อศาลชั้นต้นนี้ได้ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 17 และมาตรา 7 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 5

3) หนี้ที่คำประกันต้องเป็นหนี้อันสมบูรณ์

มาตรา 681 วรรคหนึ่งบัญญัติว่า “อันคำประกันนั้นจะมีได้แต่เฉพาะเพื่อหนี้อันสมบูรณ์” สัญญา คำประกันเป็นสัญญาอุปกรณ์ของหนี้ที่ประกันอันเป็นสัญญาประธาน ถ้าสัญญา คำประกันสมบูรณ์เมื่อผู้ค้าประกันชำระหนี้ให้เจ้าหนี้ก็มีสิทธิไล่เบี้ยเอาจากลูกหนี้ได้

หนี้ประธานจะไม่สมบูรณ์ก็เฉพาะในกรณีดังต่อไปนี้²¹

1) หนี้ที่เกิดขึ้นจากการกระทำอันเป็นโมฆะกรรมดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150 มาตรา 152 มาตรา 155 และมาตรา 156²²

2) หนี้อันเกิดจากนิติกรรมอันเป็นโมฆียะหนี้ชนิดนี้โดยปกติจะสมบูรณ์จนกว่าจะมีการบอกล้าง ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 176²³

²¹ บิตกุล จีระมงคลพาณิชย์. (2561). กฎหมายประกันด้วยบุคคลและทรัพย์สิน. หน้า 22 อ้างใน ทวีศักดิ์ ภักดีโต. (2562). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 1. น.18

²² ปัญญา ถนอมรอด. (2562). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย ยืม คำประกัน จำนอง จำนำ. หน้า 114 อ้างใน ทวีศักดิ์ ภักดีโต. (2562). เรื่องเดียวกัน. น.18

²³ ทวีศักดิ์ ภักดีโต. (2562). เรื่องเดียวกัน. น.18

3. หนังสือประธานไม่สมบูรณ์เพราะสัญญาไม่ทำตามแบบที่กฎหมายกำหนด (ฎ.1800/2511)²⁴

4) ข้อตกลงเกี่ยวกับสัญญาค้ำประกันที่กฎหมายใหม่บัญญัติว่าเป็นโมฆะ

ภายหลังจากที่พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2557 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2558²⁵ ทำให้ข้อตกลงที่ให้ผู้ค้ำประกันรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมเป็นโมฆะตามมาตรา 681/1 และข้อตกลงเกี่ยวกับการค้ำประกันที่แตกต่างไปจากมาตรา 681 วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสามย่อมเป็นโมฆะ²⁶

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1623/2564 สัญญายินยอมเป็นลูกหนี้ร่วมที่โจทก์กับจำเลยที่ 2 กระทำกัน ภายหลังจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 681/1 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2557 มีผลใช้บังคับ และผลของสัญญาก่อประโยชน์แก่โจทก์ไม่แตกต่างจากการที่มีบุคคลภายนอกทำสัญญาค้ำประกันยอมรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมนั้น เป็นสัญญาที่คู่สัญญากระทำการเพื่อหลีกเลี่ยงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 681/1 วรรคหนึ่ง ที่ห้ามตกลงกันให้ผู้ค้ำประกันต้องรับผิดชอบอย่างเดียวกับลูกหนี้ร่วม หรือในฐานะเป็นลูกหนี้ร่วมหรือไม่ เมื่อมีข้อสงสัยย่อมต้องตีความไปในทางที่เป็นคุณแก่จำเลยที่ 2 คู่กรณีฝ่ายซึ่งจะเป็นผู้ต้องเสียในมูลหนี้ นั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 11 ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสัญญาระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ 2 จึงตีความและรับฟังได้ว่าโจทก์ต้องการให้จำเลยที่ 2 ร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ 1 อย่างลูกหนี้ร่วม แต่ไม่อาจทำเป็นสัญญาค้ำประกันให้มีข้อตกลงเช่นนั้นได้ จึงหลีกเลี่ยงการทำสัญญาค้ำประกันที่มีข้อจำกัดมิให้ผู้ค้ำประกันต้องรับผิดชอบอย่างเดียวกับลูกหนี้ร่วมหรือในฐานะลูกหนี้ร่วม การที่โจทก์ในฐานะผู้ประกอบการธุรกิจให้จำเลยที่ 2 ทำสัญญา โดยเลี่ยงบทกฎหมายเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจของตน นับว่ามีได้กระทำด้วยความสุจริตโดยคำนึงถึงมาตรฐานทางการค้าที่เหมาะสมภายใต้ระบบธุรกิจที่เป็นธรรมตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 12 ทั้งสัญญายินยอมเป็นลูกหนี้ร่วมระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ 2 ที่มีวัตถุประสงค์ในการหลีกเลี่ยงกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองและให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ค้ำประกัน ยังเป็นนิติกรรมที่มีวัตถุประสงค์ของสัญญาขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150 โจทก์ไม่อาจอาศัยสัญญายินยอมเป็นลูกหนี้ร่วมระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ 2 ที่ตกเป็นโมฆะมาฟ้องบังคับจำเลยที่ 2 ให้รับผิดชอบได้ สำหรับจำเลยที่ 3 แม้จะมีได้ทำสัญญายินยอมร่วมรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมอย่างเดียวกับจำเลยที่ 2 จำเลยที่ 3 เพียงแต่ทำหน้าที่ให้ความยินยอมในการที่นาย ป. ทำสัญญาเช่าซื้อ โดยมีข้อความระบุว่า จำเลยที่ 3 รับรู้และยินยอมให้ ป. สามีของจำเลยที่ 3 ทำสัญญาเช่าซื้อ และหาก ป. ผิดสัญญาหรือมีความรับผิดชอบตามสัญญาเช่าซื้อ จำเลยที่ 3 ยินยอมร่วมรับผิดชอบกับ ป. อย่างลูกหนี้ร่วม หนังสือที่จำเลยที่ 3 แสดงเจตนาดังกล่าวมีลักษณะของการให้สัตยาบันแก่หนี้ที่นาย ป. ผู้เป็นสามีของตนก่อขึ้น แต่หนี้ที่

²⁴ เรื่องเดียวกัน. น.18

²⁵ ปัญหา ถนอมรอด. (2562). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย ยืม ค้ำประกัน จำนอง จำนำ. หน้า 127 อ้างใน ทวีศักดิ์ ภักดีโต. (2562). เรื่องเดียวกัน. น.18

²⁶ ทวีศักดิ์ ภักดีโต. (2562). เรื่องเดียวกัน. น.18

สามีหรือภริยาก่อขึ้นในระหว่างสมรสและอีกฝ่ายหนึ่งได้ให้สัตยาบันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1490 (4) บัญญัติให้ถือเป็นหนี้ร่วมกัน หมายความว่า การเป็นสามีภริยากันโดยชอบด้วยกฎหมาย เมื่อ จำเลยที่ 3 มิได้มีฐานะเป็นภริยาชอบด้วยกฎหมายของ ป. หนี้ตามสัญญาเช่าซื้อที่ ป. ก่อขึ้นแม้จำเลยที่ 3 จะรับรู้ หรือให้ความยินยอม ก็ไม่อาจถือเป็นหนี้ร่วมระหว่างสามีภริยาที่จำเลยที่ 3 ต้องร่วมรับผิดชอบ นอกจากนี้ ข้อเท็จจริง ไม่ปรากฏว่าจำเลยที่ 3 มีเจตนาผูกพันทำสัญญาเช่าซื้อร่วมกันกับ ป. ด้วย จำเลยที่ 3 จึงไม่ต้องรับผิดชอบ

5) ผู้ค้ำประกันหลายคน

ผู้ค้ำประกันนั้นไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นบุคคลเดียวอาจมีหลายคนก็ได้ โดยมาตรา 682 กำหนดว่าผู้ค้ำประกันหลายคนมีด้วยกันสองประเภท คือ ผู้รับเงื่อนไขตามมาตรา 682 วรรคแรก และกรณีผู้ค้ำประกันหลายคนตามมาตรา 682 วรรคสอง²⁷

6) ขอบเขตความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกัน

ขอบเขตความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกันเป็นไปตามมาตรา 680 กล่าวคือ ผู้ค้ำประกันผูกพันตนรับผิดชอบ เจ้าหนี้เพียงใดก็ต้องรับผิดชอบนั้นนอกจากนั้นยังมีบทบัญญัติในมาตรา 683 ว่าอันค้ำประกันอย่างไม่มีจำกัดนั้น ย่อมคุ้มถึงดอกเบี้ยและค่าสินไหมทดแทนซึ่งลูกหนี้ค้างชำระตลอดจนค่าภาระติดพันอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้รายนั้น ด้วย ดังนั้น การค้ำประกันจึงมีอย่างจำกัดความรับผิดชอบไว้กับไม่จำกัดความรับผิดชอบ²⁸

1) ผู้ค้ำประกันจะจำกัดความรับผิดชอบไว้หรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้เนื่องจากหนี้ที่ค้ำประกันเป็นหนี้ของผู้อื่นโดยอาจจะ จำกัดความรับผิดชอบไม่เกินจำนวนเงินจำนวนหนึ่ง หรือจะจำกัดระยะเวลาไว้ เช่น กรณีของหนี้เบิกเงินเกินบัญชี อาจจะจำกัดระยะเวลาเฉพาะที่ลูกหนี้ขึ้นต้นเบิกเงินไปภายในระยะเวลาหนึ่งเท่านั้นก็ได้²⁹

2) ถ้าผู้ค้ำประกันไม่จำกัดความรับผิดชอบไว้ ความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกันก็เป็นไปตามมาตรา 683 คือ นอกจากหนี้ที่ค้ำประกันโดยตรงแล้ว สัญญาค้ำประกันย่อมคลุมถึงดอกเบี้ย ค่าสินไหมทดแทน ตลอดจนค่าภาระ ติดพันอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้รายนั้นด้วย แม้สัญญาค้ำประกันจะมีได้ระบุข้อความไว้ ผู้ค้ำประกันจะปฏิเสธความ รับผิดชอบไม่ได้ เพราะเป็นความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ในส่วนของค่าฤชาธรรมเนียมก็เป็นค่าภาระ ติดพันอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้ ตามมาตรา 683³⁰

ข้อสังเกตตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 214 เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะให้ชำระหนี้ของตนจาก ทรัพย์สินของลูกหนี้จนสิ้นเชิง ผู้ค้ำประกันเป็นเพียงบุคคลภายนอกที่เข้ามาประกันการชำระหนี้ของลูกหนี้ขึ้นต้น เท่านั้น การค้ำประกันไม่ทำให้หนี้ของลูกหนี้ขึ้นต้นเปลี่ยนแปลงไปลูกหนี้ขึ้นต้นยังมีหน้าที่ต้องชำระหนี้ทั้งหมด ให้แก่เจ้าหนี้ ดังนั้น ถ้าเจ้าหนี้บังคับชำระหนี้เอาจากผู้ค้ำประกันก่อน แล้วได้เงินไม่พอชำระหนี้ทั้งหมด ลูกหนี้ก็ ยังคงต้องรับผิดชอบในส่วนที่เหลือตามมาตรา 685 ที่กำหนดว่าหากบังคับชำระหนี้จากผู้ค้ำประกันแล้วยังไม่

²⁷ ปิตุภูล จีระมงคลพาณิชย์. (2561). กฎหมายประกันด้วยบุคคลและทรัพย์สิน. หน้า 30 อ้างใน ทวีศักดิ์ ภักดีโต. (2562). เรื่องเดียวกัน. น.18

²⁸ ทวีศักดิ์ ภักดีโต. (2562). เรื่องเดียวกัน. น.19

²⁹ เรื่องเดียวกัน. น.19

³⁰ เรื่องเดียวกัน. น.19

สามารถชำระได้เต็มจำนวนหนี้ ในส่วนที่เหลือลูกหนี้ยังคงต้องรับผิดชอบ ดังนั้น ลูกหนี้ยังคงผูกพันจนกว่าจะมีการชำระหนี้ทั้งหมดเสร็จสิ้น³¹

7) การใช้สิทธิของเจ้าหนี้เรียกผู้ค้ำประกันชำระหนี้

การใช้สิทธิของเจ้าหนี้เรียกผู้ค้ำประกันชำระหนี้ มีบัญญัติไว้ในมาตรา 686 ซึ่งเดิมกำหนดไว้ว่า “ลูกหนี้ผิดนัดลงเมื่อใดท่านว่าเจ้าหนี้ชอบที่จะเรียกให้ผู้ค้ำประกันชำระหนี้ได้แต่นั้น”

ต่อมาพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2557 มาตรา 6 ให้ยกเลิกความในมาตรา 686 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน³²

มาตรา 686 เมื่อลูกหนี้ผิดนัดให้เจ้าหนี้มีหนังสือบอกกล่าวไปยังผู้ค้ำประกันภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ลูกหนี้ผิดนัด และไม่ว่ากรณีจะเป็นประการใดเจ้าหนี้จะเรียกให้ผู้ค้ำประกันชำระหนี้ก่อนที่หนังสือบอกกล่าวจะไปถึงผู้ค้ำประกันมิได้ แต่ไม่ตัดสิทธิผู้ค้ำประกันที่จะชำระหนี้เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระ

ในกรณีนี้เจ้าหนี้มีหนังสือบอกกล่าวภายในกำหนดเวลาตามวรรคหนึ่งให้ผู้ค้ำประกันหลุดพ้นจากความรับผิดในดอกเบี้ยและค่าสินไหมทดแทน ตลอดจนค่าภาระติดพันอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้รายนั้นบรรดาที่เกิดขึ้นภายหลังจากพ้นกำหนดเวลาตามวรรคหนึ่ง

เมื่อเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกให้ผู้ค้ำประกันชำระหนี้หรือผู้ค้ำประกันมีสิทธิชำระหนี้ได้ตามวรรคหนึ่ง ผู้ค้ำประกันอาจชำระหนี้ทั้งหมดหรือใช้สิทธิชำระหนี้ตามเงื่อนไขและวิธีการในการชำระหนี้ที่ลูกหนี้มีอยู่กับเจ้าหนี้ก่อนการผิดนัดชำระหนี้ ทั้งนี้ เฉพาะในส่วนที่ตนต้องรับผิดชอบได้และให้ความในมาตรา 701 วรรคสอง มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในระหว่างที่ผู้ค้ำประกันชำระหนี้ตามเงื่อนไขและวิธีการในการชำระหนี้ของลูกหนี้ตามวรรคสามเจ้าหนี้จะเรียกดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นเพราะเหตุที่ลูกหนี้ผิดนัดในระหว่างนั้นมิได้

การชำระหนี้ของผู้ค้ำประกันตามมาตรานี้ไม่กระทบกระเทือนสิทธิของผู้ค้ำประกันตามมาตรา 693”

ซึ่งกฎหมายเดิมถือเอาเรื่องผิดนัดของลูกหนี้เป็นข้อสำคัญถ้าลูกหนี้ผิดนัดเจ้าหนี้ฟ้องได้ทั้งลูกหนี้และผู้ค้ำประกันโดยไม่คำนึงว่าผู้ค้ำประกันผิดนัดหรือไม่ ไม่มีการเตือนให้ผู้ค้ำประกันรู้ว่าลูกหนี้ผิดนัด และเจ้าหนี้บางคนเห็นว่าผู้ค้ำประกันมีฐานะดีเชื่อว่าสามารถชำระหนี้ได้การไม่รีบฟ้องจะทำให้เจ้าหนี้ได้รับดอกเบี้ยมากขึ้น เจ้าหนี้จึงไม่รีบฟ้องทำให้ผู้ค้ำประกันต้องรับผิดชอบในดอกเบี้ยและอุปกรณ์แห่งหนี้มากขึ้นกว่าเดิม ทำให้มีการแก้ไขมาตรา 686 ใหม่โดยกำหนดให้เจ้าหนี้ต้องบอกกล่าวแก่ผู้ค้ำประกันก่อนจึงจะบังคับชำระหนี้จากผู้ค้ำประกันได้หากไม่บอกกล่าวภายในกำหนดผู้ค้ำประกันจะหลุดพ้นความรับผิดบางประการแต่หากเจ้าหนี้ไม่มีหนังสือบอกกล่าวไปถึงผู้ค้ำประกันเจ้าหนี้ย่อมไม่มีสิทธิฟ้องผู้ค้ำประกัน³³

³¹ เรื่องเดียวกัน. น.19

³² เรื่องเดียวกัน. น.19

³³ เรื่องเดียวกัน. น.20

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1145/2565 สัญญาเช่าซื้อ ข้อ 5 มิได้กำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแก่เจ้าของทรัพย์สินโดยเด็ดขาดทุกกรณี แต่แบ่งแยกความรับผิดชอบในแต่ละกรณีต่างหากจากกัน จึงมิใช่การเอาเปรียบหรือทำให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งต้องรับภาระเกินกว่าที่คาดหมายปกติ ทั้งข้อสัญญายังสอดคล้องกับประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2555 ข้อ 5 (4) ซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 35 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และเป็นประกาศฉบับที่ใช้ในขณะที่ทำสัญญาเช่าซื้อคดีนี้ ข้อสัญญาดังกล่าวจึงใช้บังคับได้

จำเลยทั้งสองขาดนัดยื่นคำให้การ โจทก์จึงนำสืบพยานฝ่ายเดียวจนน่าสืบพอให้เห็นว่าข้ออ้างตามคำฟ้องของตนมีมูลและไม่ขัดต่อกฎหมาย และศาลใช้ดุลพินิจซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานว่าข้อเท็จจริงน่าจะเป็นไปตามพยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบมาหรือไม่เท่านั้น การที่โจทก์นำสืบพยานบุคคลและพยานเอกสารยืนยันว่า ความเสียหายของรถยนต์ที่เช่าซื้อเกิดจากอุบัติเหตุเพลิงไหม้ซึ่งเป็นความผิดของจำเลยที่ 1 แม้มิได้ขยายความว่าเกิดจากความผิดของจำเลยที่ 1 อย่างไร แต่ไม่ถึงกับเป็นข้อให้ต้องตำหนิหรือไม่เชื่อถือพยานหลักฐานของโจทก์ เมื่อพยานหลักฐานไม่ปรากฏว่า ภายหลังเกิดเหตุเพลิงไหม้รถยนต์ที่เช่าซื้อ จำเลยที่ 1 เคยชี้แจงต่อโจทก์หรือบอกเล่าให้บุคคลใดทราบว่ายุติเหตุที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องไม่อาจคาดหมายได้และมีใช้ความผิดของจำเลยที่ 1 รวมไปถึงการที่จำเลยทั้งสองขาดนัดไม่ยื่นคำให้การ ทั้งที่ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นเกิดจากรถยนต์เป็นเรื่องที่อยู่ในความรู้เห็นของจำเลยที่ 1 ผู้ครอบครองรถยนต์ที่เช่าซื้อโดยเฉพาะ พยานหลักฐานของโจทก์พอเห็นว่า ข้ออ้างตามคำฟ้องเรื่องเหตุเพลิงไหม้รถยนต์ที่เช่าซื้อเป็นความผิดของจำเลยที่ 1 มีมูลและไม่ขัดต่อกฎหมาย ทั้งรับฟังได้ว่า รถยนต์ที่เช่าซื้อเกิดอุบัติเหตุเพลิงไหม้เสียหายอย่างสิ้นเชิงโดยเกิดจากความผิดของจำเลยที่ 1 ตามที่โจทก์กล่าวอ้าง จำเลยที่ 1 จึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์เท่าจำนวนหนี้คงค้างชำระตามสัญญาเช่าซื้อ ข้อ 5 วรรคสอง แต่หนี้ค่าเสียหายเท่ากับสัญญาเช่าซื้อส่วนที่เหลือตามสัญญาจึงจำเลยที่ 1 ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ เป็นหนี้หลักที่คู่สัญญาตกลงกันไว้ในกรณีที่สัญญาเช่าซื้อสิ้นสุดลงและรถยนต์ที่เช่าซื้อสูญหาย เสียหายหรือถูกทำลาย จนไม่สามารถซ่อมแซมให้ดังเดิม และไม่อาจส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อคืนให้เป็นประโยชน์แก่โจทก์อีกต่อไปได้ ค่าเสียหายดังกล่าวจึงเป็นการชดเชยแทนที่ไม่แตกต่างจากหนี้ส่งมอบรถยนต์ที่คู่สัญญาฝ่ายผู้เช่าซื้อพึงต้องปฏิบัติ เมื่อมีการเลิกสัญญาหาใช้ความรับผิดชอบในดอกเบี้ยและค่าสินไหมทดแทน ตลอดจนค่าภาระติดพันอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้รายนั้นบรรดาที่เกิดขึ้นภายหลังจากพ้นกำหนดเวลาหกสิบวันนับแต่วันที่จำเลยที่ 1 ผิดนัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 686 วรรคสอง จำเลยที่ 2 จึงไม่หลุดพ้นจากความรับผิด และต้องร่วมกับจำเลยที่ 1 ชำระหนี้ดังกล่าวให้แก่โจทก์

ข้อสังเกต

(1) กรณีผู้ค้าประกันทำสัญญาค้าประกันการชำระหนี้ของผู้เช่าซื้อโดยตกลงรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกันที่พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2557 จะมีผลใช้บังคับในวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2554 และลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ก่อนกฎหมายดังกล่าวใช้บังคับ มาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว กำหนดว่าบทบัญญัติของพระราชบัญญัตินี้ไม่กระทบกระเทือนถึงสัญญาที่ได้ทำขึ้นก่อนวันที่

พระราชบัญญัติดังกล่าวใช้บังคับ ดังนั้น เมื่อผู้เช่าซื้อผิดนัดผู้ให้เช่าซื้อจึงไม่มีหน้าที่บอกกล่าวผู้ค้ำประกันทราบภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ลูกหนี้ผิดนัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 686 วรรคหนึ่ง ผู้ให้เช่าซื้อจึงฟ้องผู้ค้ำประกันให้ร่วมรับผิดชอบกับผู้เช่าซื้อชำระหนี้แก่ผู้ให้เช่าซื้อได้³⁴

(2) กรณีผู้ค้ำประกันทำสัญญาค้ำประกันการชำระหนี้ของผู้เช่าซื้อโดยรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกันก่อนพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2557 มีผลบังคับใช้บังคับ แล้วผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระหนี้หลังจากกฎหมายใหม่มีผลใช้บังคับ แต่ผู้ให้เช่าซื้อไม่มีหนังสือบอกกล่าวไปยังผู้ค้ำประกันถึงการผิดนัดของผู้เช่าซื้อ มาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว³⁵ ดังนั้น เมื่อผู้เช่าซื้อผิดนัดหลังจากกฎหมายดังกล่าวใช้บังคับแล้วสิทธิและหน้าที่ของเจ้าหนี้และผู้ค้ำประกันต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 686 โดยมาตรา 686 วรรคหนึ่ง กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อต้องมีหนังสือบอกกล่าวไปยังผู้ค้ำประกันภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ผู้เช่าซื้อผิดนัด และไม่ว่ากรณีจะเป็นประการใด เจ้าหนี้จะเรียกให้ผู้ค้ำประกันชำระหนี้ก่อนที่หนังสือบอกกล่าวจะไปถึงผู้ค้ำประกันมิได้ แต่เมื่อลูกหนี้ผิดนัดเจ้าหนี้ไม่มีหนังสือบอกกล่าวถึงการผิดนัดของลูกหนี้ไปถึงผู้ค้ำประกันเลย ดังนี้ เจ้าหนี้จึงจะเรียกให้ผู้ค้ำประกันชำระหนี้ไม่ได้ เจ้าหนี้ไม่มีอำนาจฟ้องผู้ค้ำประกันให้ร่วมรับผิดชอบกับลูกหนี้ได้ ปัญหาดังกล่าวเป็นข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน แม้ฝ่ายจำเลยซึ่งเป็นผู้ให้เช่าซื้อและโจทก์ผู้ให้เช่าซื้อมิได้ให้การต่อสู้ไต่สวนมีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยเองได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142 (5) ประกอบมาตรา 246 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 7³⁶

(3) หากผู้ค้ำประกันทำสัญญาค้ำประกันการชำระหนี้ของผู้เช่าซื้อโดยรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมไว้แก่ผู้ให้เช่าซื้อก่อนพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2557 มีผลบังคับใช้ ต่อมาผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อหลังจากที่กฎหมายดังกล่าวใช้บังคับแล้วแต่ให้ผู้เช่าซื้อไม่มีหนังสือบอกกล่าวการผิดนัดของผู้เช่าซื้อไปให้ผู้ค้ำประกันทราบภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ผู้เช่าซื้อผิดนัด ผู้ให้เช่าซื้อจะฟ้องผู้ค้ำประกันให้ร่วมรับผิดชอบกับผู้เช่าซื้อในค่าเสียหายต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้³⁷

ก. ให้ร่วมกันส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อคืนหากคืนไม่ได้ให้ร่วมกันใช้ราคาแทน ได้เพราะหนี้ดังกล่าวเป็นหนี้ประธาน³⁸

ข. ค่าขาดราคาภายหลังขายรถยนต์ที่เช่าซื้อ (กรณียึดรถคืนได้) มีความเห็นเป็น 2 แนว

แนวแรก เห็นว่า ค่าขาดราคาเป็นค่าเสียหายที่เกิดขึ้นภายหลังหกสิบวันนับแต่วันที่ผู้เช่าซื้อผิดนัด เพราะเมื่อผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อสามงวดติดต่อกันผู้ให้เช่าซื้อต้องมีหนังสือบอกกล่าวให้ผู้เช่าซื้อชำระค่าเช่าซื้อที่

³⁴ เรื่องเดียวกัน. น.20

³⁵ เรื่องเดียวกัน. น.20-21

³⁶ เรื่องเดียวกัน. น.20-21

³⁷ เรื่องเดียวกัน. น.21

³⁸ เรื่องเดียวกัน. น.21

ค้างชำระภายใน 30 วัน หากไม่ชำระผู้ให้เข้าซื้อจึงบอกเลิกสัญญาได้และเมื่อสัญญาเข้าซื้อเลิกกันแล้วผู้ให้เข้าซื้อต้องติดตามยึดรถยนต์ที่เข้าซื้อคืนเพื่อนำออกขายทอดตลาดอีกจึงจะได้ค่าขาดราคาที่น่ามาฟ้องให้ผู้เข้าซื้อรับผิดชอบ เมื่อค่าขาดราคาเป็นค่าสินไหมทดแทนที่เกิดภายหลังหกสิบวันนับแต่ลูกหนี้ผิดนัด เมื่อผู้ให้เข้าซื้อหนังสือบอกกล่าวการผิดนัดของผู้เข้าซื้อให้ผู้ค้าประกันทราบเมื่อพ้นหกสิบวันนับแต่วันที่ผู้เข้าซื้อผิดนัดแล้ว ผู้ให้เข้าซื้อจึงไม่มีสิทธิฟ้องผู้ค้าประกันให้ร่วมรับผิดชอบกับผู้เข้าซื้อชำระค่าขาดราคาแก่ผู้ให้เข้าซื้อได้เพราะเป็นหนี้อุปกรณ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 686 วรรคสอง³⁹

แนวที่สอง เห็นว่า ค่าขาดราคาตามสัญญาเข้าซื้อดังกล่าวเป็นราคารวมของเงินลงทุนของผู้ให้เข้าซื้อและผลประโยชน์ที่ผู้ให้เข้าซื้อคำนวณไว้ล่วงหน้าสำหรับการลงทุนตามระยะเวลาที่เข้าซื้อ ค่าขาดราคาจึงเป็นหนี้ประธาน มิใช่ค่าภาระติดพันอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้รายนั้นบรรดาที่เกิดขึ้นภายหลังจากพ้นกำหนด 60 วัน นับแต่ผู้เข้าซื้อผิดนัด ซึ่งค่าขาดราคาดังกล่าวมีลักษณะคู่กันกับราคาใช้แทนรถที่เข้าซื้อ ในกรณีผู้เข้าซื้อที่คืนรถยนต์ที่เข้าซื้อไม่ได้⁴⁰

อย่างไรก็ตามปัญหาดังกล่าวยังไม่มีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยไว้เป็นบรรทัดฐาน

ค. ค่าใช้ทรัพย์หรือค่าขาดประโยชน์ เป็นค่าภาระติดพันอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้ ผู้ให้เข้าซื้อเมื่อมีสิทธิเรียกผู้ค้าประกันให้ร่วมรับผิดชอบในค่าใช้ทรัพย์หรือขาดประโยชน์และค่าเบี้ยปรับชำระหนี้ล่าช้าซึ่งเป็นค่าสินไหมทดแทนประการหนึ่งได้จนถึงเมื่อครบหกสิบวันนับแต่วันที่ผู้เข้าซื้อผิดนัดนั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 686 วรรคสอง⁴¹

ง. ค่าเบี้ยปรับชำระหนี้ล่าช้า เป็นค่าภาระติดพันอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้ผู้ให้เข้าซื้อเมื่อมีสิทธิเรียกผู้ค้าประกันให้ร่วมรับผิดชอบในค่าใช้ทรัพย์หรือขาดประโยชน์และค่าเบี้ยปรับชำระหนี้ล่าช้าซึ่งเป็นค่าสินไหมทดแทนประการหนึ่งได้จนถึงเมื่อครบหกสิบวันนับแต่วันที่ผู้เข้าซื้อผิดนัดนั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 686 วรรคสอง⁴²

จ. ค่าติดตามยึดรถยนต์ที่เข้าซื้อคืนเป็นค่าเสียหายที่เกิดขึ้นเมื่อผู้ให้เข้าซื้อบอกเลิกสัญญาเข้าซื้อแล้วจึงจะใช้สิทธิติดตามยึดรถยนต์ที่เข้าซื้อคืนได้ ถือเป็นค่าสินไหมทดแทนที่เกิดขึ้นภายหลังเมื่อพ้นหกสิบวันนับแต่วันที่ผู้เข้าซื้อผิดนัดแล้วผู้ให้เข้าซื้อจึงเรียกให้ผู้ค้าประกันชำระค่าเสียหายส่วนนี้ไม่ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 686 วรรคสอง⁴³

(4) กรณีสัญญาค้ำประกันที่สร้างขึ้นภายหลังพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2557 บังคับใช้ มีข้อตกลงให้ผู้ค้าประกันต้องรับผิดชอบอย่างเดียวกับลูกหนี้ร่วมหรือในฐานะ

³⁹ เรื่องเดียวกัน. น.21-22

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน. น.22

⁴¹ เรื่องเดียวกัน. น.22

⁴² เรื่องเดียวกัน. น.22

⁴³ เรื่องเดียวกัน. น.22

ลูกหนี้ร่วม อันเป็นการฝ่าฝืนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 686/1 ซึ่งทำให้ข้อตกลงนั้นเป็นโมฆะ แต่ไม่มีผลทำให้สัญญาค้ำประกันเสียไปทั้งหมด กล่าวคือ ความรับผิดของผู้ค้ำประกันยังคงมีผลสมบูรณ์ต่อไปและแยกออกจากส่วนที่เป็นโมฆะได้ ดังนั้น เมื่อผู้เช่าซื้อผิดนัด เจ้าหนี้ซึ่งเป็นผู้ให้เช่าซื้อยอมฟ้องผู้เช่าซื้อและผู้ค้ำประกันให้ชำระหนี้ได้โดยศาลสามารถพิพากษาให้ผู้เช่าซื้อชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ก่อนเมื่อผู้เช่าซื้อไม่ชำระหนี้จึงให้ผู้ค้ำประกันชำระแทนเป็นลำดับไป⁴⁴

(5) ผู้ให้เช่าซื้อทำสัญญาปรับปรุงโครงสร้างหนี้กับผู้เช่าซื้อ โดยมีข้อตกลงผ่อนเวลาชำระหนี้ให้แก่เช่าซื้อ โดยผู้ค้ำประกันมิได้รู้เห็นหรือตกลงด้วยผู้ค้ำประกันย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดในมูลหนี้เดิมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 700 วรรคหนึ่ง แม้ตามสัญญาปรับปรุงโครงสร้างหนี้จะระบุภาระหนี้และสิทธิประโยชน์ในมูลหนี้เดิมยังไม่ระงับไปและหากผู้เช่าซื้อไม่ชำระหนี้ตามสัญญาปรับปรุงโครงสร้างหนี้มีอำนาจฟ้องบังคับตามมูลหนี้เดิมก็ตาม แต่เมื่อผู้ค้ำประกันมิได้ตกลงหรือรู้เห็นยินยอมกับการทำสัญญาปรับปรุงโครงสร้างหนี้ที่ผู้ให้เช่าซื้อผ่อนเวลาแก่ผู้เช่าซื้อแล้วผู้ค้ำประกันจึงหลุดพ้นจากความรับผิดตามสัญญาค้ำประกัน (ฎ.3513/2550)⁴⁵

7) ผลก่อนชำระหนี้

ผู้ค้ำประกันเป็นลูกหนี้ลำดับรองมาจากลูกหนี้ กฎหมายจึงกำหนดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและหน้าที่แตกต่างจากลูกหนี้ซึ่งเป็นผู้ต้องรับผิดในชั้นต้นเมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระแล้วก่อนที่ผู้ค้ำประกันจะต้องชำระหนี้ผู้ค้ำประกันมีทางเลือก 3 ประการ⁴⁶ คือ

1. ชำระหนี้แล้วจึงรับช่วงสิทธิไปไล่เบี้ยแก่ลูกหนี้ตามมาตรา 693
2. ใช้สิทธิเกี่ยงให้เจ้าหนี้ขอให้เรียกลูกหนี้ชำระก่อนตามมาตรา 688 ให้บังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้ก่อนตามมาตรา 689 หรือให้บังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินซึ่งเป็นหลักประกันก่อนตามมาตรา 690
3. ยกข้อต่อสู้ต่าง ๆ ของลูกหนี้หรือของตนเองเพื่อมิให้ต้องถูกบังคับให้ต้องชำระหนี้

3.2 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

โดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เป็นกฎหมายทั่วไปที่กำหนดหลักการสำคัญในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภค ไม่ว่าจะเป็นสิทธิที่จะได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย⁴⁷ และมีพระราชบัญญัติอื่นให้ความคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคในด้านต่าง ๆ

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน. น.22-23

⁴⁵ เรื่องเดียวกัน. น.23

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน. น.23

⁴⁷ มาตรา 4 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

โดยมาตรการในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคด้านการรู้ข้อมูลที่เป็นจริงสอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ส่วนที่ 1 การคุ้มครองผู้บริโภคในด้านการโฆษณา มาตรา 22 ถึงมาตรา 29 โดยเฉพาะเรื่องแก้ไขข้อความหรือวิธีการโฆษณาหรือแก้ไขการโฆษณาที่ทำให้เข้าใจผิด มาตรา 27 แก้ไขอันตรายเกี่ยวกับสินค้า มาตรา 29/9

มาตรการในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคด้านความปลอดภัยสอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ส่วนที่ 1/1 การคุ้มครองผู้บริโภคในด้านความปลอดภัย มาตรา 29/1 ถึงมาตรา 29/17 เรื่องการแก้ไขเยียวยากรณีสินค้าที่ไม่ปลอดภัย มาตรา 29/12 เรื่องการแก้ไขเยียวยากรณีบริการที่ไม่ปลอดภัย มาตรา 29/13 และพระราชบัญญัติว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 โดยเฉพาะมาตรา 5 ซึ่งกำหนดให้ผู้ประกอบการทุกรายต้องรับผิดชอบต่อผู้ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

มาตรการในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคด้านฉลากสอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ส่วนที่ 2 การคุ้มครองผู้บริโภคในด้านฉลาก มาตรา 30 ถึงมาตรา 35 โดยเฉพาะสินค้าที่อาจก่ออันตรายแก่สุขภาพ ร่างกาย หรือจิตใจ มาตรา 30

มาตรการในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคด้านการแข่งขันที่เป็นธรรมสอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 การคุ้มครองด้านการแข่งขันที่เป็นธรรม มาตรา 40 และพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2562

มาตรการในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคด้านความเป็นธรรมในการทำสัญญาสอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ส่วนที่ 2 ทวิ การคุ้มครองผู้บริโภคในด้านสัญญาที่กำหนดให้มีคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาตามมาตรา 35 ทวิ ถึงมาตรา 35 นว และพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 4 ผลบังคับใช้ของสัญญาที่ไม่เป็นธรรม

มาตรการในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคด้านอื่นได้อันเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคสอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ส่วนที่ 3 การคุ้มครองผู้บริโภคโดยประการอื่น มาตรา 39 ถึงมาตรา 42 โดยเฉพาะการฟ้องคดีแทนผู้บริโภค ให้คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งพนักงานอัยการหรือข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคดำเนินคดี มาตรา 39 หรือเลขาธิการคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค มาตรา 39/1 หรือมูลนิธิหรือสมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองเป็นองค์กรที่ฟ้องคดีแทน มาตรา 41 มาตรการในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคด้านการในการใช้สิทธิเรียกร้อง การบังคับคดี สอดคล้องกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 หมวด 6 การบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง มาตรา 64 และมาตรา 65 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 การบังคับคดี

มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านสัญญากำหนดให้มีคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาซึ่งคณะกรรมการว่าด้วยสัญญามีอำนาจออกประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดให้ธุรกิจใดเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา

มาตรา 35 ทวิ “ในการประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการใด ถ้าสัญญาซื้อขายหรือสัญญาให้บริการนั้นมิกฎหมายกำหนดให้ต้องทำเป็นหนังสือ หรือที่ตามปกติประเพณีทำเป็นหนังสือ คณะกรรมการว่าด้วยสัญญา มีอำนาจกำหนดให้การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการนั้นเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาได้

ในการประกอบธุรกิจที่ควบคุมสัญญา สัญญาที่ผู้ประกอบธุรกิจทำกับผู้บริโภคจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

(1) ใช้ข้อสัญญาที่จำเป็นซึ่งหากมิได้ใช้ข้อสัญญาเช่นนั้น จะทำให้ผู้บริโภคเสียเปรียบผู้ประกอบธุรกิจเกินสมควร

(2) ห้ามใช้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค

ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และรายละเอียดที่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนด และเพื่อประโยชน์ของผู้บริโภคเป็นส่วนรวม คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาจะให้ผู้ประกอบธุรกิจจัดทำสัญญาตามแบบที่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดก็ได้

การกำหนดตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา”

มาตรา 35 ทริ “เมื่อคณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดให้สัญญาของการประกอบธุรกิจที่ควบคุมสัญญาต้องใช้ข้อสัญญาใด หรือต้องใช้ข้อสัญญาใดโดยมีเงื่อนไขในการใช้ข้อสัญญานั้นด้วยตามมาตรา 35 ทวิ แล้ว ถ้าสัญญานั้นไม่ใช่ข้อสัญญาดังกล่าวหรือใช้ข้อสัญญาดังกล่าวแต่ไม่เป็นไปตามเงื่อนไข ให้ถือว่าสัญญานั้นใช้ข้อสัญญาดังกล่าวหรือใช้ข้อสัญญาดังกล่าวตามเงื่อนไขนั้น แล้วแต่กรณี”

ในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อเป็นผู้ประกอบกิจการค้าเป็นธุรกิจให้เช่าซื้อ คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค 2522 อาศัยอำนาจพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค 2522 มาตรา 35 ทวิ⁴⁸ ออกประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา และประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาด้วย

ทั้งนี้ หากทรัพย์สินที่เช่าซื้อเป็นรถยนต์ รถจักรยานยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้า และผู้ให้เช่าซื้อประกอบธุรกิจให้เช่าซื้อทรัพย์สินดังกล่าว ในการใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาของผู้ให้เช่าซื้อนั้น นอกจากสัญญาเช่าซื้ออาจจะรับลงด้วยเหตุต่างๆ เช่น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แล้วผู้ให้เช่าซื้อต้องปฏิบัติตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาด้วย⁴⁹ ซึ่งประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญามีดังนี้

⁴⁸ ทวิศักดิ์ ภักดีโต. (2562). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 1. น.8

⁴⁹ ยุวดี มัญญิตยาการกุล. (2566). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคศึกษากรณีการเลิกสัญญาของผู้ประกอบธุรกิจ (Legal measures to protect consumers Study the case of terminating contracts of business operators) ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. น.85, 86-87 จักรวาล ทนกล้า. (2563). สรุปคดีเช่าซื้อและข้อสังเกตเพื่อใช้ในการปฏิบัติงานตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกา. ดุลพาห, 67(3), น.26, 28, 29, 95

1) ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2543 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2543 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2555

2) ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2555 โดยให้ยกเลิกประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2543 และประกาศฉบับนี้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2556 ถึงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558

3) ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 โดยให้ยกเลิก (11) ของข้อ 4 ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2555 และประกาศฉบับนี้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558 ถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2561

4) ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2561 โดยให้ยกเลิกประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2555 และประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 และประกาศฉบับนี้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 ถึงวันที่ 9 มกราคม 2566

5) ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2565 โดยให้ยกเลิกประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2561 และประกาศฉบับนี้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2566 ถึงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566

6) ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2566 โดยให้ยกเลิกบทนิยาม “รถจักรยานยนต์” ในข้อ 4 แห่งประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2565 และประกาศฉบับนี้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566 ถึงปัจจุบัน

ดังนั้นขณะนี้ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2565 และประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2566 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566 ถึงปัจจุบัน โดยสรุปสาระสำคัญของได้ดังนี้ กำหนดให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา โดยสัญญาที่ผู้ประกอบการธุรกิจทำกับผู้บริโภคต้องมีข้อความตามที่กำหนดเป็นภาษาไทย และมีสาระสำคัญและเงื่อนไขตามที่กำหนด รายละเอียดเกี่ยวกับยี่ห้อ รุ่น หมายเลขเครื่องยนต์และตัวถัง สภาพของรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ว่าเป็นรถใหม่หรือใช้แล้ว ระยะทางที่ได้ใช้ ราคาเงินสด จำนวนเงินจอง จำนวนเงิน

ดาวนั ราคาเงินสดส่วนที่เหลือ อัตราดอกเบี้ย วิธีคำนวณจำนวนเงินค่าเช่าซื้อ ตารางแสดงภาระหนี้ อัตราค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายในการติดตามทวงถาม เมื่อผู้เช่าซื้อชำระเงินครบให้กรรมสิทธิ์ตกเป็นของผู้เช่าซื้อทันที โดยผู้เช่าซื้อออกค่าธรรมเนียมการโอนทะเบียนและผู้ให้เช่าซื้อจะจดทะเบียนให้เป็นชื่อผู้เช่าซื้อภายใน 30 วันนับแต่ได้รับเอกสารที่จำเป็นสำหรับการจดทะเบียนเงื่อนไขการนำเงินค่างวดมาหักเป็นค่าใช้จ่าย ค่าธรรมเนียม ค่าทวงถามหนี้ การดำเนินการของผู้ให้เช่าซื้อเมื่อบอกเลิกสัญญาและกลับเข้าครอบครองรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ ผู้ให้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อ 3 งวดติด ๆ กันและผู้ให้เช่าซื้อไม่มีหนังสือบอกกล่าวผู้ให้เช่าซื้อและผู้ค้ำประกัน (ถ้ามี) โดยขอปรับใช้ค่าเช่าซื้อรายงวดที่ค้างชำระนั้นภายในเวลาอย่างน้อย 30 วันนับแต่วันที่ผู้ให้เช่าซื้อได้รับหนังสือ หากผู้เช่าซื้อละเลยไม่ปฏิบัติตามหนังสือบอกกล่าวนั้น ผู้ให้เช่าซื้อจึงจะมีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อได้ ตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2565 ข้อ 5(4) แล้วสัญญาเช่าซื้อย่อมสิ้นสุดลงและผู้ให้เช่าซื้อขอที่จะกลับเข้าครอบครองรถยนต์ที่เช่าซื้อ⁵⁰ โดยในทางปฏิบัติสถาบันการเงินในฐานะผู้ให้เช่าซื้อหรือผู้ดำเนินการแทนจะทำการยึดรถยนต์คันที่เช่าซื้อที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายมี 4 กรณี ได้แก่ ยึดรถได้ขึ้นก่อนยื่นฟ้องคดีต่อศาล ยึดรถได้ขึ้นยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ยึดรถได้ขึ้นที่ศาลพิพากษาแล้ว และยึดรถได้ในชั้นบังคับคดี⁵¹

กรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อได้รับรถยนต์กลับคืนมาในความครอบครองของตนผู้ให้เช่าซื้อก็นำรถยนต์ดังกล่าวออกขายทอดตลาดโดยก่อนขายทอดตลาด ผู้ให้เช่าซื้อต้องมีหนังสือแจ้งให้ผู้ให้เช่าซื้อและผู้ค้ำประกัน (ถ้ามี) ให้ทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 30 วัน เพื่อให้ผู้ให้เช่าซื้อใช้สิทธิซื้อก่อนภายในระยะเวลา 20 วันได้ตามมูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2565 ข้อ 5(4) ก. และก่อนการขายทอดตลาดไม่น้อยกว่า 15 วัน ผู้ให้เช่าซื้อต้องมีหนังสือแจ้งวันและสถานที่ในการขายทอดตลาดให้ผู้ให้เช่าซื้อและผู้ค้ำประกัน (ถ้ามี) ทราบล่วงหน้า ทั้งนี้หากการขายทอดตลาดแล้วปรากฏว่าได้ราคาเกินกว่ามูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อผู้ให้เช่าซื้อต้องคืนเงินส่วนที่เกินให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อ แต่ถ้าได้ราคาน้อยกว่ามูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อผู้ให้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบในส่วนที่ขาดนั้นตามข้อ 5(4) ข.

ผู้ให้เช่าซื้อต้องไม่เข้าสุราคาราไม่ว่าโดยวิธีประมูลหรือขายทอดตลาด ผู้ให้เช่าซื้อได้จัดให้ผู้ให้เช่าซื้อสามารถใช้สิทธิเรียกร้องให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขการรับประกันจากผู้ขายหรือผู้ผลิตได้โดยตรง ผู้ให้เช่าซื้อต้องส่งคำบอกกล่าวเป็นหนังสือส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียน หากผู้ให้เช่าซื้อประสงค์จะชำระเงินค่าเช่าซื้อในคราวเดียวโดยไม่ผ่อนชำระ ผู้ให้เช่าซื้อต้องให้ส่วนลด ข้อสัญญาที่ผู้ประกอบการธุรกิจทำกับผู้บริโภคต้องไม่มีข้อสัญญาในลักษณะต้องห้าม ข้อสัญญาหลักการให้ผู้ให้เช่าซื้อเป็นผู้ชำระค่าธรรมเนียม ค่าภาษีอากรและค่าใช้จ่ายอื่น ซึ่งหากมีข้อพิพาทเกี่ยวกับสัญญาเช่าซื้อของธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์จะเป็นคดีผู้บริโภคซึ่งต้องนำพระราชบัญญัติวิธี

⁵⁰ ศิริศักดิ์ จึงถาวรธรรม. (2566). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 1. น.278

⁵¹ อากาศ ประยงค์แย้ม. (2564). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับฟ้องชำระในคดีผู้บริโภค: ศึกษากรณีค่าขาดราคาจากการขายทอดตลาดรถยนต์. สารนิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายธุรกิจ (นิติศาสตร์), คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. น.1-2.

พิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาใช้บังคับ⁵² ดังนั้น ในปัจจุบันการบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อซึ่งผู้ให้เช่าซื้อเป็นผู้ประกอบธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์ รวมทั้งรถจักรยานที่เดินด้วยกำลังเครื่องยนต์หรือกำลังไฟฟ้า นอกจากต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 574 แล้วยังต้องปฏิบัติตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2565 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2566 ข้อ 5 (4) วรรคแรก “ในกรณีผู้ให้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อ รายงวดสามงวดติด ๆ กัน และผู้ให้เช่าซื้อไม่มีหนังสือบอกกล่าวผู้ให้เช่าซื้อให้ใช้ค่าเช่าซื้อรายงวดที่ค้างชำระนั้น ภายในเวลาอย่างน้อยสามสิบวันนับแต่วันที่ผู้ให้เช่าซื้อได้รับหนังสือและผู้ให้เช่าซื้อละเลยเสียไม่ปฏิบัติตามหนังสือบอกกล่าวนั้น ผู้ให้เช่าซื้อจะมีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อได้” กล่าวคือ ผู้ให้เช่าซื้อต้องผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อ 3 งวดติด ๆ กัน ผู้ให้เช่าซื้อจึงจะใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาได้ โดยต้องมีหนังสือบอกกล่าวผู้ให้เช่าซื้อให้ใช้ค่าเช่าซื้องวดที่ค้างชำระนั้นภายในเวลาอย่างน้อย 30 วันนับแต่วันที่ผู้ให้เช่าซื้อได้รับหนังสือและผู้ให้เช่าซื้อละเลยเสียไม่ปฏิบัติตามหนังสือบอกกล่าวนั้น ผู้ให้เช่าซื้อจึงจะมีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อได้

หากทรัพย์สินที่เช่าซื้อมิใช่รถยนต์และรถจักรยานยนต์ รวมทั้งรถจักรยานที่เดินด้วยกำลังเครื่องยนต์หรือกำลังไฟฟ้าตามคำนิยาม “รถยนต์” และ “รถจักรยานยนต์” ก็ไม่อยู่ในบังคับของประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาที่มีผลใช้บังคับในขณะนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4303/2561 รถที่เช่าซื้อเป็นรถแทรกเตอร์จึงไม่อยู่ในบังคับของประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2558 อันทำให้การบอกกล่าวให้ชำระหนี้และเลิกสัญญาไม่ต้องทำตามประกาศ แต่เมื่อจำเลยที่ 1 ชำระหนี้ไม่ตรงตามวันเวลาและจำนวนค่างวดที่กำหนดมาตลอดตั้งแต่งวดแรก แต่บริษัท พ. ในฐานะตัวแทนก็รับชำระหนี้เรื่อยมา อันถือเป็นพฤติการณ์ที่คู่กรณีไม่คำนึงถึงกำหนดเวลาเป็นสาระสำคัญ ดังนั้น หากโจทก์ประสงค์จะบอกเลิกสัญญาโจทก์ต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 387 เสียก่อน กล่าวคือ ต้องมีหนังสือบอกกล่าวให้จำเลยที่ 1 ชำระหนี้ภายในระยะเวลาพอสมควร และถ้าจำเลยที่ 1 ไม่ชำระหนี้ภายในกำหนดระยะเวลา จึงจะเลิกสัญญาได้ เมื่อโจทก์ไม่ได้ดำเนินการดังกล่าว สัญญาเช่าซื้อระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ 1 จึงยังไม่เลิกกัน การที่โจทก์ไปยึดรถคืนมาโดยจำเลยที่ 1 ไม่ได้แย่งยึดค้ำฉก พุทธินิยามถือว่าสัญญาต่างสมัครใจเลิกสัญญากันโดยปริยาย โจทก์ย่อมไม่อาจเรียกค่าขาดราคารถยนต์ที่เช่าซื้อโดยอาศัยข้อตกลงตามสัญญาเช่าซื้อได้อีก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3965/2564 จำเลยที่ 1 ผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อ ตั้งแต่งวดที่ 14 เป็นต้นมา 3 งวดติดกัน เมื่อโจทก์มีหนังสือบอกกล่าวทวงถามให้จำเลยที่ 1 ชำระค่าเช่าซื้อภายใน 30 วัน นับแต่วันที่รับหนังสือ แม้ปรากฏว่าการส่งหนังสือบอกกล่าวทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับส่งให้จำเลยที่ 1 ไม่ได้ เพราะจำเลยที่ 1 ไม่

⁵² เรื่องเดียวกัน. น.278

มารับภายในกำหนด แต่กรณีนี้ในข้อสัญญาเช่าซื้อถือว่าได้มีการส่งคำบอกกล่าวชอบแล้ว เมื่อเนื้อความในหนังสือบอกกล่าวเลิกสัญญาของโจทก์เป็นเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในสัญญาข้อ 10 (ก) ที่ข้อสัญญามีข้อความครบถ้วนที่กำหนดไว้ในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2555 ข้อ 4 (4) ที่ประกาศนี้กำหนดให้สัญญาเช่าซื้อที่ผู้ประกอบการธุรกิจทำกับผู้บริโภคต้องมีข้อสัญญานี้จึงส่งผลให้โจทก์ผู้ให้เช่าซื้อไม่อาจใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาเพราะเหตุผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อที่กำหนดเวลา 30 วันได้ และในทางกลับกันจำเลยที่ 1 ผู้เช่าซื้อยังมีสิทธิชำระค่าเช่าซื้อตามหนังสือบอกกล่าวได้ภายใน 30 วัน ตามหนังสือบอกกล่าวเพื่อมิให้โจทก์ใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาเพราะเหตุจำเลยที่ 1 ผิดสัญญา แต่เมื่อจำเลยที่ 1 ผู้เช่าซื้อไม่รอเวลาให้ครบ 30 วัน ตามหนังสือบอกกล่าว จำเลยที่ 1 ส่งมอบรถที่เช่าซื้อคืนโจทก์ โดยไม่มีข้อพิพาทหรือโต้แย้งมีผลเท่ากับจำเลยที่ 1 ยอมรับว่าจะไม่ชำระค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระภายในกำหนดแน่นอน และไม่ประสงค์จะชำระค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระ เพื่อให้สัญญาเช่าซื้อที่มีผลผูกพันต่อไป พฤติการณ์ดังกล่าวถือว่าจำเลยที่ 1 เป็นฝ่ายผิดสัญญาเพราะเหตุที่โจทก์บอกกล่าวเลิกสัญญาให้จำเลยที่ 1 ทราบโดยชอบแล้ว ทั้งถือไม่ได้ว่าจำเลยที่ 1 ใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาตามสัญญาข้อ 12 ที่กำหนดให้ผู้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อในเวลาใด ๆ ก็ได้ ถือไม่ได้ว่าเป็นการสมครใจเลิกสัญญาเช่าซื้อกันโดยปริยาย จำเลยที่ 1 จึงต้องรับผิดชอบชำระค่าขาดราคา ตามข้อสัญญา

และสำหรับธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าต้องปฏิบัติตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาที่ออกโดยอาศัยอำนาจพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 35 ทวิ ดังนี้

1) ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2544 ถึงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558

2) ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 โดยให้ยกเลิก (4) ของข้อ 3 แห่งประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 และประกาศฉบับนี้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558 ถึงปัจจุบัน

ดังนั้นขณะนี้ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 และประกาศแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2558 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558 ถึงปัจจุบัน โดยสรุปสาระสำคัญของได้ดังนี้ กำหนดให้สัญญาของธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา โดยสัญญาต้องมีข้อความตามที่กำหนดเป็นภาษาไทยและมีสาระสำคัญและเงื่อนไขตามที่กำหนด รายละเอียดเกี่ยวกับยี่ห้อ ประเภท ชนิด รุ่น หมายเลข สภาพของเครื่องใช้ไฟฟ้าว่าเป็นสินค้าใหม่หรือใช้แล้ว เมื่อผู้เช่าซื้อชำระเงินครบให้กรรมสิทธิ์ตกเป็นของผู้เช่าซื้อทันที เรื่องการหักค่าธรรมเนียม ค่าภาษีอากรและค่าใช้จ่ายอื่น ผู้ให้เช่าซื้อได้จัดให้ผู้เช่าซื้อสามารถใช้สิทธิเรียกร้องให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขการรับประกันจากผู้ขายหรือผู้ผลิตได้โดยตรง หากผู้เช่าซื้อประสงค์จะชำระเงินค่าเช่าซื้อในคราวเดียวโดยไม่ผ่อนชำระ ผู้ให้เช่าซื้อต้องให้

ส่วนลด การผิดสัญญาเรื่องใดที่ให้ผู้ให้เข้าซื้อสิทธิบอกเลิกสัญญาต้องระบุข้อความให้เห็นเด่นชัด ก่อนผู้ให้เข้าซื้อสิทธิบอกเลิกสัญญา ถ้า ผู้ค้าประกันประสงค์เป็นผู้เข้าซื้อผู้ให้เข้าซื้อต้องยอมให้ผู้ค้าประกันเป็นผู้เข้าซื้อต่อไป การดำเนินการของผู้ให้เข้าซื้อเมื่อบอกเลิกสัญญาและกลับเข้าครอบครองเครื่องใช้ไฟฟ้า ผู้เข้าซื้อรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับทวงถามติดตามเครื่องใช้ไฟฟ้า ผู้ให้เข้าซื้อต้องส่งคำบอกกล่าวเป็นหนังสือส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียน ข้อสัญญาที่ผู้ประกอบการจัดทำกับผู้บริโภคต้องมีข้อสัญญาในลักษณะต้องห้าม ซึ่งหากมีข้อพิพาทเกี่ยวกับสัญญาเข้าซื้อของธุรกิจให้ผู้ให้ซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าจะเป็นคดีผู้บริโภคซึ่งต้องนำพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาใช้บังคับ⁵³ ดังนั้น ในปัจจุบันการบอกเลิกสัญญาเข้าซื้อซึ่งผู้ให้เข้าซื้อเป็นผู้ประกอบการธุรกิจให้ผู้ให้ซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าให้ธุรกิจให้ผู้ให้ซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าต้องปฏิบัติตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้ผู้ให้ซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 กำหนดในข้อ 4 (5) ข้อสัญญาที่ผู้ประกอบการจัดทำกับผู้บริโภคต้องไม่ใช่ข้อสัญญาที่มีลักษณะหรือมีความหมายทำนองว่า “ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ให้เข้าซื้อสิทธิบอกเลิกสัญญาในกรณีที่ผู้ให้ซื้อผิดนัดชำระค่าเข้าซื้อน้อยกว่า 2 งวดติดต่อกัน” กล่าวคือ ผู้ให้ซื้อต้องผิดนัดชำระค่าเข้าซื้ออย่างน้อย 2 งวดติดต่อกัน ผู้ให้เข้าซื้อจึงจะใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาได้

ผู้ค้าประกันที่มีได้กระทำการเพื่อการค้า ย่อมถือว่าเป็นผู้บริโภคด้วย⁵⁴

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8737/2559 เมื่อพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 มิได้ระบุไว้ชัดแจ้งว่า ผู้บริโภคหมายความว่าบุคคลที่เป็นผู้บริโภคในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เท่านั้น ทั้งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 35 ทวิ ก็ให้อำนาจคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา มีอำนาจกำหนดให้การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการที่กฎหมายกำหนดให้ทำหนังสือสัญญาเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาซึ่งคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาได้ออกประกาศในเรื่องให้ธุรกิจการให้กู้ยืมเงินเพื่อผู้บริโภคของสถาบันการเงินเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 ข้อ 3 (7) และเรื่องให้ธุรกิจให้ผู้ให้ซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 ข้อ 3 (4) ที่กำหนดไว้ทำนองเดียวกันว่าสัญญาทั้งสองประเภทที่กำหนดให้ผู้ให้หรือผู้ซื้อต้องจัดหาผู้ค้าประกัน สัญญาผู้ค้าประกันต้องมีค่าเตือนสำหรับผู้ค้าประกันไว้ โดยค่าเตือนต้องมีขนาดตัวอักษรและข้อความตามที่ถูกกำหนดไว้หรือตามข้อ 9 ในประกาศเรื่องให้ธุรกิจให้ผู้ให้ซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา ฯ ที่กำหนดว่าก่อนที่ผู้ให้เข้าซื้อจะใช้สิทธิบอกเลิกสัญญา ถ้าผู้ค้าประกันมีความประสงค์ ต้องให้สิทธิผู้ค้าประกันเป็นผู้เข้าซื้อต่อไป ตามมูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเข้าซื้อ แสดงให้เห็นความประสงค์ว่ามุ่งจะคุ้มครองผู้ค้าประกันด้วย นอกจากนี้ยังปรากฏว่ามีกฎหมายอื่นบางฉบับที่มีลักษณะเป็นกฎหมายที่มีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองผู้บริโภค ได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.

⁵³ เรื่องเดียวกัน. น.278

⁵⁴ ศิริศักดิ์ จิงถาวรณ. (2567). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 20. น.27

2540 มาตรา 3 ที่ให้ความหมายของคำว่า "ผู้บริโภคร" ให้ความหมายรวมถึงผู้เข้าทำสัญญาในฐานะผู้ค้าประกันของบุคคลดังกล่าวซึ่งมิได้กระทำเพื่อการค้าด้วยประกอบกับยังมีพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 มาตรา 39 ที่บัญญัติคุ้มครองไปถึงผู้ค้าประกันในการเข้าทำสัญญาเพื่อผูกพันตนร่วมรับผิดชอบกับลูกหนี้ชั้นต้นที่เป็นผู้บริโภครด้วย จึงย่อมเป็นที่เห็นได้โดยประจักษ์ว่า ผู้อยู่ในฐานะผู้บริโภครไม่ว่าตามบทกฎหมายฉบับใดที่มีลักษณะหรือเจตนารมณ์ในการคุ้มครองผู้บริโภครย่อมอยู่ในความหมายของคำว่า "ผู้บริโภคร" ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภครที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 มาตรา 3 บัญญัติไว้ทั้งสิ้น ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะผู้บริโภครตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคร พ.ศ. 2522 เท่านั้น ประกอบกับจำเลยที่ 1 ผู้เข้าซื้อ ถือเป็นผู้บริโภครชั้นต้นในหนี้ประจักษ์ จำเลยที่ 2 ผู้ค้าประกันการเข้าซื้อถือเป็นผู้บริโภครชั้นรองในหนี้อุปการณ ความรับผิดชอบของจำเลยที่ 2 ที่มีต่อโจทก์ผู้ให้เข้าซื้อจะมีหรือไม่เพียงใดย่อมเป็นไปตามสัญญาการค้าประกันและความรับผิดชอบของจำเลยที่ 1 ที่มีต่อโจทก์ ในขณะที่เกิดข้อพิพาทคดีนี้ในสัญญาการค้าประกันมีข้อตกลงให้ผู้ค้าประกันต้องร่วมรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกับผู้เข้าซื้อต่อผู้ให้เข้าซื้อ จำเลยที่ 2 ผู้ค้าประกันย่อมต้องร่วมกับจำเลยที่ 1 รับผิดชอบเท่ากับเสมือนเป็นผู้บริโภครชั้นต้นเช่นเดียวกับจำเลยที่ 1 ต่อโจทก์ ทำให้หนี้ของจำเลยทั้งสองที่มีต่อโจทก์เป็นหนี้เกี่ยวพันที่ไม่อาจแบ่งแยกจากกันได้ ทั้งย่อมอาจถือได้ว่าจำเลยที่ 2 รวมกับจำเลยที่ 1 ในการให้จำเลยที่ 1 ได้รับสินค้าและบริการจากโจทก์ เพราะโจทก์ไม่ให้เข้าซื้อ หากไม่มีผู้ค้าประกัน การมีจำเลยที่ 2 เป็นผู้ค้าประกันจึงเป็นไปตามความต้องการของโจทก์และเพื่อประโยชน์ของโจทก์ เมื่อจำเลยที่ 1 ลูกหนี้ในหนี้ประจักษ์เป็นผู้บริโภคร ทำให้ได้รับสิทธิประโยชน์บางประการตามที่กฎหมายกำหนดไว้ จำเลยที่ 2 ผู้ค้าประกันการเข้าซื้อก็ควรได้รับสิทธิประโยชน์เช่นเดียวกับจำเลยที่ 1 ผู้เข้าซื้อ จึงถือได้ว่าจำเลยที่ 2 เป็นผู้บริโภครตามความหมายของคำว่า "ผู้บริโภคร" แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 มาตรา 3 การที่โจทก์ฟ้องจำเลยทั้งสองเป็นคดีนี้ต่อศาลชั้นต้นที่จำเลยที่ 2 ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้บริโภครมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล ย่อมเป็นการฟ้องคดีต่อศาลที่ผู้บริโภครคนหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลแล้ว และเมื่อหนี้ของจำเลยทั้งสองที่มีต่อ โจทก์เป็นเรื่องการเข้าซื้อ การค้าประกัน มูลความแห่งคดีย่อมเกี่ยวข้อกัน โจทก์ชอบที่จะฟ้องจำเลยทั้งสองเป็นคดีเดียวกันต่อศาลชั้นต้นนี้ได้ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 มาตรา 17 และมาตรา 7 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 5

ผู้ค้าประกันเป็นผู้บริโภครด้วย ผู้บริโภครได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง ผู้ค้าประกันความรับผิดชอบเพื่อลูกหนี้ชั้นต้นซึ่งเป็นผู้บริโภคร ผู้ค้าประกันมีฐานะเป็นผู้บริโภครด้วย ทั้งผู้ค้าประกันมีสิทธิที่จะยกข้อต่อสู้ใด ๆ ที่ลูกหนี้มีอยู่ขึ้นต่อสู้ได้ ผู้ค้าประกันซึ่งมิได้ค้าประกันในทางการค้าถือว่าเป็นผู้บริโภครก็ได้รับยกเว้นเช่นเดียวกัน⁵⁵

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6213/2561 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 มาตรา 3 ให้ความหมายของคำว่า "ผู้บริโภคร" ว่า ผู้บริโภครตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภครและให้หมายรวมถึง

⁵⁵ ศิริศักดิ์ จิงถาวรณ. (2567). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 20. น.28, 140

ผู้เสียหายตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย จากคำนิยามดังกล่าว บุคคลที่จะได้รับความคุ้มครองในฐานะผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 จึงหมายถึง บุคคลที่ต้องมีสิทธิหรือหน้าที่หรือความรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายทั้งสองลักษณะ ซึ่งในส่วนของกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคนั้น มี พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 3 บัญญัติให้ความหมายของคำว่า "ผู้บริโภค" ว่า ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ หรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ และหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้า หรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบแม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม คำนิยามดังกล่าวอาจมองได้ว่าไม่รวมถึงผู้ค้าประกันด้วย เพราะไม่ใช่ผู้ซื้อ ได้รับการเสนอ การชักชวน ใช้ หรือได้รับบริการโดยตรง แต่เมื่อพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 มิได้ระบุไว้ชัดเจนว่าผู้บริโภคหมายความว่าบุคคลที่เป็นผู้บริโภคในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เท่านั้น ทั้งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 35 ทวิ ก็ให้อำนาจคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาให้อำนาจกำหนดให้การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการที่กฎหมายกำหนดให้ทำหนังสือสัญญาเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาซึ่งคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาได้ออกประกาศในเรื่องให้ธุรกิจการให้กู้ยืมเงินเพื่อผู้บริโภคของสถาบันการเงินเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 ข้อ 3 (7) และเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 ข้อ 3 (4) ที่กำหนดไว้ทำนองเดียวกันว่าสัญญาทั้งสองประเภทที่กำหนดให้ผู้กู้หรือผู้เช่าซื้อต้องจัดหาผู้ค้าประกัน สัญญาค้ำประกันต้องมีค่าเดือนสำหรับผู้ค้าประกันไว้โดยค่าเดือนต้องมีขนาดตัวอักษรและข้อความตามที่ถูกกำหนดไว้หรือตามข้อ 9 ในประกาศเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาฯ ที่กำหนดว่าก่อนที่ผู้ให้เช่าซื้อจะใช้สิทธิบอกเลิกสัญญา ถ้าผู้ค้าประกันมีความประสงค์ ต้องให้สิทธิผู้ค้าประกันเป็นผู้เช่าซื้อต่อไปตามมูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อแสดงให้เห็นความประสงค์ว่ามุ่งจะคุ้มครองผู้ค้าประกันด้วย ซึ่งมาตรา 35 ทวิ ก็อยู่ในหมวด 2 ทวิ ว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญา นอกจากนี้ ยังปรากฏว่ามีกฎหมายอื่นบางฉบับที่มีลักษณะเป็นกฎหมายที่มีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองผู้บริโภค ได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 3 ที่ให้ความหมายของคำว่า "ผู้บริโภค" ว่า ผู้เข้าทำสัญญาในฐานะผู้ซื้อ ผู้เช่า ผู้เช่าซื้อ ผู้กู้ ผู้เอาประกัน หรือผู้เข้าทำสัญญาอื่นใดเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สิน บริการ หรือประโยชน์อื่นใดโดยมีค่าตอบแทน ทั้งนี้ การเข้าทำสัญญานั้นต้องเป็นไปโดยมิใช่เพื่อการค้าทรัพย์สิน บริการหรือประโยชน์อื่นใดนั้น และให้หมายความรวมถึงผู้เข้าทำสัญญาในฐานะผู้ค้าประกันของบุคคลดังกล่าวซึ่งมิได้กระทำเพื่อการค้าด้วย ประกอบกับยังมีพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 มาตรา 39 ที่บัญญัติว่าเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองผู้บริโภค ให้ธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจประกาศกำหนดให้สถาบันการเงินประเภทหนึ่งประเภทใดถือปฏิบัติในเรื่องดังต่อไปนี้ (3) การทำสัญญาค้ำประกันด้วยบุคคล โดยให้มีการระบุเงินของต้นเงินในสัญญา หรือมิให้มีการทำข้อตกลงให้ผู้ค้าประกันทำสัญญาค้ำประกันแบบไม่จำกัดจำนวน ซึ่งบทกฎหมายที่กล่าวมาได้บัญญัติคุ้มครองไปถึงผู้ค้าประกันในการเข้าทำสัญญาเพื่อผูกพันตนร่วมรับผิดชอบกับลูกหนี้ขั้นต้นที่เป็นผู้บริโภคด้วย โดยเฉพาะพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ที่ให้ความหมาย

โดยชัดเจนว่า ผู้บริโภคหมายความว่าผู้เข้าทำสัญญาในฐานะผู้ค้าประกันซึ่งมิได้กระทำเพื่อการค้าด้วย จึงย่อมเป็นที่เห็นได้โดยประจักษ์ว่า ผู้อยู่ในฐานะผู้บริโภคไม่ว่าตามบทกฎหมายฉบับใดที่มีลักษณะหรือเจตนารมณ์ในการคุ้มครองผู้บริโภคย่อมอยู่ในความหมายของคำว่า "ผู้บริโภค" ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 บัญญัติไว้ ฟังได้ว่าจำเลยที่ 2 เป็นผู้บริโภค จึงมีสิทธิได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมที่เป็นค่าขึ้นศาลตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 18 บรรคหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3503/2563 คดีนี้จำเลยทั้งสองขาดนัดยื่นคำให้การ และศาลชั้นต้นให้สืบพยานไปฝ่ายเดียวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 198 ทวิ บรรคสาม (2) ประกอบพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 7 เมื่อในการสืบพยานหลักฐานของโจทก์ โจทก์มีหนังสือมอบอำนาจของโจทก์ที่ระบุว่า ก. เป็นกรรมการผู้จัดการใหญ่มีอำนาจกระทำการแทนโจทก์ และ ก. มอบอำนาจให้ ญ. มีอำนาจลงนามในสัญญาเช่าซื้อกับมีอำนาจตั้งบุคคลอื่นเป็นผู้รับมอบอำนาจ ญ. จึงมีอำนาจลงลายมือชื่อมอบอำนาจให้บุคคลใดลงลายมือชื่อในสัญญาเช่าซื้อแทนโจทก์ได้ การที่ ญ. มอบอำนาจช่วงอีกทอดหนึ่งให้ ร. ลงลายมือชื่อในสัญญาเช่าซื้อ แล้วปรากฏลายมือชื่อ ร. ลงไว้ในช่องผู้ให้เช่าซื้อในสัญญาเช่าซื้อเป็นลำดับ ซึ่งศาลล่างทั้งสองมิได้ตั้งใจสงสัยเกี่ยวกับลายมือชื่อ ร. ที่ลงไว้ในสัญญาเช่าซื้อแทนโจทก์ พยานบุคคลและพยานเอกสารที่โจทก์นำสืบมาเพียงฝ่ายเดียวในคดีโดยจำเลยทั้งสองขาดนัดยื่นคำให้การ จึงมีรายละเอียดข้อสำคัญพอให้เห็นได้ว่า คำฟ้องของโจทก์มีมูลและไม่ขัดต่อกฎหมาย ทั้งรับฟังได้ว่าโจทก์มอบอำนาจให้ ร. ลงลายมือชื่อในสัญญาเช่าซื้อแทนโจทก์แล้วโจทก์ประกอบธุรกิจให้เช่าซื้อทรัพย์สิน การดำเนินการอันเกี่ยวกับธุรกิจของโจทก์ย่อมมีการลงทุนและเสียค่าใช้จ่าย ทั้งโจทก์ย่อมมุ่งหวังผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการลงทุนประกอบธุรกิจของตนบ้างเป็นธรรมดา ดังนั้น การที่โจทก์คิดค่าเช่าซื้อตามสัญญาโดยนำเงินลงทุนที่โจทก์ใช้จ่ายไปเกี่ยวกับรถยนต์ที่เช่าซื้อมาคำนวณรวมกับดอกเบี้ยในแต่ละงวด เพื่อให้ตนได้รับประโยชน์หรือกำไรในเชิงธุรกิจของตน และการคิดคำนวณผลประโยชน์ของโจทก์เช่นนั้นมิได้สูงเกินสมควรหากยังคงอยู่ภายใต้มาตรฐานแห่งเศรษฐกิจกับความเป็นจริงของค่าครองชีพของประชาชนในสังคม ทั้งมิได้เป็นการคิดคำนวณผลประโยชน์ที่ต้องห้ามต่อกฎหมายด้วยแล้ว จึงยังมีอาจกล่าวว่าการคิดค่าเช่าซื้อตามสัญญาเช่าซื้อของโจทก์เป็นไปโดยไม่เป็นธรรม ส่วนข้อตกลงเกี่ยวกับค่าขาดราคาหรือเบี้ยปรับอันพึงชดใช้แก่กันนั้น เป็นเพียงข้อกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับค่าเสียหายภายหลังจากเลิกสัญญาที่คู่สัญญาสามารถตกลงกันได้ โจทก์ก็หาได้นำนี้ดังกล่าวไปรวมไว้เป็นส่วนหนึ่งของค่าเช่าซื้อดังที่จำเลยทั้งสองเข้าใจและอ้างมาในฎีกา ข้อตกลงในสัญญาเช่าซื้อจึงมิใช่ข้อตกลงสำเร็จรูปที่ทำให้โจทก์ผู้ประกอบการค้า หรือผู้กำหนดสัญญาสำเร็จรูปได้เปรียบจำเลยที่ 1 คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเกินสมควร หรือมีลักษณะหรือมีผลให้จำเลยที่ 1 ต้องปฏิบัติหรือรับภาระเกินกว่าที่วิญญูชนจะพึงคาดหมายได้ตามปกติ อันต้องด้วยลักษณะของข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมตามพระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2550 เมื่อข้อเท็จจริงตามคำฟ้องและทางนำสืบของโจทก์ฟังได้ว่าจำเลยที่ 1 เพิ่งผิต้นไม่ชำระค่าเช่าซื้อแก่โจทก์เพียง 2 งวดติดต่อกัน และโจทก์ยังมิได้มีหนังสือบอกกล่าวทวง

ถามเพื่อใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาต่อจำเลยที่ 1 โดยชอบ ข้อเท็จจริงกลับได้ความต่อไปตามคำฟ้องและคำเบิกความของ น. ผู้รับมอบอำนาจช่วงโจทก์ว่า โจทก์เป็นฝ่ายติดตามยึดรถยนต์ที่เช่าซื้อคืนจากจำเลยที่ 1 สอดคล้องกับรายละเอียดในใบแจ้งให้จำเลยที่ 1 ชื้อทรัพย์ ที่ระบุถึงเรื่องที่โจทก์เป็นฝ่ายติดตามรถยนต์คืน โดยไม่ปรากฏว่าจำเลยที่ 1 โต้แย้งคัดค้านในการนั้น พฤติการณ์ของโจทก์ที่ติดตามยึดรถยนต์ที่เช่าซื้อคืนจากจำเลยที่ 1 และจำเลยที่ 1 คู่สัญญาฝ่ายที่ผิคนัดยินยอมส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อให้แก่โจทก์โดยไม่อิดเอื้อนเช่นนี้ ย่อมถือได้ว่าโจทก์และจำเลยที่ 1 ต่างสมัครใจเลิกสัญญาเช่าซื้อต่อกันโดยปริยาย อันเป็นผลให้คู่สัญญาไม่มีสิทธิและหน้าที่ตามสัญญาต่อกันอีก โจทก์ไม่อาจอาศัยข้อตกลงตามสัญญาเช่าซื้อเรียกร้องค่าขาดราคาจากจำเลยที่ 1 ได้ จำเลยที่ 2 ผู้ค้าประกันย่อมไม่ต้องรับผิดชอบในส่วนนี้ด้วย

3.3 พระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540

ข้อตกลงที่ไม่เป็นธรรมให้มีผลใช้บังคับเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี

มาตรา 4 ข้อตกลงในสัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจการค้า หรือวิชาชีพ หรือในสัญญาสำเร็จรูป หรือในสัญญาขายฝากที่ทำให้ผู้ประกอบธุรกิจการค้า หรือวิชาชีพหรือผู้กำหนดสัญญาสำเร็จรูป หรือผู้ซื้อฝากได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเกินสมควร เป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม และให้มีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น

ในกรณีที่มีข้อสงสัย ให้ตีความสัญญาสำเร็จรูปไปในทางที่เป็นคุณแก่ฝ่ายซึ่งมิได้เป็นผู้กำหนดสัญญาสำเร็จรูปนั้น

ข้อตกลงที่มีลักษณะหรือมีผลให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติหรือรับภาระเกินกว่าที่วิญญูชนจะพึงคาดหมายได้ตามปกติ เป็นข้อตกลงที่อาจถือได้ว่าทำให้ได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น

- (1) ข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดที่เกิดจากการผิดสัญญา
- (2) ข้อตกลงให้ต้องรับผิดหรือรับภาระมากกว่าที่กฎหมายกำหนด
- (3) ข้อตกลงให้สัญญาสิ้นสุดลงโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร หรือให้สิทธิบอกเลิกสัญญาได้โดยอีกฝ่ายหนึ่งมิได้ผิดสัญญาในข้อสาระสำคัญ
- (4) ข้อตกลงให้สิทธิที่จะไม่ปฏิบัติตามสัญญาข้อหนึ่งข้อใด หรือปฏิบัติตามสัญญาในระยะเวลาที่ล่าช้าได้โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร
- (5) ข้อตกลงให้สิทธิคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเรียกร้องหรือกำหนดให้อีกฝ่ายหนึ่งต้องรับภาระเพิ่มขึ้นมากกว่าภาระที่เป็นอยู่ในเวลาทำสัญญา
- (6) ข้อตกลงในสัญญาขายฝากที่ผู้ซื้อฝากกำหนดราคาสินไถ่สูงกว่าราคาขายบวกอัตราดอกเบี้ยเกินกว่าร้อยละสิบห้าต่อปี
- (7) ข้อตกลงในสัญญาเช่าซื้อที่กำหนดราคาเช่าซื้อ หรือกำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องรับภาระสูงเกินกว่าที่ควร

(8) ข้อตกลงในสัญญาบัตรเครดิตที่กำหนดให้ผู้บริโภคต้องชำระดอกเบี้ย เบี้ยปรับ ค่าใช้จ่ายหรือประโยชน์อื่นใดสูงเกินกว่าที่ควรในกรณีที่ดินนดหรือที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการผิदनชำระหนี้

(9) ข้อตกลงที่กำหนดวิธีคิดดอกเบี้ยทบต้นที่ทำให้ผู้บริโภคต้องรับภาระสูงเกินกว่าที่ควร

ในการพิจารณาข้อตกลงที่ทำให้ได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งตามวรรคสาม จะเป็นการได้เปรียบเกินสมควรหรือไม่ให้นำมาตรา 10 มาใช้โดยอนุโลม

มาตรา 10 ในการวินิจฉัยว่าข้อสัญญาจะมีผลบังคับเพียงใดจึงจะเป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี ให้พิจารณาถึงพฤติการณ์ทั้งปวง รวมทั้ง

(1) ความสุจริต อำนาจต่อรอง ฐานะทางเศรษฐกิจ ความรู้ความเข้าใจ ความสันติชัดเจน ความคาดหวัง แนวทางที่เคยปฏิบัติ ทางเลือกอย่างอื่น และทางได้เสียทุกอย่างของคู่สัญญาตามสภาพที่เป็นจริง

(2) ปกติประเพณีของสัญญาชนิดนั้น

(3) เวลาและสถานที่ในการทำสัญญาหรือในการปฏิบัติตามสัญญา

(4) การรับภาระที่หนักกว่ามากของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2767/2560 สัญญาเช่าซื้อเป็นสัญญาเช่าประเภทหนึ่งที่มีคํานั่นว่าจะขายทรัพย์สินให้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้เช่า โจทก์ในฐานะผู้ให้เช่าซื้อจึงมีหน้าที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อให้แก่ผู้เช่าซื้อได้ใช้หรือได้รับประโยชน์ในสภาพที่เรียบร้อยและสมบูรณ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 537 และมาตรา 572 โดยไม่อาจอ้างวิธีการทำธุรกรรมหรือการได้มาของรถที่โจทก์นำมาให้เช่าซื้อนั้นมาปฏิเสธความรับผิดชอบ เนื่องจากโจทก์มีฐานะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ตามสัญญาเช่าซื้อ เมื่อโจทก์ส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อให้แก่จำเลยที่ 1 โดยรถยนต์มีความชำรุดบกพร่องไม่มีความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งหมายจะใช้เป็นปกติ โจทก์จึงเป็นฝ่ายผิดสัญญาเช่าซื้อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 572 และมาตรา 549 ข้อตกลงตามสัญญาเช่าซื้อที่ระบุว่าเจ้าของไม่ต้องรับผิดชอบความชำรุดบกพร่องใดๆ ไม่ว่าตรวจพบขณะส่งมอบหรือไม่ นั้น แม้ทบัญญัติเรื่องความรับผิดชอบความชำรุดบกพร่องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 472 และมาตรา 473 คู่สัญญาสามารถตกลงกันได้เพราะมิใช่ข้อกำหนดอันเกี่ยวข้องกับความเสี่ยงที่ตกลงเปลี่ยนแปลงไม่ได้ แต่ข้อตกลงที่ยกเว้นความชำรุดบกพร่องที่ไม่เป็นประจักษ์ในขณะส่งมอบและเป็นเรื่องที่ควรอยู่ในความรู้เห็นของผู้ประกอบธุรกิจ ย่อมเป็นที่เห็นได้ว่าข้อตกลงลักษณะดังกล่าวก่อให้เกิดความได้เปรียบแก่ผู้เช่าซื้อในฐานะผู้บริโภคเกินสมควรย่อมไม่อาจใช้บังคับได้ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 4 และมาตรา 6 เมื่อสัญญาเช่าซื้อเป็นสัญญาต่างตอบแทนและโจทก์เป็นฝ่ายผิดสัญญา จำเลยที่ 1 ผู้เช่าซื้อซึ่งมิได้เป็นฝ่ายผิदनหรือผิดสัญญาย่อมมีสิทธิที่จะไม่ยอมชำระหนี้จนกว่าโจทก์จะชำระหนี้หรือขอปฏิบัติการชำระหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 369 โดยการจัดการแก้ไขรถยนต์ที่เช่าซื้อให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ตามประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญาหรือเปลี่ยนรถคันใหม่ให้แก่ผู้เช่าซื้อ คดีนี้โจทก์ไม่มีสิทธิบอกเลิกสัญญา เมื่อจำเลยที่ 1 นำรถยนต์ที่เช่าซื้อส่งมอบ

กลับคืนแก่โจทก์จึงเป็นการบอกเลิกสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 สัญญาเช่าซื้อเป็นอันเลิกกัน โจทก์จึงไม่มีสิทธิฟ้องให้จำเลยทั้งสองรับผิดชอบตามสัญญาเช่าซื้อและสัญญาค้ำประกันได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3503/2563 คดีนี้จำเลยทั้งสองขาดนัดยื่นคำให้การ และศาลชั้นต้นให้สืบพยานไปฝ่ายเดียวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 198 ทวิ วรรคสาม (2) ประกอบพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 7 เมื่อในการสืบพยานหลักฐานของโจทก์ โจทก์มีหนังสือมอบอำนาจของโจทก์ที่ระบุว่า ก. เป็นกรรมการผู้จัดการใหญ่มีอำนาจกระทำการแทนโจทก์ และ ก. มอบอำนาจให้ ญ. มีอำนาจลงนามในสัญญาเช่าซื้อกับมีอำนาจตั้งบุคคลอื่นเป็นผู้รับมอบอำนาจ ญ. จึงมีอำนาจลงลายมือชื่อมอบอำนาจให้บุคคลใดลงลายมือชื่อในสัญญาเช่าซื้อแทนโจทก์ได้ การที่ ญ. มอบอำนาจช่วงอีกทอดหนึ่งให้ ร. ลงลายมือชื่อในสัญญาเช่าซื้อ แล้วปรากฏลายมือชื่อ ร. ลงไว้ในช่องผู้ให้เช่าซื้อในสัญญาเช่าซื้อเป็นลำดับ ซึ่งศาลล่างทั้งสองมิได้ใส่ใจสงสัยเกี่ยวกับลายมือชื่อ ร. ที่ลงไว้ในสัญญาเช่าซื้อแทนโจทก์ พยานบุคคลและพยานเอกสารที่โจทก์นำสืบมาเพียงฝ่ายเดียวในคดีโดยจำเลยทั้งสองขาดนัดยื่นคำให้การ จึงมีรายละเอียดข้อสำคัญพอให้เห็นได้ว่าคำฟ้องของโจทก์มีมูลและไม่ขัดต่อกฎหมาย ทั้งรับฟังได้ว่าโจทก์มอบอำนาจให้ ร. ลงลายมือชื่อในสัญญาเช่าซื้อแทนโจทก์แล้วโจทก์ประกอบธุรกิจให้เช่าซื้อทรัพย์สิน การดำเนินการอันเกี่ยวกับธุรกิจของโจทก์ย่อมมีการลงทุนและเสียค่าใช้จ่าย ทั้งโจทก์ย่อมมุ่งหวังผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการลงทุนประกอบธุรกิจของตนบ้างเป็นธรรมดา ดังนั้น การที่โจทก์คิดค่าเช่าซื้อตามสัญญาโดยนำเงินลงทุนที่โจทก์ใช้จ่ายไปเกี่ยวกับรถยนต์ที่เช่าซื้อมาคำนวณรวมกับดอกเบี้ยในแต่ละงวด เพื่อให้ตนได้รับประโยชน์หรือกำไรในเชิงธุรกิจของตน และการคิดคำนวณผลประโยชน์ของโจทก์เช่นนั้นมิได้สูงเกินสมควรหากยังคงอยู่ภายใต้มาตรฐานแห่งเศรษฐกิจกับความเป็นจริงของค่าครองชีพของประชาชนในสังคม ทั้งมิได้เป็นการคิดคำนวณผลประโยชน์ที่ต้องห้ามต่อกฎหมายด้วยแล้ว จึงยังมีอากกล่าวว่าการคิดค่าเช่าซื้อตามสัญญาเช่าซื้อของโจทก์เป็นไปโดยไม่เป็นธรรม ส่วนข้อตกลงเกี่ยวกับค่าขาดราคาหรือเบี้ยปรับอันพึงชดใช้แก่กันนั้น เป็นเพียงข้อกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับค่าเสียหายภายหลังจากเลิกสัญญาที่คู่สัญญาสามารถตกลงกันได้ โจทก์ก็หาได้นำหนี้ดังกล่าวไปรวมไว้เป็นส่วนหนึ่งของค่าเช่าซื้อดังที่จำเลยทั้งสองเข้าใจและอ้างมาในฎีกา ข้อตกลงในสัญญาเช่าซื้อจึงมิใช่ข้อตกลงสำเร็จรูปที่ทำให้โจทก์ผู้ประกอบการค้า หรือผู้กำหนดสัญญาสำเร็จรูปได้เปรียบจำเลยที่ 1 คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเกินสมควร หรือมีลักษณะหรือมีผลให้จำเลยที่ 1 ต้องปฏิบัติหรือรับภาระเกินกว่าที่วิญญูชนจะพึงคาดหมายได้ตามปกติ อันต้องด้วยลักษณะของข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมตามพระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2550 เมื่อข้อเท็จจริงตามคำฟ้องและทางนำสืบของโจทก์ฟังได้ว่าจำเลยที่ 1 เพ็งผัดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อแก่โจทก์เพียง 2 งวดติดต่อกัน และโจทก์ยังมีได้หนังสือบอกกล่าวทวงถามเพื่อใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาต่อจำเลยที่ 1 โดยชอบ ข้อเท็จจริงกลับได้ความต่อไปตามคำฟ้องและคำเบิกความของ น. ผู้รับมอบอำนาจช่วงโจทก์ว่า โจทก์เป็นฝ่ายติดตามยึดรถยนต์ที่เช่าซื้อคืนจากจำเลยที่ 1 สอดคล้องกับรายละเอียดในใบแจ้งให้จำเลยที่ 1 ซื้อทรัพย์สิน ที่ระบุถึงเรื่องที่โจทก์เป็นฝ่ายติดตามรถยนต์คืน โดยไม่ปรากฏว่าจำเลยที่ 1 โต้แย้งคัดค้านในการนั้น พฤติการณ์ของโจทก์ที่ติดตามยึดรถยนต์ที่เช่าซื้อคืนจากจำเลยที่ 1 และ

จำเลยที่ 1 คู่สัญญาฝ่ายที่ผิดนัดยินยอมส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อให้แก่โจทก์โดยไม่อิดเอื้อนเช่นนี้ ย่อมถือได้ว่า โจทก์และจำเลยที่ 1 ต่างสมัครใจเลิกสัญญาเช่าซื้อต่อกันโดยปริยาย อันเป็นผลให้คู่สัญญาไม่มีสิทธิและหน้าที่ ตามสัญญาต่อกันอีก โจทก์ไม่อาจอาศัยข้อตกลงตามสัญญาเช่าซื้อเรียกร้องค่าขาดราคาจากจำเลยที่ 1 ได้ จำเลยที่ 2 ผู้ค้าประกันย่อมไม่ต้องรับผิดชอบในส่วนนี้ด้วย

3.4 พระราชกฤษฎีกากำหนดให้การประกอบธุรกิจการให้เช่าซื้อและการให้เช่าแบบสลิซซิงรถยนต์ และรถจักรยานยนต์อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 พ.ศ. 2568

เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2568 มีการประกาศพระราชกฤษฎีกากำหนดให้การประกอบธุรกิจการให้เช่าซื้อ และการให้เช่าแบบสลิซซิงรถยนต์และรถจักรยานยนต์อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 พ.ศ. 2568 ซึ่งเหตุผลในการออกพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวเนื่องจากการประกอบธุรกิจการให้เช่าซื้อและการให้เช่าแบบสลิซซิงรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจทางการเงินซึ่งมีลักษณะคล้ายการให้สินเชื่อที่เป็นแหล่ง เงินทุนสำหรับประชาชน และมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวม และต่อประชาชนผู้ใช้บริการในวงกว้าง ประกอบกับปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายควบคุมการประกอบธุรกิจดังกล่าวเป็นการเฉพาะ สมควรกำหนดให้การ ประกอบธุรกิจดังกล่าวอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 เพื่อให้การกำกับดูแล การประกอบธุรกิจเป็นไปอย่างเหมาะสม โดยพระราชกฤษฎีกานี้มีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนด 180 วันนับแต่วันที่ 5 มิถุนายน 2568 ซึ่งเป็นวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา โดยพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวนี้นี้มีผลใช้บังคับวันที่ 2 ธันวาคม 2568 ตามมาตรา 2 โดยสาระสำคัญเป็นเรื่องการกำหนดอัตราดอกเบี้ยและค่าบริการต่างๆ ไม่ว่าจะเรียกชื่อเป็น อย่างอื่น รวมทั้งข้อมูลอื่นใดเกี่ยวกับผู้ประกอบธุรกิจนั้นไว้ในที่เปิดเผย ณ สำนักงานของผู้ประกอบธุรกิจ ตาม มาตรา 7 โดยธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจออกประกาศกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจต้องปฏิบัติตาม การทำนิติ กรรมหรือสัญญา วิธีการคำนวณผลประโยชน์ ข้อปฏิบัติในกรณีสัญญาให้สิทธิผู้ประกอบธุรกิจเปลี่ยนแปลงสัญญา ได้โดยฝ่ายเดียวตามมาตรา 8 วิธีการคำนวณอัตราค่าบริการรายปี และธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจประกาศ กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจปฏิบัติ ได้แก่ ดอกเบี้ยที่อาจเรียกได้ ค่าบริการที่อาจเรียกได้ เงินมัดจำที่อาจเรียกได้ หลักประกันเป็นทรัพย์สินที่อาจเรียกได้ ผลประโยชน์ที่อาจเรียกได้จากการทำธุรกรรม เบี้ยปรับที่อาจเรียกได้ ตาม มาตรา 10 อย่างไรก็ตาม พระราชกฤษฎีกานี้ ไม่ใช่บังคับกับสถาบันการเงินและสถาบันการเงินเฉพาะกิจตาม กฎหมายว่าด้วยธุรกิจสถาบันการเงิน สหกรณ์ตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมิใช่นิติบุคคล นิติ บุคคลอื่นซึ่งรัฐมนตรีประกาศกำหนดตามมาตรา 4

3.5 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551

สำหรับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีผู้บริโภคนั้นต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551⁵⁶ ซึ่งเป็นกฎหมายที่เป็นบทเฉพาะและเป็นการยกเว้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งเป็นกฎหมายที่เป็นบททั่วไป⁵⁷

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กำหนดวิธีพิจารณาที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากวิธีพิจารณาความแพ่งทั่วไป มุ่งคุ้มครองผู้บริโภคและเอื้อให้ผู้บริโภคใช้สิทธิเรียกร้องทางศาลได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว ประหยัด และเป็นธรรม เพื่อให้ผู้บริโภคเข้าถึงความยุติธรรมจากศาลได้ง่ายขึ้น และคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคและหน้าที่ตามกฎหมายสาระบัญญัติ เนื่องจากผู้ประกอบการธุรกิจที่ไม่สุจริตนั้นจะใช้ความรู้ ความสันทัดจัดเจนทางกฎหมายเอาเปรียบผู้บริโภคตั้งแต่เริ่มก่อนนิติกรรมสัญญา ดังนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 จึงต้องบังคับใช้แก่คดีผู้บริโภคเท่านั้น⁵⁸

โดยพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้ปรับเปลี่ยนระบบวิธีพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งมีลักษณะค่อนข้างไปทางระบบกล่าวหาเป็นระบบที่ค่อนข้างไปทางระบบไต่สวน⁵⁹ โดยขั้นตอนดำเนินคดีผู้บริโภคมุ่งยึดตามแนวทางของคดีโมโนสแอรเป็นหลัก⁶⁰ สังเกตได้จากไม่ว่าจะเป็นพยานที่คู่ความฝ่ายใดอ้างหรือพยานที่ศาลเรียกมาเองให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยาน คู่ความหรือทนายความจะซักถามพยานได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล และให้ศาลมีอำนาจซักถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใด ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดี แม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมในอันที่จะให้ได้ความชัดเจน ให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานมาสืบได้เองตามที่เห็นว่าสมควร อีกทั้งศาลมีอำนาจให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบและรวบรวม

⁵⁶ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

มาตรา 6 ให้ประธานศาลฎีการักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกข้อกำหนดเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีผู้บริโภคเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็วและเที่ยงธรรม แต่ข้อกำหนดดังกล่าวจะต้องไม่ทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีของคู่ความลดน้อยลง

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามพระราชบัญญัตินี้ เมื่อได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

มาตรา 7 กระบวนการพิจารณาคดีผู้บริโภคให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามมาตรา 6 ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อกำหนดดังกล่าว ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

⁵⁷ นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ. (2563). กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค พิมพ์ครั้งที่ 2 (แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. น. 210

⁵⁸ ธานิศ เกศพิทักษ์. (2551). กฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ: ยูเนียน อุลตราไวโอเล็ต. น. 1-3, นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ. (2563). เรื่องเดียวกัน. น. 210 และเอื้อน ขุนแก้ว. (2566). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร. น. 1, 3-4

⁵⁹ ธานิศ เกศพิทักษ์. (2551). เรื่องเดียวกัน. น.3-4, 109, 119, ธนียพร พงศ์กระพันธ์. (2560). บทบาทของเจ้าพนักงานคดีในกระบวนการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551. วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน. 21(1). น. 83 และธนียพร พงศ์กระพันธ์, สุนิสา ช่อแก้ว. (2561). การนำพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ไปปฏิบัติและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ. 8(1). น.179 และศิริศักดิ์ จีงถาวรณ. (2567). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 20. น.6, 168, 194

⁶⁰ ธานิศ เกศพิทักษ์. (2551). เรื่องเดียวกัน. น. 3-4, 109

พยานหลักฐานที่จำเป็นแล้วรายงานให้ศาลทราบซึ่งถือเป็นเครื่องมือสำคัญให้ศาลใช้ในการแสวงหาข้อเท็จจริงด้วยตนเอง

เรื่องที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคบัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว⁶¹ เช่น การแก้ไขการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบหรือผิดหลงตามมาตรา 9 การคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในการทำนิติกรรมสัญญาไม่นำกฎหมายที่บังคับให้นิติกรรมใดต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบจึงจะฟ้องร้องบังคับคดีได้ มาใช้บังคับในกรณีผู้บริโภคฟ้องบังคับให้ผู้ประกอบธุรกิจชำระหนี้ตามมาตรา 10 การให้ถือว่า ประกาศ โฆษณา คำรับรอง หรือข้อตกลงใด ๆ นอกจากสัญญาเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาตามมาตรา 11 การให้ผู้ประกอบธุรกิจต้องใช้สิทธิหรือกระทำการชำระหนี้ด้วยความสุจริตโดยคำนึงถึงมาตรฐานทางการค้าที่เหมาะสมภายใต้ระบบธุรกิจที่เป็นธรรมตามมาตรา 12 การคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคเกี่ยวกับอายุความตามมาตรา 13 และมาตรา 14 การยื่นหรือขยายระยะเวลาตามมาตรา 15 เขตอำนาจศาล ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคเป็นจำเลยตามมาตรา 17 ให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สมาคมหรือมูลนิธิที่ได้รับการรับรองมีอำนาจฟ้องและดำเนินแทนผู้บริโภคได้ตามมาตรา 19 การมีคำสั่งให้แก้ไขคำฟ้องให้ถูกต้องหรือชัดเจนตามมาตรา 20 การดำเนินการในวันนัดพิจารณาตามมาตรา 24 การยื่นคำให้การของจำเลยตามมาตรา 26 ประเด็นข้อพิพาทที่อยู่ในความรู้เห็นโดยเฉพาะของคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจ ให้การพิจารณาพิพากษา ตกลงอยู่กับฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจตามมาตรา 29 กรณีฟ้องผู้ประกอบธุรกิจรายเดียวกัน เมื่อคดีก่อนพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ศาลในคดีหลังอาจให้ถือว่าข้อเท็จจริงตามคดีก่อนโดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐานตามมาตรา 30 การอ้างอิงพยานหลักฐานตามมาตรา 31 การแจ้งประเด็นข้อพิพาทตามมาตรา 32 กรณีที่พยานวิสัยที่จะหยั่งรู้ได้แม้ว่าความเสียหายแท้จริงมีเพียงใด ศาลอาจแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งได้ในเวลาไม่เกิน 10 ปีตามมาตรา 40 การให้ผู้ประกอบธุรกิจต้องรับผิดชอบสินค้าใหม่ทดแทนการแก้ไขซ่อมแซมสินค้าที่ชำรุดบกพร่องตามมาตรา 41 การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษตามมาตรา 42 ให้ผู้ประกอบธุรกิจรับสินค้าคืนมาแก้ไขหรือเปลี่ยนให้ใหม่หรือใช้ราคาตามสมควร ห้ามจำหน่ายสินค้าหรือเก็บสินค้าที่ยังไม่จำหน่ายคืนจนกว่าจะแก้ไขให้ปลอดภัย หรือให้ทำลายสินค้าตามมาตรา 43 ให้ศาลมีอำนาจเรียกหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้น บุคคลที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของนิติบุคคลเข้าเป็นจำเลยร่วมตามมาตรา 44 การขออนุญาตอุทธรณ์ตามมาตรา 48 วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาตามมาตรา 63

หลักการสำคัญเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินคดีสรุปได้ดังนี้

1) การใช้สิทธิและการชำระหนี้ กรณีความเสียหายเกิดขึ้นต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัย ใช้มาตรฐานทางการค้าภายใต้ระบบธุรกิจที่เป็นธรรม⁶² เพิ่มอายุความจาก 1 ปีนับจากวันที่ผู้ต้องเสียหายรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้ที่จะพึงต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน ในคดีละเมิดทางแพ่งทั่วไป เป็น 3 ปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ประกอบธุรกิจที่ต้องรับผิดชอบ แต่ไม่เกิน 10 ปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหาย⁶³

⁶¹ ธานีศ เกศพิทักษ์. (2551). เรื่องเดียวกัน. น. 2, เอื้อน ขุนแก้ว. (2566). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 58. น. 19

⁶² มาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

⁶³ มาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

2) การที่ผู้บริโภคมองคดียุติได้โดยสะดวกสามารถฟ้องด้วยวาจาหรือหนังสือก็ได้ โดยเจ้าพนักงานคดีให้ความช่วยเหลือ⁶⁴ โดยประธานศาลฎีกาออกข้อกำหนดเพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็วและเป็นธรรม⁶⁵ กรณีผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้องให้ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมทั้งปวง เว้นแต่ค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุด⁶⁶ กรณีผู้ประกอบการยื้อย่นฟ้องคดีผู้บริโภค ให้ฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล⁶⁷ การส่งเอกสารในคดีสามารถส่งโดยวิธีการอื่นที่ไม่ใช่เจ้าพนักงานศาลได้⁶⁸ ศาลต้องกำหนดวันนัดพิจารณาคดีโดยเร็ว⁶⁹ เปิดโอกาสให้คู่ความโต้เถียงกันหรือประนีประนอมก่อนหากไกล่เกลี่ยกันไม่ได้จึงพิจารณาคดีต่อไป⁷⁰ ในการนั่งพิจารณาต้องรวดเร็วเพื่อเป็นการเยียวยาผู้บริโภคซึ่งเป็นผู้ได้รับความเสียหาย⁷¹ ให้เจ้าพนักงานคดีช่วยจัดทำบัญชีระบายน⁷² การนั่งพิจารณาคดีติดต่อกัน⁷³ ศาลมีอำนาจเรียกพยานมาสืบได้เองและศาลเป็นผู้ชักถาม⁷⁴ นอกจากนี้ยังให้ศาลมีอำนาจเรียกหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้น บุคคลที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานมาเป็นจำเลยร่วม และศาลพิพากษาให้บุคคลเหล่านั้นร่วมรับผิดชอบ⁷⁵

3) ต้องการคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งมีความรู้จำกัด เนื่องจากกระบวนการผลิตสินค้าหรือการให้บริการในปัจจุบัน ใช้เทคโนโลยีซับซ้อน ผู้บริโภคไม่อาจเข้าใจได้ง่าย⁷⁶ โดยให้มีหน่วยงานที่มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคได้⁷⁷ เช่น คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค เลขาธิการคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สมาคมหรือมูลนิธิที่คณะกรรมการ

⁶⁴ มาตรา 4 และมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 6 และข้อ 7 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

⁶⁵ มาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

⁶⁶ มาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

⁶⁷ มาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

⁶⁸ มาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 10 และข้อ 12 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

⁶⁹ มาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 9 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

⁷⁰ มาตรา 25 และมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 14 และข้อ 15 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

⁷¹ มาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 9 และข้อ 37 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

⁷² มาตรา 32 และมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 17-20 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

⁷³ มาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

⁷⁴ มาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

⁷⁵ มาตรา 44 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 28 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

⁷⁶ หมายเหตุท้าย พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

⁷⁷ หมายเหตุท้าย พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 และมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 แก้ไขโดย พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556

คุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรอง โดยในการดำเนินคดีมีเจ้าพนักงานคดีช่วยเหลือผู้บริโภคและช่วยเหลือศาล⁷⁸ ศาลต้องกำหนดประเด็นข้อพิพาทและแจ้งให้คู่ความทราบ⁷⁹ หลักการผลการพิจารณาพิพากษาจากเดิมในคดีแพ่งที่ผู้ใดกล่าวอ้างเป็นผู้พิสูจน์ แต่ในคดีผู้บริโภคให้ภาระการพิสูจน์เกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้อยู่เห็นโดยเฉพาะของผู้ประกอบธุรกิจไปตกอยู่ที่ผู้ประกอบธุรกิจ⁸⁰ และมีการยกเว้นหลักเรื่องแบบของนิติกรรม และหลักฐานเป็นหนังสือให้แก่ผู้บริโภค⁸¹ โดยการสืบพยานเอกสาร ผู้บริโภคสามารถนำสืบพยานบุคคลแทนเอกสารได้⁸² เมื่อศาลได้วินิจฉัยประเด็นข้อพิพาทแล้ว ให้ศาลในคดีหลังถือข้อเท็จจริงที่พิพาทอย่างเดียวกันกับคดีผู้บริโภคที่ผู้ประกอบธุรกิจรายเดียวกันถูกฟ้อง⁸³

5) ศาลมีอำนาจแก้ไขจำนวนค่าเสียหายหรือวิธีการบังคับคดีให้เหมาะสมได้ไม่ถือเป็นการพิพากษาเกินคำขอ⁸⁴ ศาลสงวนสิทธิในการแก้ไขคำพิพากษาในกรณีไม่อาจทราบความเสียหายที่แท้จริงได้⁸⁵ ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ⁸⁶ ศาลมีอำนาจพิพากษาให้เปลี่ยนสินค้า หรือชดใช้ราคาแทน⁸⁷ หรือเก็บสินค้าคืน ห้ามจำหน่าย หรือทำลายสินค้าอันตราย⁸⁸

6) ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคต้องพิจารณาคดีให้แล้วเสร็จภายในกำหนด 1 ปีนับแต่นำคดีลงสารบทความ⁸⁹

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ใช้บังคับกับการพิจารณาคดีผู้บริโภคโดยเฉพาะแต่บทบัญญัติในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เองมิได้กำหนดรายละเอียดของขั้นตอนกระบวนการพิจารณาคดีผู้บริโภคไว้ทั้งหมดอย่างละเอียด โดยเพียงแต่บัญญัติเป็นหลักการกว้าง ๆ และให้อำนาจประธานศาล

⁷⁸ มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

⁷⁹ มาตรา 32 และมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 19 และข้อ 20 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

⁸⁰ มาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

⁸¹ มาตรา 10 วรรคหนึ่งและวรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

⁸² มาตรา 10 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

⁸³ มาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

⁸⁴ มาตรา 39 และมาตรา 65 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 28 และข้อ 42 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

⁸⁵ มาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 28 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

⁸⁶ มาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 28 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

⁸⁷ มาตรา 41 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 28 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

⁸⁸ มาตรา 43 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 29 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

⁸⁹ มาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 37 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

ฎีกาออกข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาเพื่อกำหนดรายละเอียดของขั้นตอนกระบวนการพิจารณาคดีผู้บริโภคมุ่งให้พิจารณาคดีไปด้วยความสะดวก รวดเร็วและเป็นธรรม โดยต้องไม่ทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีลดน้อยลง⁹⁰

ประธานศาลฎีกาออกข้อกำหนดประธานศาลฎีกาโดยอาศัยอำนาจ มาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีผู้บริโภคเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรม โดยข้อกำหนดดังกล่าวจะต้องไม่ทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีของคู่ความลดน้อยลง⁹¹ โดยเมื่อข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษา แล้ว ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกานั้นจะมีผลใช้บังคับ ซึ่งต่อมามีข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ซึ่งประธานศาลฎีกา โดยความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ออกข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาโดยอาศัยอำนาจตามความใน มาตรา 4 มาตรา 6 มาตรา 16 มาตรา 25 มาตรา 48 มาตรา 49 มาตรา 53 และมาตรา 63 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2551 โดยมีผลใช้บังคับ ตั้งแต่วันที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มีผลใช้บังคับ คือ ตั้งแต่วันที่ 23 สิงหาคม 2551 เป็นต้นไป⁹² โดยประธานศาลฎีกาเป็นผู้รักษาการตามข้อกำหนดนี้⁹³

เรื่องที่มีข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 บัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว เช่น การฟ้องคดีตามข้อ 6 ถึงข้อ 8 การนัดพิจารณาตามข้อ 9 ถึงข้อ 12 การดำเนินคดีในวันนัดพิจารณาตามข้อ 13 ถึงข้อ 18 การสืบพยานหลักฐานตามข้อ 19 ถึงข้อ 24 วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาตามข้อ 25 ถึงข้อ 27 คำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดีตามข้อ 28 ถึงข้อ 29 อุทธรณ์ตามข้อ 30 ถึงข้อ 37 ฎีกาตามข้อ 38 ถึงข้อ 41 การบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งตามข้อ 42

3.6 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

การที่จะนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ในคดีผู้บริโภคได้ก็ต่อเมื่อพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

⁹⁰ ศิริศักดิ์ จีงถาวรณ. (2567). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 20. น.55

⁹¹ เอื้อน ขุนแก้ว. (2566). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 58. น.20

⁹² ข้อ 2 แห่ง ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

⁹³ ข้อ 5 แห่ง ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

มาตรา 7⁹⁴ กระบวนพิจารณาคดีผู้บริโภคนำไปเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามมาตรา 6 ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อกำหนดดังกล่าวให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

การนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม รวมถึงกฎหมายลำดับรองต่างๆ เช่น กฎกระทรวง ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ข้อกำหนดประธานศาลฎีกาซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ตลอดจนข้อบังคับของประธานศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องด้วย ซึ่งได้แก่

กฎกระทรวง ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2496) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477

กฎกระทรวง ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2502) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477

กฎกระทรวง ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2502) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477

กฎกระทรวง ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2535) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477

ข้อบังคับว่าด้วยการส่งคำคู่ความและเอกสารทางคดี พ.ศ. 2545

ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการส่งคำคู่ความหรือเอกสารต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ของศาลหรือต่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งโดยทางไปรษณีย์ โทรสาร หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2550

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการส่งหมายเรียกและคำฟ้องตั้งต้นคดีแก่จำเลย ณ ภูมิลำเนาหรือสำนักทำการงานของจำเลยนอกราชอาณาจักร พ.ศ. 2558

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการชำระค่าธรรมเนียมศาล พ.ศ. 2554

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการนำสืบพยานหลักฐาน และการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. 2556

ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการกำหนดค่าใช้จ่ายในการสืบพยานโดยระบบการประชุมทางจอภาพในคดีแพ่ง พ.ศ. 2557

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการขออนุญาตฎีกาในคดีแพ่ง พ.ศ. 2558

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการขออนุญาตฎีกาในคดีแพ่ง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2564

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ. 2559

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554

⁹⁴ มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไต่ถาม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไต่ถาม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2565

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการยื่น ส่ง และรับคำคู่ความและเอกสารทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2560

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการยื่น ส่ง และรับคำคู่ความและเอกสารทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการจัดทำสารบบความ สารบบคำพิพากษา และการรวบรวมเก็บรักษาเอกสารในสำนวนความในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2562

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2563

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไต่ถามก่อนฟ้อง พ.ศ. 2563

ทั้งนี้ นอกจากข้อกำหนดประธานศาลฎีกาซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้ว ในการพิจารณาคดีผู้บริโภคมียังมีข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาอื่น และระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมซึ่งมีผลใช้บังคับกับการพิจารณาคดีผู้บริโภคอีกด้วย เช่น

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการยื่นคำร้องขอและการบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทตามมาตรา 32 และการมีคำสั่งตามมาตรา 33 ตามพระราชบัญญัติการไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. 2562 พ.ศ. 2563

ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการดำเนินคดีแพ่งระหว่างที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Coronavirus Disease : COVID-19) พ.ศ. 2564

ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการกำหนดระยะเวลาการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรม พ.ศ. 2566

ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการกำหนดระยะเวลาการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2567

ในการดำเนินคดีผู้บริโภคนั้น กรณีสัญญาเช่าซื้อระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภค ซึ่งกรณีธุรกิจเช่าซื้อ มีประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฉบับนี้ ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา และประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา หากเป็นผู้ประกอบการแต่มีใช้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์ รถจักรยานยนต์ หรือเครื่องใช้ไฟฟ้า ก็จะไม่เป็นประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญามาบังคับใช้ สำหรับสัญญาระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภคอื่นจะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลักๆ ดังนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และประกาศคณะกรรมการต่างๆ ที่ออกโดยอาศัยอำนาจพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 พระราชกฤษฎีกากำหนดให้การประกอบ

ธุรกิจการให้เช่าซื้อและการให้เช่าแบบสลิซซิงรถยนต์และรถจักรยานยนต์อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 พ.ศ. 2568 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อกำหนดประธานศาลฎีกาที่ออกโดยอาศัยอำนาจพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ตลอดจนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และข้อกำหนดประธานศาลฎีกาที่ออกโดยอาศัยอำนาจประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง รวมทั้งระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมที่เกี่ยวข้องด้วย อีกทั้งพระราชบัญญัติอื่นๆ อีกจำนวนมาก ผู้วิจัยสรุปกฎหมายที่ใช้บังคับในการดำเนินคดีผู้บริโภค กรณีสัญญาเช่าซื้อ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตารางสรุปกฎหมายที่มีผลใช้บังคับในการดำเนินคดีผู้บริโภค กรณีสัญญาเช่าซื้อ

	คดีผู้บริโภค			คดีแพ่ง
	ธุรกิจให้เช่าซื้อ รถยนต์หรือ รถจักรยานยนต์	ธุรกิจให้เช่าซื้อ เครื่องใช้ไฟฟ้า	มิใช่ธุรกิจให้เช่าซื้อ รถยนต์ รถจักรยานยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้า	
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ สัญญาเช่าซื้อ และสัญญาค้ำประกัน	/	/	/	/
พรบ.คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522	/	/	/	X
ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง กำหนดให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์ และ รถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา	/	X	X	X
ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง กำหนดให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ ควบคุมสัญญา	X	/	X	X
พรบ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540	/	/	/	/
พรฎ.กำหนดให้การประกอบธุรกิจการให้เช่าซื้อและ การให้เช่าแบบสลิซซิงรถยนต์และรถจักรยานยนต์อยู่ ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบัน การเงิน พ.ศ. 2551 พ.ศ. 2568	/	X	X	X
พรบ.วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551	/	/	/	X
ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการดำเนิน กระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้า พนักงานในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551	/	/	/	X
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	อนุโลมใช้ในคดี ผู้บริโภค	อนุโลมใช้ในคดี ผู้บริโภค	อนุโลมใช้ในคดีผู้บริโภค	/
ข้อกำหนดประธานศาลฎีกาที่ออกตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	อนุโลมใช้ในคดี ผู้บริโภค	อนุโลมใช้ในคดี ผู้บริโภค	อนุโลมใช้ในคดีผู้บริโภค	/

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายในการดำเนินคดีผู้บริโภค กรณีสัญญาเช่าซื้อ

สภาพสังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดระบบธุรกิจและสัญญาทางธุรกิจที่ซับซ้อนขึ้น คนต้องการสินค้าแต่ไม่สามารถชำระราคาค่างเดียวได้ จึงเกิดการซื้อขายรถยนต์และรถจักรยานยนต์ในรูปแบบเช่าซื้อ ซึ่งมีทรัพย์สินเป็นหลักประกันหนี้และผู้ให้เช่าซื้อซึ่งมักจะเป็นฝ่ายที่มีอำนาจต่อรองมากกว่าผู้บริโภค ต่อมาเกิดจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ตั้งแต่ปี 2563-2565 ส่งผลให้เศรษฐกิจไทยหยุดชะงัก เกิดมาตรการปิดเมือง (Lock Down)¹ เคอร์ฟิว (Curfew) และการหยุดกิจกรรม ส่งผลกระทบต่อรายได้และภาระหนี้ของประชาชน ต่อมาเกิดสงครามรัสเซีย-ยูเครน กระทบต่อเศรษฐกิจทั่วโลก ทำให้รายได้ของครัวเรือนลดลงอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ภาระหนี้ เช่น ค่าผ่อนรถยนต์และรถจักรยานยนต์ ยังคงเดิม ส่งผลให้ผู้บริโภคซึ่งเป็นลูกหนี้ผู้เช่าซื้อจำนวนมากผิดนัดชำระหนี้² เนื่องจากรายได้ลดน้อยลง ทำให้เกิดปัญหานี้เสียและส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจในภาพรวม

ข้อมูลจากบริษัทข้อมูลเครดิตแห่งชาติ (ปี พ.ศ. 2566) ระบุว่า ปัญหานี้สินภาคครัวเรือนจากการเช่าซื้อรถยนต์เพิ่มขึ้นเป็นอันดับ 1 โดยในปัจจุบันร้อยละ 43 ของหนี้ครัวเรือนทั้งหมดเป็นหนี้จากการเช่าซื้อรถยนต์ และมีรถยนต์ถูกยึดกว่า 300,000 คัน ซึ่งสูงกว่าปกติที่อยู่ในช่วง 150,000-180,000 คัน สาเหตุหลักมาจากผลกระทบของโควิด-19 ทำให้ประชาชนไม่สามารถชำระค่าผ่อนรถได้ ส่งผลให้บริษัทผู้ให้เช่าซื้อยึดรถและดำเนินการฟ้องร้องคดีในศาล³

ในแต่ละปีมีการยื่นฟ้องคดีผู้บริโภคจำนวนมากกว่า 800,000 คดี และเมื่อพิจารณาสถิติการฟ้องคดีย้อนหลังไป 10 ปี มีแนวโน้มที่จะมีการฟ้องคดีผู้บริโภคเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และพบว่า คดีที่ผู้ประกอบการธุรกิจเป็นโจทก์ยื่นฟ้องผู้บริโภคนั้นมากกว่าร้อยละ 90 ขณะที่ผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้องคดีไม่ถึงร้อยละ 10 เท่านั้น จะเห็นได้ว่าผู้บริโภคจะเป็นฝ่ายที่เสียเปรียบในการดำเนินคดีอยู่ดีไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹ กมลพร กันธะวงศ์. (2567). กฎหมายเช่าซื้อรถยนต์ว่าด้วยกฎหมายสำเร็จรูปภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโควิด 2019. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต (นิติศาสตร์), คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. น.1-3, 46-47

² เรื่องเดียวกัน. น.3-4, 46-47

³ เรื่องเดียวกัน. น.47

ตารางที่ 2 แสดงสถิติคดีผู้บริโภคที่เข้าสู่การพิจารณาพิพากษาของศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักร
ประจำปี พ.ศ. 2559-2567⁴

ปี พ.ศ.	คดีผู้บริโภคที่เข้าสู่การพิจารณา			คดีที่พิพากษาแล้ว	ร้อยละของคดีที่ พิพากษาแล้วเสร็จ	คดีอยู่ระหว่าง พิจารณา	ร้อยละของคดีที่อยู่ ระหว่างพิจารณา
	คดีค้างมา	คดีรับใหม่	รวม				
2567	126,164	842,035	968,199	850,621	87.86	117,578	12.14
2566	125,935	859,280	985,215	859,050	87.19	126,165	12.80
2565	178,185	643,319	821,504	695,572	84.67	125,932	15.33
2564	126,059	585,042	711,101	532,919	74.94	178,182	25.06
2563	152,677	726,674	879,351	753,290	85.66	126,061	14.33
2562	128,135	834,028	962,163	809,486	84.13	152,677	15.86
2561	139,680	818,317	957,997	829,866	86.62	128,131	13.37
2560	114,937	750,120	865,057	725,375	83.85	139,682	16.14
2559	80,632	777,115	857,747	742,804	86.59	114,943	13.40

ปี พ.ศ. 2567 มีคดีผู้บริโภคที่ยื่นฟ้องใหม่ต่อศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักรรวมจำนวน 842,035 คดี หรือคิดเป็นร้อยละ 77.8 ของคดีแพ่งทั้งหมด 1,081,304 คดี⁵ คดีที่ค้างจากปีก่อน 126,164 คดี รวมเป็นคดีที่เข้าสู่การพิจารณา 968,199 คดี⁶ และมีแนวโน้มว่าคดีผู้บริโภคจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยในปี พ.ศ. 2566 ข้อหาเข้าข้อ (รถยนต์) เป็นอันดับที่ 4 ของคดีผู้บริโภคทั้งหมด⁷ โดยสถิติข้อหาแห่งคดี 5 อันดับแรกของข้อมูลการฟ้องคดีเป็นคดีที่ผู้ประกอบการฟ้องผู้บริโภคเป็นคดีผู้บริโภค มีดังนี้ ปัตริเครดิต จำนวน 216,322 ข้อหากู้ยืม 215,287 ข้อหา

⁴ ส่วนระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงานและงบประมาณ ศาลยุติธรรม. (2567). ผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรม ประจำปี พ.ศ. 2567. ม.ป.ท. น.65, ส่วนระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงานและงบประมาณ ศาลยุติธรรม. (2566). ผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. ม.ป.ท. น.56, ส่วนระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงานและงบประมาณ ศาลยุติธรรม. (25665). ผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565. ม.ป.ท. น.56 และ 63, ศาลยุติธรรม, รายงานสถิติคดีศาลยุติธรรม ประจำปี พ.ศ. 2564. ม.ป.ท. น.60, ศาลยุติธรรม. (2564). ผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรม ประจำปี พ.ศ. 2564. ม.ป.ท. น.56, ศาลยุติธรรม. (2564). ผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลทั่วราชอาณาจักร ม.ค.ร.ค. 2564. ม.ป.ท. น.56, ศาลยุติธรรม. (2563). ผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรม ประจำปี พ.ศ. 2563. ม.ป.ท. น.52, ศาลยุติธรรม. (2562). หนังสือรายงานสถิติคดีศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2562. ม.ป.ท. น.45, 63, ศาลยุติธรรม. (2562). สรุปผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2562. ม.ป.ท. น.4, 6, 23, 26, 45, ศาลยุติธรรม. (2562). รายงานสถิติคดีศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2561 พิมพ์ครั้งที่ 1 (สิงหาคม 2562), กรุงเทพฯ : ออล พรินท์ เซ็นเตอร์, น.75, ศาลยุติธรรม. (2561). สรุปผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2561. ม.ป.ท. น.3, 7, 8, ศาลยุติธรรม. (2560). สรุปผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปีเดือนมกราคม-ธันวาคม พ.ศ. 2560. ม.ป.ท. น.1, ศาลยุติธรรม. (2560). รายงานสถิติคดีศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2560. ม.ป.ท. น.72, 77, ศาลยุติธรรม. (2559). สรุปผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรมเดือนมกราคม-ธันวาคม พ.ศ. 2559. ม.ป.ท. น.1, ศาลยุติธรรม. (2559). รายงานสถิติคดีศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2559. ม.ป.ท. น.73, 79

⁵ ส่วนระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงานและงบประมาณ ศาลยุติธรรม. (2567). เรื่องเดียวกัน. น.65

⁶ เรื่องเดียวกัน. น.65.

⁷ ส่วนระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงานและงบประมาณ ศาลยุติธรรม. (2566). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 4. น.90.

สินเชื่อบุคคล 175,681 ข้อหาเช่าซื้อ (รถยนต์) จำนวน 98,649 ข้อหาค้ำประกัน จำนวน 72,573 ข้อหาอื่น ๆ จำนวน 253,818 ข้อหา โดยพบว่าคดีผู้บริโภครู้สึกว่าศาลมากกว่าร้อยละ 70 เป็นคดีที่ผู้ประกอบการธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคเป็นจำเลย⁹ เพื่อบังคับให้ผู้บริโภคชำระหนี้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจ และโจทก์ผู้ฟ้องคดีส่วนใหญ่เป็นสถาบันการเงิน จึงทำให้มีหลายคนวิตกว่าพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคจะตกเป็นเครื่องมือให้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจในการทวงหนี้ และทำให้คดีแพ่งที่อยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคมีมากเกินไป¹⁰

⁸ เรื่องเดียวกัน. น. 90

⁹ ข.ชนนทร์ เพ็ชฌุฬไพศุฎฐ์. (2553). พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กับการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค. Huachiew Chalermprakiet Law Journal. 1. น. 146-147, สมภูมิ หล้ารัมย์. (2560). บทบาทศาลยุติธรรมกับการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. 4(1). น. 110-111 และศิริศักดิ์ จิงถาวรณ. (2567). หนังสือคำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค. ชลบุรี: บางแสนการพิมพ์. น.20-21

¹⁰ ศุภชัย ประไพพน. (2560). การพัฒนาระบบการบริหารจัดการคดีผู้บริโภค. ดุษฎีนิพนธ์ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารกระบวนการยุติธรรม ปีการศึกษา 2560. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. น.216, 234, 280, สมภูมิ หล้ารัมย์. (2560). เรื่องเดียวกัน. น. 110-111 และศิริศักดิ์ จิงถาวรณ. (2567). เรื่องเดียวกัน. น.21

ตารางที่ 3 แสดงข้อมูลจำนวนสถิติคดีผู้บริโภคที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักร 5 อันดับแรก พ.ศ. 2559-2567¹¹

ปี/ ข้อหา	2567	2566	2565	2564	2563	2562	2561	2560	2559
	ข้อหา/จำนวน (ร้อยละ)	ข้อหา/จำนวน (ร้อยละ)	ข้อหา/จำนวน (ร้อยละ)	ข้อหา/จำนวน (ร้อยละ)	ข้อหา/จำนวน (ร้อยละ)	ข้อหา/จำนวน (ร้อยละ)	ข้อหา/จำนวน (ร้อยละ)	ข้อหา/จำนวน (ร้อยละ)	ข้อหา/จำนวน (ร้อยละ)
1	กู้ยืม 238,479 (23.52)	บัตรเครดิต 216,322 (20.94)	บัตรเครดิต 152,561 (19.16)	บัตรเครดิต 158,628 (21.59)	สินเชื่อส่วนบุคคล 233,860 (26.88)	สินเชื่อส่วนบุคคล 293,899 (27.60)	สินเชื่อส่วนบุคคล 258,078 (26.39)	สินเชื่อส่วนบุคคล/ 296,719 (33.00)	สินเชื่อส่วนบุคคล/กู้ยืม/ค้า ประกัน/ 370798 (41.44)
2	สินเชื่อส่วนบุคคล 201,796 (19.90)	กู้ยืม 215,287 (20.84)	กู้ยืม 134,519 (16.90)	สินเชื่อส่วนบุคคล 136,036 (18.52)	บัตรเครดิต 181,227 (20.32)	บัตรเครดิต 168,347 (15.81)	บัตรเครดิต 169,919 (16.71)	บัตรเครดิต 145,811 (16.22)	กองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.)/ 228474 (25.53)
3	บัตรเครดิต 162,757 (16.05)	สินเชื่อส่วนบุคคล 175,681 (17.01)	สินเชื่อส่วนบุคคล 128,447 (16.13)	กู้ยืม 102,945 (14.01)	กู้ยืม 141,197 (15.83)	ยืม 138,419 (15.00)	กองทุนให้กู้ยืมเพื่อ การศึกษา (กยศ.)/ 166,659 (16.39)	กองทุนให้กู้ยืมเพื่อ การศึกษา (กยศ.) 124,959 (13.90)	บัตรเครดิต 121620 (13.59)
4	เช่าซื้อ(รถยนต์) 117,962 (11.63)	เช่าซื้อ(รถยนต์) 98,649 (9.55)	เช่าซื้อ(รถยนต์) 68,991 (8.67)	เช่าซื้อ(รถยนต์) 64,020 (8.71)	เช่าซื้อ (รถยนต์) 75,535 (6.47)	กองทุนให้กู้ยืมเพื่อ การศึกษา (กยศ.)/ 92,472 (8.69)	เช่าซื้อ (รถยนต์) 119,231 (11.73)	เช่าซื้อ (รถยนต์) 87,107 (9.69)	เช่าซื้อ (รถยนต์) 82911 (9.27)
5	ค้ำประกันภัย 59,124 (5.83)	ค้ำประกันภัย 72,573 (7.02)	ค้ำประกันภัย 65,015 (8.17)	ค้ำประกันภัย 49,918 (6.79)	ค้ำประกันภัย 56,779 (6.36)	เช่าซื้อ (รถยนต์) 86,406 (8.12)	กู้ยืม 75,508 (7.43)	ยืม 86,060 (9.57)	เช่าซื้อ (รถจักรยานยนต์) 9031 (1.01)
	อื่นๆ 233,444 (23.03)	อื่นๆ 254,584 (24.64)	อื่นๆ 246,558 (30.97)	อื่นๆ 223,095 (30.37)	อื่นๆ 203,469 (22.81)	อื่นๆ 285,123 (26.78)	อื่นๆ 227,236 (22.35)	อื่นๆ 158,402 (17.62)	อื่นๆ 81939 (9.16)
รวม	1,013,562	1,033,096	796,091	734,642	892067	1,064,666	1,016,631	899,058	894773

¹¹ ส่วนระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงานและงบประมาณ ศาลยุติธรรม. (2567). ผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรม ประจำปี พ.ศ. 2567, น.90, ส่วนระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงานและงบประมาณ ศาลยุติธรรม. (2566). หนังสือรายงานสถิติคดี ปี 2566, น.43, ส่วนระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงานและงบประมาณ ศาลยุติธรรม. (2565). ผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรม ประจำปี พ.ศ. 2565, น.90, ศาลยุติธรรม. (2564). ผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรม ประจำปี พ.ศ. 2564, น.90, ศาลยุติธรรม. (2563). หนังสือรายงานสถิติคดีศาลยุติธรรม ประจำปี พ.ศ. 2563, น.195, ศาลยุติธรรม. (2563). Annual Judicial Statistics Thailand 2020 (B.E. 2563), น.44, ศาลยุติธรรม. (2562). หนังสือรายงานสถิติคดีศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2562, น.73, ศาลยุติธรรม. (2562). Annual Judicial Statistics Thailand 2019 (B.E. 2562), น.43, ศาลยุติธรรม. (2561). หนังสือรายงานสถิติคดีศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2561, น.85, ศาลยุติธรรม. (2561). รายงานสถิติคดีศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2561 พิมพ์ครั้งที่ 1 (สิงหาคม 2562). กรุงเทพฯ : ออล พรินท์ เซ็นเตอร์, น.85, ศาลยุติธรรม. (2561). สรุปผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2561, น.15, ศาลยุติธรรม. (2560). หนังสือรายงานสถิติคดีศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2560, น.116, ศาลยุติธรรม. (2559). รายงานสถิติคดีศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2559, น.125, ศาลยุติธรรม. (2564). ผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลทั่วราชอาณาจักร ม.ค.-ธ.ค. 2564, น.90, ศาลยุติธรรม. (2563). ผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรม ประจำปี พ.ศ. 2563, น.86, ศาลยุติธรรม. (2562). สรุปผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2562, น.31

ปัจจุบันหนี้เข้าซื้อรถยนต์กำลังจะเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทย การเข้าซื้อรถยนต์มีมูลค่าราว 2.5 ล้านล้านบาท จำนวน 6.6 ล้านบัญชี คิดเป็นร้อยละ 17 ของหนี้ครัวเรือนไทย และในปี พ.ศ. 2566 มีคดีเข้าซื้อขึ้นสู่ศาลมากเป็นอันดับ 4 ของคดีผู้บริโภคทั้งหมดจำนวน 98,649 คดี¹² คิดเป็นร้อยละ 9.5 ของคดีผู้บริโภคที่ขึ้นสู่ศาลจำนวน 1,032,330 คดี สอดคล้องกับฐานข้อมูลของบริษัทข้อมูลเครดิตแห่งชาติ NCB ที่ชี้ว่าสินเชื่อประเภทต่างๆ ที่อยู่ระหว่างการดำเนินคดีกว่า 2 ล้านคดี¹³ และมีแนวโน้มที่คดีเข้าซื้อจะเพิ่มจำนวนมากขึ้นในอนาคตอันใกล้

แม้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น มุ่งให้ผู้บริโภคได้รับการเยียวยาด้วยความสะดวก รวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพ¹⁴ ในทางปฏิบัติ พบปัญหาว่า การดำเนินคดีผู้บริโภคนั้นมิได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ในการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และการดำเนินคดีผู้บริโภคมีปัญหาทางกฎหมายหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อความรู้ความสามารถของผู้บริโภคในการปกป้องสิทธิของตนเอง ซึ่งผู้วิจัยพบปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีผู้บริโภค กรณีสัญญาเข้าซื้อ ดังนี้

4.1 ปัญหาความสลับซับซ้อนของกฎหมายต่อการเข้าใจของผู้บริโภค

ผู้วิจัยพบว่า กฎหมายที่คุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคมีมากมายกระจายอยู่ในกฎหมายหลายฉบับซึ่งมีลำดับศักดิ์ของกฎหมายแตกต่างกัน ทั้งในระดับพระราชบัญญัติและกฎหมายในระดับอนุบัญญัติ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และประกาศคณะกรรมการต่างๆ ที่ออกโดยอาศัยอำนาจพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติขายตรงและการตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อกำหนดประธาน

¹² ส่วนระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงานและงบประมาณ ศาลยุติธรรม. (2566). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 4. น.90.

¹³ อาภากร ประยงค์แย้ม. (2564). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับฟ้องเข้าในคดีผู้บริโภค: ศึกษากรณีค่าขาดราคาจากการขายทอดตลาดรถยนต์. สารนิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายธุรกิจ (นิติศาสตร์), คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. น.1.

¹⁴ ธนาศ เกศพิทักษ์. (2551). กฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ: บริษัท ยูเนี่ยน อุลตร้าไวโอเล็ต จำกัด. น.3-4, 109, 119, ประสาทพร เสริมศรี. (2558). ปัญหาการดำเนินคดีผู้บริโภคของศาลจังหวัดเชียงใหม่, ผลงานส่วนบุคคลส่วนหนึ่งของการอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 14 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม พ.ศ. 2558. น.11, ธนยพร พงศ์กระพันธุ์. (2560). บทบาทของเจ้าพนักงานคดีในกระบวนการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551. วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน. 21(1). น. 83, ธนยพร พงศ์กระพันธุ์, สุนิสา ช่อแก้ว. (2561). การนำพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ไปปฏิบัติและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ. 8(1). น.179, เอื้อน ขุนแก้ว. (2566). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร. น. 151 และศิริศักดิ์ จิงถาวรณ. (2567). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 9. น.6, 168, 194.

ศาลฎีกาที่ออกโดยอาศัยอำนาจพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 รวมทั้งพระราชบัญญัติอื่นๆ อีกจำนวนมาก

ซึ่งกฎหมายแต่ละฉบับกำหนดคานียามคำว่า “ผู้บริโภค¹⁵” “ผู้ประกอบการ¹⁶” และ “คดีผู้บริโภค¹⁷” ไว้แตกต่างกัน ตามบริบทของกฎหมายแต่ละฉบับ ทำให้เกิดความสับสนซับซ้อนและยากต่อการเข้าใจและปฏิบัติตาม

¹⁵ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 3 “ผู้บริโภค” หมายความว่า ผู้ซื้อหรือผู้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ หรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ และหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม

ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 3 “ผู้บริโภค” หมายความว่า ผู้เข้าทำสัญญาในฐานะผู้ซื้อ ผู้เช่า ผู้เช่าซื้อ ผู้กู้ ผู้เอาประกันภัย หรือผู้เข้าทำสัญญาอื่นใดเพื่อให้ได้มา ซึ่งทรัพย์สิน บริการ หรือประโยชน์อื่นใดโดยมีค่าตอบแทน ทั้งนี้การเข้าทำสัญญานั้นต้องเป็นไปโดยมิใช่เพื่อการค้า ทรัพย์สิน บริการ หรือประโยชน์อื่นใดนั้น และให้หมายความรวมถึงผู้เข้าทำสัญญาในฐานะผู้ค้าประกันของบุคคลดังกล่าวซึ่งมิได้กระทำเพื่อการค้าด้วย

ส่วนพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 4 “ผู้บริโภค” หมายความว่า ผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 “ผู้บริโภค” หมายความว่า ผู้บริโภคตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค และให้หมายความรวมถึงผู้เสียหายตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย

¹⁶ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 3 “ผู้ประกอบการ” หมายความว่า ผู้ขาย ผู้ผลิตเพื่อขาย ผู้ส่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขาย หรือผู้ซื้อเพื่อขายต่อซึ่งสินค้า หรือผู้ให้บริการ และหมายความรวมถึงผู้ประกอบการโฆษณาด้วย

ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 3 “ผู้ประกอบการการค้าหรือวิชาชีพ” หมายความว่า ผู้เข้าทำสัญญาในฐานะผู้ขาย ผู้ให้เช่า ผู้ให้เช่าซื้อ ผู้ให้กู้ผู้รับประกันภัย หรือผู้เข้าทำสัญญาอื่นใดเพื่อจัดให้ซึ่งทรัพย์สิน บริการหรือประโยชน์อื่นใด ทั้งนี้การเข้าทำสัญญานั้นต้องเป็นไปเพื่อการค้า ทรัพย์สิน บริการ หรือประโยชน์อื่นใดนั้นเป็นทางค้าปกติของตน

ส่วนพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 4 “ผู้ประกอบการ” หมายความว่า ผู้ผลิต หรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้ ผู้ซึ่งใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมายข้อความหรือแสดงด้วยวิธีใด ๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือผู้นำเข้า

และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 “ผู้ประกอบการ” หมายความว่า ผู้ประกอบธุรกิจตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค และให้หมายความรวมถึงผู้ประกอบการตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย

¹⁷ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กำหนดคานียาม “คดีผู้บริโภค” ไว้ดังนี้

มาตรา 3 “คดีผู้บริโภค” หมายความว่า

- (1) คดีแพ่งระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคตามมาตรา 19 หรือตามกฎหมายอื่น กับผู้ประกอบการซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ
- (2) คดีแพ่งตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย
- (3) คดีแพ่งที่เกี่ยวพันกันกับคดีตาม (1) หรือ (2)
- (4) คดีแพ่งที่มีกฎหมายบัญญัติให้ใช้วิธีพิจารณาตามพระราชบัญญัตินี้

ของประชาชนทั่วไป ไม่สอดคล้องกับหลักความสะดวก รวดเร็ว¹⁸ ก่อให้เกิดความสับสนแก่ประชาชน ไม่ทราบว่า เป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ ทำให้คดีที่ผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้องผู้ประกอบการเป็นจำเลยมีจำนวนน้อยมาก¹⁹

1) ปัญหาการกำหนดคำนิยาม คำว่า “ผู้บริโภค” “ผู้ประกอบการธุรกิจ” และ “คดีผู้บริโภค”

เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 แล้ว จะเห็นได้ว่า กฎหมายมุ่งให้ความคุ้มครองผู้มีอำนาจต่อรองน้อยกว่า หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า และไม่ได้ต้องการให้ความช่วยเหลือผู้มีอำนาจต่อรองมากกว่า หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่า จะเห็นได้ว่าคำนิยาม “ผู้บริโภค” “ผู้ประกอบการธุรกิจ” และ “คดีผู้บริโภค” กำหนดลักษณะของคู่สัญญาว่าเป็นฝ่ายผู้ซื้อเป็นผู้บริโภค และฝ่ายผู้ขายเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ โดยมีได้พิจารณาเรื่องอำนาจต่อรองหรือความได้เปรียบเสียเปรียบ ความชำนาญหรือความสันทัด จัดเจน หรือปัจจัยในด้านอื่นๆ ประกอบ ดังนั้น คำนิยามจึงไม่น่าจะสอดคล้องกับหลักความสะดวก รวดเร็ว²⁰ ตามเจตนารมณ์ในการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

เนื่องด้วยมาตรา 3 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กำหนดคำนิยาม “ผู้บริโภค”²¹ ผู้บริโภคตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค และให้หมายความรวมถึงผู้เสียหายตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย ซึ่งในส่วนของผู้บริโภคตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค นั้น มีกฎหมายหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติขายตรงและการตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 แต่กฎหมายที่กำหนดคำนิยาม “ผู้บริโภค” ไว้นั้นมีเฉพาะพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติขายตรงและการตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 โดยมาตรา 3²² พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 กำหนดให้ผู้ซื้อสินค้าหรือผู้ได้รับการบริการจากผู้ประกอบการธุรกิจซึ่งมีใช้คู่สัญญาหรือรับการเสนอหรือชักชวนจากผู้ประกอบการธุรกิจ

¹⁸ ธาณิศ เกศวพิทักษ์. (2551). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น.3-4, 109, 119, ขาญณรงค์ ปราณจิตต์. (2552). คำอธิบายพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม. น. 4, ประสาทพร เสริมศรี. (2558). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น.11, ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น. 10, 122-126, ธนยพร พงศ์กระพันธ์. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น. 83, ธนยพร พงศ์กระพันธ์, สุนิสา ช่อแก้ว. (2561). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น.179, ไพโรจน์ วายุภาพ. (2563). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร. น. 6-8 และเอื้อน ขุนแก้ว. (2566). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น. 151 และศิริศักดิ์ จิงถาวรณ. (2567). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 9. น.6, 168, 194.

¹⁹ ประสาทพร เสริมศรี. (2558). เรื่องเดียวกัน. น. 11-12.

²⁰ ธาณิศ เกศวพิทักษ์. (2551). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น.3-4, 109, 119, ขาญณรงค์ ปราณจิตต์. (2552). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น. 4, ประสาทพร เสริมศรี. (2558). เรื่องเดียวกัน. น.11, ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. 10, 122-126, ธนยพร พงศ์กระพันธ์. (2560). เรื่องเดียวกัน. น. 83, ธนยพร พงศ์กระพันธ์, สุนิสา ช่อแก้ว. (2561). เรื่องเดียวกัน. น.179, ไพโรจน์ วายุภาพ. (2563). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น.6-8 และเอื้อน ขุนแก้ว. (2566). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น. 151 และศิริศักดิ์ จิงถาวรณ. (2567). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 9. น.6, 168, 194.

²¹ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 “ผู้บริโภค” หมายความว่า ผู้บริโภคตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค และให้หมายความรวมถึงผู้เสียหายตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย

²² พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 3 “ผู้บริโภค” หมายความว่า ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับการบริการจากผู้ประกอบการธุรกิจหรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบการธุรกิจเพื่อใช้สินค้าหรือรับการบริการและหมายความรวมถึงผู้ซื้อสินค้าหรือผู้ได้รับการบริการจากผู้ประกอบการธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม

โดยตรงอยู่ในฐานะผู้บริโภครด้วย²³ ผู้บริโภคอาจจะเป็นได้ทั้ง ผู้ที่เสียค่าตอบแทนและไม่เสียค่าตอบแทนจากการใช้สินค้าและบริการก็ได้ และอาจเป็นบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลก็ได้ ทำให้คำว่า “ผู้บริโภค” ครอบคลุมไปถึงบุคคลที่ซื้อสินค้าเพื่อใช้ในทางธุรกิจด้วยและมีความหมายที่กว้างและไม่กำหนดวัตถุประสงค์ในการซื้อสินค้าหรือบริการให้ชัดเจน ส่งผลให้ปริมาณคดีผู้บริโภคมีมากเกินความจำเป็น²⁴ ยังไม่สอดคล้องกับการให้ความคุ้มครองผู้บริโภคตามความประสงค์ของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เท่าใดนัก²⁵

และมาตรา 3²⁶ พระราชบัญญัติขายตรงและการตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 กำหนดให้ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับบริการจากผู้จำหน่ายอิสระ ตัวแทนขายตรง ผู้ประกอบธุรกิจขายตรง หรือผู้ประกอบธุรกิจขายตรงหรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้จำหน่ายอิสระ ตัวแทนขายตรง ผู้ประกอบธุรกิจขายตรงหรือผู้ประกอบธุรกิจตลาดแบบตรงเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือบริการ แต่ไม่รวมผู้ใช้สินค้าหรือบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ²⁷ ซึ่งแนวคำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ใช้เกณฑ์บุคคลที่จะเป็นผู้บริโภคได้จะต้องมีความมุ่งหมายในการใช้สินค้าหรือบริการด้วยวัตถุประสงค์เป็นการใช้ส่วนตัว (private use) เท่านั้น โดยไม่คำนึงว่าผู้นั้นจะมีสถานภาพเป็นนิติบุคคลหรือบุคคลธรรมดา²⁸

เนื่องด้วยมาตรา 3 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กำหนดคำนิยาม “ผู้ประกอบธุรกิจ”²⁹ ผู้ประกอบธุรกิจตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค และให้หมายความรวมถึงผู้ประกอบการตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย ซึ่งในส่วนของผู้ประกอบการตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค นั้น มีกฎหมายกำหนดคำนิยามไว้หลายฉบับเช่นกัน โดยมาตรา 3³⁰ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 กำหนดให้รวมถึงผู้โฆษณาด้วย ส่วนมาตรา 5³¹ พระราชบัญญัติการ

²³ ศุภชัย ประไพพนพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น.52-53

²⁴ ธนัยพร พงศ์กระพันธ์. (2559). ประสิทธิภาพการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551. วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐกิจ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. น.5, 14, 111

²⁵ สายฝน ศรีทอง. (2560). ปัญหากฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคด้านคดี: ศึกษาเฉพาะคำนิยามผู้บริโภค คดีผู้บริโภค และการฟ้องคดีผู้บริโภค. การศึกษาค้นคว้าอิสระ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกกฎหมายธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์ปริทัศน์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. น.2, 13, 76-77

²⁶ พระราชบัญญัติขายตรงและการตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 (แก้ไขฉบับ 3 พ.ศ. 2560) “ผู้บริโภค” หมายความว่า ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับบริการจากผู้จำหน่ายอิสระ ตัวแทนขายตรง ผู้ประกอบธุรกิจขายตรง หรือผู้ประกอบธุรกิจตลาดแบบตรง หรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้จำหน่ายอิสระ ตัวแทนขายตรง ผู้ประกอบธุรกิจขายตรงหรือผู้ประกอบธุรกิจตลาด แบบตรงเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ

²⁷ ศุภชัย ประไพพนพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น.55

²⁸ เรื่องเดียวกัน. น.58

²⁹ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 “ผู้ประกอบธุรกิจ” หมายความว่า ผู้ประกอบธุรกิจตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค และให้หมายความรวมถึงผู้ประกอบการตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย

³⁰ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 3 “ผู้ประกอบธุรกิจ” หมายความว่า ผู้ขาย ผู้ผลิตเพื่อขาย ผู้ส่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขายหรือผู้ซื้อเพื่อขายต่อซึ่งสินค้า หรือผู้ให้บริการ และให้หมายความรวมถึงผู้ประกอบกิจการโฆษณาด้วย

³¹ พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 มาตรา 5 “ผู้ประกอบธุรกิจ” หมายความว่า ผู้จำหน่าย ผู้ผลิตเพื่อจำหน่าย ผู้ส่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อจำหน่าย ผู้ซื้อเพื่อผลิตหรือจำหน่ายต่อซึ่งสินค้า หรือผู้ให้บริการในธุรกิจ

แข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 และมาตรา 4³² พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ซึ่งแนวคำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ใช้เกณฑ์การเป็นผู้ประกอบธุรกิจต้องเป็นผู้ขาย ผู้ผลิต ผู้ให้บริการที่กระทำการค้าเป็นปกติของตน ถ้าเป็นการขาย ผลิต หรือให้บริการเป็นครั้งคราวย่อมมิใช่ผู้ประกอบธุรกิจ³³ และการเรียกค่าตอบแทนตามปกตินั้นไม่ว่าจะเรียกชื่อว่าอย่างไร เช่น ค่าบริการ ค่าธรรมเนียม ค่าสมาชิก ค่าบำรุงการศึกษา ค่าใช้จ่าย ค่าลงทะเบียน ค่าส่วนกลาง หรือค่ารักษาพยาบาล ก็ล้วนอยู่ในความหมายเป็นค่าตอบแทนทั้งสิ้น³⁴

นอกจากนี้ ปัญหาการกำหนดนิยามผู้ประกอบธุรกิจให้รวมถึงการให้บริการของหน่วยงานของรัฐในรูปแบบต่างๆ เช่น โรงพยาบาล สถานศึกษาของรัฐ หรือหน่วยงานของรัฐอื่นๆ ซึ่งแม้ว่าจะให้บริการสาธารณะ แต่มิใช่เป็นไปในเชิงธุรกิจ แต่เมื่อมีการเรียกเก็บค่าบริการตามแนวคำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ ถือว่าเป็นผู้ประกอบธุรกิจด้วย³⁵ หากพิจารณาในแง่ความเป็นมาและเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคที่มุ่งป้องกันมิให้ผู้ประกอบธุรกิจอาศัยความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการที่มากกว่าผู้บริโภคเอาเปรียบผู้บริโภค จะเห็นได้ว่า หน่วยงานรัฐซึ่งมีหน้าที่จัดให้มีบริการสาธารณะ แม้จะได้รับค่าตอบแทนแต่มิใช่การพาณิชย์หากำไร แต่เป็นรายได้ของรัฐที่ประชาชนทุกคนได้รับร่วมกันจึงไม่ควรกำหนดให้หน่วยงานรัฐเป็นผู้ประกอบธุรกิจ³⁶

คำนิยาม “คดีผู้บริโภค” ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 จากคำนิยาม “คดีพิพาทระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจ” ทำให้คดีแพ่งหลายประเภทไม่ว่าเป็นเรื่องละเมิดหรือผิดสัญญาหรือตามกฎหมายเฉพาะอื่นๆ เป็นคดีผู้บริโภคทั้งสิ้น³⁷ พิจารณาคดีจึงอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง³⁸

เมื่อพิจารณาคำนิยาม “คดีผู้บริโภค”³⁹ ตามมาตรา 3 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 โดยเฉพาะ มาตรา 3 (1) ซึ่งเป็นคดีแพ่งซึ่งพิพาทกันอันเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการ

³² พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551

มาตรา 4 “ผู้ประกอบการ” หมายความว่า

(1) ผู้ผลิต หรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต

(2) ผู้นำเข้า

(3) ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้

(4) ผู้ซึ่งใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย ข้อความหรือแสดงด้วยวิธีใด ๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือผู้นำเข้า

³³ ศุภชัย ประโพนพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น.58

³⁴ เรื่องเดียวกัน. น.58-60

³⁵ เรื่องเดียวกัน. น.60-61

³⁶ เรื่องเดียวกัน. น.60-61

³⁷ ชนิกรณ ประทีปถิ่นทอง. (2563). วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคที่มีทุนทรัพย์เล็กน้อย. การค้นคว้าอิสระ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีการศึกษา 2563. น.75.

³⁸ ชนิกรณ ประทีปถิ่นทอง. (2563). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 37. น.76.

³⁹ มาตรา 3 คดีผู้บริโภค” หมายความว่า

บริโศกสินค้าหรือบริการ ซึ่งในที่นี้จะเห็นได้ว่า สิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโศกสินค้าหรือบริการนั้น ล้วนเกี่ยวข้องกับสัญญาในทางแพ่งและพาณิชย์ และในส่วนของมาตรา 3 (3) ซึ่งกำหนดให้คดีผู้บริโศกนั้นรวมถึงคดีแพ่งที่เกี่ยวพันกับคดีตาม (1) และ (2) ซึ่งคดีแพ่งที่เกี่ยวพันดังกล่าวนี้เป็นคดีประเภทอื่นที่มีใช้พิพาทระหว่างผู้บริโศกกับผู้ประกอบธุรกิจ⁴⁰ โดยไม่ต้องคำนึงว่าฝ่ายใดเป็นโจทก์หรือจำเลย⁴¹ กล่าวคือ โจทก์อาจจะเป็นผู้ประกอบการฟ้องผู้บริโศกเป็นจำเลยก็ได้ ดังนั้น กรณีที่ผู้บริโศกกับผู้บริโศก หรือผู้ประกอบการกับผู้ประกอบธุรกิจ จะฟ้องร้องดำเนินคดีต่อกันก็จะฟ้องเป็นคดีผู้บริโศกมิได้⁴²

คู่สัญญาฝ่ายผู้เช่าซื้อเข้าทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์จากผู้ให้เช่าซื้อเพื่อนำไปขายต่อเป็นปกติทางการค้า ผู้เช่าซื้อจึงอยู่ในฐานะเป็นผู้ประกอบธุรกิจเช่นเดียวกับผู้ให้เช่าซื้อมิใช่ผู้บริโศก ดังนั้น คดีนั้นจึงมิใช่คดีผู้บริโศก⁴³

คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ที่ 58/2564 โจทก์ประกอบกิจการให้เช่าซื้อและให้จำเลยที่ 1 เช่าซื้อรถยนต์โดยเรียกค่าเช่าซื้อเป็นค่าตอบแทนตามทางการค้าปกติของตน ซึ่งตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศก พ.ศ. 2551 มาตรา 3 ประกอบพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศก พ.ศ. 2522 มาตรา 3 การซื้อและการขาย หมายความว่ารวมถึงการเช่าซื้อและการให้เช่าซื้อด้วย โจทก์ซึ่งเป็นผู้ให้เช่าซื้อจึงอยู่ในฐานะเป็นผู้ขายและเป็นผู้ประกอบธุรกิจ ส่วนจำเลยที่ 1 เป็นผู้เช่าซื้อและอยู่ในฐานะผู้ซื้อนั้น เห็นว่า แม้จำเลยที่ 1 เป็นบุคคลธรรมดาแต่ได้ความจากรายงานของเจ้าพนักงานคดีศาลจังหวัดปัตตานีและข้อเท็จจริงที่จำเลยทั้งสองแถลงต่อศาลว่า จำเลยทั้งสองและนาย อ. ซึ่งเป็นบิดาของจำเลยที่ 1 และเป็นสามีของจำเลยที่ 2 ประกอบกิจการซื้อขายรถยนต์และทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์จากโจทก์เพื่อนำไปขายแก่ลูกค้า โจทก์ยื่นฟ้องจำเลยทั้งสองและนาย อ. ในมูลเช่าซื้อรถยนต์และค้ำประกัน รวม 17 คดี โดยจำเลยทั้งสองและนาย อ. ต่างสลับกันเป็นผู้เช่าซื้อและผู้ค้ำประกัน แต่ตกลงกันได้และถอนฟ้องไปแล้ว 6 คดี คงเหลือ 11 คดีซึ่งศาลจังหวัดปัตตานีส่งคดีให้วินิจฉัยในคราวเดียวกัน พฤติการณ์แห่งคดีในชั้นนี้เชื่อได้ว่า จำเลยที่ 1 ทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์จากโจทก์เพื่อนำไปขายต่อเป็นปกติทางการค้า จำเลยที่ 3 จึงมิใช่ผู้บริโศก แต่อยู่ในฐานะเป็นผู้ประกอบธุรกิจเช่นเดียวกันตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว เมื่อโจทก์ฟ้องขอให้บังคับจำเลยที่ 1 ในมูลเช่าซื้อ โดยให้จำเลยที่ 2 ร่วมรับผิดชอบในฐานะผู้ค้ำประกัน จึงมิใช่คดีแพ่งระหว่างผู้บริโศกกับผู้ประกอบธุรกิจซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตาม

(1) คดีแพ่งระหว่างผู้บริโศกหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโศกตามมาตรา 19 หรือตามกฎหมายอื่น กับผู้ประกอบการซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโศกสินค้าหรือบริการ

(2) คดีแพ่งตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

(3) คดีแพ่งที่เกี่ยวพันกันกับคดีตาม (1) หรือ (2)

(4) คดีแพ่งที่มีกฎหมายบัญญัติให้ใช้วิธีพิจารณาตามพระราชบัญญัติ

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน. น.51

⁴¹ สายฝน ศรีทอง. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 25. น.2, 13, 76-77

⁴² ไพโรจน์ วายุภาพ. (2552). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศก. หน้า 12 อ้างใน สายฝน ศรีทอง. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.14

⁴³ ศิริศักดิ์ จิงถาวรณ. (2567). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 9. น.16, 37

กฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2550 มาตรา 3 (1) ทั้งไม่เข้าเกณฑ์เป็นคดีผู้บริโภคตามมาตรา 3 (2) ถึง 3 (4)

จำเลยทำสัญญาเช่าซื้อรถบรรทุกจากโจทก์เพื่อนำไปใช้ในการขนอ้อยไปส่งให้แก่โรงงานผลิตน้ำตาล อันมีลักษณะเป็นการใช้ในการประกอบอาชีพเพื่อดำรงชีพและไม่ปรากฏว่าเป็นกิจการค้าขนาดใหญ่ พฤติการณ์แห่งคดีในชั้นนี้ฟังไม่ได้ว่าจำเลยแสวงประโยชน์โดยตรงทางธุรกิจอีกต่อหนึ่ง จำเลยจึงเป็นผู้บริโภค⁴⁴

คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ที่ 132/2563 โจทก์อ้างตามคำฟ้องว่า โจทก์ประกอบกิจการให้เช่าซื้อรถยนต์ โจทก์ให้จำเลยเช่าซื้อรถบรรทุกสิบล้อพร้อมอุปกรณ์และรถพ่วงโดยเรียกค่าเช่าซื้อเป็นค่าตอบแทนตามทางการค้าปกติของตน ซึ่งตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 ประกอบพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 3 การซื้อและการขาย หมายความว่ารวมถึงการเช่าซื้อและให้เช่าซื้อด้วย โจทก์ซึ่งเป็นผู้ให้เช่าซื้อจึงอยู่ในฐานะเป็นผู้ขายและเป็นผู้ประกอบธุรกิจ ส่วนจำเลยเป็นผู้เช่าซื้อและอยู่ในฐานะผู้ซื้อนั้นเป็นบุคคลธรรมดา จำเลยอ้างในคำร้องขอให้วินิจฉัยคดีว่า จำเลยเป็นเกษตรกรชาวไร่อ้อย ทำสัญญาเช่าซื้อรถบรรทุกจากโจทก์เพื่อนำไปใช้ในการขนอ้อยไปส่งให้แก่โรงงานผลิตน้ำตาลอันมีลักษณะเป็นการใช้ในการประกอบอาชีพเพื่อดำรงชีพและไม่ปรากฏว่าเป็นกิจการค้าขนาดใหญ่ พฤติการณ์แห่งคดีในชั้นนี้ฟังไม่ได้ว่าจำเลยแสวงประโยชน์โดยตรงทางธุรกิจอีกต่อหนึ่ง จำเลยจึงเป็นผู้บริโภค ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว เมื่อโจทก์ฟ้องขอให้บังคับจำเลยในมูลเช่าซื้อจึงเป็นคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 (1)

ผู้ซื้อรถยนต์จากผู้ประกอบการโดยวิธีการเช่าซื้อถือว่าเป็นผู้บริโภคตามสัญญาให้บริการรับประกันการซ่อม⁴⁵ จำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจผลิต ประกอบ และจำหน่ายรถยนต์พิพาท แม้เป็นนิติบุคคลแยกต่างหากจากจำเลยที่ 1 และไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับลูกค้าผู้ซื้อรถก็ตาม แต่เมื่อจำเลยที่ 2 เป็นผู้ควบคุมและกำกับดูแลมาตรฐานการซ่อมของจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นตัวแทนจำหน่ายโดยใกล้ชิด พฤติการณ์การประกอบธุรกิจของจำเลยที่ 2 ดังกล่าว ย่อมชี้ชัดว่า จำเลยที่ 2 เป็นผู้ร่วมกับจำเลยที่ 1 ในการให้สัญญารับประกันการซ่อมบำรุงรักษารถยนต์อันเป็นบริการที่ให้แก่โจทก์ด้วย จำเลยทั้งสองจึงอยู่ในฐานะเป็นคู่สัญญาฝ่ายผู้ให้บริการซึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจ⁴⁶

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4567/2561 แม้โจทก์จะเป็นเพียงลูกค้าที่ติดต่อซื้อรถยนต์จากจำเลยที่ 1 ด้วยวิธีการเช่าซื้อ และโจทก์ไม่ใช่เจ้าของรถยนต์คันพิพาทขณะฟ้องคดีเพราะเป็นผู้เช่าซื้อจากธนาคาร ท. แต่พฤติการณ์ที่จำเลยที่ 1 ส่งมอบรถยนต์พิพาทแก่โจทก์ก่อนโจทก์ทำสัญญาเช่าซื้อกับผู้ให้เช่าซื้อพร้อมกับส่งมอบสมุดคู่มือการรับบริการให้แก่โจทก์ระบุงการรับประกันรถยนต์พิพาทตามเงื่อนไขและระยะเวลา โดยระบุชื่อโจทก์

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน. น.24

⁴⁵ เรื่องเดียวกัน. น.26

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน. น.34-35

เป็นลูกค้าผู้ซื้อซึ่งมีสิทธิเข้ารับบริการเกี่ยวกับรถยนต์พิพาทจากจำเลยที่ 1 ข้อตกลงเช่นนี้ย่อมถือเป็นสัญญาให้บริการ แม้ไม่ได้ทำสัญญาให้บริการขึ้นก็มีผลผูกพันและใช้บังคับแก่จำเลยที่ 1 ได้ เพราะเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ 1 และผู้ให้เช่าซื้อตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 11 สำหรับจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นผู้ประกอบการธุรกิจผลิต ประกอบ และจำหน่ายรถยนต์พิพาท แม้เป็นนิติบุคคลแยกต่างหากจากจำเลยที่ 1 และไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับลูกค้าผู้ซื้อรถก็ตาม แต่เมื่อจำเลยที่ 2 เป็นผู้ควบคุมและกำกับดูแลมาตรฐานการซ่อมของจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นตัวแทนจำหน่ายโดยใกล้ชิด พฤติการณ์การประกอบธุรกิจของจำเลยที่ 2 ดังกล่าว ย่อมชี้ชัดว่า จำเลยที่ 2 เป็นผู้ร่วมกับจำเลยที่ 1 ในการให้สัญญารับประกันการซ่อมบำรุงรักษารถยนต์อันเป็นบริการที่ให้แก่โจทก์ด้วย จำเลยทั้งสองจึงอยู่ในฐานะเป็นคู่สัญญาฝ่ายผู้ให้บริการซึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจ ส่วนโจทก์เป็นคู่สัญญาฝ่ายผู้รับบริการย่อมเป็นผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 3 เมื่อโจทก์กล่าวอ้างว่ารถยนต์พิพาทชำรุดบกพร่องจากเหตุเครื่องยนต์ทำงานผิดปกติและอยู่ภายใต้เงื่อนไขและระยะเวลาประกัน อันเป็นการกล่าวอ้างว่าจำเลยทั้งสองผิดสัญญาให้บริการซึ่งเป็นการโต้แย้งสิทธิโจทก์ โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องจำเลยทั้งสอง

ผู้ค้าประกันที่มีได้กระทำเพื่อการค้า ย่อมถือว่าเป็นผู้บริโภคด้วย⁴⁷

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8737/2559 เมื่อพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 มิได้ระบุไว้ชัดแจ้งว่า ผู้บริโภคหมายความว่าถึงเฉพาะบุคคลที่เป็นผู้บริโภคในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เท่านั้น ทั้งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 35 ทวิ ก็ให้อำนาจคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา มีอำนาจกำหนดให้การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการที่กฎหมายกำหนดให้ทำหนังสือสัญญาเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาซึ่งคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาได้ออกประกาศในเรื่องให้ธุรกิจการให้กู้ยืมเงินเพื่อผู้บริโภคของสถาบันการเงินเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 ข้อ 3 (7) และเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 ข้อ 3 (4) ที่กำหนดไว้ทำนองเดียวกันว่าสัญญาทั้งสองประเภทที่กำหนดให้ผู้กู้หรือผู้เช่าซื้อต้องจัดหาผู้ค้าประกัน สัญญาผู้ค้าประกันต้องมีค่าเตือนสำหรับผู้ค้าประกันไว้ โดยค่าเตือนต้องมีขนาดตัวอักษรและข้อความตามที่ถูกกำหนดไว้หรือตามข้อ 9 ในประกาศเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา ฯ ที่กำหนดว่าก่อนที่ผู้ให้เช่าซื้อจะใช้สิทธิบอกเลิกสัญญา ถ้าผู้ค้าประกันมีความประสงค์ ต้องให้สิทธิผู้ค้าประกันเป็นผู้เช่าซื้อต่อไป ตามมูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อ แสดงให้เห็นความประสงค์ว่ามุ่งจะคุ้มครองผู้ค้าประกันด้วย นอกจากนี้ยังปรากฏว่ามีกฎหมายอื่นบางฉบับที่มีลักษณะเป็นกฎหมายที่มีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองผู้บริโภค ได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 3 ที่ให้ความหมายของคำว่า "ผู้บริโภค" ให้ความหมายรวมถึงผู้เช่าทำสัญญาในฐานะผู้ค้าประกันของบุคคลดังกล่าวซึ่งมิได้กระทำเพื่อการค้าด้วยประกอบกับยังมีพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน. น.27

พ.ศ. 2551 มาตรา 39 ที่บัญญัติคุ้มครองไปถึงผู้ค้าประกันในการเข้าทำสัญญาเพื่อผูกพันตนร่วมรับผิดชอบกับลูกหนี้ชั้นต้นที่เป็นผู้บริโภคด้วย จึงย่อมเป็นที่เห็นได้โดยประจักษ์ว่า ผู้อยู่ในฐานะผู้บริโภคไม่ว่าตามบทกฎหมายฉบับใดที่มีลักษณะหรือเจตนารมณ์ในการคุ้มครองผู้บริโภคย่อมอยู่ในความหมายของคำว่า "ผู้บริโภค" ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 บัญญัติไว้ทั้งสิ้น ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะผู้บริโภคตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เท่านั้น ประกอบกับจำเลยที่ 1 ผู้เข้าซื้อ ถือเป็นลูกหนี้ชั้นต้นในหนี้ประธาน จำเลยที่ 2 ผู้ค้าประกันการเข้าซื้อถือเป็นลูกหนี้ชั้นรองในหนี้อุปการณ ความรับผิดชอบของจำเลยที่ 2 ที่มีต่อโจทก์ผู้ให้เข้าซื้อจะมีหรือไม่เพียงใดย่อมเป็นไปตามสัญญา คำประกันและความรับผิดชอบของจำเลยที่ 1 ที่มีต่อโจทก์ ในขณะที่เกิดข้อพิพาทคดีนี้ในสัญญา คำประกันมีข้อตกลงให้ผู้ค้าประกันต้องร่วมรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกับผู้เข้าซื้อต่อผู้ให้เข้าซื้อ จำเลยที่ 2 ผู้ค้าประกันย่อมต้องร่วมกับจำเลยที่ 1 รับผิดชอบเท่ากับเสมือนเป็นลูกหนี้ชั้นต้นเช่นเดียวกับจำเลยที่ 1 ต่อโจทก์ ทำให้หนี้ของจำเลยทั้งสองที่มีต่อโจทก์เป็นหนี้เกี่ยวพันที่ไม่อาจแบ่งแยกจากกันได้ ทั้งย่อมอาจถือได้ว่าจำเลยที่ 2 ร่วมกับจำเลยที่ 1 ในการให้จำเลยที่ 1 ได้รับสินค้าและบริการจากโจทก์ เพราะโจทก์ไม่ให้เข้าซื้อ หากไม่มีผู้ค้าประกัน การมีจำเลยที่ 2 เป็นผู้ค้าประกันจึงเป็นไปตามความต้องการของโจทก์และเพื่อประโยชน์ของโจทก์ เมื่อจำเลยที่ 1 ลูกหนี้ในหนี้ประธานเป็นผู้บริโภค ทำให้ได้รับสิทธิประโยชน์บางประการตามที่กฎหมายกำหนดไว้ จำเลยที่ 2 ผู้ค้าประกันการเข้าซื้อก็ควรได้รับสิทธิประโยชน์เช่นเดียวกับจำเลยที่ 1 ผู้เข้าซื้อ จึงถือได้ว่าจำเลยที่ 2 เป็นผู้บริโภคตามความหมายของคำว่า "ผู้บริโภค" แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 การที่โจทก์ฟ้องจำเลยทั้งสองเป็นคดีนี้ต่อศาลชั้นต้นที่จำเลยที่ 2 ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้บริโภคมิถุมีลำนเอนอยู่ในเขตศาล ย่อมเป็นการฟ้องคดีต่อศาลที่ผู้บริโภคคนหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลแล้ว และเมื่อหนี้ของจำเลยทั้งสองที่มีต่อ โจทก์เป็นเรื่องการเข้าซื้อ การค้าประกัน มูลความแห่งคดีย่อมเกี่ยวข้องกัน โจทก์ชอบที่จะฟ้องจำเลยทั้งสองเป็นคดีเดียวกันต่อศาลชั้นต้นนี้ได้ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 17 และมาตรา 7 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 5

ผู้ค้าประกันเป็นผู้บริโภคด้วย⁴⁸

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6213/2561 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 ให้ความหมายของคำว่า "ผู้บริโภค" ว่า ผู้บริโภคตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคและให้หมายรวมถึงผู้เสียหายตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย จากคำนิยามดังกล่าว บุคคลที่จะได้รับความคุ้มครองในฐานะผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 จึงหมายถึงบุคคลที่ต้องมีสิทธิหรือหน้าที่หรือความรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายทั้งสองลักษณะ ซึ่งในส่วนของกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคนั้น มีพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 3 บัญญัติให้ความหมายของคำว่า "ผู้บริโภค" ว่า ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ หรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบ

⁴⁸ เรื่องเดียวกัน. น.28

ธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ และหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้า หรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบแม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม คำนิยามดังกล่าวอาจมองได้ว่าไม่รวมถึงผู้ค้าประกันด้วย เพราะไม่ใช่ผู้ซื้อได้รับการเสนอ การชักชวน ใช้ หรือได้รับบริการโดยตรง แต่เมื่อพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 มิได้ระบุไว้ชัดแจ้งว่าผู้บริโภคหมายความว่าบุคคลที่เป็นผู้บริโภคในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เท่านั้น ทั้งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 35 ทวิ ก็ให้อำนาจคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาที่มีอำนาจกำหนดให้การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการที่กฎหมายกำหนดให้ทำหนังสือสัญญาเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาซึ่งคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาได้ออกประกาศในเรื่องให้ธุรกิจการให้กู้ยืมเงินเพื่อผู้บริโภคของสถาบันการเงินเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 ข้อ 3 (7) และเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 ข้อ 3 (4) ที่กำหนดไว้ทำนองเดียวกันว่าสัญญาทั้งสองประเภทที่กำหนดให้ผู้กู้หรือผู้เช่าซื้อต้องจัดหาผู้ค้าประกัน สัญญาค้าประกันต้องมีค่าเดือนสำหรับผู้ค้าประกันไว้โดยค่าเดือนต้องมีขนาดตัวอักษรและข้อความตามที่ถูกกำหนดไว้หรือตามข้อ 9 ในประกาศเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาฯ ที่กำหนดว่าก่อนที่ผู้ให้เช่าซื้อจะใช้สิทธิบอกเลิกสัญญา ถ้าผู้ค้าประกันมีความประสงค์ ต้องให้สิทธิผู้ค้าประกันเป็นผู้เช่าซื้อต่อไปตามมูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อแสดงให้เห็นความประสงค์ว่าจะคุ้มครองผู้ค้าประกันด้วย ซึ่งมาตรา 35 ทวิ ก็อยู่ในหมวด 2 ทวิ ว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญา นอกจากนี้ ยังปรากฏว่ามีกฎหมายอื่นบางฉบับที่มีลักษณะเป็นกฎหมายที่มีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองผู้บริโภค ได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 3 ที่ให้ความหมายของคำว่า "ผู้บริโภค" ว่า ผู้เข้าทำสัญญาในฐานะผู้ซื้อ ผู้เช่า ผู้เช่าซื้อ ผู้กู้ ผู้เอาประกัน หรือผู้เข้าทำสัญญาอื่นใดเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สิน บริการ หรือประโยชน์อื่นใดโดยมีค่าตอบแทน ทั้งนี้ การเข้าทำสัญญานั้นต้องเป็นไปโดยมิใช่เพื่อการค้าทรัพย์สิน บริการหรือประโยชน์อื่นใดนั้น และให้หมายความรวมถึงผู้เข้าทำสัญญาในฐานะผู้ค้าประกันของบุคคลดังกล่าวซึ่งมิได้กระทำเพื่อการค้าด้วย ประกอบกับยังมีพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 มาตรา 39 ที่บัญญัติว่าเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองผู้บริโภค ให้ธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจประกาศกำหนดให้สถาบันการเงินประเภทหนึ่งประเภทใดถือปฏิบัติในเรื่องดังต่อไปนี้ (3) การทำสัญญาค้าประกันด้วยบุคคล โดยให้มีการระบุวงเงินของต้นเงินในสัญญา หรือมิให้มีการทำข้อตกลงให้ผู้ค้าประกันทำสัญญาค้าประกันแบบไม่จำกัดจำนวนซึ่งบทกฎหมายที่กล่าวมาได้บัญญัติคุ้มครองไปถึงผู้ค้าประกันในการเข้าทำสัญญาเพื่อผูกพันตนร่วมรับผิดชอบกับลูกหนี้ชั้นต้นที่เป็นผู้บริโภคด้วย โดยเฉพาะพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ที่ให้ความหมายโดยชัดแจ้งว่า ผู้บริโภคหมายความว่าผู้เข้าทำสัญญาในฐานะผู้ค้าประกันซึ่งมิได้กระทำเพื่อการค้าด้วย จึงย่อมเป็นที่เห็นได้โดยประจักษ์ว่า ผู้อยู่ในฐานะผู้บริโภคไม่ว่าตามบทกฎหมายฉบับใดที่มีลักษณะหรือเจตนารมณ์ในการคุ้มครองผู้บริโภคย่อมอยู่ในความหมายของคำว่า "ผู้บริโภค" ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 บัญญัติไว้ ฟังได้ว่าจำเลยที่ 2 เป็นผู้บริโภค จึงมีสิทธิ

ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมที่เป็นค่าขึ้นศาลตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 18 วรรคหนึ่ง

ศาลพิพากษาโดยวินิจฉัยในส่วนของผู้เข้าซื้อ แต่มิได้วินิจฉัยถึงผู้ค้าประกัน จึงมิใช่เป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดหรือข้อผิดพลาดเล็กน้อยในคำพิพากษาศาลชั้นต้น ศาลชั้นต้นไม่มีอำนาจแก้ไขคำพิพากษา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3295/2564 ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาโดยในส่วนวินิจฉัยรับฟังว่า จำเลยเข้าซื้อรถยนต์ไปจากโจทก์ หลังจากทำสัญญาจำเลยชำระค่าเช่าซื้อให้โจทก์ แล้วผิดนัดชำระเช่าซื้อสามงวดติดต่อกัน ต่อมาจำเลยส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อคืนโจทก์ อันเป็นการวินิจฉัยถึงจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นผู้เช่าซื้อเท่านั้น มิได้วินิจฉัยถึงจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นผู้ค้าประกันด้วย จึงไม่อาจแปลไปว่าได้วินิจฉัยและพิพากษาให้จำเลยที่ 2 รับผิดชอบร่วมกันหรือแทนกันกับจำเลยที่ 1 แล้ว แม้การที่ศาลชั้นต้นมิได้วินิจฉัยและพิพากษาถึงจำเลยที่ 2 จะเป็นการไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 141 (4) และ (5) ประกอบพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 7 แต่เป็นเรื่องที่โจทก์จะต้องอุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้นต่อศาลอุทธรณ์ภาค 5 การที่โจทก์ยื่นคำร้องขอแก้ไขคำพิพากษาศาลชั้นต้นเพื่อให้จำเลยทั้งสองรับผิดชอบต่อโจทก์อันเป็นการให้จำเลยที่ 2 ต้องรับผิดชอบโดยศาลมิได้วินิจฉัยให้จำเลยที่ 2 ต้องรับผิดชอบนั้น จึงมิใช่เป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดหรือข้อผิดพลาดเล็กน้อยในคำพิพากษาศาลชั้นต้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1623/2564 สัญญายินยอมเป็นลูกหนี้ร่วมกับโจทก์กับจำเลยที่ 2 กระทำกันภายหลังจาก ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 681/1 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2557 มีผลใช้บังคับ และผลของสัญญาก่อประโยชน์แก่โจทก์ไม่แตกต่างจากการที่มีบุคคลภายนอกทำสัญญาค้ำประกันยอมรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมนั้น เป็นสัญญาที่คู่สัญญากระทำการเพื่อหลบเลี่ยง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 681/1 วรรคหนึ่ง ที่ห้ามตกลงกันให้ผู้ค้าประกันต้องรับผิดชอบอย่างเดียวกับลูกหนี้ร่วม หรือในฐานะเป็นลูกหนี้ร่วมหรือไม่ เมื่อมีข้อสงสัยย่อมต้องตีความไปในทางที่เป็นคุณแก่จำเลยที่ 2 คู่กรณีฝ่ายซึ่งจะเป็นผู้ต้องเสียในมูลหนี้ นั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 11 ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสัญญาระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ 2 จึงตีความและรับฟังได้ว่าโจทก์ต้องการให้จำเลยที่ 2 ร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ 1 อย่างลูกหนี้ร่วม แต่ไม่อาจทำเป็นสัญญาค้ำประกันให้มีข้อตกลงเช่นนั้นได้ จึงหลบเลี่ยงการทำสัญญาค้ำประกันที่มีข้อจำกัดมิให้ผู้ค้าประกันต้องรับผิดชอบอย่างเดียวกับลูกหนี้ร่วมหรือในฐานะลูกหนี้ร่วม การที่โจทก์ในฐานะผู้ประกอบการธุรกิจให้จำเลยที่ 2 ทำสัญญา โดยเลี่ยงบทกฎหมายเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจของตน นับว่ามิได้กระทำด้วยความสุจริตโดยคำนึงถึงมาตรฐานทางการค้าที่เหมาะสมภายใต้ระบบธุรกิจที่เป็นธรรมตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 12 ทั้งสัญญายินยอมเป็นลูกหนี้ร่วมระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ 2 ที่มีวัตถุประสงค์ในการหลบเลี่ยงกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองและให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ค้าประกันยังเป็นนิติกรรมที่มีวัตถุประสงค์ของสัญญาขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150 โจทก์ไม่อาจอาศัยสัญญายินยอมเป็นลูกหนี้ร่วมระหว่างโจทก์

กับจำเลยที่ 2 ที่ตกเป็นโฆษณาพ้องบังคับจำเลยที่ 2 ให้รับผิดชอบได้ สำหรับจำเลยที่ 3 แม้จะมีได้ทำสัญญายินยอมร่วมรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมอย่างเดียวกับจำเลยที่ 2 จำเลยที่ 3 เพียงแต่ทำหน้าที่ให้ความยินยอมในการที่นาย ป. ทำสัญญาเช่าซื้อ โดยมีข้อความระบุว่า จำเลยที่ 3 รับรู้และยินยอมให้ ป. สามีของจำเลยที่ 3 ทำสัญญาเช่าซื้อ และหาก ป. ผิดสัญญาหรือมีความรับผิดชอบตามสัญญาเช่าซื้อ จำเลยที่ 3 ยินยอมร่วมรับผิดชอบกับ ป. อย่างลูกหนี้ร่วม หนังสือที่จำเลยที่ 3 แสดงเจตนาดังกล่าวมีลักษณะของการให้สัตยาบันแก่หนี้ที่นาย ป. ผู้เป็นสามีของตนก่อขึ้น แต่หนี้ที่สามีหรือภริยาก่อขึ้นในระหว่างสมรสและอีกฝ่ายหนึ่งได้ให้สัตยาบันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1490 (4) บัญญัติให้ถือเป็นหนี้ร่วมกันนั้น หมายความว่าถึงการเป็นสามีภริยากันโดยชอบด้วยกฎหมาย เมื่อจำเลยที่ 3 มิได้มีฐานะเป็นภริยาชอบด้วยกฎหมายของ ป. หนี้ตามสัญญาเช่าซื้อที่ ป. ก่อขึ้นแม้จำเลยที่ 3 จะรับรู้หรือให้ความยินยอม ก็ไม่อาจถือเป็นหนี้ร่วมระหว่างสามีภริยาที่จำเลยที่ 3 ต้องร่วมรับผิดชอบ นอกจากนี้ ข้อเท็จจริงไม่ปรากฏว่าจำเลยที่ 3 มีเจตนาผูกพันทำสัญญาเช่าซื้อ ร่วมกับ ป. ด้วย จำเลยที่ 3 จึงไม่ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์

ผู้บริโภครับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง ผู้ค้าประกันความรับผิดเพื่อลูกหนี้ชั้นต้นซึ่งเป็นผู้บริโภค ผู้ค้าประกันมีฐานะเป็นผู้บริโภคด้วย ทั้งผู้ค้าประกันมีสิทธิที่จะยกข้อต่อสู้ใด ๆ ที่ลูกหนี้มีอยู่ขึ้นต่อสู้ได้ ผู้ค้าประกันซึ่งมิได้ค้าประกันในทางการค้าถือว่าเป็นผู้บริโภคก็ได้รับยกเว้นเช่นเดียวกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6213/2561 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 ให้ความหมายของคำว่า "ผู้บริโภค" ว่า ผู้บริโภคตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคและให้หมายรวมถึงผู้เสียหายตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย จากคำนิยามดังกล่าวบุคคลที่จะได้รับความคุ้มครองในฐานะผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 จึงหมายถึงบุคคลที่ต้องมีสิทธิหรือหน้าที่หรือความรับผิดที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายทั้งสองลักษณะ ซึ่งในส่วนของกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค นั้น มีพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 3 บัญญัติให้ความหมายของคำว่า "ผู้บริโภค" ว่า ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ หรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ และหมายความว่ารวมถึงผู้ใช้สินค้า หรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบแม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม คำนิยามดังกล่าวอาจมองได้ว่าไม่รวมถึงผู้ค้าประกันด้วย เพราะไม่ใช่ผู้ซื้อได้รับการเสนอ การชักชวน ใช้ หรือได้รับบริการโดยตรง แต่เมื่อพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 มิได้ระบุไว้ชัดแจ้งว่าผู้บริโภคหมายความว่าเฉพาะบุคคลที่เป็นผู้บริโภคในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เท่านั้น ทั้งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 35 ทวิ ก็ให้อำนาจคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา มีอำนาจกำหนดให้การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการที่กฎหมายกำหนดให้ทำหนังสือสัญญาเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาซึ่งคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาได้ออกประกาศในเรื่องให้ธุรกิจการให้กู้ยืมเงินเพื่อผู้บริโภคของสถาบันการเงินเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 ข้อ 3 (7) และเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 ข้อ 3 (4) ที่กำหนดไว้ทำนองเดียวกันว่าสัญญาทั้งสองประเภทที่กำหนดให้ผู้กู้หรือผู้เช่าซื้อต้องจัดหาผู้ค้าประกัน สัญญาค้าประกันต้องมีค่าเตือนสำหรับผู้ค้าประกันไว้โดยคำ

เดือนต้องมีขนาดตัวอักษรและข้อความตามที่ถูกกำหนดไว้หรือตามข้อ 9 ในประกาศเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาฯ ที่กำหนดว่าก่อนที่ผู้ให้เช่าซื้อจะใช้สิทธิบอกเลิกสัญญา ถ้าผู้ค้าประกันมีความประสงค์ ต้องให้สิทธิผู้ค้าประกันเป็นผู้เช่าซื้อต่อไปตามมูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อแสดงให้เห็นความประสงค์ว่ามุ่งจะคุ้มครองผู้ค้าประกันด้วย ซึ่งมาตรา 35 ทวิ ก็อยู่ในหมวด 2 ทวิ ว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญา นอกจากนี้ ยังปรากฏว่ามีกฎหมายอื่นบางฉบับที่มีลักษณะเป็นกฎหมายที่มีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองผู้บริโภค ได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 3 ที่ให้ความหมายของคำว่า "ผู้บริโภค" ว่า ผู้เช่าทำสัญญาในฐานะผู้ซื้อ ผู้เช่า ผู้เช่าซื้อ ผู้กู้ ผู้เอาประกัน หรือผู้เช่าทำสัญญาอื่นใดเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สิน บริการ หรือประโยชน์อื่นใดโดยมีค่าตอบแทน ทั้งนี้ การเช่าทำสัญญานั้นต้องเป็นไปโดยมิใช่เพื่อการค้าทรัพย์สิน บริการหรือประโยชน์อื่นใดนั้น และให้หมายความรวมถึงผู้เช่าทำสัญญาในฐานะผู้ค้าประกันของบุคคลดังกล่าวซึ่งมิได้กระทำเพื่อการค้าด้วย ประกอบกับยังมีพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 มาตรา 39 ที่บัญญัติว่าเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองผู้บริโภค ให้ธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจประกาศกำหนดให้สถาบันการเงินประเภทหนึ่งประเภทใดถือปฏิบัติในเรื่องดังต่อไปนี้ (3) การทำสัญญาค้าประกันด้วยบุคคล โดยให้มีการระบุเงินของต้นเงินในสัญญา หรือมิให้มีการทำข้อตกลงให้ผู้ค้าประกันทำสัญญาค้าประกันแบบไม่จำกัดจำนวนซึ่งบทกฎหมายที่กล่าวมาได้บัญญัติคุ้มครองไปถึงผู้ค้าประกันในการเช่าทำสัญญาเพื่อผูกพันตนร่วมรับผิดชอบหนี้ขั้นต้นที่เป็นผู้บริโภคด้วย โดยเฉพาะพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ที่ให้ความหมายโดยชัดเจนว่า ผู้บริโภคหมายความว่าผู้เช่าทำสัญญาในฐานะผู้ค้าประกันซึ่งมิได้กระทำเพื่อการค้าด้วย จึงย่อมเป็นที่เห็นได้โดยประจักษ์ว่า ผู้อยู่ในฐานะผู้บริโภคไม่ว่าตามบทกฎหมายฉบับใดที่มีลักษณะหรือเจตนารมณ์ในการคุ้มครองผู้บริโภคย่อมอยู่ในความหมายของคำว่า "ผู้บริโภค" ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 บัญญัติไว้ ฟังได้ว่าจำเลยที่ 2 เป็นผู้บริโภค จึงมีสิทธิได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมที่เป็นค่าขึ้นศาลตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 18 วรรคหนึ่ง

เนื่องจากการกำหนดคำนิยามคดีผู้บริโภคในปัจจุบันทำให้คดีที่สถาบันการเงินซึ่งเป็นผู้ประกอบการธุรกิจใช้สิทธิฟ้องคดีโดยเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคเป็นจำเลยเป็นคดีผู้บริโภคด้วยนั้นส่งผลให้ข้อพิพาททางแพ่งที่เดิมเป็นคดีแพ่งทั่วไปซึ่งดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้อยู่แล้วกลายเป็นคดีผู้บริโภคด้วย⁴⁹ ก่อให้เกิดปัญหาผู้บริโภคถูกผู้ประกอบการธุรกิจยกเอาวิธีการพิจารณาคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เป็นเครื่องมือในการฟ้องร้องบังคับคดีเอากับผู้บริโภคให้เป็นไปตามสัญญาได้ด้วยความสะดวกและรวดเร็วกว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่ใช้บังคับอยู่เดิมและมีผลเป็นการเร่งรัดให้ลูกหนี้ในฐานะผู้บริโภคต้องกลายเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยสะดวกและรวดเร็ว⁵⁰ อันจะเห็นได้ว่าเป็นการใช้สิทธิโดยไม่ต้อง

⁴⁹ สายฝน ศรีทอง. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 25. น.77, ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น.312

⁵⁰ ธนยพร พงศ์กระพันธ์. (2559). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 24. น.88, สายฝน ศรีทอง. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.2, 3

ด้วยเจตนารมณ์ของกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภครวมทั้งปัญหาที่มีบทบัญญัติให้โจทก์ฟ้องคดีผู้บริโภคได้ทั้งผู้ประกอบธุรกิจและผู้บริโภค⁵¹ จากรายงานสถิติคดี คดีผู้บริโภคมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และส่วนใหญ่เป็นกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจใช้สิทธิในการฟ้องร้องดำเนินคดีเพื่อบังคับคดีเอาจากผู้บริโภคเสียมากกว่า⁵² อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มีบทบัญญัติที่เอื้อสิทธิประโยชน์ให้กับผู้บริโภคในการต่อสู้คดีในกรณีที่ผู้บริโภคถูกฟ้องเป็นจำเลยเช่นกัน⁵³ เช่น มาตรา 10 มาตรา 11 มาตรา 12

จากสถิติประจำปีของศาลยุติธรรม (ปี พ.ศ. 2561-2566) ปริมาณคดีแพ่งที่เข้าสู่การพิจารณาคดีของศาลจำนวนกว่าร้อยละ 80 เป็นคดีแพ่งประเภทคดีผู้บริโภค⁵⁴ และจำนวนคดีผู้บริโภคเป็นคดีซึ่งมีทุนทรัพย์ไม่เกิน 300,000 บาท ถึงร้อยละ 50 ของคดีผู้บริโภคทั้งหมด (โดยเป็นคดีเข้าซื้อถึงร้อยละ 10 ของคดีผู้บริโภคทั้งหมด) และคดีผู้บริโภคส่วนใหญ่จะเป็นคดีที่ผู้บริโภคขาดนัดพิจารณากว่าร้อยละ 50⁵⁵ ส่งผลให้ปริมาณคดีที่เข้าสู่การพิจารณาคดีของศาลจำนวนมากเป็นการพิจารณาคดีโดยฝ่ายเดียว โจทก์สามารถส่งพยานเอกสารแทนการสืบพยานเพราะเป็นคดีที่โจทก์ฟ้องบังคับชำระหนี้เป็นจำนวนเงินที่แน่นอน ศาลพิพากษาไปได้โดยไม่ต้องสืบพยานและศาลไม่อาจเข้ามาช่วยผู้บริโภคได้มากนัก ในทางปฏิบัติศาลจะใช้บทบาทในเชิงไต่สวนในคดีที่ผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้องและไม่มีทนายความเท่านั้น หากเป็นคดีที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องหรือผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้องและมีทนายความ ศาลจะไม่ใช้บทบาทในเชิงไต่สวนเลย ประกอบกับการใช้ดุลยพินิจในการเรียกพยานหลักฐานเข้าสู่สำนวนนั้นศาลจะดูเนื้อหาของคดี ปริมาณงานคดีที่มีจำนวนมากจึงมีข้ออุปสรรคในการดำเนินคดีผู้บริโภคแต่อย่างใด⁵⁶

ปัญหาเกี่ยวกับคำนิยามความหมาย “คดีผู้บริโภค” ในปัจจุบันมีความหมายกว้างครอบคลุมทั้งคดีที่ผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้องผู้ประกอบธุรกิจเป็นจำเลยและคดีที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคเป็นจำเลยด้วยก่อให้เกิดปัญหา 2 ประการ ประการแรก ปริมาณคดีผู้บริโภคที่ถูกฟ้องเป็นคดีผู้บริโภคนั้นมีจำนวนมาก ธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินสามารถใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคเป็นเครื่องมือในการเร่งรัด และทวงหนี้จากผู้บริโภคมากกว่าการคุ้มครองผู้บริโภคตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ประการที่สอง ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคเป็นจำเลยเพื่อทวงหนี้และบังคับชำระหนี้มีจำนวนมาก⁵⁷ เป็นเหตุให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินคดีทำให้ศาลและเจ้าพนักงานคดีทำหน้าที่ตามบทบาทที่กฎหมายกำหนดไว้ไม่เต็มที่ กระทบต่อความรวดเร็ว

⁵¹ สายฝน ศรีทอง. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.77

⁵² เรื่องเดียวกัน. น.2

⁵³ ธีรพร พงศ์กระพันธุ์. (2559). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 24. น.89

⁵⁴ ธีรพร พงศ์กระพันธุ์. (2559). เรื่องเดียวกัน. น.90, 162, ชัชชัย วงศ์พยัคฆ์. (2554). วิเคราะห์พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กรณีศึกษา: ความหมายของคดีผู้บริโภค. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า (2), 128, 130, 138

⁵⁵ ธีรพร พงศ์กระพันธุ์. (2559). เรื่องเดียวกัน. น.162

⁵⁶ เรื่องเดียวกัน. น.162

⁵⁷ ธีรพร พงศ์กระพันธุ์. (2559). เรื่องเดียวกัน. น.88, 111, สายฝน ศรีทอง. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 25. น.77-78

ในการดำเนินคดี⁵⁸ การแยกเฉพาะคดีที่ผู้บริโภคนั้นเป็นโจทก์เท่านั้นเป็นคดีผู้บริโภค ทำให้ดำเนินคดีผู้บริโภคได้รวดเร็วสมตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

การกำหนดคำนิยาม “คดีผู้บริโภค” ดังกล่าวมีขอบเขตที่กว้างเกินไป โดยกำหนดให้คดีอื่นซึ่งโดยสภาพแล้วไม่ควรเป็นคดีผู้บริโภค อยู่ในความหมายของคดีผู้บริโภคด้วย และกลับกันคดีที่โดยสภาพแล้วควรเป็นคดีผู้บริโภค แต่ไม่อยู่ในความหมายของคดีผู้บริโภคด้วย

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค 2551 ได้ยกระดับการคุ้มครองผู้บริโภคให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น กำหนดมาตรการการฟ้องและการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลโดยตรง⁵⁹ และเนื่องจากคดีผู้บริโภคซึ่งอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค 2551 ให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคมามากกว่าการดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ทำให้หลายครั้งผู้ประกอบการธุรกิจที่ถูกฟ้องในคดีผู้บริโภคมักโต้แย้งว่าคดีที่ตนถูกฟ้องนั้นไม่ใช่คดีผู้บริโภค⁶⁰ ซึ่งในกรณีมีข้อสงสัยต้องส่งเรื่องให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัย⁶¹ และคำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์มีผลผูกพันเฉพาะคดี ทำให้คดีลักษณะเดียวกันที่ประธานศาลอุทธรณ์เคยวินิจฉัยไว้ถูกส่งมาให้วินิจฉัยอีกครั้งในภายหลังได้และในหลายครั้งคดีลักษณะเดียวกันแต่ประธานศาลอุทธรณ์มีคำวินิจฉัยแตกต่างกัน ทำให้เกิดข้อโต้แย้งว่าหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคนั้นไม่มีความแน่นอน⁶²

แม้ว่าพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 จะกำหนดกลไกให้ประธานศาลอุทธรณ์เป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ ตามมาตรา 8 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 แต่แนวคำวินิจฉัยหลายฉบับที่ผ่านมาของประธานศาลอุทธรณ์มีการเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์การกำหนดประเภทคดีผู้บริโภคหลายครั้ง⁶³ เกิดปัญหาและข้อสงสัย กล่าวคือ คดีประเภทอื่นที่ไม่ควรเป็นคดีผู้บริโภค แต่ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าเป็นคดีผู้บริโภค และคดีที่ควรเป็นคดีผู้บริโภค แต่ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าไม่เป็นคดีผู้บริโภค ซึ่งมีนักกฎหมายเห็นว่าคดีดังกล่าวเป็น “คดีผู้บริโภคเทียม”⁶⁴ การตีความของประธานศาลอุทธรณ์ยังขาดหลักเกณฑ์ที่แน่ชัด จึงทำให้ในแต่ละยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลง ประธานศาลอุทธรณ์ตีความหมายของคดีผู้บริโภค

⁵⁸ ศุภชัย ประไพพนพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น.280-281, 312-313

⁵⁹ นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ. (2560) กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2560. น.2 ศุภชัย ประไพพนพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.43

⁶⁰ ศุภชัย ประไพพนพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น.49

⁶¹ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 8

⁶² ศุภชัย ประไพพนพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น.49-50

⁶³ ธนยพร พงศ์กระพันธุ์. (2559). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 24. น.108, ศุภชัย ประไพพนพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.217-218

⁶⁴ นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ. (2564). การคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคตามสัญญาผู้บริโภค: กรณีศึกษาปัญหา “คดีผู้บริโภคเทียม” (2564) 4 วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. น.491-492.

แตกต่างกัน⁶⁵ แนวคำวินิจฉัยไม่แน่นอนทำให้คู่ความสับสนและมีการโต้แย้งว่าคดีที่ฟ้องเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่⁶⁶ ไม่สอดคล้องกับหลักความสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ⁶⁷

การกำหนดนิยาม “คดีผู้บริโภค” มีผลต่อขอบเขตและการจำแนกประเภทคดีเพื่อการบริหารจัดการคดีผู้บริโภคให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งการกำหนดคำนิยาม “คดีผู้บริโภค” ของศาลไทยอ้างอิงนิยามของ “ผู้บริโภค” และ “ผู้ประกอบการ” ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 3 ยังไม่สามารถกำหนดได้ชัดเจน ต้องอาศัยการตีความจากคำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 8 โดยนำหลักเกณฑ์การเป็นผู้ใช้สินค้าหรือบริการคนสุดท้าย (End user) มาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการวินิจฉัยว่าเป็นผู้บริโภค และนำหลักเกณฑ์การมีวัตถุประสงค์ในทางค้าปกติของตนมาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการวินิจฉัยว่าเป็นผู้ประกอบการ⁶⁸

ประธานศาลอุทธรณ์ นำหลักเกณฑ์การเป็นผู้ใช้สินค้าหรือได้รับบริการคนสุดท้าย (End User) ซึ่งบุคคลที่จะเป็นผู้บริโภคได้จะต้องมีความมุ่งหมายในการใช้สินค้าหรือบริการด้วยวัตถุประสงค์เป็นการใช้ส่วนตัว (private use) อันมิใช่เพื่อการประกอบธุรกิจการพาณิชย์ หรือกิจกรรมทางการค้าใดๆ โดยไม่คำนึงว่าผู้นั้นจะมีสภาพภาพเป็นนิติบุคคลหรือบุคคลธรรมดา หากปรากฏว่าเป็นการใช้สินค้าหรือบริการหรือทำอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อประโยชน์ในทางการค้าพาณิชย์ของตนย่อมไม่สามารถอ้างความคุ้มครองในฐานะบริโภคได้⁶⁹ มาใช้ในการวินิจฉัยว่าบุคคลใดเป็น “ผู้บริโภค” หรือ “ผู้ประกอบการ” หรือไม่ ซึ่งนักวิชาการและนักกฎหมายยังมีความเห็นที่แตกต่างกัน⁷⁰ การกำหนดนิยาม “คดีผู้บริโภค” ก็ยังไม่อาจหาข้อสรุปที่ชัดเจนเพียงพอทางวิชาการได้⁷¹ ทำให้คดีจำนวนมากยังไม่มี ความแน่นอนและมีข้อโต้แย้งในการกำหนดคำนิยามความหมายเข้าสู่การพิจารณาคดีอันกระทบต่อการบริหารจัดการคดีผู้บริโภคของศาล⁷² ซึ่งตามแนวคำวินิจฉัยของศาลไทยมุ่งแสดงเหตุผลถึงหลักการเป็นผู้ใช้สินค้าหรือบริการคนสุดท้ายในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการใช้สินค้าหรือบริการเป็นสำคัญ และการใช้กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคจะทำได้ต่อเมื่อฝ่ายหนึ่งมีฐานะเป็นผู้บริโภคและอีกฝ่ายหนึ่งมีฐานะเป็นผู้ประกอบการ (Business to Consumer-B2C)⁷³ ดังนั้น หากปรากฏว่าทั้งสองฝ่ายเป็นผู้บริโภคทั้งคู่ ก็ไม่อาจเรียกฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

⁶⁵ ฉันทพร พงศ์กระพันธ์. (2559). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 24. น.5, 109

⁶⁶ ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น.246

⁶⁷ ธาณิศ เกศพิทักษ์. (2551). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น.3-4, 109, 119, ชาญณรงค์ ปราณีจิตต์. (2552). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น. 4, ประสาทพร เสริมศรี. (2558). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น.11, ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น. 10, 122-126, ฉันทพร พงศ์กระพันธ์. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น. 83, ฉันทพร พงศ์กระพันธ์, สุนิสา ช่อแก้ว. (2561). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น.179, ไพโรจน์ วายุภาพ. (2563). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น.6-8 และเอื้อน ขุนแก้ว. (2566). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น. 151 และศิริศักดิ์ จิงถาวรณ. (2567). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 9. น.6, 168, 194.

⁶⁸ ฉันทพร พงศ์กระพันธ์. (2559). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 24. น.107, ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.61

⁶⁹ ฉันทพร พงศ์กระพันธ์. (2559). เรื่องเดียวกัน. น.107, ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.50, 55 และ 58

⁷⁰ ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.50

⁷¹ เรื่องเดียวกัน. น.50

⁷² เรื่องเดียวกัน. น.50

⁷³ เรื่องเดียวกัน. น.57

ว่าเป็นผู้ประกอบการธุรกิจได้ (Consumer to consumer- C2C) หรือกลับกันทั้งสองฝ่ายต่างมีลักษณะเป็นผู้ประกอบธุรกิจทั้งคู่ (Business to Business-B2B)⁷⁴ การปรับใช้กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคย่อมไม่อาจทำได้เพราะขัดกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย⁷⁵

ปัญหาการที่ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าคดีที่ฟ้องนั้นเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ ตามมาตรา 8 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ไม่ว่าเริ่มต้นคดีอย่างคดีผู้บริโภค แต่ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่ามีใช้คดีผู้บริโภค หรือเริ่มต้นคดีอย่างคดีแพ่ง แต่ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าเป็นคดีผู้บริโภค หากผลคำวินิจฉัยไม่ได้กระทบต่อเขตอำนาจศาล โดยศาลที่รับฟ้องยังมีเขตอำนาจพิจารณา ในทางปฏิบัติ ผู้พิพากษาในศาลปฏิบัติแตกต่างกันเป็น 2 แนวทาง คือ แนวทางแรกผู้พิพากษาจะจำหน่ายคดีเสียจากสารบบความให้คู่ความไปฟ้องคดีใหม่ ให้ถูกต้องตามคำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ โดยเริ่มต้นยื่นฟ้องใหม่ทั้งหมด อีกแนวทางหนึ่งคือผู้พิพากษาจะดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีดังกล่าวต่อไปให้ถูกต้องตามประเภทคดีที่ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัย⁷⁶ โดยหากต้องให้คู่ความชำระค่าขึ้นศาลเพิ่มขึ้นศาลก็จะสั่งให้ดำเนินการให้ถูกต้อง และจำหน่ายคดีเดิมแล้วลงสารบบความใหม่ตามประเภทคดีที่ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยโดยถือว่าการพิจารณาที่ดำเนินการมาแล้วเป็นไปโดยชอบ⁷⁷ ซึ่งตามคู่มือปฏิบัติราชการตุลาการส่วนวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค⁷⁸ กำหนดแนวทางการปฏิบัติหลักมีผลคำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์เกี่ยวกับปัญหาข้อโต้แย้งของประเภทคดีผู้บริโภค ในทางที่ว่า หากประเภทคดีที่เริ่มต้นฟ้องแตกต่างจากประเภทคดีที่ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัย ให้ศาลเพิกถอนคำสั่งเดิมที่ให้รับฟ้อง เป็นสั่งไม่รับฟ้อง ให้จำหน่ายคดีดังกล่าวเสียจากสารบบความ โดยหากโจทก์ประสงค์จะดำเนินคดีแก่จำเลยให้ฟ้องเป็นคดีใหม่⁷⁹ ทำให้เกิดความไม่แน่นอนของการดำเนินกระบวนการพิจารณาและกระทบต่อความน่าเชื่อถือ⁸⁰ ซึ่งกรณีศาลให้เริ่มต้นฟ้องคดีใหม่ และอาจต้องเลื่อนนัดวันสืบพยานออกไปส่งผลให้สิ้นเปลืองระยะเวลาในการดำเนินคดีและค่าใช้จ่ายโดยคู่ความไม่จำเป็น⁸¹

⁷⁴ เรื่องเดียวกัน. น.57

⁷⁵ ดาราพร ภีระวัฒน์. (2559). สัญญาผู้บริโภค. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. น.42 อ้างใน ศุภชัย ประไพพนพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.57

⁷⁶ ศุภชัย ประไพพนพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.281-282, 320

⁷⁷ เรื่องเดียวกัน. น.281-282

⁷⁸ สำนักงานศาลยุติธรรม. (2557). คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ ส่วนวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค เล่มที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลยุติธรรม. อ้างใน ศุภชัย ประไพพนพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.281-282, 320

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน. น.320

⁸⁰ เรื่องเดียวกัน. น.281-282

⁸¹ เรื่องเดียวกัน. น.282, 320

2) ให้เจ้าพนักงานคดีให้คำแนะนำช่วยเหลือ และให้คำปรึกษาโดยเฉพาะฝ่ายผู้บริโภคร

เนื่องจากเจตนารมณ์ในการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มุ่งให้มีความสะดวก รวดเร็ว และมีสมมติฐานว่าผู้บริโภคมีอำนาจต่อรองน้อยกว่าผู้ประกอบการจึงกำหนดบทบัญญัติให้ลดภาระแก่ผู้บริโภค แต่เมื่อพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาไม่ได้บัญญัติไว้ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม และประชาชนทั่วไปไม่มีความรู้ความเข้าใจว่าขั้นตอนใดมีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา บัญญัติขั้นตอนดำเนินคดีไว้แล้ว และไม่อาจนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้โดยอนุโลมได้เอง ดังนั้น เจ้าพนักงานคดีจึงเข้ามาช่วยทำหน้าที่ช่วยเหลือในการดำเนินคดี แต่ทั้งนี้การให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือต้องไม่มีลักษณะเป็นการกำหนดรูปคดีทำนองเดียวกับการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความ ตามมาตรา 4 ประกอบข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ข้อ 7

เดิมก่อนมีการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค 2551 ขึ้นใช้บังคับนั้น คดีพิพาทระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจและผู้บริโภค เป็นคดีแพ่งซึ่งอยู่ในบังคับของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งหากทุนทรัพย์ไม่เกิน 300,000 บาทก็จะเป็นคดีมีทุนทรัพย์เกิน 300,000 บาทก็จะเป็นคดีแพ่งสามัญ ซึ่งในทางปฏิบัติ ผู้บริโภคมักมีอำนาจต่อรองน้อยกว่า ไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ความสันทัดชัดเจนในเรื่องกฎหมาย อีกทั้งส่วนใหญ่ความเสียหายที่ผู้บริโภคได้รับคิดเป็นเงินจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายที่ต้องสูญเสียไปในการดำเนินคดีเพื่อเรียกร้องสิทธิของผู้บริโภค เกิดความไม่คุ้มค่า ผู้บริโภคจึงไม่นำคดีมาฟ้องต่อศาล ด้วยความยุ่งยากทางเทคนิคการดำเนินคดี ระบบการพิจารณา การสืบพยาน ทำให้ผู้บริโภคจำเป็นต้องจ้างทนายเพื่อช่วยดำเนินคดีแพ่ง สำหรับการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมีข้อจำกัดในการดำเนินคดีหลายประการ อีกทั้งยังต้องใช้ระยะเวลายาวนานกว่าจะมีคำพิพากษา มีความยุ่งยากในการพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงต่างๆ ที่ผู้บริโภคต้องยกขึ้นกล่าวอ้างตามภาระการพิสูจน์ในคดีแพ่ง แต่ข้อเท็จจริงดังกล่าวไม่ได้อยู่ในความรู้เห็นของผู้บริโภค แต่กลับอยู่ในความรู้เห็นของฝ่ายผู้ประกอบการธุรกิจโดยฝ่ายเดียว มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีที่สูงส่งผลให้การใช้สิทธิของผู้บริโภคซึ่งอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบทำให้ผู้บริโภคจำนวนไม่น้อยไม่ใช้สิทธิเรียกร้องทางศาล เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงมีการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค 2551 ขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคโดยตรง มีการกำหนดคดีที่เป็นคดีผู้บริโภคมีการกำหนดระบบการพิจารณาคดีให้เอื้อต่อการใช้สิทธิของผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับการเยียวยาด้วยความรวดเร็ว ประหยัด มีประสิทธิภาพ⁸²

⁸² ธานีศ เกศพิทักษ์. (2551). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น.3-4, 109, 119, ชาญณรงค์ ปราณิจิตต์. (2552). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น. 4, ประสาทพร เสริมศรี. (2558). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น.11, ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น. 10, 49, 122-126, ธัญพร พงศ์กระพันธ์. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น. 83, ธัญพร พงศ์กระพันธ์, สุนิสา ช่อแก้ว. (2561). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น.179, ไพโรจน์ วายุภาพ. (2563). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น.6-8 และเอื้อน ชุนแก้ว. (2566). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น. 151 และศิริศักดิ์ จิงถาวรณ. (2567). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 9. น.6, 168, 194.

3) ปัญหาการไม่ได้แยกคดีที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์และคดีที่ผู้บริโภคนเป็นโจทก์

มาตรา 20 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 โจทก์สามารถฟ้องคดีด้วยวาจาหรือหนังสือก็ได้ และหากคำฟ้องไม่ถูกต้องหรือขาดสาระสำคัญบางเรื่องศาลมีอำนาจให้โจทก์แก้ไขคำฟ้องในส่วนนั้นให้ถูกต้องหรือชัดเจนขึ้นได้ แต่เมื่อมาตรา 20 มิได้กำหนดให้โจทก์ที่ฟ้องคดีต้องเป็นผู้บริโภคเป็นผู้ฟ้องคดีเท่านั้น ดังนั้น ผู้ประกอบธุรกิจที่เป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคเป็นจำเลยจึงได้รับประโยชน์จากมาตรา 20 ด้วย แต่ตามเจตนารมณ์ของการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 นั้น ต้องการลดความเลื่อมล้ำเพื่อให้ผู้บริโภคเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้⁸³ การไม่แยกว่าโจทก์ในคดีเป็นผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้บริโภคจึงไม่ได้เป็นการลดความเลื่อมล้ำให้แก่ฝ่ายผู้บริโภค ดังนั้น ควรแยกประเภทคดีที่ผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้องผู้ประกอบธุรกิจเป็นจำเลยเท่านั้นที่จะให้เจ้าพนักงานคดีเข้ามาให้คำแนะนำและช่วยเหลือในเบื้องต้น และเป็นผู้ทำบันทึกคำฟ้องด้วยวาจาเพื่อให้สอดคล้องกับหลักความสะดวก รวดเร็ว⁸⁴ ส่วนคดีที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ให้คงอยู่ภายใต้บทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

4.2 ปัญหาการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้บริโภค

แม้ว่ากฎหมายต้องการลดภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีให้แก่ผู้บริโภค ต้องการอำนวยความสะดวกและให้ผู้บริโภคซึ่งมีอำนาจต่อรองน้อยกว่าเข้าถึงการใช้สิทธิทางศาลได้ง่าย และสะดวกมากยิ่งขึ้น ให้ผู้บริโภคเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีน้อยที่สุด ไม่ว่าจะเป็น ค่าขึ้นศาล ค่าเดินทาง ตลอดจนค่าทนายความ แต่ในทางปฏิบัติจริงพบปัญหาดังนี้

สำหรับกรณีผู้บริโภคเป็นโจทก์ ในส่วนของค่าธรรมเนียมหรือค่าขึ้นศาล กฎหมายกำหนดให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมแก่ผู้บริโภค แต่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับค่าทนายความ และผู้บริโภคยังคงต้องเสียค่าเดินทางมาดำเนินคดีอยู่

สำหรับกรณีผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ แม้โจทก์มิได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 แต่โจทก์ก็ขอยกเว้นค่าธรรมเนียมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้ในกรณีผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ ให้ยื่นฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ซึ่งในทางปฏิบัติพบปัญหาว่า ผู้บริโภคมักเป็นผู้จะมีรายได้น้อย และได้ทำงานอยู่ในภูมิลำเนาของตน แต่จำเป็นต้องเดินทางไปทำงานต่างถิ่นเพื่อหารายได้เลี้ยงชีพ จึงไม่ได้อาศัยอยู่ ณ ภูมิลำเนาของผู้บริโภคเอง ดังนั้น เมื่อมีการนำส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องแจ้งวันนัดพิจารณาตามมาตรา 24 ซึ่งต้องการ

⁸³ ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.น.279-280

⁸⁴ ธาณิศ เกศพิทักษ์. (2551). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น.3-4, 109, 119, ชาญณรงค์ ปราณีจิตต์. (2552). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น. 4, ประสาทพร เสริมศรี. (2558). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น.11, ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น. 10, 122-126, ธันยพร พงศ์กระพันธ์. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น. 83, ธันยพร พงศ์กระพันธ์, สุนิสา ช่อแก้ว. (2561). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น.179, ไพโรจน์ วายุภาพ. (2563). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น.6-8 และเอื้อน ขุนแก้ว. (2566). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น. 151 และศิริศักดิ์ จิงถาวรณ. (2567). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 9. น.6, 168, 194.

หมายเรียกและสำเนาคำฟ้องต้องส่ง ณ ภูมิลำเนาของผู้บริโภคแต่ไม่พบผู้บริโภค ซึ่งก็อาจจะส่งโดยวิธีปิดหมาย ตามมาตรา 16 ประกอบข้อกำหนดประธานศาลฎีกา ข้อ 10 แต่หากไม่มีคนในครอบครัวของผู้บริโภคอาศัยอยู่ ณ ภูมิลำเนาของผู้บริโภคหรือไม่มีเพื่อนบ้านของผู้บริโภคแจ้งแก่ผู้บริโภคว่าถูกฟ้องคดี ผู้บริโภคก็ไม่อาจมาใช้สิทธิต่อสู้คดีทางศาลได้ หรือแม้ว่าคนในครอบครัวจะได้รับหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องหรือเพื่อนบ้านของผู้บริโภคได้แจ้ง ผู้บริโภคว่ามีการนำส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องแจ้งวันนัดพิจารณา แต่เมื่อผู้บริโภคทำงานอยู่ต่างถิ่นในการมาใช้สิทธิต่อสู้คดีผู้บริโภคก็ต้องเดินทางมาศาลซึ่งเป็นภูมิลำเนาของผู้บริโภคเพื่อต่อสู้คดีก็มีค่าใช้จ่ายสูงเป็นภาระกับผู้บริโภคเช่นเดิม และไม่มีทนายคอยให้ความช่วยเหลือ แม้ว่ากฎหมายกำหนดให้มีเจ้าพนักงานคดีคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือแก่ทั้งผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจก็ตาม แต่การทำหน้าดังกล่าวต้องมีใช้การให้ความช่วยเหลือทำนองเดียวกับทนายความตามมาตรา 4 ซึ่งด้วยความสลับซับซ้อนของกฎหมายทำให้สุดท้ายแล้วผู้บริโภคจำนวนหนึ่งก็ต้องติดต่อกับทนายความ หรือยอมต่อสู้คดีโดยที่ไม่มีทนายความคอยช่วยเหลือต่อสู้และปกป้องสิทธิของตน และพบสถิติต่อไปว่า กรณีผู้ประกอบการเป็นโจทก์ ผู้บริโภคมักจะไม่นำมาศาลเพื่อไกล่เกลี่ยหรือต่อสู้คดีเลยและทำให้ศาลต้องพิจารณาคดีโดยขาดนัด

1) ปัญหาการใช้สิทธิฟ้องคดีในคดีผู้บริโภคที่มีทุนทรัพย์น้อย

ในคดีผู้บริโภคที่มีทุนทรัพย์น้อย เมื่อพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มิได้กำหนดไว้โดยเฉพาะ และในข้อกำหนดประธานศาลฎีกาก็มิได้กำหนด ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้โดยอนุโลม ตามมาตรา 7 ทำให้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภคมีข้อจำกัดหรืออุปสรรคบางประการ แยกได้ 2 ส่วน ข้อจำกัดเชิงหลักกฎหมาย และข้อจำกัดเชิงระบบวิธีพิจารณา⁸⁵

ข้อจำกัดเชิงหลักกฎหมาย คดีผู้บริโภคมีลักษณะแตกต่างสำคัญจากคดีแพ่งทั่วไปที่ฝ่ายผู้ประกอบการมักจะมีฐานะหรืออำนาจต่อรองเหนือกว่า มิได้มีฐานะเทียมกันอย่างในคดีแพ่งทั่วไป⁸⁶ คู่ความในคดีผู้บริโภคไม่ได้มีฐานะเท่าเทียมกัน ผู้บริโภคมักเป็นฝ่ายเสียเปรียบผู้ประกอบการในหลายด้านไม่ว่าจะเป็นฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา ความรู้ เกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ อำนาจต่อรองจึงน้อยกว่าผู้ประกอบการ การดำเนินคดีผู้บริโภคจึงกำหนดมาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคเป็นพิเศษไม่ว่าจะมีทุนทรัพย์ที่พิพาทเท่าใดก็ตามเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพหรือลักษณะของคดีผู้บริโภคซึ่งแตกต่างจากการดำเนินคดีแพ่งทั่วไป⁸⁷

ข้อจำกัดเชิงระบบวิธีพิจารณา คติมนัสการยื่นฟ้องยุ่งยากซับซ้อน ผู้บริโภคส่วนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไปที่ไม่มีความรู้ด้านกฎหมายเป็นการเฉพาะ ผู้บริโภคไม่สามารถเขียนคำฟ้องได้เอง หากจะฟ้องด้วยวาจาเพื่อให้เจ้าหน้าที่ศาลเป็นผู้เขียนคำฟ้องให้ก็ต้องเดินทางไป ณ ที่ทำการของศาล⁸⁸

⁸⁵ ชนิกรณ ประทีปถิ่นทอง. (2563). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 37. น.76.

⁸⁶ ชาญณรงค์ ปราณีจิตต์. (2552). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น.1

⁸⁷ ชนิกรณ ประทีปถิ่นทอง. (2563). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 37. น.77.

⁸⁸ เรื่องเดียวกัน น.77.

การดำเนินคดีผู้บริโภคมักมีค่าใช้จ่ายทั้งส่วนที่เป็นค่าฤชาธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายอื่นๆ เช่น ค่าเดินทาง ค่าจัดส่งสำเนาเอกสาร ค่าทนายความ ดังนั้น ก่อนฟ้องคดีผู้บริโภคมักจะพิจารณาว่าผลที่ได้จากการดำเนินคดีคุ้มค่างบเงินที่ต้องเสียไปในการดำเนินคดีหรือไม่ หากไม่คุ้มค่างบเงินที่จะต้องเสียไปในการดำเนินคดี ก็อาจตัดสินใจไม่ดำเนินคดี ทั้งนี้ ในทางปฏิบัติพบว่าข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจส่วนใหญ่มีมูลค่าหรือทุนทรัพย์ไม่สูงมากนัก หากผู้บริโภคต้องเสียค่าธรรมเนียม และค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการฟ้องคดีเพื่อใช้สิทธิทางศาลแล้ว มักไม่คุ้มกับค่าเสียหายที่จะได้รับหากตนชนะคดี ทำให้ผู้บริโภคส่วนหนึ่งตัดสินใจไม่ฟ้องคดีหรือต่อสู้คดีกับผู้ประกอบธุรกิจ⁸⁹ เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบธุรกิจปฏิเสธความรับผิดชอบ⁹⁰

แม้ว่ามาตรา 18 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กำหนดยกเว้นค่าธรรมเนียมในการดำเนินคดีทั้งปวงให้แก่ผู้บริโภค โดยผู้บริโภคไม่จำเป็นต้องยื่นคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลอย่างใดในคดีแพ่งสามัญก็ตาม⁹¹ แต่การยกเว้นค่าธรรมเนียมดังกล่าวก็ไม่ได้ไม่รวมถึงค่าทนายความ

สำหรับฝ่ายผู้ประกอบการกลับไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงค่าธรรมเนียมศาล ค่าทนายความ และค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการดำเนินคดี เนื่องจากสามารถผลักภาระค่าใช้จ่ายให้รวมอยู่ในราคาสินค้าหรือบริการได้ และทางปฏิบัติพบว่าคดีพิพาทระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจส่วนใหญ่เป็นกรณีผู้ประกอบการเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคเป็นจำเลย⁹² จากข้อมูลสถิติประจำปีของศาลยุติธรรม ปี พ.ศ. 2566 คดีผู้บริโภคที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินกว่า 50,000 บาท มีจำนวน 193,171 คดี เป็นร้อยละ 22.4 ของคดีผู้บริโภคทั้งหมดที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลชั้นต้นจำนวน 859,280 คดี สำหรับคดีผู้บริโภคที่มีทุนทรัพย์เกิน 50,000 บาทแต่ไม่เกิน 300,000 บาท มีจำนวน 474,648 คดี เป็นร้อยละ 55.2 ของคดีผู้บริโภคทั้งหมดที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลชั้นต้น⁹³ อย่างไรก็ตาม ข้อมูลดังกล่าวเป็นเพียงข้อมูลของศาลยุติธรรมในคดีผู้บริโภคที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลเท่านั้น ไม่รวมคดีผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายเล็กน้อยอื่นๆ ซึ่งไม่ได้เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลอีกจำนวนมากเนื่องจากไม่คุ้มค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี⁹⁴

สำหรับคดีเข้าซื้อผิดเป็นกรณีผู้ให้เข้าซื้อซึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องฝ่ายผู้เข้าซื้อซึ่งเป็นผู้บริโภคเป็นจำเลยเป็นคดีผู้บริโภคที่ไม่มีข้อยุ่งยาก โดยมากศาลจะใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้คู่ความตกลงกันซึ่งในขั้นตอนการไกล่เกลี่ยนั้น มักเกิดการตกลงขอลดยอดหนี้ หรือขอผ่อนชำระหนี้กับผู้ประกอบธุรกิจซึ่งเป็นโจทก์เป็นส่วนใหญ่ และหากผู้บริโภคที่ถูกฟ้องเป็นจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การหรือขาดนัดพิจารณา ศาลสามารถรับฟัง

⁸⁹ ศุภชัย ประไพพนพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น.122 และ ชนิกรณ ประทีปถิ่นทอง. (2563). เรื่องเดียวกัน. น.71-72

⁹⁰ ศุภชัย ประไพพนพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.122

⁹¹ เรื่องเดียวกัน. น.123

⁹² เรื่องเดียวกัน. น.123, 225, 234, 236, 270

⁹³ ส่วนระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงานและงบประมาณ ศาลยุติธรรม. (2566). หนังสือรายงานสถิติคดีปี 2566. น.105

⁹⁴ ชนิกรณ ประทีปถิ่นทอง. (2563). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 37. น.82.

พยานหลักฐานโจทก์ไปฝ่ายเดียวและมีคำพิพากษาให้เสร็จในวันเดียวกันได้ ทำให้การพิจารณาคดีแต่ละคดีมีการใช้ระยะเวลาที่แตกต่างกัน⁹⁵

การดำเนินคดีผู้บริโภคที่มีทุนทรัพย์เล็กน้อยมีค่าใช้จ่ายที่ในการดำเนินคดีสูงเกินสมควร แม้ว่าคดีมีมูลค่าคือคดีที่ฟ้องเรียกทุนทรัพย์ไม่เกิน 300,000 บาท คิดค่าขึ้นศาลไม่เกิน 1,000 บาท แต่ผู้บริโภคส่วนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไปไม่ได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบหรือเทคนิคทางกฎหมายจึงไม่อาจดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยตนเองได้ ต้องว่าจ้างทนายความ ทำให้การดำเนินคดีผู้บริโภคที่มีทุนทรัพย์เล็กน้อยนั้นไม่คุ้มกับค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปในการดำเนินคดี⁹⁶

ทางปฏิบัติพบว่าคดีส่วนใหญ่ระหว่างผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจที่มีมูลค่าไม่มากนัก ทุนทรัพย์ที่พิพาทเล็กน้อยอาจมีมูลค่าความเสียหายหลักพัน แต่การใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภคมีกระบวนการที่ยากซับซ้อน ไม่สามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้บริโภคจำต้องว่าจ้างทนายความให้ช่วยดำเนินการ ซึ่งปัจจุบันค่าวิชาชีพทนายความในคดีแพ่งโดยทั่วไปอยู่ระหว่าง 30,000-50,000 บาทต่อคดี⁹⁷ โดยคดีผู้บริโภคมีอัตราค่าบริการขั้นต่ำอยู่ที่ 10,000 บาทต่อคดี⁹⁸ หากผู้บริโภคตัดสินใจว่าจ้างทนายความต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการดำเนินคดี เช่น ค่าเดินทางหรือค่ายานพาหนะ ค่านำหมาย ค่าคัดสำเนาเอกสาร (ถ้ามี) รวมถึงค่าขาดประโยชน์อื่น และหากในการดำเนินคดีต้องใช้ระยะเวลานาน ผู้บริโภคก็อาจล้มเลิกความคิดที่จะฟ้องคดีไป⁹⁹ แต่หากค่าใช้จ่ายมากกว่าค่าสินไหมทดแทนที่จะได้รับ ไม่คุ้มค่าที่จะเสียค่าใช้จ่ายในการฟ้องคดีเพื่อใช้สิทธิทางศาลก็อาจไม่ใช้สิทธิฟ้องคดี แต่หากค่าสินไหมทดแทนน่าจะมากกว่าจึงจะตัดสินใจว่าจ้างทนายความ¹⁰⁰

2) ปัญหาเขตศาลที่มีอำนาจพิจารณา

แม้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มีเจตนารมณ์ให้ผู้บริโภคได้รับความสะดวกและเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ง่ายขึ้น โดยมีมาตรา 17 กำหนดให้ในคดีที่ผู้ประกอบการธุรกิจเป็นโจทก์ยื่นฟ้องผู้บริโภคเป็นจำเลยนั้นต้องยื่นฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาตามทะเบียนบ้านอยู่ในเขตศาลเท่านั้น เพื่อแก้ปัญหาในเรื่อง

⁹⁵ ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น.288-289

⁹⁶ ชนิกรณ ประทีปถิ่นทอง. (2563). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 37. น.78.

⁹⁷ สำนักงาน TGC International Company Limited, “ค่าจ้างทนายความ คดีแพ่ง และ คดีอาญา ราคาเท่าไร”, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2567, จาก <https://tecthailand.com/blog/how-much-is-the-cost-of-lawyers-for-civil-and-criminal-cases/>, สำนักงาน Union Asset Law Firm, “อัตราค่าบริการเบื้องต้น” สืบค้นเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2567, จาก https://unionassetlawfirm.com/?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwveK4BhD4ARIsAKy6pMJBO7MQZnyOI8GWZnglKkTYTNrqpWgrhO3ogt-hR3JjNvKZSkj96f4aAseBEALw_wcB และ

<https://www.legardy.com/blogs/mediation-lawyer-cost>

⁹⁸ สำนักงานกฎหมายฉัตรชัย, “อัตราค่าบริการและขั้นตอนในการรับว่าความ”, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2567, จาก <https://www.chatchailawyer.com/price/>

⁹⁹ ชนิกรณ ประทีปถิ่นทอง. (2563). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 37. น.74-75.

¹⁰⁰ เรื่องเดียวกัน. น.71-75.

เขตศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่ให้โจทก์เลือกนำคดีขึ้นสู่ศาลได้หลายแห่ง¹⁰¹ ซึ่งโจทก์มักเลือกศาลที่ตนเดินทางสะดวกโดยมิได้คำนึงว่าผู้บริโศกเดินทางมาศาลได้สะดวกหรือไม่ กฎหมายต้องการให้ผู้บริโศกเดินทางมาต่อสู้อย่างศาลที่ตนเองมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลได้โดยสะดวก เสียค่าใช้จ่ายน้อย ผู้บริโศกไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปต่อสู่อีกที่ศาลยังศาลอื่น เช่น ศาลที่อสังหาริมทรัพย์ตั้งอยู่ในเขตศาลในคดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ศาลที่ที่มูลคดีเกิดในเขตศาลดังเช่นในคดีแพ่งทั่วไป ซึ่งทำให้ผู้บริโศกต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปต่อสู่อีก และหากผู้บริโศกไม่สามารถรับภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปต่อสู่อีกได้ ก็อาจตกเป็นผู้ขาดนัดพิจารณาและแพ้คดี¹⁰² แต่ในทางปฏิบัติ ผู้บริโศกจำนวนมากมักไม่ได้อยู่อาศัยในภูมิลำเนาตามทะเบียนบ้านเนื่องจากไปทำงานในจังหวัดอื่นนอกจังหวัดที่ตนเองมีภูมิลำเนาอยู่ โดยผู้บริโศกมิได้ย้ายภูมิลำเนาไปอยู่ในจังหวัดที่ตนเองทำงาน และผู้บริโศกส่วนใหญ่ได้สัญญาต่างๆ ณ จังหวัดที่ตนทำงานหรือพำนักอยู่นอกจังหวัดที่ตนมีภูมิลำเนา ทำให้เมื่อผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโศกเป็นจำเลยเป็นคดีผู้บริโศกแล้ว ผู้ประกอบธุรกิจต้องยื่นฟ้องผู้บริโศกต่อศาลที่ผู้บริโศกมีภูมิลำเนาตาม มาตรา 17 ส่งผลให้ผู้บริโศกถูกบังคับว่าต้องดำเนินคดี ณ ศาลที่ตนมีภูมิลำเนาเท่านั้น ทำให้ผู้บริโศกต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทางกลับไปยังภูมิลำเนาของตนเพื่อต่อสู่อีกที่ศาลที่ผู้บริโศกมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล และหากผู้บริโศกไม่สามารถรับภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทางกลับไปต่อสู่อีกในศาลที่ตนมีภูมิลำเนาได้ทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยไม่อาจเกิดขึ้นได้ตามมาตรา 25 และจำเลยมักจะมีได้ยื่นคำให้การ เมื่อจำเลยไม่มาศาลจึงเป็นกรณีจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การซึ่งต้องพิจารณาคดีโจทก์ไปฝ่ายเดียว ทำให้จำเลยเสียโอกาสในการต่อสู่อีกและต้องแพ้คดีไป ไม่อาจใช้กลไกของกฎหมายคุ้มครองสิทธิของผู้บริโศกได้¹⁰³

ทั้งนี้ เมื่อมาตรา 17 ซึ่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศก พ.ศ. 2551 กำหนดเขตศาลกรณีผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องคดีผู้บริโศกที่ตนมีภูมิลำเนาของผู้บริโศกเท่านั้น เป็นการตัดสิทธิผู้บริโศกที่ถูกฟ้องเป็นจำเลยในการขอโอนคดีไปยังศาลอื่นที่มีเขตอำนาจซึ่งผู้บริโศกเห็นว่าจะเป็นการสะดวกยิ่งกว่าอีกด้วย¹⁰⁴ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศก พ.ศ. 2551 มาตรา 7 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 6 กลายเป็นภาระด้านค่าใช้จ่ายของผู้บริโศกในการที่จะต้องเดินทางจากถิ่นที่ทำงานกลับไปต่อสู่อีก ณ ศาลที่ผู้บริโศกมีภูมิลำเนาตามทะเบียนบ้าน ซึ่งขัดต่อเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศก พ.ศ. 2551

และในทางกลับกัน ในกรณีที่ผู้บริโศกเป็นโจทก์ฟ้องผู้ประกอบธุรกิจเป็นจำเลยเป็นคดีผู้บริโศกนั้น ทั้งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศก พ.ศ. 2551 และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการ

¹⁰¹ ศุภชัย ประไพพนพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น.311

¹⁰² ชาญณรงค์ ปราบจิตต์. (2552). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น.68 อ้างใน ศุภชัย ประไพพนพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.295-296

¹⁰³ สมภูมิ หล้าศรีคม. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 9. น. 111, ศุภชัย ประไพพนพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น. 12, 311-312 และศิริศักดิ์ จึงถาวรณ. (2567). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 9. น.129, 158

¹⁰⁴ ศุภชัย ประไพพนพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.312

พิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 มิได้กำหนดเขตศาลที่มีอำนาจรับฟ้องคดีไว้โดยเฉพาะ จึงต้องนำบทบัญญัติหมวด 1 เขตอำนาจศาล มาตรา 2 ถึงมาตรา 10 โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรา 4 ถึงมาตรา 7 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลมตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 มาตรา 7 ซึ่งในกรณีนี้ผู้ประกอบการธุรกิจกลับสามารถขอโอนคดีไปยังศาลอื่นที่มีเขตอำนาจได้เนื่องจากในคดีดังกล่าวมิใช่กรณีผู้ประกอบการธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องคดีที่จำกัอยู่เฉพาะศาลที่ผู้บริโภคนมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลเท่านั้นตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 มาตรา 7 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 6

เพื่อให้พระราชบัญญัติฉบับนี้สามารถคุ้มครองผู้บริโภคที่ตกอยู่ในฐานะจำเลยของคดีได้¹⁰⁵ การนิยามความหมายคดีผู้บริโภคนทำให้คดีผู้บริโภคนเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลมีปริมาณมาก และส่วนใหญ่เป็นคดีที่ผู้ประกอบการธุรกิจฟ้องร้องเพื่อดำเนินคดีกับผู้บริโภคน¹⁰⁶

ทั้งนี้ มาตรา 17 จำกัดสิทธิเฉพาะผู้ประกอบการธุรกิจมิให้ฟ้องผู้บริโภคที่ศาลอื่นนอกจากศาลที่ผู้บริโภคนมีภูมิลำเนาอยู่เท่านั้น มิได้ตัดอำนาจของศาลอื่นที่มีเขตอำนาจเหนือคดีดังกล่าวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 6¹⁰⁷ ซึ่งนำมาอนุโลมใช้ในคดีผู้บริโภคน ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 มาตรา 7 ดังนั้น หากคดีที่ฟ้องนั้นอยู่ในเขตอำนาจของศาลอื่นด้วย ต้องถือว่าศาลอื่นเหล่านั้นยังมีเขตอำนาจเหนือคดีดังกล่าว ซึ่งผู้บริโภคนที่เป็นจำเลยย่อมมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้โอนคดีไปยังศาลเหล่านั้นได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 6 ประกอบพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 มาตรา 7 อย่างไรก็ตาม หากผู้บริโภคนไปทำงานในท้องถิ่นอื่นและเข้าทำสัญญานอกท้องถิ่นที่ทำงานโดยสัญญาที่ทำนั้นเป็นสัญญาทางแพ่ง อันเป็นมูลเหตุให้มาฟ้องคดีผู้บริโภคน ผู้บริโภคนจะไม่สามารถขอโอนคดีมายังศาลที่ผู้บริโภคนทำงานในเขตได้เนื่องจากมิใช่ศาลที่มีเขตอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 6 ประกอบพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 มาตรา 7

ทำให้มาตรา 17 มิได้ช่วยแก้ปัญหาเรื่องภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีให้แก่ผู้บริโภคได้ดังเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551¹⁰⁸

มิได้มีบทบัญญัติเรื่องโอนคดีเป็นการเฉพาะ จึงต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม แต่ก็ไม่สามารถขอโอนคดีไปยังศาลที่ผู้บริโภคนพำนักอยู่ในเขตศาลระหว่างทำงานต่างถิ่นได้ เนื่องจากไม่ใช่ศาลที่มีเขตอำนาจเหนือคดี

¹⁰⁵ ันยพร พงศ์กระพันธุ์. (2559). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 24. น.3

¹⁰⁶ เรื่องเดียวกัน. น.3-4

¹⁰⁷ โกศล อัสวเตชานุกร. (2552). ผลกระทบจากพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 ต่อผู้ประกอบการประเภทสินค้า. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. น.187

¹⁰⁸ ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น.312

ปัจจุบัน ศาลยุติธรรมได้นำกระบวนการสืบพยานออนไลน์มาใช้ในการสืบพยาน โดยคู่ความอาจยื่นคำร้องขอสืบพยานออนไลน์ผ่านช่องทาง e-Filing หรือระบบ CIOS หรือยื่นคำร้องต่อศาลหรือศาลเห็นสมควรสั่งเอง ซึ่งจากข้อมูล ณ วันที่ 28 มีนาคม 2565¹⁰⁹ มีคำร้องขอสืบพยานออนไลน์จำนวนรวมทั้งสิ้น 496,555 เรื่อง โดยเป็นคำร้องในคดีผู้บริโภคนับ 390,482 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 78.6 ของคำร้องทั้งหมด ซึ่งกระบวนการสืบพยานออนไลน์นี้มีข้อดีหลายประการ เช่น ทำให้ดำเนินคดีได้สะดวก รวดเร็ว ลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางของพยานและคู่ความ และลดโอกาสการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้การพิจารณาคดีของศาลเร็วขึ้นด้วย

สำหรับการฟ้องคดีอิเล็กทรอนิกส์ หรือฟ้องคดีออนไลน์ และการพิจารณาพิพากษาทางอิเล็กทรอนิกส์นั้น ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มิได้กำหนดไว้โดยเฉพาะจึงต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม ตามมาตรา 7 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ซึ่งอยู่ในบังคับของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาที่เกี่ยวข้อง 4 ฉบับ ได้แก่

1.ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการยื่น ส่ง และรับคำคู่ความและเอกสารทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2560

2.ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการยื่น ส่ง และรับคำคู่ความและเอกสารทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562

3.ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการจัดทำสารบบความ สารบบคำพิพากษา และการรวบรวมเก็บรักษาเอกสารในสำนวนความในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2562 และ

4.ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2563

ปัจจุบันประชาชนสามารถยื่นคำฟ้องอิเล็กทรอนิกส์ได้ (e-Filing) หรือยื่นคำฟ้องออนไลน์ ผ่านทางเว็บไซต์ <https://efiling3.coj.go.th> ของศาลแพ่ง หรือสำนักงานศาลยุติธรรม โดยการยื่นฟ้องคดีผู้บริโภคนั้น ทั้งผู้ประกอบการและผู้บริโภคสามารถยื่นคำฟ้องอิเล็กทรอนิกส์ได้ โดยระบบ e-Filing นั้น ประชาชนสามารถยื่นคำฟ้องออนไลน์ในคดีผู้บริโภคได้ 2 รูปแบบ ดังนี้ 1.การยื่นคำฟ้องอิเล็กทรอนิกส์ในคดีผู้บริโภค เฉพาะ คดีซื้อขายออนไลน์¹¹⁰ โดยยื่นฟ้องต่อแผนกคดีซื้อขายออนไลน์ในศาลแพ่ง¹¹¹ ซึ่งศาลแพ่งมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับคดีซื้อขายออนไลน์ที่เกิดขึ้นในศาลแพ่ง และคดีซื้อขายออนไลน์ที่ศาลแพ่งรับไว้พิจารณาพิพากษามาตรา 16 วรรคสาม

¹⁰⁹ สำนักส่งเสริมงานตุลาการ, ศาลยุติธรรม. (2565). สรุปรายข้อมูลสถิติฟ้องสืบพยานออนไลน์ (CIOS), 31 มีนาคม 2565 [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://oja.coj.go.th/th/content/page/index/id/285564> (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มิถุนายน 2568).

¹¹⁰ ข้อ 3 ประกาศคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม เรื่อง การจัดตั้งแผนกคดีซื้อขายออนไลน์ในศาลแพ่ง

¹¹¹ ศาลยุติธรรม. (2565). ดีเดย์! เปิดบริการแล้ว“แผนกคดีซื้อขายออนไลน์ในศาลแพ่ง”มุ่งคุ้มครองผู้บริโภค จากพิษซื้อออนไลน์ สินค้าไม่ตรงปก โฆษกศาลยุติธรรม ย้ำฟ้องออนไลน์ได้ 24 ชม. ไม่จำกัดวงเงินมากนัก เน้นแก้หลักฐานส่งซื้อขายเงินส่งศาล พร้อมติดตามความคืบหน้าคดีได้ใน 12 ชม. กรุงเทพมหานครพัฒนาช่องทางยื่นฟ้องผ่าน e-Filing ตามสโลแกน “ความยุติธรรมที่เข้าถึงง่าย”, 1 กุมภาพันธ์ 2565 [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://www.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/iid/278977> (วันที่ค้นข้อมูล: 25 มิถุนายน 2568).

และมาตรา 19/1 แห่งพระราชบัญญัติธรรม กล่าวคือ แม้ว่ามูลคดีเกิดนอกเขตศาลแพ่ง แต่เมื่อเป็นคดีซื้อขายออนไลน์ศาลแพ่งรับไว้พิจารณาได้ซึ่งศาลดำเนินคดีโดยใช้ระบบศาลอิเล็กทรอนิกส์เต็มรูปแบบในทุกขั้นตอนของกระบวนการพิจารณา ซึ่งคดีใดไม่อาจดำเนินการดังกล่าวได้ไม่ถือว่าเป็นคดีของแผนกและให้ดำเนินการกระบวนการพิจารณาไปอย่างคดีปกติสำหรับการส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้อง การแจ้งวันนัด การพิจารณาและการพิพากษา จะอยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมด อย่างไรก็ตาม การยื่นฟ้องกรณีนี้จำกัดเฉพาะคดีซื้อขายออนไลน์เท่านั้น¹¹² และ 2. การยื่นคำฟ้องอิเล็กทรอนิกส์ในคดีผู้บริโภคข้อหาอื่น โดยศาลที่สามารถยื่นฟ้องอิเล็กทรอนิกส์ได้มีเพียง 30 ศาลเท่านั้น¹¹³ ได้แก่ ศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งพระโขนง ศาลแพ่งมีนบุรี ศาลแพ่งธนบุรี ศาลแพ่งตลิ่งชัน ศาลแขวงพระนครเหนือ ศาลแขวงพระนครใต้ ศาลแขวงดอนเมือง ศาลแขวงดุสิต ศาลแขวงธนบุรี ศาลแขวงนนทบุรี ศาลจังหวัดนนทบุรี ศาลแขวงสมุทรปราการ ศาลจังหวัดสมุทรปราการ ศาลจังหวัดธัญบุรี ศาลจังหวัดชลบุรี ศาลจังหวัดพัตยา ศาลแขวงพัตยา ศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา ศาลแขวงนครราชสีมา ศาลจังหวัดนครราชสีมา ศาลจังหวัดภูเก็ต ศาลจังหวัดภูเก็ตและศาลจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งยังไม่ครอบคลุมศาลชั้นต้นทั่วประเทศ ซึ่งปัจจุบันศาลชั้นต้นทั่วประเทศมีจำนวน 265 ศาล (ข้อมูล ณ วันที่ 1 เมษายน 2568)¹¹⁴

3) ปัญหาการส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้จำเลย

ในทางปฏิบัติพบว่า ผู้บริโภคมักเป็นผู้จะมีรายได้ไม่มากนักและทำงานอยู่ในภูมิลำเนาของตน และจำเป็นต้องเดินทางไปทำงานต่างถิ่นในกรุงเทพหรือจังหวัดอื่น เพื่อหารายได้เลี้ยงชีพ จึงไม่ได้อาศัยอยู่ ณ ภูมิลำเนาตามทะเบียนบ้านของผู้บริโภคเอง ดังนั้น เมื่อผู้ประกอบการเป็นโจทก์ฟ้องต้องฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลตามมาตรา 17 แต่การส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องต้องส่ง ณ ภูมิลำเนาของผู้บริโภค จึงเกิดปัญหาว่าเมื่อนำส่งหมายแล้วไม่พบผู้บริโภค และไม่มีผู้ใดแจ้งผู้บริโภคว่าถูกฟ้องเป็นจำเลยในคดีผู้บริโภค ผู้บริโภคก็จะไม่สามารถมาใช้สิทธิทางศาลได้

หากในคดีเดิมมีการส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้แก่คู่ความอีกฝ่ายแล้ว เมื่อเริ่มฟ้องคดีใหม่คู่ความที่เป็นโจทก์ต้องทำการนำส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องใหม่อีกครั้ง หากในคดีเดิมมีการยื่นคำให้การไว้แล้ว จำเลยก็ต้องยื่นคำให้การต่อสู้คดีใหม่ทั้งที่ประเด็นข้อต่อสู้ของจำเลยไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยให้การไว้เดิมแต่อย่าง

¹¹² ข้อ 4 ประกาศคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม เรื่อง การจัดตั้งแผนกคดีซื้อขายออนไลน์ในศาลแพ่ง

¹¹³ Champ Law Firm. (2565). คดีความ: ขั้นตอนและวิธีฟ้องศาลออนไลน์ “ด้วยตัวเอง”, 14 กรกฎาคม 2565 [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:

<https://champ-lawfirm.com/online-court-case/> และ iTAX. (2563). ยื่นคำฟ้องออนไลน์ คดีผู้บริโภค ผ่านระบบ e-Filing ศาลยุติธรรมฟรี, 9 มิถุนายน 2563 [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://www.itax.in.th/media/e-filing->

[%E0%B8%A2%E0%B8%B7%E0%B9%88%E0%B8%99%E0%B8%84%E0%B8%B3%E0%B8%9F%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%99%E0%B9%84%E0%B8%A5%E0%B8%99%E0%B9%8C/](https://www.itax.in.th/media/e-filing-%E0%B8%A2%E0%B8%B7%E0%B9%88%E0%B8%99%E0%B8%84%E0%B8%B3%E0%B8%9F%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%99%E0%B9%84%E0%B8%A5%E0%B8%99%E0%B9%8C/) (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มิถุนายน 2568).

¹¹⁴ ศาลยุติธรรม. (2568). โครงสร้างศาลยุติธรรม.[ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://www.coj.go.th/th/content/page/index/id/13> (วันที่ค้นข้อมูล 15 มิถุนายน 2568)

ใด การกำหนดวันนัดพิจารณา หรือนัดสืบพยานใหม่ที่ต้องเลื่อนระยะเวลาจากเดิมออกไปอีกเป็นระยะเวลานานพอสมควร จึงไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคม.ศ. 2551

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กฎหมายมีเจตนารมณ์ให้การดำเนินคดีสะดวกรวดเร็ว โดยต้องการให้เริ่มพิจารณาโดยเร็ว เริ่มตั้งแต่กระบวนการส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลย โดยให้ศาลมีอำนาจในการย่นระยะเวลาได้ตามความจำเป็นตาม มาตรา 15 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 แต่คำนิยามคดีผู้บริโภคกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์เป็นคดีผู้บริโภคได้ด้วย และสถิติพบว่าผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคเป็นจำเลยมากกว่าร้อยละ 80¹¹⁵ เพื่อให้การดำเนินคดีแล้วเสร็จภายในเวลาตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งในทางปฏิบัติของศาลการส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องศาลจะสั่งให้มีผลทันทีนับแต่วันที่ได้ส่งหมายดังกล่าว ดังนั้น คดีผู้บริโภคที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคเป็นจำเลย เมื่อผู้บริโภคที่ถูกฟ้องเป็นจำเลยได้รับหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องโดยวิธีปิดหมายมีผลทันที ทำให้ระยะเวลาในการปรึกษาหรือจัดหาทนายความในการต่อสู้คดีไม่เพียงพอ เมื่อเป็นเช่นนี้ จำเลยในฐานะผู้บริโภคอาจไม่สามารถตรวจสอบเอกสารหลักฐานตามสำเนาคำฟ้องและไม่มีเวลาในการเตรียมคดีเพื่อต่อสู้คดีได้ทันหรือบางครั้งก็ไม่สามารถมาศาลได้ตามกำหนดนัดเนื่องจากศาลจะต้องนัดพิจารณาคดีภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ ทำให้จำเลยไม่อาจมาศาลในวันนัดและศาลก็จะดำเนินคดีโจทก์ไปเพียงฝ่ายเดียว เช่นนี้กฎหมายฉบับนี้จึงเป็นเครื่องมือให้กับผู้ประกอบธุรกิจ ในการเร่งรัดให้ผู้บริโภค ในฐานะจำเลยชำระหนี้ตามคำพิพากษาแก่ตนโดยเร็วและจะเป็นผลร้ายกับผู้บริโภคเสียเป็นส่วนใหญ่ ทำให้เกิดผลประหลาดและขัดต่อเจตนารมณ์ในการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ทำให้ผู้บริโภคที่ตกเป็นจำเลยมีระยะเวลาในการเตรียมคดีน้อยกว่าในคดีแพ่งทั่วไป¹¹⁶ และบางกรณีทำให้ไม่ไปใช้สิทธิตามวันเวลาที่ศาลนัดพิจารณาไว้ และเสียสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครอง

กรณีที่ส่งหมายเรียกให้จำเลยโดยหมายระบุวันเวลานัดพิจารณาครั้งแรกตามมาตรา 24 ไม่ชัดเจน ดังนั้น การส่งหมายจึงไม่ชอบด้วยกฎหมายศาลชอบที่จะเพิกถอนการพิจารณาในส่วนที่ผิดระเบียบได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1204/2564 หมายเรียกที่ให้จำเลยที่ 3 ไปศาลเพื่อการไกล่เกลี่ย ให้การและสืบพยาน ระบุปีพุทธศักราชไม่ถูกต้อง ยากที่จะรับฟังว่าการที่จำเลยที่ 3 ไม่ไปศาลในวันนัดเป็นความประมาทเลินเล่อของจำเลยที่ 3 ที่ไม่ตรวจสอบวันนัดให้ถูกต้อง เพราะกรณีเป็นข้อผิดพลาดของศาลชั้นต้นที่ไม่ลงวันนัดให้ถูกต้องเกี่ยวกับปีพุทธศักราช ซึ่งไม่ใช่ความผิดของจำเลยที่ 3 และทำให้จำเลยที่ 3 ต้องเสียหายไม่มีโอกาสยื่นคำให้การและนำพยานหลักฐานมาสู้ เช่นนี้เป็นกรณีที่ศาลชั้นต้นมิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายในข้อที่มุ่งหมายจะยังให้การเป็นไปด้วยความยุติธรรมในการพิจารณาคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 27 ประกอบพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 7 ศาลชั้นต้นชอบที่จะเพิกถอนกระบวนการพิจารณาในส่วนของจำเลยที่ผิดระเบียบเสียได้

¹¹⁵ ชัชชัย วงศ์พยัคฆ์. (2554). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 54. น. (2), 128, 130, 138

¹¹⁶ ธนยพร พงศ์กระพันธุ์. (2559). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 24. น.88, สายฝน ศรีทอง. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 25. น.3, ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น.295-296, 322

4) ปัญหาการที่ผู้บริโภคมักจะไม่มีหนายความ

เนื่องจากคดีผู้บริโภคกว่าร้อยละ 80 เป็นคดีที่ผู้ประกอบการธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคเป็นจำเลย แต่ผู้บริโภคมักไม่มีทุนทรัพย์มากเพียงพอที่จะว่าจ้างทนายความได้ และหลายๆ ครั้ง ผู้บริโภคจะเป็นฝ่ายผิดสัญญา ดังนั้น ผู้บริโภคจึงไม่คิดที่จะต่อสู้คดี ต้องการให้คดีเสร็จโดยเร็ว ไม่ต้องการเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี¹¹⁷ จึงมักจะมาขอเจรจาไกล่เกลี่ยกับผู้ประกอบธุรกิจซึ่งเป็นโจทก์เพื่อขอลดจำนวนหนี้ หรือขอผ่อนชำระหนี้ ซึ่งในชั้นไกล่เกลี่ยนี้แม้ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ข้อ 6 และข้อ 7 กำหนดให้เจ้าพนักงานคดีให้คำปรึกษาแก่ผู้บริโภคซึ่งเป็นโจทก์หรือจำเลยได้ แต่เจ้าพนักงานคดีไม่สามารถกำหนดรูปแบบคดี ทำให้เจ้าพนักงานคดีไม่สามารถช่วยเหลือผู้บริโภคในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่นั่นเอง

ผู้บริโภคจำนวนมากไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านกฎหมาย โดยเฉพาะกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก กระจายอยู่ในกฎหมายหลายฉบับ จึงเป็นการยากสำหรับผู้บริโภคที่จะทำความเข้าใจกฎหมาย การที่ผู้บริโภคไม่มีทนายความจึงไม่อาจปกป้องรักษาสิทธิหรือประโยชน์ในทางคดีของตนได้อย่างเต็มที่จึงสมควรได้รับความช่วยเหลือจากทนายความซึ่งเป็นผู้ประกอบการวิชาชีพด้านกฎหมายโดยตรง¹¹⁸ เช่น ในกรณีผู้บริโภคเป็นโจทก์ โดยเฉพาะในคดีที่มีความสลับซับซ้อน เมื่อไม่มีทนายความ ผู้บริโภคมักจะไม่ทราบข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องทำให้ตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบในการต่อสู้คดีโดยเฉพาะประเด็นข้อกฎหมาย ในส่วนข้อเท็จจริงผู้บริโภคอาจจะไม่ทราบว่าพยานหลักฐานใดเป็นพยานหลักฐานสำคัญ ทำให้ไม่ได้นำเสนอหรือนำสืบเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามข้ออ้างหรือข้อต่อสู้ของตน อาจทำให้การวินิจฉัยคดีคลาดเคลื่อนไปได้ แม้ว่ามาตรา 33 และมาตรา 34 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เอง หรือให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยาน แต่หากศาลไม่ทราบถึงความมียู่ของพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ศาลก็จะไม่เรียกพยานหลักฐานดังกล่าวมาสืบ และศาลจะไม่ได้ซักถามพยานนั้น ทำให้ผู้บริโภคไม่อาจพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามประเด็นข้อพิพาทในคดีได้อย่างถูกต้อง และในกรณีผู้บริโภคเป็นจำเลย เมื่อไม่มีทนายความจึงมิได้ยกประเด็นเรื่องคดีขาดอายุความขึ้นต่อสู้ มิได้ยกประเด็นเรื่องโจทก์มีอำนาจฟ้องหรือไม่ หรือมีการมอบอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ การมีทนายความจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งเพราะทนายความมีบทบาทสำคัญในการให้คำปรึกษากฎหมายหรือแนะนำด้านกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิต่างๆ ให้ความช่วยเหลือในการต่อสู้ดำเนินคดี เสนอข้อเท็จจริงในกระบวนการพิจารณาคดีเพื่อพิสูจน์ตามประเด็นข้อพิพาทในคดีรวมทั้งปกป้องสิทธิของผู้บริโภคอีกด้วย¹¹⁹

¹¹⁷ ธนัสต์ สุวัฒน์มหาธรรม. (2567). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาทนายความขอแรงที่ศาลตั้งให้จำเลยในชั้นพิจารณาคดี. น.7

¹¹⁸ นิตยา แยมศรี. (2565). ปัญหาประสิทธิภาพทนายความขอแรง : ศึกษากรณีศาลอาญา. น.5 และธนัสต์ สุวัฒน์มหาธรรม. (2567). เรื่องเดียวกัน. น.7

¹¹⁹ นิตยา แยมศรี. (2565). เรื่องเดียวกัน. น.7 และธนัสต์ สุวัฒน์มหาธรรม. (2567). เรื่องเดียวกัน. น.7-8

4.3 ปัญหาการใกล้เคียงข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความ

ในการใกล้เคียงคดีผู้บริโภคนั้น ผู้ทำหน้าที่ใกล้เคียง ได้แก่ เจ้าพนักงานคดี ผู้ประนีประนอมประจำศาล บุคคลที่คู่กรณีมอบหมาย พยายามช่วยเหลือให้คู่ความบรรลุถึงข้อตกลงร่วมกัน และให้นำระเบียบหรือข้อกำหนดว่าด้วยการใกล้เคียงข้อพิพาทมาใช้บังคับโดยอนุโลมตามมาตรา 25 ประกอบกับข้อกำหนดประธานฯ ข้อ 15

จากสถิติข้อมูลจำนวนคดีที่เข้าสู่การใกล้เคียงทั้ง ใกล้เกลี่ยก่อนฟ้อง ตามมาตรา 20 ตรี และตามพระราชบัญญัติการใกล้เคียง พ.ศ. 2562 คดีค้างมา 30 คดี คดีรับใหม่ 1,486 คดี รวม 1516 คดี จำหน่ายคดี 461 คดี ใกล้เกลี่ยสำเร็จ 679 คดี ไม่สำเร็จ 12 และคดีอยู่ระหว่างใกล้เคียง 364 คดี¹²⁰ คดีออนไลน์ และผ่านศูนย์ใกล้เคียง คดีค้างมา 2,191 คดี คดีรับใหม่ 310,923 คดี รวม 313,114 คดี จำหน่ายคดี 17,790 คดี ใกล้เกลี่ยสำเร็จ 288,190 คดี ไม่สำเร็จ 5,001 และคดีอยู่ระหว่างใกล้เคียง 2133 คดี¹²¹ ประenomข้อพิพาทของศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2566 ในศาลชั้นต้นมีคดีผู้บริโภค ที่ค้างมา 2,221 คดี รับใหม่ 312,409 คดี รวม 314,630 คดี ซึ่งใกล้เคียงสำเร็จ 288,869 คดี คิดเป็นร้อยละ 91.81 และใกล้เคียงไม่สำเร็จ 5,013 คดี คิดเป็นร้อยละ 1.59 จำหน่ายคดี 18,251 คดี คิดเป็นร้อยละ 5.80 คดีอยู่ระหว่างการใกล้เคียง 2,497 คดี คิดเป็นร้อยละ 0.79¹²²

ในการพิจารณาคดีผู้บริโภคกำหนดให้วันนัดพิจารณาครั้งแรกนั้น ต้องมีการใกล้เคียงก่อน ซึ่งจากสถิติคดีผู้บริโภคนั้น พบว่าการใกล้เคียงข้อพิพาทช่วยลดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการชั้นพิจารณาสืบพยานของศาลได้มากกว่าร้อยละ 90 ของจำนวนคดีที่มีการยื่นฟ้องต่อศาลและมีแนวโน้มที่คดีผู้บริโภคจะเข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงมากขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากมีข้อดีหลายประการ เช่น กระบวนการไม่ยุ่งยากซับซ้อน ใช้เวลาไม่นาน คู่ความเข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงด้วยความสมัครใจ แต่ละฝ่ายมีข้อเรียกร้องและยอมรับข้อเสนอกันได้ มีผู้ใกล้เคียงช่วยอำนวยความสะดวกให้เกิดการตกลงกัน ทำให้ลดปริมาณคดีที่เข้าสู่ชั้นพิจารณาสืบพยานของศาล ลดระยะเวลาในการแสวงหาข้อเท็จจริง คดีที่ทุนทรัพย์ไม่สูงมีโอกาสใกล้เคียงสำเร็จมากกว่าคดีที่ทุนทรัพย์สูง คู่ความทั้งสองฝ่ายค่อนข้างพอใจผลของคดีที่เกิดจากการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการใกล้เคียง คดีที่ใกล้เคียงสำเร็จแล้วจะไม่กลับสู่กระบวนการพิจารณาของศาลอีก เป็นการลดภาระการบริหารจัดการคดี ทำให้คดีเสร็จสิ้นไปอย่างรวดเร็วและประหยัดลดระยะเวลาในการแสวงหาข้อเท็จจริง ทำให้ผู้ประกอบการได้รับชำระหนี้หรือผู้บริโภคได้รับการเยียวยาได้เร็ว การใกล้เคียงจึงเป็นกระบวนการที่ดี และเหมาะสมในการบริหารจัดการคดีผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพ¹²³

ในระยะเริ่มแรก คู่ความส่วนใหญ่ยังไม่เชื่อมั่นในตัวผู้ประนีประนอมประจำศาลซึ่งมาทำหน้าที่ใกล้เคียงข้อพิพาท และต้องการให้ผู้พิพากษาทำหน้าที่ใกล้เคียงข้อพิพาทมากกว่า เนื่องจากทักษะในการใกล้เคียงและระงับข้อพิพาทของผู้ทำหน้าที่ใกล้เคียง และความน่าเชื่อถือของผู้ประนีประนอมประจำศาล แต่การจะให้ผู้พิพากษามาทำ

¹²⁰ ส่วนระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงานและงบประมาณ ศาลยุติธรรม. (2566). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 4. น.117

¹²¹ ส่วนระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงานและงบประมาณ ศาลยุติธรรม. (2566). เรื่องเดียวกัน. น.118

¹²² เรื่องเดียวกัน. น.84-87

¹²³ ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น. 274-276

การใกล้เคียงนั้นก็มิใช่อำนาจเนื่องจาก ผู้พิพากษามีหน้าที่รับผิดชอบสำนวนคดีความต่างๆ หลากหลายประเภทคดีจำนวนมาก เป็นการยากที่จะมาทำหน้าที่ใกล้เคียงให้ได้ อย่างไรก็ตาม ทางสำนักงานศาลยุติธรรมก็จัดการอบรมให้ความรู้แก่ผู้ประนีประนอมประจำศาลอย่างสม่ำเสมอเพื่อเพิ่มทักษะและความสามารถในการทำหน้าที่ใกล้เคียงข้อพิพาท ทำให้ในระยะหลังประชาชนและสังคมให้การยอมรับและให้ความเชื่อถือผู้ประนีประนอมประจำศาลมากขึ้น¹²⁴ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากข้อจำกัดในการทำหน้าที่ของผู้ประนีประนอมประจำศาลซึ่งไม่ได้ทำหน้าที่ตัดสินคดีเพียงแต่มาอำนวยความสะดวกให้เกิดการตกลงกันตามความพอใจของคู่ความ ทำให้ผู้ประนีประนอมประจำศาลไม่สามารถเข้าแทรกแซงข้อตกลงได้มากนัก และเมื่อคู่ความตกลงกันได้ จะนำข้อตกลงนั้นเสนอให้ผู้พิพากษาทำการพิพากษาตามข้อตกลง ทั้งนี้หากคู่ความทุกฝ่ายพอใจในการตกลง และข้อตกลงนั้นไม่ขัดต่อกฎหมาย แม้คู่ความบางฝ่ายอาจเสียเปรียบอยู่บ้าง ผู้พิพากษาก็ไม่มีอำนาจเข้าแทรกแซงเนื้อหาของข้อตกลงดังกล่าวได้ ซึ่งส่งผลว่าแม้คู่ความจะระงับข้อพิพาทกันได้ แต่ในบางกรณีคู่ความที่มีอำนาจต่อรองน้อยกว่าอาจอยู่ในฐานะเสียเปรียบต้องรับภาระตามข้อตกลงมากกว่าคู่ความอีกฝ่ายได้เช่นกัน

ในทางปฏิบัติ เนื่องจากคดีที่มีการนัดพิจารณาในนัดแรกมีจำนวนมาก มีทั้งคดีที่มีข้อยุ่งยากซับซ้อนและคดีไม่มีข้อยุ่งยากซับซ้อนนัดซ้ำซ้อนในวันและเวลาเดียวกันจำนวนมาก เป็นเหตุให้ไม่สามารถใกล้เคียงหรือพิจารณาคดีทุกคดีให้แล้วเสร็จในวันนัดทั้งหมดได้ ทำให้ต้องมีการเลื่อนคดีออกไปดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อในนัดถัดไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลื่อนการพิจารณาคดีที่มีข้อยุ่งยากซับซ้อนซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคดีผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการซื้อขายสินค้าหรือใช้บริการ¹²⁵

แม้กฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่ให้เจ้าพนักงานคดีเป็นผู้ช่วยของศาลทำหน้าที่ใกล้เคียงในคดีผู้บริโภค แต่ในทางปฏิบัติ เจ้าพนักงานคดีส่วนใหญ่จะไม่ได้ทำหน้าที่ในการใกล้เคียง เนื่องจากศาลยุติธรรมทุกศาลจะมีสำนักงานใกล้เคียงที่มีผู้พิพากษา ผู้ประนีประนอมประจำศาล หรือผู้เชี่ยวชาญทำการใกล้เคียงคู่ความอยู่แล้วซึ่งทำหน้าที่ใกล้เคียงแทน เจ้าพนักงานคดีจึงไม่ได้ทำหน้าที่ใกล้เคียงได้อย่างเต็มที่ และแม้จะให้เจ้าพนักงานคดีทำหน้าที่อย่างเต็มที่ก็มีปัญหาเนื่องจากแต่ละศาลจะมีเจ้าพนักงานคดี 1-4 คนไม่เพียงพอกับปริมาณคดีในแต่ละศาล ทำให้เจ้าพนักงานคดีไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ทำให้ผลของการนำพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ไปปฏิบัติยังไม่บรรลุเจตนารมณ์ของกฎหมายได้อย่างแท้จริง¹²⁶

ในการพิพากษาผู้พิพากษามักจะพิจารณาว่าข้อตกลงที่นำมาให้ศาลพิพากษายอมนั้นขัดต่อกฎหมายหรือไม่ โดยศาลจะพิจารณาอัตราดอกเบี้ย เนื่องจากเห็นว่าสัญญาประนีประนอมยอมความที่เกิดจากการใกล้เคียงนั้นเกิดจากความสมัครใจของคู่ความ โดยศาลต้องพิจารณาความเป็นธรรมของคู่ความทั้งสองฝ่ายโดยที่มิได้มุ่ง

¹²⁴ เรื่องเดียวกัน. น.276-277

¹²⁵ ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. 10. น.12 และศิริศักดิ์ จิงถาวรณ. (2567). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 9. น.156

¹²⁶ ธนัยพร พงศ์กระพันธุ์. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น. 102, ธนัยพร พงศ์กระพันธุ์, ธนัยพร พงศ์กระพันธุ์, สุนิสา ช่อแก้ว. (2561). อ้างแล้วเชิงอรรถชาญณรงค์ ปรานีจิตต์. (2552). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น. 4, ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. 10, 122-126 และไพโรจน์ วายุภาพ. (2563). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น.6-8ที่ 14. น.188 และศิริศักดิ์ จิงถาวรณ. (2567). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 9. น.156-157

คุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคมากกว่า ดังนั้น เมื่อมีการตกลงหรือทำสัญญาประนีประนอมศาลจะพิจารณาว่าข้อตกลงขัดต่อกฎหมายหรือไม่เป็นสำคัญ โดยอาจจะพิจารณาในส่วนดอกเบี้ยที่กำหนดไว้ล่วงหน้าในกรณีผิดนัดว่าเป็นเบี้ยปรับ หากสูงเกินส่วนศาลจะใช้ดุลพินิจปรับลดลง โดยมีได้พิจารณาว่าสัญญาที่เกิดขึ้นนั้นเป็นธรรมกับฝ่ายผู้บริโภคหรือไม่

4.4 ปัญหาเรื่องการเสนอพยานหลักฐานและการสืบพยานตามมาตรา 34 การพิจารณาคดีเสร็จโดยเร็ว

ประการที่สาม คือ ปัญหาเรื่องการเสนอพยานหลักฐานและการสืบพยานตามมาตรา 34 การพิจารณาคดีเสร็จโดยเร็ว

กฎหมายต้องการให้ศาลมีบทบาทในการให้ความยุติธรรมและให้ความคุ้มครองผู้บริโภคโดยการค้นหาความจริงผ่านการเสนอพยานหลักฐานและการสืบพยาน แม้กฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานคดีให้คำแนะนำผู้บริโภคแต่มีใช้ทำหน้าที่ทำนองเดียวกับทนายความ และให้เจ้าพนักงานคดีเป็นผู้ช่วยของศาลโดยทำงานมีลักษณะเป็นระบบการพิจารณาแบบกึ่งระบบไต่สวน แต่พบว่า แต่ละศาลจะมีเจ้าพนักงานคดีเพียง 1-2 คน เมื่อเทียบกับปริมาณคดีผู้บริโภคที่ยื่นฟ้องต่อศาลชั้นต้นทั่วประเทศแล้วจำนวนเจ้าพนักงานคดีไม่ได้สัดส่วนกัน ศาลชั้นต้นแต่ละแห่งต้องพิจารณาคดีผู้บริโภคเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 2,500 คดีต่อปี อีกทั้งเจ้าพนักงานคดีมักจะถูกมอบหมายให้ทำงานธุรกริอื่นด้วย ทำให้เจ้าพนักงานคดีไม่อาจให้คำแนะนำและช่วยเหลือผู้บริโภคในการดำเนินคดีผู้บริโภคได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากต้องแบ่งเวลาไปปฏิบัติภาระกิจอื่นด้วย

ในแง่ของการสืบพยาน พระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ได้ระบุชัดเจนว่าให้ใช้ระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวน และในเรื่องของการระการการพิสูจน์ซึ่งกฎหมายไม่ได้บัญญัติให้ผู้มีวิชาชีพเฉพาะด้านมีภาระการพิสูจน์เกี่ยวกับการให้บริการ ขั้นตอน และการดำเนินการที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านด้วย กล่าวคือ ในทางปฏิบัติเมื่อมีการบังคับใช้กฎหมายฉบับดังกล่าวแล้วพบว่าไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายได้ ทำให้ผู้บริโภคเสียเปรียบไม่ได้รับความเป็นธรรม

ปัญหาการสืบพยานกฎหมายบัญญัติไม่ชัดเจน ระบบการสืบพยานในศาลยุติธรรมของไทยเป็นระบบกล่าวหา ซึ่งตามทฤษฎีระบบกล่าวหาเป็นหน้าที่ของคู่ความที่ต้องเสนอพยานหลักฐานของตนต่อศาล ศาลทำหน้าที่เป็นคนกลางรับฟังพยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบ และควบคุมกระบวนการพิจารณาให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย หน้าที่นำสืบหรือภาระการพิสูจน์เป็นสิ่งสำคัญของคู่ความในระบบกล่าวหา ในการสืบพยานบุคคลจึงเป็นสิทธิของคู่ความที่อ้างพยานเข้าสืบที่จะถามพยาน ทั้งการซักถามและถามตึงเพื่อให้เป็นไปตามภาระการพิสูจน์ แต่ตามทฤษฎีระบบไต่สวนเป็นหน้าที่ของศาลในการแสวงหาพยานหลักฐานมุ่งพิสูจน์ความจริงไม่ได้มุ่งเน้นเรื่องความเป็นกลางของศาล พยานหลักฐานที่ศาลแสวงหา นั้นอาจมาจากที่คู่ความเสนอ หรือจากที่อื่นที่ศาลเห็นสมควร ไม่ได้มุ่งเน้นเรื่องภาระการพิสูจน์ของคู่ความ การไต่สวนพยานบุคคลเป็นหน้าที่ของศาลในการที่จะถามพยานเองคู่ความ

จะถามพยานได้ต้องได้รับอนุญาตจากศาลการถามพยานของคู่ความในลักษณะนี้ไม่ใช่การซักถามหรือถามค้าน แต่เป็นการถามเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ชัดเจนขึ้นตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 มาตรา 34 บัญญัติว่า ในการสอบสวนไม่ว่าจะเป็นพยานที่คู่ความฝ่ายใดอ้าง หรือที่ศาลเรียกมาเองให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยาน คู่ความหรือทนายความจะซักถามพยานได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลให้ศาลมีอำนาจซักถามพยานเกี่ยวกับ ข้อเท็จจริงใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีแม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดขึ้นอ้างก็ตาม ให้ศาลมีอำนาจซักถามพยานเกี่ยวกับ ข้อเท็จจริงใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีแม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดขึ้นอ้างก็ตามเฉพาะการซักถามเท่านั้นที่ศาลเป็นผู้ซักถาม และคู่ความทนายความฝ่ายที่อ้างพยานจะซักถามต้องขออนุญาตศาลถาม การถามค้านเพื่อค้านเพื่อทำลายน้ำหนัก คำพยานจึงเป็นสิทธิของคู่ความทนายฝ่ายตรงกันข้ามที่จะถามค้านโดยไม่ต้องขออนุญาต และการถามค้านเป็นสิ่งที่ สำคัญยิ่งผู้บริโภคในภาคประชาชนที่ไม่รู้กฎหมาย และไม่มีทนายความย่อมถามค้านไม่เป็น เจ้าพนักงานคดีไม่มี อำนาจหน้าที่เชื่อว่าความให้แก่ผู้บริโภคที่จะถามค้านพยานแทนตามตัวบทกฎหมายมาตรา 34 ดังกล่าว ผู้พิพากษา ไม่มีอำนาจที่จะถามค้านพยานแทนผู้บริโภคมีอำนาจเพียงในชั้นซักถาม เนื่องจากกฎหมายไม่ได้ระบุว่าการ พิจารณาสืบพยานให้ใช้ระบบใดส่วน กระบวนการพิจารณาสืบพยานตามมาตรา 34 จึงเป็นปัญหาที่สำคัญที่ควร ปรับปรุงแก้ไข

ในส่วนของระบบการพิจารณาคดีผู้บริโภคนั้น ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงเหมือนระบบไต่สวนในระบบ กฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ที่ให้ศาลเรียกพยานมาสืบได้เอง แต่เท่าที่ผ่านมาศาลใช้อำนาจนี้น้อย มาก

ในวันนัดพิจารณาแม้ผู้บริโภคซึ่งเป็นฝ่ายจำเลยไม่มาศาล ซึ่งการดำเนินคดีต้องสืบพยานฝ่ายเดียวก็จะทำ ได้รวดเร็วกว่าใช้เวลาน้อยกว่า จะเห็นได้ว่า ระยะเวลาในการพิจารณาคดีแพ่งในศาลชั้นต้นนับแต่ยื่นฟ้องจนกระทั่ง ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาใช้เวลาโดยเฉลี่ยประมาณ 3-8 เดือน ขึ้นอยู่กับปริมาณคดีของแต่ละศาลและกำหนดวันนัด สืบพยานในคดี แต่สำหรับระยะเวลาในการพิจารณาคดีผู้บริโภคในศาลชั้นต้นนับแต่ยื่นฟ้องจนกระทั่งศาลชั้นต้นมี คำพิพากษาใช้เวลาโดยเฉลี่ยประมาณ 1-4 เดือน¹²⁷ เนื่องจากศาลต้องกำหนดวันนัดพิจารณาล่วงหน้าโดยเร็วไม่เกิน

¹²⁷ ส่วนระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงานและงบประมาณ ศาลยุติธรรม. (2566). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 4. น.58, ส่วนระบบข้อมูลและสถิติ สำนัก แผนงานและงบประมาณ ศาลยุติธรรม. (2565). ผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรม ประจำปี พ.ศ. 2565, น.58, ศาลยุติธรรม. (2564). ผลการ ดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรม ประจำปี พ.ศ. 2564, น.56, ศาลยุติธรรม. (2564). ผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลทั่วราชอาณาจักร ม.ค.-ธ.ค. 2564, น.58, ศาลยุติธรรม. (2563). หนังสือรายงานสถิติคดีศาลยุติธรรม ประจำปี พ.ศ. 2563, น.206, ศาลยุติธรรม. (2563). ผลการดำเนินงานด้านคดี ของศาลยุติธรรม ประจำปี พ.ศ. 2563, น.54, ศาลยุติธรรม. (2562). หนังสือรายงานสถิติคดีศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2562, น.52, ศาลยุติธรรม. (2562). สรุปผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2562, น.27, 52, ศาลยุติธรรม. (2561). สรุปผล การดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2561, น.4, ศาลยุติธรรม. (2560). สรุปผลการดำเนินงานด้านคดีของศาล ยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปีเดือนมกราคม-ธันวาคม พ.ศ. 2560, น.21, ศาลยุติธรรม. (2559). สรุปผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรม เดือนมกราคม-ธันวาคม พ.ศ. 2559, น.27

30 วันนับแต่ศาลมีคำสั่งรับฟ้อง¹²⁸ ซึ่งมีผลทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจสามารถดำเนินการบังคับคดีได้เร็วขึ้น ซึ่งไม่ได้สอดคล้องกับเป้าหมายในการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคขึ้นใช้บังคับ

1) ปัญหาบทบาทและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดี

แม้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กำหนดให้มีเจ้าพนักงานคดี¹²⁹ เพื่อทำหน้าที่¹³⁰ เป็นผู้ช่วยของผู้พิพากษาและทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้บริโภคหรือให้คำแนะนำ การใกล้เคียงตามมาตรา 24 มาตรา 25 ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ข้อ 14 วรรคหนึ่ง บันทึกคำพยานตามมาตรา 20 ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ข้อ 23 ตรวจสอบข้อเท็จจริงตามมาตรา 33 มาตรา 39 ถึงมาตรา 44 ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ข้อ 18 ข้อ 20 ข้อ 25 ร่างคำฟ้อง คำให้การตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ข้อ 16 บัญชีพยานตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ข้อ 17 แต่เป็นรูปแบบดำเนินคดีทั่วไป เป็นการยากสำหรับประชาชนที่ไม่มีความรู้กฎหมาย ในทางปฏิบัติ ภาระงานส่วนใหญ่ของเจ้าพนักงานคดีอยู่ภายใต้การมอบหมายของผู้พิพากษา เจ้าพนักงานจะดำเนินงานได้ต่อเมื่อได้รับมอบหมายตามคำสั่งของผู้พิพากษา¹³¹ หัวใจสำคัญของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ในการใช้ระบบไต่สวน คือ เจ้าพนักงานคดี¹³² แต่ถ้าผู้พิพากษาไม่มีคำสั่งหรือไม่ได้มอบหมายอำนาจให้กับเจ้าพนักงานคดี เช่น สอบถามข้อเท็จจริงเบื้องต้นจากคู่ความแล้วทำรายงานสรุปข้อเท็จจริงและประเด็นข้อพิพาทเสนอศาล ดำเนินการตรวจสอบพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงอื่นใด เพื่อประโยชน์แก่การพิจารณาพิพากษาคดี ตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อเป็นประโยชน์แก่การวินิจฉัย และทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการชั่วคราวที่เหมาะสมตาม ตรวจสอบข้อเท็จจริงและทำความเข้าใจเพื่อประกอบการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดี ตรวจสอบและรายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้อขัดข้องในการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อออกหนังสือเพื่อให้หน่วยงานต่างๆ มาให้ข้อมูล หรือจัดส่งเอกสารเพื่อ

¹²⁸ มาตรา 24 แห่ง พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อ 9 ของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹²⁹ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

มาตรา 3 “เจ้าพนักงานคดี” หมายความว่า บุคคลที่เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้

¹³⁰ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

มาตรา 4 ให้มีเจ้าพนักงานคดีทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีผู้บริโภค ตามที่ศาลมอบหมาย ดังต่อไปนี้

- (1) ใกล้เกลี่ยคดีผู้บริโภค
- (2) ตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐาน
- (3) บันทึกคำพยาน
- (4) ดำเนินการให้มีการคุ้มครองสิทธิของคู่ความทั้งก่อนและระหว่างการพิจารณา
- (5) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามพระราชบัญญัตินี้หรือตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาในการทำหน้าที่ช่วยเหลือ

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้เจ้าพนักงานคดีเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาและให้มีอำนาจมีหนังสือเรียกบุคคลใดบุคคลหนึ่งมาให้ข้อมูล หรือให้จัดส่งเอกสารเพื่อประกอบการพิจารณาเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามอำนาจหน้าที่

หลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

¹³¹ ธานยพร พงศ์กระพินธุ์. (2559). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 24. น.8, 29, 128, ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น.225, 270, 300

¹³² ธานยพร พงศ์กระพินธุ์. (2559). เรื่องเดียวกัน. น. 128

ประกอบการพิจารณา เจ้าพนักงานคดีจะไม่มีอำนาจดำเนินการได้ และเนื่องมาจากการนิยามความหมายของคดี ผู้บริโภคที่ทำให้คดีผู้บริโภคมีปริมาณมาก ผู้พิพากษาจึงไม่มีเวลาทบทวนหรืออ่านสำนวนคดีโดยละเอียดก่อนนั่งพิจารณา ทำให้ไม่ทราบข้อมูลที่ครบถ้วนในคดีและไม่มีเวลาเพียงพอที่จะวิเคราะห์ว่าควรสืบพยานเพิ่มเติมในประเด็นใดบ้าง¹³³ ผู้พิพากษาจึงจำเป็นต้องใช้ระบบกล่าวหาในการพิจารณาคดีผู้บริโภค และไม่มอบหมายงานให้เจ้าพนักงาน ประกอบกับผู้พิพากษาส่วนใหญ่ยังไม่ไว้วางใจเจ้าพนักงานคดี อีกทั้งปริมาณงานของเจ้าพนักงานคดีนั้นมีมาก ประกอบกับอัตรากำลังเจ้าพนักงานคดีไม่เพียงพอ เจ้าพนักงานคดีมี 1-2 คน ไม่สามารถเข้าไปช่วยในการไต่ถามได้¹³⁴ เจ้าพนักงานคดีขาดทักษะและประสบการณ์ที่เพียงพอทำให้เจ้าพนักงานคดีไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือผู้บริโภคได้อย่างทั่วถึง แม้ว่าจะมีการฝึกอบรมเจ้าพนักงานคดีแต่โดยส่วนใหญ่จะเป็นการฝึกอบรมด้านกฎหมายที่จัดขึ้นเพื่อเลื่อนตำแหน่งและเป็นการเน้นภาคทฤษฎีเป็นหลัก และหลักสูตรฝึกอบรมที่จัดให้เจ้าพนักงานคดีบ่อยที่สุด คือ การอบรมทักษะด้านการไต่ถามซึ่งเป็นบทบาทที่เจ้าพนักงานคดีแทบจะไม่ได้รับมอบหมายเลย เนื่องจากศาลมีส่วนงานไต่ถามที่ที่มีผู้ประนีประนอมทำหน้าที่ดังกล่าวอยู่แล้ว การพัฒนาและเพิ่มทักษะที่จำเป็นโดยตรงในการปฏิบัติงานยังมีน้อย เช่น ทักษะในการวินิจฉัยว่าคดีนั้นเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ ทักษะในการรวบรวมพยานหลักฐาน การบันทึกคำพยาน การตรวจสอบข้อเท็จจริงจากพยาน¹³⁵ ส่งผลให้ผู้บริโภคต้องพึ่งพาความในการดำเนินคดี¹³⁶

เจ้าพนักงานคดีมีบทบาทในการช่วยเหลือผู้พิพากษาในการตรวจสอบข้อเท็จจริง รวบรวมพยานหลักฐาน รายงานข้อเท็จจริงเพื่อค้นหาความจริงก่อนการสืบพยาน ระหว่างการสืบพยาน ก่อนมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดี¹³⁷ แต่ในทางปฏิบัติ เจ้าพนักงานคดีมีบทบาทน้อยมาก ยังไม่มีบทบาทตามที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กำหนดไว้ เท่าที่ควร ซึ่งมีสาเหตุหลักดังนี้ อัตรากำลังของเจ้าพนักงานคดีไม่เพียงพอ มีการแต่งตั้งเจ้าพนักงานคดีน้อยเกินไป เมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนปริมาณคดีผู้บริโภคในแต่ละศาล เจ้าพนักงานคดีไม่ได้รับมอบหมายงานจากผู้พิพากษา เจ้าพนักงานคดีขาดทักษะและประสบการณ์ที่เพียงพอ¹³⁸ แม้มีการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานคดีตั้งแต่ปี 2551 เพื่อแจกจ่ายให้เจ้าพนักงานคดีที่ไปประจำศาลต่างๆ ได้ศึกษา ขั้นตอนและแนวทางการทำงานด้วยตนเอง แต่ก็ไม่ได้มีการปรับปรุงเนื้อหาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ทำให้ในทางปฏิบัติคู่มือดังกล่าวไม่เหมาะสมกับการปฏิบัติหน้าที่ และเจ้าพนักงานคดีอาจไม่ได้ปฏิบัติตาม

¹³³ ไพพัญญู หนูแท้. (2553). บทบาทของศาลตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551: ปัญหาและอุปสรรค. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. น.161 อ้างใน ฉันทพร พงศ์กระพินธุ์. (2559). เรื่องเดียวกัน. น.7, 8, 129

¹³⁴ ฉันทพร พงศ์กระพินธุ์. (2559). เรื่องเดียวกัน. น.7, 8, 38, 136-138, ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น.218-219, 270

¹³⁵ ฉันทพร พงศ์กระพินธุ์. (2559). เรื่องเดียวกัน. น.144-146, 150

¹³⁶ ฉันทพร พงศ์กระพินธุ์. (2559). เรื่องเดียวกัน. น.7, 38, ขนิภรณ์ ประทีปถิ่นทอง. (2563). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 37. น.73.

¹³⁷ ฉันทพร พงศ์กระพินธุ์. (2559). เรื่องเดียวกัน. น.5, 8, 35-36, ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น.317

¹³⁸ ไพพัญญู หนูแท้. (2553). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 124. น.159, 161, อนันต์ จันทร์โอภากร. (กันยายน 2556). ปัญหาข้อขัดข้องในการบังคับใช้กฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 42(3). น.446-447, 459 อ้างในฉันทพร พงศ์กระพินธุ์. (2559). เรื่องเดียวกัน. น. 5-6, 7, 37-38, 133-138

คู่มือหรือศาลทำเสียเองโดยไม่ได้อบรมหมายงานให้เจ้าพนักงานคดี เจ้าพนักงานคดีจึงไม่ได้ปฏิบัติ¹³⁹ นอกจากนี้เจ้าพนักงานคดีจำนวนมากได้รับมอบหมายงานด้านอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีผู้บริโภคร เช่น งานประชาสัมพันธ์ งานเก็บสำนวน¹⁴⁰ และจากสถิติคดีผู้บริโภคในหลายๆ ศาลนั้น คดีที่ผู้บริโภคถูกฟ้องเป็นจำเลยและโจทก์ผู้ฟ้องคดีส่วนใหญ่เป็นสถาบันการเงินต่างๆ ปริมาณคดีที่ผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้องผู้ประกอบการธุรกิจจำนวนน้อยกว่าคดีที่ผู้ประกอบการธุรกิจเป็นผู้ฟ้องคดีจำนวนมาก¹⁴¹ และในกรณีที่คู่ความสามารถตกลงประนีประนอมยอมความกันได้ โดยมีการเสนอเงื่อนไขการลดจำนวนหนี้ตามฟ้อง หรือระยะเวลาในการผ่อนชำระหนี้ซึ่งผู้บริโภคสามารถตกลงกำหนดเงื่อนไขกับผู้ประกอบการธุรกิจหรือผู้รับมอบอำนาจของผู้ประกอบการธุรกิจซึ่งเป็นโจทก์ตามลำพังโดยไม่ต้องมีทนายความหรือเจ้าพนักงานคดี และเจ้าพนักงานคดีจะมีบทบาทมากขึ้นในคดีที่ผู้บริโภคได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าหรือบริการและเข้ามาปรึกษากับเจ้าพนักงานคดีโดยไม่มีทนายความ¹⁴² อย่างไรก็ตาม การช่วยเหลือของเจ้าพนักงานคดีต้องไม่มีลักษณะกำหนดรูปคดีอย่างทนายความ¹⁴³ ในทางปฏิบัติพบว่าผู้บริโภคที่ตกอยู่ในสถานะเป็นจำเลยส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมาย จึงไม่ทราบว่าในคดีของตนจะสามารถยกข้อต่อสู้คำฟ้องของโจทก์ในประเด็นใดได้บ้าง โดยในการยกข้อต่อสู้คดีย่อมเป็นหน้าที่ของคู่ความเท่านั้น เจ้าพนักงานคดีมีอำนาจเพียงบันทึกคำให้การตามที่คู่ความประสงค์จะต่อสู้เท่านั้น เนื่องจากไม่สามารถเข้าไปกำหนดรูปคดีอย่างทนายความได้ ดังนั้น ผลที่เกิดขึ้นจึงไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่มุ่งหมายจะให้ความคุ้มครองผู้บริโภคอย่างแท้จริง และท้ายที่สุด ผู้บริโภคก็จำเป็นต้องว่าจ้างทนายเพื่อให้ต่อสู้คดี¹⁴⁴

การแจ้งประเด็นข้อพิพาทและกำหนดหน้าที่นำสืบก่อนหลัง มาตรา 32 ทำให้คู่ความทราบหน้าที่นำสืบและภาระการพิสูจน์ เพื่อคู่ความทราบประเด็นที่ต้องสืบพยาน ก็จะนำพยานมาสืบได้ถูกต้องตรงประเด็น¹⁴⁵ ซึ่งการกำหนดประเด็นข้อพิพาทนี้มีความสำคัญต่อการใช้สิทธิอุทธรณ์ ฎีกา ของคู่ความต่อไป หากข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้น มิได้ถูกยกขึ้นกล่าวอ้างกันมาก่อนในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ ข้อเท็จจริงนั้นจะต้องห้ามมิให้อุทธรณ์หรือฎีกาต่อไป¹⁴⁶ ทั้งนี้ แม้กฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานคดีให้คำแนะนำ รวบรวมพยานหลักฐานแก่ผู้บริโภคก็ตาม แต่เจ้าพนักงานคดีก็ไม่ได้ทำหน้าที่หรือให้คำปรึกษาดังเช่นทนายความ ทำให้ผู้บริโภคซึ่งไม่มีทนายความให้ความช่วยเหลือและหากผู้บริโภคไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องกระบวนการสืบพยานด้วยแล้วก็จะนำสืบพยานที่ไม่เกี่ยวข้องหรือไม่ตรงกับประเด็นข้อพิพาทมาสืบ เสนอพยานหลักฐานคลาดเคลื่อนไม่ครบถ้วน ขาด

¹³⁹ ันยพร พงศ์กระพินธุ์. (2559). เรื่องเดียวกัน. น.146-147

¹⁴⁰ เรื่องเดียวกัน. น.8, 40, 151, ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น.270

¹⁴¹ ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.123, 225, 234, 236, 270

¹⁴² เรื่องเดียวกัน. น.270

¹⁴³ ันยพร พงศ์กระพินธุ์. (2559). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 24. น.8

¹⁴⁴ เรื่องเดียวกัน. น.8

¹⁴⁵ ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น.132

¹⁴⁶ เรื่องเดียวกัน. 10. น.132

พยานหลักฐานสำคัญ ทำให้ผู้บริโภคมองอาจชนะคดีได้ ซึ่งผู้บริโภคที่ไม่มั่นใจ ก็จะจ้างทนายเพื่อให้ช่วยดำเนินคดีให้ ทำให้เสียค่าใช้จ่ายในส่วนค่าจ้างทนายความ

2) ปัญหากระบวนการพิจารณา การรวบรวมพยานหลักฐาน การระงับข้อพิพาท และการสืบพยาน

ในคดีผู้บริโภคให้อำนาจศาลเรียกพยานหลักฐานมาสืบเองได้ตามที่เห็นสมควรเพื่อความเป็นธรรมแก่คู่ความซึ่งกระบวนการพิจารณามีลักษณะของระบบไต่สวนผสมกับระบบกล่าวหาโดยค่อนข้างจะเป็นระบบไต่สวนมากกว่า¹⁴⁷ ไม่ว่าจะเป็นพยานที่คู่ความฝ่ายใดอ้างหรือศาลเรียกมาเอง ศาลจะเป็นผู้ซักถามพยาน คู่ความหรือทนายความจะซักถามได้ต่อเมื่อศาลอนุญาต ศาลมีอำนาจซักถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดที่เกี่ยวข้องกับคดีแม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม¹⁴⁸ ภารกิจหลักของศาลในคดีผู้บริโภค คือ การทำหน้าที่ค้นหาความจริงด้วยตนเอง¹⁴⁹ นอกจากสืบพยานโดยนำพยานมาเบิกความ ศาลอาจสั่งให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบและรวบรวมพยานตลอดจนทำบันทึกคำพยานมาเสนอต่อศาลซึ่งมีลักษณะของการค้นหาความจริงแบบระบบไต่สวน¹⁵⁰ โดยกฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานคดีเป็นผู้ช่วยของศาลในการค้นหาความจริง ทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการตรวจสอบพยานหลักฐานอันเป็นประเด็นสำคัญแห่งคดี จะเห็นได้ว่า เจ้าพนักงานคดีเป็นผู้ช่วยเหลือศาลที่สำคัญในกระบวนการพิจารณาที่ใช้ระบบไต่สวนเพื่อให้ศาลสามารถได้ข้อเท็จจริงที่จะนำไปพิจารณาพิพากษาต่อไป¹⁵¹ เจ้าพนักงานคดียังทำหน้าที่อื่นๆ อีก เช่น ทำหน้าที่ช่วยไกล่เกลี่ย ตรวจสอบพยานและรวบรวมพยานหลักฐาน บันทึกคำพยานดำเนินการคุ้มครองสิทธิของคู่ความก่อนและระหว่างการพิจารณาคดี ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย นอกจากนี้ เจ้าพนักงานคดียังทำหน้าที่ให้คำแนะนำและช่วยเหลือโจทก์เกี่ยวกับการยื่นฟ้องเป็นหนังสือหรือด้วยวาจา ไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงกัน ช่วยเหลือคู่ความในการจัดทำคำฟ้อง คำแถลง สัญญาประนีประนอมยอมความ ศาลอาจมอบหมายให้ทำคำให้การหรือบัญชีระบุพยานแล้วรับรายงานเสนอศาลเพื่อออกนั่งพิจารณาคดี¹⁵²

เนื่องด้วยคู่ความไม่ได้มีฐานะเท่าเทียมกันโดยผู้บริโภคส่วนใหญ่มีอำนาจต่อรองด้อยกว่าผู้ประกอบการธุรกิจ มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องสินค้าหรือบริการนั้น น้อยกว่าผู้ประกอบการธุรกิจ มีศักยภาพในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมด้อยกว่าผู้ประกอบการ¹⁵³ ดังนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 จึงนำเอาระบบไต่สวนมาใช้แทนระบบกล่าวหาในการดำเนินคดี ซึ่งเป็นการให้อำนาจศาลอย่างมากในการพิจารณาคดีเพื่อให้

¹⁴⁷ ธานีศ เกศพิทักษ์. (2551). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น.3-4, 109, 119, ฉันทพร พงศ์กระพินธุ์. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น. 83 และฉันทพร พงศ์กระพินธุ์, ฉันทพร พงศ์กระพินธุ์, สุณิสา ช่อแก้ว. (2561). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น.179 เอื้อน ขุนแก้ว. (2566). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น. 151 และศิริศักดิ์ จิงถาวรณ. (2567). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 9. น.6, 168, 194

¹⁴⁸ มาตรา 34 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

¹⁴⁹ ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.128

¹⁵⁰ เรื่องเดียวกัน. น.128

¹⁵¹ เรื่องเดียวกัน. 10. น.129

¹⁵² ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น. 10. น.128-129

¹⁵³ ชิสรา ไรยสูงเนิน. (2554). บทบาทของศาลในคดีผู้บริโภคและในคดีปกครอง: ศึกษาเปรียบเทียบ. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. 2554. น.49 อ้างใน ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.129-130

ผู้บริโภคมียโอกาสต่อสู้คดีกับผู้ประกอบธุรกิจได้ ซึ่งลักษณะเด่นของการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนปรากฏตาม มาตรา 31 ถึงมาตรา 37 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ซึ่งกำหนดให้ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงอันเป็นบทบาทสำคัญที่แตกต่างจากการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาที่ตั้งหลักไว้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่ให้ความมิตบทบาทสำคัญในการนำเสนอพยานหลักฐานเพื่อสนับสนุนข้ออ้างหรือข้อเถียงของตนเอง¹⁵⁴ ทั้งนี้ มาตรา 31 ผ่อนคลายความเคร่งครัดของการยื่นบัญชีระบุพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งลงโดยกำหนดให้ศาลมีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือคู่ความในคดีให้สามารถนำพยานหลักฐานเข้าสืบได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีการยื่นบัญชีระบุพยาน และนำเสนอพยานหลักฐานนั้น ให้แก่คู่ความอีกฝ่ายในคดีตั้งเช่นคดีแพ่งทั่วไป และศาลยังกำหนดให้เจ้าพนักงานคดีช่วยจัดทำคำให้การหรือบัญชีพยานให้เรียบร้อยแล้วรายงานศาลเพื่อออกนั่งพิจารณาคดีได้อีกด้วย¹⁵⁵

แม้ศาลมีอำนาจเรียกพยานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร แต่ในทางปฏิบัติที่ผ่านมาศาลจะใช้อำนาจในส่วนนี้น้อยมากเนื่องจากคดีส่วนใหญ่เป็นกรณีผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคเป็นจำเลย ซึ่งคดีลักษณะดังกล่าวต้องยื่นฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาตามสำเนาทะเบียนบ้านอยู่ในเขตอำนาจศาล กรณีเช่นนี้ส่วนใหญ่เป็นคดีจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การต้องพิจารณาคดีโจทก์ไปฝ่ายเดียวเพราะผู้บริโภคที่ตกเป็นจำเลยโดยมากมักไม่ได้อยู่อาศัยในภูมิลำเนาตามทะเบียนบ้านเนื่องจากไปทำงานในกรุงเทพหรือจังหวัดอื่นทำให้จำเลยเสียโอกาสต่อสู้คดี อีกทั้งศาลก็จะถือข้อเท็จจริงตามที่ผู้ประกอบธุรกิจเสนอโดยไม่ได้ใช้อำนาจไต่สวนคดีอย่างเต็มที่เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค ประกอบกับปริมาณคดีที่มากเกินไปอันเป็นผลมาจากบทนิยามคดีผู้บริโภคของพระราชบัญญัตินี้ทำให้บทบาทของศาลในการไต่สวนคดีทำได้ไม่เต็มที่¹⁵⁶

ผู้พิพากษาที่จะเรียกพยานหลักฐานมาสืบเองได้นั้นโดยมากมักจะเป็นผู้พิพากษาที่มีความรู้และประสบการณ์ในการไต่สวนค้นหาความจริงค่อนข้างมากกว่าพยานหลักฐานใดเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงใด จึงจะใช้อำนาจส่วนนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ¹⁵⁷

3) การกำหนดประเด็นข้อพิพาทและการพิจารณาพิสูจน

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 29 นำเอา “หลักเรื่องข้อเท็จจริงอยู่ในความรู้เห็นของฝ่ายใดโดยเฉพาะ” (Exclusive Knowledge) มาบัญญัติเพื่อหลักการพิจารณาพิสูจนที่เกี่ยวกับการผลิต การประกอบ การออกแบบ หรือส่วนผสมของสินค้า การให้บริการหรือการดำเนินการใดซึ่งศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงอยู่ในความรู้เห็นของผู้ประกอบธุรกิจ ให้ผู้ประกอบธุรกิจมีภาระการพิสูจน์ เพราะเป็นการยากที่ผู้บริโภคจะรู้ถึง

¹⁵⁴ เรื่องเดียวกัน. น.130

¹⁵⁵ เรื่องเดียวกัน. น.130-131

¹⁵⁶ สมภูมิ หล้าศรี. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 9. น. 111, ธนยพร พงศ์กระพันธ์. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น. 102 และธนยพร พงศ์กระพันธ์, สุนิสา ซอแก้ว. (2561). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น.179, 185-186

¹⁵⁷ ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น. 299, 302

รายละเอียดดังกล่าว ทั้งที่ผู้รู้ดีที่สุดผู้ประกอบการ¹⁵⁸ อย่างไรก็ตาม มิได้หมายความว่า ในคดีผู้บริโภคม ผู้บริโภคไม่มีหน้าที่หรือภาระพิสูจน์ใดๆ เลย เพราะถ้าข้อเท็จจริงที่ต้องพิสูจน์ไม่ใช่เรื่องที่มาตรา 29 กำหนดให้เป็นภาระการพิสูจน์ของผู้ประกอบการ ก็ยังต้องบังคับตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84/1 กล่าวคือ ถ้าผู้บริโภคกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใด ผู้บริโภคมย่อมมีภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น¹⁵⁹

ภาระการพิสูจน์ในคดีผู้บริโภคมได้ถือว่าผู้ประกอบการจะต้องมีภาระการพิสูจน์ในประเด็นแห่งคดีทุกประเด็น เพราะการกำหนดภาระการพิสูจน์เป็นดุลพินิจของศาล หากศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงใดอยู่ในความรู้เห็นโดยเฉพาะของผู้ประกอบการ ศาลจึงจะกำหนดให้ภาระการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวนั้นตกอยู่กับผู้ประกอบการ แต่หากศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงใดไม่ได้อยู่ในความรู้เห็นโดยเฉพาะของผู้ประกอบการ หรือปรากฏว่าข้อเท็จจริงที่จะต้องพิสูจน์เป็นเรื่องอื่นที่ไม่ใช่เรื่องที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 29 กำหนดให้เป็นภาระการพิสูจน์ของผู้ประกอบการ ก็ต้องกลับไป ใช้หลักการเดิมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84/1 ซึ่งหากผู้บริโภคเป็นฝ่ายกล่าวอ้าง ผู้บริโภคก็มีภาระต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่ตนกล่าวอ้างนั้น¹⁶⁰ และในกรณีที่มีกฎหมายอื่นผลกภาระการพิสูจน์ไปยังผู้ประกอบการโดยกำหนดเงื่อนไขไว้อย่างไร ผู้บริโภคยังคงมีหน้าที่พิสูจน์ให้เข้าเงื่อนไขที่จะได้รับประโยชน์จากกฎหมายนั้น¹⁶¹

สำหรับคดีผู้บริโภคนั้นได้มีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 29 บัญญัติเกี่ยวกับภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงไว้ว่า “ประเด็นข้อพิพาทใดจำเป็นต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการผลิต การประกอบ การออกแบบ หรือส่วนผสมของสินค้า การให้บริการ หรือการดำเนินการใด ๆ ซึ่งศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่ในความรู้เห็นโดยเฉพาะของคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบการ ให้ภาระการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวตกอยู่กับคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบการนั้น” หลักการกำหนดภาระการพิสูจน์ตามมาตรา 29 นี้เป็นเรื่องข้อเท็จจริงอยู่ในความรู้เห็นของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะแต่เพียงฝ่ายเดียว ควรจะให้คู่ความฝ่ายนั้นมีภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้นโดยไม่ต้องคำนึงว่าคู่ความฝ่ายใดเป็นผู้กล่าวอ้างข้อเท็จจริงนั้น อันเป็นข้อยกเว้นของหลักเกณฑ์ทั่วไปเกี่ยวกับภาระการพิสูจน์อีกประการหนึ่งที่นำมาใช้กับคดีผู้บริโภคมที่มีคู่ความฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ประกอบการในบางประเภทที่มีประเด็นข้อพิพาทจำเป็นต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการผลิต การประกอบ การออกแบบ หรือส่วนผสมของสินค้า การให้บริการ หรือการดำเนินการใดซึ่งศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่ในความรู้เห็นโดยเฉพาะของคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบการ ให้ภาระการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวตกอยู่กับคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบการโดยไม่ต้องคำนึงว่าคู่ความฝ่ายใดเป็นผู้กล่าวอ้างข้อเท็จจริงนั้น¹⁶² แต่ถ้าในคดีผู้บริโภคมได้มีประเด็นข้อพิพาทที่จะต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการผลิต การประกอบ การออกแบบหรือส่วนผสม

¹⁵⁸ โกศล อัสวเดชากร. (2552). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 107. น.191-192

¹⁵⁹ ชาญณรงค์ ปราณิจิตต์. (2552). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น.105

¹⁶⁰ ชาญณรงค์ ปราณิจิตต์. (2552). เรื่องเดียวกัน. น.105-106 และ โกศล อัสวเดชากร. (2552). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 107. น.192

¹⁶¹ ชาญณรงค์ ปราณิจิตต์. (2552). เรื่องเดียวกัน. น.106

¹⁶² ราณี สิงหนาท. (2565). คำอธิบายพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพฯ: บริษัทกรุงสยาม พับลิชชิ่งจำกัด. น.127

ของสินค้า การให้บริการที่จะอยู่ในความรู้เห็นโดยเฉพาะของผู้ประกอบธุรกิจตามมาตรา 29 ภาระการพิสูจน์ย่อมบังคับตามหลักทั่วไปว่าผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นต้องมีภาระการพิสูจน์ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84/1 ประกอบพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 7¹⁶³ เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1260/2559 โจทก์บรรยายฟ้องโดยมีข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาให้จำเลยที่ 1 รับผิดชอบ ตามสัญญาเช่าซื้อ มีจำเลยที่ 2 และที่ 3 เป็นผู้ค้าประกันโดยอ้างว่า จำเลยที่ 1 ผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อตามสัญญาเป็นเหตุให้โจทก์ได้รับความเสียหาย จำเลยทั้งสามให้การรับว่า จำเลยที่ 1 ได้ทำสัญญาเช่าซื้อและจำเลยที่ 2 กับที่ 3 ทำสัญญาค้ำประกันตามที่โจทก์ฟ้องจริงแต่ปฏิเสธว่าสัญญาเช่าซื้อเป็นอันเลิกกันแล้ว และให้การต่อมาโดยยกข้อต่อสู้ขึ้นใหม่ว่าในวันที่ 7 สิงหาคม 2551 จำเลยที่ 1 ได้ขายดาวนอร์ทที่ซื้อให้บุคคลอื่นไปเป็นเงินจำนวน 40,000 บาท และจำเลยที่ 1 ติดต่ोजอก์เพื่อโอนสิทธิการเช่าซื้อ พนักงานบริษัทโจทก์ให้จำเลยที่ 1 กับผู้ซื้อลงชื่อในแบบพิมพ์ของโจทก์ที่ยังไม่มีการกรอกข้อความ จำเลยที่ 1 จึงได้ส่งมอบรถที่เช่าซื้อให้ผู้ซื้อไป เห็นได้ว่าข้อเท็จจริงส่วนที่โจทก์กับจำเลยที่ 1 ได้เถียงกันเป็นประเด็นข้อพิพาทนี้ มิได้เป็นข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การประกอบ การออกแบบหรือส่วนผสมสินค้า การให้บริการที่จะอยู่ในความรู้เห็นโดยเฉพาะของโจทก์ ซึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจตามมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ภาระการพิสูจน์หรือหน้าที่นำสืบกรณีนี้ย่อมบังคับตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 7 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84/1 ที่บัญญัติว่า “คู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงเพื่อสนับสนุนคำคู่ความของตน ให้คู่ความฝ่ายนั้นภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น” ดังนั้น ที่ศาลอุทธรณ์ภาค 1 แผนกคดีผู้บริโภควินิจฉัยว่าจำเลยทั้งสามมีภาระการพิสูจน์แล้วนำสืบไม่สมกับข้อเถียงตามคำให้การของจำเลยทั้งสามและฟังข้อเท็จจริงว่า ไม่ปรากฏพฤติการณ์ที่จำเลยทั้งสามนำสืบมามีมา มีเหตุผลให้เชื่อว่าจำเลยที่ 1 มอบรถยนต์ที่เช่าซื้อให้ผู้อื่นไปอันจะถือว่าจำเลยที่ 1 ผู้เช่าซื้อคืนรถให้โจทก์ตามที่จำเลยทั้งสามให้การต่อสู้แล้ว พิพากษาให้จำเลยทั้งสามรับผิดชอบโจทก์มานั้น ย่อมเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ชอบ หาขัดต่อหลักการและเหตุผลในการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 แต่อย่างใดไม่

ภาระการพิสูจน์มีความสำคัญอย่างมาก มีผลทำให้เกิดข้อแย้งกันขึ้นในคดี จำเป็นที่คู่ความจะต้องทำความเข้าใจให้ดี¹⁶⁴

แม้ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาที่ออกโดยอาศัยอำนาจพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 35 ทวิ มีสถานะเป็นกฎหมายลำดับรอง เป็นกฎหมายการอ้างถึงตัวบทกฎหมายภายในประเทศซึ่งตามหลักแล้วถือว่าเป็นเรื่องที่ศาลต้องรู้เองว่าตัวบทกฎหมายมีอยู่หรือไม่ อย่างไรก็ตาม มีผลใช้บังคับเมื่อใดหรือมีการแก้ไขเพิ่มเติมเมื่อใด คู่ความจึงไม่จำเป็นต้องนำสืบ เช่น ข้อบัญญัติส่วนท้องถิ่นเป็นกฎหมายใช้บังคับแก่คนทั่วประเทศ มิใช่บังคับเฉพาะแต่คนในท้องถิ่นเท่านั้น จึงเป็นกฎที่ศาลจะต้องทราบเอง โดยโจทก์มิต้องนำสืบความใน

¹⁶³ เรื่องเดียวกัน. น.129

¹⁶⁴ เรื่องเดียวกัน. น.130

ข้อบัญญัติดังกล่าว (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1094/2525) แต่ในทางปฏิบัติของศาล ปัญหาว่าประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2565 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2566 และประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 มีผลใช้บังคับอยู่หรือไม่ซึ่งเป็นปัญหาการนำสืบถึงความมีอยู่ของกฎหมายลำดับรองนั้นว่ามีผลบังคับใช้อยู่หรือไม่นั้น แม้จะเป็นกฎหมายแต่เป็นกฎหมายลำดับรอง ซึ่งมีศักดิ์ต่ำกว่ากฎกระทรวง เช่น ประกาศ ระเบียบ กฎ ข้อกำหนดหรือข้อบังคับ แม้จะประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้ประชาชนทราบแล้วก็ตาม แต่ไม่ใช่กฎหมายที่ศาลจะต้องรู้เอง แต่ถือเป็นข้อเท็จจริงอย่างหนึ่งที่คู่ความมีหน้าที่จะต้องนำสืบ¹⁶⁵ อีกทั้งศาลไม่ถือเป็นข้อเท็จจริงที่รู้กันอยู่ทั่วไปที่ศาลจะนำเข้าสู่สำนวนคดีเพื่อวินิจฉัยถึงความมีอยู่ประกาศได้เองตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 7 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 (1)

ประกาศกระทรวงการคลังที่ให้โจทก์ติดดอกเบี้ยได้ในอัตราที่เกินกว่ากฎหมายกำหนดไม่ใช่ข้อกฎหมายที่ศาลสามารถรับรู้ได้เอง แต่เป็นข้อเท็จจริงที่คู่ความต้องนำสืบ เมื่อทางพิจารณาโจทก์ไม่นำสืบความข้อนี้ให้ปรากฏต่อศาล โจทก์จึงไม่มีสิทธิติดดอกเบี้ยเกินไปจากอัตราปกติตามที่กฎหมายบัญญัติไว้¹⁶⁶

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 13756/2556 ข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนที่ศาลมีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยได้เองนั้น ต้องเป็นข้อกฎหมายที่ได้มาจากข้อเท็จจริงในการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยชอบ เมื่อจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การและไม่ได้สืบพยาน การที่ศาลหยิบยกเอาประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง กิจการที่ต้องขออนุญาตตามข้อ 5 แห่งประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58 และประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่อง การกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการประกอบธุรกิจบัตรเครดิตสำหรับผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิต มาวินิจฉัยว่าโจทก์ไม่ได้มีหนังสือเตือนจำเลยล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 20 วัน ก่อนดำเนินการบังคับชำระหนี้ตามกฎหมาย จึงไม่มีอำนาจฟ้องนั้น ประกาศทั้งสองฉบับดังกล่าวเป็นข้อเท็จจริงเมื่อไม่ปรากฏในสำนวนคดี ศาลไม่อาจรับฟังมาวินิจฉัยข้อกฎหมายได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142 (5)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 567/2536 ประกาศกระทรวงการคลังที่ให้โจทก์ติดดอกเบี้ยได้ในอัตราที่เกินกว่ากฎหมายกำหนดไม่ใช่ข้อกฎหมายที่ศาลสามารถรับรู้ได้เอง แต่เป็นข้อเท็จจริงที่คู่ความต้องนำสืบ เมื่อทางพิจารณาโจทก์ไม่นำสืบความข้อนี้ให้ปรากฏต่อศาล โจทก์จึงไม่มีสิทธิติดดอกเบี้ยเกินไปจากอัตราปกติตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เมื่อโจทก์เรียกดอกเบี้ยจากจำเลยซึ่งเป็นผู้กู้ในอัตราร้อยละ 19.5 ต่อปีซึ่งเกินกว่าอัตราที่

¹⁶⁵ เข็มชัย ชุตินวงศ์. (2557). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน พิมพ์ครั้งที่ 9. น. 14-16, จรัญ ภักดีธนากุล. (2565) กฎหมายลักษณะพยาน พิมพ์ครั้งที่ 16. น.48-49 และธานี สิงหนาท. (2565). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 153. น.1-2

¹⁶⁶ จรัญ ภักดีธนากุล. (2565) เรื่องเดียวกัน. น.49 และธานี สิงหนาท. (2565). เรื่องเดียวกัน. น.3

กฎหมายกำหนดและเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 ข้อกำหนดอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวจึงตกเป็นโมฆะ โจทก์หมดสิทธิที่จะเรียกดอกเบี้ยจากจำเลยตามสัญญา

ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยหาใช่ข้อกฎหมายอันถือเป็นเรื่องที่ศาลจะรับรู้เองได้ แต่เป็นข้อเท็จจริงอย่างหนึ่งที่คู่ความมีหน้าที่นำเสนอ¹⁶⁷

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 460/2550 แม้โจทก์จะเป็นธนาคารพาณิชย์มีสิทธิคิดดอกเบี้ยจากลูกค้าในอัตราสูงสุดตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย และพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ มาตรา 14 ก็ตาม ประกาศดังกล่าวหาใช่ข้อกฎหมายอันถือเป็นเรื่องที่ศาลจะรับรู้เองได้ แต่เป็นข้อเท็จจริงอย่างหนึ่งที่คู่ความมีหน้าที่นำเสนอ และเมื่อศาลชั้นต้นมีคำสั่งว่าเอกสารเกี่ยวกับเรื่องอัตราดอกเบี้ยที่โจทก์เรียกจากจำเลยเป็นเอกสารที่ต้องห้ามรับฟังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 90 ซึ่งโจทก์ก็ได้อุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวของศาลชั้นต้นจึงเป็นที่สุดถือว่าโจทก์ไม่มีพยานหลักฐานมานำสืบว่า โจทก์มีสิทธิคิดดอกเบี้ยเกินไปจากอัตราปกติตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ได้ ข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ยจึงตกเป็นโมฆะ โจทก์ย่อมมีสิทธิคิดดอกเบี้ยได้ในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ในระหว่างผิดนัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224

4) ปัญหาบทบาทของผู้พิพากษาในการค้นหาความจริง

ระบบการพิจารณาของศาลยุติธรรมไทยเน้นใช้ระบบกล่าวหาเป็นหลัก ซึ่งเป็นรูปแบบของการค้นหาความจริงในคดีที่ใช้เป็นหลักในระบบกฎหมายแบบ Common Law¹⁶⁸ ระบบกล่าวหาถูกมองว่าเหมาะสมกับกรณีที่คู่ความมีความรู้ ความสามารถในการกฎหมายที่เท่าเทียมกัน¹⁶⁹ หน้าที่ในการนำเสนอพยานหลักฐานเป็นของคู่ความ ผู้พิพากษาจะวางตัวเป็นกลางโดยเคร่งครัดและเป็นเพียงผู้ตัดสินคดีเท่านั้น¹⁷⁰ ไม่มีอำนาจถามหรือแสวงหาพยานหลักฐานหรือสืบพยานเพิ่มเติม หรือเรียกพยานมาสืบเองแต่อย่างใด หากขาดพยานหลักฐานในส่วนใดศาลจะถือว่าเป็นความบกพร่องของผู้เสียหายเองและจะยกประโยชน์ในข้อนี้ให้แก่จำเลย ทำให้เกิดการยกฟ้องบ่อยครั้ง เพราะความผิดพลาดของคู่ความในทางเทคนิคการนำเสนอพยานหลักฐานเป็นประจำ คู่ความทั้งสองฝ่ายมีบทบาทเป็นคู่ต่อสู้ มีกฎหมายวางหลักในการสืบพยานหลักฐานที่เคร่งครัด ศาลมีโอกาสดุลพินิจได้น้อย มีบทตัดพยานที่เด็ดขาดไม่ยอมให้ศาลรับฟังพยานบางประเภทที่นำเสนอไม่ถูกต้องเข้าสู่สำนวนคดี¹⁷¹

แม้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กำหนดบทบาทให้ผู้พิพากษามีบทบาทเชิงรุกเพื่อแสวงหาพยานหลักฐานตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคให้ผู้พิพากษามีบทบาทในการค้นหาความจริงเป็นหลัก¹⁷² แต่ในทางปฏิบัติ ผู้พิพากษายังไม่มีบทบาทในเชิงไต่สวนในคดีผู้บริโภคเท่าที่ควร

¹⁶⁷ จรัญ ภักดีธนากุล. (2565) เรื่องเดียวกัน. น.50, 52 และธานี สิงหนาท. (2565). เรื่องเดียวกัน. น.4

¹⁶⁸ ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น.335

¹⁶⁹ เรื่องเดียวกัน. น.297, 335-336

¹⁷⁰ เรื่องเดียวกัน. น.296-297

¹⁷¹ เรื่องเดียวกัน. น.297, 316, 335-336

¹⁷² ธนยพร พงศ์กระพินธุ์. (2559). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 24. น.5, 119, ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.317

ซึ่งมีสาเหตุหลักดังนี้ ปริมาณคดีผู้บริโภครวมที่เพิ่มมากขึ้นเกินอัตรากำลังของผู้พิพากษาเนื่องจากคำนิยามของ “คดีผู้บริโภค” ทำให้คดีมีปริมาณมาก ผู้พิพากษามีบทบาทในเชิงรุกเพื่อค้นหาความจริงน้อยมาก ผู้พิพากษายังใช้อำนาจหรือมีบทบาทในการไต่สวนคดีผู้บริโภคไม่เต็มประสิทธิภาพ¹⁷³ จริยธรรมของผู้พิพากษาทำให้ผู้พิพากษาต้องวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัดประกอบกับเคยชินกับจารีตประเพณีปฏิบัติในระบบกล่าวหาและขาดความชำนาญในการไต่สวน¹⁷⁴ ทำให้เจ้าพนักงานคดีมีบทบาทในการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานในคดีผู้บริโภคน้อยมากตามไปด้วย¹⁷⁵

มาตรา 34 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กำหนดบทบาทการค้นหาความจริงของผู้พิพากษาไว้ให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยาน ไม่ว่าจะเป็นพยานของคู่ความฝ่ายใด หรือพยานที่ศาลเรียกมาเอง ให้ศาลเป็นผู้ถามพยาน คู่ความหรือทนายความจะถามได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล และให้ศาลมีอำนาจซักถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดๆ แม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้าง เนื่องจากในคดีผู้บริโภคนั้นผู้บริโภคมักไม่มีทนายความเข้าช่วยเหลือ และเพื่อคู่ความที่ไม่มีทนายความเสียเปรียบในการซักถาม จึงให้ศาลทำหน้าที่หลักในการซักถามพยานด้วยตนเอง¹⁷⁶

เนื่องจากนิยามสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจและผู้บริโภคนั้นไม่เท่ากัน ผู้บริโภคส่วนใหญ่ไม่มีทุนทรัพย์มากพอที่จะจ้างทนายความที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ตรงข้ามกับผู้ประกอบการมักมีโอกาสและศักยภาพทางเศรษฐกิจในการจ้างทนายความที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการดำเนินคดีเฉพาะด้านมากกว่าผู้บริโภคโดยเฉพาะถ้าเป็นผู้ประกอบการขนาดใหญ่ซึ่งมีทุนทรัพย์ในการจัดหาทนายความที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญให้คำปรึกษาและช่วยเหลือในทางคดี ผู้พิพากษาจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการค้นหาความจริงพร้อมทั้งทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในนามส่วนรวม นับแต่การพิจารณาคดีไปจนถึงพิพากษาอันเป็นการวางหลักประกันมิให้เกิดการบิดเบือนความจริง ด้วยเหตุนี้ศาลจึงควรทำหน้าที่แสวงหาความจริงในเชิงรุกโดยให้เจ้าพนักงานคดีเป็นผู้ช่วยในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องในคดี¹⁷⁷

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติในศาลชั้นต้นที่เป็นศาลจังหวัด และศาลแขวงซึ่งเป็นศาลที่มีปริมาณคดีผู้บริโภคเข้าสู่ระบบมากที่สุดผู้พิพากษามีภาระต้องพิจารณาทั้งคดีผู้บริโภค คดีแพ่งทั่วไปและคดีอาญาดำเนิน และยัง

¹⁷³ ันยพร พงศ์กระพินธุ์. (2559). เรื่องเดียวกัน. น.161

¹⁷⁴ อมรรรัตน์ กรียาผล. (2557). เจ้าพนักงานคดีกับการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานในคดีผู้บริโภคของศาลแพ่งกรุงเทพใต้. หลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง. รุ่นที่ 18. วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. น.33, ไพพัญญู หนูแท้. (2553). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 124. น.161, 164-165, อนันต์ จันทโรภากร. (2556). ปัญหาข้อขัดข้องในการบังคับใช้กฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 42(3). น.462 อ้างในันยพร พงศ์กระพินธุ์. (2559). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 24. น.5-6, 119-125, 147, 166, ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น.332

¹⁷⁵ ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.317

¹⁷⁶ ชิสา โรยสูงเนิน. (2554). บทบาทของศาลในคดีผู้บริโภคและในคดีปกครอง: ศึกษาเปรียบเทียบ. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. 2554. น.57 อ้างใน ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.134

¹⁷⁷ ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น. 14, 298

คุ้นชินอยู่กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งใช้กระบวนการพิจารณาคดีที่อยู่บนพื้นฐานของระบบกล่าวหาและผู้พิพากษายังยึดหลักการวางตัวเป็นกลาง จะไม่ยุ่งในเนื้อหาคดีของคู่ความฝ่ายใดซึ่งขัดกับลักษณะของคดีผู้บริโภครวมถึงอำนาจในการซักถามพยานเพื่อแสวงหาความจริง รวมทั้งยังขาดความชำนาญในบทบาทการไต่สวนค้นหาความจริงเป็นผลให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินคดีผู้บริโภครวมถึงคดีอื่นไปด้วย¹⁷⁸ ซึ่งในส่วนนี้ ผู้เขียนเห็นว่าอาจมีความจำเป็นจัดตั้งศาลคดีผู้บริโภคโดยเฉพาะหรือจัดตั้งแผนกคดีผู้บริโภครวมถึงในศาลชั้นต้น หรือทำความเข้าใจกับสร้างทัศนคติให้ผู้พิพากษานำพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และกระบวนการพิจารณาระบบไต่สวนมาใช้บังคับกับคดีผู้บริโภคอย่างเต็มที่ และจัดอบรมกระบวนการพิจารณาระบบไต่สวนให้ศาลค้นหาความจริงและแสวงหาพยานหลักฐานรวมถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องในคดี เพื่อให้ศาลมีบทบาทในการแสวงหาความจริงและซักถามพยานด้วยตนเองมากขึ้น

ซึ่งในการซักถามพยานของศาลนั้นองค์คณะผู้พิพากษาต้องมีการเตรียมความพร้อมของคดี และต้องทราบล่วงหน้าว่าพยานที่จะมาเบิกความนั้นจะมาเบิกความในเรื่องใด ประเด็นใดบ้าง และควรซักถามพยานนั้นเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดีอย่างไร แม้ศาลมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีสอบถามข้อเท็จจริงเบื้องต้นจากคู่ความแล้วจัดทำรายงานสรุปข้อเท็จจริงตามข้อกำหนดประธานศาลฎีกา ข้อ 18 ก็ตาม แต่ทางปฏิบัติพบว่าผู้พิพากษามักไม่เริ่มถามพยานก่อนเนื่องจากก่อนการสืบพยาน มิได้ให้เจ้าพนักงานคดีสอบถามข้อเท็จจริงเบื้องต้นแล้วรายงานข้อเท็จจริงและประเด็นที่พยานจะเบิกความถึง ทำให้ผู้พิพากษาไม่มีข้อมูลเพียงพอที่จะเริ่มซักถามด้วยตนเองได้ และยังคงชินกับระบบการพิจารณาที่เน้นการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาซึ่งกำหนดให้ผู้พิพากษาวางตัวเป็นกลางและปล่อยให้การซักถามเป็นเรื่องของคู่ความ¹⁷⁹ จนอาจกล่าวได้ว่า ผู้พิพากษาไม่ได้มีบทบาทเข้าไปช่วยลดความได้เปรียบเสียเปรียบในการซักถามพยานของคู่ความ ส่งผลให้ผู้บริโภคจำเป็นต้องจัดหาทนายความเข้าช่วยเหลือในการดำเนินคดีโดยเฉพาะการซักถามพยานในศาล¹⁸⁰ ประกอบกับปริมาณคดีผู้บริโภคที่เพิ่มมากขึ้น ในขณะที่จำนวนผู้พิพากษาและเจ้าพนักงานคดีไม่ได้เพิ่มตาม

หน้าที่ค้นหาความจริง แม้ว่าพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กำหนดให้ในการพิจารณาคดีผู้บริโภค ศาลหรือผู้พิพากษามีบทบาทอย่างมากในการค้นหาความจริงมากกว่าที่จะเป็นภาระของคู่ความแตกต่างกับในคดีแพ่งทั่วไปที่ศาลมีหน้าที่เพียงควบคุมการพิจารณาให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายพยานหลักฐานเท่านั้น¹⁸¹ ตามมาตรา 34 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กำหนดให้ การสืบพยานไม่ว่าจะเป็นพยานที่คู่ความฝ่ายใดอ้าง หรือที่ศาลเรียกมาเองให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยาน ส่วนคู่ความหรือ

¹⁷⁸ ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น. 14-15, 135, 228, 246, 332, สมภูมิ หล้าศรี. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 9. น. 111, ธนยพร พงศ์กระพันธ์. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น. 102 และธนยพร พงศ์กระพันธ์, สุนิสา ช่อแก้ว. (2561). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น. 179, 185-186

¹⁷⁹ ธนยพร พงศ์กระพันธ์. (2559). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 24. น.166, ชิสรา ไวยสูงเนิน. (2554). บทบาทของศาลในคดีผู้บริโภคและในคดีปกครอง: ศึกษาเปรียบเทียบ. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. 2554. น.59 อ้างใน ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น.135

¹⁸⁰ ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน 10. น.135

¹⁸¹ ธาณิศ เกศพิทักษ์. (2551). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น.113 และโกศล อัครเดชานุกร. (2552). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 107. น.205

ทนายความจะซักถามได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล แต่ในทางปฏิบัติผู้พิพากษาในคดีผู้บริโภคมักใช้อำนาจหรือบทบาทในการไต่สวนในคดีผู้บริโภคไม่เต็มที่ ด้วยความเคยชินกับจารีตปฏิบัติซึ่งเป็นการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา และผู้พิพากษายังขาดความชำนาญในการไต่สวน¹⁸² โดยผู้พิพากษาในคดีผู้บริโภคมักมีความเคยชินกับการพิจารณาคดีแบบระบบกล่าวหา คู่ความซักถามข้อเท็จจริงและค้นหาความจริงจากพยานหลักฐานเป็นส่วนใหญ่ โดยศาลทำหน้าที่เป็นกรรมการตั้งเช่นคดีแพ่งทั่วไป¹⁸³ นอกจากนี้ยังปรากฏแนวคิดการวางตนเป็นกลางของผู้พิพากษาอย่างชัดเจนที่บัญญัติไว้ในประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ข้อ 9¹⁸⁴ ซึ่งเป็นแนวทางกำหนดความประพฤติและการปฏิบัติงานของผู้พิพากษาซึ่งกำหนดให้การนำพยานหลักฐานเข้าสืบและการซักถามพยานควรเป็นหน้าที่ของคู่ความและทนายความ ซึ่งพยานหลักฐานที่คู่ความมักจะเสนอคลาดเคลื่อนไม่ตรงกับความจริง เนื่องจากโดยธรรมชาติของการนำเสนอพยานหลักฐาน คู่ความมักจะเสนอพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์แก่ฝ่ายตนเพียงอย่างเดียว¹⁸⁵ ซึ่งหากผู้พิพากษามีบทบาทในการไต่สวนพยานหลักฐานจะทำให้พบความจริงที่เกี่ยวข้องและวินิจฉัยคดีได้อย่างถูกต้องเป็นธรรม¹⁸⁶

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาพบว่าผู้พิพากษาในคดีผู้บริโภคนั้นมีประสบการณ์และความชำนาญในการใช้ระบบไต่สวนน้อยกว่าในคดีปกครอง¹⁸⁷

5) ปัญหาการรวบรวมพยานหลักฐาน และการพิจารณาพิพากษา

แม้การพิจารณาคดีผู้บริโภคกำหนดให้เจ้าพนักงานคดีให้ความช่วยเหลือแก่ผู้บริโภคในการรวบรวมพยานหลักฐาน แต่เจ้าพนักงานคดีไม่มีอำนาจเริ่มตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานนอกศาลด้วยตนเองได้ โดยต้องให้ศาลมีคำสั่งก่อน ซึ่งศาลส่วนใหญ่ก็มีได้ใช้อำนาจนี้ ทำให้กระบวนการพิจารณาคดีผู้บริโภคมักยังมีรูปแบบเช่นเดียวกับคดีแพ่งสามัญทั่วไป และแม้กฎหมายกำหนดให้ก่อนสืบพยาน ให้ผู้พิพากษาแจ้งประเด็นข้อพิพาทและหน้าที่นำพยานเข้าสืบก่อนหรือหลังให้คู่ความทราบโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อให้คู่ความสามารถนำพยานเข้าสืบได้อย่างเหมาะสมและเป็นนำเฉพาะพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับประเด็นที่กำหนด แต่เนื่องจากผู้บริโภคไม่ใช่ นักกฎหมายไม่ทราบขั้นตอนกระบวนการพิจารณาในศาล ไม่ทราบว่าสิ่งใดเป็นประเด็นสำคัญหรือพยานหลักฐานใดเป็นพยานหลักฐานสำคัญของคดี ทำให้สุดท้ายแล้วผู้บริโภคก็จำต้องเลือกว่าจ้างทนายความเพื่อดำเนินคดีแทนเป็นส่วน

¹⁸² ธีรพร พงศ์กระพันธุ์. (2559). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 24. น.166, ชิสา โรยสูงเนิน. (2554). บทบาทของศาลในคดีผู้บริโภคและในคดีปกครอง: ศึกษาเปรียบเทียบ. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. น.1108-109 อ้างใน ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น.14-15

¹⁸³ ธีรพร พงศ์กระพันธุ์. (2559). เรื่องเดียวกัน. น.166, อมรเทพ เมืองเสน. (2549). อิทธิพลของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ที่มีต่อกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. น.5 อ้างใน ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.15

¹⁸⁴ ธีรพร พงศ์กระพันธุ์. (2559). เรื่องเดียวกัน. น.147, ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.298, 317

¹⁸⁵ ธีรพร พงศ์กระพันธุ์. (2559). เรื่องเดียวกัน. 147-148, ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.15-16

¹⁸⁶ ธีรพร พงศ์กระพันธุ์. (2559). เรื่องเดียวกัน. 154

¹⁸⁷ อนันต์ จันทร์โอภากร. (2556). ปัญหาข้อขัดข้องการบังคับใช้กฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ น.39-40 อ้างใน ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น.14

ใหญ่¹⁸⁸ ซึ่งทำให้การดำเนินคดีผู้บริโภคมิได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มุ่งลดภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีให้แก่ฝ่ายผู้บริโภค และต้องการให้ผู้บริโภคดำเนินคดีได้ด้วยตนเอง

4.5 ปัญหาระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาไม่แน่นอน

สำหรับกำหนดระยะเวลาการพิจารณากฎหมายกำหนดให้ศาลกำหนดนัดพิจารณาครั้งแรกภายใน 30 วัน ตามมาตรา 24 ประกอบข้อกำหนดประธานศาลฎีกา ข้อ 9 แต่ไม่มีการกำหนดระยะเวลาในการพิพากษาให้เสร็จโดยเร็ว

ตารางที่ 4 แสดงสถิติระยะเวลาในการพิจารณาคดีผู้บริโภคของศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2559-2566¹⁸⁹

หน่วยนับ : คดี

ปี พ.ศ.	คดีผู้บริโภคที่อยู่ระหว่างการพิจารณาจำแนกตามระยะเวลา										รวม
	ไม่เกิน 1 เดือน	เกิน 1 เดือน ไม่เกิน 3 เดือน	เกิน 3 เดือน ไม่เกิน 6 เดือน	เกิน 6 เดือน ไม่เกิน 1 ปี	รวมกันไม่เกิน 1 ปี	เกิน 1 ปี ไม่เกิน 2 ปี	เกิน 2 ปี ไม่เกิน 3 ปี	เกิน 3 ปี ไม่เกิน 4 ปี	เกิน 4 ปี ไม่เกิน 5 ปี	เกิน 5 ปี	
2566	61,131	52,699	10,910	1,146	125,886	217	39	20	-	-	126,165
2565	27,869	28,436	65,726	2,649	124,680	969	243	32	7	1	125,932
2564	21,131	30,600	84,987	29,362	166,080	11,944	137	12	2	3	178,178
2563	19,635	25,077	76,052	4,921	125,684	353	18	3	2	1	126,061
2562	41,487	30,458	79,206	1,330	152,481	175	16	4	1	-	152,677
2561	22,608	30,258	73,570	1,216	127,652	474	17	1	-	-	128,144
2560	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	135,542	3,366	138,908	568	63	4	1	-	139,544
2559	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	112,231	2,383	114,614	278	37	8	-	4	114,941

¹⁸⁸ ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.16-17

¹⁸⁹ ส่วนระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงานและงบประมาณ ศาลยุติธรรม. (2566). ผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรม ประจำปี พ.ศ. 2566, น. 60, ส่วนระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงานและงบประมาณ ศาลยุติธรรม. (2565). ผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรม ประจำปี พ.ศ. 2565, น. 60, ศาลยุติธรรม. (2564). ผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรม ประจำปี พ.ศ. 2564, น.56, ศาลยุติธรรม. (2564). ผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลทั่วราชอาณาจักร ม.ค.-ธ.ค. 2564, น.60, ศาลยุติธรรม. (2563). รายงานสถิติคดีศาลยุติธรรม ประจำปี พ.ศ. 2563, น.310, ศาลยุติธรรม. (2563). ผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรม ประจำปี พ.ศ. 2563, น.56, ศาลยุติธรรม. (2562). หนังสือรายงานสถิติคดีศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2562, น.59, ศาลยุติธรรม. (2562). สรุปผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2562, น.29, 59, ศาลยุติธรรม. (2561). สรุปผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2561, น.6, ศาลยุติธรรม. (2560). สรุปผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำเดือนมกราคม-ธันวาคม พ.ศ. 2560, น.23, ศาลยุติธรรม. (2559). สรุปผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรม เดือนมกราคม-ธันวาคม พ.ศ. 2559, น.29

จากสถิติข้อมูล คดีผู้บริโภคร้อยละที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2566 คดีพิจารณาไม่เกิน 1 เดือน จำนวน 61,131 คดี คิดเป็นร้อยละ 48.45 คดีพิจารณาเกิน 1 ไม่เกิน 3 เดือน จำนวน 52,699 คดี คิดเป็นร้อยละ 41.76 คดีพิจารณาเกิน 3 ไม่เกิน 6 เดือน จำนวน 10,910 คดี คิดเป็นร้อยละ 8.64 จะเห็นได้ว่า คดีผู้บริโภคนั้นศาลมีคำพิพากษาไม่เกิน 3 เดือน สูงกว่าร้อยละ 80

เจตนารมณ์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภคกำหนดให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยความสะดวกรวดเร็ว ประหยัด ให้ผู้บริโภคเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ง่ายขึ้น กำหนดให้ใช้ระยะเวลาในการพิจารณาคดีนี้ต้องน้อยกว่าการดำเนินคดีแพ่งทั่วไป และเร่งให้ในคดีผู้บริโภคมีคำพิพากษาอย่างรวดเร็วเพื่อเยียวยาผู้บริโภคที่ได้รับ ความเสียหายให้เร็วขึ้นมากกว่าในคดีแพ่งทั่วไป ดังนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 24 ประกอบกับข้อกำหนดประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ข้อ 9 ให้กำหนดนัดพิจารณาโดยเร็วแต่ต้องไม่เกิน 30 วันนับแต่ศาลมี คำสั่งรับฟ้อง โดยใช้บังคับกับคดีผู้บริโภคทุกประเภท¹⁹⁰ ให้ศาลกำหนดนัดพิจารณาโดยเร็วและออกหมายเรียก จำเลยให้มาไกล่เกลี่ย จำเลยยื่นคำให้การ และสืบพยานในวันเดียวกัน ทั้งนี้วันนัดพิจารณาค้างครั้งแรกนี้ต้องกำหนดไม่ เกิน 30 วันนับแต่ศาลสั่งรับคำฟ้อง¹⁹¹ และมาตรา 35 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กำหนดให้ศาลต้องนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องกันโดยไม่เลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จ ซึ่งเป็นการกำหนดให้ศาลพิจารณาคดี ด้วยความรวดเร็ว และหากดำเนินการตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาและพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดี ผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ดังกล่าวมาได้แล้ว จะทำให้ในคดีผู้บริโภคต้องพิจารณาคดีให้เสร็จภายในระยะเวลา 30 วันนับ แต่ศาลมีคำสั่งรับฟ้อง อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติได้เป็นเช่นนั้นเสมอไป การกำหนดวันนัดพิจารณาที่ศาลกำหนด นี้ หากมีเหตุสมควรศาลอาจนัดเกินกว่า 30 วันนับแต่ศาลสั่งรับคำฟ้องก็ได้ เช่น มีคดีแพ่งอื่นที่ไม่ใช่คดีผู้บริโภคเข้า สู่ระบบคดีผู้บริโภคของศาลจำนวนมาก ทำให้วันนัดพิจารณาคดีของศาลมีไม่พอจึงไม่อาจทำตามเงื่อนไขของ กฎหมายที่กำหนดไว้ได้ทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินคดี เจตนารมณ์ของกฎหมายในเรื่องนี้จึงไม่อาจบรรลุผล ได้เต็มที่¹⁹² หรือในคดีนั้นมีการจำเลยหลายคนและจำเลยบางคนมีภูมิลำเนาอยู่นอกเขตอำนาจศาลนั้น ซึ่งศาลที่โจทก์ ยื่นฟ้องคดีจะต้องขอให้ศาลอื่นดำเนินการส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องหรือสำเนาบັນทีกคำฟ้องแทน หรือในทาง ปฏิบัติในวันนัดพิจารณานัดแรก ศาลมักจะนัดเฉพาะวันจันทร์ซึ่งทนายโจทก์อาจจะติดนัดพิจารณาคดีที่ศาลอื่นได้นัด ไว้ก่อน จึงเป็นกรณีมีเหตุอันสมควรไม่อาจกำหนดนัดภายใน 30 วันได้ โจทก์ก็อาจจะขอขยายเวลานัดพิจารณานัด แรกออกไปเกินกว่า 30 วันได้¹⁹³ ทั้งนี้หลักเกณฑ์ตามมาตรา 35 นี้ใช้เฉพาะการสืบพยานเท่านั้น¹⁹⁴ เนื่องจาก

¹⁹⁰ ศุภชัย ประไพพนพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น.124, 291

¹⁹¹ ศิริศักดิ์ จิงถาวรณ. (2567). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 9. น.152

¹⁹² สมภูมิ หล้าศรี. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 9. น.111

¹⁹³ เอื้อน ขุนแก้ว. (2566). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น.114 และศุภชัย ประไพพนพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น.11, 202

¹⁹⁴ ชาญณรงค์ ปราณีจิตต์ (2552). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. น.116 และ ศุภชัย ประไพพนพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.291

กฎหมายมิได้กำหนดระยะเวลาในการทำคำพิพากษาว่าต้องเสร็จสิ้นภายในระยะเวลาเท่าใดจึงไม่ได้เป็นการบังคับให้ศาลต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาในระยะเวลาอันสั้น¹⁹⁵ ทั้งนี้ ข้อกำหนดก็เปิดช่องให้ศาลมีอำนาจเลื่อนการพิจารณาได้¹⁹⁶ หากมีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้ำวล่วงได้ศาลอาจเลื่อนคดีได้ครั้งละไม่เกิน 15 วัน และตาม ข้อกำหนดประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 ข้อ 16 กำหนดว่าในการเลื่อนการนัดพิจารณาคดีนั้นศาลมีอำนาจสั่งเลื่อนการนัดพิจารณาคดีได้ไม่เกิน 3 ครั้งๆ ละไม่เกิน 7 วัน เว้นแต่ในกรณีที่มีพฤติการณ์พิเศษ ซึ่งระยะเวลาในการเลื่อนคดีตามข้อกำหนดประธานศาลฎีกาฯ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ยังหลวมล้ากันอยู่¹⁹⁷ และหากเป็นการนัดเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างอื่น เช่น นัดพิจารณาหรือนัดพร้อมยอมอยู่ในดุลพินิจศาลที่จะกำหนดนัดได้ตามความเหมาะสมโดยไม่จำเป็นต้องนัดติดต่อกันทุกวัน หรือในกรณีที่มีความจำเป็นต้องเลื่อนวันนัดเหล่านั้นก็ไม่อยู่ในบังคับว่าต้องเลื่อนครั้งละไม่เกิน 15 วัน¹⁹⁸

คดีผู้บริโภคจะกำหนดให้มีวันนัดพิจารณาซึ่งศาลสามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยสอบถามคำให้การจำเลยหรือให้จำเลยยื่นคำให้การ และสืบพยานได้อย่างต่อเนื่องในวันเดียวกันโดยไม่จำเป็นต้องเลื่อนคดี โดยการเลื่อนคดีในคดีผู้บริโภคนั้นมีความแตกต่างจากการเลื่อนคดีแพ่งทั่วไป แต่ทางปฏิบัติเมื่อศาลไม่ได้เตรียมข้อมูลคดีและการตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยเจ้าพนักงานคดีไต่สวนหน้าก่อนวันนัดพิจารณา ทำให้ศาลไม่สามารถกระทำการทุกอย่างตามที่กฎหมายกำหนดให้แล้วเสร็จในวันเดียวกันได้ อีกทั้งคดีผู้บริโภคที่ขึ้นสู่ศาลมีปริมาณมาก จึงพบว่าในคดีผู้บริโภค หากคู่ความทั้งสองฝ่ายมาพร้อมกันในวันนัดพิจารณานัดแรกมักจะมีการเลื่อนคดีอยู่เสมอ เนื่องจากตัวคู่ความต้องการระยะเวลาในการไกล่เกลี่ย หรือคู่ความอีกฝ่ายต้องการประวิงคดี เว้นแต่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ ซึ่งศาลก็จะสามารถเลื่อนการพิจารณาคดีในนัดแรกได้ และศาลมักจะเลื่อนคดีเกินกว่า 7 วัน เนื่องจากศาลใช้อำนาจในการขยายระยะเวลาได้ตามที่เห็นสมควรตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 14¹⁹⁹

ในทางปฏิบัติ คดีผู้บริโภคที่นัดพิจารณาคดีในศาลส่วนใหญ่เป็นคดีที่มีได้นัดพิจารณาอย่างต่อเนื่องเนื่องจากคดีผู้บริโภคถูกจัดเป็นคดีจัดการพิเศษ ตามแนวทางการพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่องซึ่งองค์คณะผู้พิพากษาจะกำหนดวันนัดพิจารณาคดีจัดการพิเศษภายใน 60 วันเอง โดยมีกรอบระยะเวลาในการนัดพิจารณาคดีครั้งแรกภายใน 60 วันนับแต่วันรับฟ้อง และพิจารณาคดีให้แล้วเสร็จภายใน 6 เดือน นับแต่วันรับฟ้อง²⁰⁰ ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนเป็นผู้บริหารจัดการคดีในการพิจารณาคดีด้วยตนเอง หากมีการเลื่อนการพิจารณาคดีใน

¹⁹⁵ สมภูมิ หล้าศรีศรี. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 9. น. 111, ชนิกรณ ประทีปถิ่นทอง. (2563). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 37. น.74 และศิริศักดิ์ จิงถาวรณ. (2567). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 9. น.152.

¹⁹⁶ ศุภชัย ประไพพนพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น.124, 291

¹⁹⁷ เรื่องเดียวกัน. น.291

¹⁹⁸ เรื่องเดียวกัน. น.291

¹⁹⁹ เรื่องเดียวกัน. น.315

²⁰⁰ เรื่องเดียวกัน. น.287, 291

นัดแรกออกไปก็จะเป็นการเลื่อนคดีไปตามวันว่างของผู้พิพากษาซึ่งทำให้การพิจารณาใช้เวลานานเกินกว่าระยะเวลามาตรฐานที่กำหนด และไม่น่าจะแน่นอนสำหรับผู้บริโภคที่ต้องการให้คดีของตนได้รับการพิจารณาโดยเร็ว²⁰¹

ในคดีผู้บริโภค กำหนดให้ศาลต้องนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องกันโดยไม่เลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จตาม มาตรา 35 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 แต่ในทางปฏิบัติ คดีผู้บริโภคที่นัดพิจารณาคดีในศาลส่วนใหญ่เป็นคดีที่มีนัดพิจารณาอย่างต่อเนื่องเนื่องจากคดีผู้บริโภคถูกจัดเป็นคดีจัดการพิเศษ ตามแนวทางการพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่องซึ่งองค์คณะผู้พิพากษาจะกำหนดวันนัดพิจารณาเอง²⁰² แม้จะมีกรอบระยะเวลาในการพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่องให้แล้วเสร็จภายใน 6 เดือน ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนเป็นผู้บริหารจัดการคดีในการพิจารณาคดีด้วยตนเอง หากมีการเลื่อนการพิจารณาคดีในนัดแรกออกไปก็จะเป็นการเลื่อนคดีไปตามวันว่างของผู้พิพากษาซึ่งทำให้การพิจารณาใช้เวลานานเกินกว่าระยะเวลามาตรฐานที่กำหนด และไม่น่าจะแน่นอนสำหรับผู้บริโภคที่ต้องการให้คดีของตนได้รับการพิจารณาโดยเร็ว²⁰³

อย่างไรก็ตาม ระยะเวลาในการทำคำพิพากษาและคำสั่งไม่ชัดเจน แม้ว่าตามข้อกำหนดประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ข้อ 9 กำหนดให้นัดพิจารณาโดยเร็วแต่ไม่เกิน 30 วันนับแต่ศาลมีคำสั่งรับฟ้อง แต่ทางปฏิบัติศาลไม่สามารถนัดพิจารณาคดีผู้บริโภคได้ตามระยะเวลา และการพิจารณาคดีผู้บริโภคส่วนใหญ่หากคู่ความอีกฝ่ายมาศาล คดีดังกล่าวไม่อาจเสร็จการพิจารณาคดีได้ และการเลื่อนคดีก็มักเลื่อนเกินกว่าระยะเวลาที่กำหนดไว้²⁰⁴ อีกทั้งกฎหมายมิได้กำหนดให้ศาลต้องมีคำพิพากษาหรือคำสั่งภายในกำหนดเวลาใด อีกทั้งครั้งแรกต้องมีการไกล่เกลี่ยก่อน ซึ่งหากไกล่เกลี่ยกันไม่ได้ในครั้งแรก ศาลอาจให้เลื่อนคดีไปไกล่เกลี่ยต่อในครั้งถัดไป ทำให้ระยะเวลาในการดำเนินคดีไม่แน่นอน การดำเนินคดีขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้พิพากษาในแต่ละคดี ระยะเวลาดำเนินคดีเป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้เสียหายคำนึงถึงในการจะนำข้อพิพาทมาฟ้องคดีต่อศาล เมื่อผู้เสียหายไม่อาจทราบกำหนดเวลาที่คดีจะสิ้นสุดได้ ทำให้ยากแก่การประเมินต้นทุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี²⁰⁵ ในทางปฏิบัติ ในคดีผู้บริโภคที่ผู้ประกอบการธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคเป็นจำเลยนั้น ผู้พิพากษาและคู่ความไม่ได้ให้ความสำคัญกับกรอบระยะเวลาที่กำหนดไว้²⁰⁶ อาจเนื่องมาจากศาลมักให้อาสาสมัครในกรณีการเจรจาประนีประนอมยอมความกับผู้ประกอบการธุรกิจ จึงผ่อนผันเวลาการพิจารณาคดี ผู้บริโภคอยู่เสมอทำให้ระยะเวลาที่กำหนดในกฎหมายไม่มีสภาพบังคับ ดังนั้น ในหลายๆ ครั้งคู่ความมักจะขอเลื่อนคดี โดยอ้างว่าขอเวลาไปทบทวนข้อตกลง หรือขอไปตรวจสอบยอดหนี้ที่ค้างชำระทำให้เกิดช่องว่าง ที่

²⁰¹ เรื่องเดียวกัน. น.287, 321

²⁰² เรื่องเดียวกัน. น.287

²⁰³ เรื่องเดียวกัน. น.287

²⁰⁴ เรื่องเดียวกัน. น.12-13

²⁰⁵ ชนิภรณ์ ประทีปถิ่นทอง. (2563). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 37. น.78.

²⁰⁶ ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. น.294-295, 321

ผู้ประกอบการมักจะใช้ในการถ่วงเวลาการดำเนินคดี และส่งผลให้ผู้บริโภคต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมและระยะเวลาในการดำเนินคดีไม่แน่นอน

กฎหมายกำหนดรูปแบบดำเนินคดีไว้อย่างเคร่งครัด แทบจะไม่เปิดช่องให้ศาลใช้ดุลพินิจในการพิจารณา คดีเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมหรือไม่ช่วยเหลือผู้บริโภคเท่าที่ควร²⁰⁷

ความล่าช้าในการพิจารณาคดี ทั้งคดีทุนทรัพย์สูงและทุนทรัพย์ปะปนกัน ทำให้วันนัดของศาลเต็ม บางคดี ต้องนัดพิจารณาข้ามปี กระทบคดีทุนทรัพย์น้อยซึ่งส่วนใหญ่เป็นคดีไม่มีความยุ่งยากได้รับการพิจารณาพิพากษา ล่าช้าไปด้วย²⁰⁸

เมื่อกระบวนการในการพิจารณาพิพากษาคดีล่าช้า ย่อมกระทบถึงความยุติธรรม ดังสุภาษิต กระบวนการ ยุติธรรมที่ล่าช้าก็คือความไม่ยุติธรรม (Justice delayed is justice denied) ทำให้ผู้เสียหายต้องแบกรับภาระ ความเสียหายไปตลอดตราบเท่าที่ไม่ได้รับการเยียวยาและอาจเสียหายมากขึ้นเรื่อย จนไม่อาจเยียวยาความเสียหายได้²⁰⁹

4.6 ปัญหาการทำคำพิพากษากำหนดความรับผิดของผู้เช่าซื้อและผู้ค้าประกันในคดีผู้บริโภค

และประการที่สี่ คือ ปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดของผู้เช่าซื้อในคดีผู้บริโภค

คดีผู้บริโภคมีปริมาณเพิ่มสูงมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีเช่าซื้อและค้ำประกัน ซึ่งปัญหาสำคัญเกี่ยวกับ คดีเช่าซื้อคือเรื่องากำหนดความรับผิดของผู้เช่าซื้อและผู้ค้าประกันในรูปแบบของค่าเสียหายต่างๆ ศาลชั้นต้น วินิจฉัยปัญหาดังกล่าวไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เช่น ปัญหาการกำหนดราคาใช้แทนรถที่เช่าซื้อกรณีไม่สามารถ คืนรถที่เช่าซื้อได้ ปัญหาการกำหนดค่าขาดราคา ปัญหาการกำหนดค่าขาดประโยชน์นับแต่วันผิดนัดจนถึงวันฟ้อง และค่าครั้นประโยชน์ภายหลังวันฟ้อง ปัญหาการกำหนดเบี้ยปรับอันเนื่องมาจากการชำระหนี้ล่าช้า ปัญหาการ กำหนดค่าติดตามทวงถามและค่าขนส่งรถที่เช่าซื้อ ปัญหาการกำหนดดอกเบี้ยของราคาใช้แทนรถที่เช่าซื้อและ กำหนดดอกเบี้ยของค่าค้ำประกัน ปัญหาว่าควรกำหนดภาษีมูลค่าเพิ่มให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อหรือไม่ ปัญหาการกำหนด ค่าเสียหายเฉพาะในส่วนผู้เช่าซื้อไม่ค่อยมีปัญหา แต่หากเป็นคดีเช่าซื้อที่มีผู้ค้าประกันเข้ามาเกี่ยวข้องย่อมทำให้คดี มีปัญหาที่ต้องพิจารณาเพิ่มเติม มักจะมีปัญหาว่าผู้ค้าประกันต้องร่วมรับผิดกับผู้เช่าซื้ออย่างลูกหนี้ร่วมหรือไม่²¹⁰

เนื่องจากในคดีที่พิพาทตามสัญญาเช่าซื้อนั้น ผู้ให้เช่าซื้ออาจฟ้องดำเนินคดีกับผู้เช่าซื้อได้หลากหลาย ลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการกำหนดราคาใช้แทนรถที่เช่าซื้อกรณีไม่สามารถคืนรถที่เช่าซื้อได้ ปัญหาการ

²⁰⁷ ชนิกรณ์ ประทีปถิ่นทอง. (2563). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 37. น.74.

²⁰⁸ เรื่องเดียวกัน. น.74.

²⁰⁹ เรื่องเดียวกัน. น.74.

²¹⁰ ทวีศักดิ์ ภักดีโต. (2562). ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดความรับผิดของผู้เช่าซื้อและผู้ค้าประกันในคดีผู้บริโภค: ศึกษาเฉพาะกรณีศาลอุทธรณ์ภาค 5 เอกสารวิชาการรายบุคคล หลักสูตร “ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล” รุ่นที่18 วิทยาลัยข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักศาลยุติธรรม. น.1

กำหนดค่าขาดราคา ปัญหาการกำหนดค่าขาดประโยชน์นับแต่วันผิติดจนถึงวันฟ้อง และค่าขาดประโยชน์ภายหลังวันฟ้อง ปัญหาการกำหนดเบี้ยปรับอันเนื่องมาจากการชำระหนี้ล่าช้า ปัญหาการกำหนดค่าติดตามทวงถาม และค่าขนส่งรถที่เช่าซื้อ ปัญหาการกำหนดดอกเบี้ยของราคาใช้แทนรถที่เช่าซื้อและการกำหนดดอกเบี้ยของค่าขาดประโยชน์ ซึ่งศาลฎีกาได้มีแนวคำพิพากษาวินิจฉัยไว้แล้ว แต่มีแนวคำวินิจฉัยใหม่ ซึ่งแตกต่างไปจากเดิม อีกทั้งจะเห็นได้ว่ามูลเหตุคือผิติดสัญญาเช่าซื้อเดียวกันแต่อาจมีการฟ้องได้หลายคราว เช่น กรณีผู้เช่าซื้อผิติดไปชำระค่าเช่าซื้อสามงวดติดๆ กัน ผู้ให้เช่าซื้อสามารถบอกเลิกสัญญาและกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เช่าซื้อได้ ซึ่งหากผู้เช่าซื้อยังไม่ส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืน ผู้ให้เช่าซื้อก็จะใช้สิทธิฟ้องเรียกคืนทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืน และเมื่อติดตามทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืนได้แล้ว หากมีการนำทรัพย์สินที่เช่าซื้อนั้นออกขายทอดตลาดแล้วได้เงินไม่เพียงพอกับจำนวนหนี้ที่ผู้เช่าซื้อค้างชำระ ผู้ให้เช่าซื้อก็จะมาฟ้องผู้เช่าซื้อเป็นคดีใหม่เรียกค่าขาดราคา ซึ่งเป็นการฟ้องผู้บริโภคคนเดิมซ้ำซ้อนหลายคดี แต่ในทางกฎหมายวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค มิได้กำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวไว้โดยตรง จึงต้องนำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 148 ในเรื่องฟ้องซ้ำมาใช้โดยอนุโลม ซึ่งตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาก็จะเห็นว่ามิใช่การฟ้องซ้ำเนื่องจากการฟ้องเรียกค่าขาดราคานั้นมิได้เกิดมีอยู่แล้วในวันฟ้องเรียกคืนทรัพย์สินที่เช่าซื้อจึงสามารถฟ้องคดีหลังได้ด้วยทำให้ผู้บริโภคถูกดำเนินคดีหลายครั้งมีค่าใช้จ่าย และไม่สะดวก ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ที่ต้องการลดภาระแก่ผู้บริโภค ให้ดำเนินคดีได้ง่ายและสะดวก

1) ปัญหาการทำคำพิพากษา

ปัญหาการกำหนดความรับผิดของผู้เช่าซื้อและผู้ค้าประกันคดีผู้บริโภค เนื่องจากศาลกำหนดความรับผิดของผู้เช่าซื้อและผู้ค้าประกันแตกต่างกันในแต่ละคดีขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ และในคดีผู้บริโภคซึ่งผู้ให้เช่าซื้อเป็นผู้ประกอบธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์ รถจักรยานยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้า มีประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องกำหนดให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์ รถจักรยานยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้าใช้บังคับ แต่หากผู้ให้เช่าซื้อมิได้เป็นผู้ประกอบธุรกิจ ย่อมไม่สามารถนำประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาดังกล่าวมาใช้บังคับได้ หรือเป็นผู้ประกอบธุรกิจอื่นก็ย่อมไม่อยู่ในบังคับประกาศดังกล่าวเช่นกัน

ในการทำคำพิพากษาผู้พิพากษามีอำนาจยกกฎหมายลำดับรองขึ้นพิจารณาได้เอง แม้คู่ความมิได้กล่าวอ้างซึ่งประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาดังกล่าว กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อที่มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายในกรณีต่างๆไว้โดยไม่ถือเป็นการพิจารณาออกฟ้องนอกประเด็น

ศาลมีอำนาจพิพากษาเกินคำขอ

มาตรา 39²¹¹ ในคดีที่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคเป็นโจทก์ ถ้าความปรากฏแก่ศาลว่าจำนวนค่าเสียหายที่โจทก์เรียกร้องไม่ถูกต้องหรือวิธีการบังคับตามคำขอของโจทก์ไม่เพียงพอต่อการแก้ไขเยียวยาความเสียหายตามฟ้อง ศาลมีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยให้ถูกต้องหรือกำหนดวิธีการบังคับที่เหมาะสมได้

²¹¹ มาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

แม้จะเกินกว่าที่ปรากฏในคำขอบังคับของโจทก์ก็ตาม แต่ข้อที่ศาลยกขึ้นวินิจฉัยนั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงที่คู่ความยกขึ้นมามากแล้วโดยชอบ

มาตรา 39 กำหนดให้เฉพาะเป็นคดีผู้บริโภค และเป็นคดีที่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคเป็นโจทก์ ศาลจึงจะพิพากษาเกินกว่าที่ปรากฏในคำฟ้องนั้น จำกัดอยู่เฉพาะคดีส่วนที่ผู้บริโภคเป็นโจทก์ หากเป็นกรณีที่ผู้ประกอบการธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภค ศาลจะพิพากษาให้ผู้ประกอบการธุรกิจได้รับชำระหนี้เกินคำขอไม่ได้²¹²

มาตรา 39 กำหนดให้ความคุ้มครองผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภค กฎหมายให้อำนาจศาลพิพากษาเรื่องค่าเสียหายที่ไม่ถูกต้อง หรือวิธีการบังคับที่ไม่เพียงพอต่อการเยียวยาขึ้นวินิจฉัยได้ ไม่เกินคำขอ²¹³ แต่ข้อที่ศาลยกขึ้นวินิจฉัยนั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงที่คู่ความยกขึ้นมามากแล้วโดยชอบ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดีในเรื่องค่าเสียหายหรือวิธีการบังคับตามคำขอของโจทก์ตามมาตรา 39 หากศาลเห็นสมควร ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบข้อเท็จจริงและทำความเข้าใจประกอบการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งตามบทบัญญัติดังกล่าวก็ได้ ทั้งนี้ ข้อเท็จจริงหรือความเห็นของเจ้าพนักงานคดีในเรื่องค่าเสียหายหรือวิธีการบังคับตามคำขอของโจทก์ ต้องให้ความความทุกฝ่ายทราบและไม่ตัดสิทธิคู่ความในอันที่จะโต้แย้งคัดค้านตามมาตรา 39 ประกอบข้อกำหนดประธานฯ ข้อ 28

สำหรับกรณีจำเลยฟ้องแย้ง ในกรณีที่ผู้ประกอบการธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภค แล้วผู้บริโภคฟ้องแย้งให้ผู้ประกอบการธุรกิจชำระหนี้ตามสัญญา ในส่วนของฟ้องแย้งซึ่งถือว่าเป็นคำฟ้องที่ผู้บริโภคมีคำขอบังคับเอาจากผู้ประกอบการธุรกิจ ผู้บริโภคจึงมีฐานะเป็นโจทก์ ดังนั้น ในส่วนของฟ้องแย้ง ศาลจึงสามารถใช้อำนาจตามมาตรา 39 ได้²¹⁴

สิ่งที่ศาลพิพากษาเกินคำขอได้ ดังนี้

1. จำนวนค่าเสียหายที่โจทก์เรียกร้องไม่ถูกต้อง เช่น ผู้บริโภคเรียกร้องค่าเสียหายมาหลายรายการ กล่าวมาในฟ้องและแนบเอกสารท้ายฟ้องมาแล้ว แต่ในคำขอท้ายฟ้องนั้นได้บวกตัวเลขขาดไป ศาลพิพากษาให้ผู้ประกอบการธุรกิจชดเชยค่าเสียหายที่ถูกต้องได้

2. วิธีการบังคับตามคำขอไม่เพียงพอต่อการแก้ไขเยียวยาความเสียหายตามฟ้อง

การที่ศาลจะพิพากษาเกินคำขอไว้ว่า ต้องเป็นกรณีจำนวนค่าเสียหายที่โจทก์เรียกมาไม่ถูกต้อง หรือวิธีการบังคับตามคำขอของโจทก์ไม่เพียงพอต่อการแก้ไขเยียวยาความเสียหายตามฟ้องเท่านั้น และข้อที่ยกขึ้นวินิจฉัยนั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงที่คู่ความยกขึ้นมามากแล้วโดยชอบแล้ว และต้องมีมูลหนี้หรือมีสิทธิเรียกร้องต่อกันตามกฎหมายหรือสัญญาด้วย หากเป็นกรณีที่ไม่มีมูลหนี้หรือไม่มีสิทธิเรียกร้องต่อกันตามกฎหมายหรือสัญญา ศาลในคดีผู้บริโภคก็ห้ามมีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยหรือกำหนดวิธีการบังคับเกินกว่าที่ปรากฏในคำขอบังคับไม่ เพราะมิใช่กรณีที่สิทธิเรียกร้องแต่คำขอบังคับบกพร่อง

²¹² เอื้อน ขุนแก้ว. (2566). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14. น. 154

²¹³ เรื่องเดียวกัน. น. 153

²¹⁴ เรื่องเดียวกัน. น. 154

ในกรณีที่ศาลจะกำหนดจำนวนค่าเสียหายเพิ่มเกินกว่าที่โจทก์ขอมาหรือกำหนดวิธีการบังคับตามคำขอให้เยียวยาโจทก์ได้ต้องอยู่ในข้ออ้างอันอาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาเดียวกัน ศาลจึงจะใช้อำนาจตามมาตรา 39 ได้

ข้อจำกัดในการยกวินิจฉัย

การที่ศาลจะหยิบยกคำขอเรื่องค่าเสียหายหรือวิธีการบังคับข้างต้นขึ้นวินิจฉัยตามมาตรา 39 ได้นั้น จะต้องเป็นกรณีที่คู่ความได้ยกขึ้นกล่าวอ้างมาแล้วโดยชอบโดยกล่าวไว้ในคำฟ้อง คำฟ้องเพิ่มเติม หรือคำฟ้องแย้ง ศาลจึงจะหยิบยกประเด็นดังกล่าวขึ้นมานำวินิจฉัยได้ หากเป็นเรื่องที่ไม่มีการกล่าวมาในคำฟ้อง คำฟ้องเพิ่มเติม คำฟ้องแย้งเลย เพียงแต่ปรากฏในชั้นพิจารณา ก็ถือไม่ได้ว่าเป็นเรื่องที่ยกมาว่ากล่าวโดยชอบ²¹⁵

ศาลอาจกำหนดจำนวนค่าเสียหายเพิ่มขึ้นเกินกว่าที่โจทก์ขอมา หรือกำหนดวิธีการบังคับตามคำขอให้สามารถเยียวยาความเสียหายแก่โจทก์ได้ แต่ทั้งนี้จะต้องอยู่ในข้ออ้างอันอาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาเดียวกัน มิใช่โจทก์ฟ้องโดยกล่าวอ้างว่าจำเลยได้แย่งสิทธิโจทก์ด้วยเหตุหนึ่งแล้วจะสามารถพิพากษาไปถึงมูลเหตุอื่น อันมิได้ฟ้องขอบังคับมาด้วยแต่อย่างใด เมื่อคดีนี้มีมูลคดีเป็นเรื่องผิดสัญญาจ้างทำของ ศาลย่อมไม่อาจพิพากษาให้จำเลยรับผิดชอบต่อโจทก์โดยอาศัยเหตุอื่นได้

2) การกำหนดความรับผิดของผู้เช่าซื้อและผู้ค้ำประกันในคดีผู้บริโภค

แนวทางการกำหนดค่าเสียหายของศาล

1. การกำหนดความรับผิดของผู้เช่าซื้อในคดีเช่าซื้อ

1.1 กรณียึดรถยนต์คืนได้

ในทางปฏิบัติการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อทั้งในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์แต่ละภาคยังกำหนดแตกต่างกัน เห็นได้จากตารางด้านล่างต่อไปนี้

ตารางที่ 5 ตารางเปรียบเทียบการกำหนดความรับผิดของผู้เช่าซื้อรถยนต์และผู้ค้ำประกันของศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค (กรณียึดรถได้) ข้อมูล ณ วันที่ 10 กันยายน 2562²¹⁶

ศาล/ความ รับผิดของ ผู้เช่าซื้อและ ผู้ค้ำประกัน	ค่าขาดราคา	ค่าขาด ประโยชน์	ค่าติดตามรถ (กรณีสัญญา ทำขึ้นก่อน วันที่ 1 ก.ค. 61)	ดอกเบี้ย	ภาษี มูลค่าเพิ่ม	ผู้ค้ำประกัน (กรณีบอก กล่าว การผิดนัด เกินกว่า 60 วัน)

²¹⁵ เรื่องเดียวกัน. น. 156

²¹⁶ ทวีศักดิ์ ภักดีโต. (2562). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 208. น.30

ศาลอุทธรณ์	กำหนดให้ (หากบอกลีก สัญญาไม่ ชอบ จะไม่กำหนด ค่าขาดราคา ให้)	กำหนดให้	กำหนดให้ (หากบอกลีกสัญญาไม่ ชอบจะไม่ กำหนดให้)	กำหนดให้	ไม่กำหนดให้	กำหนดให้รับ ผิด เฉพาะค่าขาด ประโยชน์ เพียง 60 วัน ส่วน ค่าเสียหาย อื่นไม่ กำหนดให้
ศาลอุทธรณ์ ภาค 4	กำหนดให้ (หากบอกลีก สัญญาไม่ ชอบจะไม่ กำหนด ค่าขาดราคา ให้)	กำหนดให้	กำหนดให้ (หากบอกลีกสัญญาไม่ ชอบจะไม่ กำหนดให้)	กำหนดให้	ไม่กำหนดให้	กำหนดให้รับ ผิดเฉพาะค่า ขาด ประโยชน์ เพียง 60 วัน ส่วน ค่าเสียหาย อื่นไม่ กำหนดให้
ศาลอุทธรณ์ ภาค 5	กำหนดให้ (หากบอกลีก สัญญาไม่ ชอบจะไม่ กำหนด ค่า ขาดราคาให้)	กำหนดให้	กำหนดให้ (หากบอกลีกสัญญาไม่ ชอบจะไม่ กำหนดให้)	กำหนดให้	ไม่กำหนดให้	กำหนดให้รับ ผิดในค่าขาด ราคาทั้งหมด และค่าขาด ประโยชน์ เพียง 60 วัน ส่วน ค่าเสียหาย อื่นไม่ กำหนดให้
ศาลอุทธรณ์ ภาค 6	กำหนดให้ (หากบอกลีก	กำหนดให้	กำหนดให้ (หากบอกลีก	กำหนดให้	ไม่กำหนดให้	กำหนดให้รับ ผิดในค่าขาด

	สัญญาไม่ ชอบ จะไม่กำหนด ค่าขาดราคา ให้)		เลิกสัญญาไม่ ชอบจะไม่ กำหนดให้)			ราคาทั้งหมด และค่าขาด ประโยชน์ เพียง 60 วัน กับดอกเบี้ย ของค่าขาด ประโยชน์ ดังกล่าว ส่วน ค่าเสียหาย อื่นไม่ กำหนดให้

1.1 กรณียึดรถยนต์คืนได้ แยกพิจารณาเรื่องค่าเสียหายที่ผู้ให้เช่าซื้อได้รับ เป็น 2 กรณี

กรณีผู้ให้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อและผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาโดยชอบ ผู้ให้เช่าซื้อต้องส่งมอบรถคืน²¹⁷

ก) กรณีมีการบอกเลิกสัญญาโดยชอบ

หากผู้ให้เช่าซื้อไม่ได้ผิดสัญญา ผู้ให้เช่าซื้อไม่สามารถบอกเลิกสัญญาได้²¹⁸ กรณีผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อโดยชอบ ผู้ให้เช่าซื้อจะฟ้องเรียกค่าเสียหายได้บ้าง

1) ค่าเสียหายที่ศาลกำหนดให้

1.1) ค่าขายทรัพย์สินขาดราคาหรือค่าขาดราคา เนื่องจากผู้ให้เช่าซื้อกำหนดราคาค่าเช่าซื้อจากราคารวมของเงินลงทุนของผู้ให้เช่าซื้อและผลประโยชน์ที่ผู้ให้เช่าซื้อคำนวณไว้ล่วงหน้าตามกำหนดระยะเวลาการผ่อนชำระเป็นระยะเวลาต่างๆ กัน และทรัพย์สินที่เช่าซื้อย่อมเสื่อมสภาพและเสื่อมราคาลงตามอายุการใช้งาน การคิดค่าเสียหายจึงต้องนำราคารถยนต์ที่แท้จริงที่ผู้ให้เช่าซื้อใช้เงินลงทุนไปมาหักออกจากราคาค่าเช่าซื้อ หากนำทรัพย์สินที่เช่าซื้อออกขายทอดตลาดแล้วได้เงินน้อยกว่าเงินลงทุนของผู้ให้เช่าซื้อ ถือเป็นเงินค่าขาดราคา²¹⁹ที่ผู้ให้เช่าซื้อเสียหาย ศาลจะกำหนดค่าเสียหายส่วนนี้ให้²²⁰

หากบอกเลิกสัญญาโดยชอบ ศาลกำหนดค่าขาดราคาให้ หากบอกเลิกสัญญาไม่ชอบ ศาลจะไม่กำหนดค่าขาดราคาให้²²⁰

²¹⁷ จักรวาล ทนกล้า. (2563). สรุปคดีเช่าซื้อและข้อสังเกตเพื่อใช้ในการปฏิบัติงานตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกา. ดุลพาฬ. 67(3). น.95

²¹⁸ เรื่องเดียวกัน. น.95

²¹⁹ ทวีศักดิ์ ภักดีโต. (2562). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 208. น.25, 28, 30

²²⁰ จักรวาล ทนกล้า. (2563). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 215. น.95, ทวีศักดิ์ ภักดีโต. (2562). เรื่องเดียวกัน. น.30

ทางปฏิบัติ สัญญาเช่าซื้อมักมีข้อตกลงทำนองว่า "ในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อซึ่งเป็นเจ้าของได้รับรถที่เช่าซื้อ กลับคืนมา หากนำรถออกขายได้ราคาน้อยกว่าจำนวนหนี้คงค้างชำระตามสัญญา ผู้เช่าซื้อตกลงรับผิดชอบส่วนที่ขาดจนครบ" ซึ่งเป็นข้อตกลงให้ผู้ให้เช่าซื้อที่มีสิทธิเรียกค่าเสียหายอันเป็นค่าขาดราคาตามสัญญาเช่าซื้ออีกตาม แต่ข้อตกลงดังกล่าวมีลักษณะเป็นการตกลงกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้าในกรณีผิดนัดมีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 379 หากศาลเห็นว่าสูงเกินส่วน ศาลมีอำนาจปรับลดลงได้เป็นจำนวนพอสมควร ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 383 โดยศาลวิเคราะห์ถึงทางได้เสียของผู้ให้เช่าซื้อทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมาย โดยนำค่าเช่าซื้อที่ผู้เช่าซื้อชำระมาแล้วรวมเป็นเงินเท่าไรกับราคาารถที่ขายได้มาหักออกจำนวนเงินที่ผู้ให้เช่าซื้อลงทุนประกอบกับค่าเสียหายในส่วนค่าขาดประโยชน์ที่ศาลกำหนดให้อีกส่วนหนึ่งแล้วกำหนดเป็นค่าขาดราคา (ฎ.5363/2545)²²¹

1.2) ค่าใช้ทรัพย์หรือค่าขาดประโยชน์

ค่าขาดประโยชน์นี้ศาลกำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อโจทก์มักคาดคะเนค่าใช้ทรัพย์หรือค่าขาดประโยชน์เองโดยไม่ได้นำรถยนต์ที่เช่าซื้อออกให้เช่าจริง และยังไม่แน่นอนว่าจะมีผู้มาขอเช่าในอัตราค่าเช่าดังกล่าวตลอดเวลาหรือไม่ เมื่อไม่มีพยานหลักฐานแน่ชัด ศาลย่อมมีอำนาจใช้ดุลยพินิจกำหนดให้ตามที่เห็นสมควร (ฎ.7103/2545)²²² หากคู่ความนำพยานหลักฐานมาสืบถึงความเสียหายในส่วนนี้ได้โดยเทียบเคียงในกรณีนำรถที่เช่าซื้อออกให้เช่าบุคคลภายนอกเช่าจะได้ค่าเช่าต่อเดือนประมาณเท่าใด ศาลย่อมมีอำนาจกำหนดให้ตามพยานหลักฐาน²²³

1.3) ค่าใช้จ่ายในการติดตามและขนส่งรถที่เช่าซื้อ (ค่าติดตาม)

ค่าเสียหายส่วนนี้ ศาลกำหนดเนื่องจากค่าใช้จ่ายในการติดตามยึดรถยนต์คืนเป็นค่าเสียหายที่ผู้เช่าซื้อจะต้องรับผิดชอบใช้ให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อเมื่อสัญญาเช่าซื้อเลิกกันและไม่ส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อคืน ทำให้ผู้ให้เช่าซื้อต้องเสียค่าใช้จ่ายในการติดตามยึดรถยนต์ที่เช่าซื้อคืน²²⁴ ซึ่งอาจไม่ได้มีการติดตามรถคืนจริงๆ ก็ได้ ศาลจะพิจารณาว่าผู้ให้เช่าซื้อที่มีหลักฐานมาแสดงหรือไม่ หากผู้ให้เช่าซื้อนำสืบพยานหลักฐานให้ประจักษ์ได้ว่าได้เสียค่าใช้จ่ายอะไรในการติดตามยึดรถที่เช่าซื้อที่หน้อย่างไร ศาลจะกำหนดให้²²⁵ แต่อย่างไรก็ตาม แม้ผู้ให้เช่าซื้อไม่นำผู้ติดตามยึดรถยนต์ที่เช่าซื้อมานำสืบให้ประจักษ์ว่าได้เสียค่าใช้จ่ายอะไรในการติดตามยึดที่หน้อย่างไรให้ชัดเจน แต่การติดตามรถยนต์ที่เช่าซื้อคืน ผู้ให้เช่าซื้อย่อมมีค่าใช้จ่ายอยู่บ้าง ศาลจึงเห็นสมควรกำหนดค่าเสียหายในส่วนนี้ให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อ²²⁶

ก หากมีหลักฐานมาแสดงจะกำหนดค่าเสียหายในส่วนนี้ให้ตามที่ปรากฏในเอกสาร

²²¹ ทวีศักดิ์ ภัคดีโต. (2562). เรื่องเดียวกัน. น.25, 32

²²² จักรวาล ทนกล้า. (2563). อ้างแล้วเชิงบรรณที่ 215. น.95, ทวีศักดิ์ ภัคดีโต. (2562). เรื่องเดียวกัน. น.25, 28, 30, 32-33

²²³ ทวีศักดิ์ ภัคดีโต. (2562). เรื่องเดียวกัน. น.25, 30, 32-33

²²⁴ เรื่องเดียวกัน. น.25

²²⁵ เรื่องเดียวกัน. น.33

²²⁶ เรื่องเดียวกัน. น.25, 28, 33

ข. หากไม่มีหลักฐานมาแสดง ศาลจะกำหนดให้ตามสมควร เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการติดตามรถยนต์ที่เช่าซื้อเป็นค่าเสียหายที่ผู้เช่าซื้อจะต้องรับผิดชอบใช้ให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อเมื่อสัญญาเช่าซื้อเลิกกันและไม่ส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อคืน²²⁷

ทั้งนี้สำหรับสัญญาที่ทำขึ้นก่อนวันที่ 1 กรกฎาคม 2561 หากบอกเลิกสัญญาโดยชอบ ศาลกำหนดค่าติดตามให้ หากบอกเลิกสัญญาไม่ชอบ ศาลจะไม่กำหนดค่าติดตามให้²²⁸ แต่ต่อมามีประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2561 มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2561 ข้อ 3 มิให้เรียกค่าติดตามรถคืน และต่อมาประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2565 ยกเลิกประกาศคณะกรรมการฯ ปี พ.ศ. 2561 โดยประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2565 มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2566 ข้อ 4 กำหนดมิให้เรียกค่าใช้จ่ายในการติดตามรถคืนจึงต้องเป็นไปตามประกาศดังกล่าว ดังนั้น ปัจจุบันจึงไม่อาจเรียกค่าติดตามรถคืนได้

1.4) ดอกเบี้ยของค่าขาดราคา ค่าขาดประโยชน์ ค่าติดตามรถคืน และค่าขนส่งรถที่เช่าซื้อ

หากมีการเสียค่าใช้จ่ายในการติดตามรถคืน และการขนส่งรถที่เช่าซื้อ ศาลจะกำหนดดอกเบี้ยของค่าติดตามรถคืน และดอกเบี้ยของค่าขนส่งรถที่เช่าซื้อ แต่เมื่อยึดรถคืนได้จึงไม่มีการติดตามรถคืน และไม่มีการขนส่งรถที่เช่าซื้อ ศาลจึงไม่กำหนดดอกเบี้ยของค่าติดตามรถคืน และค่าขนส่งรถที่เช่าซื้อ แต่ศาลจะกำหนดดอกเบี้ยของค่าขาดราคา ค่าขาดประโยชน์²²⁹ อย่างไรก็ตาม สำหรับข้อตกลงในการเรียกดอกเบี้ยดังกล่าว ศาลเห็นเป็นการกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้าในกรณีผิดนัดมีลักษณะเป็นเบี้ยปรับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 379 หากเบี้ยปรับนั้นสูงเกินส่วนศาลมีอำนาจปรับลดลงเป็นจำนวนพอสมควรได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 383 วรรคหนึ่ง ในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี (ฎ.7103/2545)²³⁰

2) ค่าเสียหายที่ศาลไม่กำหนดให้

2.1) ค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระ

หลังจากผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อแล้ว คู่ความแต่ละฝ่ายย่อมกลับคืนสู่ฐานะเดิม ผู้ให้เช่าซื้อย่อมไม่มีสิทธิเรียกค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระจากผู้เช่าซื้อ ดังนั้น จึงไม่อาจกำหนดค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อได้ (ฎ.356/2548)²³¹

²²⁷ เรื่องเดียวกัน. น.33

²²⁸ เรื่องเดียวกัน. น.30

²²⁹ เรื่องเดียวกัน. น.28, 30

²³⁰ เรื่องเดียวกัน. น.25-26, 33-34

²³¹ เรื่องเดียวกัน. น.26, 28, 29, 32

2.2) ภาษีมูลค่าเพิ่ม

ศาลไม่กำหนดภาษีมูลค่าเพิ่มให้²³² เนื่องจากความรับผิดในการชำระภาษีมูลค่าเพิ่มเกี่ยวกับการทำสัญญาเช่าซื้อระหว่างผู้เช่าซื้อและผู้ให้เช่าซื้อนั้น ผู้ให้เช่าซื้อมีหน้าที่เรียกเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากผู้เช่าซื้อ เมื่อถึงกำหนดชำระราคาตามงวดที่ถึงกำหนดชำระราคาแต่ละงวดเพื่อนำส่งกรมสรรพากรตามประมวลรัษฎากร มาตรา 78 (2) มาตรา 82 และมาตรา 82/4²³³ เมื่อสัญญาเช่าซื้อระหว่างผู้ให้เช่าซื้อกับผู้เช่าซื้อเลิกกัน คู่สัญญาแต่ละฝ่ายกลับคืนสู่ฐานะเดิมตาม มาตรา 391 วรรคหนึ่ง จึงไม่ต้องชำระราคาค่าเช่าซื้อตามงวดที่ถึงกำหนดชำระราคาแต่ละงวดอันจะก่อให้เกิดความรับผิดในการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มด้วย เมื่อไม่มีค่าเช่าซื้อที่ผู้เช่าซื้อต้องชำระ ผู้เช่าซื้อย่อมไม่ต้องรับผิดชอบชำระภาษีมูลค่าเพิ่มแก่ผู้ให้เช่าซื้อ (ฎ.2260/2549)²³⁴

ความรับผิดของผู้ค้าประกัน กรณียึดรถคืนได้ กรณีบอกกล่าวการผิดนัดเกินกว่า 60 วัน บางศาลกำหนดให้รับผิดชอบค่าขาดประโยชน์เพียง 60 วัน ส่วนค่าเสียหายอื่นไม่กำหนดให้ บางศาลกำหนดให้รับผิดชอบหรือใช้ราคาารถหรือค่าขาดราคาทั้งหมดและค่าขาดประโยชน์เพียง 60 วัน กับดอกเบี้ยของค่าขาดประโยชน์ดังกล่าว ส่วนค่าเสียหายอื่นไม่กำหนดให้²³⁵

ข) กรณีบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อโดยไม่ชอบ

กรณีผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาไม่เป็นไปตามข้อตกลงในสัญญา เช่น ผู้ให้เช่าซื้อยังไม่ได้มีหนังสือบอกกล่าวเลิกสัญญาเช่าซื้อไปยังผู้เช่าซื้อ เนื่องจากผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อ 2 งวดติดกันหรือกรณีเช่าซื้อรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ ผู้เช่าซื้อผิดนัด 3 งวดติดต่อกัน ทำให้สัญญาเช่าซื้อยังไม่ระงับลง แล้วผู้ให้เช่าซื้อติดตามยึดรถคืนเอาก่อนระยะเวลาซึ่งหากผู้เช่าซื้อยอมให้ยึดรถโดยไม่อึดเอื้อน²³⁶ หรือกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดมาก่อนแล้วจึงไปขอคืนรถยนต์ที่เช่าซื้อและผู้ให้เช่าซื้อรับคืนโดยไม่ประสงค์ผูกพันตามสัญญาเช่าซื้อต่อไป ผู้เช่าซื้อไม่สามารถใช้สิทธิตาม มาตรา 573 ได้เพราะตนเองผิดนัดมาก่อน²³⁷ พฤติการณ์ถือเป็นการตกลงเลิกสัญญาโดยปริยายนับแต่วันที่ผู้ให้เช่าซื้อรับมอบรถยนต์คืน ผู้ให้เช่าซื้อจะอาศัยข้อสัญญาเป็นข้ออ้างในการเรียกร้องค่าเช่าซื้อที่ยังขาดอันเป็นความรับผิดตามสัญญาหาได้ไม่ ต้องบังคับตามประมวลแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 391 โดยคู่สัญญาแต่ละฝ่ายต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิม ส่วนการยอมให้ใช้ทรัพย์สินนั้นยอมทำได้ด้วยการใช้เงินตามควรค่าแห่งการนั้นๆ ความรับผิดของผู้เช่าซื้อเฉพาะการชดเชยค่าเสียหายเป็นค่าใช้ทรัพย์สินหรือค่าขาดประโยชน์ตลอดเวลาที่ผู้เช่าซื้อครอบครองใช้สอยรถยนต์ที่เช่าซื้อโดยไม่ชำระค่าเช่าซื้อ ส่วนค่าเสียหายอื่น ผู้ให้เช่าซื้อไม่อาจเรียกร้องได้ (ฎ.8619/2559)²³⁸ ดังนั้น ผู้เช่าซื้อ

²³² เรื่องเดียวกัน. น.28, 29, 30

²³³ เรื่องเดียวกัน. น.26, 34

²³⁴ เรื่องเดียวกัน. น.28, 34

²³⁵ เรื่องเดียวกัน. น.30

²³⁶ จักรวาล ทนกล้า. (2563). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 215. น.97

²³⁷ เรื่องเดียวกัน. น.98

²³⁸ ทวีศักดิ์ ภักดีโต. (2562). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 208. น.34

จึงไม่มีความรับผิดชอบในความเสียหายใดๆ ผู้ให้เข้าซื้อจะเรียกค่าขาดราคาเข้าซื้อหรือค่าใช้จ่ายในการติดตามรถยนต์ และค่าภาษีมูลค่าเพิ่มไม่ได้²³⁹

สำหรับค่าเสียหายที่ผู้ให้เข้าซื้อไม่มีสิทธิเรียกร้องในกรณีเลิกสัญญาเข้าซื้อโดยปริยาย คือ

1. ค่าขาดประโยชน์ กำหนดให้เช่นเดียวกับกรณีบอกเลิกสัญญาเข้าซื้อโดยชอบ²⁴⁰

2. ดอกเบี้ยของค่าขาดประโยชน์ กำหนดให้เช่นเดียวกับกรณีบอกเลิกสัญญาโดยชอบ โดยศาลเห็นว่าเป็น
เบี้ยปรับ สมควรกำหนดให้อัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี²⁴¹

**หากบอกเลิกสัญญาโดยชอบ ศาลกำหนดค่าขาดราคาให้ หากบอกเลิกสัญญาไม่ชอบ ศาลจะไม่
กำหนดค่าขาดราคาให้²⁴²**

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3503/2563 คดีนี้จำเลยทั้งสองขาดนัดยื่นคำให้การ และศาลชั้นต้นให้สืบพยาน
ไปฝ่ายเดียวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 198 ทวิ วรรคสาม (2) ประกอบพระราชบัญญัติ
วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 7 เมื่อในการสืบพยานหลักฐานของโจทก์ โจทก์มีหนังสือมอบอำนาจ
ของโจทก์ที่ระบุว่า ก. เป็นกรรมการผู้จัดการใหญ่มีอำนาจกระทำการแทนโจทก์ และ ก. มอบอำนาจให้ ญ. มี
อำนาจลงนามในสัญญาเข้าซื้อที่มีอำนาจตั้งบุคคลอื่นเป็นผู้รับมอบอำนาจ ญ. จึงมีอำนาจลงลายมือชื่อมอบ
อำนาจให้บุคคลใดลงลายมือชื่อในสัญญาเข้าซื้อแทนโจทก์ได้ การที่ ญ. มอบอำนาจช่วงอีกทอดหนึ่งให้ ร. ลง
ลายมือชื่อในสัญญาเข้าซื้อ แล้วปรากฏลายมือชื่อ ร. ลงไว้ในช่องผู้ให้เข้าซื้อในสัญญาเข้าซื้อเป็นลำดับ ซึ่งศาลล่าง
ทั้งสองมิได้ใส่ใจสงสัยเกี่ยวกับลายมือชื่อ ร. ที่ลงไว้ในสัญญาเข้าซื้อแทนโจทก์ พยานบุคคลและพยานเอกสารที่
โจทก์นำสืบมาเพียงฝ่ายเดียวในคดีโดยจำเลยทั้งสองขาดนัดยื่นคำให้การ จึงมีรายละเอียดข้อสำคัญพอให้เห็นได้ว่า
คำฟ้องของโจทก์มีมูลและไม่ขัดต่อกฎหมาย ทั้งรับฟังได้ว่าโจทก์มอบอำนาจให้ ร. ลงลายมือชื่อในสัญญาเข้าซื้อ
แทนโจทก์แล้วโจทก์ประกอบธุรกิจให้เข้าซื้อทรัพย์สิน การดำเนินการอันเกี่ยวกับธุรกิจของโจทก์ย่อมมีการลงทุน
และเสียค่าใช้จ่าย ทั้งโจทก์ย่อมมุ่งหวังผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการลงทุนประกอบธุรกิจของตนบ้างเป็นธรรมดา
ดังนั้น การที่โจทก์คิดค่าเข้าซื้อตามสัญญาโดยนำเงินลงทุนที่โจทก์ใช้จ่ายไปเกี่ยวกับรถยนต์ที่เข้าซื้อมาคำนวณรวม
กับดอกเบี้ยในแต่ละงวด เพื่อให้ตนได้รับประโยชน์หรือกำไรในเชิงธุรกิจของตน และการคิดคำนวณผลประโยชน์
ของโจทก์เช่นนั้นมิได้สูงเกินสมควรหากยังคงอยู่ภายใต้มาตรฐานแห่งเศรษฐกิจกับความเป็นจริงของค่าครองชีพ
ของประชาชนในสังคม ทั้งมิได้เป็นการคิดคำนวณผลประโยชน์ที่ต้องห้ามต่อกฎหมายด้วยแล้ว จึงยังมีอาจกล่าวว่าการ
การคิดค่าเข้าซื้อตามสัญญาเข้าซื้อของโจทก์เป็นไปโดยไม่เป็นธรรม ส่วนข้อตกลงเกี่ยวกับค่าขาดราคาหรือเบี้ยปรับ
อันพึงใช้ได้แก่กันนั้น เป็นเพียงข้อกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับค่าเสียหายภายหลังจากเลิกสัญญาที่คู่สัญญาสามารถตกลง
กันได้ โจทก์ก็หาได้นำหนี้ดังกล่าวไปรวมไว้เป็นส่วนหนึ่งของค่าเข้าซื้อดังที่จำเลยทั้งสองเข้าใจและอ้างมาใน

²³⁹ เรื่องเดียวกัน. น.34

²⁴⁰ จักรवाल ทนกล้า. (2563). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 215. น.97, ทวีศักดิ์ ภักดีโต. (2562). เรื่องเดียวกัน. น.35

²⁴¹ ทวีศักดิ์ ภักดีโต. (2562). เรื่องเดียวกัน. น.35

²⁴² จักรवाल ทนกล้า. (2563). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 215. น.97, ทวีศักดิ์ ภักดีโต. (2562). เรื่องเดียวกัน. น.30

ฎีกา ข้อตกลงในสัญญาเช่าซื้อจึงมิใช่ข้อตกลงสำเร็จรูปที่ทำให้โจทก์ผู้ประกอบการค้า หรือผู้กำหนดสัญญาสำเร็จรูปได้เปรียบจำเลยที่ 1 คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเกินสมควร หรือมีลักษณะหรือมีผลให้จำเลยที่ 1 ต้องปฏิบัติหรือรับภาระเกินกว่าที่วิญญูชนจะพึงคาดหมายได้ตามปกติ อันต้องด้วยลักษณะของข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมตามพระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2550 เมื่อข้อเท็จจริงตามคำฟ้องและทางนำสืบของโจทก์ฟังได้ว่าจำเลยที่ 1 พึงผิณัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อแก่โจทก์เพียง 2 งวดติดต่อกัน และโจทก์ยังมีได้มีหนังสือบอกกล่าวทวงถามเพื่อใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาต่อจำเลยที่ 1 โดยชอบ ข้อเท็จจริงกลับได้ความต่อไปตามคำฟ้องและคำเบิกความของ น. ผู้รับมอบอำนาจช่วงโจทก์ว่า โจทก์เป็นฝ่ายติดตามยึดรถยนต์ที่เช่าซื้อคืนจากจำเลยที่ 1 สอดคล้องกับรายละเอียดในใบแจ้งให้จำเลยที่ 1 ซื่อทรัพย์ ที่ระบุถึงเรื่องที่โจทก์เป็นฝ่ายติดตามรถยนต์คืน โดยไม่ปรากฏว่าจำเลยที่ 1 โต้แย้งคัดค้านในการนั้น พฤติการณ์ของโจทก์ที่ติดตามยึดรถยนต์ที่เช่าซื้อคืนจากจำเลยที่ 1 และจำเลยที่ 1 คู่สัญญาฝ่ายที่ผิณัดยินยอมส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อให้แก่โจทก์โดยไม่อิดเอื้อนเช่นนี้ ย่อมถือได้ว่าโจทก์และจำเลยที่ 1 ต่างสมัครใจเลิกสัญญาเช่าซื้อต่อกันโดยปริยาย อันเป็นผลให้คู่สัญญาไม่มีสิทธิและหน้าที่ตามสัญญาต่อกันอีก โจทก์ไม่อาจอาศัยข้อตกลงตามสัญญาเช่าซื้อเรียกร้องค่าชดเชยจากจำเลยที่ 1 ได้จำเลยที่ 2 ผู้ค้าประกันย่อมไม่ต้องรับผิดชอบในส่วนนี้ด้วย

1.2. กรณียึดรถยนต์คืนไม่ได้

ในทางปฏิบัติการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อทั้งในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์แต่ละภาคยังกำหนดแตกต่างกัน เห็นได้จากตารางด้านล่างต่อไปนี้

ตารางที่ 6 ตารางเปรียบเทียบการกำหนดความรับผิดชอบของผู้เช่าซื้อรถยนต์และผู้ค้าประกันของศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค (กรณียึดรถได้) ข้อมูล ณ วันที่ 10 กันยายน 2562²⁴³

ศาล/ความรับผิดชอบของผู้เช่าซื้อและผู้ค้าประกัน	คืนหรือใช้ราคา	ค่าขาดประโยชน์	ดอกเบี้ย	ภาษีมูลค่าเพิ่ม	ผู้ค้าประกัน (กรณีบอกกล่าวการผิณัดเกินกว่า 60 วัน)
ศาลอุทธรณ์	กำหนดให้	กำหนดให้	กำหนดให้ (เฉพาะดอกเบี้ย ของ ค่าขาด ประโยชน์)	ไม่กำหนดให้	กำหนดให้รับผิดชอบหรือใช้ราคาและค่าขาดประโยชน์เพียง 60 วันกำหนดให้

²⁴³ ทวีศักดิ์ ภักดีโต. (2562). เรื่องเดียวกัน. น.31

ศาลอุทธรณ์ ภาค 4	กำหนดให้	กำหนดให้	กำหนดให้ (เฉพาะ ดอกเบี้ย ของค่า ขาด ประโยชน์)	ไม่กำหนดให้	กำหนดให้รับผิดชอบหรือใช้ราคา รถและค่าขาดประโยชน์เพียง 60 วัน
ศาลอุทธรณ์ ภาค 5	กำหนดให้	กำหนดให้	กำหนดให้ (เฉพาะ ดอกเบี้ย ของค่า ขาด ประโยชน์)	ไม่กำหนดให้	กำหนดให้รับผิดชอบหรือใช้ราคา รถและค่าขาดประโยชน์เพียง 60 วัน
ศาลอุทธรณ์ ภาค 6	กำหนดให้	กำหนดให้	กำหนดให้ (เฉพาะ ดอกเบี้ย ของค่า ขาด ประโยชน์)	ไม่กำหนดให้	กำหนดให้รับผิดชอบหรือใช้ราคา รถ และ ค่าขาดประโยชน์เพียง 60 วัน กับดอกเบี้ยของค่าขาด ประโยชน์ดังกล่าว

กรณียึดรถคืนไม่ได้ กรณีผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อและผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาโดยชอบแต่ไม่สามารถติดตามรถที่เช่าซื้อคืนได้ ผู้ให้เช่าซื้อย่อมมีสิทธิเรียกค่าเสียหายได้ดังนี้

ก) ค่าเสียหายที่ศาลกำหนดให้

1.1) ขอให้ส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อคืน หากคืนไม่ได้ให้ใช้ราคา

กรณีผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อแล้ว แต่ไม่อาจติดตามรถที่ให้เช่าซื้อคืนได้ ผู้ให้เช่าซื้อย่อมฟ้องขอให้บังคับผู้เช่าซื้อคืนรถที่เช่าซื้อในสภาพเรียบร้อยใช้การได้ดี หากคืนไม่ได้ผู้ให้เช่าซื้อย่อมมีสิทธิเรียกค่าใช้ราคาแทนตัวรถยนต์ที่เช่าซื้อ²⁴⁴

ราคาค่าเช่าซื้อซึ่งเป็นราคารวมของเงินลงทุนของผู้ให้เช่าซื้อและผลประโยชน์ที่ผู้ให้เช่าซื้อคำนวณไว้ล่วงหน้าสำหรับการลงทุนเป็นระยะเวลาผ่อน โดยให้ชำระเป็นงวด ทั้งรถยนต์ย่อมเสื่อมสภาพและเสื่อมราคาลงตามอายุการใช้งาน การคิดค่าเสียหายจึงต้องคิดจากราคาต้นทุนรถยนต์ที่แท้จริงที่ผู้ให้เช่าซื้อใช้เงินลงทุนไป (ไม่

²⁴⁴ จักรวาล ทนกล้า. (2563). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 215. น.95, ทวีศักดิ์ ภักดีโต. (2562). เรื่องเดียวกัน. น.26, 28, 31

รวมภาษีมูลค่าเพิ่ม) โดยหักผลประโยชน์ของผู้ให้เช่าซื้อออกแล้ว และหักด้วยเงินที่ผู้ให้เช่าซื้อผ่อนชำระซึ่งไม่รวมผลประโยชน์หรือดอกเบี้ยที่ผู้ให้เช่าซื้อคำนวณไว้ล่วงหน้า (ไม่รวมภาษีมูลค่าเพิ่ม)²⁴⁵

1.2) ค่าใช้ทรัพย์หรือค่าขาดประโยชน์

เนื่องจากรถยนต์ที่เช่าซื้อย่อมเสื่อมสภาพไปตามปกติของการใช้ ทั้งการบังคับคดีก็ควรดำเนินไปโดยไม่ชักช้า มิใช่มุ่งแต่จะบังคับเอาแก่ฝ่ายผู้ถูกบังคับแต่ฝ่ายเดียวโดยไม่มีเวลาสิ้นสุด จึงกำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อใช้ค่าขาดประโยชน์หรือค่าใช้ทรัพย์แก่ผู้ให้เช่าซื้อ ศาลจึงกำหนดค่าขาดประโยชน์²⁴⁶ นับแต่วันผิคนัดจนถึงวันฟ้องให้ตามความเหมาะสมโดยใช้หลักเกณฑ์เช่นเดียวกันกับกรณีบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อโดยชอบ²⁴⁷ ส่วนค่าขาดประโยชน์นับแต่วันถัดจากวันฟ้องจนถึงวันชำระเสร็จนั้น ศาลกำหนดในอัตราเดียวกันกับค่าขาดประโยชน์ก่อนฟ้อง แต่เนื่องจากรถยนต์ที่เช่าซื้อย่อมเสื่อมสภาพไปตามปกติของการใช้ ทั้งการบังคับคดีก็ควรดำเนินไปโดยไม่ชักช้า มิใช่มุ่งแต่จะบังคับเอาแก่ฝ่ายผู้ถูกบังคับแต่ฝ่ายเดียวโดยไม่มีเวลาสิ้นสุด จึงกำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อใช้ค่าขาดประโยชน์หรือค่าใช้ทรัพย์แก่ผู้ให้เช่าซื้อ นับถัดจากวันฟ้องโดยมีกำหนดระยะเวลา เช่น ไม่เกิน 6 เดือนหรือไม่เกิน 12 เดือน²⁴⁸

1.3) ดอกเบี้ย

สำหรับดอกเบี้ยของค่าขาดราคาใช้แทนนั้น ศาลให้ผู้เช่าซื้อคืนรถยนต์ที่เช่าซื้อแก่ผู้ให้เช่าซื้อหากคืนไม่ได้ ให้ใช้ราคาแทน เป็นการกำหนดให้ผู้เช่าซื้อทำการชำระหนี้ก่อนหลังตามลำดับ ไม่ใช่การชำระหนี้หลายอย่างที่จะเลือกได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 198 ดังนั้น หนี้ตามคำพิพากษาที่ผู้เช่าซื้อต้องชำระหนี้ก่อน จึงเป็นหนี้ส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อคืน ในกรณีที่รถยนต์ที่เช่าซื้อยังมีอยู่และสามารถติดตามคืนได้ และผู้ให้เช่าซื้อสามารถบังคับให้ผู้เช่าซื้อคืนได้ กรณีไม่แน่นอนว่าหนี้ที่จะบังคับให้ใช้ราคาแทนการส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อจะมีหรือไม่ จึงเป็นหนี้ที่ไม่อาจกำหนดได้แน่นอน ดังนั้น ศาลจึงไม่กำหนดดอกเบี้ยในส่วนราคาใช้แทนให้ (ฎ. 10346/2559)²⁴⁹

ดอกเบี้ยของค่าขาดประโยชน์²⁵⁰ นับแต่วันผิคนัดจนถึงวันฟ้องเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ให้เช่าซื้อมักขอดอกเบี้ยของค่าขาดประโยชน์นับแต่วันฟ้องหรือนับถัดจากวันฟ้องเป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จ แต่หากผู้ให้เช่าซื้อขอดอกเบี้ยของค่าขาดประโยชน์ก่อนฟ้องมาด้วย ศาลจะไม่กำหนดให้ เนื่องจากค่าขาดประโยชน์เป็นค่าเสียหายที่กำหนดให้เพื่อทดแทนการใช้ทรัพย์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 391 วรรคสาม ฉะนั้น หากกำหนดดอกเบี้ยให้อีกจะเป็นค่าเสียหายที่ซ้ำซ้อนกันจึงไม่กำหนดให้²⁵¹

²⁴⁵ เรื่องเดียวกัน. น.26, 28, 35

²⁴⁶ เรื่องเดียวกัน. น.28, 29, 31

²⁴⁷ เรื่องเดียวกัน. น.26, 28, 29, 31, 35

²⁴⁸ เรื่องเดียวกัน. น.35

²⁴⁹ เรื่องเดียวกัน. น.27, 35-36

²⁵⁰ เรื่องเดียวกัน. น.28, 29, 31

²⁵¹ เรื่องเดียวกัน. น.26, 28

ส่วนดอกเบี้ยของค่าขาดประโยชน์ ศาลกำหนดดอกเบี้ยของค่าขาดประโยชน์ให้ โดยมองว่าเป็นเบี้ยปรับสมควรกำหนดให้อัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี²⁵²

กรณีการส่งหนังสือบอกกล่าว ศาลจะพิจารณาวันที่ผู้ให้เข้าซื้อส่งหนังสือบอกกล่าว ณ ที่ทำการไปรษณีย์ว่ากระทำภายใน 60 วัน นับแต่วันที่ผู้เข้าซื้อผิดนัดหรือไม่ จะไม่พิจารณาวันที่หนังสือบอกกล่าวไปถึงผู้ค้าประกัน ดังนั้น หากผู้ให้เข้าซื้อส่งหนังสือบอกกล่าวการผิดนัด ณ ที่ทำการไปรษณีย์ภายใน 60 วัน แม้หนังสือจะไปถึงผู้ค้าประกันเกิน 60 วัน นับแต่วันที่ผู้เข้าซื้อผิดนัด ผู้ให้เข้าซื้อก็สามารถฟ้องร้องให้คู่ประกันรับผิดชอบหนี้ทั้งหมดแก่ผู้ให้เข้าซื้อได้ โดยผู้ค้าประกันไม่หลุดพ้นจากความรับผิดในดอกเบี้ยและค่าสินไหมทดแทน ตลอดจนค่าภาระติดพันอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้รายนั้นบรรดาที่เกิดขึ้นภายหลังจากพ้นกำหนดเวลาดังกล่าว

ข) ค่าเสียหายที่ศาลไม่กำหนดให้

1.1) ภาษีมูลค่าเพิ่ม ศาลไม่กำหนดดอกเบี้ยมูลค่าเพิ่มให้ เนื่องจากผู้ให้เข้าซื้อได้รูดคืนแล้ว²⁵³

กรณียึดรูดคืนไม่ได้ ความรับผิดของผู้ค้าประกัน กรณีบอกกล่าวการผิดนัดเกินกว่า 60 วัน ศาลจะกำหนดให้รับผิดชอบหรือใช้ราคาทดแทนและค่าขาดประโยชน์เพียง 60 วัน และบางศาลอาจกำหนดให้ดอกเบี้ยของค่าขาดประโยชน์ดังกล่าว ส่วนค่าเสียหายอื่นไม่กำหนดให้²⁵⁴

2. ความรับผิดของผู้ค้าประกัน

1) การพิจารณาความรับผิดของผู้ค้าประกันนั้นจะต้องพิจารณาว่าสัญญาค้ำประกันทำขึ้นเมื่อใด

(1) กรณีสัญญาค้ำประกันทำขึ้นก่อนวันที่พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2557 มีผลใช้บังคับวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558 และมีข้อตกลงให้ผู้ค้าประกันต้องรับผิดชอบเดียวกับลูกหนี้ร่วมหรือรับผิดชอบร่วมกับผู้เข้าซื้ออย่างลูกหนี้ร่วม ผู้ให้เข้าซื้อไม่จำเป็นต้องมีหนังสือบอกกล่าวการผิดนัดให้ผู้ค้าประกันทราบ และแนวคำพิพากษาศาลจะกำหนดให้ผู้ค้าประกันต้องร่วมรับผิดชอบกับผู้เข้าซื้อชำระค่าเสียหายแก่ผู้ให้เข้าซื้อโจทก์²⁵⁵

(2) กรณีสัญญาค้ำประกันทำขึ้นหลังวันที่พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2557 มีผลใช้บังคับ หากสัญญาเข้าซื้อระบุให้ผู้ค้าประกันต้องรับผิดชอบเดียวกับลูกหนี้ร่วมหรือรับผิดชอบร่วมกับผู้เข้าซื้ออย่างลูกหนี้ร่วม ข้อตกลงดังกล่าวนั้นเป็นโมฆะ²⁵⁶ แต่ไม่ถึงขนาดที่จะทำให้สัญญาค้ำประกันทั้งฉบับตกเป็นโมฆะตามไปด้วย ดังนั้น หากผู้เข้าซื้อไม่ชำระค่าเสียหายแก่ผู้ให้เข้าซื้อ ผู้ค้าประกันต้องชำระแทน²⁵⁷

²⁵² เรื่องเดียวกัน. น.31, 36

²⁵³ เรื่องเดียวกัน. น.26, 27, 28, 29, 31, 36

²⁵⁴ เรื่องเดียวกัน. น.31

²⁵⁵ เรื่องเดียวกัน. น.27, 36

²⁵⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 681/1

²⁵⁷ ทวิศักดิ์ ภักดีโต. (2562). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 208. น.27

แนวคำพิพากษาศาลจะไม่กำหนดให้ผู้ค้าประกันร่วมรับผิดชอบกับผู้เข้าซื้อ แต่จะกำหนดให้รับผิดชอบตามลำดับ กล่าวคือ หากผู้เข้าซื้อไม่ชำระค่าเสียหายให้ผู้ค้าประกันชำระค่าเสียหายแทน²⁵⁸

(3) กรณีโจทก์ผู้ให้เข้าซื้อหนังสือบอกกล่าวการผิณฑ์ของผู้เข้าซื้อไปยังผู้ค้าประกันเกินกว่า 60 วัน นับแต่วันที่ผู้เข้าซื้อผิณฑ์ แนวคำพิพากษาศาลจะไม่กำหนดให้ผู้ค้าประกันรับผิดชอบในส่วนของคุณาตราค่า ค่าติดตาม และค่าขนส่งรถคืน โดยเห็นว่าหนี้ค่าตราค่าตามสัญญาเข้าซื้อ ค่าติดตามและค่าขนส่งรถคืน ถือเป็นค่าภาระติดพันอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้รายนั้นภายหลังจากพันกำหนด 60 วันนับแต่ผู้เข้าซื้อผิณฑ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 686 วรรคสอง เพราะค่าตราค่าเกิดขึ้นในวันที่ขายทอดตลาด ส่วนค่าติดตามและค่าขนส่งรถคืนก็เกิดขึ้นภายหลังผิณฑ์ เมื่อนับถึงวันผิณฑ์ครั้งแรกเกินกว่า 60 วัน โจทก์ผู้ให้เข้าซื้อจึงไม่มีสิทธิได้ค่าตราค่า ค่าติดตามและค่าขนส่งรถคืน²⁵⁹ อย่างไรก็ตาม แนวคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ภาค 6 วินิจฉัยแตกต่างโดยเห็นว่า หากผู้ให้เข้าซื้อหนังสือบอกกล่าวไปยังผู้ค้าประกันเกินกว่า 60 วัน นับแต่วันที่ผู้เข้าซื้อผิณฑ์ผู้ค้าประกันยังคงต้องรับผิดชอบในค่าตราค่า เนื่องจากศาลอุทธรณ์ภาค 6 เห็นว่า ค่าตราค่าจากการขายทอดตลาดรถยนต์ที่เข้าซื้อเป็นหนี้ที่สืบเนื่องจากการขายรถยนต์ที่เข้าซื้ออันเป็นหนี้ประธานจึงเป็นหนี้ประธานดุจเดียวกันไม่ใช่ค่าภาระติดพันอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้²⁶⁰

นอกจากนี้ แนวคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ภาค 6 จะกำหนดให้ผู้ค้าประกันต้องรับผิดชอบในดอกเบี้ยของค่าขาดประโยชน์ 60 วัน ด้วย โดยมองว่าดอกเบี้ยดังกล่าวเป็นหนี้เงินที่ผู้ค้าประกันต้องรับผิดชอบด้วย²⁶¹

(4) กรณีการส่งหนังสือบอกกล่าว ศาลจะพิจารณาวันที่ผู้ให้เข้าซื้อส่งหนังสือบอกกล่าว ณ ที่ทำการไปรษณีย์ว่ากระทำภายใน 60 วันนับแต่วันที่ผู้เข้าซื้อผิณฑ์หรือไม่ จะไม่พิจารณาวันที่หนังสือบอกกล่าวไปถึงผู้ค้าประกัน ดังนั้น หากผู้ให้เข้าซื้อส่งหนังสือบอกกล่าวการผิณฑ์ ณ ที่ทำการไปรษณีย์ภายใน 60 วัน แม้หนังสือจะไปถึงผู้ค้าประกันเกิน 60 วันนับแต่วันที่ผู้เข้าซื้อผิณฑ์ ผู้ให้เข้าซื้อก็สามารถฟ้องร้องให้ผู้ค้าประกันรับผิดชอบชำระหนี้ทั้งหมดแก่ผู้ให้เข้าซื้อได้ โดยผู้ค้าประกันไม่หลุดพ้นจากความรับผิดชอบในดอกเบี้ยและค่าสินไหมทดแทน ตลอดจนค่าภาระติดพันอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้รายนั้นบรรดาที่เกิดขึ้นภายหลังจากพันกำหนดเวลาดังกล่าว²⁶²

2) การพิจารณาเกี่ยวกับหนังสือบอกกล่าว

(1) กรณีสัญญาผู้ค้าประกันที่มีข้อตกลงให้ผู้ค้าประกันร่วมรับผิดชอบกับผู้เข้าซื้อและสัญญาดังกล่าวทำขึ้นก่อนวันที่พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2557 มีผลใช้บังคับ หากผู้เข้าซื้อผิณฑ์ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวมีผลใช้บังคับ ไม่ต้องพิจารณาว่าโจทก์มีหนังสือบอกกล่าวภายใน 60 วัน นับแต่วันที่ผู้เข้าซื้อผิณฑ์หรือไม่ เนื่องจากหากลูกหนี้ผิณฑ์มาเกินกว่าหกสิบวันก่อนวันที่พระราชบัญญัติ

²⁵⁸ เรื่องเดียวกัน. น.36

²⁵⁹ เรื่องเดียวกัน. น.27

²⁶⁰ เรื่องเดียวกัน. น.29

²⁶¹ เรื่องเดียวกัน. น.29

²⁶² เรื่องเดียวกัน. น.27-28

ดังกล่าวจะใช้บังคับแล้วเจ้าหนี้ย่อมไม่อาจบอกกล่าวภายในกำหนดเวลาตามที่ มาตรา 686 กำหนดได้โดยสภาพ
ดังนั้น ผู้ค้าประกันต้องร่วมรับผิดชอบกับผู้เช่าซื้อ²⁶³

(2) กรณีสัญญาค้ำประกันทำขึ้นหลังวันที่พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
(ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2557 มีผลใช้บังคับเมื่อผู้เช่าซื้อผิดนัดผู้ให้เช่าซื้อต้องมีหนังสือบอกกล่าวไปยังผู้ค้าประกันภายใน
60 วัน นับแต่วันที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดมิฉะนั้นผู้ค้าประกันจะหลุดพ้นจากความรับผิดในดอกเบี้ยและค่าสินไหมทดแทน
ตลอดจนค่าภาระติดพันอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้รายนั้นบรรดาที่เกิดขึ้นภายหลังจากพ้นกำหนดเวลาหกสิบวันนับแต่
วันที่ลูกหนี้ผิดนัด²⁶⁴

กรณีผู้ให้เช่าซื้อไม่มีหนังสือบอกกล่าวไปยังผู้ค้าประกันเกิน 60 วัน นับแต่วันที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดจะทำให้ผู้เช่าซื้อ
เสียสิทธิต่าง ๆ ดังนี้

(1) ค่าขาดประโยชน์ถือเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้ (ฎ.220/2562) ผู้ค้าประกันจึงหลุดพ้นจากความรับผิด
เฉพาะที่เกิดขึ้นภายหลังจากพ้นกำหนดเวลา 60 วัน ศาลจึงกำหนดให้ผู้ค้าประกันรับผิดชอบในค่าขาดประโยชน์เพียง
60 วัน นับแต่วันผิดนัด²⁶⁵

(2) ดอกเบี้ย เนื่องจากผู้ให้เช่าซื้อส่วนใหญ่จะเรียกร้องดอกเบี้ยของค่าขาดประโยชน์นับแต่วันฟ้องเป็นต้น
ไปจนกว่าจะชำระเสร็จ ซึ่งเป็นระยะเวลาเกินกว่า 60 วันนับแต่วันที่ผู้เช่าซื้อผิดนัด ศาลจะไม่กำหนดดอกเบี้ยของ
ค่าขาดประโยชน์ให้ โดยให้เหตุผลดังนี้ “อนึ่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
(ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2557 ซึ่งบังคับใช้วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2558 โดยมาตรา 6 ให้ยกเลิกความในมาตรา 686 แห่ง
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และให้ใช้ความใหม่แทน โดยมาตรา 686 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “เมื่อลูกหนี้ผิด
นัดให้เจ้าหนี้มีหนังสือบอกกล่าวไปยังผู้ค้าประกันภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ลูกหนี้ผิดนัดและไม่ว่ากรณีจะเป็น
ประการใดเจ้าหนี้จะเรียกให้ผู้ค้าประกันชำระหนี้ก่อนที่หนังสือบอกกล่าวจะส่งไปถึงผู้ค้าประกันมิได้ แต่ไม่ตัดสิทธิ
ผู้ค้าประกันที่จะชำระหนี้เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระ” วรรคสองบัญญัติว่า “ในกรณีที่เจ้าหนี้ไม่ได้มีหนังสือบอกกล่าว
ภายในกำหนดเวลาตามวรรคหนึ่งให้ผู้ค้าประกันหลุดพ้นจากความรับผิดในดอกเบี้ยและค่าสินไหมทดแทน
ตลอดจนค่าภาระติดพันอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้รายนั้นบรรดาที่เกิดขึ้นภายหลังจากพ้นกำหนดเวลาตาม วรรค
หนึ่ง” และตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมฉบับนี้ในมาตรา 19 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ลูกหนี้ผิดนัดนับแต่วันที่
พระราชบัญญัติแก้ไขบังคับ สิทธิและหน้าที่ของเจ้าหนี้และผู้ค้าประกันให้เป็นไปตามมาตรา 686 แห่งประมวล
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้” ดังนั้น เมื่อลูกหนี้ผิดนัดหลังจากพระราชบัญญัติ
แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2557 ใช้บังคับแล้วเจ้าหนี้ต้องมีหนังสือบอก
กล่าวการผิดนัดของลูกหนี้ไปยังผู้ค้าประกันตามบทบัญญัติที่แก้ไขดังกล่าวข้อเท็จจริงได้ความว่าจำเลยที่ 1 ผู้เช่าซื้อ
ผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อในวันที่..... แต่โจทก์มีหนังสือแจ้งการผิดนัดของจำเลยที่ 1 ให้จำเลยที่ 2 ผู้ค้าประกัน

²⁶³ เรื่องเดียวกัน. น.36

²⁶⁴ เรื่องเดียวกัน. น.36-37

²⁶⁵ เรื่องเดียวกัน. น.37

ทราบเมื่อวันที่..... ตามหนังสือทวงถามพร้อมบอกเลิกสัญญาและไปรษณีย์ตอบรับจึงเป็นกรณีที่โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ไม่ได้มีหนังสือบอกกล่าวไปยังจำเลยที่ 2 ผู้ค้าประกันภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ลูกหนี้ผิดนัดจำเลยที่ 2 ต้องร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ 1 เฉพาะในการคืนทรัพย์สินที่เช่าซื้อหรือใช้ราคาแทนหรือค่าขาดราคาและค่าขาดประโยชน์รวมทั้งดอกเบี้ยเพียง 60 วัน เท่านั้นโดยจำเลยที่ 2 ต้องร่วมรับผิดชอบชำระค่าขาดประโยชน์เป็นเงิน.....บาท ที่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยที่ 2 ร่วมรับผิดชอบชำระค่าขาดประโยชน์.....บาท นั้นไม่ต้องด้วยความเห็นของศาลอุทธรณ์ภาค 5 แผนกคดีผู้บริโภค แต่สำหรับดอกเบี้ยของต้นเงินค่าใช้ราคาแทนค่าขาดราคาค่าขาดประโยชน์นั้นเมื่อโจทก์มีคำขอท้ายฟ้องขอดอกเบี้ยนับถัดจากวันฟ้องเป็นต้นไปเท่านั้นซึ่งเป็นดอกเบี้ยในระยะเวลาที่เกินกว่า 60 วัน นับแต่วันที่จำเลยที่ 1 ผิดนัด จำเลยที่ 2 จึงไม่ต้องร่วมรับผิดชอบดอกเบี้ยแก่โจทก์ตามฟ้อง ปัญหาว่าจำเลยที่ 2 ผู้ค้าประกันจะต้องร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ 1 ตามกฎหมายหรือไม่เพียงใดเป็นปัญหาข้อกฎหมายอันเกี่ยวด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชน แม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอุทธรณ์ศาลมีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยและแก้ไขให้ถูกต้องเองได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142 (5) ประกอบ มาตรา 246 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 7²⁶⁶

ปัญหาต้องพิจารณาต่อไปคือหนังสือบอกกล่าวไปยังผู้ค้าประกันจะเริ่มนับ 60 วันนับแต่เมื่อใดในเรื่องนี้มีความเห็น 2 แนว²⁶⁷

แนวแรก มีความเห็นว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 686 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “เมื่อลูกหนี้ผิดนัดให้เจ้าหนี้มีหนังสือบอกกล่าวไปยังผู้ค้าประกันภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ลูกหนี้ผิดนัดและไม่ว่ากรณีจะเป็นประการใดเจ้าหนี้จะเรียกให้ผู้ค้าประกันชำระหนี้ก่อนที่หนังสือบอกกล่าวจะส่งไปถึงผู้ค้าประกันมิได้ แต่ไม่ตัดสิทธิผู้ค้าประกันที่จะชำระหนี้เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระ” ดังนั้น การที่ผู้ให้เช่าซื้อส่งหนังสือบอกกล่าวการผิดนัด ณ ที่ทำการไปรษณีย์ภายใน 60 วัน นับแต่วันที่ผู้เช่าซื้อผิดนัด ก็ถือว่าได้มีหนังสือบอกกล่าวภายในกำหนดเวลาดังกล่าวแล้ว ผู้ให้เช่าซื้อจึงมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้ค้าประกันชำระค่าเสียหายทั้งหมดได้²⁶⁸

แนวที่สอง มีความเห็นว่า การแสดงเจตนาต่อบุคคลซึ่งมิได้อยู่เฉพาะหน้าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 169 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การแสดงเจตนาที่กระทำต่อบุคคลซึ่งมิได้อยู่เฉพาะหน้าให้ถือว่ามีผลนับแต่เวลาที่มีการแสดงเจตนาขึ้นไปถึงผู้รับการแสดงเจตนา...” ซึ่งตรงกับทฤษฎีรับเจตนา (Theory of Reception) ซึ่งคำว่า “ไปถึง” ในที่นี้ หมายความว่า การแสดงเจตนาขึ้นได้ถูกส่งไปอยู่ในเงื้อมมือของผู้รับการแสดงเจตนา ซึ่งตามพฤติการณ์ปกติผู้รับการแสดงเจตนาขึ้นย่อมรู้หรือควรจะรู้ว่ามีเจตนาส่งมาถึงตน ดังนั้น ตามความเห็นของแนวที่สองจึงเห็นว่าหนังสือบอกกล่าวจะต้องส่งไปถึงภูมิลำเนาของผู้ค้าประกันก่อน ผู้ให้เช่าซื้อจึงจะเรียกร้องให้ผู้ค้าประกันรับผิดชอบชำระค่าเสียหายทั้งหมดได้²⁶⁹

²⁶⁶ เรื่องเดียวกัน. น.37-38

²⁶⁷ เรื่องเดียวกัน. น.38

²⁶⁸ เรื่องเดียวกัน. น.38

²⁶⁹ เรื่องเดียวกัน. น.38

ที่ประชุมศาลอุทธรณ์ภาค 5 ครั้งที่ 8/2562 โดยมติเสียงส่วนใหญ่เห็นด้วยกับความเห็นแรก คือ หากผู้ให้เช่าซื้อส่งหนังสือบอกกล่าว ณ ที่ทำการไปรษณีย์ภายใน 60 วัน นับแต่วันที่ผู้เช่าซื้อผิดนัด ผู้ให้เช่าซื้อสามารถเรียกร้องให้ผู้ค้าประกันรับผิดชอบหนี้ทั้งหมดแก่โจทก์ได้²⁷⁰

วิธีการคิดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ

วิธีคำนวณหาราคาเช่าซื้อ

ราคาเช่าซื้อ (ไม่รวมเงินดาวน์) = ราคาารถที่โจทก์ลงทุน (ไม่รวมภาษีมูลค่าเพิ่ม) + ดอกเบี้ย²⁷¹

เวลารอบครองโดยผิดนัด = วันชำระค่างวดครั้งสุดท้ายถึงวันที่ยึดรถคืน²⁷²

หรือ กรณีที่ไม่ได้รถคืน = วันชำระค่างวดครั้งสุดท้ายถึงวันฟ้อง²⁷³

วิธีหาค่าใช้ทรัพย์สินรายเดือน (ค่าขาดประโยชน์) = $\frac{\text{ดอกเบี้ย} \times \text{เวลาที่ครอบครองโดยผิดนัด (เป็นเดือน)}}{\text{จำนวนเดือนผ่อนชำระตามสัญญา}}$ ²⁷⁴

วิธีหาเงินต้นที่ชำระแล้ว

ค่าเช่าซื้อต่องวด = เงินต้นผ่อนชำระต่องวด + ดอกเบี้ย²⁷⁵

เงินต้นผ่อนชำระต่องวด = $\frac{\text{ราคาารถที่โจทก์ลงทุน}}{\text{จำนวนเดือนผ่อนชำระตามสัญญา}}$ ²⁷⁶

เงินต้นที่ผ่อนชำระต่องวด $\times$ จำนวนงวดที่ชำระ = เงินต้นที่ชำระแล้ว²⁷⁷

วิธีหาค่าเสื่อมราคาหรือค่าขายรถขาดราคา

ราคารถต้นทุน - เงินต้นที่ชำระแล้ว - ราคารถที่ขายได้ = ค่าเสื่อมราคา/ค่าขายรถขาดราคา²⁷⁸

อย่างไรก็ตาม การกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อตามแนวคำพิพากษา ศาลอุทธรณ์ภาค 5 จะพิจารณาจากค่าเสียหายในส่วนค่าขาดราคา ค่าขาดประโยชน์ ค่าติดตามรถและค่าเสียหายอื่น ๆ ทั้งหมดตามที่ศาลกำหนดให้ รวมกับเงินที่ผู้ให้เช่าซื้อผ่อนชำระมาแล้ว (ไม่รวมภาษีมูลค่าเพิ่มและดอกเบี้ยหรือผลประโยชน์ที่ผู้ให้เช่าซื้อ

²⁷⁰ เรื่องเดียวกัน. น.38

²⁷¹ เรื่องเดียวกัน. น.38

²⁷² เรื่องเดียวกัน. น.38

²⁷³ เรื่องเดียวกัน. น.38

²⁷⁴ เรื่องเดียวกัน. น.39

²⁷⁵ เรื่องเดียวกัน. น.39

²⁷⁶ เรื่องเดียวกัน. น.39

²⁷⁷ เรื่องเดียวกัน. น.39

²⁷⁸ เรื่องเดียวกัน. น.39

คำนวณไว้ล่วงหน้า) กับเงินที่ผู้ให้เช่าซื้อได้รับจากการขายทอดตลาดรถที่เช่าซื้อ เมื่อรวมยอดเงินดังกล่าวทั้งหมดแล้วต้องมีจำนวนไม่ต่ำกว่าเงินลงทุน และต้องไม่เกินกว่าค่าเช่าซื้อตามสัญญา เว้นแต่กรณีที่ผู้เช่าซื้อ มีพฤติการณ์ฉ้อโกงหรือแสดงให้เห็นว่าไม่สุจริตโดยผิพนัดตั้งแต่ววดแรกอาจจะกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษแต่จะกำหนดให้สูงกว่าค่าเช่าซื้อไม่มากนักและต้องไม่เกินค่าขอของโจทก์²⁷⁹

ในการกำหนดความรับผิดของผู้เช่าซื้อและผู้ค้าประกันมีปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดความรับผิดหลายประการดังนี้

1. ปัญหาว่าผู้ให้เช่าซื้อโจทก์บอกเลิกสัญญาโดยชอบหรือไม่ ปรากฏว่า บางกรณีมีการรับฟังข้อเท็จจริงไม่ถูกต้อง กล่าวคือ กรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อโจทก์ไม่ปฏิบัติตามสัญญาเช่าซื้อโดยผู้เช่าซื้อยังผิพนัดไม่ถึงสามงวดติดต่อกัน หรือผู้ให้เช่าซื้อโจทก์ไม่มีหนังสือบอกเลิกสัญญาไปยังผู้เช่าซื้อก่อนที่ผู้ให้เช่าซื้อโจทก์จะติดตามยึดรถที่เช่าซื้อคืนอันเป็นการเลิกสัญญาโดยปริยาย แต่ศาลชั้นต้นกลับฟังข้อเท็จจริงว่าผู้ให้เช่าซื้อโจทก์บอกเลิกสัญญาโดยชอบแล้วเป็นต้น²⁸⁰

2. ปัญหาการกำหนดราคาใช้แทนรถที่เช่าซื้อหรือค่าขาดราคา ปรากฏว่าบางกรณีมีการกำหนดค่าขาดราคาตามที่ผู้ให้เช่าซื้อโจทก์ขอ ทั้งที่ค่าขาดราคาของผู้ให้เช่าซื้อโจทก์ขอเป็นราคารวมกับค่าเช่าซื้อที่กำหนดไว้ล่วงหน้า²⁸¹

3. ปัญหาการกำหนดค่าขาดราคา ปรากฏว่าบางกรณีกำหนดค่าขาดราคาโดยไม่เหมาะสม เช่น กำหนดให้ต่ำกว่าเงินลงทุนที่แท้จริงมาก หรือกำหนดให้สูงเท่ากับจำนวนเงินที่ผู้ให้เช่าซื้อโจทก์ขอมานำไปชำระค่าเช่าซื้อ²⁸²

4. ปัญหาการกำหนดค่าติดตามยึดรถที่เช่าซื้อและค่าขนส่งรถที่เช่าซื้อเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่มีแนวความคิดที่แตกต่างกัน ศาลบางท่านเห็นว่าผู้ให้เช่าซื้อโจทก์ไม่มีหลักฐานค่าใช้จ่ายดังกล่าว ก็จะไม่กำหนดให้เลย ในขณะที่บางท่านเห็นว่าแม้ไม่มีหลักฐานค่าใช้จ่าย แต่เชื่อว่ามีค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ก็จะกำหนดให้บางส่วน²⁸³

อย่างไรก็ตาม ปัญหาในการกำหนดค่าติดตามยึดรถที่เช่าซื้อและค่าขนส่งรถที่เช่าซื้อจะไม่เกิดขึ้นสำหรับสัญญาเช่าซื้อที่ทำตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 เป็นต้นไป เนื่องจากข้อ 3 ของประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2561 ระบุให้ “ค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการทวงถามหนี้ค่าเช่าซื้อ” หมายความว่าเงินที่ผู้ให้เช่าซื้อเรียกเก็บจากผู้เช่าซื้อเพื่อเป็นค่าบริการหรือค่าใช้จ่ายในการติดตามทวงถามหนี้เงินค่างวดเช่าซื้อรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ตามกฎหมายว่าด้วยการทวงถามหนี้ แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงค่าติดตามรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์กลับคืนของผู้ให้เช่าซื้อ ดังนั้นกรณีสัญญาเช่าซื้อที่ทำตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 เป็นต้นไปแม้จะระบุให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบค่า

²⁷⁹ เรื่องเดียวกัน. น.39

²⁸⁰ เรื่องเดียวกัน. น.39

²⁸¹ เรื่องเดียวกัน. น.39

²⁸² เรื่องเดียวกัน. น.39

²⁸³ เรื่องเดียวกัน. น.40

ติดตามรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์โดยไม่ใช้ข้อสัญญาตามประกาศดังกล่าวหรือใช้ข้อสัญญาดังกล่าว แต่ไม่เป็นไปตามเงื่อนไขของประกาศดังกล่าวให้ถือว่าสัญญานั้นใช้ข้อสัญญาดังกล่าวหรือใช้ข้อสัญญาดังกล่าวตามเงื่อนไขของประกาศดังกล่าวนั้นแล้วแต่กรณี²⁸⁴ ส่วนสัญญาเช่าซื้อที่ทำก่อนวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 ข้อตกลงในเรื่องกำหนดค่าติดตามยี่ห้อรถที่เช่าซื้อและค่าขนส่งรถที่เช่าซื้อยังคงมีผลใช้บังคับต่อไป²⁸⁵

5. ปัญหาการกำหนดภาษีมูลค่าเพิ่ม แม้จะมีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยไว้เป็นบรรทัดฐานหลายเรื่องแล้ว แต่ก็ยังปรากฏว่ายังมีการกำหนดให้ผู้เช่าซื้อและผู้ค้าประกันต้องรับผิดชอบภาษีมูลค่าเพิ่มแก่ผู้ให้เช่าซื้อโจทก์ อันเป็นการไม่ถูกต้อง²⁸⁶

6. ปัญหาการกำหนดค่าปรับชำระค่าเช่าซื้อล่าช้า มักปรากฏว่าในศาลเดียวกันมีผู้พิพากษาทั้งที่กำหนดค่าเสียหายส่วนนี้ให้และไม่กำหนดให้ จึงไม่เป็นไปในแนวเดียวกัน²⁸⁷

7. ปัญหาการกำหนดดอกเบี้ย มีการใช้ดุลพินิจกำหนดเรื่องดอกเบี้ยแตกต่างกัน กล่าวคือ บางกรณีไม่กำหนดดอกเบี้ยของค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อโจทก์เลย บางกรณีกำหนดดอกเบี้ยของค่าเสียหายให้ในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี บางกรณีกำหนดดอกเบี้ยให้ในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ตามที่ผู้ให้เช่าซื้อโจทก์ขอทั้งที่อยู่ศาลเดียวกัน ผู้ให้เช่าซื้อโจทก์เป็นนิติบุคคลเดียวกันและข้อเท็จจริงในคดีก็มีลักษณะเหมือนกัน²⁸⁸

8. ปัญหาการกำหนดความรับผิดของผู้ค้าประกัน กรณีสัญญาค้ำประกันทำหลังกฎหมายแก้ไข ศาลชั้นต้นกำหนดให้ผู้ค้าประกันร่วมรับผิดกับผู้เช่าซื้อ โดยไม่หยิบยกปัญหาเรื่องความรับผิดของผู้ค้าประกัน ผู้ค้าประกันมาวินิจฉัยเลยว่าผู้ค้าประกันต้องร่วมรับผิดกับผู้เช่าซื้อชำระหนี้แก่ผู้ให้เช่าซื้อโจทก์หรือไม่ ทั้งที่ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ซึ่งศาลสามารถหยิบยกขึ้นวินิจฉัยได้ แม้จำเลยหรือผู้ค้าประกันจะขาดนัดยื่นคำให้การ²⁸⁹

9. ปัญหาว่าผู้ให้เช่าซื้อโจทก์มีหนังสือบอกกล่าวไปยังผู้ค้าประกันภายใน 60 วัน นับแต่วันที่ลูกหนี้ผิดนัดจะถือว่าวันที่ผู้ให้เช่าซื้อส่งจดหมายบอกกล่าว ณ ที่ทำการไปรษณีย์ หรือวันที่จดหมายไปถึงผู้ค้าประกันเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา²⁹⁰

ปัญหาต่าง ๆ ข้างต้นเมื่อนำมาวิเคราะห์แล้วพบว่าสาเหตุของปัญหาที่ทำให้การกำหนดความรับผิดของผู้เช่าซื้อและผู้ค้าประกันในคดีผู้บริโภคไม่สอดคล้องกับแนวคำพิพากษา ศาลฎีกาเนื่องมาจากส่วนหนึ่งคือ ปัญหาความรู้ความเข้าใจในการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อและค้ำประกัน นอกจากนี้การที่ผู้ให้เช่าซื้อโจทก์ซึ่งเป็นผู้ให้เช่าซื้อนำสืบพยานหลักฐานไม่ครบถ้วนเช่นกรณีของการเช่าซื้อรถแทรกเตอร์ซึ่งโดยสภาพไม่ใช่รถยนต์นั่งส่วนบุคคล

²⁸⁴ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 35 ตรี

²⁸⁵ ทวีศักดิ์ ภักดีโต. (2562). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 208. น.40

²⁸⁶ เรื่องเดียวกัน. น.40

²⁸⁷ เรื่องเดียวกัน. น.40

²⁸⁸ เรื่องเดียวกัน. น.40

²⁸⁹ เรื่องเดียวกัน. น.40

²⁹⁰ เรื่องเดียวกัน. น.41

บุคคลเพื่อใช้เป็นการส่วนตัวเท่านั้นตามความหมายของคำว่ารถยนต์ในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ หากแต่เป็นรถที่ใช้ในการเกษตร ดังนั้น สัญญาเช่าซื้อรถแทรกเตอร์ รถไถนาเดินตาม และรถขุดดินจึงไม่อยู่ในบังคับของประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ถ้าสัญญาเช่าซื้อระบุว่า หากผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้องวดหนึ่งงวดใดผู้ให้เช่าซื้อจะมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ (ฎ.3898/2542)²⁹¹ หากโจทก์นำสืบให้ศาลชั้นต้นทราบถึงเงื่อนไขดังกล่าวว่าไม่อยู่ภายใต้บังคับของประกาศดังกล่าว หรือศาลชั้นต้นใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 33 และ 34 เรียกพยานหลักฐานมาสืบเองตามที่เห็นสมควรการพิพากษาคดีที่คลาดเคลื่อนย่อมเกิดขึ้นได้น้อยหรืออาจไม่เกิดขึ้นเลย นอกจากนี้การที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีการแก้ไขในเรื่องเกี่ยวกับผู้ค้าประกันแต่เมื่อยังไม่มีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ลงพิมพ์ ศาลชั้นต้นจึงยังไม่มีแนวทางในการวินิจฉัยเกี่ยวกับความรับผิดของผู้ค้าประกันได้อย่างชัดเจน ตลอดจนการที่ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาแต่ละฉบับ มีผลใช้บังคับในเรื่องใดบ้างและใช้บังคับกับสัญญาเช่าซื้อแต่ละฉบับตั้งแต่เมื่อใด ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ส่งผลให้คำพิพากษาศาลชั้นต้นคลาดเคลื่อนไปจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกา คำพิพากษาศาลอุทธรณ์และคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค²⁹²

นอกจากนี้การที่แนวคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ตลอดจนคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาคต่าง ๆ ยังมีความแตกต่างกันในข้อกฎหมายบางประเด็น เช่น กรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อหนังสือบอกกล่าวการผิดนัดของผู้เช่าซื้อไปยังผู้ค้าประกันเกิน 60 วัน นับแต่วันที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระหนี้ผู้ค้าประกันต้องรับผิดในค่าขาดราคาหรือไม่ซึ่งศาลอุทธรณ์ภาค 4 เห็นว่า หนีดังกล่าวเป็นหนี้อุปกรณ์เมื่อผู้ให้เช่าซื้อหนังสือบอกกล่าวการผิดนัดของผู้เช่าซื้อไปยังผู้ค้าประกันเกิน 60 วันนับแต่วันที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดผู้ค้าประกันจึงไม่ต้องรับผิดในหนีดังกล่าวในขณะที่ศาลอุทธรณ์ภาค 5 เห็นว่า กรณีผู้ให้เช่าซื้อขายรถที่เช่าซื้อแล้วยังขาดราคาคือว่าหนีดังกล่าวเป็นหนี้ประธานมิใช่ค่าภาระติดพันอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้จึงกำหนดให้ผู้ค้าประกันต้องรับผิดชำระหนีดังกล่าวด้วย แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาดังกล่าวยังไม่มีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยไว้เป็นบรรทัดฐาน²⁹³

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1145/2565 สัญญาเช่าซื้อ ข้อ 5 มิได้กำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแก่เจ้าของทรัพย์สินโดยเด็ดขาดทุกกรณี แต่แบ่งแยกความรับผิดในแต่ละกรณีต่างหากจากกัน จึงมิใช่การเอาเปรียบหรือทำให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งต้องรับภาระเกินกว่าที่คาดหมายปกติ ทั้งข้อสัญญายังสอดคล้องกับประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2555 ข้อ 5 (4) ซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 35 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และเป็นประกาศฉบับที่ใช้ในขณะที่ทำสัญญาเช่าซื้อคดีนี้ ข้อสัญญาดังกล่าวจึงใช้บังคับได้

จำเลยทั้งสองขาดนัดยื่นคำให้การ โจทก์จึงนำสืบพยานฝ่ายเดียวจนน่าสืบพอให้เห็นว่าข้ออ้างตามคำฟ้องของตนมีมูลและไม่ขัดต่อกฎหมาย และศาลใช้ดุลพินิจชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานว่าข้อเท็จจริงน่าจะเป็นไปดัง

²⁹¹ เรื่องเดียวกัน. น.41

²⁹² เรื่องเดียวกัน. น.41

²⁹³ ทวีศักดิ์ ภักดีโต. (2562). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 208. น.41

พยานหลักฐานที่โจทก์นำเสนอหรือไม่เท่านั้น การที่โจทก์นำเสนอพยานบุคคลและพยานเอกสารยืนยันว่า ความเสียหายของรถยนต์ที่เข้าซื้อเกิดจากอุบัติเหตุเพลิงไหม้ซึ่งเป็นความผิดของจำเลยที่ 1 แม้มิได้ขยายความว่าเกิดจากความผิดของจำเลยที่ 1 อย่างไร แต่ไม่ถึงกับเป็นข้อให้ต้องตำหนิหรือไม่เชื่อถือพยานหลักฐานของโจทก์ เมื่อพยานหลักฐานไม่ปรากฏว่า ภายหลังเกิดเหตุเพลิงไหม้รถยนต์ที่เข้าซื้อ จำเลยที่ 1 เคยชี้แจงต่อโจทก์หรือบอกเล่าให้บุคคลใดทราบว่อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องไม่อาจคาดหมายได้และมีใช้ความผิดของจำเลยที่ 1 รวมไปถึงการที่จำเลยทั้งสองขาดนัดไม่ยื่นคำให้การ ทั้งที่ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอุบัติเหตุที่เกิดแก่รถยนต์เป็นเรื่องที่อยู่ในความรูเห็นของจำเลยที่ 1 ผู้ครอบครองรถยนต์ที่เข้าซื้อโดยเฉพาะ พยานหลักฐานของโจทก์พอเห็นว่า ข้ออ้างตามคำฟ้องเรื่องเหตุเพลิงไหม้รถยนต์ที่เข้าซื้อเป็นความผิดของจำเลยที่ 1 มีมูลและไม่ขัดต่อกฎหมาย ทั้งรับฟังได้ว่า รถยนต์ที่เข้าซื้อเกิดอุบัติเหตุเพลิงไหม้เสียหายอย่างสิ้นเชิงโดยเกิดจากความผิดของจำเลยที่ 1 ตามที่โจทก์กล่าวอ้าง จำเลยที่ 1 จึงต้องรับผิดชอบค่าเสียหายแก่โจทก์เท่าจำนวนหนี้คงค้างชำระตามสัญญาเช่าซื้อ ข้อ 5 วรรคสอง แต่หนี้ค่าเสียหายเท่ากับสัญญาเช่าซื้อส่วนที่เหลือตามสัญญาซึ่งจำเลยที่ 1 ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ เป็นหนี้หลักที่คู่สัญญาตกลงกันไว้ในกรณีที่สัญญาเช่าซื้อสิ้นสุดลงและรถยนต์ที่เข้าซื้อสูญหาย เสียหายหรือถูกทำลาย จนไม่สามารถซ่อมแซมให้ดังเดิม และไม่อาจส่งมอบรถยนต์ที่เข้าซื้อคืนให้เป็นประโยชน์แก่โจทก์อีกต่อไปได้ ค่าเสียหายดังกล่าวจึงเป็นการชดเชยแทนที่ไม่แตกต่างจากหนี้ส่งมอบรถยนต์ที่คู่สัญญาฝ่ายผู้เช่าซื้อพึงต้องปฏิบัติ เมื่อมีการเลิกสัญญาหาใช้ความรับผิดชอบในดอกเบี้ยและค่าสินไหมทดแทน ตลอดจนค่าภาระติดพันอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้รายนั้นบรรดาที่เกิดขึ้นภายหลังจากพ้นกำหนดเวลาหกสิบวันนับแต่วันที่จำเลยที่ 1 ผิดนัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 686 วรรคสอง จำเลยที่ 2 จึงไม่หลุดพ้นจากความรับผิด และต้องร่วมกับจำเลยที่ 1 ชำระหนี้ดังกล่าวให้แก่โจทก์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 855/2567 โจทก์บรรยายฟ้องและนำเสนอว่าจำเลยทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์จากโจทก์แล้วผิดสัญญา โจทก์มีหนังสือบอกเลิกสัญญาพร้อมเรียกให้จำเลยส่งมอบรถยนต์ที่เข้าซื้อคืนและใช้ค่าเสียหายเป็นค่าขาดประโยชน์แก่โจทก์ตามสัญญา โดยโจทก์แนบสำเนาสัญญาเช่าซื้อพร้อมคำฟ้องและอ้างส่งต่อศาล ทั้งมีคำขอบังคับให้จำเลยส่งมอบรถยนต์ที่เข้าซื้อคืนโจทก์ หากคืนไม่ได้ให้ใช้ราคาพร้อมค่าเสียหาย แม้โจทก์มิได้ฟ้องเรียกค่าเสียหายอันเนื่องจากรถยนต์ที่เข้าซื้อสูญหาย แต่พอถือว่าโจทก์เรียกค่าเสียหายกรณีรถยนต์ที่เข้าซื้อสูญหายตามสัญญาเช่าซื้อด้วย

สัญญาเช่าซื้อข้อ 6.7 กำหนดว่า กรณีรถยนต์ที่เข้าซื้อสูญหาย หากมิใช่ความผิดของผู้เช่าซื้อ ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบชำระเบี้ยปรับ ค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการทวงถามหนี้ค่าเช่าซื้อ ค่าภาษีมูลค่าเพิ่มคงเหลือ ทั้งนี้เพียงเท่าที่ผู้ให้เช่าซื้อได้จ่ายไปจริงโดยประหยัดตามความจำเป็นและมีเหตุผลอันสมควร ดังนั้น โจทก์และจำเลยซึ่งเป็นคู่สัญญาต้องผูกพันตามข้อสัญญาดังกล่าว เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่ารถยนต์ที่เข้าซื้อสูญหายไปโดยไม่ใช่ความผิดของผู้เช่าซื้อ จำเลยผู้เช่าซื้อจึงต้องรับผิดชอบเฉพาะเบี้ยปรับ ค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการทวงถามหนี้ค่าเช่าซื้อ ค่าภาษีมูลค่าเพิ่มคงเหลือเท่านั้น ซึ่งในส่วนเบี้ยปรับ แม้เป็นค่าเสียหายอย่างหนึ่ง แต่มีลักษณะเป็นค่าเสียหายที่คู่สัญญาได้ตกลงกันไว้ล่วงหน้าให้ชดใช้ให้แก่กันเมื่ออีกฝ่ายไม่ชำระหนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 379 ซึ่งตามสัญญาเช่าซื้อข้อ 4 กำหนดรายละเอียดของเบี้ยปรับว่า ได้แก่ เบี้ยปรับของค่าเช่าซื้อที่ผิดนัด เบี้ยปรับของค่าใช้จ่ายที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ชำระที่ผู้ให้เช่าซื้อเรียกเก็บแทนผู้เช่าซื้อ เบี้ยปรับจึงมีความหมายเฉพาะที่ระบุในข้อสัญญาดังกล่าว มิใช่ค่าเสียหายอย่างอื่นที่โจทก์อาจมีสิทธิเรียกได้กรณีที่ดินยนต์ที่เช่าซื้อสูญหาย เมื่อโจทก์มิได้นำสืบถึงค่าเสียหายอันเป็นเบี้ยปรับ ค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการทวงถามหนี้ค่าเช่าซื้อ ค่าภาษีมูลค่าเพิ่มคงเหลือตามที่ระบุไว้ในข้อสัญญาดังกล่าว ทั้งสัญญาเช่าซื้อไม่มีข้อตกลงให้จำเลยต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายอย่างอื่น จึงไม่อาจกำหนดให้จำเลยรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ได้

ทั้งนี้ สำหรับธุรกิจการให้เช่าซื้อและการให้เช่าแบบลีสซิงรถยนต์และรถจักรยานยนต์อยู่ภายใต้บังคับของพระราชกฤษฎีกากำหนดให้การประกอบธุรกิจการให้เช่าซื้อและการให้เช่าแบบลีสซิงรถยนต์และรถจักรยานยนต์อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 พ.ศ. 2568 ซึ่งต้องติดตามต่อไปว่าธนาคารแห่งประเทศไทยจะใช้อำนาจตามกฎหมายฉบับดังกล่าวกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจต้องปฏิบัติตามเรื่องใดบ้าง โดยธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจกำหนดเรื่องการทำนิติกรรมหรือสัญญา วิธีการคำนวณผลประโยชน์ ข้อปฏิบัติในกรณีสัญญาให้สิทธิผู้ประกอบธุรกิจเปลี่ยนแปลงสัญญาได้โดยฝ่ายเดียวตามมาตรา 8 วิธีการคำนวณอัตราค่าบริการรายปี กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจปฏิบัติเรียกเก็บผลประโยชน์ต่าง ๆ ได้แก่ ดอกเบี้ยที่อาจเรียกได้ ค่าบริการที่อาจเรียกได้ เงินมัดจำที่อาจเรียกได้ หลักประกันเป็นทรัพย์สินที่อาจเรียกได้ ผลประโยชน์ที่อาจเรียกได้จากการทำธุรกรรม เบี้ยปรับที่อาจเรียกได้ ตามมาตรา 10 อย่างไรก็ตาม พระราชกฤษฎีกานี้ ไม่ใช่บังคับกับสถาบันการเงินและสถาบันการเงินเฉพาะกิจตามกฎหมายว่าด้วยธุรกิจสถาบันการเงิน สหกรณ์ตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมิใช่นิติบุคคล นิติบุคคลอื่นซึ่งรัฐมนตรีประกาศกำหนดตามมาตรา 4

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

จากการศึกษาผู้วิจัยพบปัญหาการดำเนินคดีผู้บริโภครณีเข้าซื้อ ซึ่งประเด็นที่พบคือความสลับซับซ้อนของกฎหมายยากต่อการเข้าใจของผู้บริโภค ปัญหาค่านิยมในการดำเนินคดีผู้บริโภครณีเข้าซื้อ ปัญหาการเข้าถึงความยุติธรรม ปัญหากระบวนการพิจารณาการสืบพยานและประเด็นข้อพิพาท ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักความสะดวกรวดเร็ว หลักความสะดวก และประหยัด มีประสิทธิภาพ หลักไม่เป็นทางการ และหลักสุจริต¹ หลายประเด็นดังนี้

5.1.1 ปัญหาความสลับซับซ้อนของกฎหมายยากต่อการเข้าใจของผู้บริโภค

ปัญหาความสลับซับซ้อนของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ทั้งในส่วนของกฎหมายสารบัญญัติ กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค กระจายอยู่ในพระราชบัญญัติต่างๆ หลายฉบับซึ่งได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ซึ่งกฎหมายแต่ละฉบับกำหนดค่านิยมตามบริบทของกฎหมายแต่ละฉบับ เมื่อเกิดข้อพิพาทเรื่องหนึ่งก็มักจะมีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องมากกว่าหนึ่งฉบับเสมอ สำหรับกฎหมายวิธีสบัญญัติ นอกจากพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาที่ออกโดยอาศัยอำนาจพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 แล้ว ในกรณีที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาที่ออกโดยอาศัยอำนาจพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มิได้บัญญัติไว้ ก็ต้อง

¹ ธานีศ เกศพิทักษ์. (2551). กฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ: บริษัท ยูเนียน อุลตราไวโอเล็ต จำกัด. น.3-4, 109, 119, ชาญณรงค์ ปราณีจิตต์. (2552). คำอธิบายพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม. น. 4, ประสาทพร เสริมศรี. (2558). ปัญหาการดำเนินคดีผู้บริโภคของศาลจังหวัดเชียงใหม่, ผลงานส่วนบุคคลส่วนหนึ่งของการอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 14 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม พ.ศ. 2558. น.11, ศุภชัย ประไพพ. (2560). การพัฒนาระบบการบริหารจัดการคดีผู้บริโภค. ดุษฎีนิพนธ์ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารกระบวนการยุติธรรม ปีการศึกษา 2560. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. น. 10, 122-126, ธนยพร พงศ์กระพันธุ์. (2560). บทบาทของเจ้าพนักงานคดีในกระบวนการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551. วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน. 21(1). น. 83, ธนยพร พงศ์กระพันธุ์, สุนิสา ช่อแก้ว. (2561). การนำพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ไปปฏิบัติและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ. 8(1). น.179, ไพโรจน์ วายุภาพ. (2563). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: กรุงสยามพับลิชชิง. น.6-8 และเอื้อน ขุนแก้ว. (2566). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: กรุงสยามพับลิชชิง. น. 151 และศิริศักดิ์ จิงถาวรณ. (2567). หนังสือคำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค. ชลบุรี: บางแสนการพิมพ์. น.6, 168, 194.

นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม รวมทั้งกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎกระทรวง ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ข้อกำหนดประธานศาลฎีกาซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ตลอดจนข้อบังคับของประธานศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องด้วยซึ่งมีความสลับซับซ้อน ดังนั้น เมื่อผู้บริโภคมักจะเป็นประชาชนทั่วไปซึ่งมิได้มีความรู้ความเข้าใจหรือความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค จึงเป็นการยากต่อการเข้าใจของผู้บริโภค และไม่สอดคล้องกับหลักความสะดวก² ซึ่งเป็นเจตนารมณ์ในการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ขึ้นใช้บังคับ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งตราขึ้นโดยมีหลักคิดว่า คู่ความมีฐานะเท่าเทียมกัน ศาลวางตัวเป็นกลาง การนำสืบพิสูจน์พยานหลักฐานเพื่อค้นหาความจริงเป็นหน้าที่ของคู่ความ แต่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ตราขึ้นโดยหลักคิดว่า คู่ความมิได้มีฐานะเท่าเทียมกัน จึงต้องสร้างมาตรการและกลไกให้ผู้บริโภคเข้าถึงกระบวนการได้สะดวก ประหยัดและรวดเร็วขึ้น ดังนั้น เมื่อเป็นกรณีที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มิได้บัญญัติไว้แล้วต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาอนุโลมใช้ จึงไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ขึ้นใช้บังคับ และเกิดเป็นปัญหาในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในกลไกต่างๆ ที่นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไปใช้บังคับนั่นเอง

1) ปัญหาเกี่ยวกับคำนิยาม “คดีผู้บริโภค” กำหนดคำนิยาม และแยกกรณี ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องออกจากกรณีผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้อง

กำหนดคำนิยามคดีผู้บริโภคในปัจจุบัน ไม่ว่าคดีที่ผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้องผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคเป็นคดีผู้บริโภค ทำให้ฝ่ายผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมักเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ มีความได้เปรียบ อำนาจต่อรองมากกว่าผู้บริโภค ได้รับประโยชน์จากบทบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคด้วย เช่น การให้เจ้าพนักงานคดีให้คำแนะนำ การร่างคำฟ้อง การรวบรวมพยานหลักฐาน และทำให้คดีที่ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมีอำนาจต่อรองมากกว่าซึ่งเป็นคดีแพ่งกลายมาเป็นคดีผู้บริโภคด้วย ทำให้ปริมาณคดีผู้บริโภคมากขึ้นเกินกว่าที่เป็นจริง³ เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปโดย สะดวก รวดเร็ว และประหยัด

² ชาญณรงค์ ปราณจิตต์. (2552). เรื่องเดียวกัน. น. 4, ศุภชัย ประไพพ. (2560). เรื่องเดียวกัน. น. 10, 122-126 และไพโรจน์ วายุภาพ. (2563). เรื่องเดียวกัน. น.6-8

³ สายฝน ศรีทอง. (2560). ปัญหากฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคด้านคดี: ศึกษาเฉพาะคำนิยามผู้บริโภค คดีผู้บริโภค และการฟ้องคดีผู้บริโภค. การศึกษาค้นคว้าอิสระ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกกฎหมายธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์ปริทัศน์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. น.77

5.1.2 ปัญหาการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้บริโภค

เนื่องจากข้อจำกัดด้านระยะเวลาและค่าใช้จ่าย และจากสถิติการฟ้องคดีมากกว่าร้อยละ 90 เป็นคดีที่ผู้ประกอบการธุรกิจฟ้องผู้บริโภคเป็นจำเลย แม้ว่าพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 จะกำหนดกลไกปกป้องสิทธิลดภาระในแง่แบบแห่งสัญญาหรือหลักฐานการฟ้องคดีตาม มาตรา 10 การใกล้เคียง มาตรา 25 ภาระพิสูจน์ มาตรา 29 และศาลใช้อำนาจกึ่งไต่สวนในการเรียกพยานมาสืบ มาตรา 33 การที่ศาลซักถามพยานและซักพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใด ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีแม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้าง มาตรา 34 อาจเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมหรือเรียกพยานที่สืบแล้วมาสืบใหม่ได้ มาตรา 37 แต่หากผู้บริโภคไม่เข้าสู่กระบวนการทางศาล ผู้บริโภคก็ไม่อาจได้รับประโยชน์จากกลไกของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้

เนื่องด้วยผู้บริโภคมักจะไปทำงานต่างจังหวัดนอกภูมิลำเนาของตนเอง โดยผู้บริโภคมิได้ย้ายภูมิลำเนาไปอยู่ในท้องที่ที่ทำงาน เมื่อผู้บริโภคเข้าทำสัญญาเช่าซื้อ แล้วหากถูกผู้ประกอบการธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคเป็นจำเลยเป็นคดีผู้บริโภค ซึ่งมาตรา 17 กำหนดให้ฟ้องผู้บริโภคต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนา แต่เนื่องจากผู้บริโภคไปทำงานนอกภูมิลำเนาจำต้องเสียค่าใช้จ่ายเพื่อเดินทางกลับมาต่อสู้คดียังศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล ซึ่งผู้บริโภคจะถูกบังคับโดยผลของมาตรา 17 ว่าต้องดำเนินคดี ณ ภูมิลำเนาเท่านั้นซึ่งเป็นอุปสรรคให้แก่ผู้บริโภคในการเข้าถึงกระบวนการใช้สิทธิทางศาลและเพิ่มค่าใช้จ่ายเพิ่มซึ่งขัดกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 โดยเฉพาะหลักความสะดวกและความประหยัด⁴ นอกจากนี้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยกรดำเนินการกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มิได้บัญญัติเรื่องโอนคดีเป็นการเฉพาะ จึงต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม แต่ก็ไม่อาจขอโอนคดีไปยังศาลที่ผู้บริโภคพำนักอยู่ในเขตศาลระหว่างทำงานต่างถิ่นได้ เนื่องจากไม่ใช่ศาลที่มีเขตอำนาจเหนือคดี

โดยเฉพาะในคดีที่มีทุนทรัพย์น้อยเมื่อเปรียบเทียบกับค่าทนายความ ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ระยะเวลาที่ต้องใช้ในการดำเนินคดีเพื่อต่อสู้เรียกร้องสิทธิ ไม่คุ้มกับค่าเสียหายที่ผู้บริโภคมีสิทธิได้รับ ทำให้เกิดเป็นข้อจำกัดในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในคดีผู้บริโภคที่มีทุนทรัพย์เล็กน้อย

5.1.3 ปัญหากระบวนการพิจารณา การกำหนดประเด็นข้อพิพาทและการการพิสูจน์ บทบาทอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดี บทบาทผู้พิพากษา

1) ปัญหากระบวนการพิจารณา

เนื่องจากผู้บริโภคส่วนใหญ่ไม่เข้าใจและไม่ทราบถึงกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค เมื่อผู้บริโภคไม่มีทนายความย่อมไม่ทราบว่าต้องดำเนินการอย่างไร และมักจะไม่ได้ใช้สิทธิตามที่กฎหมายคุ้มครอง หรืออาจ

⁴ ชาญณรงค์ ปราณจิตต์. (2552). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 1. น. 4, ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 1. น. 10, 122-126 และไพโรจน์ วายุภาพ. (2563). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 1. น.6-8

ดำเนินการไม่ถูกต้อง ไม่ทราบขั้นตอนการดำเนินคดีที่สลับซับซ้อน การนำกฎหมายวิธีพิจารณาความผิดผู้บริโภคมามีได้ อยู่แต่ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความผิดผู้บริโภค พ.ศ. 2551 แต่อาจอยู่ในข้อกำหนดประธานศาลฎีกา และบาง เรื่องต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาอนุโลมใช้ เป็นการช่วยให้ผู้บริโภคเข้าถึงการใช้สิทธิเรียกร้อง หรือต่อสู้คดีได้สะดวกมากยิ่งขึ้น โดยให้เจ้าพนักงานคดีเป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับสิทธิและการดำเนินคดีผู้บริโภคตาม พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความผิดผู้บริโภค ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และการนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

2) บทบาทอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในการตรวจสอบ รวบรวมพยานหลักฐานที่จำเป็น

ทางปฏิบัติ เจ้าพนักงานคดีไม่มีอำนาจดำเนินการตรวจสอบ รวบรวมพยานหลักฐานที่จำเป็นด้วยตนเอง ต้องให้ศาลมีคำสั่งมอบหมาย เมื่อศาลไม่ได้มอบหมายเจ้าพนักงานคดีจึงไม่ได้ดำเนินการ ซึ่งทำให้การใช้ระบบการ พิจารณาแบบกึ่งไต่สวนในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความผิดผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ทำงานไม่มีประสิทธิภาพ ศาลควร กำหนดให้เจ้าพนักงานคดีทำหน้าที่สอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานและช่วยสืบพยานในทุกคดีโดยไม่จำเป็นต้องรอให้ ศาลมีคำสั่งหรือมอบหมายเพื่อค้นหาความจริง และลดการอ้างทนายความอันเป็นการช่วยลดค่าใช้จ่ายในการ ดำเนินคดีของผู้บริโภค ตามข้อกำหนดประธานศาลฎีกาฯ ข้อ 20 และข้อ 28 แต่ทางปฏิบัติ ผู้พิพากษามีได้ มอบหมายให้ดำเนินการ เจ้าพนักงานคดีจึงมิได้ทำหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐาน ประกอบกับจำนวนคดีผู้บริโภคที่ เข้าสู่การพิจารณาของศาลในแต่ละปีมีจำนวนมาก ในขณะที่เจ้าพนักงานคดี มีจำนวนน้อยทำให้เจ้าพนักงานคดีไม่ อาจทำหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และในหลายคดีอาจไม่ได้ทำหน้าที่เลย และศาลก็ได้ ใช้อำนาจในเชิงไต่สวนที่เป็นบทบาทในเชิงรุกตามที่หลักการพิจารณาความผิดผู้บริโภคในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความ ผิดผู้บริโภค พ.ศ. 2551

3) การกำหนดประเด็นข้อพิพาทและการพิจารณาพิสูจน์

การกล่าวอ้างประเด็นข้อพิพาทและการนำสืบพยานที่เกี่ยวข้อง เป็นขั้นตอนการพิจารณาที่ต้องมีความรู้ ความเข้าใจกฎหมายลักษณะพยาน การที่ผู้บริโภคจะดำเนินคดีด้วยตนเองเป็นไปได้ค่อนข้างยาก และแม้มาตรา 32 กำหนดให้ศาลต้องแจ้งประเด็นข้อพิพาทและลำดับนำพยานเข้าสืบ แต่ในการนำสืบพยานตามการพิจารณาพิสูจน์ นั้นเป็นเรื่องทางเทคนิคของกฎหมายวิธีพิจารณาความ ผิดผู้บริโภคซึ่งเป็นประชาชนทั่วไปไม่อาจเข้าใจได้งาน

4) บทบาทผู้พิพากษาในการค้นหาความจริง

ผู้พิพากษายังคุ้นเคยกับระบบการพิจารณาแบบกล่าวหา และวางตัวเป็นกลาง ผู้พิพากษาไม่ได้ใช้อำนาจ มอบหมายเจ้าพนักงานคดีให้ตรวจสอบ รวบรวมพยานหลักฐานที่จำเป็น ตามมาตรา 33 ประกอบข้อกำหนด ประธานศาลฎีกา ข้อ 20 หรือเรียกพยานที่สืบไปแล้วมาสืบใหม่ หรือสืบพยานเพิ่มเติม มาตรา 37 ประกอบ ข้อกำหนดประธานศาลฎีกา ข้อ 28

ควรกำหนดให้ผู้พิพากษาดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบระบบไต่สวน ทำนองเดียวกับศาลปกครองอย่างเคร่งครัด และให้ผู้พิพากษาทำหน้าที่แบบเชิงรุกเพื่อค้นหาความจริงมากขึ้น และผู้พิพากษาควรมอบหมายหน้าที่ให้เจ้าพนักงานคดีช่วยรวบรวมพยานหลักฐานที่จำเป็นเพื่อทราบความจริงแห่งคดี

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 จะกำหนดมาตรการช่วยเหลือผู้บริโภค เช่น การให้เจ้าพนักงานคดีให้คำแนะนำและช่วยเหลือโจทก์หรือจำเลยในการจัดทำคำฟ้อง คำให้การ หรือบัญชีระบุพยาน ตรวจสอบสถานะการเป็นนิติบุคคลหรือภูมิฐานะของคู่ความเพื่อประโยชน์ในการจัดทำคำฟ้อง แต่ไม่ให้ความช่วยเหลือในลักษณะกำหนดรูปแบบทำนองเดียวกับการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 มาตรา 4 และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 ข้อ 6 ข้อ 7 และข้อ 17 ทำให้ในท้ายที่สุดผู้บริโภคนก็มักจะว่าจ้างทนายความ ซึ่งอาจจะเป็นการประโยชน์ต่อผู้บริโภคนมากกว่า ทำให้การใช้สิทธิดำเนินคดียังต้องมีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับทนายความอยู่ ไม่สอดคล้องกับหลักความประหยัดซึ่งเป็นเจตนารมณ์ในการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า การกำหนดให้เจ้าพนักงานคดีนั้น มิได้เป็นการช่วยเหลือผู้บริโภคนให้ได้รับความสะดวกและลดค่าใช้จ่ายให้สอดคล้องกับหลักความสะดวกและประหยัดตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 อย่างแท้จริง

5.1.4 ปัญหาระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาไม่แน่นอน

เมื่อศาลสั่งรับฟ้องแล้ว ต้องส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้จำเลยเพื่อนัดพิจารณาค้างครั้งแรกโดยเร็ว ตามมาตรา 24 ประกอบการข้อกำหนดประธานศาลฎีกา ข้อ 9 กำหนดให้ศาลต้องกำหนดวันพิจารณาโดยเร็ว แต่ต้องไม่เกิน 30 วันนับแต่วันที่ศาลสั่งรับฟ้อง แต่ไม่มีมาตรการกำหนดระยะเวลาการพิพากษาคดีว่าศาลชั้นต้นต้องมีพิพากษาให้เสร็จภายในกำหนดเวลาเท่าใด

5.1.5 ปัญหาการไต่ถามข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความ และการพิพากษา

1) ปัญหาการไต่ถามข้อตกลง

ข้อเสนอทางแก้ กรณีพิพาทตามข้อตกลงที่เกิดจากการไต่ถามข้อพิพาท แม้คู่ความสามารถไต่ถามข้อตกลงกันได้ แต่ควรให้ผู้พิพากษาพิจารณาเสียก่อนว่าข้อตกลงที่เกิดจากการไต่ถามนั้นมีผลใช้บังคับอย่างเป็นธรรมกับคู่ความทั้งสองฝ่ายมากเพียงพอที่จะพิพากษตามข้อตกลงได้หรือไม่ มิใช่พิจารณาเฉพาะว่าข้อตกลงนั้นไม่ขัดต่อกฎหมายเท่านั้น

2) ศาลควรพิจารณาถึงความเป็นธรรมของข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมก่อนที่จะพิพากษตามข้อตกลง

ในคดีผู้บริโภคดีที่คู่ความใกล้เคียงจนสามารถตกลงกันได้ ซึ่งนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 138 มาอนุโลมใช้ในคดีผู้บริโภคตามมาตรา 7 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ซึ่งกฎหมายกำหนดให้ในคดีที่คู่ความตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีโดยมิได้มีการถอนคำฟ้องนั้น และข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความกันนั้นไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ศาลควรพิจารณาต่อไปด้วยว่าตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันนั้นเป็นธรรมหรือไม่ ข้อตกลงนั้นมีลักษณะทำให้คู่ความฝ่ายหนึ่งได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งหรือรับภาระมากกว่าที่วิญญูชนคาดหวังได้หรือไม่ มาพิจารณาก่อนที่จะพิพากษาตามข้อตกลงนั้นด้วย

3) การใกล้เคียง พิพากษตามยอม

เมื่อผู้บริโภคไม่แน่ใจว่าต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินคดีนานเพียงใด และต้องเสียค่าใช้จ่ายมากเพียงใด แม้มาตรา 18 จะยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมให้ในกรณีผู้บริโภคเป็นโจทก์ก็ตาม แต่ในการดำเนินคดีมีค่าใช้จ่ายอื่นๆ อีกเช่น ค่าส่งหมาย ค่าทนายความ ค่าคัดถ่ายเอกสาร ค่าเดินทาง นอกจากนี้ยังกระทบต่อวันทำงานโดยเฉพาะ ในกรณีที่ผู้บริโภคทำงานรับรายได้เป็นรายวัน หากไม่ทำงานวันใดก็จะมีรายได้ในวันนั้น และและค่าเสียหายที่ผู้บริโภคได้รับนั้นเป็นจำนวนไม่ได้สูงมากแล้ว ผู้บริโภคก็ไม่อยากใช้สิทธิทางศาลเนื่องจากไม่คุ้มกับค่าใช้จ่ายและเวลาที่ต้องสูญเสียไปเพราะการสิทธิฟ้องคดี ทำให้ผู้บริโภคอยากเข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงและเร่งให้คดียุติมีคำพิพากษาโดยเร็ว ซึ่งในบางครั้งเวลาใกล้เคียงผู้บริโภคมักจะมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีจึงไม่ได้จ้างทนายความ ทำให้ไม่มีผู้กลั่นกรองว่าสัญญาที่ทำกับผู้ประกอบการนั้นเป็นธรรมหรือไม่ และการนำข้อตกลงจากการใกล้เคียงไปเสนอให้ศาลมีคำพิพากษตามยอมนั้น ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ก็มีได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะจึงต้องนำ มาตรา 138 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม อย่างไรก็ตาม มาตรา 138⁵ กำหนดสาระสำคัญเพียงว่า “...หากข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความกันนั้นไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ให้ศาลจดยางานพิสดารแสดงข้อความแห่งข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความเหล่านั้นไว้ แล้วพิพากษาไปตามนั้น” ซึ่งผู้ทำหน้าที่ใกล้เคียงพยายามช่วยเหลือให้คู่ความบรรลุข้อตกลง

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา 1๓8 ในคดีที่คู่ความตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีโดยมิได้มีการถอนคำฟ้องนั้น และข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความกันนั้นไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ให้ศาลจดยางานพิสดารแสดงข้อความแห่งข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความเหล่านั้นไว้ แล้วพิพากษาไปตามนั้น

ห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาเช่นว่านี้ เว้นแต่ในเหตุต่อไปนี้

(1) เมื่อมีข้อกล่าวอ้างว่าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฉ้อฉล

(2) เมื่อคำพิพากษานั้นถูกกล่าวอ้างว่าเป็นการละเมิดต่อบทบัญญัติแห่ง

กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน

(๓) เมื่อคำพิพากษานั้นถูกกล่าวอ้างว่าได้เป็นไปตามข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความ

ถ้าคู่ความตกลงกันเพียงแต่ให้เสนอคดีต่ออนุญาโตตุลาการ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยอนุญาโตตุลาการมาใช้บังคับ

ร่วมกันซึ่งเป็นการมุ่งเน้นการอำนวยความสะดวกให้เกิดการตกลงตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 มาตรา 25⁶ และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 ข้อ 15⁷ และข้อ 16⁸ ไม่ได้กำหนดให้ผู้ไกล่เกลี่ย เจ้าพนักงานคดี หรือศาล ต้องพิจารณาว่าสัญญาที่เกิดจากการไกล่เกลี่ยนั้นเป็นธรรมกับฝ่ายผู้บริโภครมากน้อยเพียงใดตามแนว

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 การแก้ปัญหาคาความสลับซับซ้อนของกฎหมายต่อการเข้าใจของผู้บริโภคร

ผู้วิจัยเสนอให้แก้ไขคำนิยามและการให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภครหรือไม่ ทำให้ดำเนินคดีผู้บริโภครได้รวดเร็ว และมีความแน่นอน สมตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551

1) การแก้ไขคำนิยาม “ผู้บริโภคร” และ “ผู้ประกอบการธุรกิจ” ตามมาตรา 3 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคร พ.ศ. 2522 ดังนี้

“ผู้บริโภคร” หมายความว่า ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบการธุรกิจหรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบการธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการและหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบการธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม ทั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ในการใช้สินค้าหรือบริการด้วยเพื่อประโยชน์ส่วนตัวมิใช่เพื่อการประกอบการธุรกิจ การพาณิชย์ หรือกิจกรรมทางการค้าใด ๆ

“ผู้ประกอบการธุรกิจ” หมายความว่า ผู้ขาย ผู้ผลิตเพื่อขาย ผู้ส่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขายหรือผู้ซื้อเพื่อขายต่อซึ่งสินค้า หรือผู้ให้บริการ เพื่อค่าตอบแทนเป็นทางการค้าปกติของตน และหมายความรวมถึงผู้ประกอบการกิจการโฆษณาด้วย

⁶ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551

มาตรา 25 ในวັນคดีพิจารณา เมื่อโจทก์และจำเลยมาพร้อมกันแล้วให้เจ้าพนักงานคดีหรือบุคคลที่ศาลกำหนดหรือที่คู่ความตกลงกันทำการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันก่อน ในการไกล่เกลี่ย ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอหรือผู้ไกล่เกลี่ยเห็นสมควร ผู้ไกล่เกลี่ยจะสั่งให้ดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ได้

หลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาในการไกล่เกลี่ย ให้เป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

⁷ ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551

ในการไกล่เกลี่ย ให้ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยพยายามช่วยเหลือให้คู่ความบรรลุถึงข้อตกลงร่วมกัน และให้นำระเบียบหรือข้อกำหนดว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้บังคับโดยอนุโลม

⁸ ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551

ข้อ 16 ในกรณีคู่ความตกลงกันได้ ซึ่งจะต้องมีการถอนฟ้องหรือทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน ให้ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยแนะนำและช่วยเหลือคู่ความในการจัดทำคำร้อง คำแถลง หรือสัญญาประนีประนอมยอมความที่จำเป็นแล้วทำรายงานเสนอต่อศาลเพื่อมีคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็ว แต่ถ้ายังไม่สามารถตกลงกันได้และผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเห็นควรเลื่อนการนัดพิจารณา ก็ให้ทำรายงานเสนอต่อศาลเพื่อขออนุญาตเลื่อนการนัดพิจารณาออกไปกรณีเช่นวั้น ให้ศาลมีอำนาจสั่งเลื่อนการนัดพิจารณาได้ไม่เกินสามครั้งครั้งละไม่เกินเจ็ดวัน เว้นแต่ในกรณีที่มีพฤติการณ์พิเศษ ศาลอาจมีคำสั่งเลื่อนการนัดพิจารณาออกไปได้ตามที่เห็นสมควร โดยต้องระบุพฤติการณ์พิเศษดังกล่าวไว้

เหตุที่ผู้วิจัยเสนอให้แก้ไขคำนิยาม “ผู้บริโภคร” และ “ผู้ประกอบการธุรกิจ” ตามมาตรา 3 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เนื่องจากคำนิยามดังกล่าวมีผลต่อคำนิยาม “ผู้บริโภคร” และ “ผู้ประกอบการ” ตามมาตรา 3 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 พร้อมกันนี้ ผู้วิจัยเสนอให้แก้ไขคำนิยาม “คดีผู้บริโภค” ตามมาตรา 3 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ดังนี้

“มาตรา 3 (1) ให้หมายความว่า คดีแพ่งที่ผู้บริโภครหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภครเท่านั้นตาม มาตรา 19 หรือตามกฎหมายอื่น เป็นโจทก์ฟ้องผู้ประกอบการธุรกิจให้รับผิดชอบเนื่องมาจากการบริโภครสินค้าหรือใช้ บริการ”

เหตุผลที่ผู้วิจัยเสนอให้แก้ไขมาตรา 3 (1) เนื่องจากจำกัดเฉพาะคดีที่ผู้บริโภครมีอำนาจฟ้องน้อยกว่า หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่เท่าเทียมกับคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเท่านั้นที่จะได้รับกลไกการคุ้มครองปกป้องสิทธิ ลด ภาระในเชิงของกฎหมายวิธีพิจารณา ภาระการพิสูจน์พยานหลักฐานในคดีของผู้บริโภครตามมาตรา 29 และ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84/1 ซึ่งนำมาใช้บังคับในคดีผู้บริโภคโดยอนุโลมตามมาตรา 7 อีกทั้งยังลดการนำปัญหาการพิสูจน์ว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ เข้าสู่การพิจารณาของประธานศาลอุทธรณ์ตาม มาตรา 8 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ซึ่งทำให้คดีล่าช้า หรือเพิ่มกระบวนการโดยไม่จำเป็น ซึ่งจะทำได้ดำเนินคดีได้รวดเร็ว ปกป้องผู้บริโภครโดยกลไกของเจ้าพนักงานคดี

ข้อเสนอให้แก้ไข คำนิยาม “คดีผู้บริโภค” มาตรา 3 (1)” นี้จะแก้ปัญหาคำถามไม่แน่นอนของแนวคำ วินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ตามมาตรา 8 ได้อีกด้วย ข้อเสนอ สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ ชัชชัย วงศ์ พยัคฆ์⁹ ศุภชัย ประไพพ¹⁰ และสายฝน ศรีทอง¹¹ ที่เสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 โดยกำหนดให้คดีที่สถาบันการเงินฟ้องเรียกเงินจากลูกค้าผู้ทำธุรกรรม กับสถาบันการเงินกรณีลูกค้าผิด สัญญาไม่ชำระหนี้เป็นคดีแพ่งทั่วไปที่ไม่ใช่คดีผู้บริโภค¹² หรือกำหนดให้โจทก์ที่มีอำนาจฟ้องคดีผู้บริโภคต้องเป็น ผู้บริโภคเท่านั้น สำหรับโจทก์ที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจต้องนำคดีนั้นไปฟ้องผู้บริโภค เป็นคดีแพ่งทั่วไปตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง¹³

2) การแยกคดีผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้อง ออกจากผู้ประกอบการธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องเพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับการ ใช้มาตรการเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น”

ส่วนคดีที่ผู้บริโภคถูกผู้ประกอบการธุรกิจฟ้องเป็นจำเลยเป็นคดีแพ่งทั่วไป หรือแยกประเภทคดีระหว่างคดีที่ ผู้บริโภคเป็นโจทก์และคดีที่ผู้บริโภคถูกผู้ประกอบการธุรกิจฟ้องเป็นจำเลยออกจากกัน ซึ่งจะส่งผลให้เหลือเฉพาะคดีที่

⁹ ชัชชัย วงศ์พยัคฆ์. (2554). วิเคราะห์พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กรณีศึกษา: ความหมายของคดีผู้บริโภค. วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. น.142, สายฝน ศรีทอง. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 3.. น.72, 77

¹⁰ ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 1. น.338-339

¹¹ สายฝน ศรีทอง. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 3 เรื่องเดียวกัน.. น.77

¹² ชัชชัย วงศ์พยัคฆ์. (2554). อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 9 น.142, สายฝน ศรีทอง. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.72, 77

¹³ สายฝน ศรีทอง. (2560). เรื่องเดียวกัน. น.78

มีลักษณะพิเศษของความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องอำนาจต่อรองโดยเฉพาะ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของผู้บริโภคซึ่งผู้ประกอบการธุรกิจมักจะมีฐานะทางเศรษฐกิจมากกว่าหรือมีอำนาจต่อรองมากกว่า อันจะเป็นการลดปริมาณคดีที่ไม่ควรเป็นคดีผู้บริโภคให้ลดเหลือแต่คดีผู้บริโภคจริงๆ ที่ต้องการมาตรการช่วยเหลือผู้บริโภคที่มักจะมีอำนาจต่อรองน้อยกว่าให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางศาลได้ง่ายขึ้น และเสียค่าใช้จ่ายน้อยลง และศาลใช้บทบัญญัติเพื่อช่วยเหลือผู้บริโภค เนื่องจากผู้บริโภคส่วนใหญ่ขาดความรู้ในเรื่องคุณภาพสินค้าหรือบริการ ตลอดจนเทคนิคการตลาดของผู้ประกอบการ และอำนาจต่อรองน้อยกว่า ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้จริง เช่น เรื่องเจ้าพนักงานคดีช่วยร่างฟ้องให้แก่ผู้บริโภคโดยไม่ต้องช่วยผู้ประกอบการ และลดความไม่แน่นอนจากแนวคำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ในการวินิจฉัยว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่¹⁴ ตามมาตรา 8 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และแก้ปัญหาที่ว่าผู้ประกอบการใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เป็นเครื่องมือในการทวงหนี้และบังคับชำระหนี้ในเร็วขึ้นกว่าการดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง¹⁵ แต่ยังคงมีบทบัญญัติที่ให้สิทธิกับผู้บริโภคในการต่อสู้คดีในกรณีถูกฟ้องเป็นจำเลย เช่น มาตรา 10 ยกเว้นหลักสัญญาที่เป็นลายลักษณ์อักษรในการที่ผู้บริโภคฟ้องให้ผู้ประกอบการชำระหนี้ มาตรา 11 การกระทำใดๆ ของผู้ประกอบการซึ่งทำให้เข้าใจขณะทำสัญญาว่าจะมอบให้ หรือจัดหาให้ซึ่งสิ่งของ บริการ หรือสาธารณูปโภคอื่นใด หรือจะดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งให้เป็นการตอบแทนที่เข้าทำสัญญา หรือข้อตกลงใดๆ ที่ผู้ประกอบการจะให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้บริโภคเพิ่มเติมขึ้นจากที่ได้ทำสัญญาไว้ ให้ถือว่าข้อความ การกระทำหรือข้อตกลงดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการ มาตรา 12 ระดับมาตรฐานความสุจริตของผู้ประกอบการที่สูงขึ้น มาตรา 13 อายุความนานขึ้น มาตรา 14 อายุความสะดุดหยุดอยู่ในระหว่างการเจรจาค่าเสียหาย

ผู้วิจัยเสนอให้แก้ไขมาตรา 8 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เรื่องการแก้ไขปัญหาความไม่แน่นอนของการวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ ดังนี้

“มาตรา 8 วรรคหนึ่งว่า ในกรณีมีปัญหาว่า ในกรณีมีปัญหาว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ ให้ประธานศาลอุทธรณ์เป็นผู้วินิจฉัย คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด หากประธานศาลอุทธรณ์มีคำวินิจฉัยแตกต่างจากลักษณะคำฟ้องตั้งต้นคดี แต่ไม่ได้กระทบต่อเขตอำนาจศาล ให้ศาลนั้นดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป และไม่กระทบถึงกระบวนการพิจารณาใดๆ ที่ได้กระทำไปก่อนมีคำวินิจฉัยนั้น”

แนวทางนี้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของนายศุภชัย ประไพพน¹⁶ ซึ่งจะมีผลว่าในกรณีที่ประธานศาลอุทธรณ์มีคำวินิจฉัยตามมาตรา 8 แล้ว และผลคำวินิจฉัยดังกล่าวแตกต่างจากประเภทคดีที่คู่ความฟ้องเริ่มต้นคดีให้ใช้วิธีการจำหน่ายคดีจากสารบบคดีตามฟ้อง และลงสารบบคดีใหม่เพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปอันเป็นกระบวนการภายในของศาลเองโดยโจทก์ไม่จำเป็นต้องไปฟ้องเป็นคดีใหม่

¹⁴ ศุภชัย ประไพพนพ. (2560). อ้างแล้วเชิงบรรณที่ 1. น.309

¹⁵ เรื่องเดียวกัน. น.312-313

¹⁶ เรื่องเดียวกัน. น.338-339

5.2.2 การแก้ปัญหการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้บริโภค

นอกจากนี้ผู้บริโภคซึ่งฟ้องคดีผู้บริโภคยังได้รับประโยชน์จากมาตรการที่ให้อำนาจผู้พิพากษาเรียกพยานมาสืบได้เองตามมาตรา 33 โดยศาลใช้อำนาจไต่สวนโดยการซักถามพยานหลักฐานตามมาตรา 34 หรือเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมหรือเรียกมาสืบใหม่ได้ตามมาตรา 37 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ซึ่งเป็นการปกป้องสิทธิของผู้บริโภคได้สะดวกมากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยเสนอให้ผู้ประกอบธุรกิจมีอำนาจฟ้องต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาล ศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือศาลที่โจทก์และจำเลยได้ตกลงกันไว้ในสัญญา ให้ผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีถิ่นที่อยู่เป็นการชั่วคราวหรือถาวรในเขตศาล หรือศาลที่โจทก์และจำเลยได้ตกลงกันไว้ในสัญญา หรือให้ออนคดี หรือใช้วิธีการพิจารณาคดีออนไลน์ เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพื่อมาต่อสู้คดีในศาลให้แก่ฝ่ายผู้บริโภค ณ ศาลที่ผู้บริโภคพำนักอยู่ในเขตศาลระหว่างทำงานต่างถิ่นได้

1) เสนอให้แก้ไขกฎหมายเรื่องเขตอำนาจศาลที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องคดี

การอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้บริโภคซึ่งมักไปทำงานต่างถิ่นสามารถเข้าถึงการใช้สิทธิทางศาลซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้บริโภค ให้เข้าถึงกระบวนการต่อสู้คดีได้สะดวกมากขึ้น อีกทั้งยังลดระยะเวลาและประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทางจากถิ่นที่ทำงานกลับมายังภูมิลำเนา เพื่อให้ผู้บริโภคได้เข้าถึงกระบวนการและกลไกปกป้องสิทธิของผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้มากยิ่งขึ้น โดยผู้วิจัยเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 17 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ในเรื่องเขตศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีผู้บริโภคในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ดังนี้

“มาตรา 17 ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจจะฟ้องผู้บริโภคเป็นคดีผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจมีสิทธิเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลหรือต่อศาลอื่นได้ด้วย ให้ผู้ประกอบธุรกิจเสนอคำฟ้องต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาล ศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือศาลที่โจทก์และจำเลยได้ตกลงกันไว้ในสัญญา”

เหตุผลที่ผู้วิจัยเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 17 เนื่องจากการเพิ่มความสะดวกในการต่อสู้คดี และลดระยะเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางให้กับผู้บริโภคซึ่งเป็นจำเลยในคดีที่จะไม่ต้องเดินทางกลับไปต่อสู้คดียังภูมิลำเนาของตนเองตามมาตรา 17 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

2) เสนอให้แก้ไขกฎหมายเรื่องเขตอำนาจศาลที่ผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้องคดี

เพื่อให้ผู้บริโภคซึ่งมักไปทำงานต่างถิ่นสามารถเข้าถึงการใช้สิทธิทางศาลซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้บริโภค ให้เข้าถึงกระบวนการเรียกร้องสิทธิได้สะดวกมากขึ้น อีกทั้งยังลดระยะเวลาและประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทางจากถิ่นที่ทำงานกลับมายังภูมิลำเนา เพื่อให้ผู้บริโภคได้เข้าถึงกระบวนการและกลไกปกป้องสิทธิของผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้มากยิ่งขึ้น โดยผู้วิจัยเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 17/1 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ในเรื่องเขตศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีผู้บริโภคในกรณีที่ผู้บริโภคเป็นโจทก์ดังนี้

“มาตรา 17/1 ในกรณีที่ผู้บริโภคมองว่าผู้ประกอบการธุรกิจเป็นคดีผู้บริโภค นอกจากผู้บริโภคมียานาจเสนอคดีต่อศาลที่มีเขตอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้ว ให้ผู้บริโภคมียานาจเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมียานาจอยู่เป็นการชั่วคราวหรือถาวรในเขตศาล หรือศาลที่โจทก์และจำเลยได้ตกลงกันไว้ในสัญญา”

เหตุผลที่ผู้วิจัยเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 17/1 เนื่องจากการให้ผู้บริโภคเสนอคดีต่อศาลที่ผู้ประกอบการธุรกิจมีภูมิลำเนา หรือศาลที่มูลคดีเกิดขึ้น หรือศาลที่โจทก์หรือจำเลยตั้งอยู่ อาจจะมีศาลที่ผู้บริโภคมียานาจอยู่ในขณะเสนอคดี หากให้ผู้บริโภคต้องเดินทางไปยังศาลที่มีเขตอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง จะกลายเป็นอุปสรรคในการเสนอคดีของผู้บริโภคของผู้บริโภคที่ต้องการเสนอคดีเพื่อใช้สิทธิผ่านกระบวนการทางศาล และทำให้ผู้บริโภคสามารถใช้สิทธิเสนอคดีเพื่อปกป้องสิทธิของตนได้สะดวกมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังลดระยะเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางให้กับผู้บริโภคซึ่งเป็นโจทก์ที่ไม่จำเป็นต้องเดินทางไปยังศาลที่มีเขตอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง อีกทั้งยังไม่เป็นการตัดสิทธิผู้บริโภคที่อาศัยอยู่ ณ ศาลที่มูลคดีเกิดขึ้น หรือสะดวกที่จะเสนอคดีต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือต่อศาลที่โจทก์หรือจำเลยตั้งอยู่ในเขตอีกด้วย

3) การโอนคดีหรือการพิจารณาคดีออนไลน์

ในกรณีที่ผู้ประกอบการธุรกิจเป็นโจทก์ โดยมากแล้วโจทก์มักจะเลือกฟ้องยังศาลที่โจทก์เองเห็นว่าตนสะดวกลดระยะเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ผู้วิจัยจึงเสนอให้เพิ่มเติมพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ในเรื่องการโอนคดีหรือการพิจารณาคดีออนไลน์ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 6) เพื่อให้ผู้บริโภคมียานาจเข้าถึงการใช้สิทธิทางศาลเพื่อต่อสู้คดีได้โดยสะดวก ลดระยะเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ในขณะที่ผู้บริโภคยังได้รับประโยชน์จากกลไกการปกป้องสิทธิตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

โดยผู้วิจัยเสนอให้เพิ่มเติม มาตรา 24/1 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ในเรื่องการโอนคดีไปยังศาลอื่นที่ผู้บริโภคมียานาจอยู่ในเขตศาลหรือขอให้ดำเนินการพิจารณาโดยใช้ระบบการประชุมทางจอภาพแทนดังนี้

“มาตรา 24/1 ในกรณีที่ผู้บริโภคมียานาจฟ้องเป็นคดีผู้บริโภค ก่อนวันนัดพิจารณา ผู้บริโภคขอที่จะยื่นคำร้องต่อศาลที่โจทก์ได้ยื่นคำฟ้องไว้ขอให้โอนคดีไปยังศาลอื่นที่ผู้บริโภคมียานาจอยู่เป็นการชั่วคราวหรือถาวรในเขตอำนาจได้หรือขอให้ดำเนินการพิจารณาโดยใช้ระบบการประชุมทางจอภาพ คำร้องนั้นผู้บริโภคต้องแสดงเหตุที่ยกขึ้นอ้างอิงว่าการพิจารณาคดีต่อไปในศาลนั้นจะไม่สะดวก หรือผู้บริโภคอาจไม่ได้รับความยุติธรรมเมื่อศาลเห็นสมควร ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตตามคำร้องนั้นก็ได้

ในกรณีที่ศาลจะอนุญาตให้โอนคดีตามวรรคหนึ่ง ห้ามมิให้ศาลออกคำสั่งอนุญาต เว้นแต่ศาลที่จะรับโอนคดีไปนั้นได้ยินยอมเสียก่อน ถ้าศาลที่จะรับโอนคดีไม่ยินยอม ก็ให้ศาลที่จะโอนคดีนั้นส่งเรื่องให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ชี้ขาด คำสั่งของอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สิ้นสุด”

เหตุผลที่ผู้วิจัยเสนอให้เพิ่มเติมมาตรา 24/1 เนื่องจากการให้ผู้บริโภคซึ่งถูกฟ้องขอโอนคดีไปยังศาลอื่นที่ผู้บริโภคมีถิ่นที่อยู่เป็นการชั่วคราวหรือถาวรในเขตอำนาจได้หรือขอให้ดำเนินการพิจารณาโดยใช้ระบบการประชุมทางจอภาพเพื่อลดระยะเวลาและลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพื่อไปใช้สิทธิหรือต่อสู้คดียังศาลที่ผู้ประกอบการธุรกิจยื่นฟ้อง

ผู้วิจัยเสนอให้แก้ไขข้อ 10 ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ในเรื่องการส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใดดังนี้

“ข้อ 10 การส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลย ศาลอาจมีคำสั่งให้ส่งโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับหรือโดยทางเจ้าพนักงานศาลก็ได้ ในกรณีที่ส่งโดยทางเจ้าพนักงานศาล ศาลจะมีคำสั่งให้ปิดหมายเรียกและสำเนาคำฟ้อง และให้แจ้งคำสั่งปิดหมายพร้อมทั้งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์แก่จำเลย ทั้งนี้ ศาลอาจยื่นหรือขยายระยะเวลาให้มีผลใช้ได้ก่อนหรือหลังครบกำหนดสิบห้าวันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 79 ด้วยก็ได้

ในกรณีที่ส่งไม่ได้และต้องมีการส่งใหม่ ศาลอาจมีคำสั่งให้เลื่อนวันนัดพิจารณาออกไปได้แต่ต้องไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่มีคำสั่งดังกล่าว”

เหตุผลที่ผู้วิจัยเสนอให้เพิ่มเติมข้อ 10 เนื่องจากผู้บริโภคซึ่งทำงานต่างถิ่น และ ณ ภูมิลำเนาของผู้บริโภคอาจไม่มีคนในครอบครัวอยู่ที่ภูมิลำเนาของผู้บริโภคนั้น หรือไม่มีเพื่อนบ้านแจ้งผู้บริโภคว่าถูกฟ้องคดี ทำให้ผู้บริโภคไม่ทราบว่าตนเองถูกฟ้องคดี เพื่อเพิ่มโอกาสในการมาใช้สิทธิต่อสู้คดีทางศาลในคดีผู้บริโภค ในกรณีที่ส่งหมายตามปกติไม่ได้และศาลสั่งให้ปิดหมาย ผู้วิจัยจึงให้แจ้งคำสั่งปิดหมายพร้อมทั้งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์แก่จำเลย เพื่อให้จำเลยได้ทราบว่าตนเองถูกฟ้องคดีและมาใช้สิทธิทางศาล ทั้งนี้ ผู้บริโภคซึ่งถูกฟ้องเป็นจำเลยอาจขออนุญาตพิจารณาออนไลน์มาในคราวเดียวกัน เพื่อลดค่าใช้จ่ายและลดระยะเวลาในการเดินทางมาดำเนินคดีในศาลด้วย

4) การฟ้อง พิพิจารณา พิจารณาผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์

สำหรับการฟ้องคดี การสืบพยานออนไลน์ ในปัจจุบัน ศาลยุติธรรมได้นำกระบวนการสืบพยานออนไลน์มาใช้ในการสืบพยาน โดยคู่ความอาจยื่นคำร้องขอสืบพยานออนไลน์ผ่านช่องทาง e-Filing หรือระบบ CIOS หรือยื่นคำร้องต่อศาลหรือศาลเห็นสมควรสั่งเอง ซึ่งจากข้อมูล ณ วันที่ 28 มีนาคม 2565¹⁷ มีคำร้องขอสืบพยานออนไลน์จำนวนรวมทั้งสิ้น 496,555 เรื่อง โดยเป็นคำร้องในคดีผู้บริโภคจำนวน 390,482 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 78.6 ของคำร้องทั้งหมด ซึ่งกระบวนการสืบพยานออนไลน์นี้มีข้อดีหลายประการ เช่น ทำให้ดำเนินคดีได้สะดวก รวดเร็ว ลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางของพยานและคู่ความ และลดโอกาสการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้การพิจารณาคดีของศาลเร็วขึ้นด้วย¹⁸ ซึ่งการฟ้องคดีอิเล็กทรอนิกส์หรือฟ้องคดีออนไลน์ การพิจารณาสืบพยาน

¹⁷ สำนักส่งเสริมงานตุลาการ, ศาลยุติธรรม. (2565). สรุปรายข้อมูลสถิติห้องสืบพยานออนไลน์ (CIOS), 31 มีนาคม 2565 [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:

<https://oja.coj.go.th/th/content/page/index/id/285564> (วันที่ค้นข้อมูล: 25 มิถุนายน 2568).

¹⁸ ศิริศักดิ์ จิงถาวรณ. (2567). หนังสือคำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค. ชลบุรี: บางแสนการพิมพ์. น.188

ออนไลน์ อยู่ภายในบังคับของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พระธรรมนูญศาลยุติธรรม โดยเกี่ยวข้องกับข้อกำหนดประธานศาลฎีกา 4 ฉบับหลัก ๆ ดังนี้

1. ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการยื่น ส่ง และรับคำคู่ความและเอกสารทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2560

2. ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการยื่น ส่ง และรับคำคู่ความและเอกสารทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562

3. ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการจัดทำสารบบความ สารบบคำพิพากษา และการรวบรวมเก็บรักษาเอกสารในสำนวนความในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2562 และ

4. ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2563

การฟ้องคดีออนไลน์ปัจจุบัน แบ่งเป็น 1.การยื่นฟ้องคดีซื้อขายออนไลน์ ซึ่งยื่นฟ้องต่อศาลแพ่งแผนกคดีซื้อขายออนไลน์ และ 2.การยื่นคำฟ้องอิเล็กทรอนิกส์ในคดีผู้บริโภคข้อหาอื่น โดยศาลที่สามารถยื่นฟ้องอิเล็กทรอนิกส์ได้มีเพียง 30 ศาลเท่านั้น¹⁹ ได้แก่ ศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งพระโขนง ศาลแพ่งมีนบุรี ศาลแพ่งธนบุรี ศาลแพ่งตลิ่งชัน ศาลแขวงพระนครเหนือ ศาลแขวงพระนครใต้ ศาลแขวงดอนเมือง ศาลแขวงดุสิต ศาลแขวงธนบุรี ศาลแขวงนนทบุรี ศาลจังหวัดนนทบุรี ศาลแขวงสมุทรปราการ ศาลจังหวัดสมุทรปราการ ศาลจังหวัดธัญบุรี ศาลจังหวัดชลบุรี ศาลจังหวัดพญา ศาลแขวงพญา ศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา ศาลแขวงนครราชสีมา ศาลจังหวัดนครราชสีมา ศาลจังหวัดภูเก็ต ศาลจังหวัดอุบลราชธานี ศาลจังหวัดเชียงใหม่ ศาลจังหวัดแพร่ ศาลจังหวัดสมุทรสาคร ศาลจังหวัดเพชรบุรี ศาลจังหวัดภูเก็ตและศาลจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งยังไม่ครอบคลุมศาลชั้นต้นทั่วประเทศ ทั้งนี้ ทำได้เฉพาะศาลที่มีความพร้อมด้านอุปกรณ์และสัญญาณอินเทอร์เน็ต ผู้วิจัยเห็นว่าสมควรมีการพัฒนากฎหมายว่าด้วยการพิจารณาคดีผู้บริโภคให้มีระบบวิธีพิจารณาคดีอิเล็กทรอนิกส์ที่เหมาะสมกับคดีผู้บริโภค ให้เข้าถึงการใช้สิทธิดำเนินคดีทางศาลได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว ประหยัด โดยเฉพาะในคดีผู้บริโภคที่มีทุนทรัพย์เล็กน้อย²⁰ และได้รับการช่วยเหลือโดยทนายความที่มีความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค และให้เจ้าพนักงานคดีและศาลเข้ามามีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคมิให้เสียเปรียบในการดำเนินคดี

ผู้วิจัยเสนอให้ใช้การพิจารณาออนไลน์เพื่อลดค่าใช้จ่าย โดยศาลพัฒนาระบบการฟ้องคดีอิเล็กทรอนิกส์ให้ครอบคลุมทุกศาลทั่วประเทศ ซึ่งปัจจุบันศาลชั้นต้นทั่วประเทศมีจำนวน 265 ศาล (ข้อมูล ณ วันที่ 1 เมษายน

¹⁹ Champ Law Firm. (2565). คดีความ: ขั้นตอนและวิธีฟ้องศาลออนไลน์ “ด้วยตัวเอง”, 14 กรกฎาคม 2565 [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:

<https://champ-lawfirm.com/online-court-case/> และ iTAX. (2563). ยื่นคำฟ้องออนไลน์ คดีผู้บริโภค ผ่านระบบ e-Filing ศาลยุติธรรมฟรี, 9

มิถุนายน 2563 [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://www.itax.in.th/media/e-filing->

[%E0%B8%A2%E0%B8%B7%E0%B9%88%E0%B8%99%E0%B8%84%E0%B8%B3%E0%B8%9F%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%99%E0%B9%84%E0%B8%A5%E0%B8%99%E0%B9%8C/](https://www.itax.in.th/media/e-filing-%E0%B8%A2%E0%B8%B7%E0%B9%88%E0%B8%99%E0%B8%84%E0%B8%B3%E0%B8%9F%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%99%E0%B9%84%E0%B8%A5%E0%B8%99%E0%B9%8C/) (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มิถุนายน 2568).

²⁰ ชนิกรณ ประทีปถิ่นทอง. (2563). วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคที่มีทุนทรัพย์เล็กน้อย. การค้นคว้าอิสระ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีการศึกษา 2563 น.76.

2568)²¹ เพื่อความสะดวก และเพื่อลดความสับสนของกฎหมาย ควรออกข้อกำหนดประธานศาลฎีกาที่ออกโดยอาศัยอำนาจของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 เพื่อลดความสับสนซ้อนในการใช้กฎหมายที่ต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ข้อกำหนดประธานศาลฎีกาที่ออกโดยอาศัยอำนาจประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยใช้ข้อกำหนดดังต่อไปนี้

1. ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการว่าด้วยการยื่น ส่งและรับคำคู่ความและเอกสารทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 25....
2. ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการจัดทำสารบบความ สารบบคำพิพากษา และการรวบรวมเก็บรักษาเอกสารในสำนวนความในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 25....
3. ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาดีทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 25....

5) ผู้วิจัยเสนอให้มีนายความขอแรงมาใช้ในคดีผู้บริโภค ในกรณีที่ผู้บริโภคต้องการทนายความแต่ไม่มีทุนทรัพย์มากเพียงพอที่จะว่าจ้างทนายความได้ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้บริโภคใช้สิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และทนายความจะได้มาช่วยปกป้องคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ซึ่งในปัจจุบันเมื่อผู้บริโภคไม่มีทนายความ แม้เจ้าพนักงานคดีจะให้คำปรึกษาแต่ไม่สามารถกำหนดรูปแบบคดีให้แก่ผู้บริโภคได้ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ข้อ 6 และข้อ 7 ทำให้เจ้าพนักงานคดีไม่สามารถช่วยเหลือผู้บริโภคในการต่อสู้คดีได้นั่นเอง โดยควรคัดเลือกทนายความที่เอาใจใส่ และมีการจัดอบรมทนายความให้มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค และการจัดทนายให้ช่วยเหลือประชาชนควรจัดให้เหมาะสมตามความเชี่ยวชาญ โดยสมควรกำหนดเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายให้แก่ทนายความตามสมควรทำนองเดียวกับทนายความขอแรงในคดีอาญา²²

โดยผู้วิจัยเสนอให้เพิ่มเติม มาตรา 19/1 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ให้เพิ่มเรื่องจัดหาทนายความให้แก่ผู้บริโภคดังนี้

“มาตรา 19/1 ผู้บริโภคอาจยื่นคำร้องขอต่อศาลให้ตั้งทนายความขอแรงเพื่อว่าความให้แก่ตนได้ การตั้งทนายความให้ศาลพิจารณา ลักษณะคดี สภาพแห่งข้อหา ความสุจริตในการใช้สิทธิต่อสู้คดี

ให้ศาลจ่ายเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายแก่ทนายความที่ศาลตั้งตามมาตรานี้ โดยคำนึงถึงสภาพแห่งคดีและสถานะทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง”

²¹ ศาลยุติธรรม. (2568). โครงสร้างศาลยุติธรรม.[ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://www.coj.go.th/th/content/page/index/id/13> (วันที่ค้นข้อมูล 15 มิถุนายน 2568)

²² นิตยา แยมศรี. (2565). ปัญหาประสิทธิภาพทนายความขอแรง : ศึกษากรณีศาลอาญา. น.13-15

5.2.3 แก้ปัญหาระบบการพิจารณา การกำหนดประเด็นข้อพิพาทและภาระการพิสูจน์ บทบาทอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดี บทบาทผู้พิพากษาในการค้นหาความจริง

1) ให้เจ้าพนักงานคดีให้คำแนะนำช่วยเหลือ และให้คำปรึกษาโดยเฉพาะฝ่ายผู้บริโภค

นอกจากผู้วิจัยเสนอให้เพิ่มเรื่องทนายความขอแรงแล้ว ผู้วิจัยเสนอให้แก้ไขข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ข้อ 7 เรื่องการให้คำแนะนำและความช่วยเหลือ

“ข้อ 7 การให้คำแนะนำและการให้ความช่วยเหลือตามข้อ 6 ให้เจ้าพนักงานคดีพิจารณาช่วยเหลือตามสมควรแก่กรณี และให้รวมถึงการตรวจสอบสถานะการเป็นนิติบุคคลหรือภูมิฐานะของคู่ความเพื่อประโยชน์ในการจัดทำคำฟ้อง โดยการให้คำแนะนำและความช่วยเหลือแก่ผู้บริโภคอาจมีลักษณะเป็นการกำหนดรูปคดีได้ แต่ต้องมีใช้การสืบพยานไม่มีลักษณะเป็นการสืบพยานและว่าความในศาล

เหตุผลที่ผู้วิจัยเสนอให้แก้ไขข้อ 7 นี้ เนื่องจากการให้ความช่วยเหลือให้ผู้บริโภคใช้สิทธิเรียกร้องหรือต่อสู้คดีมากยิ่งขึ้น และเป็นการลดค่าใช้จ่ายโดยเฉพาะค่าจ้างทนายความ และเจ้าพนักงานคดีจะมีความรู้ความเข้าใจในข้อกฎหมายตลอดจนผลในทางปฏิบัติและให้คำแนะนำได้ตรงความต้องการ

เนื่องจากผู้บริโภคส่วนใหญ่ไม่เข้าใจและไม่ทราบถึงกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค เมื่อผู้บริโภคไม่มีความยอมไม่ทราบว่าต้องดำเนินการอย่างไร และมักจะไม่ได้ใช้สิทธิตามที่กฎหมายคุ้มครอง หรืออาจดำเนินการไม่ถูกต้อง ไม่ทราบขั้นตอนการดำเนินคดีที่สลับซับซ้อน การนำกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคซึ่งมีได้ อยู่แต่ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 แต่อาจอยู่ในข้อกำหนดประธานศาลฎีกา และบางเรื่องต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาอนุโลมใช้ เป็นการช่วยให้ผู้บริโภคเข้าถึงการใช้สิทธิเรียกร้องหรือต่อสู้คดีได้สะดวกมากยิ่งขึ้น โดยให้เจ้าพนักงานคดีเป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับสิทธิและการดำเนินคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และการนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

2) บทบาทและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดี

สำหรับเจ้าพนักงานคดี การแก้ไขบทบาทเจ้าพนักงานคดีเป็นแบบเชิงรุกตามระบบการพิจารณาแบบไต่สวน แก้ไขอำนาจหน้าที่เจ้าพนักงานคดีให้ทำหน้าที่เช่นเดียวกับช่วยดำเนินคดีทำนองพนักงานคดีปกครอง ให้มีอำนาจในการช่วยเหลือผู้พิพากษาในการตรวจสอบ รวบรวมพยานหลักฐานที่จำเป็น ค้นหาข้อเท็จจริงในคดีแทนศาลได้โดยไม่ต้องรอให้ศาลมอบหมาย ให้เจ้าพนักงานคดีรวบรวมกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งทำความเข้าใจเบื้องต้นตาม มาตรา 33 มาประกอบพิจารณา รวมทั้งการวินิจฉัยข้อขัดแย้ง ทำคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ตลอดจนการเพิ่มจำนวนเจ้าพนักงานคดีในแต่ละศาลให้มากขึ้น เพื่อจะได้สามารถให้คำปรึกษาและ

รวบรวมพยานหลักฐานได้มากขึ้น และทำให้ศาลมีเวลาให้ความสำคัญกับการนั่งพิจารณาคดีโดยเน้นที่เนื้อหาข้อพิพาทของคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3) สำหรับการพิจารณาให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบ และรวบรวมพยานหลักฐานที่จำเป็น รวบรวมกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเสนอความเห็นเบื้องต้นโดยเฉพาะในการพิจารณาเพื่อกำหนดความรับผิดชอบของผู้เข้าซื้อและผู้ค้าประกันในคดีผู้บริโภค

สำหรับการตรวจสอบและ รวบรวมพยานโดยเฉพาะประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เข้าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาที่เกี่ยวข้อง และประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เข้าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาที่เกี่ยวข้อง เป็นกฎหมายที่ออกโดยคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 35 ทวิ มีผลใช้บังคับเป็นกฎหมาย แต่อยู่ในสถานะของกฎหมายลำดับรอง ซึ่งตามแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาศาลฎีกาปัญหาว่าประกาศคณะกรรมการฉบับใดมีผลใช้บังคับอยู่ในขณะทำสัญญาหรือไม่เพียงใดถือว่าปัญหาข้อเท็จจริง ซึ่งศาลไม่อาจรู้ได้เองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 (1) คู่ความจะต้องนำสืบประกาศคณะกรรมการฉบับที่มีผลใช้บังคับกับสัญญา หากไม่นำสืบศาลจะไม่ยกประกาศคณะกรรมการดังกล่าวขึ้นวินิจฉัย²³

ผู้วิจัยเสนอให้เจ้าพนักงานคดีมีอำนาจตรวจสอบ รวบรวมพยานหลักฐานที่จำเป็น กฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการให้เข้าซื้อ ซึ่งในที่นี้ได้แก่ ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เข้าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา ฉบับที่มีผลใช้บังคับกับสัญญา หรือประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เข้าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาฉบับที่มีผลใช้บังคับกับสัญญา ซึ่งเป็นกฎหมายลำดับรองที่มีผลใช้บังคับกับสัญญาหรือประเด็นข้อพิพาทแห่งคดี รวมทั้งความเห็นเบื้องต้น รายงานให้ศาลทราบ รวมทั้งมีอำนาจเรียกสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งถือเป็นผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับประกาศคณะกรรมการดังกล่าวมาเพื่อประกอบการพิจารณาได้ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 33²⁴ ประกอบกับข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ข้อ 20²⁵ ซึ่งจะเป็นบทบาทในเชิงรุกและ

²³ เข็มชัย ชุตินวงศ์. (2557). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน พิมพ์ครั้งที่ 9. น. 14-16, จรัญ ภักดีธนากุล. (2565) กฎหมายลักษณะพยาน พิมพ์ครั้งที่ 16. น.48-49 และธานี สิงหนาท. (2565). คำอธิบายพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา พิมพ์ครั้งที่ 18. น.1-2

²⁴ มาตรา 33 เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมในอันที่จะให้ความเข้มแข็งขันในข้อเท็จจริงแห่งคดี ให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร ในการนี้ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานที่จำเป็นแล้วรายงานให้ศาลทราบ รวมทั้งมีอำนาจเรียกสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค หน่วยงาน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูล หรือให้จัดส่งพยานหลักฐานเพื่อประกอบการพิจารณาได้ พยานหลักฐานที่ได้มาตามวรรคหนึ่งต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและไม่ตัดสิทธิคู่ความในอันที่จะโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าว

²⁵ ข้อ 20 ในกรณีที่ศาลเห็นว่ามีความจำเป็นเพื่อให้ได้ความเข้มแข็งขันในข้อเท็จจริงแห่งคดี ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีดำเนินการเพื่อให้มีการตรวจสอบพยานหลักฐานอันเป็นประเด็นแห่งคดี การตรวจสอบกระบวนการผลิตสินค้าหรือบริการ การตรวจพิสูจน์สินค้าหรือความเสียหายอันเกิดจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ หรือตรวจสอบรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สิน หนี้สิน ทุนจดทะเบียน รายได้ รายชื่อหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้น หรือกรรมการของผู้ประกอบธุรกิจ หรือเรียกให้หน่วยงานหรือบุคคลใดมาให้ข้อมูลหรือจัดส่งพยานหลักฐาน หรือตรวจสอบข้อเท็จจริงอื่นใดเพื่อประโยชน์แก่การพิจารณาพิพากษาคดี

ช่วยเหลือศาลให้ได้รับข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอย่างรอบด้าน เพื่อวินิจฉัยชี้ขาดคดีเป็นไปตามกฎหมายที่ปกป้องคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค

โดยผู้วิจัยเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมหน้าที่เจ้าพนักงานคดีตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 4 ดังนี้

"มาตรา 4 ให้มีเจ้าพนักงานคดีทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีผู้บริโภค ตามที่ศาลมอบหมายดังต่อไปนี้

- (1) ไกล่เกลี่ยคดีผู้บริโภค
- (2) ตรวจสอบ รวบรวมพยานหลักฐาน กฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเสนอความเห็นเบื้องต้น
- (3) บันทึกคำพยาน
- (4) ดำเนินการให้มีการคุ้มครองสิทธิของคู่ความทั้งก่อนและระหว่างการพิจารณา
- (5) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามพระราชบัญญัตินี้หรือตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาในการทำหน้าที่ช่วยเหลือนั้น

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้เจ้าพนักงานคดีเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา และให้มีอำนาจมีหนังสือเรียกบุคคลใดบุคคลหนึ่งมาให้ข้อมูล หรือให้จัดส่งเอกสารเพื่อประกอบการพิจารณาเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามอำนาจหน้าที่

หลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา"

และแก้ไขเพิ่มเติมให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบ รวบรวมพยานหลักฐาน กฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเสนอความเห็นเบื้องต้นโดยไม่จำเป็นต้องรอให้ศาลมอบหมายเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดคดีของศาลพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 33 ดังนี้

"มาตรา 33 เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมในอันที่จะให้ได้ความแจ้งชัดในข้อเท็จจริงแห่งคดี ให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร ในการนี้ให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบ รวบรวมพยานหลักฐานที่จำเป็น กฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเสนอความเห็นเบื้องต้นแล้วรายงานให้ศาลทราบ รวมทั้งมีอำนาจเรียกสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค หน่วยงาน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูล หรือให้จัดส่งพยานหลักฐานเพื่อประกอบการพิจารณาได้

พยานหลักฐานที่ได้มาตามวรรคหนึ่งต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและไม่ตัดสิทธิคู่ความในอันที่จะโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าว"

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง เจ้าพนักงานคดีอาจประสานงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอให้ตรวจพิสูจน์หรือขอข้อมูลที่จำเป็น หรือมีหนังสือเรียกบุคคลใดบุคคลหนึ่งมาให้ข้อมูลหรือจัดส่งเอกสารมาเพื่อประกอบการดำเนินการ แล้วจัดทำรายงานเสนอต่อศาล โดยอาจระบุถึงพยานหลักฐานที่ศาลสมควรเรียกมาสืบเพิ่มเติมตามมาตรา 33 หรือผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญที่ศาลสมควรรับฟังความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาตาม มาตรา 30

เหตุที่ผู้วิจัยเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมให้เจ้าพนักงานคดีมีหน้าที่ช่วยเหลือศาลโดยให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบ รวบรวมพยานหลักฐานที่จำเป็น กฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเสนอความเห็นเบื้องต้นได้โดยไม่จำเป็นต้องรอให้ศาลมอบหมายเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดคดีของศาลพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 4 และมาตรา 33 เพื่อให้เจ้าพนักงานคดีให้ความช่วยเหลือแก่ผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น และดำเนินการได้เองโดยไม่จำเป็นต้องรอให้ศาลมอบหมาย

ผู้วิจัยเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ในเรื่องการสอบหมายเจ้าพนักงานคดีตรวจสอบข้อเท็จจริงและ รวบรวมกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้อง ข้อ 20 วรรคหนึ่ง

“ข้อ 20 ในกรณีที่ศาลเห็นว่ามีความจำเป็นเพื่อให้ได้ความแน่ชัดในข้อเท็จจริงแห่งคดี ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีดำเนินการเพื่อให้มีการตรวจสอบพยานหลักฐานอันเป็นประเด็นแห่งคดี การตรวจสอบกระบวนการผลิตสินค้าหรือบริการ การตรวจพิสูจน์สินค้าหรือความเสียหายอันเกิดจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ หรือตรวจสอบรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สิน หนี้สิน ทุนจดทะเบียน รายได้ รายชื่อหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้น หรือกรรมการของผู้ประกอบธุรกิจ หรือเรียกให้หน่วยงานหรือบุคคลใดมาให้ข้อมูลหรือจัดส่งพยานหลักฐาน หรือตรวจสอบข้อเท็จจริงอื่นใดเพื่อประโยชน์แก่การพิจารณาพิพากษาคดี รวมทั้งรวบรวมกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดี

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง เจ้าพนักงานคดีอาจประสานงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอให้ตรวจพิสูจน์หรือขอข้อมูลที่จำเป็น หรือมีหนังสือเรียกบุคคลใดบุคคลหนึ่งมาให้ข้อมูลหรือจัดส่งเอกสารมาเพื่อประกอบการดำเนินการ แล้วจัดทำรายงานเสนอต่อศาล โดยอาจจะระบุถึงพยานหลักฐานที่ศาลสมควรเรียกมาสืบเพิ่มเติมตามมาตรา 33 หรือผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญที่ศาลสมควรรับฟังความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษามาตรา 36”

เหตุผลที่ผู้วิจัยเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ข้อ 20 วรรคหนึ่ง ให้เจ้าพนักงานคดีรวบรวมกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้องซึ่งในกรณีสัญญาเช่าซื้อนั้นก็คือ ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาที่มีใช้บังคับกับสัญญา และประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา เพื่อให้ความช่วยเหลือผู้บริโภคซึ่งมักจะไม่ทราบว่ากฎหมายฉบับใดเกี่ยวข้องบ้าง โดยเฉพาะกฎหมายลำดับรองซึ่งผู้บริโภคส่วนใหญ่ไม่ทราบว่ากฎหมายใดเกี่ยวข้องและมีเนื้อหาสาระว่าอย่างไร เพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคที่พึงมีตามที่กฎหมายรับรอง

ผู้วิจัยได้จัดทำตารางแสดงวันที่ทำสัญญาเช่าซื้อและประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาที่มีผลใช้บังคับแต่ละในช่วงเวลา และตารางแสดงวันที่ทำสัญญาเช่าซื้อและประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุม

สัญญาที่มีผลใช้บังคับแต่ละในช่วงเวลา ในกรณีที่ทำสัญญาเช่าซื้อวันใด อยู่ในบังคับของประกาศคณะกรรมการฉบับใดดังนี้

ตารางที่ 7 ตารางแสดงวันที่ทำสัญญาเช่าซื้อและประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาที่มีผลใช้บังคับแต่ละในช่วงเวลา ดังนี้

ลำดับ	วันที่ทำสัญญาเช่าซื้อ	ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาที่มีผลใช้บังคับ
1	ก่อนวันที่ 1 กันยายน 2543	ยังไม่มีประกาศที่มีผลใช้บังคับ
2	วันที่ 1 กันยายน 2543 ถึง วันที่ 31 ธันวาคม 2555	ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2543
3	วันที่ 1 มกราคม 2556 ถึง วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2558	ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2555
4	วันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558 ถึง วันที่ 30 มิถุนายน 2561	ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2555 และประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558
5	วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 ถึง วันที่ 9 มกราคม 2566	ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2561
6	วันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2566 ถึง วันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566	ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2565
7	วันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566 ถึงปัจจุบัน	ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2565 และประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2566

ตารางที่ 8 ตารางแสดงวันที่ทำสัญญาเช่าซื้อและประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาที่มีผลใช้บังคับแต่ละในช่วงเวลา ดังนี้

ลำดับ	วันที่ทำสัญญาเช่าซื้อ	ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาที่มีผลใช้บังคับ
1	ก่อนวันที่ 1 กรกฎาคม 2544	ยังไม่มีประกาศที่มีผลใช้บังคับ
2	วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2544 ถึงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558	ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544
3	วันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558 ถึงปัจจุบัน	ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 และประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558

ในการวินิจฉัยผลของประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาซึ่งเป็นกฎหมายลำดับรองนั้นซึ่งตามแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาศาลฎีกาถือว่าประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาดังกล่าวเป็นปัญหาข้อเท็จจริงที่ต้องนำสืบพิสูจน์ถึงความมีอยู่และมีผลใช้บังคับต่อศาล ศาลไม่อาจรู้เองได้ แต่ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคให้อำนาจศาลเรียกพยานมาสืบเองได้ ตามมาตรา 33 และศาลมีอำนาจซักถามพยานได้ตามมาตรา 34 ผู้วิจัยเห็นว่าศาลย่อมยกเอาประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาที่เกี่ยวข้องขึ้นประกอบการวินิจฉัยชี้ขาดคดีได้เองโดยไม่ถือเป็นการรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวน และไม่ต้องห้ามมิให้รับฟัง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 87 และมีใช้พยานที่ศาลมีอำนาจรู้ได้เอง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 (1) จึงรับฟังประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาและประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาประกอบการวินิจฉัยชี้ขาดคดีได้

4) การกำหนดประเด็นข้อพิพาทและการหาข้อเท็จจริง

สำหรับการกำหนดประเด็นข้อพิพาทนั้น แม้ว่าการสืบพยานศาลต้องแจ้งประเด็นข้อพิพาทให้คู่ความทราบและกำหนดลำดับให้ฝ่ายใดนำพยานเข้าสืบก่อนหรือหลังตามมาตรา 32 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ประกอบกับข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ข้อ 19 และในกรณีที่ศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการผลิต การประกอบ การออกแบบ หรือส่วนผสมของสินค้า การให้บริการ หรือการดำเนินการใด ๆ อยู่ในความรู้อยู่เห็นโดยเฉพาะของคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจ ให้การหาข้อเท็จจริงในประเด็นดังกล่าวตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจนั้นตามมาตรา 29 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

แต่หากผู้บริโภคล่าวอ้างประเด็นข้อพิพาทใด มิใช่ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการผลิต การประกอบ การออกแบบ หรือส่วนผสมของสินค้า การให้บริการ หรือการดำเนินการใด ๆ ซึ่งศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่ในความรู้เห็นโดยเฉพาะของคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบการ ก็จะต้องพิจารณาภาระการพิสูจน์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 84/1 ประกอบพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 7 ตามหลักที่ว่าผู้ใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใดผู้นั้นนำสืบข้อเท็จจริงนั้น ซึ่งในกรณีที่ผู้บริโภคเป็นฝ่ายกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใดซึ่งมิใช่ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการผลิต การประกอบ การออกแบบ หรือส่วนผสมของสินค้า การให้บริการ หรือการดำเนินการใด ๆ ผู้บริโภคจะมีภาระการพิสูจน์ในประเด็นนั้น ซึ่งในส่วนนี้เจ้าพนักงานคดีทำได้เพียงตรวจสอบข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องตามมาตรา 4 และมาตรา 33 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ประกอบกับข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ข้อ 20 และข้อ 28 แต่ภาระการพิสูจน์ยังอยู่กับผู้บริโภค และเมื่อผู้บริโภคไม่มีทนายความ การทำนสืบพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ข้อกล่าวอ้างตามภาระการพิสูจน์ของตนก็เป็นเรื่องยาก ซึ่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เมื่อผู้บริโภคไม่มีทนายความก็ไม่สามารถนำสืบพยานได้ ดังนั้น ผู้วิจัยเสนอให้แก้ไข มาตรา 33 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ในเรื่องการเรียกพยานดังนี้

“มาตรา 33 เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมในอันที่จะให้ได้รับความแน่ชัดในข้อเท็จจริงแห่งคดี ให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร ในการนี้ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานที่จำเป็นแล้วรายงานให้ศาลทราบ รวมทั้งมีอำนาจเรียกสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค หน่วยงาน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูล หรือให้จัดส่งพยานหลักฐานเพื่อประกอบการพิจารณาได้

พยานหลักฐานที่ได้มาตามวรรคหนึ่งต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและไม่ตัดสิทธิคู่ความในอันที่จะโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าว

เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยานหลักฐานในประเด็นข้อพิพาทที่ฝ่ายผู้บริโภคมีภาระการพิสูจน์”

เหตุผลที่ผู้วิจัยเสนอให้แก้ไขมาตรา 33 เนื่องจากผู้บริโภคมักจะไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในขั้นตอนและกฎหมายวิธีพิจารณาโดยเฉพาะการนำสืบพยานหลักฐานให้ได้ตามภาระการพิสูจน์ ผู้วิจัยจึงเสนอให้ศาลทำหน้าที่ซักถามพยานเพื่อค้นหาความจริงในคดี และเป็นการปกป้องสิทธิของผู้บริโภค ทำให้ลดค่าใช้จ่ายในการจ้างทนายความทำให้ผู้บริโภคเข้าสู่กระบวนการใช้สิทธิเรียกร้องหรือต่อสู้คดีทางศาลได้สะดวกมากยิ่งขึ้นกอบธุรกิจยื่นฟ้อง

ทั้งนี้ เมื่อศาลใช้อำนาจเรียกพยานมาสืบเอง ศาลสืบพยานด้วยตนเอง และศาลขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็น จะทำให้ศาลใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา

33²⁶ เรียกพยานมาสืบเองโดยเรียกประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาที่เกี่ยวข้อง หรือประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาที่เกี่ยวข้อง และศาลเป็นผู้ซักถามพยานเกี่ยวกับประเด็นที่เกี่ยวข้องตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 34²⁷ และศาลอาจเรียกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาที่เกี่ยวข้อง หรือประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาที่เกี่ยวข้องมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีได้ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 36²⁸ พยานหลักฐานหรือความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญตามรายงานของเจ้าพนักงานคดีตามข้อ 20 ให้ศาลแจ้งให้คู่ความทราบก่อนการสืบพยานนั้นตามสมควร เพื่อให้คู่ความมีโอกาสโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าวหรือเรียกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญฝ่ายตนมาให้ความเห็นโต้แย้งหรือเพิ่มเติมได้ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ข้อ 21²⁹

5) บทบาทผู้พิพากษาในการค้นหาความจริง

สำหรับผู้พิพากษา การแก้ไขบทบาทศาลเป็นแบบเชิงรุกตามระบบการพิจารณาแบบไต่สวน ควรมีบทบาทช่วยเหลือคู่ความในการแสวงหาความจริงภายใต้หลักเกณฑ์ของกฎหมาย ซึ่งไม่ได้เป็นการพิจารณาคดีอย่าง

²⁶ มาตรา 33 เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมในอันที่จะให้คู่ความแจ้งข้อเท็จจริงแห่งคดี ให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร ในการนี้ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานที่จำเป็นแล้วรายงานให้ศาลทราบ รวมทั้งมีอำนาจเรียกสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค หน่วยงาน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูล หรือให้จัดส่งพยานหลักฐานเพื่อประกอบการพิจารณาได้ พยานหลักฐานที่ได้มาตามวรรคหนึ่งต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและไม่ตัดสิทธิคู่ความในอันที่จะโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าว

²⁷ มาตรา 34 ในการสืบพยานไม่ว่าจะเป็นพยานที่คู่ความฝ่ายใดอ้างหรือที่ศาลเรียกมาเอง ให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยาน คู่ความหรือทนายความจะซักถามพยานได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล

ให้ศาลมีอำนาจซักถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกัคดีแม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม

²⁸ มาตรา 36 ศาลอาจขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีได้ แต่ต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและให้โอกาสคู่ความตามสมควรในอันที่จะขอให้เรียกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญฝ่ายตนมาให้ความเห็นโต้แย้งหรือเพิ่มเติมความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว

ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญที่ศาลขอให้มาให้ความเห็นมีสิทธิได้รับค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง และค่าเช่าที่พักตามระเบียบที่กำหนดโดยคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม

²⁹ ข้อ 21 พยานหลักฐานหรือความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญตามรายงานของเจ้าพนักงานคดีตามข้อ 20 ให้ศาลแจ้งให้คู่ความทราบก่อนการสืบพยานนั้นตามสมควร เพื่อให้คู่ความมีโอกาสโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าวหรือเรียกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญฝ่ายตนมาให้ความเห็นโต้แย้งหรือเพิ่มเติมได้

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง เจ้าพนักงานคดีอาจประสานงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอให้ตรวจพิสูจน์หรือขอข้อมูลที่จำเป็น หรือมีหนังสือเรียกบุคคลใดบุคคลหนึ่งมาให้ข้อมูลหรือจัดส่งเอกสารมาเพื่อประกอบการดำเนินการ แล้วจัดทำรายงานเสนอต่อศาล โดยอาจจะไปถึงพยานหลักฐานที่ศาลสมควรเรียกมาสืบเพิ่มเติมตามมาตรา ๓๓ หรือผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญที่ศาลสมควรรับฟังความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษามาตาม

มาตรา ๓6

มือคดหรือเข้าข้างคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่กลับเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนโดยไม่ขัดต่อหลักการวางตัวเป็นกลาง

ผู้พิพากษาควรได้รับการอบรมการค้นหาความจริงในเชิงรุกในภาคปฏิบัติมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของนายศุภชัย ประไพพ³⁰

ผู้มีบทบาทหลักในการสืบพยานในคดีผู้บริโภค ให้ทำหน้าที่สืบพยานโดยการไต่สวนมากขึ้น ตามมาตรา 34 และข้อกำหนดประธานศาลฎีกาฯ ข้อ 20 ถึง ข้อ 24 โดยควรเพิ่มพูนความรู้ ความเชี่ยวชาญให้แก่ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่พิจารณาคดีผู้บริโภค ให้มีความเชี่ยวชาญในการทำหน้าที่ในระบบไต่สวนเพื่อสืบพยานหลักฐาน เนื่องจากผู้พิพากษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการค้นหาความจริงร่วมกับคู่ความ และผู้พิพากษาเป็นผู้มอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีทำการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ เพื่อสร้างความเชี่ยวชาญในการแสวงหาความจริงโดยใช้บทบาทในการไต่สวนควรจัดตั้งแผนกคดีผู้บริโภคในศาลชั้นต้นเพื่อพิจารณาคดีผู้บริโภคโดยเฉพาะ

5.2.4 ปัญหาระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาไม่แน่นอน

กำหนดระยะเวลาการพิจารณาและพิพากษาให้เสร็จโดยเร็วโดยใช้ระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน (ไม่เกิน 30 วันนับแต่วันที่มีการพิจารณาคดีครั้งแรก) และการเลื่อนคดีทำได้ยากมากขึ้น (เลื่อนคดีเพื่อถ่วงเวลาใกล้เคียง หรือ ถ่วงเวลาให้ผู้บริโภคท้อจนยุติการดำเนินคดี) เพื่อให้มีความแน่นอนในการประเมินค่าใช้จ่าย และแจ้งคู่ความให้เตรียมพร้อมหรือจัดเวลาในการดำเนินคดีเพื่อให้พิจารณาพิพากษาคดีได้รวดเร็ว

ผู้วิจัยเสนอให้เพิ่มเติมข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ในเรื่องระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดี ข้อ 29/1

“ข้อ 29/1 ให้ศาลชั้นต้นพิจารณาพิพากษาคดีให้แล้วเสร็จโดยเร็ว ภายใน 6 เดือน หากพ้นกำหนดหนึ่งปี นับแต่วันที่นำคดีลงสารบบความ ก็ให้บันทึกเหตุแห่งพฤติการณ์พิเศษที่ล่าช้าไว้ในสำนวน”

เหตุผลที่ผู้วิจัยเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ข้อ 29/1 ให้เป็นการบังคับศาลให้พิจารณาและพิพากษาโดยเร็ว เพื่อให้ผู้บริโภค ประเมินการค่าใช้จ่ายและระยะเวลาในการดำเนินคดี

5.2.5 การแก้ปัญหากล่อเกี่ยข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความ

ผู้วิจัยจึงเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ในเรื่องการมีคำพิพากษตามยอม ข้อ 16

³⁰ ศุภชัย ประไพพ. (2560). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 1. น.340

“ข้อ 16 ในกรณีที่คู่ความตกลงกันได้โดยข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความกันนั้นเป็นไปตามเจตนารมณ์ของคู่ความ หลักแห่งความสุจริตโดยคำนึงถึงมาตรฐานทางการค้าที่เหมาะสมภายใต้ระบบธุรกิจที่เป็นธรรม และไม่ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ซึ่งจะต้องมีการถอนฟ้องหรือทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน ให้ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยแนะนำและช่วยเหลือคู่ความในการจัดทำคำร้อง คำแถลง หรือสัญญาประนีประนอมยอมความที่จำเป็นแล้วทำรายงานเสนอต่อศาลเพื่อมีคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็ว แต่ถ้ายังไม่สามารถตกลงกันได้และผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเห็นควรเลื่อนการนัดพิจารณา ก็ให้ทำรายงานเสนอต่อศาลเพื่อขออนุญาตเลื่อนการนัดพิจารณาออกไป กรณีเช่นว่านี้ ให้ศาลมีอำนาจสั่งเลื่อนการนัดพิจารณาได้ไม่เกินสามครั้งครั้งละไม่เกินเจ็ดวัน เว้นแต่ในกรณีที่มีพฤติการณ์พิเศษ ศาลอาจมีคำสั่งเลื่อนการนัดพิจารณาออกไปได้ตามที่เห็นสมควร โดยต้องระบุพฤติการณ์พิเศษดังกล่าวไว้”

เหตุผลที่ผู้วิจัยเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ข้อ 16 เนื่องจากการแก้ไขเพิ่มเติมในข้อกำหนดประธานศาลฎีกาทำได้สะดวก รวดเร็วกว่า และเมื่อประชุมใหญ่ศาลฎีกาให้ความเห็นชอบและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้ทันทีตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 7³¹

หรือวิธีการที่สองคือ ผู้วิจัยจึงเสนอให้เพิ่มเติมพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ในเรื่องการพิพากษายอม มาตรา 38/1

“มาตรา 38/1 ในคดีที่คู่ความตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีโดยมิได้มีการถอนคำฟ้องนั้น และข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความกันนั้นเป็นไปตามเจตนารมณ์ของคู่ความ หลักแห่งความสุจริตโดยคำนึงถึงมาตรฐานทางการค้าที่เหมาะสมภายใต้ระบบธุรกิจที่เป็นธรรม และไม่ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ให้ศาลจดยางานพิสดารแสดงข้อความแห่งข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความเหล่านั้นไว้ แล้วพิพากษาไปตามนั้น

ห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาเช่นว่านี้ เว้นแต่ในเหตุต่อไปนี้

- (1) เมื่อมีข้อกล่าวอ้างว่าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฉ้อฉล
- (2) เมื่อคำพิพากษานั้นถูกกล่าวอ้างว่าเป็นการละเมิดต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน
- (3) เมื่อคำพิพากษานั้นถูกกล่าวอ้างว่ามีได้เป็นไปตามหลักแห่งความสุจริตโดยคำนึงถึงมาตรฐานทางการค้าที่เหมาะสมภายใต้ระบบธุรกิจที่เป็นธรรม
- (4) เมื่อคำพิพากษานั้นถูกกล่าวอ้างว่ามีได้เป็นไปตามข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความ

³¹ มาตรา 6 ให้ประธานศาลฎีกากระทำการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกข้อกำหนดเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีผู้บริโภคเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็วและเที่ยงธรรม แต่ข้อกำหนดดังกล่าวจะต้องไม่ทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีของคู่ความลดน้อยลง ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามพระราชบัญญัตินี้ เมื่อได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

ถ้าคู่ความตกลงกันเพียงแต่ให้เสนอดีต่ออนุญาโตตุลาการ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยอนุญาโตตุลาการมาใช้บังคับ”

เหตุผลที่ผู้วิจัยเสนอให้เพิ่มเติมพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 38/1 เนื่องจากอยู่ในส่วนของคำพิพากษา แต่เนื่องจากการขอแก้ไขในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ทำได้ค่อนข้างยากเนื่องจากต้องใช้เวลาและต้องส่งการขอเพิ่มเติมเข้าสู่การพิจารณาของฝ่ายนิติบัญญัติ

นอกจากนี้ ผู้วิจัยเสนอให้เพิ่มเติมพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ในเรื่องการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง มาตรา 18/1 ดังนี้

“มาตรา 18/1 ก่อนยื่นฟ้องคดี บุคคลที่จะเป็นคู่ความอาจยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจหากมีการฟ้องคดีนั้น เพื่อขอให้ศาลแต่งตั้งผู้ประนีประนอมทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีที่เกี่ยวข้องได้ตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันในข้อพิพาท โดยคำร้องนั้นให้ระบุชื่อและภูมิลำเนาของคู่กรณีที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งรายละเอียดของข้อพิพาท เมื่อศาลเห็นสมควร ให้ศาลรับคำร้องนั้นไว้แล้วดำเนินการสอบถามความสมัครใจของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งในการเข้าร่วมการไกล่เกลี่ย หากคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งยินยอมเข้าร่วมการไกล่เกลี่ย ให้ศาลมีอำนาจเรียกคู่กรณีที่เกี่ยวข้องมาศาลด้วยตนเองโดยคู่กรณีจะมีทนายความมาด้วยหรือไม่ก็ได้ และแต่งตั้งผู้ประนีประนอมดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไปโดยให้นำความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ทวิมาใช้บังคับโดยอนุโลม ถ้าคู่กรณีที่เกี่ยวข้องสามารถตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันได้ให้ผู้ประนีประนอมเสนอข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความต่อศาล หากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความเป็นไปตามเจตนาของคู่กรณี หลักแห่งความสุจริตโดยคำนึงถึงมาตรฐานทางการค้าที่เหมาะสมภายใต้ระบบธุรกิจที่เป็นธรรม เป็นธรรม และไม่ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ก็ให้คู่กรณีลงลายมือชื่อในข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น

ในวันทำข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความตามวรรคหนึ่งคู่สัญญาอาจร้องขอให้ศาลมีคำพิพากษายอม พร้อมแสดงเหตุผลความจำเป็นต่อศาล หากศาลเห็นว่ากรณีมีความจำเป็นที่สมควรจะมีคำพิพากษาไปในเวลานั้น ก็ให้ศาลมีคำพิพากษาไปตามข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวได้โดยให้นำความในมาตรา 38/1 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

การขอและการดำเนินการตามมาตรานี้ ไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาล

คำสั่งของศาลที่ออกตามความในมาตรานี้ให้เป็นที่สิ้นสุด

เมื่อศาลมีคำสั่งแต่งตั้งผู้ประนีประนอมแล้วแต่การไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลงโดยไม่เป็นผล หากปรากฏว่าอายุความครบกำหนดไปแล้วหลังจากยื่นคำร้องหรือจะครบกำหนดภายในหกสิบวันนับแต่วันที่การไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลงให้อายุความขยายออกไปอีกหกสิบวันนับแต่วันที่การไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลง”

เหตุผลที่ผู้วิจัยเสนอให้เพิ่มเติมพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 19/1 เพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจพิจารณาข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความที่เกิดจากการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง ซึ่งเป็นการให้ความคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งโดยมากผู้บริโภคมิได้มีทนายความมาช่วยในการไกล่เกลี่ย

5.2.6) สำหรับการพิพากษาคดี ให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบ และรวบรวมพยานหลักฐานที่จำเป็น รวมทั้งรวบรวมกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในการทำคำพิพากษากำหนดความรับผิดของผู้เช่าซื้อและผู้ค้าประกันในคดีผู้บริโภค

ผู้วิจัยเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ในเรื่องการทำคำพิพากษามาตรา 39 ดังนี้

“มาตรา 39 ในคดีที่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคเป็นโจทก์ ถ้าความปรากฏแก่ศาลว่า จำนวนค่าเสียหายที่โจทก์เรียกร้องไม่ถูกต้องหรือวิธีการบังคับตามคำขอของโจทก์ไม่เพียงพอต่อการแก้ไขเยียวยา ความเสียหายตามฟ้อง ศาลมีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยให้ถูกต้องหรือกำหนดวิธีการบังคับที่เหมาะสมได้แม้จะเกินกว่า ที่ปรากฏในคำขอบังคับของโจทก์ก็ตาม แต่ข้อที่ศาลยกขึ้นวินิจฉัยนั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงที่คู่ความยกขึ้น มาว่ากล่าวกันแล้วโดยชอบ

เพื่อประโยชน์ในการวินิจฉัยคดีโดยเที่ยงธรรมและคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ศาลมีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยซึ่งข้อกฎหมายใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นข้อพิพาท แม้คู่ความมิได้ยกขึ้นว่ากล่าวกันมาก่อน”

เหตุผลที่ผู้วิจัยเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 39 เพื่อให้ศาลใช้อำนาจยกข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดคดีโดยเที่ยงธรรมและเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคซึ่งอาจไม่ได้ยกข้อต่อสู้ที่ตนมีอยู่และเป็น หลักประกันให้กับผู้บริโภคที่สุจริตที่จะได้รับความคุ้มครองจากศาลในการมาใช้สิทธิต่อสู้คดียังศาล

ทั้งนี้ ในการทำคำพิพากษาคดีผู้บริโภคตามมาตรา 38 ถึงมาตรา 44 ผู้พิพากษามอบหมายให้เจ้าพนักงาน คดีทำความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และ รถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาที่เกี่ยวข้อง หรือประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่องให้ธุรกิจให้ เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาที่เกี่ยวข้อง และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนิน กระบวนพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ข้อ 28 เพื่อประกอบการทำ คำพิพากษาได้

เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2568 มีการประกาศพระราชกฤษฎีกากำหนดให้การประกอบธุรกิจการให้เช่าซื้อ และการให้เช่าแบบลีสซิงรถยนต์และรถจักรยานยนต์อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 พ.ศ. 2568 ซึ่งให้อำนาจธนาคารแห่งประเทศไทยออกข้อกำหนดใช้บังคับแก่ผู้ประกอบการธุรกิจให้เช่าซื้อหรือ ประกอบธุรกิจการให้เช่าแบบลีสซิงรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ถือปฏิบัติในเรื่อง ดอกเบี้ยที่อาจเรียกได้ ค่าบริการ ที่อาจเรียกได้ เงินมัดจำที่อาจเรียกได้ หลักประกันเป็นทรัพย์สินที่อาจเรียกได้ ผลประโยชน์ที่อาจเรียกได้จากการ ทำธุรกรรม เบี้ยปรับที่อาจเรียกได้ ตามมาตรา 10

ผู้วิจัยเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ในเรื่องการมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบข้อเท็จจริงและ รวบรวมกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้อง ข้อ 28

“ข้อ 28 เพื่อประโยชน์ในการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดีตามมาตรา 38 ถึงมาตรา 44 หากศาลเห็นสมควร ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบข้อเท็จจริง รวบรวมกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้อง และทำความเข้าใจเพื่อประกอบการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งตามบทบัญญัติดังกล่าวก็ได้

ข้อเท็จจริง กฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้อง หรือความเห็นของเจ้าพนักงานคดีตามวรรคหนึ่งต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและไม่ตัดสิทธิความในอันที่จะโต้แย้งคัดค้าน

เพื่อประโยชน์ในการวินิจฉัยคดีโดยเที่ยงธรรมและคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ศาลมีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยซึ่งข้อกฎหมายใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นข้อพิพาท แม้คู่ความมิได้ยกขึ้นว่ากล่าวกันมาก่อน”

เหตุผลที่ผู้วิจัยเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ข้อ 28 ให้เจ้าพนักงานคดีรวบรวมกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้องซึ่งในกรณีสัญญาเช่าซื้อนี้ก็คือ ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาที่มีใช้บังคับกับสัญญา และประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาที่มีใช้บังคับกับสัญญา เพื่อเสนอให้ผู้พิพากษานำพยานหลักฐาน กฎหมายทั้งหมายที่เกี่ยวข้อง ความเห็นของเจ้าพนักงานคดี รวมทั้งข้อโต้แย้งคัดค้านของคู่ความอีกฝ่าย (ถ้ามี) มาประกอบการพิจารณาพิพากษา หรือหากศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์ในการวินิจฉัยคดีโดยเที่ยงธรรมและคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ศาลมีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยซึ่งข้อกฎหมายใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นข้อพิพาท แม้คู่ความมิได้ยกขึ้นว่ากล่าวกันมาก่อน ซึ่งจะทำให้ผู้พิพากษาสามารถวินิจฉัยชี้ขาดคดีได้อย่างครอบคลุมทุกประเด็นที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ซึ่งการแก้ไขเพิ่มเติมในข้อกำหนดประธานศาลฎีกาให้ทำได้สะดวก รวดเร็วกว่า และเมื่อประชุมใหญ่ศาลฎีกาให้ความเห็นชอบและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้ทันทีตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 7

สำหรับแนวทางการกำหนดความรับผิดชอบของผู้เช่าซื้อและผู้ค้าประกัน

การกำหนดความรับผิดชอบของผู้เช่าซื้อในคดีผู้บริโภคนั้น นอกจากผู้พิพากษาจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ผู้พิพากษายังต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาที่เกี่ยวข้อง และประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากประกาศคณะกรรมการแต่ละฉบับกำหนดเงื่อนไขและวันที่มีผลใช้บังคับแตกต่างกันอีกทั้งยังต้องทราบแนวคำพิพากษาศาลฎีกาเพื่อนำไปปรับใช้ในการ

พิพากษาให้มีความถูกต้อง ชัดเจน และเป็นธรรม ภายใต้กรอบเวลาที่มีจำกัดและปริมาณคดีที่เพิ่มมากขึ้นทุกปีสมควรให้การส่งเสริมและช่วยเหลือผู้พิพากษาในการทำคำพิพากษาให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

1) ควรจัดทำคู่มือหรือเอกสารแนะนำแนวทางการกำหนดความรับผิดของผู้เช่าซื้อให้ชัดเจน เพื่อลดการใช้ดุลพินิจของศาลที่อาจแตกต่างกันอย่างมากในการกำหนดค่าเสียหายต่างๆ ในคดีเช่าซื้อ ซึ่งต้องพิจารณาว่ามีกฎหมาย และประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฉบับใดที่เกี่ยวข้อง³² เช่น

1.1) พิจารณาว່าสัญญาเช่าซื้อทำเมื่อใดเพื่อจะได้ทราบว่าสัญญาเช่าซื้อและสัญญาค้ำประกันดังกล่าวอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายและ ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฉบับใดในการวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมาย³³

1.2) กรณีรถที่เช่าซื้อเป็นรถแทรกเตอร์รถไถนาเดินตาม รถชุดดินหรือรถยนต์ที่นำไปใช้ทำการขนส่งเพื่อการค้าหรือธุรกิจของตนหรือเพื่อสินจ้างยอมไม่อยู่ในบังคับประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา³⁴

1.3) การพิจารณาว่าการบอกเลิกสัญญากระทำโดยชอบหรือไม่ หากบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อโดยไม่ชอบอาจเข้าลักษณะเป็นการเลิกสัญญาโดยปริยาย ทำให้ผู้ให้เช่าซื้อไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าขาดราคา ค่าติดตาม และยึดรถที่เช่าซื้อ³⁵

1.4) การกำหนดค่าเสียหาย ต้องพิจารณาว่าค่าเสียหายทั้งหมดไม่ว่าค่าใช้ราคาแทน ค่าขาดราคา หรือค่าขาดประโยชน์ นับแต่วันผิดนัดถึงวันฟ้องและค่าขาดประโยชน์นับถัดจากวันฟ้อง รวมทั้งค่าเสียหายอื่นที่ศาลกำหนดให้ (ถ้ามี) เมื่อรวมกับเงินที่ผู้เช่าซื้อผ่อนชำระมาแล้ว (ไม่รวมภาษีมูลค่าเพิ่ม) รวมกับเงินที่ผู้ให้เช่าซื้อขายรถที่เช่าซื้อได้ (ไม่รวมภาษีมูลค่าเพิ่ม) ต้องไม่ต่ำกว่าเงินลงทุนและต้องไม่สูงเกินกว่าค่าเช่าซื้อ (ไม่รวมภาษีมูลค่าเพิ่ม)³⁶

1.5) ภาษีมูลค่าเพิ่ม เมื่อสัญญาเช่าซื้อเลิกกันผู้ให้เช่าซื้อไม่มีสิทธิเรียกให้ผู้เช่าซื้อชำระค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระได้ คงเรียกได้แต่ค่าใช้ทรัพย์สินซึ่งไม่ก่อให้เกิดความรับผิดในส่วนภาษีมูลค่าเพิ่ม ดังนั้น ศาลไม่ควรกำหนดภาษีมูลค่าเพิ่มให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อ³⁷

1.6) กรณีสัญญาเช่าซื้อที่ทำตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 ผู้ให้เช่าซื้อไม่มีสิทธิเรียกค่าใช้จ่ายในการติดตามรถจากผู้เช่าซื้อ ทั้งนี้ เป็นไปตามข้อ 3 ของประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่ารถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2561 และตั้งแต่วันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2566 ผู้ให้เช่า

³² ทวีศักดิ์ รักดีโต. (2562). ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดความรับผิดของผู้เช่าซื้อและผู้ค้ำประกันในคดีผู้บริโภค: ศึกษาเฉพาะกรณีศาลอุทธรณ์ภาค 5 เอกสารวิชาการรายบุคคล หลักสูตร “ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล” รุ่นที่18 วิทยาลัยข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักศาลยุติธรรม. น.43

³³ เรื่องเดียวกัน. น.43

³⁴ เรื่องเดียวกัน. น.43

³⁵ เรื่องเดียวกัน. น.43

³⁶ เรื่องเดียวกัน. น.43

³⁷ เรื่องเดียวกัน. น.43

ซื้อไม่มีสิทธิเรียกค่าใช้จ่ายในการติดตามรถจากผู้เช่าซื้อตามข้อ 4 ของประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2565³⁸

1.7) กำหนดค่าขาดราคาควรที่จะคำนวณตามสูตรและไม่ควรกำหนดค่าขาดราคาตามที่ผู้ให้เช่าซื้อฟ้องขอให้บังคับมาในท้ายคำฟ้อง เพราะค่าขาดราคาดังกล่าวจะรวมภาษีมูลค่าเพิ่มไว้ด้วย³⁹

1.8) การกำหนดค่าขาดประโยชน์ควรที่จะคำนวณตามสูตร ทั้งนี้ ค่าขาดประโยชน์ภายหลังฟ้องควรกำหนดให้มีระยะเวลาจำกัดเพื่อมิให้ผู้ให้เช่าซื้อได้รับประโยชน์สูงเกินกว่าค่าเช่าซื้อมากนัก⁴⁰

1.9) ดอกเบี้ยของราคาใช้แทน ศาลไม่ควรกำหนดให้ เพราะเป็นค่าเสียหายที่ไม่แน่นอน⁴¹

1.10) กรณีของผู้ค้าประกัน หากสัญญาค้ำประกันทำขึ้นก่อนวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558 ข้อตกลงในเรื่องความรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมยังคงมีผลใช้บังคับได้ แต่สำหรับสัญญาค้ำประกันที่ทำหลังวันดังกล่าวหากมีข้อตกลงให้รับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมข้อตกลงนั้นตกเป็นโมฆะโดยผู้ค้าประกันคงรับผิดชอบลำดับหากผู้เช่าซื้อไม่ชำระหนี้เท่านั้น หากผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระหนี้ก่อนวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558 ผู้ให้เช่าซื้อต้องมีหนังสือบอกกล่าวการผิดนัดของผู้เช่าซื้อให้ผู้ค้าประกันทราบก็สามารถฟ้องบังคับให้ผู้ค้าประกันร่วมรับผิดชอบกับผู้เช่าซื้อได้ แต่ถ้าผิดนัดหลังวันดังกล่าวผู้ให้เช่าซื้อต้องมีหนังสือบอกกล่าวการผิดนัดไปยังผู้ค้าประกันภายใน 60 วัน นับแต่วันที่ผู้เช่าซื้อผิดนัด ซึ่งการมีหนังสือไปยังผู้ค้าประกัน แนวคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 5 จะพิจารณาจากวันที่มีการส่งหนังสือบอกกล่าว ณ ที่ทำการไปรษณีย์ หากผู้ให้เช่าซื้อไม่มีหนังสือบอกกล่าวเกิน 60 วัน นับแต่วันที่ผู้เช่าซื้อผิดนัด ผู้ค้าประกันไม่ต้องรับผิดชอบในค่าขาดประโยชน์เกินกว่า 60 วัน และไม่ต้องรับผิดชอบในค่าติดตามรถ ตลอดจนไม่ต้องรับผิดชอบดอกเบี้ยของค่าขาดประโยชน์ภายใน 60 วัน นับแต่วันที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อ⁴²

สำหรับความรับผิดชอบของผู้เช่าซื้อและผู้ค้าประกัน ในกรณีทำสัญญากับผู้ประกอบการธุรกิจ ต้องเป็นไปตามพระราชกฤษฎีกากำหนดให้การประกอบธุรกิจการให้เช่าซื้อและการให้เช่าแบบลีสซิงรถยนต์และรถจักรยานยนต์อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 พ.ศ. 2568 ซึ่งให้อำนาจธนาคารแห่งประเทศไทยออกข้อกำหนดใช้บังคับแก่ผู้ประกอบการธุรกิจให้เช่าซื้อหรือประกอบธุรกิจการให้เช่าแบบลีสซิงรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ถือปฏิบัติในเรื่อง ดอกเบี้ยที่อาจเรียกได้ ค่าบริการที่อาจเรียกได้ เงินมัดจำที่อาจเรียกได้ หลักประกันเป็นทรัพย์สินที่อาจเรียกได้ ผลประโยชน์ที่อาจเรียกได้จากการทำธุรกรรม เบี้ยปรับที่อาจเรียกได้ ตามมาตรา 10 ซึ่งต้องติดตามต่อไปว่าธนาคารแห่งประเทศไทยจะกำหนดให้ผู้ประกอบการธุรกิจถือปฏิบัติในเรื่องดังกล่าวเพียงใดที่เหมาะสมกับสถานะเศรษฐกิจในปัจจุบัน

³⁸ เรื่องเดียวกัน. น.43

³⁹ เรื่องเดียวกัน. น.43

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน. น.43

⁴¹ เรื่องเดียวกัน. น.44

⁴² เรื่องเดียวกัน. น.44

บรรณานุกรม

หนังสือ

- กุศล บุญเย็น. (2533). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย เช่าทรัพย์ เช่าซื้อ (พิมพ์ครั้งที่ 8 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เข็มชัย ชูติวงศ์. (2557). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: บริษัทกรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด.
- จรัญ ภัคตินากุล. (2565). กฎหมายลักษณะพยาน (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: บริษัทกรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด.
- ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์. (2543). กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ชาญณรงค์ ปรานีจิตต์. (2552). คำอธิบายพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.
- นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ์. (2563). กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค (พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ตุลญา โรจน์ทั้งคำ แก้วสุภาสวัสดิ์. (2562). หลักกฎหมาย ซื้อขาย ขายฝาก แลกเปลี่ยน ให้ เช่าทรัพย์ เช่าซื้อ (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ธานี เกศวพิทักษ์. (2551). กฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ: บริษัท ยูเนี่ยน อุลตราไวโอเล็ต จำกัด.
- ธานี สิงหนาท. (2565). คำอธิบายพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ: บริษัทกรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด.
- ธีรวัฒน์ จันทรสมบูรณ์. (2557). คำอธิบายพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- ประพนธ์ ศาตะมาน. (2515). คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการเช่าทรัพย์-เช่าซื้อ. กรุงเทพฯ: แสงทองการพิมพ์.
- ประดิษฐ์ เอกมณี. (2536). คำบรรยายกฎหมายแพ่งลักษณะเช่าทรัพย์-เช่าซื้อ. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- พงษ์รัตน์ เครือกลิ่น. (2544). เช่าทรัพย์-เช่าซื้อ ยืม-ฝากทรัพย์ (พิมพ์ครั้งที่ 7 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- พิสิฐ ธรรมกุล. (2563). เจาะหลักคดีผู้บริโภคในคดีแพ่ง หลักเกณฑ์การฟ้อง การดำเนินคดี และการยื่นฎีกา (The principle of consumer protection Civil prosecution Proceedings and Deka appeal) (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: กิจเกษมการพิมพ์.
- ไพโรจน์ วายุภาพ. (2563). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: กรุงสยามพับลิชชิ่ง.

ไพฑูริย์ เอกจริยากร. (2561). คำอธิบายเช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

วรรณชัย บุญบำรุง, ธนกร วรปรัชญากุล, และสิริพันธ์ พลรบ. (2548). หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

มานะ พิทยาภรณ์. (2531). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่าซื้อ จ้างแรงงาน จ้างทำของ รับขน. ม.ป.ท.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชานิติศาสตร์. (2560). เอกสารการสอนชุดวิชา การคุ้มครองผู้บริโภคและกฎหมายเกี่ยวกับการแข่งขันทางการค้า Consumer Protection Law & Competition Law 41456 หน่วยที่ 8-15. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

ศันท์ภรณ์ (จำปี) โสทธิพันธ์. (2561). คำอธิบายกฎหมายเช่าทรัพย์สิน-เช่าซื้อ (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ศิริศักดิ์ จีงถาวรณ. (2566). หนังสือคำอธิบายกฎหมายลักษณะเช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ แก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 1. ชลบุรี: บางแสนการพิมพ์

ศิริศักดิ์ จีงถาวรณ. (2567). หนังสือคำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค. ชลบุรี: บางแสนการพิมพ์

สุธีร์ ศุภนิตย์, วิจิตรา วิเชียรชม และ ไพฑูริย์ เอกจริยากร. (2549). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรืองมาตราว่าด้วย เช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ จ้างแรงงาน จ้างทำของ รับขน ยืม ฝากทรัพย์สิน บรรพ 3 มาตรา 537-679. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

สุพิศ ปรานีตพลกรัง. (2558). วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: นิติธรรม.

สุขุม ศุภนิตย์. (2557). คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำเรียง เมฆเกรียงไกร. (2560). คำอธิบายกฎหมายเช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ ลีสซิ่ง (พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: นิติธรรม.

สำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. (2552). รวมคำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ ในคดีผู้บริโภคปี 2552 และรวมคำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ในคดีผู้บริโภคปี 2553. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.

อภิรัฐ บุญทอง. (2566). กฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

เอื้อน ขุนแก้ว. (2566). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร.

อานันท์ คล้ายสังข์. (2533). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ (พิมพ์ครั้งที่ 8 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

งานวิจัย

- นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ์. (2564). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ การคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคตามสัญญาผู้บริโภค (Consumer Contracts): กรณีศึกษาปัญหา “คดีผู้บริโภคเทียม” เสนอ คณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยุวดี มัญญาการกุล. (2566). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคศึกษากรณี การเลิกสัญญาของผู้ประกอบธุรกิจ (Legal measures to protect consumers Study the case of terminating contracts of business operators) ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากวิทยาลัยกฎหมาย และการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566.
- อนันต์ จันทโรภากร. (2554). ปัญหาข้อขัดข้องการบังคับใช้กฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค. (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา.

บทความ

- จรัญ ภัคศิธนากุล. (2551). พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มิติใหม่ของระบบงานยุติธรรม สำหรับผู้บริโภค. คณะกรรมการเนติบัณฑิตสมัยที่ 60 สานกอบบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา, วารสารพี 51. ม.ป.ท.
- จักรวาล ทนกล้า. (2563). สรุปคดีเช่าซื้อและข้อสังเกตเพื่อใช้ในการปฏิบัติงานตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกา. ดุลพาห, ปีที่ 67 เล่ม 3 กันยายน-ธันวาคม 2563. 94-98.
- จักรพงษ์ เล็กสกุลไชย. (2552). ลักษณะพิเศษของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551. หนังสือรวมบทความวันรพี พ.ศ. 2552. ม.ป.ท.
- ช.ชยินทร์ เพ็ชฌุฬพิชัย. (2553). พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กับการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค. Huachiew Chalermprakiet Law Journal, 1, 146–154. Retrieved from <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/lawhcu/article/view/157665>
- นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ์. (2551). พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551: กฎหมาย “วิธีสืบัญญัติ” ที่บัญญัติ “เกินกรอบ” ของหลักกฎหมาย “สารบัญญัติ”. วารสารกฎหมายใหม่ (Law Digest), ปีที่ 6 ฉบับที่ 99, กันยายน 2551, 44-61.
- นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ์. (2553). พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551: ผลการใช้บังคับที่ “สวนทาง” กับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติ (?). วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 39 ฉบับที่ 4, ธันวาคม 2553, 741-768.
- นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ์. (2557). การคุ้มครองผู้บริโภคกับปัญหาเฉพาะของระบบการคุ้มครองของประเทศไทย. วารสารพี 2557, 83-117.

- นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ์. (2563). การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค : ก้าวอย่างสำคัญของการพัฒนาเพื่อการคุ้มครองที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, ปีที่ 49 ฉบับที่ 2, 157-189.
- นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ์. (2564). การคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคตามสัญญาผู้บริโภค: กรณีศึกษาปัญหา “คดีผู้บริโภคเทียม”. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 4, 467-503.
- ธรรมรัตน์ รัตนพันธ์. (2552). สัญญาเช่าซื้อ กับสิทธิซื้อ ข้อแตกต่างและประโยชน์ที่นักลงทุนควรรู้. *วารสารส่งเสริมการลงทุน*, ปีที่ 20 เล่มที่ 9 (กันยายน 2552), 59-66.
- ธัญพร พงศ์กระพันธ์. (2560). บทบาทของเจ้าพนักงานคดีในกระบวนการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551. *วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน*, 21(1), 80-118. Retrieved from <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/ombudsman/article/view/166917>
- ธัญพร พงศ์กระพันธ์, สุนิสา ช่อแก้ว. (2561). การนำพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ไปปฏิบัติและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ, 8(1), 177-190. Retrieved from <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jopag/article/view/123286>
- บ่อมฤดี กุมพันธ์ และนพดล ธีระวงศ์ภิญโญ. (2564). ความรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องในสัญญาซื้อขายและสัญญาเช่าซื้อ Liabilities for Defects in Sales Agreements and Hire-Purchase Agreements, *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564), 145-153. Retrieved from <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/RDIBRU/article/view/252113/169827>
- พัฒน์พันธ์ เขตต์กัน. (2558). “สภาพและปัญหาการเช่าซื้อเพื่อการพัฒนาและปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะเช่าซื้อ”. *Rajabhat J. Sci. Humanity. Soc. Sci*, ปีที่ 16, ฉบับที่ 1, 106-117.
- วรวิทย์ ฤทธิพิศ. (2552). ข้อพิจารณาเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค. *ดุสิตพาห*, 56(2), 91-108.
- วีรวัฒน์ จันทโชติ. (2562). กลไกการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2541, *วารสารสังคมวิจัยและพัฒนา*, ปีที่ 1 ฉบับที่ 4, 26-50.
- ศุภชัย ประไพพ. (2560). การพัฒนาระบบการบริหารจัดการคดีผู้บริโภค, *วารสารคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ*, 10-19.
- สมภูมิ หล้ารัมย์. (2560). บทบาทศาลยุติธรรมกับการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค, *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม-มิถุนายน, 97-115.
- สุพจน์ หนูเกลี้ยง. (2553). ข้อบกพร่องอันเกิดจากการดำเนินคดีผู้บริโภคโดยผู้ประกอบการธุรกิจ. *ดุสิตพาห*, 57(1), 31-52.

สุขุม ศุภนิติย์. (2558). 35 ปี กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค: เราจะไปทางไหนดี. *วารสารนิติศาสตร์*, ปีที่ 44 ฉบับที่ 1, มีนาคม, 102-112.

อรรธม ไร่บุญ, มุกกระจำ จรณี, ประลอง ศิริกุล และรัชนี้ แดงอ่อน. (2560). ปัญหาเขตอำนาจศาลในคดีผู้บริโภค (2560). *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และ ศิลปะ*, 10 (3), 2342-2354. Retrieved from <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/110292/95936>

อรรธม ไร่บุญ, พิมพ์กมล กองโกล, มุกกระจำ จรณี และธนพัฒน์ เล็กเกียรติขจร. (2563). เขตอำนาจศาลในคดีผู้บริโภคที่มีองค์ประกอบเกี่ยวข้องกับต่างประเทศในระบบกฎหมายไทย. *วารสารนิติศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 4(2), 85-114. Retrieved from <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/llsj/article/view/238033>

อนันต์ จันทโรภากร. (2556). ปัญหาข้อขัดข้องในการบังคับใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค. *วารสารนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 42 (3), 433-470.

Masahiko Takizawa. (2009). CONSUMER PROTECTION IN JAPANESE CONTRACT LAW. *Hitotsubashi Journal of Law and Politics*, 37 (2009), pp.31-39

วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์

กมลพร กันธะวงศ์. (2567). *กฎหมายเข้าสู่อรรถย่นด้วยกฎหมายสำเร็จรูปภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโควิด 2019*. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต (นิติศาสตร์), คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

กณดิกา แก้วบุตร. (2560). *ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภค: ศึกษากรณีที่ดินอาคารเป็นโจทก์*. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต (นิติศาสตร์), คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

โกศล อัสวเดชากร. (2552). *ผลกระทบจากพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ต่อผู้ประกอบการธุรกิจประเภทสินค้า*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชนิภรณ์ ประทีปถิ่นทอง. (2563). *วิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภคที่มีทุนทรัพย์เล็กน้อย*. การค้นคว้าอิสระ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขากฎหมายธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชัชชัย วงศ์พยัคฆ์. (2554). *วิเคราะห์พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กรณีศึกษา: ความหมายของคดีผู้บริโภค*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขากฎหมายเอกชน, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชัยวัฒน์ เจาะปก. (2564). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสัญญาเช่าซื้อเครื่องจักรกล *Legal Problems Relating to Agreement for Hire-Purchase of Machinery*. นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
2564, 317-332. Retrieved from [https://so05.tci-](https://so05.tci-thaijo.org/index.php/pacific/article/download/260844/175532/979250)

[thaijo.org/index.php/pacific/article/download/260844/175532/979250](https://so05.tci-thaijo.org/index.php/pacific/article/download/260844/175532/979250)

ธัญพร พงศ์กระพันธุ์. (2559). ประสิทธิผลการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551
วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาบริหารรัฐกิจ, คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ตรีรัตน์ วงษาเกษ. (2554). ปัญหาการใช้ดุลพินิจของศาลไทยในการพิจารณาและพิพากษาคดีเช่าซื้อ: กรณีศึกษา
แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่มีผลต่อการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรนิติศาสตร
มหาบัณฑิต, สาขานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

พัสกร จรรยากุล. (2560). การระงับข้อพิพาททางเลือกในคดีผู้บริโภคโดยวิธีการไกลเกลี่ยในระบบออนไลน์.
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ฤชดา สุภาคำ. (2555). ปัญหากฎหมายในการดำเนินคดีผู้บริโภค. สารนิพนธ์ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต,
กลุ่มวิชากฎหมายธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ไพพัญญ์ หนูแท้. (2553). บทบาทของศาลตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551: ปัญหาและ
อุปสรรค. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

รัชฎาพร รุจิโกไศย. (2556). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการไกลเกลี่ยข้อพิพาทในคดีผู้บริโภค. วิทยานิพนธ์ นิติศาส
ตรมหาบัณฑิต (นิติศาสตร์), คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ศุภชัย ประไพพ. (2560). การพัฒนาระบบการบริหารจัดการคดีผู้บริโภค. ดุษฎีนิพนธ์ หลักสูตรปรัชญาดุษฎี
บัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารกระบวนการยุติธรรม ปีการศึกษา 2560, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สายฝน ศรีทอง. (2560). ปัญหากฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคด้านคดี: ศึกษาเฉพาะค่านิยมผู้บริโภค คดีผู้บริโภค
และการฟ้องคดีผู้บริโภค. การศึกษาค้นคว้าอิสระ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต, วิชาเอกกฎหมาย
ธุรกิจ, สาขาวิชานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สินีนาง หมดมณี. (2559). ปัญหาทางกฎหมายในกระบวนการยึดรถยนต์ที่เช่าซื้อ. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรนิติ
ศาสตรมหาบัณฑิต (นิติศาสตร์), คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

สุพจน์ หนูเกลี้ยง. (2552). ข้อบกพร่องอันเกิดจากการดำเนินคดีผู้บริโภคโดยผู้ประกอบการธุรกิจ. วิทยานิพนธ์ นิติศา
สตรมหาบัณฑิต (กฎหมายธุรกิจ), คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ.

อวยชัย ลาภยีนง. (2557). มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในการ
ตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานในคดีผู้บริโภค. สารนิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต (นิติศาสตร์),
คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อาการ ประยงค์แย้ม. (2564). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับฟ้องชำในคดีผู้บริโภค: ศึกษากรณีค่าชดเชยจากการขายทอดตลาดรถยนต์. สารนิพนธ์ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต, กลุ่มวิชากฎหมายธุรกิจ (นิติศาสตร์), คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

อาบิติน ชันธสนธิ์. (2564). แนวทางการพัฒนาการคุ้มครองผู้บริโภคในยุคดิจิทัล. การศึกษาค้นคว้าอิสระ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต, วิชาเอกกฎหมายธุรกิจ, สาขาวิชานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เอกสารอื่นๆ

นันทน์ภัส ศิริชวลวงศ์, ชลรัตน์ มหะลักกุล และอภิชาติ เทพหนู. (2559). ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาคำดำเนินคดีผู้บริโภค ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551. การประชุมมหาดใหญ่/วิชาการระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 7, 23 มิถุนายน 2559. มหาวิทยาลัยมหาดใหญ่. ม.ป.ท.

ทวีศักดิ์ ภักดีโต. (2562). ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดความรับผิดของผู้เช่าซื้อและผู้ค้าประกันในคดีผู้บริโภค: ศึกษาเฉพาะกรณีศาลอุทธรณ์ภาค 5. เอกสารวิชาการรายบุคคล หลักสูตร “ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล” รุ่นที่ 18, วิทยาลัยข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม, สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม, สำนักศาลยุติธรรม.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2568). ข่าวธปท., Press Release ฉบับที่ 20/2568 เรื่องการกำกับดูแลธุรกิจการให้เช่าซื้อและการให้เช่าแบบลีสซิงรถยนต์และรถจักรยานยนต์ ลงวันที่ 6 มิถุนายน 2568.

ธนัส สุวัฒน์มหาตม์. (2567). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งที่ศาลตั้งให้จำเลยในชั้นพิจารณาคดี. ม.ป.ท.

นิตยา แยมศรี. (2565). ปัญหาประสิทธิภาพความเข้มแข็ง : ศึกษากรณีศาลอาญา. ม.ป.ท.

ปกรณ ยี่วรการ. (2567). การคุ้มครองผู้บริโภคในสัญญาเช่าซื้อจากการได้รถคืนของผู้ให้เช่าซื้อ. ม.ป.ท.

ประสาทร เสริมศรี. (2558). ปัญหาการดำเนินคดีผู้บริโภคของศาลจังหวัดเชียงใหม่. ผลงานส่วนบุคคล หลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 14, สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม, สำนักงานศาลยุติธรรม.

พรชัย สุนทรพันธุ์. (ม.ป.ป.). “การบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อของผู้ให้เช่าซื้อ: กรณีเช่าซื้อรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์”.

ม.ป.ท. http://council.kbu.ac.th/file_download/Article/fileArticle1.pdf

แผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา. (2567). แนวคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับคดีผู้บริโภค เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “แนวคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับคดีผู้บริโภค” ตามโครงการกำหนดแนวคำพิพากษาศาลฎีกา วันที่ 30-31 มกราคม 2567 ณ โรงแรมสวิสโฮเทล กรุงเทพฯ. สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรพืชพันธุ์.

ศูนย์วิทยบริการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. (ม.ป.ป.). รวมกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค. ไม่ระบุ: ไม่ระบุ.

ส่วนระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงานและงบประมาณ ศาลยุติธรรม. (2561). รายงานสถิติคดีศาลยุติธรรมทั่ว
ราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2561. ม.ป.ท.

ส่วนระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงานและงบประมาณ ศาลยุติธรรม. (2560). รายงานสถิติคดีศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2560. ม.ป.ท.

ส่วนระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงานและงบประมาณ ศาลยุติธรรม. (2559). รายงานสถิติคดีศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2559. ม.ป.ท.

สุนิศา ตันติพุทธ. (2567). ปัญหาข้อขัดข้องในการพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ในศาลจังหวัดพิจิตร. ม.ป.ท.

สุพจน์ หนูเกลี้ยง. (2562). ปัญหากฎหมายในการดำเนินคดีผู้บริโภค: ศึกษากรณีผู้ประกอบการธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภค. เอกสารวิชาการรายบุคคล หลักสูตร “ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล” รุ่นที่ 18, วิทยาลัยข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม, สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม, สำนักงานศาลยุติธรรม.

สำนักงานศาลยุติธรรม. (2557). คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ ส่วนวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค เล่มที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลยุติธรรม.

สำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. (2566). รวมข้อกฎหมายเกี่ยวกับการพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์. ม.ป.ท.

วงศ์พัทธ์ วัชรนจันงค์. (2567). ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับคดีเช่าซื้อ: ศึกษาคดีเช่าซื้อในศาลอุทธรณ์ภาค 1. ม.ป.ท.

เวสารัช ปราโมช ณ อยุธยา. (2567). พยานผู้เชี่ยวชาญในคดีทางการแพทย์: บทบาทและความสำคัญ. ม.ป.ท.

อุทิศ สุภาพ. (2566). การพัฒนาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความขอแรงที่ศาลตั้งให้จำเลยในคดีอาญา. ม.ป.ท.

Office of the Judiciary, Court of Justice. (2021). 2021 Annual Statistics Report (B.E. 2564). ม.ป.ท.

Office of the Judiciary, Court of Justice. (2020). Annual Judicial Statistics, Thailand 2020 (B.E. 2563). ม.ป.ท.

Office of the Judiciary, Court of Justice. (2019). Annual Judicial Statistics, Thailand 2019 (B.E. 2562). ม.ป.ท.

Office of the Judiciary, Court of Justice. (2018). Annual Judicial Statistics, Thailand 2018 (B.E. 2561). ม.ป.ท.

Office of the Judiciary, Court of Justice. (2017). Annual Judicial Statistics, Thailand 2017 (B.E. 2560). ม.ป.ท.

Office of the Judiciary, Court of Justice. (2016). Annual Judicial Statistics, Thailand 2016 (B.E. 2559). ม.ป.ท.

เว็บไซต์

ศาลยุติธรรม. (2565). ดีเคย์! เปิดบริการแล้ว“แผนกคดีซื้อขายออนไลน์ในศาลแพ่ง”มุ่งคุ้มครองผู้บริโภค จากพิษ
ซื้อขายออนไลน์ สินค้าไม่ตรงปก โฆษกศาลยุติธรรม ย้ำฟ้องออนไลน์ได้ 24 ชม. ไม่จำกัดวงเงินมากนัก เน้น
เก็บหลักฐานสั่งชื้อจ่ายเงินส่งศาล พร้อมติดตามความคืบหน้าคดีได้ใน 12 ชม.กรุงไทยร่วมพัฒนา
ช่องทางยื่นฟ้องผ่าน e-Filing ตามสโลแกน “ความยุติธรรมที่เข้าถึงง่าย”, 1 กุมภาพันธ์ 2565
[ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://www.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/iid/278977>
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มิถุนายน 2568).

ศาลยุติธรรม. (2568). โครงสร้างศาลยุติธรรม.[ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:

<https://www.coj.go.th/th/content/page/index/id/13> (วันที่ค้นข้อมูล 15 มิถุนายน 2568)

สำนักข่าวอินโฟเควสท์. (2567). HotIssue: หนังสือพิมพ์ไม่หยุด!! “เครดิตบูโร” ชี้จุดบอด เกาะไม่ออก-มัดปมเพิ่ม.
Editor’s Picks, ข่าวเศรษฐกิจ, คลิปวิดีโอ July 24, 2024 18.03 [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:
<https://www.infoquest.co.th/2024/416197>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มิถุนายน 2568).

สำนักส่งเสริมงานตุลาการ, ศาลยุติธรรม. (2565). สรุปรายชื่อสถิติห้องสืบพยานออนไลน์ (CIOS), 31 มีนาคม 2565
[ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:<https://oja.coj.go.th/th/content/page/index/id/285564> (วันที่ค้น
ข้อมูล: 15 มิถุนายน 2568).

Champ Law Firm. (2565). คดีความ: ขั้นตอนและวิธีฟ้องศาลออนไลน์ “ด้วยตัวเอง”, 14 กรกฎาคม 2565
[ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://champ-lawfirm.com/online-court-case/> (วันที่ค้นข้อมูล: 15
มิถุนายน 2568).

iTAX. (2563). ยื่นคำฟ้องออนไลน์ คดีผู้บริโภค ผ่านระบบ e-Filing ศาลยุติธรรมฟรี, 9 มิถุนายน 2563 [ออนไลน์],
เข้าถึงได้จาก:[https://www.itax.in.th/media/e-filing-
%E0%B8%A2%E0%B8%B7%E0%B9%88%E0%B8%99%E0%B8%84%E0%B8%B3%E0%B8%9F%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%99%E0%B9%84%E0%B8%A5%E0%B8%99%E0%B9%8C/](https://www.itax.in.th/media/e-filing-%E0%B8%A2%E0%B8%B7%E0%B9%88%E0%B8%99%E0%B8%84%E0%B8%B3%E0%B8%9F%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%99%E0%B9%84%E0%B8%A5%E0%B8%99%E0%B9%8C/) (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มิถุนายน 2568).

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา
พ.ศ. 2543

ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา
พ.ศ. 2555

ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา
(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558

ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา
พ.ศ. 2561

ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา
พ.ศ. 2565

ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา
(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2566

ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544

ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา (ฉบับที่ 2)
พ.ศ. 2558

พระราชกฤษฎีกากำหนดให้การประกอบธุรกิจการให้เช่าซื้อและการให้เช่าแบบลีสซิงรถยนต์และรถจักรยานยนต์
อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 พ.ศ. 2568

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดี
ผู้บริโภค พ.ศ. 2551

ระเบียบคณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมว่าด้วยการแต่งตั้งเจ้าพนักงานคดี พ.ศ. 2551

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ประวัติย่อของผู้เขียน

นายศิริศักดิ์ จิงถาวรณ

การศึกษา

พ.ศ. 2565-2566	ประกาศนียบัตรกฎหมายปกครอง
พ.ศ. 2546-2549	นิติศาสตรมหาบัณฑิต (น.ม.) สาขากฎหมายเอกชนและธุรกิจ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2545-2546	เนติบัณฑิตไทย สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
พ.ศ. 2545-2546	หลักสูตรวิชาว่าความของสำนักฝึกอบรมวิชาว่าความ แห่งสหภาพนายความ สหภาพนายความ
พ.ศ. 2542-2545	ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) บริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
พ.ศ. 2541-2544	นิติศาสตรบัณฑิต (น.บ.) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การทำงาน

พ.ศ. 2557-ปัจจุบัน	อาจารย์ประจำ ภาควิชานิติศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
พ.ศ. 2552-2557	อาจารย์ประจำบางส่วนเวลา ภาควิชานิติศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
พ.ศ. 2550-2551	ผู้ช่วยวิจัย คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2549-2550	ผู้ช่วยสอน คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2548-2549	ผู้ช่วยวิจัย
พ.ศ. 2547-2548	ทนายความ บริษัท เอนก แอดไวเคต จำกัด

งานวิจัย/ผลงานทางวิชาการ

พ.ศ. 2548-2550	วิทยานิพนธ์หัวข้อ หลักเกณฑ์ "ผู้มีอำนาจเหนือตลาด"

- ตามพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542
ศึกษากรณีสินค้าเหล็ก
- พ.ศ. 2550-2551 ผู้ช่วยวิจัยด้านกฎหมาย โครงการผลักดันการพัฒนา
อุตสาหกรรมต่อเนื่องและซ่อมเรือแบบครบวงจร
สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม
- พ.ศ. 2551-2552 ผู้ช่วยวิจัยด้านกฎหมาย โครงการศึกษาเปรียบเทียบ
ระบบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องร้องเรียนตาม
กฎหมายการแข่งขันทางการค้า
กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ 2552
- พ.ศ. 2558-2559 รายงานวิจัยเรื่อง “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการถือครอง
ที่ดินในพื้นที่ตำบลวังสมบูรณ์ อำเภอวังสมบูรณ์
จังหวัดสระแก้ว”
- พ.ศ. 2561-2562 เอกสารประกอบการสอนวิชา 67835259 กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง 1 (Law of
Civil Procedure I)
- พ.ศ. 2562 HANDBOOK ภาพขั้นตอนวิพากษ์ ศึกษากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งด้วยภาพ
- พ.ศ. 2563 ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการถือครองที่ดินในพื้นที่ตำบลวังสมบูรณ์ อำเภอวังสมบูรณ์
จังหวัดสระแก้ว Legal Problems for Pedal Possession on Public Land Study
on Wangsomboon Sub-district, Wangsomboon District, Sa Kaew Province
- พ.ศ. 2566 HANDBOOK ภาพขั้นตอนวิพากษ์ 2: ภาคบังคับคดี ศึกษากฎหมายวิธีพิจารณาความ
แพ่งด้วยภาพ
- พ.ศ. 2566 หนังสือคำอธิบายกฎหมายลักษณะเช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ (Law of Hire of Property,
Hire Purchase) (แก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 1)
- พ.ศ. 2567 หนังสือคำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค

ภาคผนวก

ศูนย์บรรณสารและการเรียนรู้ สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยพะเยา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณา

และการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภคร

พ.ศ. ๒๕๕๑^๑

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔ มาตรา ๖ มาตรา ๑๖ มาตรา ๒๕ มาตรา ๔๘

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

มาตรา ๔๙ มาตรา ๕๓ และมาตรา ๖๓ แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑
ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาออกข้อกำหนดไว้ ดังต่อไปนี้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๑ ข้อกำหนดนี้เรียกว่า “ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนิน

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

กระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑”

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๒ ข้อกำหนดนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค

พ.ศ. ๒๕๕๑ มีผลใช้บังคับเป็นต้นไป

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๓ ในข้อกำหนดนี้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

“ศาลอุทธรณ์” หมายความว่า ศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาค

แผนกคดีผู้บริโภค แล้วแต่กรณี

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๔ ให้สำนักงานศาลยุติธรรมออกประกาศกำหนดแบบพิมพ์ที่จำเป็นแก่การ

ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีผู้บริโภค

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๕ ให้ประธานศาลฎีการักษาการตามข้อกำหนดนี้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

หมวด ๑

การฟ้องคดี

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๖ ในกรณีที่โจทก์ยื่นคำฟ้องเป็นหนังสือ หากคำฟ้องนั้นไม่ถูกต้องหรือขาด

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สาระสำคัญในเรื่องใด เจ้าพนักงานคดีอาจให้คำแนะนำแก่โจทก์เพื่อจัดทำคำฟ้องให้ถูกต้องครบถ้วน

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ในกรณีที่โจทก์ประสงค์จะฟ้องด้วยวาจา ให้เจ้าพนักงานคดีดำเนินการเพื่อให้มีการ

จดบันทึกรายละเอียดแห่งคำฟ้องลงในแบบพิมพ์คำฟ้องแล้วให้โจทก์ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดี ให้โจทก์เสนอพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องเท่าที่จะทำ

ได้มาพร้อมกับคำฟ้อง

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

^๑ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๕/ตอนที่ ๙๕ ก/หน้า ๒๖/๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๑

ข้อ ๗ การให้คำแนะนำและการให้ความช่วยเหลือตามข้อ ๖ ให้เจ้าพนักงานคดีพิจารณาช่วยเหลือตามสมควรแก่กรณี และให้รวมถึงการตรวจสอบสถานะการเป็นนิติบุคคลหรือภูมิฐานะของกลุ่มความเพื่อประโยชน์ในการจัดทำคำฟ้อง แต่ทั้งนี้ต้องไม่มีลักษณะเป็นการกำหนดรูปคดีทำนองเดียวกับการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความ

ข้อ ๘ ในคำฟ้อง นอกจากภูมิฐานะของกลุ่มความแล้ว ให้ระบุสถานที่ที่สามารถติดต่อได้โดยสะดวก และหมายเลขโทรศัพท์ของกลุ่มความเท่าที่ทราบไว้ด้วย

หมวด ๒

การนัดพิจารณา

ข้อ ๙ ให้ศาลกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็ว แต่ต้องไม่เกินสามสัปดาห์นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งรับคำฟ้อง

ข้อ ๑๐ การส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลย ศาลอาจมีคำสั่งให้ส่งโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับหรือโดยทางเจ้าพนักงานศาลก็ได้ ในกรณีที่ส่งโดยทางเจ้าพนักงานศาล ศาลจะมีคำสั่งให้ปิดหมายเรียกและสำเนาคำฟ้อง ทั้งนี้ ศาลอาจยื่นหรือขยายระยะเวลาให้มีผลใช้ได้ก่อนหรือหลังครบกำหนดสิบห้าวันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๗๙ ด้วยก็ได้

ในกรณีที่ส่งไม่ได้และต้องมีการส่งใหม่ ศาลอาจมีคำสั่งให้เลื่อนวันนัดพิจารณาออกไปได้แต่ต้องไม่เกินสามสัปดาห์นับแต่วันที่มิคำสั่งดังกล่าว

ข้อ ๑๑ การส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องนั้น ให้ส่งคำแนะนำเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติและผลแห่งการที่ไม่มาศาลในวันนัดพิจารณาให้จำเลยทราบด้วย ตามแบบที่สำนักงานศาลยุติธรรมกำหนด

ข้อ ๑๒ การส่งคำคู่ความหรือเอกสารอย่างอื่นที่มีใช้หมายเรียกและสำเนาคำฟ้องหรือการแจ้งวันนัด คำสั่งศาล หรือข้อความอย่างอื่นไปยังคู่ความหรือบุคคลอื่นใด ให้ดำเนินการโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ เว้นแต่กรณีจำเป็นเร่งด่วนและเป็นการแจ้งไปเพื่อทราบ จะแจ้งข้อความทางโทรศัพท์ก็ได้โดยเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการต้องบันทึกเรื่องที่แจ้งได้แจ้ง วันเวลาที่ดำเนินการรวมทั้งชื่อผู้รับไว้ให้ปรากฏในรายงานเจ้าหน้าที่

การส่งหรือแจ้งโดยทางโทรสาร จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างอื่น หากศาลใดมีความพร้อมก็ให้ดำเนินการได้ ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามประกาศสำนักงานศาลยุติธรรมว่าด้วยเรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการส่งคำคู่ความหรือเอกสารทางไปรษณีย์โทรสาร หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

การดำเนินคดีในวันนัดพิจารณา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๑๓ ในกรณีที่คู่ความฝ่ายใดไม่มาศาลในวันนัดพิจารณา ให้เจ้าหน้าที่ศาล
รายงานให้ศาลทราบเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปตามมาตรา ๒๗

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๑๔ ในวันนัดพิจารณาเมื่อคู่ความมาพร้อมกัน ให้เจ้าพนักงานคดีเป็นผู้ไกล่เกลี่ย
ให้คู่ความได้เจรจาตกลงกัน เว้นแต่ศาลเห็นสมควรจะแต่งตั้งให้ผู้ประนีประนอมประจำศาลทำหน้าที่
ไกล่เกลี่ยแทนก็ได้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ถ้าคู่ความมีความประสงค์ร่วมกันที่จะให้บุคคลใดเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ให้แจ้งต่อเจ้า
พนักงานคดีพร้อมสถานที่ติดต่อและหมายเลขโทรศัพท์ของบุคคลนั้น ศาลอาจมอบหมายให้เจ้า
พนักงานคดีติดต่อไปยังบุคคลดังกล่าวเพื่อให้มาทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย หากไม่สามารถดำเนินการได้
หรือบุคคลนั้นไม่ยอมรับเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหรือการกระทำเช่นนั้นจะทำให้คดีนั้นล่าช้าเสียหาย ให้เจ้า
พนักงานคดีหรือผู้ประนีประนอมประจำศาลดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๑๕ ในการไกล่เกลี่ย ให้ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยพยายามช่วยเหลือให้คู่ความบรรลุ
ถึงข้อตกลงร่วมกัน และให้นำระเบียบหรือข้อกำหนดว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้บังคับโดย
อนุโลม

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๑๖ ในกรณีที่คู่ความตกลงกันได้ ซึ่งจะต้องมีการถอนฟ้องหรือทำสัญญา
ประนีประนอมยอมความกัน ให้ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยแนะนำและช่วยเหลือคู่ความในการจัดทำคำร้อง
คำแถลง หรือสัญญาประนีประนอมยอมความที่จำเป็นแล้วทำรายงานเสนอต่อศาลเพื่อมีคำพิพากษา
หรือคำสั่งโดยเร็ว แต่ถ้ายังไม่สามารถตกลงกันได้และผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเห็นควรเลื่อนการนัด
พิจารณา ก็ให้ทำรายงานเสนอต่อศาลเพื่อขออนุญาตเลื่อนการนัดพิจารณาออกไป กรณีเช่นนี้ ให้
ศาลมีอำนาจสั่งเลื่อนการนัดพิจารณาได้ไม่เกินสามครั้งครั้งละไม่เกินเจ็ดวัน เว้นแต่ในกรณีที่มี
พฤติการณ์พิเศษ ศาลอาจมีคำสั่งเลื่อนการนัดพิจารณาออกไปได้ตามที่เห็นสมควร โดยต้องระบุ
พฤติการณ์พิเศษดังกล่าวไว้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๑๗ หากคู่ความไม่สามารถตกลงกันได้และคู่ความฝ่ายใดประสงค์จะยื่น
คำให้การหรือบัญชีระบุพยาน ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีช่วยเหลือคู่ความในการจัดทำ
คำให้การหรือบัญชีระบุพยานดังกล่าวให้เรียบร้อยแล้วรับทำรายงานเสนอต่อศาลเพื่อออกนั่งพิจารณา
ในวันนั้นหรือวันนัดพิจารณาอื่นตามที่ศาลเห็นสมควร

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

การให้ความช่วยเหลือตามวรรคหนึ่ง ให้นำความในข้อ ๗ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๑๘ เพื่อประโยชน์ในการกำหนดประเด็นข้อพิพาทและสืบพยาน ศาลอาจ
มอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีอื่นที่มีใช้ผู้ไกล่เกลี่ยสอบถามข้อเท็จจริงเบื้องต้นจากคู่ความ แล้วจัดทำ
รายงานสรุปข้อเท็จจริงและประเด็นข้อพิพาทเสนอต่อศาลโดยเร็ว

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ข้อเท็จจริงตามวรรคหนึ่งต้องมีใช้ข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการไต่ถามผู้เกี่ยวข้อง

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา หมวด ๔ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

การสืบพยานหลักฐาน

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ข้อ ๑๙ ก่อนการสืบพยานให้ศาลแจ้งประเด็นข้อพิพาท ภาระการพิสูจน์ในแต่ละประเด็นและลำดับก่อนหลังในการนำพยานหลักฐานของคู่ความแต่ละฝ่ายเข้าสืบ ให้คู่ความทุกฝ่ายทราบ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ข้อ ๒๐ ในกรณีที่ศาลเห็นว่ามีความจำเป็นเพื่อให้ได้ความกระจ่างชัดในข้อเท็จจริงแห่งคดี ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีดำเนินการเพื่อให้มีการตรวจสอบพยานหลักฐานอันเป็นประเด็นแห่งคดี การตรวจสอบกระบวนการผลิตสินค้าหรือบริการ การตรวจพิสูจน์สินค้าหรือความเสียหายอันเกิดจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ หรือตรวจสอบรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สิน หนี้สิน ทุนจดทะเบียน รายได้ รายชื่อหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้น หรือกรรมการของผู้ประกอบธุรกิจ หรือเรียกให้หน่วยงานหรือบุคคลใดมาให้ข้อมูลหรือจัดส่งพยานหลักฐาน หรือตรวจสอบข้อเท็จจริงอื่นใดเพื่อประโยชน์แก่การพิจารณาพิพากษาคดี

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ในการปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง เจ้าพนักงานคดีอาจประสานงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอให้ตรวจพิสูจน์หรือขอข้อมูลที่จำเป็น หรือมีหนังสือเรียกบุคคลใดบุคคลหนึ่งมาให้ข้อมูลหรือจัดส่งเอกสารมาเพื่อประกอบการดำเนินการ แล้วจัดทำรายงานเสนอต่อศาล โดยอาจระบุถึงพยานหลักฐานที่ศาลสมควรเรียกมาสืบเพิ่มเติมตามมาตรา ๓๓ หรือผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญที่ศาลสมควรรับฟังความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีตามมาตรา ๓๖

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ข้อ ๒๑ พยานหลักฐานหรือความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญตามรายงานของเจ้าพนักงานคดีตามข้อ ๒๐ ให้ศาลแจ้งให้คู่ความทราบก่อนการสืบพยานนั้นตามสมควร เพื่อให้คู่ความมีโอกาสโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าวหรือเรียกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญฝ่ายตนมาให้ความเห็นโต้แย้งหรือเพิ่มเติมได้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ข้อ ๒๒ ศาลอาจใช้ข้อมูลที่ได้จากรายงานของเจ้าพนักงานคดีเป็นแนวทางในการซักถามพยานก็ได้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ข้อ ๒๓ ในกรณีที่มีการบันทึกคำพยานโดยใช้วิธีการบันทึกลงในวัสดุ ซึ่งสามารถถ่ายทอดเป็นภาพหรือเสียงหรือโดยใช้วิธีการอื่นใด ซึ่งคู่ความและพยานสามารถตรวจสอบถึงความถูกต้องของบันทึกการเบิกความนั้นได้ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๒๑ วรรคสอง ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อความที่บันทึก ตลอดจนการจัดทำสำเนาข้อความดังกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษรหรือสิ่งบันทึกอย่างอื่น

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ข้อ ๒๔ ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีช่วยตรวจสอบและดูแลให้คู่ความดำเนินคดีไปตามขั้นตอนของกฎหมาย หากพบว่ามีข้อบกพร่อง ให้รายงานต่อศาลพร้อมด้วยแนวทางแก้ไขโดยเร็ว เพื่อให้ศาลพิจารณาสั่งการตามที่เห็นสมควร

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

หมวด ๕

วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๒๕ ก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งเกี่ยวกับวิธีการชั่วคราวก่อนยื่นฟ้องคดี ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อประโยชน์แก่การวินิจฉัยตามมาตรา ๕๓ และทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการชั่วคราวที่เหมาะสม รวมทั้งเงื่อนไขและระยะเวลาของการใช้วิธีการดังกล่าว

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ความเห็นของเจ้าพนักงานคดีตามวรรคหนึ่ง ศาลมีอำนาจที่จะฟังผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องก่อนมีคำสั่งในเรื่องนั้นก็ได้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๒๖ ในการใช้วิธีการชั่วคราวตามมาตรา ๖๓ นอกจากมาตรการหรือวิธีการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้ว ศาลอาจมีคำสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจกระทำการหรือห้ามกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(๑) ให้ประกาศหรือกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้ผู้บริโภคทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการโดยถูกต้องครบถ้วน

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(๒) ห้ามกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดที่อาจทำให้ผู้บริโภคหลงผิดเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(๓) ให้จำหน่ายสินค้าหรือบริการภายใต้เงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ศาลเห็นสมควร

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(๔) ห้ามหรือให้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดทำนองเดียวกับ (๑) (๒) หรือ (๓) การกำหนดมาตรการหรือวิธีการตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลพิจารณาสั่งเท่าที่จำเป็นและไม่เกินสมควรแก่กรณี โดยคำนึงถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจและประโยชน์ในการคุ้มครองผู้บริโภคโดยรวมประกอบกัน

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๒๗ ในกรณีที่มีการอุทธรณ์คำสั่งศาลเกี่ยวกับวิธีการคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษา การดำเนินการใด ๆ ระหว่างศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ ศาลอาจดำเนินการทางโทรสารหรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นใดก็ได้ โดยคำนึงถึงความจำเป็นเร่งด่วนและความเหมาะสมตามสภาพแห่งเนื้อหาของเรื่อง ทั้งนี้ ตามวิธีการที่ประธานศาลอุทธรณ์กำหนด

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

หมวด ๖

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา คำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดี

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๒๘ เพื่อประโยชน์ในการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดีตามมาตรา ๓๙ ถึงมาตรา ๔๔ หากศาลเห็นสมควร ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบข้อเท็จจริง และทำความเข้าใจเพื่อประกอบการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งตามบทบัญญัติดังกล่าวก็ได้

ข้อเท็จจริงหรือความเห็นของเจ้าพนักงานคดีตามวรรคหนึ่งต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและไม่ตัดสิทธิความในอันที่จะโต้แย้งคัดค้าน

ข้อ ๒๙ ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งตามมาตรา ๔๓ ศาลอาจกำหนดเวลาให้ผู้ประกอบธุรกิจยื่นคำแถลงถึงผลการปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าวให้ศาลทราบ เมื่อได้รับแจ้งผลแล้วศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือมีหนังสือเรียกบุคคลใดบุคคลหนึ่งมาให้ข้อมูลหรือส่งเอกสาร เพื่อตรวจสอบการปฏิบัติตามคำสั่งศาลดังกล่าวแล้วรายงานให้ศาลทราบโดยเร็ว

หากปรากฏว่าผู้ประกอบธุรกิจไม่แจ้งผลตามวรรคหนึ่งหรือไม่ได้ปฏิบัติตามคำสั่งศาลโดยถูกต้องครบถ้วน และศาลได้มีคำสั่งให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดนอกจากเจ้าพนักงานคดีดำเนินการแทนตามมาตรา ๔๓ วรรคสอง ให้เจ้าพนักงานคดีมีหน้าที่ประสานงานเพื่อให้บุคคลนั้นสามารถดำเนินการให้เป็นไปตามคำสั่งศาล ในกรณีที่มิใช่ค่าใช้จ่ายอันเกิดจากการนั้น ให้บุคคลดังกล่าวแถลงต่อศาลพร้อมด้วยพยานหลักฐานเพื่อให้ศาลกำหนดจำนวนค่าใช้จ่ายที่ผู้ประกอบธุรกิจต้องรับผิดชอบ กรณีเช่นว่านี้ ศาลอาจมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานคดีดำเนินการตรวจสอบเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายดังกล่าว และหากศาลมีคำสั่งประการใดแล้วให้บังคับคดีไปตามนั้น และให้เจ้าพนักงานคดีให้ความช่วยเหลือแก่ผู้นั้นตามสมควร ในการบังคับคดีแก่ผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้รับผิดชอบในค่าใช้จ่ายตามคำสั่งศาลดังกล่าว

ในการกำหนดจำนวนเงินตามวรรคสอง ศาลต้องให้อีกฝ่ายผู้ประกอบธุรกิจมีโอกาสในการโต้แย้งคัดค้าน

หมวด ๗

อุทธรณ์

ข้อ ๓๐ ในกรณีที่มีการยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องเพื่อขออนุญาตอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา ๔๘ ให้ศาลชั้นต้นมีอำนาจตรวจคำขอและอุทธรณ์ และมีคำสั่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๘ หากผู้ร้องไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง ให้ศาลชั้นต้นรับส่งคำขอและอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์เพื่อพิจารณาสั่งโดยเร็วต่อไป

ในกรณีมีการขออนุญาตขยายระยะเวลาอุทธรณ์หรือระยะเวลายื่นคำขออนุญาตอุทธรณ์ หากศาลชั้นต้นเห็นสมควรอนุญาตให้ขยาย ให้ศาลชั้นต้นสั่งตามที่เห็นสมควร หากจะไม่อนุญาตให้ศาลชั้นต้นดำเนินการตามวรรคหนึ่ง

ข้อ ๓๑ เมื่อศาลชั้นต้นได้รับคำขอตามข้อ ๓๐ แล้วให้รับส่งสำเนาคำขอพร้อมอุทธรณ์ให้คู่ความอีกฝ่ายทราบและส่งคำขอดังกล่าวพร้อมอุทธรณ์และสำนวนคดีไปยังศาลอุทธรณ์เพื่อพิจารณาสั่งโดยเร็ว โดยไม่จำต้องรอคำคัดค้านของคู่ความฝ่ายอื่น

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ข้อ ๓๒ การพิจารณาคำขอเพื่อขออนุญาตอุทธรณ์ตามข้อ ๓๑ ศาลอุทธรณ์มีดุลพินิจที่จะพิจารณานุญาตให้อุทธรณ์ได้เมื่อเห็นว่าเป็นกรณีที่กระทบกระเทือนต่อความยุติธรรมหรือประโยชน์ของผู้บริโภคเป็นส่วนรวม

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ข้อ ๓๓ เมื่อศาลอุทธรณ์เห็นสมควรอนุญาตให้อุทธรณ์ ให้มีคำสั่งรับอุทธรณ์ไว้พิจารณาและให้ศาลชั้นต้นอ่านคำสั่งดังกล่าวให้คู่ความฟัง

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา จำเลยอุทธรณ์อาจยื่นคำแก้อุทธรณ์ต่อศาลชั้นต้นได้ภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันฟังคำสั่งและภายในกำหนดเจ็ดวันนับแต่วันที่จำเลยอุทธรณ์ยื่นคำแก้อุทธรณ์ หรือนับแต่ระยะเวลาที่กำหนดไว้สำหรับการยื่นคำแก้อุทธรณ์ได้สิ้นสุดลง ให้ศาลชั้นต้นส่งคำแก้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์หรือแจ้งให้ทราบว่ามีคำแก้อุทธรณ์ เมื่อศาลอุทธรณ์ได้รับคำแก้อุทธรณ์หรือแจ้งความเห็นว่าแล้วให้นำคดีลงสารบบความโดยพลัน

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ในกรณีที่ศาลอุทธรณ์ไม่อนุญาตให้อุทธรณ์ ให้มีคำสั่งยกคำขอและสั่งไม่รับอุทธรณ์แล้วส่งสำนวนความคืนศาลชั้นต้นเพื่อแจ้งให้คู่ความทราบโดยเร็ว

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ข้อ ๓๔ กรณีที่ศาลอุทธรณ์พิจารณาเพื่อมีคำสั่งตามข้อ ๓๓ หากคดีมีการอุทธรณ์ปัญหาข้ออื่นนอกจากข้อที่ผู้ร้องได้ยื่นคำขออนุญาตอุทธรณ์รวมอยู่ด้วย ไม่ว่าศาลชั้นต้นจะมีคำสั่งรับอุทธรณ์เช่นว่านี้ไว้พิจารณาแล้วหรือไม่ก็ตาม ให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาสั่งด้วยว่าจะรับอุทธรณ์ข้ออื่นดังกล่าวไว้พิจารณาหรือไม่

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา กรณีที่ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งให้รับอุทธรณ์ปัญหาข้ออื่นตามวรรคหนึ่ง ให้นำความในข้อ ๓๓ วรรคหนึ่ง มาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่อุทธรณ์ข้ออื่นที่ศาลอุทธรณ์สั่งรับไว้พิจารณาด้วย

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ข้อ ๓๕ คดีที่ศาลชั้นต้นสั่งรับอุทธรณ์ไว้พิจารณา หากศาลอุทธรณ์เห็นว่าเป็นอุทธรณ์ที่ต้องห้ามตามมาตรา ๔๗ ให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาว่ามีเหตุสมควรอนุญาตให้อุทธรณ์หรือไม่ หากอนุญาตก็รับวินิจฉัยให้ หากไม่อนุญาตก็ให้ยกอุทธรณ์นั้นเสียโดยไม่ต้องวินิจฉัยในประเด็นแห่งอุทธรณ์

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ข้อ ๓๖ หากคู่ความประสงค์จะขอแถลงการณ์ด้วยวาจาต่อศาลอุทธรณ์ ให้ขอมาในตอนท้ายคำฟ้องอุทธรณ์หรือคำแก้อุทธรณ์ โดยระบุประเด็นและเหตุผลความจำเป็นของการแถลงการณ์ด้วยวาจานั้น

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เมื่อศาลอุทธรณ์อนุญาตให้มีการแถลงการณ์ด้วยวาจา ให้กำหนดจำนวนระยะเวลาที่จะอนุญาตให้แต่ละฝ่ายแถลงการณ์ด้วยวาจากับแจ้งวันเวลานัดให้คู่ความทุกฝ่ายทราบ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ในการแถลงการณ์ด้วยวาจา คู่ความไม่อาจเสนอพยานหลักฐานเพิ่มเติมประกอบคำแถลงการณ์ด้วยวาจาได้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ข้อ ๓๗ ให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาพิพากษาคดีให้แล้วเสร็จโดยเร็ว หากพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันที่นำคดีลงสารบบความ ก็ให้บันทึกเหตุแห่งพฤติการณ์พิเศษที่ล่าช้าไว้ในสำนวน

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๓๘ การขอให้ศาลฎีกาพิจารณาอนุญาตให้ฎีกาตามมาตรา ๕๑ ให้ทำเป็นคำร้องยื่นต่อศาลชั้นต้นโดยแสดงถึง

(๑) ปัญหาที่ขออนุญาตฎีกาโดยขัดแย้งและกะทัดรัด

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(๒) ความเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะหรือความสำคัญของปัญหาที่ทำให้ศาลฎีกาควรอนุญาตให้ฎีกา

ให้ศาลชั้นต้นตรวจคำร้องและฎีกาของผู้ร้อง โดยนำความในข้อ ๓๐ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๓๙ เมื่อศาลชั้นต้นได้รับคำร้องตามข้อ ๓๘ แล้ว ให้รีบส่งสำเนาคำร้องให้คู่ความอีกฝ่ายทราบและส่งคำร้องดังกล่าวพร้อมฎีกาและสำนวนความไปยังศาลฎีกาเพื่อพิจารณาสั่งโดยเร็วโดยไม่ต้องรอคำคัดค้านของคู่ความฝ่ายอื่น

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๔๐ การพิจารณาคำร้องขอให้พิจารณาอนุญาตฎีกาตามข้อ ๓๘ ศาลฎีกามีดุลพินิจที่จะพิจารณาอนุญาตให้ฎีกา เมื่อเห็นว่าปัญหาตามฎีกานั้นเป็นปัญหาซึ่งเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะหรือเป็นปัญหาสำคัญอื่นที่ศาลฎีกาเห็นสมควรวินิจฉัย

ปัญหาสำคัญตามวรรคหนึ่ง เช่น

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(๑) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ขัดกับคำพิพากษาหรือคำสั่งอันถึงที่สุดของศาลอื่น

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(๒) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยข้อกฎหมายที่สำคัญขัดกันหรือขัดกับแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกา

(๓) คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยข้อกฎหมายที่สำคัญซึ่งยังไม่มีแนวคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกามาก่อน

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๔๑ เมื่อศาลฎีกาเห็นสมควรอนุญาตให้ฎีกา ให้มีคำสั่งรับฎีกาไว้พิจารณาและให้ศาลชั้นต้นอ่านคำสั่งดังกล่าวให้คู่ความฟัง

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

จำเลยฎีกาอาจยื่นคำแก้ฎีกาต่อศาลชั้นต้นได้ภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันฟังคำสั่งและภายในกำหนดเจ็ดวันนับแต่วันที่จำเลยฎีกายื่นคำแก้ฎีกา หรือนับแต่ระยะเวลาที่กำหนดไว้สำหรับการยื่นคำแก้ฎีกาได้สิ้นสุดลง ให้ศาลชั้นต้นส่งคำแก้ฎีกาไปยังศาลฎีกาหรือแจ้งให้ทราบว่ามีคำแก้ฎีกา เมื่อศาลฎีกาได้รับคำแก้ฎีกาหรือแจ้งความแล้วว่าแล้ว ให้ภาคีลงสารบบความโดยพลัน

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ในกรณีที่ศาลฎีกาไม่อนุญาตให้ฎีกา ให้มีคำสั่งยกคำร้องและสั่งไม่รับฎีกาแล้วส่งสำนวนความคืนศาลชั้นต้นเพื่อแจ้งให้คู่ความทราบโดยเร็ว

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

หมวด ๙

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

การบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๔๒ ในการใช้อำนาจตามมาตรา ๖๔ และมาตรา ๖๕ หรือปรากฏว่ามีข้อขัดข้อง
ในการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบและรายงาน
ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกรณีดังกล่าว รวมทั้งแนวทางแก้ไขหรือความจำเป็นที่จะต้องกำหนดวิธีการใดเพื่อ
บังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษา

รายงานข้อเท็จจริงของเจ้าพนักงานคดีตามวรรคหนึ่ง ศาลมีอำนาจที่จะฟังคู่ความอีก
ฝ่ายหนึ่งหรือคู่ความอื่นๆ ก่อนที่จะออกคำสั่งในเรื่องนั้นก็ได้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

วิรัช ลิ้มวิชัย

ประธานศาลฎีกา

ศูนย์บรรณสารและการเรียนรู้ สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยพะเยา

คุณากร/ผู้จัดทำ

๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

พัสดุน/ผู้ตรวจ

๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา

เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา

พ.ศ. ๒๕๕๔

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๕ ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๑ อันเป็นพระราชบัญญัติที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๘ ประกอบกับมาตรา ๕๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ประกอบกับมาตรา ๓ มาตรา ๔ และมาตรา ๕ แห่งพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดธุรกิจที่ควบคุมสัญญาและลักษณะของสัญญา พ.ศ. ๒๕๕๒ คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาออกประกาศไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา

ข้อ ๒ ในประกาศนี้

“ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า” หมายความว่า ธุรกิจที่ผู้ประกอบการธุรกิจทำสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้ากับผู้บริโภค โดยผู้บริโภคมีความประสงค์นำไปเพื่อประโยชน์ใช้สอยทั่วไปที่มีใช้เป็นสาระสำคัญโดยตรงในการประกอบวิชาชีพหรือประกอบการธุรกิจ

“เครื่องใช้ไฟฟ้า” หมายความว่า รวมถึง เครื่องใช้หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronics) เครื่องใช้หรืออุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) และเครื่องใช้หรืออุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ (Audio Vision)

ข้อ ๓ สัญญาที่ผู้ประกอบธุรกิจทำกับผู้บริโภคต้องมีข้อความเป็นภาษาไทยที่สามารถเห็นและอ่านได้ชัดเจน มีขนาดของตัวอักษรไม่เล็กกว่าสองมิลลิเมตร และต้องใช้ข้อสัญญาที่มีสาระสำคัญและเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

(๑) รายละเอียดเกี่ยวกับยี่ห้อ ประเภท ชนิด รุ่น หมายเลข และสภาพของเครื่องใช้ไฟฟ้าว่าเป็นสินค้าใหม่หรือสินค้าใช้แล้ว

(๒) เมื่อผู้เช่าซื้อได้ชำระค่าเช่าซื้อรวมทั้งเงินอื่นใดตามที่กำหนดไว้ในสัญญาครบถ้วนแล้วให้กรรมสิทธิ์ในเครื่องใช้ไฟฟ้าตกเป็นของผู้เช่าซื้อทันที

(๓) ในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ชำระเงินค่าธรรมเนียม ค่าภาษีอากร หรือค่าใช้จ่ายอื่นใดที่ผู้เช่าซื้อมีหน้าที่ชำระแทนผู้เช่าซื้อไปแล้ว ผู้ให้เช่าซื้อจะนำเงินค่างวดที่ผู้เช่าซื้อชำระในงวดต่อมา มาหักชำระเงินดังกล่าวได้ ต่อเมื่อผู้ให้เช่าซื้อได้แจ้งเป็นหนังสือให้ผู้เช่าซื้อทราบล่วงหน้าเพื่อนำเงินจำนวนนั้นมาชำระและผู้เช่าซื้อไม่ชำระเงินดังกล่าวภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง

(๔) ในกรณีที่สัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้ากำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องจัดหาผู้ค้ำประกันการเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อตกลงกับผู้เช่าซื้อว่าจะจัดให้มีการทำสัญญาค้ำประกันซึ่งมีค่าเดือนสำหรับผู้ค้ำประกันไว้หน้าสัญญาค้ำประกันนั้น โดยมีข้อความ เป็นภาษาไทยที่สามารถเห็นและอ่านได้ชัดเจน มีหัวเรื่องว่า “ค่าเดือนสำหรับผู้ค้ำประกัน” ใช้อักษรตัวหนาขนาดไม่เล็กกว่าสี่มิลลิเมตรและอย่างน้อยต้องมีข้อความตามเอกสารแนบท้ายประกาศฉบับนี้ โดยมีขนาดตัวอักษรไม่เล็กกว่าสองมิลลิเมตร และจะกำหนดข้อสัญญาเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกันในสัญญาค้ำประกันมีสาระสำคัญตรงกับค่าเดือนดังกล่าว

(๕) ผู้ให้เช่าซื้อได้จัดให้ผู้เช่าซื้อสามารถใช้สิทธิในการเรียกร้องให้มีการปฏิบัติตามเงื่อนไขการรับประกันของเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เช่าซื้อจากผู้ขายหรือผู้ผลิตได้โดยตรง

(๖) ในกรณีที่มีการประกันภัยเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อ มีสิทธิได้รับประโยชน์ตามกรมธรรม์ประกันภัยในจำนวนหนี้ที่ผู้เช่าซื้อยังคงค้างชำระตามสัญญาเช่าซื้อเท่านั้น ส่วนที่เกินจากมูลหนี้ค้างชำระให้บริษัทประกันภัยจ่ายให้แก่ผู้เช่าซื้อ

(๗) ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อมีความประสงค์จะขอชำระเงินค่าเช่าซื้อทั้งหมดในคราวเดียวโดยไม่ผ่อนชำระค่าเช่าซื้อเป็นรายงวดตามสัญญาเช่าซื้อเพื่อปิดบัญชีค่าเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อจะต้องให้ส่วนลดแก่ผู้เช่าซื้อตามอัตราที่ผู้ให้เช่าซื้อตกลงไว้กับผู้เช่าซื้อขณะทำสัญญา

(๘) การผิดสัญญาเรื่องใดของผู้เช่าซื้อที่ผู้ให้เช่าซื้อ มีสิทธิบอกเลิกสัญญาจะต้องเป็นข้อที่ผู้ให้เช่าซื้อระบุไว้เป็นการเฉพาะด้วยตัวอักษรสีแดง หรือตัวดำ หรือตัวเอน ที่เห็นเด่นชัดกว่าข้อความทั่วไป และการบอกเลิกสัญญา ผู้ให้เช่าซื้อต้องบอกกล่าวเป็นหนังสือให้ผู้เช่าซื้อทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสามสิบวัน

(๙) ก่อนที่ผู้ให้เช่าซื้อจะใช้สิทธิบอกเลิกสัญญา ถ้าผู้ค้ำประกัน มีความประสงค์ ต้องให้สิทธิผู้ค้ำประกันเป็นผู้เช่าซื้อต่อไปตามมูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อ

(๑๐) เมื่อผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อและกลับเข้าครอบครองเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ให้เช่าซื้อเพื่อนำออกขายให้แก่บุคคลอื่น

ก. ก่อนขายให้แก่บุคคลอื่น ผู้ให้เช่าซื้อต้องแจ้งล่วงหน้าให้ผู้เช่าซื้อทราบเป็นหนังสือไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน เพื่อให้ผู้เช่าซื้อใช้สิทธิซื้อได้ตามมูลหนี้ ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อ

ข. ในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อนำเครื่องใช้ไฟฟ้าออกขาย หากได้ราคากว่ามูลหนี้ในส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อผู้ให้เช่าซื้อจะคืนเงินส่วนที่เกินนั้นให้แก่ผู้เช่าซื้อ แต่หากได้ราคาน้อยกว่ามูลหนี้ในส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อผู้เช่าซื้อจะรับผิดชอบส่วนที่ขาดนั้นเฉพาะกรณีการขายโดยวิธีประมูลหรือขายทอดตลาดที่เหมาะสมเท่านั้น

(๑๑) ผู้เช่าซื้อจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการทวงถามการติดตามเครื่องใช้ไฟฟ้า ที่เช่าซื้อ ค่าทนายความและอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องด้วยการที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อ หรือการกลับเข้าครอบครองเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เช่าซื้อของผู้ให้เช่าซื้อเนื่องจากการบอกเลิกสัญญา ทั้งนี้ เพียงเท่าที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ใช้จ่ายไปจริงเพื่อการดังกล่าวตามความจำเป็นและมีเหตุผลอันสมควร

(๑๒) ผู้ให้เช่าซื้อจะส่งคำบอกกล่าวซึ่งตามกฎหมายหรือตามสัญญา กำหนดให้ต้องทำเป็นหนังสือโดยการส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับให้แก่ผู้เช่าซื้อตามที่อยู่ที่ระบุในสัญญาเช่าซื้อ หรือที่อยู่ของผู้เช่าซื้อแจ้งการเปลี่ยนแปลงเป็นหนังสือครั้งหลังสุด

ข้อ ๔ ข้อสัญญาที่ผู้ประกอบการจัดทำกับผู้บริโภคต้องไม่ใช่ข้อสัญญาที่มีลักษณะหรือมีความหมายทำนองเดียวกัน ดังต่อไปนี้

(๑) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบกรณีเครื่องใช้ไฟฟ้าเกิดความเสียหาย โดยเหตุสุดวิสัยหรือด้วยเหตุใดๆ เว้นแต่ ผู้ให้เช่าซื้อจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นความเสียหายที่เกิดจากความผิดของผู้เช่าซื้อเอง

(๒) ข้อสัญญาที่เป็นการยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบที่เกิดจากการ
ผิดสัญญาของผู้ให้เช่าซื้อ

(๓) ข้อสัญญาที่เป็นการยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบของผู้ให้เช่าซื้อ
ในความชำรุดบกพร่อง และการรอนสิทธิของเครื่องใช้ไฟฟ้า ซึ่งแตกต่างจาก
ที่กฎหมายบัญญัติ

(๔) ข้อสัญญาที่เป็นการยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบของผู้ให้
เช่าซื้อต่อผู้เช่าซื้อ หรือต่อบุคคลภายนอกในความสูญหายหรือเสียหาย อันเนื่อง
มาจากความชำรุดบกพร่องของเครื่องใช้ไฟฟ้า เว้นแต่ ผู้เช่าซื้อได้รู้อยู่แล้วในเวลาเช่าซื้อ
หรือควรจะได้รู้เช่นนั้นหากได้ใช้ความระมัดระวังอันจะพึงคาดหมายได้แต่วิญญูชน หรือ
ความชำรุดบกพร่องนั้นเป็นอันเห็นประจักษ์แล้วในเวลาส่งมอบและผู้เช่าซื้อรับเอา
เครื่องใช้ไฟฟ้านั้นไว้โดยมิได้อัดเอียน

(๕) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อ มีสิทธิบอกเลิกสัญญา
ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อน้อยกว่าสองงวดติดต่อกัน

(๖) ข้อสัญญาที่ให้สิทธิผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญากับผู้เช่าซื้อ
หรือเรียกร้องให้ผู้เช่าซื้อชำระหนี้ทั้งหมด หรือแต่บางส่วนก่อนกำหนดเวลาในสัญญา
โดยผู้เช่าซื้อมิได้ผิดนัดชำระหนี้ หรือผิดสัญญา หรือผิดเงื่อนไขอันเป็นสาระสำคัญ
ข้อใดข้อหนึ่งในสัญญา

(๗) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อคิดเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใด
ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระหนี้รวมกันแล้วเกินกว่าอัตราร้อยละสิบห้าต่อปี

(๘) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อเรียกให้ผู้เช่าซื้อเปลี่ยนแปลงผู้ค้ำประกัน เว้นแต่เป็นกรณีที่ผู้ค้ำประกันถึงแก่ความตาย หรือศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด หรือเป็นบุคคลล้มละลาย หรือเป็นคนไร้ความสามารถ หรือเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ

ประกาศฉบับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๔๔ เป็นต้นไป

ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนสานต์

ประธานกรรมการว่าด้วยสัญญา

คำเตือนสำหรับผู้ค้าประกัน

ก่อนที่จะลงนามในสัญญาค้าประกัน ผู้ค้าประกันควรอ่านและตรวจสอบรายละเอียดของสัญญาค้าประกันให้เข้าใจโดยชัดเจน หากผู้ค้าประกันมีข้อสงสัยใดๆ ควรปรึกษาผู้มีความรู้ก่อนที่จะทำสัญญาค้าประกัน

การที่ผู้ค้าประกันลงนามในสัญญาค้าประกันกับ.....
.....เพื่อค้าประกันนี้ตามสัญญาเช่าชื่อเลขที่.....
ลงวันที่.....ระหว่าง.....(ผู้ให้เช่าชื่อ)

กับนาย/นาง/นางสาว.....(ผู้เช่าชื่อ) ผู้ค้าประกันจะมีความรับผิดชอบ
ต่อผู้ให้เช่าชื่อในสาระสำคัญ ดังนี้

☐ 1. ผู้ค้าประกันจะต้องรับผิดชอบต่อผู้ให้เช่าชื่อจนกว่านี้ตามสัญญาเช่าชื่อ
จะระงับสิ้นไป

☐ 2. ผู้ค้าประกันจะต้องรับผิดชอบต่อผู้ให้เช่าชื่อภายในวงเงินที่ผู้ให้เช่าชื่อ ค้ำ
ชำระกับผู้ให้เช่าชื่อ ตามสัญญาเช่าชื่อและอาจต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายหรือค่าสินไหม
ทดแทนอื่น ๆ อีกด้วย

☐ 3. ผู้ค้าประกันต้องรับผิดชอบร่วมกับผู้ให้เช่าชื่อ

☐ 4. เมื่อผู้ให้เช่าชื่อผิดนัดชำระหนี้ ผู้ให้เช่าชื่อมีสิทธิเรียกร้องและบังคับให้
ผู้ค้าประกันชำระหนี้ทั้งหมดที่ผู้ให้เช่าชื่อค้างชำระ โดยผู้ให้เช่าชื่อไม่จำเป็นต้องเรียกร้องหรือ
บังคับเขาจากผู้ให้เช่าชื่อก่อน

☐ 5. ผู้ค้าประกันไม่หลุดพ้นจากความรับผิดชอบแม้ผู้ให้เช่าชื่อยอมผ่อนเวลาให้
แก่ผู้ให้เช่าชื่อ

นอกจากที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว ผู้ค้าประกันยังมีหน้าที่และความรับผิดชอบ
ต่าง ๆ ตามที่ระบุไว้ในสัญญาค้าประกัน

ข้าพเจ้าได้เตือนและรับทราบคำเตือนนี้แล้ว จึงลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน

ลงชื่อ.....ผู้ค้าประกัน

ลงชื่อ.....เจ้าหน้าที่ของผู้ให้เช่าชื่อ

หมายเหตุ ให้ผู้ให้เช่าชื่อใส่เครื่องหมาย ☒ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่มีสาระสำคัญ
ตรงกับเงื่อนไขในสัญญาค้าประกัน

ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา

เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา (ฉบับที่ ๒)

พ.ศ. ๒๕๕๘

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๕ ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๑ ประกอบกับมาตรา ๓ มาตรา ๔ และมาตรา ๕ แห่งพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดธุรกิจที่ควบคุมสัญญาและลักษณะของสัญญา พ.ศ. ๒๕๔๒ คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาออกประกาศไว้ดังต่อไปนี้

ให้ยกเลิก (๔) ของข้อ ๓ แห่งประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. ๒๕๔๔

ประกาศฉบับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๘ เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๘

สำเริง เมฆเกรียงไกร

ประธานกรรมการว่าด้วยสัญญา

ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา

เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์

เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. ๒๕๔๓

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๕ ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๑ อันเป็นพระราชบัญญัติที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๕ ประกอบกับมาตรา ๕๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ประกอบกับมาตรา ๓ มาตรา ๔ และมาตรา ๕ แห่งพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดธุรกิจที่ควบคุมสัญญาและลักษณะของสัญญา พ.ศ. ๒๕๔๒ คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาออกประกาศไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา

ข้อ ๒ ในประกาศนี้

“ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์” หมายความว่า การประกอบกิจการค้าโดยเจ้าของนำเอารถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ของตนออกให้เช่า และให้ค้ำประกันว่าจะขายรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ หรือว่าจะให้รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์นั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่า โดยมีเงื่อนไขที่ผู้เช่าได้ใช้เงินเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านี้คราว

“รถยนต์” หมายความว่า รถยนต์นั่งส่วนบุคคลไม่เกินเจ็ดคน หรือรถยนต์นั่งส่วนบุคคลเกินเจ็ดคนแต่ไม่เกินสิบสองคน และรถยนต์บรรทุกส่วนบุคคล

ที่มีน้ำหนักไม่เกินหนึ่งพันหกร้อยกิโลกรัม ซึ่งมีได้ใช้ประกอบการขนส่งเพื่อสินค้า
ตามกฎหมายว่าด้วยการขนส่งทางบก

“รถจักรยานยนต์” หมายความว่า รถที่เดินด้วยกำลังเครื่องยนต์
หรือกำลังไฟฟ้าและมีล้อไม่เกินสองล้อ ถ้ามีพ่วงข้างมีล้ออีกไม่เกินหนึ่งล้อ และให้
หมายความรวมถึงรถจักรยานที่ติดเครื่องยนต์ด้วย

“รถใช้แล้ว” หมายความว่า รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่จดทะเบียน
ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. ๒๕๒๒ แล้ว

ข้อ ๓ สัญญาที่ผู้ประกอบธุรกิจทำกับผู้บริโภคต้องมีข้อความภาษาไทย
ที่สามารถเห็นและอ่านได้ชัดเจน มีขนาดของตัวอักษรไม่เล็กกว่าสองมิลลิเมตร
และต้องใช้ข้อสัญญาที่มีสาระสำคัญและมีเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

(๑) รายละเอียดเกี่ยวกับยี่ห้อ รุ่น หมายเลขเครื่องยนต์และหมายเลขตัวถัง
สภาพของรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ว่าเป็นรถใหม่ หรือรถใช้แล้ว และระยะทาง
ที่ได้ใช้แล้ว โดยให้มีหน่วยเป็นกิโลเมตรหรือไมล์ รวมทั้งรายละเอียดเกี่ยวกับการผูกพัน
ของรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ (ถ้ามี)

(๒) เมื่อผู้เช่าซื้อได้ชำระเงินค่าเช่าซื้อครบถ้วนรวมทั้งเงินจำนวนอื่นใดตามที่
กำหนดไว้ในสัญญาแล้ว กรรมสิทธิ์ในรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อตกเป็นของ
ผู้เช่าซื้อทันที และผู้ให้เช่าซื้อจะดำเนินการจดทะเบียนรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์
ดังกล่าวให้เป็นชื่อของผู้เช่าซื้อภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ผู้ให้เช่าซื้อได้รับเอกสาร
ที่จำเป็นสำหรับการจดทะเบียนจากผู้เช่าซื้อครบถ้วน เว้นแต่เป็นกรณีที่มีเหตุขัดข้อง
ที่ไม่สามารถทำการโอนทะเบียนได้โดยมิใช่เป็นความผิดของผู้ให้เช่าซื้อ หากผู้ให้เช่าซื้อ
ไม่ปฏิบัติให้ผู้ให้เช่าซื้อยินยอมเสียเบี้ยปรับโดยคำนวณจากมูลค่าเช่าซื้อในอัตราเท่ากับ

อัตราเบี้ยปรับที่ผู้ให้เข้าซื้อกำหนดให้ผู้เข้าซื้อต้องชำระในกรณีผู้เข้าซื้อผิดนัดชำระค่าเข้าซื้อ และถ้าผู้เข้าซื้อต้องดำเนินคดีทางศาลเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายหรือเบี้ยปรับ ผู้ให้เข้าซื้อจะรับภาระค่าธรรมเนียม ค่าทนายความตามความเป็นจริง หรือค่าใช้จ่ายอื่นใดที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีดังกล่าว

(๓) ในกรณีที่ผู้ให้เข้าซื้อได้ชำระเงินค่าธรรมเนียม ค่าภาษีอากร หรือค่าใช้จ่ายอื่นใดที่ผู้เข้าซื้อมิหน้าที่ชำระแทนผู้เข้าซื้อไปแล้ว ถ้าผู้ให้เข้าซื้อไม่เคยมีหนังสือแจ้งให้ผู้เข้าซื้อนำเงินดังกล่าวมาชำระภายในเวลาไม่น้อยกว่า ๗ วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้ง และผู้ให้เข้าซื้อประสงค์จะนำเงินค่ามัดจำของผู้เข้าซื้อในงวดต่อมา มาหักชำระเงินดังกล่าว ผู้ให้เข้าซื้อจะต้องมีหนังสือแจ้งให้ผู้เข้าซื้อทราบเพื่อให้ชำระเงินจำนวนนั้นมาชำระ ถ้าผู้เข้าซื้อชำระเงินดังกล่าวภายใน ๗ วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้ง ผู้ให้เข้าซื้อจะถือว่าผู้เข้าซื้อผิดนัดชำระเงินงวดนั้นไม่ได้

(๔) ผู้ให้เข้าซื้อที่มีสิทธิบอกเลิกสัญญาเข้าซื้อได้ในกรณีผู้เข้าซื้อผิดนัดชำระค่าเข้าซื้อรายงวด ๓ งวดติดๆ กัน และผู้ให้เข้าซื้อที่มีหนังสือบอกกล่าวผู้เข้าซื้อให้ชำระเงินรายงวดที่ค้างชำระนั้นภายในเวลาอย่างน้อย ๓๐ วัน นับแต่วันที่ผู้เข้าซื้อได้รับหนังสือ และผู้เข้าซื้อละเลยเสียไม่ปฏิบัติตามหนังสือบอกกล่าวนั้น

(๕) เมื่อผู้ให้เข้าซื้อบอกเลิกสัญญาเข้าซื้อและกลับเข้าครอบครองรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่ผู้ให้เข้าซื้อ เพื่อนำออกขายให้แก่บุคคลอื่น

ก. ก่อนขายให้แก่บุคคลอื่น ผู้ให้เข้าซื้อต้องแจ้งล่วงหน้าให้ผู้เข้าซื้อทราบเป็นหนังสือไม่น้อยกว่า ๗ วัน เพื่อให้ผู้เข้าซื้อใช้สิทธิซื้อได้ตามมูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเข้าซื้อ

ข. ในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อนำรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ออกขาย หากได้ราคาเกินกว่ามูลหนี้ในส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อจะคืนเงินส่วนที่เกินนั้นให้แก่ผู้เช่าซื้อ แต่หากได้ราคาน้อยกว่ามูลหนี้ในส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อจะรับผิดชอบส่วนที่ขาดนั้นเฉพาะกรณีการขายโดยวิธีประมูลหรือขายทอดตลาดที่เหมาะสมเท่านั้น

(๖) ผู้ให้เช่าซื้อได้จัดให้ผู้เช่าซื้อสามารถใช้สิทธิในการเรียกร้องให้มีการปฏิบัติตามเงื่อนไขการรับประกันของรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อจากผู้ขายหรือผู้ผลิตได้โดยตรง

(๗) ผู้ให้เช่าซื้อที่มีสิทธิได้รับประโยชน์ตามกรรมธรรม์ประกันภัย ในจำนวนหนี้ที่ยังคงค้างชำระตามสัญญาเช่าซื้อเท่านั้น ส่วนที่เกินจากมูลหนี้ค้างชำระให้บริษัทประกันภัยจ่ายให้แก่ผู้เช่าซื้อ

(๘) ผู้เช่าซื้อจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการทวงถาม การติดตามรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อ ค่าทนายความและอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องด้วยการที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อหรือการกลับเข้าครอบครองรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อของผู้ให้เช่าซื้อ เนื่องจากมีการบอกเลิกสัญญา ทั้งนี้ เพียงเท่าที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ใช้จ่ายไปจริงเพื่อการดังกล่าวตามความจำเป็นและมีเหตุผลอันสมควร

(๙) ผู้ให้เช่าซื้อจะส่งคำบอกกล่าวซึ่งตามกฎหมายหรือตามสัญญากำหนดให้ต้องทำเป็นหนังสือ โดยการส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับให้แก่ผู้เช่าซื้อตามที่อยู่ระบุในสัญญาเช่าซื้อหรือที่อยู่ของผู้เช่าซื้อแจ้งการเปลี่ยนแปลงเป็นหนังสือครั้งล่าสุด

(๑๐) ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อมีความประสงค์จะขอชำระเงินค่าเช่าซื้อทั้งหมดในคราวเดียวโดยไม่ผ่อนชำระค่าเช่าซื้อเป็นรายงวดตามสัญญาเช่าซื้อ เพื่อปิดบัญชีค่าเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อจะต้องให้ส่วนลดแก่ผู้เช่าซื้อในอัตราไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ ของดอกเบี้ยเช่าซื้อที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ โดยให้คิดคำนวณตามแถลงการณ์มาตรฐานการบัญชี ของสมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย เรื่องการบัญชีเกี่ยวกับการเช่าซื้อ - ทางด้านผู้ให้เช่าซื้อ

ข้อ ๔ ข้อสัญญาที่ผู้ประกอบการจัดทำกับผู้บริโภคต้องไม่ใช่ข้อสัญญาที่มีลักษณะหรือมีความหมายทำนองเดียวกัน ดังต่อไปนี้

(๑) ข้อสัญญาที่เป็นการผลักภาระให้ผู้เช่าซื้อเป็นผู้ชำระค่าธรรมเนียมค่าภาษีอากรหรือค่าใช้จ่ายอื่นใด เกี่ยวกับรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ซึ่งเกิดขึ้นก่อนที่ผู้เช่าซื้อจะเข้าทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ดังกล่าว

(๒) ในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อจะกำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องชำระเบี้ยปรับกรณีผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อหรือเงินอื่นใด ผู้ให้เช่าซื้อจะกำหนดเบี้ยปรับเกินอัตราดอกเบี้ยสำหรับลูกค้าชั้นดีรายย่อย (MINIMUM RETAIL RATE) ของธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) บวกสิบ (MRR. + 10) ต่อปี ของจำนวนเงินที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระไม่ได้

(๓) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อเรียกให้ผู้เช่าซื้อเปลี่ยนแปลงผู้ค้ำประกัน เว้นแต่เป็นกรณีที่ผู้ค้ำประกันถึงแก่ความตาย หรือสาละมิตำส่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด หรือเป็นบุคคลล้มละลาย หรือเป็นคนไร้ความสามารถ หรือเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ

(๔) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบชำระค่าเช่าซื้อให้ครบถ้วนตามสัญญาในกรณีรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อสูญหาย ถูกทำลาย ถูกยึด

ถูกอาชัฏ หรือถูกริบ โดยมีไช้เป็นความผิดของผู้เช่าซื้อ เว้นแต่ค่าเสียหายหรือเบี้ยปรับ หรือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการทวงถาม การติดตามรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อ ค่าทนายความ หรือค่าอื่นใด เพียงเท่าที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ใช้จ่ายไปจริงตามความจำเป็น และมีเหตุผลอันสมควร

(๕) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชำระเงินตามมูลหนี้ในส่วน ที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อ ในกรณีผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อ และกลับเข้า ครอบครองรถยนต์ หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อ เว้นแต่ค่าเสียหายหรือเบี้ยปรับ หรือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการทวงถาม การติดตามรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อ ค่าทนายความ หรือค่าอื่นใด เพียงเท่าที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ใช้จ่ายไปจริงตามความจำเป็น และมีเหตุผลอันสมควร

ประกาศฉบับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นต้นไป

ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนสานต์

ประธานกรรมการว่าด้วยสัญญา

ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา

เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา

พ.ศ. ๒๕๕๕

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๕ ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๑ อันเป็นพระราชบัญญัติที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๙ ประกอบกับมาตรา ๔๓ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายประกอบกับมาตรา ๓ มาตรา ๔ และมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดธุรกิจที่ควบคุมสัญญาและลักษณะของสัญญา พ.ศ. ๒๕๔๒ คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาออกประกาศไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ให้ยกเลิกประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. ๒๕๔๓

ข้อ ๒ ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา

ข้อ ๓ ในประกาศนี้

“ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์” หมายความว่า การประกอบกิจการค้า โดยเจ้าของนำเอารถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ของตนออกให้เช่า และให้คำมั่นว่าจะขายรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์หรือว่าจะให้รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์นั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่า โดยมีเงื่อนไขที่ผู้เช่าได้ใช้เงินเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านั้นคราว

“รถยนต์” หมายความว่า รถยนต์นั่งส่วนบุคคลไม่เกินเจ็ดคน หรือรถยนต์นั่งส่วนบุคคลเกินเจ็ดคนแต่ไม่เกินสิบสองคน และรถยนต์บรรทุกส่วนบุคคลที่มีน้ำหนักไม่เกินหนึ่งพันห้าร้อย กิโลกรัม ซึ่งมีได้ใช้ประกอบการขนส่งเพื่อสินจ้างตามกฎหมายว่าด้วยการขนส่งทางบก

“รถจักรยานยนต์” หมายความว่า รถที่เดินด้วยกำลังเครื่องยนต์ หรือกำลังไฟฟ้าและมีล้อไม่เกินสองล้อ ถ้ามีพ่วงข้างมีล้ออีกไม่เกินหนึ่งล้อ และให้หมายความรวมถึงรถจักรยานที่ติดเครื่องยนต์ด้วย

“รถใช้แล้ว” หมายความว่า รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. ๒๕๒๒ แล้ว

ข้อ ๔ สัญญาเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์ที่ผู้ประกอบการธุรกิจทำกับผู้บริโภค ต้องมีข้อความภาษาไทยที่สามารถเห็นและอ่านได้ชัดเจน มีขนาดตัวอักษรไม่เล็กกว่าสองมิลลิเมตร โดยมีจำนวนไม่เกินสิบเอ็ดตัวอักษรในหนึ่งนิ้ว และจะต้องใช้ข้อสัญญาที่มีสาระสำคัญและเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

(๑) รายละเอียดเกี่ยวกับ

ก. ยี่ห้อ รุ่น หมายเลขเครื่องยนต์และหมายเลขตัวถัง สภาพของรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ว่าเป็นรถใหม่ หรือรถใช้แล้ว และระยะทางที่ได้ใช้แล้ว โดยให้มีหน่วยเป็นกิโลเมตรหรือไมล์ รวมทั้งภาระผูกพันของรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ (ถ้ามี)

ข. ราคาเงินสด จำนวนเงินจอง จำนวนเงินดาวน์ ราคาเงินสดส่วนที่เหลือ อัตราดอกเบี้ยที่เข้าซื้อ จำนวนงวดที่ผ่อนชำระ จำนวนเงินค่าเช่าซื้อทั้งสิ้น จำนวนค่าเช่าซื้อที่ผ่อนชำระในแต่ละงวด จำนวนค่าภาษีมูลค่าเพิ่มที่ชำระในแต่ละงวด เริ่มชำระค่างวดแรกในวันที่ ชำระค่างวดต่อ ๆ ไปภายในวันที่

ค. วิธีคำนวณจำนวนเงินค่าเช่าซื้อ และจำนวนค่าเช่าซื้อ จำนวนดอกเบี้ยที่ชำระ จำนวนค่าภาษีมูลค่าเพิ่มที่ต้องชำระในแต่ละงวด

(๒) เมื่อผู้เช่าซื้อได้ชำระเงินค่าเช่าซื้อครบถ้วน รวมทั้งเงินจำนวนอื่นใด ตามที่กำหนดไว้ในสัญญาแล้ว กรรมสิทธิ์ในรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อตกเป็นของผู้เช่าซื้อทันที และผู้ให้เช่าซื้อจะดำเนินการจดทะเบียนรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ดังกล่าวให้เป็นชื่อของผู้เช่าซื้อภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ผู้ให้เช่าซื้อได้รับเอกสารที่จำเป็นสำหรับการจดทะเบียนจากผู้เช่าซื้อครบถ้วน เว้นแต่เป็นกรณีที่มีเหตุขัดข้องที่ไม่สามารถทำการโอนทะเบียนได้โดยมิใช่เป็นความผิดของผู้ให้เช่าซื้อ หากผู้ให้เช่าซื้อไม่ปฏิบัติ ผู้ให้เช่าซื้อยินยอมเสียเบี้ยปรับโดยคำนวณจากมูลค่าเช่าซื้อในอัตราเท่ากับอัตราเบี้ยปรับที่ผู้ให้เช่าซื้อกำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องชำระในกรณีผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อ และถ้าผู้เช่าซื้อต้องดำเนินคดีทางศาลเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายหรือเบี้ยปรับ ผู้ให้เช่าซื้อจะรับภาระค่าธรรมเนียม ค่าทนายความตามความเป็นจริง หรือค่าใช้จ่ายอื่นใดที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีดังกล่าว

(๓) ในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ชำระค่าธรรมเนียม ค่าภาษีอากร หรือค่าใช้จ่ายอื่นใดที่ผู้เช่าซื้อมีหน้าที่ชำระแทนผู้เช่าซื้อไปแล้ว ถ้าผู้ให้เช่าซื้อไม่เคยมีหนังสือแจ้งให้ผู้เช่าซื้อนำเงินดังกล่าวมาชำระภายในเวลาไม่น้อยกว่าเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง และผู้ให้เช่าซื้อประสงค์จะนำเงินค่างวดของผู้เช่าซื้อในงวดต่อมามาหักชำระเงินดังกล่าว ผู้ให้เช่าซื้อจะต้องมีหนังสือแจ้งให้ผู้เช่าซื้อทราบ เพื่อให้นำเงินจำนวนนั้นมาชำระ ถ้าผู้เช่าซื้อชำระเงินดังกล่าวภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง ผู้ให้เช่าซื้อจะถือว่าผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระเงินงวดนั้นไม่ได้

(๔) ผู้ให้เช่าซื้อไม่มีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อได้ ในกรณีผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อรายงวดสามงวดติด ๆ กัน และผู้ให้เช่าซื้อไม่มีหนังสือบอกกล่าวผู้เช่าซื้อให้ใช้เงินรายงวดที่ค้างชำระนั้น ภายในเวลาอย่างน้อยสามสิบวันนับแต่วันที่ผู้เช่าซื้อได้รับหนังสือ และผู้เช่าซื้อละเลยเสียไม่ปฏิบัติตามหนังสือบอกกล่าวนั้น

(๕) เมื่อผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อโดยแจ้งเป็นหนังสือไปยังผู้เช่าซื้อ และกลับเข้าครอบครองรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่ให้เช่าซื้อ เพื่อนำออกขายให้แก่บุคคลอื่น

ก. ก่อนขายให้แก่บุคคลอื่น ผู้ให้เช่าซื้อต้องแจ้งล่วงหน้าให้ผู้เช่าซื้อและผู้ค้ำประกัน (ถ้ามี) ทราบ เป็นหนังสือไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน เพื่อให้ผู้เช่าซื้อใช้สิทธิซื้อได้ตามมูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อ โดยผู้ให้เช่าซื้อจะต้องให้ส่วนลดแก่ผู้เช่าซื้อตามอัตราและการคิดคำนวณตาม (๑๐)

ข. ในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อนำรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ออกขาย หากได้ราคาเกินกว่ามูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อจะคืนเงินส่วนที่เกินนั้นให้แก่ผู้เช่าซื้อ แต่หากได้ราคาน้อยกว่ามูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อ ผู้เช่าซื้อจะรับผิดชอบส่วนที่ขาดนั้น เฉพาะกรณีการขายโดยวิธีประมูล หรือขายทอดตลาดที่เหมาะสม ทั้งนี้ ผู้ให้เช่าซื้อจะต้องมีหนังสือแจ้งชื่อผู้ทำการขาย วัน เวลา สถานที่ทำการขาย ราคาที่ขายได้ และรายละเอียดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการขาย เพียงเท่าที่ได้ใช้จ่ายไปจริง โดยประหยัดตามความจำเป็นและมีเหตุผลอันสมควร (ถ้ามี) รวมทั้งจำนวนเงินส่วนเกินที่คืนให้แก่ผู้เช่าซื้อหรือจำนวนเงินที่ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบในส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญา ในกรณีการขายโดยวิธีประมูลหรือขายทอดตลาดที่เหมาะสมให้ผู้เช่าซื้อทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ทำการขาย ทั้งนี้ ผู้เช่าซื้อจะไม่ได้รับส่วนลดตามอัตราและการคิดคำนวณตาม (๑๐)

มูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อ ตาม ก. และ ข. ให้คำนวณจากเงินค่างวดที่ค้างชำระ และเงินค่างวดที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระที่ผู้เช่าซื้อมีหน้าที่ต้องชำระให้กับผู้ให้เช่าซื้อตามสัญญาเช่าซื้อ และให้หมายความรวมถึง เงินค่าปรับ ค่าติดตามทวงถาม และค่าใช้จ่ายอื่นใด ทั้งนี้ เพียงเท่าที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ใช้จ่ายไปจริง โดยประหยัด ตามความจำเป็นและมีเหตุผลอันสมควร

(๖) ผู้ให้เช่าซื้อได้จัดให้ผู้เช่าซื้อสามารถใช้สิทธิในการเรียกร้องให้มีการปฏิบัติตามเงื่อนไขการรับประกันของรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อจากผู้ขายหรือผู้ผลิตได้โดยตรง

(๗) ผู้ให้เช่าซื้อที่มีสิทธิได้รับประโยชน์ตามกรมธรรม์ประกันภัย ในจำนวนหนี้ที่ยังคงค้างชำระตามสัญญาเช่าซื้อ โดยผู้ให้เช่าซื้อจะต้องให้ส่วนลดแก่ผู้เช่าซื้อตามอัตราและการคิดคำนวณ ตาม (๑๐) ส่วนที่เกินจากมูลหนี้ค้างชำระให้บริษัทประกันภัยจ่ายให้แก่ผู้เช่าซื้อ

(๘) ผู้เช่าซื้อจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการทวงถาม การติดตามรถยนต์ หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อ ค่าทนายความและอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องด้วยการที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อ หรือการกลับเข้าครอบครองรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อของผู้ให้เช่าซื้อ เนื่องจากมีการบอกเลิกสัญญา ทั้งนี้ เพียงเท่าที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ใช้จ่ายไปจริงเพื่อการดังกล่าว โดยประหยัด ตามความจำเป็นและมีเหตุผลอันสมควร

(๙) ผู้ให้เช่าซื้อจะส่งคำบอกกล่าวซึ่งตามกฎหมายหรือตามสัญญากำหนดให้ต้องทำเป็นหนังสือ โดยการส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับให้แก่ผู้เช่าซื้อตามที่อยู่ที่ระบุในสัญญาหรือที่อยู่ของผู้เช่าซื้อแจ้งการเปลี่ยนแปลงเป็นหนังสือครั้งสุดท้าย

(๑๐) กรณีที่ผู้เช่าซื้อไม่มีความประสงค์จะขอชำระเงินค่าเช่าซื้อทั้งหมดในคราวเดียว โดยไม่ผ่อนชำระค่าเช่าซื้อเป็นรายงวดตามสัญญาเช่าซื้อ เพื่อปิดบัญชีค่าเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อจะต้องให้ส่วนลดแก่ผู้เช่าซื้อในอัตราไม่น้อยกว่าร้อยละห้าสิบของดอกเบี้ยเช่าซื้อที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ โดยให้คิดคำนวณตาม

มาตรฐานการบัญชีว่าด้วย เรื่อง สัญญาเช่า ตามที่คณะกรรมการกำหนดมาตรฐานการบัญชีตามกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพบัญชีกำหนดและปรับปรุงมาตรฐานการบัญชี เพื่อใช้เป็นมาตรฐานในการจัดทำบัญชีตามกฎหมายว่าด้วยการบัญชีและกฎหมายอื่น

(๑๑) กรณีสัญญากำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องจัดหาผู้ค้ำประกันการเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อตกลงกับผู้เช่าซื้อว่าจะจัดให้มีการทำสัญญาค้ำประกันซึ่งมีค่าเตือนสำหรับผู้ค้ำประกันไว้หน้าสัญญาค้ำประกันนั้น โดยมีข้อความภาษาไทยที่สามารถเห็นและอ่านได้ชัดเจน มีหัวเรื่องว่า “ค่าเตือนสำหรับผู้ค้ำประกัน” ใช้อักษรตัวหนาขนาดไม่เล็กกว่าสี่มิลลิเมตร และอย่างน้อยต้องมีข้อความตามเอกสารแนบท้ายประกาศฉบับนี้ โดยมีขนาดตัวอักษรไม่เล็กกว่าสองมิลลิเมตร และมีจำนวนไม่เกินสิบเอ็ดตัวอักษรในหนึ่งนิ้ว และกำหนดข้อสัญญาเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกันในสัญญาค้ำประกัน มีสาระสำคัญตรงกับคำเตือนดังกล่าว

(๑๒) การผิดสัญญาเช่าซื้อเรื่องใด ที่ผู้ให้เช่าซื้อ มีสิทธิเลิกสัญญาเช่าซื้อจะต้องเป็นข้อที่ ผู้ให้เช่าซื้อระบุไว้เป็นการเฉพาะด้วยตัวอักษรสีแดงหรือตัวดำหรือตัวเอน ที่เห็นเด่นชัดกว่าข้อความทั่วไป

(๑๓) กรณีผู้ให้เช่าซื้อ มีความประสงค์จะนำเงินค่างวดของผู้เช่าซื้อ มาหักชำระค่าเบี้ยปรับ ค่าใช้จ่ายในการทวงถาม ค่าติดตามรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อ ค่าทนายความและอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องด้วยการที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อ หรือการกลับเข้าครอบครองรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อของผู้ให้เช่าซื้อ เนื่องจากมีการบอกเลิกสัญญา ผู้ให้เช่าซื้อจะต้องมีหนังสือแจ้งให้ผู้เช่าซื้อทราบ เพื่อนำเงินจำนวนนั้นมาชำระ ถ้าผู้เช่าซื้อชำระเงินดังกล่าวภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง ผู้ให้เช่าซื้อจะถือว่าผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระเงินงวดนั้นไม่ได้

ข้อ ๕ ข้อสัญญาที่ผู้ประกอบการทำกับผู้บริโภคต้องไม่ใช่ข้อสัญญาที่มีลักษณะหรือมีความหมายทำนองเดียวกัน ดังต่อไปนี้

(๑) ข้อสัญญาที่เป็นการผลัดภาระให้ผู้เช่าซื้อเป็นผู้ชำระค่าธรรมเนียม ค่าภาษีอากรหรือค่าใช้จ่ายอื่นใด เกี่ยวกับรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ซึ่งเกิดขึ้นก่อนที่ผู้เช่าซื้อจะเข้าทำสัญญาซื้อรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ดังกล่าว

(๒) ในกรณีผู้ให้เช่าซื้อจะกำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องชำระเบี้ยปรับกรณีผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระ ค่าเช่าซื้อหรือเงินอื่นใด ผู้ให้เช่าซื้อจะกำหนดเบี้ยปรับเกินอัตราดอกเบี้ยสำหรับลูกค้าชั้นดีรายย่อย (MINIMUM RETAIL RATE) ของธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) บวกสิบ (MRR + ๑๐) ต่อปี ของจำนวนเงินที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระไม่ได้

(๓) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อเรียกให้ผู้เช่าซื้อเปลี่ยนแปลงผู้ค้ำประกัน เว้นแต่เป็นกรณีที่ผู้ค้ำประกันถึงแก่ความตาย หรือศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด หรือเป็นบุคคลล้มละลาย หรือเป็นคนไร้ความสามารถ หรือเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ

(๔) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบชำระค่าเช่าซื้อให้ครบถ้วนตามสัญญา ในกรณีรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อสูญหาย ถูกทำลาย ถูกยึด ถูกอายัด หรือถูกริบ โดยมีใช้ความผิดของผู้เช่าซื้อ เว้นแต่ค่าเสียหาย หรือเบี้ยปรับ หรือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการทวงถาม การติดตามรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อ ค่าทนายความหรือค่าอื่นใด เพียงเท่าที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ใช้จ่ายไปจริง โดยประหยัดตามความจำเป็นและมีเหตุผลอันสมควร

(๕) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบชำระหนี้ใด ๆ ในกรณีผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อ และกลับเข้าครอบครองรถยนต์ หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อ เว้นแต่ค่าเสียหายหรือเบี้ยปรับ หรือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการทวงถาม การติดตามรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อ ค่าทนายความหรือค่าอื่นใด เพียงเท่าที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ใช้จ่ายไปจริง โดยประหยัด ตามความจำเป็นและมีเหตุผลอันสมควร

(๖) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้เช่าซื้อรับการโอนสิทธิเรียกร้องตามสัญญาเช่าซื้อหรือรับภาระผูกพันใด ๆ เพิ่มเติมจากสัญญาเช่าซื้อ โดยผู้เช่าซื้อมิได้นิยมนเป็นหนังสือ

บทเฉพาะกาล

ข้อ ๖ บรรดาสัญญาเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์ที่ผู้ประกอบการธุรกิจได้กระทำกับผู้บริโภค ตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์ เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. ๒๕๔๓ ก่อนวันที่ประกาศนี้ใช้บังคับ ให้คงใช้ได้ต่อไป

ประกาศฉบับนี้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๖ เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

สำเนา เหมเกรียงไกร

ประธานกรรมการว่าด้วยสัญญา

คำเตือนสำหรับผู้ค้าประกัน

ก่อนที่จะลงนามในสัญญาค้าประกัน ผู้ค้าประกันควรอ่านและตรวจสอบรายละเอียดของสัญญาค้าประกันให้เข้าใจโดยชัดเจน หากผู้ค้าประกัน มีข้อสงสัยใดๆ ควรปรึกษาผู้มีความรู้ก่อนที่จะทำสัญญาค้าประกัน

การที่ผู้ค้าประกันลงนามในสัญญาค้าประกันกับ.....
.....เพื่อค้าประกันหนี้ตามสัญญาเช่าซื้อเลขที่.....

ลงวันที่.....ระหว่าง.....(ผู้ให้เช่าซื้อ) กับ
นาย/นาง/นางสาว/.....(ผู้เช่าซื้อ) ผู้ค้าประกัน
จะมีความรับผิดชอบต่อผู้ให้เช่าซื้อในสาระสำคัญ ดังนี้

- ☐ ๑. ผู้ค้าประกันจะต้องรับผิดชอบต่อผู้ให้เช่าซื้อจนกว่าหนี้ตามสัญญาเช่าซื้อจะระงับสิ้นไป
- ☐ ๒. ผู้ค้าประกันจะต้องรับผิดชอบต่อผู้ให้เช่าซื้อภายในวงเงินที่ผู้ให้เช่าซื้อค้างชำระกับผู้ให้เช่าซื้อตามสัญญาเช่าซื้อ และอาจต้องรับผิดชอบใช้ดอกเบี้ยหรือค่าสินไหมทดแทนอื่นๆ อีกด้วย
- ☐ ๓. ผู้ค้าประกันต้องรับผิดชอบร่วมกับผู้เช่าซื้อ
- ☐ ๔. เมื่อผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระหนี้ ผู้ให้เช่าซื้อจะมีสิทธิเรียกร้องและบังคับให้ผู้ค้าประกันชำระหนี้ทั้งหมดที่ผู้เช่าซื้อค้างชำระ โดยผู้ให้เช่าซื้อไม่จำเป็นต้องเรียกร้องหรือบังคับเอาจากผู้เช่าซื้อก่อน
- ☐ ๕. ผู้ค้าประกันไม่หลุดพ้นจากความรับผิดแม้ผู้ให้เช่าซื้อยอมผ่อนเวลาให้แก่ผู้เช่าซื้อ

นอกจากที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว ผู้ค้าประกันยังมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่างๆ ตามที่ระบุไว้ในสัญญาค้าประกัน

ข้าพเจ้าได้เตือนและรับทราบคำเตือนนี้แล้ว จึงลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน

ลงชื่อ.....ผู้ค้าประกัน
()

ลงชื่อ.....ผู้แทนของผู้ให้เช่าซื้อ
()

หมายเหตุ ให้ผู้ให้เช่าซื้อใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ หน้าข้อความที่มีสาระสำคัญตรงกับเงื่อนไขในสัญญาค้าประกัน

ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา

เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา (ฉบับที่ ๒)

พ.ศ. ๒๕๕๘

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๕ ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๑ ประกอบกับมาตรา ๓ มาตรา ๔ และมาตรา ๕ แห่งพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดธุรกิจที่ควบคุมสัญญาและลักษณะของสัญญา พ.ศ. ๒๕๔๒ คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาออกประกาศไว้ดังต่อไปนี้

ให้ยกเลิก (๑๑) ของข้อ ๔ แห่งประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. ๒๕๕๕

ประกาศฉบับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๘ เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๘

สำเริง เมฆเกรียงไกร

ประธานกรรมการว่าด้วยสัญญา

ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา

เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา

พ.ศ. ๒๕๖๑

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๕ ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๑ ประกอบกับมาตรา ๓ มาตรา ๔ และมาตรา ๕ แห่งพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดธุรกิจที่ควบคุมสัญญาและลักษณะสัญญา พ.ศ. ๒๕๒๒ คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาออกประกาศไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ให้ยกเลิก

(๑) ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. ๒๕๕๕

(๒) ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๘

ข้อ ๒ ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา

ข้อ ๓ ในประกาศนี้

“ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์” หมายความว่า การประกอบกิจการค้าโดยเจ้าของนำเอารถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ของตนออกให้บุคคลธรรมดาเช่า และให้คำมั่นว่าจะขายรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์หรือว่าจะให้รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์นั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่า โดยมีเงื่อนไขที่ผู้เช่าได้ใช้เงินเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านั้นคราว

“รถยนต์” หมายความว่า รถยนต์นั่งส่วนบุคคลหรือรถยนต์บรรทุกส่วนบุคคลเพื่อใช้เป็นการส่วนตัวเท่านั้น โดยไม่นำไปใช้ทำการขนส่ง เพื่อการค้าหรือธุรกิจของตนเอง หรือเพื่อสินจ้าง

“รถจักรยานยนต์” หมายความว่า รถที่เดินด้วยกำลังเครื่องยนต์หรือกำลังไฟฟ้าและมีล้อไม่เกินสองล้อ ถ้ามีพวงข้างมีล้อเพิ่มอีกไม่เกินหนึ่งล้อ และให้หมายความรวมถึงรถจักรยานที่ติดเครื่องยนต์ด้วยเพื่อใช้เป็นการส่วนตัวเท่านั้น โดยไม่นำไปใช้ทำการขนส่ง เพื่อการค้าหรือธุรกิจของตนเอง หรือเพื่อสินจ้าง

“ค่าใช้จ่ายที่ผู้ให้เช่าซื้อเรียกเก็บได้” หมายความว่า ค่าภาษีมูลค่าเพิ่ม ค่าภาษีรถประจำปี เงินเพิ่มเนื่องจากการต่อภาษีล่าช้า ค่าธรรมเนียมเปลี่ยนเครื่องยนต์ สีรถ ชนิดเชื้อเพลิง (ต่อรายการ) ค่าธรรมเนียมการโอนทะเบียนรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ ค่าธรรมเนียมแผ่นป้ายทะเบียนรถ ค่าธรรมเนียมใบแทนเครื่องหมายแสดงการเสียภาษีรถ ค่าปรับเนื่องจากการเปลี่ยนเครื่องยนต์ สีรถ ชนิดเชื้อเพลิง และค่าเบี้ยประกันภัยตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ

“ค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการทวงถามหนี้ค่าเช่าซื้อ” หมายความว่า เงินที่ผู้ให้เช่าซื้อเรียกเก็บจากผู้เช่าซื้อเพื่อเป็นค่าบริการหรือค่าใช้จ่ายในการติดตามทวงถามหนี้เงินค่างวดเช่าซื้อรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ตามกฎหมายว่าด้วยการทวงถามหนี้ แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงค่าติดตามเอารถยนต์หรือรถจักรยานยนต์กลับคืนของผู้ให้เช่าซื้อ

“อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงต่อปี (Effective Interest Rate) หมายความว่า อัตราดอกเบี้ยสำหรับสินเชื่อเช่าซื้อในลักษณะของการคิดดอกเบี้ยแบบลดต้นลดดอก เช่นเดียวกับการคำนวณดอกเบี้ยสินเชื่อเพื่อซื้อที่อยู่อาศัย โดยคิดดอกเบี้ยจากเงินต้นคงเหลือในแต่ละงวด

ข้อ ๔ สัญญาเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์ที่ผู้ประกอบการธุรกิจทำกับผู้บริโภค ต้องมีข้อความเป็นภาษาไทยที่สามารถเห็นและอ่านได้ชัดเจน มีขนาดตัวอักษรไม่เล็กกว่าสองมิลลิเมตร โดยมีจำนวนไม่เกินสิบเอ็ดตัวอักษรในหนึ่งนิ้ว และต้องใช้ข้อสัญญาที่มีสาระสำคัญและเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

(๑) รายละเอียดเกี่ยวกับ

ก. ยี่ห้อ รุ่น หมายเลขเครื่องยนต์และหมายเลขตัวถัง สภาพของรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ว่าเป็นรถใหม่หรือรถใช้แล้ว และระยะทางที่ได้ใช้แล้ว โดยให้มีหน่วยเป็นกิโลเมตรหรือไมล์ รวมทั้งภาระผูกพันของรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ (ถ้ามี)

ข. ราคาเงินสด จำนวนเงินจอง จำนวนเงินดาวน์ ราคาเงินสดส่วนที่เหลือ อัตราดอกเบี้ยคงที่ต่อปี (Flat Interest Rate) ในการคำนวณผลตอบแทนให้ระบุอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงต่อปี (Effective Interest Rate) จำนวนงวดที่ผ่อนชำระ จำนวนเงินค่าเช่าซื้อทั้งสิ้น จำนวนเงินค่าเช่าซื้อที่ผ่อนชำระในแต่ละงวด จำนวนค่าภาษีมูลค่าเพิ่มที่ชำระในแต่ละงวด เริ่มชำระค่างวดแรกในวันที่ และชำระค่างวดต่อ ๆ ไปภายในวันที่

ค. วิธีคำนวณจำนวนเงินค่าเช่าซื้อ จำนวนค่าเช่าซื้อ จำนวนดอกเบี้ยที่ชำระ และจำนวนค่าภาษีมูลค่าเพิ่มที่ชำระในแต่ละงวด

ง. ตารางแสดงภาระหนี้ตามสัญญาเช่าซื้อสำหรับผู้เช่าซื้อแต่ละราย โดยให้แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับจำนวนงวดค่าเช่าซื้อที่ต้องชำระ วัน เดือน ปี ที่ชำระเงินค่างวดเช่าซื้อ จำนวนเงินค่าเช่าซื้อที่ชำระในแต่ละงวด โดยแยกเป็นเงินต้น ดอกเบี้ยค่าเช่าซื้อ ภาษีมูลค่าเพิ่ม และจำนวนเงินค่าเช่าซื้อคงค้าง โดยแยกเป็นเงินต้นคงค้าง ดอกเบี้ยค่าเช่าซื้อ รวมทั้งจำนวนส่วนลดที่ผู้เช่าซื้อจะได้รับตาม (๑๐) ตามเอกสารแนบท้ายประกาศนี้ เพื่อส่งมอบให้ผู้เช่าซื้อพร้อมกับหนังสือสัญญาเช่าซื้อ

จ. อัตราค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการทวงถามหนี้ค่าเช่าซื้อที่คณะกรรมการกำกับการทวงถามหนี้ประกาศกำหนดตามกฎหมายว่าด้วยการทวงถามหนี้ โดยให้ระบุวิธีการคิดคำนวณค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการทวงถามหนี้ค่าเช่าซื้อในแต่ละรายการไว้ในเอกสารแนบท้ายสัญญาเช่าซื้อ

ในกรณีที่ยังไม่มีประกาศของคณะกรรมการกำกับการทวงถามหนี้ ผู้ให้เข้าซื้อที่มีสิทธิเรียกเก็บค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการทวงถามหนี้ค่าเข้าซื้อได้เพียงเท่าที่ผู้ให้เข้าซื้อได้ใช้จ่ายไปจริง โดยประหยัด ตามความจำเป็น และมีเหตุผลอันสมควร ทั้งนี้ อัตราดังกล่าวไม่สามารถเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นในภายหลังได้ เว้นแต่กรณีที่มิกฎหมายกำหนดให้กระทำเช่นนั้นได้

(๒) เมื่อผู้เข้าซื้อได้ชำระเงินค่าเข้าซื้อครบถ้วน รวมทั้งค่าใช้จ่ายที่ผู้ให้เข้าซื้อเรียกเก็บได้ ให้กรรมสิทธิ์ในรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เข้าซื้อตกเป็นของผู้เข้าซื้อทันที โดยผู้เข้าซื้อต้องชำระค่าธรรมเนียมการโอนทะเบียนรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ตามที่กรมการขนส่งทางบกเรียกเก็บ และผู้ให้เข้าซื้อต้องดำเนินการจดทะเบียนรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ดังกล่าวให้เป็นชื่อของผู้เข้าซื้อภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ผู้ให้เข้าซื้อได้รับเอกสารที่จำเป็นสำหรับการจดทะเบียนครบถ้วนจากผู้เข้าซื้อ เว้นแต่เป็นกรณีที่มีเหตุขัดข้องที่ไม่สามารถทำการจดทะเบียนโอนได้โดยมิใช่เป็นความผิดของผู้ให้เข้าซื้อ

หากผู้ให้เข้าซื้อไม่ปฏิบัติตามวรรคหนึ่ง ผู้ให้เข้าซื้อยินยอมเสียเบี้ยปรับโดยคำนวณจากมูลค่าเข้าซื้อ ในอัตราเท่ากับอัตราเบี้ยปรับที่ผู้เข้าซื้อต้องชำระในกรณีที่ผู้เข้าซื้อผิดนัดชำระค่าเข้าซื้อ และถ้าผู้เข้าซื้อดำเนินคดีทางศาลเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายหรือเบี้ยปรับ ผู้ให้เข้าซื้อต้องรับภาระค่าธรรมเนียม ค่าทนายความ หรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีดังกล่าว ทั้งนี้ เพียงเท่าที่ผู้เข้าซื้อได้ใช้จ่ายไปจริง โดยประหยัด ตามความจำเป็น และมีเหตุผลอันสมควร

(๓) กรณีผู้ให้เข้าซื้อประสงค์จะนำเงินค่างวดของผู้เข้าซื้อที่ได้ชำระแล้วในงวดต่อมา เพื่อหักชำระเป็นค่าใช้จ่ายที่ผู้ให้เข้าซื้อเรียกเก็บได้ซึ่งผู้เข้าซื้อต้องชำระในแต่ละงวด ค่าธรรมเนียม หรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการทวงถามหนี้ค่าเข้าซื้อ ค่าเบี้ยปรับชำระค่างวดล่าช้า ผู้ให้เข้าซื้อมีหน้าที่ต้องแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้เข้าซื้อทราบก่อนภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ผู้เข้าซื้อได้รับแจ้ง แต่ถ้าผู้ให้เข้าซื้อไม่มีหนังสือดังกล่าว ผู้ให้เข้าซื้อไม่มีสิทธินำเงินค่างวดต่อมานั้นมาหักชำระค่าใช้จ่ายดังกล่าว และผู้ให้เข้าซื้อจะถือว่าผู้เข้าซื้อผิดนัดชำระค่าเข้าซื้อที่นำมาชำระเต็มจำนวนในงวดนั้นไม่ได้

กรณีผู้ให้เข้าซื้อได้หักเงินค่างวดตามวรรคหนึ่งแล้ว ผู้ให้เข้าซื้อมีหน้าที่ต้องแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้เข้าซื้อนำเงินในส่วนที่ขาดของค่างวดเข้าช้อนั้น มาชำระให้ครบถ้วนภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ผู้เข้าซื้อได้รับหนังสือดังกล่าว หากผู้เข้าซื้อมิได้ชำระเงินส่วนที่ขาดให้ครบถ้วนภายในระยะเวลาดังกล่าว ให้ถือว่าผู้เข้าซื้อผิดนัดเฉพาะเงินค่างวดเข้าซื้อบางส่วนที่ยังมิได้ชำระนั้น

(๔) ในกรณีที่ผู้เข้าซื้อผิดนัดชำระค่าเข้าซื้อรายงวดสามงวดติด ๆ กัน และผู้ให้เข้าซื้อมีหนังสือบอกกล่าวผู้เข้าซื้อให้ใช้เงินรายงวดที่ค้างชำระนั้นภายในเวลาอย่างน้อยสามสิบวันนับแต่วันที่ผู้เข้าซื้อได้รับหนังสือและผู้เข้าซื้อละเลยเสียไม่ปฏิบัติตามหนังสือบอกกล่าวนั้น ผู้ให้เข้าซื้อที่มีสิทธิบอกเลิกสัญญาเข้าซื้อได้

(๕) เมื่อสัญญาเข้าซื้อสิ้นสุดลงไม่ว่ากรณีใด ๆ และผู้ให้เข้าซื้อได้กลับเข้าครอบครองรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่ให้ผู้เข้าซื้อ ทั้งนี้ก่อนนำรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ออกขายโดยวิธีประมูลหรือวิธีขายทอดตลาดที่เหมาะสม ผู้ให้เข้าซื้อมีหน้าที่ดำเนินการตามลำดับ ดังต่อไปนี้

ก. ผู้ให้เช่าซื้อต้องมีหนังสือแจ้งให้ผู้เช่าซื้อทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน เพื่อให้ผู้เช่าซื้อใช้สิทธิซื้อก่อนได้ตามมูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อ โดยผู้ให้เช่าซื้อจะต้องให้ส่วนลดแก่ผู้เช่าซื้อตามอัตราและการคิดคำนวณตาม (๑๐) แต่ถ้าผู้เช่าซื้อไม่ใช้สิทธิดังกล่าวภายในระยะเวลานั้น ให้ผู้ให้เช่าซื้อ มีหนังสือแจ้งผู้ค้ำประกันทราบเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสิบห้าวันนับแต่วันที่สิ้นระยะเวลาการใช้สิทธิของผู้เช่าซื้อเพื่อให้ผู้ค้ำประกันใช้สิทธินั้น โดยให้ผู้ค้ำประกันได้รับสิทธิเช่นเดียวกับผู้เช่าซื้อ

กรณีผู้ให้เช่าซื้อไม่ปฏิบัติตามวรรคหนึ่ง ผู้ให้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากเหตุของการไม่ได้แจ้งแก่ผู้เช่าซื้อหรือผู้ค้ำประกัน แล้วแต่กรณี

ข. ผู้ให้เช่าซื้อต้องมีหนังสือแจ้งให้ผู้เช่าซื้อและผู้ค้ำประกัน (ถ้ามี) ทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวันก่อนวันประมูลหรือวันขายทอดตลาด ทั้งนี้ ในหนังสือแจ้งนั้นอย่างน้อยต้องระบุชื่อผู้ทำการขายวันและสถานที่ทำการขายในแต่ละครั้งไว้ในหนังสือฉบับเดียวกันก็ได้

กรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อนำรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ออกขายตามวรรคหนึ่ง หากได้ราคาเกินกว่ามูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อต้องคืนเงินส่วนที่เกินนั้นให้แก่ผู้เช่าซื้อ แต่ถ้าได้ราคาน้อยกว่ามูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อ ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบส่วนที่ขาดนั้น

ค. ผู้ให้เช่าซื้อต้องมีหนังสือแจ้งชื่อผู้ทำการขาย วัน สถานที่ทำการขาย ราคาที่ขายได้ และรายละเอียดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการขาย ทั้งนี้ เพียงเท่าที่ได้ใช้จ่ายไปจริง โดยประหยัด ตามความจำเป็น และมีเหตุผลอันสมควร รวมทั้งจำนวนเงินส่วนเกินที่คืนให้แก่ผู้เช่าซื้อ หรือจำนวนเงินที่ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบในมูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อ ให้ผู้เช่าซื้อทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ทำการขาย ทั้งนี้ ผู้เช่าซื้อจะไม่ได้รับส่วนลดตามอัตราและการคิดคำนวณตาม (๑๐)

มูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อตาม ก. และ ข. ให้คำนวณจากเงินค่างวดที่ค้างชำระ และเงินค่างวดที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระที่ผู้เช่าซื้อจำเป็นต้องชำระให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อตามสัญญาเช่าซื้อ และให้หมายความรวมถึงเบี้ยปรับหรือค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการทวงถามหนี้ค่าเช่าซื้อ ทั้งนี้ เพียงเท่าที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ใช้จ่ายไปจริง โดยประหยัด ตามความจำเป็น และมีเหตุผลอันสมควร

(๖) ผู้ให้เช่าซื้อต้องไม่เข้าสู่ราคาไม่ว่าโดยวิธีประมูลหรือวิธีขายทอดตลาดรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่ให้เช่าซื้อ ทั้งนี้ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม

(๗) ผู้ให้เช่าซื้อได้จัดให้ผู้เช่าซื้อสามารถใช้สิทธิในการเรียกร้องให้มีการปฏิบัติตามเงื่อนไขการรับประกันของรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อจากผู้ขายหรือผู้ผลิตได้โดยตรง

(๘) ผู้ให้เช่าซื้อที่มีสิทธิได้รับประโยชน์ตามกรมธรรม์ประกันภัยในมูลหนี้ที่ยังคงค้างชำระตามสัญญาเช่าซื้อ โดยผู้ให้เช่าซื้อจะต้องให้ส่วนลดแก่ผู้เช่าซื้อตามอัตราและการคิดคำนวณตาม (๑๐) ในส่วนที่เกินจากมูลหนี้ค้างชำระ ให้บริษัทประกันภัยจ่ายให้แก่ผู้เช่าซื้อ

(๙) ในกรณีที่กฎหมายหรือสัญญากำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อส่งคำบอกกล่าวเป็นหนังสือ ผู้ให้เช่าซื้อจะส่งคำบอกกล่าวทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับให้แก่ผู้เช่าซื้อและผู้ค้ำประกันตามที่ระบุในสัญญา หรือที่อยู่ของผู้เช่าซื้อหรือผู้ค้ำประกันแจ้งการเปลี่ยนแปลงเป็นหนังสือครั้งหลังสุด เว้นแต่กรณีที่ผู้เช่าซื้อ

หรือผู้ค้ำประกันมีความประสงค์จะขอรับคำบอกกล่าวเป็นจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ผู้เช่าซื้อหรือผู้ค้ำประกันต้องแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ให้เช่าซื้อทราบ

(๑๐) กรณีที่ผู้เช่าซื้อมีความประสงค์จะขอชำระเงินค่าเช่าซื้อทั้งหมดในคราวเดียว โดยไม่ผ่อนชำระค่าเช่าซื้อเป็นรายงวดตามสัญญาเช่าซื้อ เพื่อปิดบัญชีค่าเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อจะต้องให้ส่วนลดแก่ผู้เช่าซื้อในอัตราไม่น้อยกว่าร้อยละห้าสิบของดอกเบี้ยเช่าซื้อที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ โดยให้คิดคำนวณตามมาตรฐานการบัญชีว่าด้วย เรื่อง สัญญาเช่า ที่คณะกรรมการกำหนดมาตรฐานการบัญชี ตามกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพบัญชีกำหนดและปรับปรุงมาตรฐานการบัญชี เพื่อใช้เป็นมาตรฐานในการจัดทำบัญชีตามกฎหมายว่าด้วยการบัญชีและกฎหมายอื่น

(๑๑) กรณีสัญญาเช่าซื้อกำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องจัดหาผู้ค้ำประกันการเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อต้องตกลงกับผู้เช่าซื้อว่าจะจัดให้มีการทำสัญญาค้ำประกันซึ่งมีค่าเตือนสำหรับผู้ค้ำประกันไว้หน้าสัญญาค้ำประกันนั้น โดยมีข้อความเป็นภาษาไทยที่สามารถเห็นและอ่านได้ชัดเจน มีหัวเรื่องว่า “คำเตือนสำหรับผู้ค้ำประกัน” ใช้อักษรตัวหนาขนาดไม่เล็กกว่าสี่มิลลิเมตร และอย่างน้อยต้องมีข้อความตามเอกสารแนบท้ายประกาศนี้ โดยมีขนาดตัวอักษรไม่เล็กกว่าสองมิลลิเมตร และมีจำนวนไม่เกินสิบเอ็ดตัวอักษรในหนึ่งนิ้ว และกำหนดข้อสัญญาเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกันในสัญญาค้ำประกัน ซึ่งมีสาระสำคัญตรงกับคำเตือนดังกล่าว

(๑๒) การผิดสัญญาเช่าซื้อที่ผู้ให้เช่าซื้อไม่สิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อ จะต้องเป็นข้อความที่ผู้ให้เช่าซื้อระบุไว้เป็นการเฉพาะด้วยตัวอักษรสีแดง หรือตัวดำหรือตัวเอน ที่เห็นเด่นชัดกว่าข้อความทั่วไป

ข้อ ๕ ข้อสัญญาที่ผู้ประกอบการธุรกิจทำกับผู้บริโภคต้องไม่ใช่ข้อสัญญาที่มีลักษณะหรือมีความหมายทำนองเดียวกัน ดังต่อไปนี้

(๑) ข้อสัญญาที่เป็นการผลักภาระให้ผู้เช่าซื้อเป็นผู้ชำระค่าธรรมเนียม ค่าภาษีอากร หรือค่าใช้จ่ายใด ๆ เกี่ยวกับรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ซึ่งเกิดขึ้นก่อนที่ผู้เช่าซื้อจะเข้าทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ดังกล่าว

(๒) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อคิดเบี้ยปรับในกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่างวดตามสัญญาเช่าซื้อเกินกว่าอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงต่อปี (Effective Interest Rate) บวกร้อยละสามต่อปี แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินอัตราร้อยละสิบห้าต่อปี

(๓) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อเรียกให้ผู้เช่าซื้อเปลี่ยนแปลงผู้ค้ำประกัน เว้นแต่เป็นกรณีที่ผู้ค้ำประกันถึงแก่ความตาย หรือศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด หรือเป็นบุคคลล้มละลาย หรือเป็นคนไร้ความสามารถ หรือเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ

(๔) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบชำระค่าเช่าซื้อให้ครบถ้วนตามสัญญาในกรณีรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อสูญหาย ถูกทำลาย ถูกยึด ถูกอายัด หรือถูกริบ โดยมีใช่เป็นความผิดของผู้เช่าซื้อ เว้นแต่เบี้ยปรับ ค่าธรรมเนียม หรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการทวงถามหนี้ค่าเช่าซื้อหรือค่าภาษีมูลค่าเพิ่มที่คงเหลือ ทั้งนี้ เพียงเท่าที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ใช้จ่ายไปจริง โดยประหยัด ตามความจำเป็นและมีเหตุผลอันสมควร

(๕) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบชำระเงินใด ๆ ในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อ และกลับเข้าครอบครองรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อ เว้นแต่เบี้ยปรับ ค่าธรรมเนียม ค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการทวงถามหนี้ค่าเช่าซื้อ หรือค่าภาษีมูลค่าเพิ่มที่คงเหลือ ทั้งนี้ เพียงเท่าที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ใช้จ่ายไปจริง โดยประหยัด ตามความจำเป็น และมีเหตุผลอันสมควร

(๖) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้เช่าซื้อรับการโอนสิทธิเรียกร้องตามสัญญาเช่าซื้อหรือรับภาระผูกพันใด ๆ เพิ่มเติมจากสัญญาเช่าซื้อ โดยผู้เช่าซื้อมิได้ยินยอมเป็นหนังสือ

(๗) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อเรียกเก็บเงินหรือค่าใช้จ่ายใด ๆ นอกเหนือจากที่ประกาศนี้กำหนด

ข้อ ๖ บรรดาสัญญาเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์ที่ผู้ประกอบการธุรกิจได้ทำกับผู้บริโภค ตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. ๒๕๕๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ก่อนวันที่ประกาศนี้ใช้บังคับ ให้คงใช้บังคับได้ต่อไป ประกาศนี้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑

สำเรียง เมฆเกรียงไกร

ประธานกรรมการว่าด้วยสัญญา

คำเตือนสำหรับผู้ค้าประกัน

ก่อนที่จะลงนามในสัญญาการค้าประกัน ผู้ค้าประกันควรอ่านและตรวจสอบรายละเอียดของสัญญาการค้าประกันให้เข้าใจโดยชัดเจน หากผู้ค้าประกันมีข้อสงสัยใด ๆ ควรปรึกษาผู้มีความรู้ก่อนที่จะลงนามในสัญญาการค้าประกัน

การที่ผู้ค้าประกันลงนามในสัญญาการค้าประกันกับ.....
เพื่อการค้าประกันตามสัญญาเช่าซื้อ เลขที่ ลงวันที่
ระหว่าง..... (ผู้ให้เช่าซื้อ) กับนาย/นาง/นางสาว (ผู้เช่าซื้อ)
ผู้ค้าประกันจะมีความผูกพันกับผู้ให้เช่าซื้อ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

๑. ผู้ค้าประกันจะต้องรับผิดชอบผู้ให้เช่าซื้อตามมูลหนี้ที่ระบุไว้ในสัญญาเช่าซื้อเท่านั้น
๒. ข้อตกลงใดที่กำหนดให้ผู้ค้าประกันต้องรับผิดชอบอย่างเดียวกับผู้เช่าซื้อหรือในฐานะเป็นลูกหนี้ร่วม ข้อตกลงนั้นเป็นโมฆะ เว้นแต่ผู้ค้าประกันที่เป็นนิติบุคคลจะยินยอมที่จะรับผิดชอบลูกหนี้ร่วมหรือในฐานะเป็นลูกหนี้ร่วม

๓. เมื่อผู้ให้เช่าซื้อผิดนัด ให้ผู้ให้เช่าซื้อมีหนังสือบอกกล่าวไปยังผู้ค้าประกันภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ผู้ให้เช่าซื้อผิดนัด และไม่ว่ากรณีจะเป็นประการใดผู้ให้เช่าซื้อจะเรียกให้ผู้ค้าประกันชำระหนี้ก่อนที่หนังสือบอกกล่าวจะไปถึงผู้ค้าประกันมิได้ แต่ไม่ตัดสิทธิผู้ค้าประกันที่จะชำระหนี้เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระ

๔. เมื่อผู้ให้เช่าซื้อทวงให้ผู้ค้าประกันชำระหนี้ ผู้ค้าประกันมีสิทธิขอให้เรียกผู้ให้เช่าซื้อชำระก่อนก็ได้ เว้นแต่ผู้ให้เช่าซื้อจะถูกศาลพิพากษาให้เป็นคนล้มละลายเสียแล้ว หรือไม่ปรากฏว่าผู้ให้เช่าซื้อไปอยู่แห่งใดในพระราชอาณาเขต

๕. ถึงแม้ผู้ให้เช่าซื้อจะได้เรียกให้ผู้ให้เช่าซื้อชำระหนี้ตามสัญญาเช่าซื้อรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์แล้วก็ตาม ถ้าผู้ค้าประกันพิสูจน์ได้ว่าผู้เช่าซื้อนั้นมีทางที่จะชำระหนี้ได้ และการที่จะบังคับให้ผู้ให้เช่าซื้อชำระหนี้นั้น จะไม่เป็นการยาก ผู้ให้เช่าซื้อจะต้องบังคับการชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินของผู้ให้เช่าซื้อก่อน

๖. ถ้าผู้ให้เช่าซื้อไม่มีทรัพย์สินของผู้ให้เช่าซื้อยึดถือไว้เป็นประกัน เมื่อผู้ค้าประกันร้องขอ ผู้ให้เช่าซื้อจะต้องให้ชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินซึ่งเป็นประกันนั้นก่อน

๗. ข้อตกลงที่ผู้ค้าประกันทำไว้ล่วงหน้าก่อนผู้ให้เช่าซื้อผ่อนเวลาอันมีผลเป็นการยินยอมให้ผู้ให้เช่าซื้อผ่อนเวลาแก่ผู้เช่าซื้อ ข้อตกลงนั้นใช้บังคับมิได้ เว้นแต่ผู้ค้าประกันที่เป็นสถาบันการเงินหรือการค้าประกันเพื่อสินจ้างเป็นปกติธุระ

๘. ในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ทำการลดหนี้ตามสัญญาเช่าซื้อให้แก่ผู้เช่าซื้อ รวมทั้งดอกเบี้ยค่าสินไหมทดแทน หรือค่าภาระติดพันตามสัญญาเช่าซื้อ และผู้ให้เช่าซื้อตกลงรับข้อเสนอดังกล่าว ผู้ค้าประกันรับผิดชอบเฉพาะมูลหนี้ที่มีการลดหนี้ตามเงื่อนไขข้างต้น หรือผู้ค้าประกันจะเข้าสวมสิทธิเพื่อชำระหนี้ตามมูลหนี้ดังกล่าวได้

๙. ผู้ค้าประกันยังมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยการค้าประกัน

นอกจากที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ผู้ค้าประกันยังมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ ตามที่ระบุไว้ในสัญญาการค้าประกัน

ทั้งสองฝ่ายได้อ่านและเข้าใจคำเตือนนี้แล้ว จึงลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน

ลงชื่อ ผู้ค้าประกัน

ลงชื่อ ผู้ให้เช่าซื้อ

ตารางแสดงภาระหนี้ตามสัญญาเช่าซื้อ

[illegible]

ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา

เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา

พ.ศ. ๒๕๖๕

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๕ ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๑ ประกอบกับมาตรา ๓ มาตรา ๔ และมาตรา ๕ แห่งพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดธุรกิจที่ควบคุมสัญญาและลักษณะของสัญญา พ.ศ. ๒๕๔๒ คณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ออกประกาศไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ให้ยกเลิกประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. ๒๕๖๑

ข้อ ๒ ประกาศนี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา

ข้อ ๔ ในประกาศนี้

“ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์” หมายความว่า การประกอบกิจการค้าโดยเจ้าของนำเอารถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ของตนออกให้บุคคลธรรมดาเช่า และให้คำมั่นว่าจะขายรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์หรือว่าจะให้รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์นั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่า โดยมีเงื่อนไขที่ผู้เช่าได้ใช้เงินเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านี้คร่าว

“รถยนต์” หมายความว่า รถยนต์นั่งส่วนบุคคลหรือรถยนต์บรรทุกส่วนบุคคลที่ใช้เป็นการส่วนตัวเท่านั้น โดยไม่นำไปใช้ทำการขนส่ง เพื่อการค้าหรือธุรกิจของตนเอง หรือเพื่อสินจ้าง

“รถจักรยานยนต์” หมายความว่า รถที่เดินด้วยกำลังเครื่องยนต์หรือกำลังไฟฟ้าและมีล้อไม่เกินสองล้อ ถ้ามีพ่วงข้างมีล้อเพิ่มอีกไม่เกินหนึ่งล้อ และให้หมายความรวมถึงรถจักรยานที่ติดเครื่องยนต์ด้วย เพื่อใช้เป็นการส่วนตัวเท่านั้น โดยไม่นำไปใช้ทำการขนส่ง เพื่อการค้าหรือธุรกิจของตนเอง หรือเพื่อสินจ้าง

“ค่าใช้จ่ายที่ผู้ให้เช่าซื้อเรียกเก็บได้” หมายความว่า ค่าภาษีมูลค่าเพิ่ม ค่าภาษีรถประจำปี เงินเพิ่มเนื่องจากการต่อภาษีล่าช้า ค่าธรรมเนียมเปลี่ยนเครื่องยนต์ สีรถ ชนิดเชื้อเพลิง (ต่อรายการ) ค่าธรรมเนียมการโอนทะเบียนรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ ค่าธรรมเนียมแผ่นป้ายทะเบียนรถ ค่าธรรมเนียมใบแทนเครื่องหมายแสดงการเสียภาษีรถ ค่าปรับเนื่องจากการเปลี่ยนเครื่องยนต์ สีรถ ชนิดเชื้อเพลิง และค่าเบี้ยประกันภัยตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ

“ค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการทวงถามหนี้ค่าเช่าซื้อ” หมายความว่า เงินที่ผู้ให้เช่าซื้อเรียกเก็บจากผู้เช่าซื้อ เพื่อเป็นค่าติดตามทวงถามหนี้เงินค่างวดเช่าซื้อรถยนต์ หรือรถจักรยานยนต์ ค่าธรรมเนียมตามกฎหมายว่าด้วยการทวงถามหนี้ แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงค่าติดตามเอารถยนต์หรือรถจักรยานยนต์กลับคืนของผู้ให้เช่าซื้อ

“อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงต่อปี (Effective Interest Rate) หมายความว่า อัตราดอกเบี้ยสำหรับสินเชื่อเช่าซื้อในลักษณะของการคิดดอกเบี้ยแบบลดต้นลดดอก โดยคิดดอกเบี้ยจากเงินต้นคงเหลือในแต่ละงวด

ข้อ ๕ สัญญาเช่าซื้อรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่ผู้ประกอบการธุรกิจทำกับผู้บริโภค ต้องมีข้อความเป็นภาษาไทยที่สามารถเห็นและอ่านได้ชัดเจน มีขนาดตัวอักษรไม่เล็กกว่าสองมิลลิเมตร โดยมีจำนวนไม่เกินสิบเอ็ดตัวอักษรในหนึ่งนิ้ว และต้องใช้ข้อสัญญาที่มีสาระสำคัญและเงื่อนไขดังต่อไปนี้

(๑) รายละเอียดเกี่ยวกับ

ก. ยี่ห้อ รุ่น หมายเลขเครื่องยนต์และหมายเลขตัวถัง สภาพของรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ ว่าเป็นรถใหม่หรือรถใช้แล้ว และระยะทางที่ได้ใช้แล้ว โดยให้มีหน่วยเป็นกิโลเมตรหรือไมล์ รวมทั้งภาระผูกพันของรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ (ถ้ามี)

ข. ราคาเงินสด จำนวนเงินจอง จำนวนเงินดาวน์ ราคาเงินสดส่วนที่เหลือ อัตราดอกเบี้ยคงที่ต่อปี (Flat Interest Rate) ในการคำนวณผลตอบแทนให้ระบุอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงต่อปี (Effective Interest Rate) จำนวนงวดที่ผ่อนชำระ จำนวนเงินค่าเช่าซื้อทั้งสิ้น จำนวนเงินค่าเช่าซื้อที่ผ่อนชำระในแต่ละงวด จำนวนค่าภาษีมูลค่าเพิ่มที่ชำระในแต่ละงวด เริ่มชำระค่างวดแรกในวันที่ และชำระค่างวดต่อ ๆ ไปภายในวันที่

ในกรณีที่ยังไม่มีกฎหมายใดกำหนดอัตราดอกเบี้ยค่าเช่าซื้อรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ไว้เป็นการเฉพาะ ให้กำหนดอัตราดอกเบี้ยค่าเช่าซื้อรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ตามกลไกตลาด โดยคำนวณเป็นอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงต่อปี (Effective Interest Rate) ดังนี้

กรณีรถยนต์ใหม่ต้องไม่เกินอัตราร้อยละสิบต่อปี

กรณีรถยนต์ใช้แล้วต้องไม่เกินอัตราร้อยละสิบห้าต่อปี

กรณีรถจักรยานยนต์ต้องไม่เกินอัตราร้อยละยี่สิบสามต่อปี

ทั้งนี้ คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาอาจปรับเปลี่ยนให้ลดลงหรือเพิ่มขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจของประเทศในทุกสามปี

ค. วิธีคำนวณจำนวนเงินค่าเช่าซื้อ จำนวนค่าเช่าซื้อ จำนวนดอกเบี้ยที่ชำระ และจำนวนค่าภาษีมูลค่าเพิ่มที่ชำระในแต่ละงวด

ง. ตารางแสดงภาระหนี้ตามสัญญาเช่าซื้อสำหรับผู้เช่าซื้อแต่ละราย โดยให้แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับจำนวนงวดค่าเช่าซื้อที่ต้องชำระ วัน เดือน ปี ที่ชำระเงินค่างวดเช่าซื้อ จำนวนเงินค่าเช่าซื้อที่ชำระในแต่ละงวด โดยแยกเป็นเงินสด ดอกเบี้ยค่าเช่าซื้อ ภาษีมูลค่าเพิ่ม และจำนวนเงินค่าเช่าซื้อคงค้าง โดยแยกเป็นเงินสดคงค้าง ดอกเบี้ยค่าเช่าซื้อ รวมทั้งจำนวนส่วนลดที่ผู้เช่าซื้อจะได้รับตาม (๙) ตามเอกสารแนบท้ายประกาศนี้ เพื่อส่งมอบให้ผู้เช่าซื้อพร้อมกับหนังสือสัญญาเช่าซื้อ

จ. อัตราค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการทวงถามหนี้ค่าเช่าซื้อที่คณะกรรมการกำกับการทวงถามหนี้ประกาศกำหนดตามกฎหมายว่าด้วยการทวงถามหนี้ โดยให้ระบุวิธีการคิดคำนวณค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการทวงถามหนี้ค่าเช่าซื้อในแต่ละรายการไว้ในเอกสารแนบท้ายสัญญาเช่าซื้อ ทั้งนี้ ต้องมีหลักฐานหรือเอกสารเกี่ยวกับการทวงถามหนี้ให้สามารถตรวจสอบได้ด้วย

ฉ. ข้อสัญญาในการเปลี่ยนสัญญาเช่าซื้อตาม que ผู้เช่าซื้อร้องขอ ให้ผู้ให้เช่าซื้อคิดค่าใช้จ่ายเพียงเท่าที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ใช้จ่ายไปจริง โดยประหยัด ตามความจำเป็น และมีเหตุผลอันสมควร แต่ทั้งนี้ไม่เกินสองพันห้าร้อยบาทถ้วน

(๒) เมื่อผู้เช่าซื้อได้ชำระเงินค่าเช่าซื้อครบถ้วน รวมทั้งค่าใช้จ่ายที่ผู้ให้เช่าซื้อเรียกเก็บได้ ให้กรรมสิทธิ์ในรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อตกเป็นของผู้เช่าซื้อทันที

ผู้เช่าซื้อ มีหน้าที่ต้องชำระค่าธรรมเนียมการโอนทะเบียนรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ตามที่กรมการขนส่งทางบกเรียกเก็บตามระเบียบ (ถ้ามี)

ผู้ให้เช่าซื้อ มีหน้าที่ต้องดำเนินการจดทะเบียนโอนรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ดังกล่าวให้เป็นชื่อของผู้เช่าซื้อภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ผู้ให้เช่าซื้อได้รับเอกสารที่จำเป็นสำหรับการจดทะเบียนดังกล่าว ครบถ้วนจากผู้เช่าซื้อ เว้นแต่เป็นกรณีที่มีเหตุขัดข้องที่ไม่สามารถทำการจดทะเบียนโอนดังกล่าวได้ โดยมีใช้เป็นความผิดของผู้ให้เช่าซื้อ

หากผู้ให้เช่าซื้อไม่ปฏิบัติตามวรรคสาม ผู้ให้เช่าซื้อยินยอมเสียเบี้ยปรับโดยคำนวณจากมูลค่าเช่าซื้อในอัตราเท่ากับอัตราเบี้ยปรับที่ผู้เช่าซื้อต้องชำระในกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อและอาจเรียกค่าปรับตามระเบียบของกรมการขนส่งทางบกที่เรียกเก็บจากผู้เช่าซื้อ และถ้าผู้เช่าซื้อดำเนินคดีทางศาลเพื่อเรียกร้องให้ผู้ให้เช่าซื้อจดทะเบียนโอนรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ ค่าเสียหายหรือเบี้ยปรับ ผู้ให้เช่าซื้อต้องรับภาระค่าเสียหายหรือเบี้ยปรับ ค่าธรรมเนียม ค่าทนายความ หรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีดังกล่าวแทนผู้เช่าซื้อ ทั้งนี้ เพียงเท่าที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ใช้จ่ายไปจริง โดยประหยัด ตามความจำเป็น และมีเหตุผลอันสมควร

(๓) กรณีผู้ให้เช่าซื้อประสงค์จะนำเงินค่างวดของผู้เช่าซื้อที่ได้ชำระแล้วในงวดต่อมา เพื่อนำมาหักชำระเป็นค่าใช้จ่ายที่ผู้ให้เช่าซื้อเรียกเก็บได้ซึ่งผู้เช่าซื้อต้องชำระในแต่ละงวด หรือค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการทวงถามหนี้ค่าเช่าซื้อ ค่าเบี้ยปรับผิดนัดชำระค่างวด ผู้ให้เช่าซื้อ มีหน้าที่ต้องแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้เช่าซื้อทราบก่อนภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ผู้เช่าซื้อได้รับแจ้ง แต่ถ้าผู้ให้เช่าซื้อไม่มีหนังสือดังกล่าว ผู้ให้เช่าซื้อไม่มีสิทธินำเงินค่างวดต่อมานั้นมาหักชำระค่าใช้จ่ายดังกล่าว และผู้ให้เช่าซื้อจะถือว่าผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อที่นำมาชำระเต็มจำนวนในงวดนั้นไม่ได้

กรณีผู้ให้เข้าซื้อได้หักเงินค่างวดตามวรรคหนึ่งแล้ว ผู้ให้เข้าซื้อต้องมีหน้าที่ต้องแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้เข้าซื้อนำเงินในส่วนที่ขาดของค่างวดเข้าชื่อนั้น มาชำระให้ครบถ้วนภายในยี่สิบวันนับแต่วันที่ผู้เข้าซื้อได้รับหนังสือดังกล่าว หากผู้เข้าซื้อมิได้ชำระเงินส่วนที่ขาดให้ครบถ้วนภายในระยะเวลาดังกล่าว ให้ถือว่าผู้เข้าซื้อผิดนัดเฉพาะเงินค่างวดเข้าซื้อบางส่วนที่ยังมิได้ชำระนั้น

(๔) ในกรณีผู้เข้าซื้อผิดนัดชำระค่าเข้าซื้อรายงวดสามงวดติด ๆ กัน และผู้ให้เข้าซื้อต้องมีหนังสือบอกกล่าวผู้เข้าซื้อให้ใช้ค่าเข้าซื้อรายงวดที่ค้างชำระนั้นภายในเวลาอย่างน้อยสามสิบวันนับแต่วันที่ผู้เข้าซื้อได้รับหนังสือและผู้เข้าซื้อละเลยเสียไม่ปฏิบัติตามหนังสือบอกกล่าวนั้น ผู้ให้เข้าซื้อสามารถใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาเข้าซื้อได้

เมื่อผู้ให้เข้าซื้อใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาเข้าซื้อตามวรรคหนึ่ง หรือผู้ให้เข้าซื้อใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาเข้าซื้อไม่ว่ากรณีใด และได้กลับเข้าครอบครองรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่ให้ผู้เข้าซื้อแล้ว ทั้งนี้ ก่อนนำรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ออกขายโดยวิธีประมูลหรือวิธีขายทอดตลาดที่เหมาะสม ผู้ให้เข้าซื้อต้องมีหน้าที่ดำเนินการตามลำดับ ดังต่อไปนี้

ก. ผู้ให้เข้าซื้อต้องมีหนังสือแจ้งให้ผู้เข้าซื้อและผู้ค้าประกัน (ถ้ามี) ทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสามสิบวัน เพื่อให้ผู้เข้าซื้อใช้สิทธิซื้อก่อนภายในระยะเวลาที่ยี่สิบวันได้ตามมูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเข้าซื้อ โดยผู้ให้เข้าซื้อจะต้องให้ส่วนลดแก่ผู้เข้าซื้อตามอัตราและการคิดคำนวณตาม (๙) แต่ถ้าผู้เข้าซื้อไม่ใช้สิทธิดังกล่าว ภายในระยะเวลาให้ผู้ค้าประกันใช้สิทธินั้น โดยให้ผู้ค้าประกันได้รับสิทธิเช่นเดียวกับผู้เข้าซื้อ ทั้งนี้ ผู้เข้าซื้อหรือผู้ค้าประกันอาจโอนสิทธิตามความในวรรคนี้ให้กับบุคคลภายนอกได้

กรณีผู้ให้เข้าซื้อไม่ปฏิบัติตามวรรคหนึ่ง ผู้ให้เข้าซื้อต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากเหตุของการไม่ได้แจ้งแก่ผู้เข้าซื้อหรือผู้ค้าประกัน แล้วแต่กรณี

มูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเข้าซื้อให้คำนวณจากเงินค่างวดที่ผิดนัดชำระเงิน ค่างวดที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระที่ผู้เข้าซื้อต้องมีหน้าที่ต้องชำระให้แก่ผู้ให้เข้าซื้อตามสัญญาเข้าซื้อ และค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการทวงถามหนี้ค่าเข้าซื้อก่อนมีการบอกเลิกสัญญา

ข. ผู้ให้เข้าซื้อต้องมีหนังสือแจ้งให้ผู้เข้าซื้อและผู้ค้าประกัน (ถ้ามี) ทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสิบห้าวันก่อนวันประมูลหรือวันขายทอดตลาด ในหนังสือแจ้งนั้นอย่างน้อยต้องระบุชื่อผู้ทำการขายวันและสถานที่ทำการขายในแต่ละครั้งไว้ในหนังสือฉบับเดียวกันก็ได้ ทั้งนี้ เฉพาะการประมูลหรือขายทอดตลาดครั้งแรก ให้ผู้ให้เข้าซื้อแจ้งราคาที่จะขายให้ผู้เข้าซื้อและผู้ค้าประกันทราบด้วย และห้ามปรับลดราคาดังกล่าว เว้นแต่จะได้มีหนังสือแจ้งราคาที่จะปรับลดนั้นให้ผู้เข้าซื้อและผู้ค้าประกันทราบก่อน

กรณีที่ผู้ให้เข้าซื้อนำรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ออกขายตามวรรคหนึ่ง หากได้ราคาเกินกว่ามูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเข้าซื้อตามข้อ (๔) ก. วรรคสาม ผู้ให้เข้าซื้อต้องคืนเงินส่วนที่เกินนั้น ให้แก่ผู้เข้าซื้อ แต่ถ้าได้ราคาน้อยกว่ามูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเข้าซื้อ ผู้เข้าซื้อต้อง

รับผิดชอบในส่วนที่ขาด เป็นค่าเช่าซื้องวดที่ผิดนัด ค่าเช่าซื้องวดที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระและค่าธรรมเนียม หรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการทวงถามหนี้ค่าเช่าซื้อก่อนมีการบอกเลิกสัญญา

ค. ผู้ให้เช่าซื้อต้องมีหนังสือแจ้งชื่อผู้ทำการขาย วัน สถานที่ที่ทำการขาย ราคาที่ขายได้ และรายละเอียดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการขาย ทั้งนี้ เพียงเท่าที่ได้ใช้จ่ายไปจริง โดยประหยัด ตามความจำเป็น และมีเหตุผลอันสมควร รวมทั้งจำนวนเงินส่วนเกินที่คืนให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อ หรือจำนวนเงินที่ผู้ให้เช่าซื้อ ต้องรับผิดชอบในส่วนที่ขาดตามข้อ (๔) ข. วรรคสอง ให้ผู้ให้เช่าซื้อทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ทำการขาย ทั้งนี้ ผู้ให้เช่าซื้อต้องไม่เรียกเก็บดอกเบี้ยเช่าซื้อที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระหลังจากที่บอกเลิกสัญญากับผู้ให้เช่าซื้อ

ง. กรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อจะนำรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ออกขายโดยวิธีประมูลหรือขายทอดตลาดผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ผู้ให้เช่าซื้อต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ตามที่กำหนดไว้ในประกาศนี้ รวมทั้งรายละเอียดเกี่ยวกับเงื่อนไขและวิธีการเข้าร่วมประมูลหรือการขายทอดตลาดของผู้ให้เช่าซื้อด้วย

(๕) ผู้ให้เช่าซื้อต้องไม่เข้าสู่ราคาไม่ว่าโดยวิธีประมูลหรือวิธีขายทอดตลาดรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่ผู้ให้เช่าซื้อ ทั้งนี้ ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม

(๖) ผู้ให้เช่าซื้อต้องจัดให้ผู้ให้เช่าซื้อสามารถใช้สิทธิในการเรียกร้องให้มีการปฏิบัติตามเงื่อนไข การรับประกันของรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อจากผู้ขายหรือผู้ผลิตได้โดยตรง (ถ้ามี)

(๗) ผู้ให้เช่าซื้อที่มีสิทธิได้รับประโยชน์ตามกฎหมายประกันภัยในมูลหนี้ที่ยังคงค้างชำระ ตามสัญญาเช่าซื้อ โดยผู้ให้เช่าซื้อจะต้องให้ส่วนลดแก่ผู้ให้เช่าซื้อตามอัตราและการคิดคำนวณตาม (๘) ในส่วนที่เกินจากมูลหนี้ค้างชำระ ให้บริษัทประกันภัยจ่ายให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อ

(๘) ในกรณีที่กฎหมายหรือสัญญากำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อส่งคำบอกกล่าวเป็นหนังสือ ผู้ให้เช่าซื้อ จะส่งคำบอกกล่าวทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อและผู้ค้าประกันตามที่อยู่ที่ระบุ ในสัญญา หรือที่อยู่ที่ผู้ให้เช่าซื้อหรือผู้ค้าประกันแจ้งการเปลี่ยนแปลงเป็นหนังสือครั้งล่าสุด เว้นแต่กรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อ หรือผู้ค้าประกันมีความประสงค์จะขอรับคำบอกกล่าวเป็นจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ผู้ให้เช่าซื้อ หรือผู้ค้าประกัน ต้องแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ให้เช่าซื้อทราบ

(๙) กรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อมีความประสงค์จะขอชำระเงินค่าเช่าซื้อทั้งหมดในคราวเดียว เพื่อปิดบัญชี ค่าเช่าซื้อ โดยไม่ผ่อนชำระค่าเช่าซื้อเป็นรายงวดตามสัญญาเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อจะต้องให้ส่วนลดแก่ผู้ให้เช่าซื้อโดยให้คิดคำนวณตามมาตรฐานการบัญชีว่าด้วยเรื่องสัญญาเช่าที่คณะกรรมการกำหนดมาตรฐาน การบัญชีตามกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพบัญชีกำหนดและปรับปรุงมาตรฐานการบัญชี เพื่อใช้เป็นมาตรฐาน ในการจัดทำบัญชีตามกฎหมายว่าด้วยการบัญชีและกฎหมายอื่น ดังนี้

ก. กรณีชำระค่างวดมาแล้วไม่เกินหนึ่งในสามของค่างวดเช่าซื้อที่ระบุไว้ในสัญญาให้ได้รับ ส่วนลดในอัตราไม่น้อยกว่าร้อยละหกสิบของดอกเบี้ยเช่าซื้อที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ

ข. กรณีชำระค่างวดมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามแต่ไม่เกินสองในสามของค่างวดเข้าซื้อที่ระบุไว้ในสัญญาให้ได้รับส่วนลดในอัตราไม่น้อยกว่าร้อยละสิบของดอกเบี้ยเข้าซื้อที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ

ค. กรณีชำระค่างวดมาแล้วเกินกว่าสองในสามของค่างวดเข้าซื้อที่ระบุไว้ในสัญญาให้ได้รับส่วนลดทั้งหมดของดอกเบี้ยเข้าซื้อที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ

(๑๐) กรณีสัญญาเข้าซื้อที่กำหนดให้ผู้เข้าซื้อต้องจัดหาผู้ค้ำประกันการเข้าซื้อ ผู้ให้เข้าซื้อต้องตกลงกับผู้เข้าซื้อว่าจะจัดให้มีการทำสัญญาค้ำประกันซึ่งมีคำเตือนสำหรับผู้ค้ำประกันไว้หน้าสัญญาค้ำประกันนั้น โดยมีข้อความเป็นภาษาไทยที่สามารถเห็นและอ่านได้ชัดเจน มีหัวเรื่องว่า “คำเตือนสำหรับผู้ค้ำประกัน” ใช้อักษรตัวหนาขนาดไม่เล็กกว่าสี่มิลลิเมตร และอย่างน้อยต้องมีข้อความตามเอกสารแนบท้ายประกาศนี้โดยมีขนาดตัวอักษรไม่เล็กกว่าสองมิลลิเมตร และมีจำนวนไม่เกินสิบเอ็ดตัวอักษรในหนึ่งนิ้ว และกำหนดข้อสัญญาเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกันในสัญญาค้ำประกันซึ่งมีสาระสำคัญตรงกับคำเตือนดังกล่าว

(๑๑) การผิดสัญญาเข้าซื้อที่ผู้ให้เข้าซื้อ มีสิทธิบอกเลิกสัญญาเข้าซื้อ จะต้องเป็นข้อความที่ผู้ให้เข้าซื้อระบุไว้เป็นการเฉพาะด้วยตัวอักษรสีแดง หรือตัวดำหรือตัวเอน ที่เห็นเด่นชัดกว่าข้อความทั่วไป

ข้อ ๖ ข้อสัญญาที่ผู้ประกอบการธุรกิจทำกับผู้บริโภคต้องไม่ใช่ข้อสัญญาที่มีลักษณะหรือมีความหมายทำนองเดียวกัน ดังต่อไปนี้

(๑) ข้อสัญญาที่เป็นการผลักภาระให้ผู้เข้าซื้อเป็นผู้ชำระค่าธรรมเนียม ค่าภาษีอากร หรือค่าใช้จ่ายใด ๆ เกี่ยวกับรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ ซึ่งเกิดขึ้นก่อนที่ผู้เข้าซื้อจะเข้าทำสัญญาเข้าซื้อรถยนต์ หรือรถจักรยานยนต์ดังกล่าว

(๒) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ให้เข้าซื้อคิดเบี้ยปรับในกรณีที่ผู้เข้าซื้อผิดนัดชำระค่างวดตามสัญญาเข้าซื้อเกินกว่าอัตราร้อยละห้าต่อปี โดยคำนวณจากยอดเงินที่ผิดนัดชำระ

(๓) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ให้เข้าซื้อเรียกให้ผู้เข้าซื้อเปลี่ยนแปลงผู้ค้ำประกัน เว้นแต่เป็นกรณีที่ผู้ค้ำประกันถึงแก่ความตาย หรือสาละมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด หรือเป็นบุคคลล้มละลาย หรือเป็นคนที่ไร้ความสามารถ หรือเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ

(๔) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้เข้าซื้อต้องรับผิดชอบชำระค่าเข้าซื้อให้ครบถ้วนตามสัญญาในกรณีรถยนต์ หรือรถจักรยานยนต์ที่เข้าซื้อสูญหาย ถูกทำลาย ถูกยึด ถูกอายัด หรือถูกริบ โดยมีใช่เป็นความผิดของผู้เข้าซื้อ เว้นแต่ค่าเบี้ยปรับผิดนัดชำระค่างวด ค่าธรรมเนียม หรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการทวงถามหนี้ค่าเข้าซื้อ หรือค่าภาษีมูลค่าเพิ่มที่คงเหลือ ทั้งนี้ เพียงเท่าที่ผู้ให้เข้าซื้อได้ใช้จ่ายไปจริงโดยประหยัด ตามความจำเป็น และมีเหตุผลอันสมควร

(๕) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้เข้าซื้อต้องรับผิดชอบเงินใด ๆ ในกรณีที่ผู้ให้เข้าซื้อบอกเลิกสัญญาเข้าซื้อและกลับเข้าครอบครองรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เข้าซื้อ เว้นแต่ค่าเบี้ยปรับผิดนัด

ชำระค่างวด ค่าธรรมเนียม หรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการทวงถามหนี้ค่าเช่าซื้อ หรือค่าภาษีมูลค่าเพิ่มที่คงเหลือ ทั้งนี้ เพียงเท่าที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ใช้จ่ายไปจริง โดยประหยัด ตามความจำเป็น และมีเหตุผลอันสมควร

(๖) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้เช่าซื้อรับการโอนสิทธิเรียกร้องตามสัญญาเช่าซื้อหรือรับภาระผูกพันใด ๆ เพิ่มเติมจากสัญญาเช่าซื้อ โดยผู้เช่าซื้อมิได้ยินยอมเป็นหนังสือ

(๗) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อเรียกเก็บเงินหรือค่าใช้จ่ายใด ๆ นอกเหนือจากที่ประกาศนี้กำหนด

ข้อ ๗ บรรดาสัญญาเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์ที่ผู้ประกอบการธุรกิจได้ทำกับผู้บริโภค ตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. ๒๕๖๑ ก่อนวันที่ประกาศนี้ใช้บังคับ ให้คงใช้บังคับได้ต่อไป

ประกาศ ณ วันที่ ๒๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕

ธรรณัฐ ธีรพันธุ์

ประธานกรรมการว่าด้วยสัญญา

ศูนย์บรรณสารและการเรียนรู้ สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยพะเยา

คำเตือนสำหรับผู้ค้าประกัน

ก่อนที่จะลงนามในสัญญาค้ำประกัน ผู้ค้าประกันควรอ่านและตรวจสอบรายละเอียดของสัญญาค้ำประกันให้เข้าใจโดยชัดเจน หากผู้ค้าประกันมีข้อสงสัยใด ๆ ควรปรึกษาผู้มีความรู้ก่อนที่จะลงนามในสัญญาค้ำประกัน

การที่ผู้ค้าประกันลงนามในสัญญาค้ำประกันกับ.....
เพื่อค้ำประกันตามสัญญาเช่าซื้อ เลขที่ ลงวันที่
ระหว่าง..... (ผู้ให้เช่าซื้อ) กับนาย/นาง/นางสาว (ผู้เช่าซื้อ)
ผู้ค้าประกันจะมีความผูกพันกับผู้ให้เช่าซื้อ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. ผู้ค้าประกันจะต้องรับผิดชอบให้ผู้ให้เช่าซื้อตามมูลหนี้ที่ระบุไว้ในสัญญาเช่าซื้อเท่านั้น
 2. ข้อตกลงใดที่กำหนดให้ผู้ค้าประกันต้องรับผิดชอบอย่างเดียวกับผู้เช่าซื้อหรือในฐานะเป็นลูกหนี้ร่วม ข้อตกลงนั้นเป็นโมฆะ เว้นแต่ผู้ค้าประกันที่เป็นนิติบุคคลจะยินยอมที่จะรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมหรือในฐานะเป็นลูกหนี้ร่วม
 3. เมื่อผู้เช่าซื้อผิดนัด ให้ผู้ให้เช่าซื้อ มีหนังสือบอกกล่าวไปยังผู้ค้าประกันภายในหกสิบวัน นับแต่วันที่ผู้เช่าซื้อผิดนัด และไม่ว่ากรณีจะเป็นประการใดผู้ให้เช่าซื้อจะเรียกให้ผู้ค้าประกันชำระหนี้ก่อนที่หนังสือบอกกล่าวจะไปถึงผู้ค้าประกันก็ได้ แต่ไม่ตัดสิทธิผู้ค้าประกันที่จะชำระหนี้เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระ
 4. เมื่อผู้ให้เช่าซื้อทวงให้ผู้ค้าประกันชำระหนี้ ผู้ค้าประกันมีสิทธิขอให้เรียกผู้เช่าซื้อชำระก่อนก็ได้ เว้นแต่ผู้เช่าซื้อจะถูกศาลพิพากษาให้เป็นคนล้มละลายเสียแล้ว หรือไม่ปรากฏว่าผู้เช่าซื้อไปอยู่แห่งใดในพระราชอาณาเขต
 5. ถึงแม้ผู้ให้เช่าซื้อจะได้เรียกให้ผู้เช่าซื้อชำระหนี้ตามสัญญาเช่าซื้อรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ แล้วก็ตาม ถ้าผู้ค้าประกันพิสูจน์ได้ว่าผู้เช่าซื้อนั้นมีทางที่จะชำระหนี้ได้ และการที่จะบังคับให้ผู้เช่าซื้อชำระหนี้ นั้น จะไม่เป็นการยาก ผู้ให้เช่าซื้อจะต้องบังคับการชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินของผู้เช่าซื้อก่อน
 6. ถ้าผู้ให้เช่าซื้อ มีทรัพย์สินของผู้เช่าซื้อติดมือไว้เป็นประกัน เมื่อผู้ค้าประกันร้องขอ ผู้ให้เช่าซื้อ จะต้องให้ชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินซึ่งเป็นประกันนั้นก่อน
 7. ข้อตกลงที่ผู้ค้าประกันทำไว้ล่วงหน้าก่อนผู้ให้เช่าซื้อผ่อนเวลาอันมีผลเป็นการยินยอมให้ผู้ให้เช่าซื้อผ่อนเวลาแก่ผู้เช่าซื้อ ข้อตกลงนั้นใช้บังคับมิได้ เว้นแต่ผู้ค้าประกันที่เป็นสถาบันการเงินหรือค้ำประกัน เพื่อสินจ้างเป็นปกติธุระ
 8. ในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ทำการลดหนี้ตามสัญญาเช่าซื้อให้แก่ผู้เช่าซื้อ รวมทั้งดอกเบี้ย ค่าสินไหมทดแทน หรือค่าภาระติดพันตามสัญญาเช่าซื้อ และผู้เช่าซื้อตกลงรับข้อเสนอดังกล่าว ผู้ค้าประกัน รับผิดชอบเฉพาะมูลหนี้ที่มีการลดหนี้ตามเงื่อนไขข้างต้น หรือผู้ค้าประกันจะเข้าสวมสิทธิเพื่อชำระหนี้ตามมูลหนี้ดังกล่าวได้
 9. ผู้ค้าประกันยังมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ ว่าด้วยค้ำประกัน
- นอกจากที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ผู้ค้าประกันยังมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ ตามที่ระบุไว้ในสัญญาค้ำประกัน
- ทั้งสองฝ่ายได้อ่านและเข้าใจคำเตือนนี้แล้ว จึงลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน

ลงชื่อ ผู้ค้าประกัน

ลงชื่อ ผู้ให้เช่าซื้อ

ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา

เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา

(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๖

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๕ ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๑ ประกอบกับมาตรา ๓ มาตรา ๔ และมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดธุรกิจที่ควบคุมสัญญาและลักษณะของสัญญา พ.ศ. ๒๕๔๒ คณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ออกประกาศไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ประกาศนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๒ ให้ยกเลิกความในบทนิยามคำว่า “รถจักรยานยนต์” ในข้อ ๔ แห่งประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. ๒๕๖๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“รถจักรยานยนต์” หมายความว่า รถที่เดินด้วยกำลังเครื่องยนต์หรือกำลังไฟฟ้า และมีล้อไม่เกินสองล้อ ถ้ามีพ่วงข้างมีล้อเพิ่มอีกไม่เกินหนึ่งล้อ และให้หมายความรวมถึงรถจักรยานที่เดินด้วยกำลังเครื่องยนต์หรือกำลังไฟฟ้าด้วย เพื่อใช้ในการส่วนตัวเท่านั้น โดยไม่นำไปใช้ทำการขนส่งเพื่อการค้าหรือธุรกิจของตนเองหรือเพื่อสินจ้าง”

ประกาศ ณ วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๖

ธรรณัฐ ธานีพันธ์

ประธานกรรมการว่าด้วยสัญญา

พระราชกฤษฎีกา

กำหนดให้การประกอบธุรกิจ
การให้เช่าซื้อและการให้เช่าแบบลีสซิงรถยนต์และรถจักรยานยนต์
อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติ
ธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. ๒๕๕๑
พ.ศ. ๒๕๖๘

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ

พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๘
เป็นปีที่ ๑๐ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว
มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรกำหนดให้การประกอบธุรกิจการให้เช่าซื้อและการให้เช่าแบบลีสซิงรถยนต์
และรถจักรยานยนต์เป็นกิจการที่อยู่ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยธุรกิจสถาบันการเงิน

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๗๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และมาตรา ๕
แห่งพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. ๒๕๕๑ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชกฤษฎีกา
ขึ้นไว้ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชกฤษฎีกานี้เรียกว่า “พระราชกฤษฎีกากำหนดให้การประกอบธุรกิจ
การให้เช่าซื้อและการให้เช่าแบบลีสซิงรถยนต์และรถจักรยานยนต์อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติ
ธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. ๒๕๕๑ พ.ศ. ๒๕๖๘”

มาตรา ๒ พระราชกฤษฎีกานี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันประกาศ
ในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ในพระราชกฤษฎีกานี้

“การให้เช่าซื้อ” หมายความว่า การให้เช่าซื้อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยมีทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อเป็นรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์

“การให้เช่าแบบลีสซิง” หมายความว่า การให้เช่ารถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ในลักษณะที่เป็นสัญญาเช่าที่ทำให้เกิดการโอนความเสี่ยงและผลตอบแทนทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมดที่ผู้เป็นเจ้าของพึงได้รับจากสินทรัพย์ให้แก่ผู้เช่า โดยผู้ให้เช่าจัดการรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ตามความประสงค์ของผู้เช่าเพื่อให้ผู้เช่าได้ใช้ประโยชน์ในรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์นั้น ทั้งนี้ ผู้เช่าจะบอกเลิกสัญญาก่อนครบกำหนดเพียงฝ่ายเดียวไม่ได้ และเมื่อสิ้นสุดสัญญาเช่า สิทธิในการซื้อรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าขึ้นอยู่กับข้อตกลงของผู้ให้เช่าและผู้เช่า โดยในการทำสัญญาต้องมีเนื้อหาสอดคล้องกับลักษณะของสัญญาเช่าเงินทุนตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินว่าด้วยสัญญาเช่าด้วย

“รถยนต์” หมายความว่า รถยนต์ตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์

“รถจักรยานยนต์” หมายความว่า รถจักรยานยนต์ตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์

“ผู้ประกอบการธุรกิจ” หมายความว่า ผู้ซึ่งประกอบธุรกิจการให้เช่าซื้อหรือประกอบธุรกิจการให้เช่าแบบลีสซิงรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์เป็นทางค้าปกติ

“ผู้มีอำนาจในการจัดการ” หมายความว่า

(๑) ผู้จัดการ รองผู้จัดการ กรรมการที่เป็นผู้บริหาร หรือหุ้นส่วนผู้จัดการของผู้ประกอบธุรกิจแล้วแต่กรณี หรือผู้ซึ่งมีตำแหน่งเทียบเท่าที่เรียกชื่ออย่างอื่น

(๒) บุคคลซึ่งผู้ประกอบธุรกิจให้สัญญาให้มีอำนาจในการบริหารงานทั้งหมดหรือบางส่วน หรือ

(๓) บุคคลซึ่งตามพฤติการณ์มีอำนาจควบคุมหรือครอบงำผู้จัดการ กรรมการ หรือหุ้นส่วนผู้จัดการ หรือการจัดการของผู้ประกอบธุรกิจ ให้ปฏิบัติตามคำสั่งของตนในการกำหนดนโยบายหรือการดำเนินงานของผู้ประกอบธุรกิจ

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชกฤษฎีกานี้

มาตรา ๔ พระราชกฤษฎีกานี้มิให้ใช้บังคับแก่

(๑) สถาบันการเงินและสถาบันการเงินเฉพาะกิจตามกฎหมายว่าด้วยธุรกิจสถาบันการเงิน

(๒) สหกรณ์ตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์

(๓) ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมิใช่นิติบุคคล

(๔) นิติบุคคลอื่นซึ่งรัฐมนตรีประกาศกำหนด

มาตรา ๕ ประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทยที่ออกตามพระราชกฤษฎีกานี้ เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

มาตรา ๖ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังรักษาการตามพระราชกฤษฎีกานี้

หมวด ๑
การกำกับผู้ประกอบการธุรกิจ

มาตรา ๗ ให้ผู้ประกอบการธุรกิจประกาศข้อมูลในเรื่องอัตราดอกเบี้ยและค่าบริการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเรียกชื่อเป็นอย่างอื่น รวมทั้งข้อมูลอื่นใดเกี่ยวกับผู้ประกอบการธุรกิจนั้นไว้ในที่เปิดเผย ณ สำนักงานของผู้ประกอบการธุรกิจ และในสื่อใด ๆ เพื่อให้ประชาชนและลูกค้าซึ่งมาติดต่อหรือใช้บริการทราบข้อมูลดังกล่าว และให้รายงานข้อมูลดังกล่าวต่อธนาคารแห่งประเทศไทยด้วย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนด

มาตรา ๘ เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองผู้บริโภค ให้ธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจประกาศกำหนดให้ผู้ประกอบการธุรกิจถือปฏิบัติในเรื่อง ดังต่อไปนี้

(๑) การทำนิติกรรมหรือสัญญากับลูกค้าในการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจซึ่งมีทุนทรัพย์หรือมูลค่าตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด ไม่ว่าจะ เป็นในเนื้อหาสาระ วิธีการคำนวณผลประโยชน์ หรือแบบสัญญา

(๒) ข้อที่ต้องปฏิบัติหากนิติกรรมหรือสัญญาที่ทำขึ้นนั้นให้สิทธิแก่ผู้ประกอบการธุรกิจที่จะเปลี่ยนแปลงสัญญาได้ฝ่ายเดียว

(๓) การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผู้ประกอบการธุรกิจ

(๔) การดำเนินการอื่นใดที่เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจการให้เช่าซื้อหรือการให้เช่าแบบลีสซิง

มาตรา ๙ ให้ผู้ประกอบการธุรกิจแจ้งและแสดงวิธีการและรายละเอียดในการคำนวณอัตราค่าบริการรายปีให้ประชาชนและลูกค้าทราบ

อัตราค่าบริการรายปีตามวรรคหนึ่ง ได้แก่ ค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นที่ผู้ประกอบการธุรกิจเรียกเก็บจากลูกค้าต่อปีในการให้เช่าซื้อหรือการให้เช่าแบบลีสซิง ซึ่งรวมถึงดอกเบี้ยและค่าบริการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเรียกชื่อเป็นอย่างอื่น

ให้ธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจประกาศกำหนดวิธีการคำนวณอัตราค่าบริการรายปีให้ผู้ประกอบการธุรกิจถือปฏิบัติได้

มาตรา ๑๐ ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ให้ธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจประกาศกำหนดให้ผู้ประกอบการธุรกิจถือปฏิบัติในเรื่อง ดังต่อไปนี้

(๑) ดอกเบี้ยที่อาจเรียกได้

(๒) ค่าบริการที่อาจเรียกได้

(๓) เงินมัดจำที่อาจเรียกได้

(๔) หลักประกันเป็นทรัพย์สินที่อาจเรียกได้

(๕) ผลประโยชน์ที่อาจเรียกได้จากการทำธุรกรรม

(๖) เบี้ยปรับที่อาจเรียกได้

บรรดาเงิน ทรัพย์สิน หรือสิ่งอื่นที่อาจคิดคำนวณได้เป็นเงินที่ผู้ประกอบการธุรกิจ พนักงานหรือลูกจ้างของผู้ประกอบการธุรกิจนั้นได้รับเนื่องจากการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจ ให้ถือว่าเป็นดอกเบี้ยหรือค่าบริการ แล้วแต่กรณี เว้นแต่ค่าบริการที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดตาม (๒) มิให้ถือว่าเป็นดอกเบี้ยที่ผู้ประกอบการธุรกิจอาจเรียกได้ตาม (๑)

การกำหนดตามวรรคหนึ่ง อาจกำหนดตามประเภทของธุรกิจ ลูกค้า สัญญา หรือกิจการที่ผู้ประกอบการธุรกิจอาจเรียก หรือกำหนดวิธีการคำนวณและระยะเวลาการจ่ายหรือเรียกเก็บก็ได้

มาตรา ๑๑ เพื่อประโยชน์ในการรักษาเสถียรภาพระบบการเงิน ให้ธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจประกาศกำหนดหลักเกณฑ์การประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการให้สินเชื่อหรือการให้เช่าแบบลีสซิ่งให้ผู้ประกอบการธุรกิจถือปฏิบัติเพิ่มเติมได้

ประกาศตามวรรคหนึ่ง อาจกำหนดตามประเภทของธุรกิจ ลูกค้า หรือสัญญาก็ได้

มาตรา ๑๒ ผู้ประกอบการธุรกิจจะใช้บริการจากบุคคลภายนอกในการประกอบธุรกิจก็ได้ ในการนี้ ธนาคารแห่งประเทศไทยจะประกาศกำหนดหลักเกณฑ์การใช้บริการจากบุคคลภายนอกด้วยก็ได้

มาตรา ๑๓ ให้ผู้ประกอบการธุรกิจจัดทำบัญชีเพื่อแสดงผลการดำเนินงานและฐานะการเงินที่เป็นอยู่ตามความเป็นจริง โดยถือปฏิบัติตามมาตรฐานการบัญชีที่กำหนดโดยสถาบันวิชาชีพที่หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องให้ความเห็นชอบ

มาตรา ๑๔ ธนาคารแห่งประเทศไทยอาจกำหนดให้ผู้ประกอบการธุรกิจส่งการเงิน รายงาน หรือข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจไม่ว่าในรูปสื่อใด ๆ หรือแสดงเอกสารใดตามระยะเวลาหรือเป็นครั้งคราวตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด รวมทั้งให้ชี้แจงเพื่ออธิบายหรือขยายความรายงานหรือข้อมูลหรือเอกสารนั้นด้วยก็ได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนด

ธนาคารแห่งประเทศไทยอาจมีคำสั่งให้ผู้ประกอบการธุรกิจต้องจัดให้กรรมการ หุ่นส่วน พนักงาน ลูกจ้าง ผู้มีอำนาจในการจัดการของผู้ประกอบการธุรกิจ หรือผู้สอบบัญชีของผู้ประกอบการธุรกิจ มาให้ถ้อยคำ แสดงข้อมูล บัญชี เอกสารและหลักฐานอื่นอันเกี่ยวกับกิจการของผู้ประกอบการธุรกิจภายในระยะเวลาที่กำหนดได้

ผู้ประกอบการธุรกิจต้องทำงบการเงิน รายงาน ข้อมูล เอกสาร หรือคำชี้แจงที่ส่งหรือแสดงตามวรรคหนึ่งให้ครบถ้วนและถูกต้องตรงต่อความเป็นจริง

มาตรา ๑๕ เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบผู้ประกอบการธุรกิจของธนาคารแห่งประเทศไทย ให้ผู้ประกอบการธุรกิจจัดเก็บข้อมูล บัญชี เอกสาร ดวงตรา หรือหลักฐานอื่นอันเกี่ยวกับกิจการ สินทรัพย์ และหนี้สิน ตามหลักเกณฑ์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนด

หมวด ๒

การตรวจสอบผู้ประกอบการธุรกิจ

มาตรา ๑๖ ให้ธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจแต่งตั้งพนักงานธนาคารแห่งประเทศไทยหรือบุคคลภายนอกเป็นผู้ตรวจการ เพื่อตรวจสอบกิจการ สินทรัพย์ และหนี้สินของผู้ประกอบธุรกิจ ตลอดจนบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับผู้ประกอบธุรกิจนั้น เป็นการทั่วไปหรือเฉพาะรายก็ได้

ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ตรวจการตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้ตรวจการมีอำนาจมอบหมายให้บุคคลใดทำหน้าที่เพื่อช่วยเหลือตนในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ตรวจการได้

ให้ผู้ตรวจการรายงานการตรวจสอบตามวรรคหนึ่งต่อธนาคารแห่งประเทศไทย ตามแบบที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนด

มาตรา ๑๗ ให้ผู้ตรวจการมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

(๑) สั่งให้กรรมการ หุ่นส่วน ผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ พนักงานหรือลูกจ้างของผู้ประกอบธุรกิจ ผู้สอบบัญชีของผู้ประกอบธุรกิจ และผู้รวบรวมหรือประมวลข้อมูลของผู้ประกอบธุรกิจ ด้วยระบบคอมพิวเตอร์หรือด้วยอุปกรณ์อื่นใด มาให้ถ้อยคำเกี่ยวกับกิจการสินทรัพย์ และหนี้สินของผู้ประกอบธุรกิจ รวมทั้งส่งสำเนาหรือแสดงข้อมูล บัญชี เอกสาร ดวงตรา หรือหลักฐานอื่น

(๒) เข้าไปในสถานที่ประกอบธุรกิจของผู้ประกอบธุรกิจเพื่อตรวจสอบเกี่ยวกับการปฏิบัติของผู้ประกอบธุรกิจให้เป็นไปตามพระราชกฤษฎีกานี้

(๓) ยึดหรืออายัดทรัพย์สิน เอกสารหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตามพระราชกฤษฎีกานี้เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบหรือดำเนินคดี ในการออกคำสั่งยึดหรืออายัดดังกล่าวจะต้องระบุเหตุผล ความจำเป็น และสิทธิของผู้ถูกยึดหรืออายัดนั้น

มาตรา ๑๘ ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ตรวจการและบุคคลตามมาตรา ๑๖ วรรคสอง ให้บุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับอำนาจความสะดวกตามสมควร

มาตรา ๑๙ ในการปฏิบัติหน้าที่ ผู้ตรวจการต้องแสดงบัตรประจำตัวที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้ออกแก่บุคคลซึ่งเกี่ยวข้อง

บัตรประจำตัวผู้ตรวจการให้เป็นไปตามแบบที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนด

มาตรา ๒๐ ให้ผู้ตรวจการเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

หมวด ๓

การแก้ไขการดำเนินงานของผู้ประกอบธุรกิจ

มาตรา ๒๑ ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้มีอำนาจในการจัดการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกานี้ หรือข้อกำหนด ประกาศ หรือคำสั่งที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชกฤษฎีกานี้ ให้ธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจ ดังต่อไปนี้

(๑) มีหนังสือเตือนไปยังผู้ประกอบธุรกิจหรือบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องให้ระงับการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืน หรือให้ปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกานี้ หรือข้อกำหนด ประกาศ หรือคำสั่งที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชกฤษฎีกานี้

(๒) มีคำสั่งห้ามการกระทำที่ฝ่าฝืน หรือให้ปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกานี้ หรือข้อกำหนด ประกาศ หรือคำสั่งที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชกฤษฎีกานี้

มาตรา ๒๒ ในกรณีที่ผู้ประกอบการธุรกิจฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกานี้ หรือข้อกำหนด ประกาศ หรือคำสั่งที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชกฤษฎีกานี้ หรือมีพฤติกรรม อันเป็นการกระทำที่ไม่เป็นธรรมหรือเอารัดเอาเปรียบลูกค้า อันอาจเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายอย่าง ร้ายแรง ให้ธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจ ดังต่อไปนี้

(๑) มีคำสั่งให้ผู้ประกอบการธุรกิจแก้ไขการดำเนินงาน

(๒) มีคำสั่งให้ผู้ประกอบการธุรกิจระงับการดำเนินการทั้งหมดหรือบางส่วนเป็นการชั่วคราว ภายในระยะเวลาที่กำหนด

หมวด ๔

บทกำหนดโทษ

มาตรา ๒๓ ผู้ประกอบการธุรกิจใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๗ หรือมาตรา ๙ วรรคหนึ่ง หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามประกาศตามมาตรา ๗ มาตรา ๘ มาตรา ๙ วรรคสาม มาตรา ๑๐ วรรคหนึ่ง มาตรา ๑๑ วรรคหนึ่ง หรือมาตรา ๑๒ ต้องระวางโทษตามที่กำหนดในมาตรา ๑๒๕ แห่งพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. ๒๕๕๑

มาตรา ๒๔ ผู้ประกอบการธุรกิจใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๑๓ หรือมาตรา ๑๔ หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามประกาศ ข้อกำหนด หรือคำสั่งตามมาตรา ๑๔ วรรคหนึ่งหรือวรรคสอง มาตรา ๒๑ หรือมาตรา ๒๒ ต้องระวางโทษตามที่กำหนดในมาตรา ๑๒๘ แห่งพระราชบัญญัติ ธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. ๒๕๕๑

มาตรา ๒๕ ผู้ประกอบการธุรกิจใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๑๕ หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติ ตามประกาศที่กำหนดตามมาตรา ๑๕ ต้องระวางโทษตามที่กำหนดในมาตรา ๑๒๔ แห่งพระราชบัญญัติ ธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. ๒๕๕๑

มาตรา ๒๖ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๗ ในกรณีที่ผู้ประกอบการธุรกิจกระทำความผิดตามมาตรา ๒๓ มาตรา ๒๔ หรือมาตรา ๒๕ ถ้าการกระทำความผิดของผู้ประกอบการธุรกิจนั้นเกิดจากการสั่งการหรือ การกระทำของกรรมการ หรือผู้มีอำนาจในการจัดการของผู้ประกอบการธุรกิจหรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบ ในการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจนั้น หรือในกรณีที่บุคคลดังกล่าวมีหน้าที่ต้องสั่งการหรือกระทำการ และละเว้นไม่สั่งการหรือไม่กระทำการจนเป็นเหตุให้ผู้ประกอบการธุรกิจนั้นกระทำความผิด ผู้นั้นต้องรับโทษ ตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย

มาตรา ๒๗ ในกรณีที่ผู้ประกอบการธุรกิจใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๑๓ หรือฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามประกาศ หรือคำสั่งที่กำหนดตามมาตรา ๑๔ หรือมาตรา ๒๒ ถ้าการกระทำความผิดของผู้ประกอบการธุรกิจนั้นเกิดจากการสั่งการหรือการกระทำของกรรมการ หรือผู้มีอำนาจใน

การจัดการของผู้ประกอบธุรกิจ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของผู้ประกอบธุรกิจนั้น หรือในกรณี
ที่บุคคลดังกล่าวมีหน้าที่ต้องสั่งการหรือกระทำการและละเว้นไม่สั่งการหรือไม่กระทำการจนเป็นเหตุให้
ผู้ประกอบธุรกิจนั้นกระทำความผิด ผู้นั้นต้องระวางโทษตามที่กำหนดในมาตรา ๑๓๙ แห่งพระราชบัญญัติ
ธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. ๒๕๕๑

มาตรา ๒๘ ความผิดตามมาตรา ๒๓ มาตรา ๒๔ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๒๖ ถ้ามิได้
ฟ้องต่อศาลหรือมิได้มีการเปรียบเทียบตามมาตรา ๓๖ ภายในสองปีนับแต่วันที่ธนาคารแห่งประเทศไทย
ตรวจพบการกระทำความผิด หรือภายในห้าปีนับแต่วันกระทำความผิด เป็นอันขาดอายุความ

มาตรา ๒๙ ผู้ใดให้ล้อยคำอันเป็นเท็จต่อผู้ตรวจการโดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหาย
แก่ผู้อื่นหรือประชาชน ต้องระวางโทษตามที่กำหนดในมาตรา ๑๓๔ แห่งพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน
พ.ศ. ๒๕๕๑

มาตรา ๓๐ ผู้ใดขัดขวางหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ตรวจการซึ่งปฏิบัติหน้าที่
ตามพระราชกฤษฎีกานี้ ต้องระวางโทษตามที่กำหนดในมาตรา ๑๓๕ แห่งพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบัน
การเงิน พ.ศ. ๒๕๕๑

มาตรา ๓๑ ผู้ใดไม่อำนวยความสะดวกแก่ผู้ตรวจการหรือบุคคลตามมาตรา ๑๖ วรรคสอง
ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชกฤษฎีกานี้ ต้องระวางโทษตามที่กำหนดในมาตรา ๑๓๖ แห่งพระราชบัญญัติ
ธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. ๒๕๕๑

มาตรา ๓๒ ผู้ใดถอน ทำให้เสียหาย ทำลาย หรือทำให้ไร้ประโยชน์ซึ่งตราหรือเครื่องหมาย
ซึ่งผู้ตรวจการได้ประทับหรือหมายไว้ที่สิ่งนั้น ๆ ต้องระวางโทษตามที่กำหนดในมาตรา ๑๓๗
แห่งพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. ๒๕๕๑

มาตรา ๓๓ ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย ซ่อนเร้น เอาไปเสีย หรือทำให้สูญหาย
หรือไร้ประโยชน์ซึ่งทรัพย์สินหรือเอกสารใด ๆ อันผู้ตรวจการได้ยึดอายัด รักษาไว้ หรือสั่งให้ส่งเพื่อเป็น
พยานหลักฐานหรือเพื่อบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย ไม่ว่าผู้ตรวจการจะรักษาทรัพย์สินหรือเอกสารนั้น
ไว้เอง หรือสั่งให้ผู้นั้นหรือผู้อื่นส่งหรือรักษาไว้ก็ตาม ต้องระวางโทษตามที่กำหนดในมาตรา ๑๓๘
แห่งพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. ๒๕๕๑

มาตรา ๓๔ ผู้ใดล่วงรู้กิจการของผู้ประกอบธุรกิจใดเนื่องจากการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่
ที่กำหนดในกฎหมายหรือเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ในการช่วยเหลือผู้ซึ่งปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่
ที่กำหนดในกฎหมาย อันเป็นกิจการที่ตามปกติวิสัยจะพึงสงวนไว้ไม่เปิดเผย ถ้าผู้นั้นนำไปเปิดเผยแก่
บุคคลอื่น ต้องระวางโทษตามที่กำหนดในมาตรา ๑๔๔ แห่งพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน
พ.ศ. ๒๕๕๑ เว้นแต่การเปิดเผยในกรณี ดังต่อไปนี้

- (๑) การเปิดเผยตามหน้าที่หรือเพื่อประโยชน์แก่การสอบสวนหรือการพิจารณาคดี
- (๒) การเปิดเผยเกี่ยวกับการกระทำความผิดตามพระราชกฤษฎีกานี้

(๓) การเปิดเผยแก่ผู้สอบบัญชีของผู้ประกอบธุรกิจนั้นหรือหน่วยงานในประเทศที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับผู้ประกอบธุรกิจนั้น

(๔) การเปิดเผยข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานในประเทศที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับผู้ประกอบธุรกิจตามข้อตกลงที่มีระหว่างกัน

(๕) การเปิดเผยเพื่อประโยชน์ในการแก้ไขการดำเนินงานของผู้ประกอบธุรกิจนั้น

(๖) การเปิดเผยความลับของลูกค้าของผู้ประกอบธุรกิจซึ่งถูกเปิดเผยต่อสาธารณชนแล้ว

(๗) การเปิดเผยความลับของลูกค้าของผู้ประกอบธุรกิจซึ่งลูกค้าดังกล่าวให้ความยินยอมแล้ว

(๘) การเปิดเผยเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

มาตรา ๓๕ ผู้ใดล่วงรู้หรือได้มาซึ่งความลับของผู้ประกอบธุรกิจโดยเหตุที่เป็นผู้มีอำนาจในการจัดการ หุ้นส่วน หรือเป็นพนักงาน และเปิดเผยความลับนั้นในประการที่น่าจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นหรือประชาชน ต้องระวางโทษตามที่กำหนดในมาตรา ๑๕๕ แห่งพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. ๒๕๕๑

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับแก่การเปิดเผยที่ได้รับการยกเว้นตามมาตรา ๓๔

มาตรา ๓๖ ความผิดตามมาตรา ๒๓ มาตรา ๒๔ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ ให้คณะกรรมการซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งมีอำนาจเปรียบเทียบได้

คณะกรรมการซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งตามวรรคหนึ่งให้มีจำนวนสามคน โดยอย่างน้อยต้องเป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหนึ่งคน

เมื่อคณะกรรมการได้ทำการเปรียบเทียบ และผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับตามจำนวนและภายในระยะเวลาที่คณะกรรมการกำหนดแล้ว ให้ถือว่าคดีเลิกกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

แพทองธาร ชินวัตร

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ คือ โดยที่การประกอบธุรกิจการให้เช่าซื้อ และการให้เช่าแบบลีสซิงรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจทางการเงินประเภทหนึ่งที่มีลักษณะคล้ายการให้สินเชื่อที่เป็นแหล่งเงินทุนสำหรับประชาชนและมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมและต่อประชาชน ผู้ใช้บริการในวงกว้าง ประกอบกับปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายควบคุมการประกอบธุรกิจดังกล่าวเป็นการเฉพาะ สมควรกำหนดให้การประกอบธุรกิจดังกล่าวอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. ๒๕๕๑ เพื่อให้การกำกับดูแลการประกอบธุรกิจเป็นไปอย่างเหมาะสม จึงจำเป็นต้องตราพระราชกฤษฎีกานี้

ศูนย์บรรณสารและการเรียนรู้ สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยพะเยา

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

ว่าด้วยการยื่น ส่ง และรับคำคู่ความและเอกสารทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์

พ.ศ. ๒๕๖๐

โดยที่เป็นการสมควรให้มีข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการยื่น ส่ง และรับคำคู่ความและเอกสารทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๔/๑ และมาตรา ๖๘ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. ๒๕๕๘ (ฉบับที่ ๒๘) ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาออกข้อกำหนดไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ข้อกำหนดนี้เรียกว่า “ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการยื่น ส่ง และรับคำคู่ความและเอกสารทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๐”

ข้อ ๒ ข้อกำหนดนี้ให้ใช้บังคับนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ในข้อกำหนดนี้ เว้นแต่ข้อความจะแสดงให้เห็นเป็นอย่างอื่นและที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

“เจ้าหน้าที่” หมายความว่า เจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรมที่ได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่

“ผู้ใช้ระบบ” หมายความว่า คู่ความหรือทนายความที่ได้ลงทะเบียนขอใช้ระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ไว้ต่อศาล

“ระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์” หมายความว่า ระบบงานของศาลเพื่อรองรับการยื่น ส่ง และรับคำฟ้อง คำคู่ความ คำสั่งศาล หมายเรียก หมายอื่น ๆ รวมทั้งเอกสารทางคดี ในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามที่กำหนดไว้ในประกาศสำนักงานศาลยุติธรรม

“สิ่งพิมพ์ออก” หมายความว่า สิ่งพิมพ์ออกของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่มีการนำเสนอหรือเก็บรักษาไว้ในระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์

ส่วนที่ ๑ การลงทะเบียน

ข้อ ๔ ผู้ที่มีความประสงค์จะใช้ระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ต้องดำเนินการลงทะเบียนต่อศาล โดยยื่นคำขอใช้ระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ต่อเจ้าหน้าที่ด้วยตนเอง พร้อมแสดงหลักฐาน ดังต่อไปนี้

(๑) บัตรประจำตัวประชาชน หรือบัตรประจำตัวข้าราชการ หรือหนังสือเดินทาง หรือบัตรประจำตัวสมาชิกสภาทนายความ หรือใบอนุญาตให้เป็นทนายความ

(๒) เอกสารหรือหลักฐานอื่นใดตามที่ได้กำหนดไว้ในประกาศสำนักงานศาลยุติธรรม

ในการลงทะเบียนผู้ยื่นคำขอต้องเตรียมสำเนาเอกสารข้างต้นมามอบแก่เจ้าหน้าที่เพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐานแห่งการลงทะเบียน และต้องกรอกข้อมูลในคำขอใช้ระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ให้ถูกต้องครบถ้วน โดยการกรอกข้อมูลดังกล่าว ถือว่าผู้ยื่นคำขอได้รับรองความถูกต้องของข้อมูลทั้งหมดแล้ว

ข้อ ๕ เมื่อผู้ยื่นคำขอใช้ระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ได้รับอนุญาตให้เป็นผู้ใช้ระบบตามเงื่อนไขและวิธีการที่กำหนดไว้ในประกาศสำนักงานศาลยุติธรรมแล้ว จะได้รับชื่อผู้ใช้ระบบและรหัสผ่าน เพื่อใช้เข้าสู่ระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์

ชื่อผู้ใช้ระบบและรหัสผ่านเป็นหลักฐานแสดงการลงลายมือชื่อของผู้ใช้ระบบในการติดต่อกับศาลหรือคู่ความอื่นผ่านระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ ผู้ใช้ระบบต้องเก็บรักษาชื่อผู้ใช้ระบบและรหัสผ่านไว้เป็นความลับ การระบุชื่อผู้ใช้ระบบและรหัสผ่านลงในระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์เพื่อเข้าสู่ระบบตามข้อกำหนดนี้ ถือเป็นการยืนยันตัวผู้ใช้ระบบและการรับรองข้อความในข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ข้อ ๖ หากข้อมูลที่ลงทะเบียนไว้ เช่น ชื่อ ที่อยู่จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ หมายเลขโทรศัพท์ มีการเปลี่ยนแปลงไป หรือผู้ใช้ระบบไม่ประสงค์จะใช้ระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์อีกต่อไป ผู้ใช้ระบบมีหน้าที่ต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่ทราบโดยเร็ว

การติดต่อผู้ใช้ระบบไปยังที่อยู่หรือหมายเลขโทรศัพท์ที่ได้รับแจ้งไว้ ถือว่าเป็นการติดต่อโดยชอบจนกว่าจะได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อมูลที่ลงทะเบียนไว้ตามวรรคหนึ่ง

ส่วนที่ ๒ การยื่น ส่ง และรับคำคู่ความหรือเอกสารทางคดี

ข้อ ๗ ผู้ใช้ระบบอาจยื่นคำฟ้องตั้งต้นคดีทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ได้ตลอดเวลาที่ระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์เปิดใช้งาน โดยชำระค่าธรรมเนียมศาลและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีขั้นต่ำตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมประกาศกำหนด

การยื่นคำฟ้องตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าเสร็จสมบูรณ์ต่อเมื่อผู้ใช้ระบบได้ปฏิบัติถูกต้องตามขั้นตอนและชำระค่าธรรมเนียมศาลและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีครบถ้วนตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์

การยื่นคำฟ้องตามวรรคหนึ่ง หากกระทำเสร็จสมบูรณ์นอกเวลาทำการปกติหรือนอกวันทำการปกติของศาล ให้ถือว่าเป็นการยื่นในเวลาแรกหรือวันทำการแรกที่ศาลเปิดทำการปกติถัดไป ทั้งนี้ ให้ถือตามเวลาของระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์

ข้อ ๘ คำฟ้องและเอกสารที่ยื่นผ่านระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์จะต้องจัดทำตามประเภทรูปแบบ และขนาด ตามที่กำหนดไว้ในประกาศสำนักงานศาลยุติธรรม มิฉะนั้น ระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์จะปฏิเสธและถือว่ามิได้มีการยื่นคำฟ้องหรือเอกสารดังกล่าว

ข้อ ๙ คำฟ้องและเอกสารที่ยื่นและส่งทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนคำสั่งหรือการอื่นใดที่กระทำโดยผู้พิพากษาหรือเจ้าหน้าที่ ถือว่ามีการลงลายมือชื่อโดยผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นผู้ทำการงานเสร็จสมบูรณ์ในระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์

ข้อ ๑๐ การแจ้งคำสั่งของศาลหรือข้อความอื่นใดอันเกี่ยวกับการยื่น ส่ง หรือรับคำคู่ความและเอกสารทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์แก่ผู้ใช้ระบบ อาจดำเนินการโดยทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นใดก็ได้ โดยให้ถือว่าผู้ใช้ระบบได้ทราบคำสั่งนับแต่คำสั่งเช่นนั้นไปถึงผู้ใช้ระบบตามที่อยู่ที่ได้ลงทะเบียนไว้

ข้อ ๑๑ กรณีที่ผู้ใช้ระบบได้ยื่นคำฟ้องทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ตามข้อ ๗ แล้วถือเป็นการแสดงเจตนายอมรับคำคู่ความหรือเอกสารจากคู่ความอีกฝ่ายในคดีนั้นทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ด้วยเช่นกัน

ข้อ ๑๒ การยื่นคำให้การ คำคู่ความอื่น ๆ หรือเอกสารทางคดีอื่นใด อันนอกเหนือจากคำฟ้องตั้งต้นคดี ตามที่ได้กำหนดไว้เพิ่มเติมในประกาศสำนักงานศาลยุติธรรมทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ให้นำขั้นตอนและวิธีการในการยื่นคำฟ้องมาบังคับใช้โดยอนุโลม

ส่วนที่ ๓ การส่งหมายทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์

ข้อ ๑๓ ผู้ใช้ระบบอาจร้องขอให้ส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องพร้อมชำระค่าธรรมเนียมผ่านระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ได้โดยปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในประกาศสำนักงานศาลยุติธรรมเมื่อดำเนินการและระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ยืนยันแล้ว ให้ถือว่าเป็นการร้องขอให้ส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องโดยชอบแล้ว

ส่วนที่ ๔ การชำระเงินผ่านระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์

ข้อ ๑๔ ผู้ใช้ระบบสามารถเลือกวิธีการชำระเงินผ่านระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ได้ ดังต่อไปนี้

- (๑) ชำระผ่านบัตรเครดิตหรือเดบิต
- (๒) ชำระผ่านทางบัญชีธนาคาร
- (๓) วิธีการอื่นใดซึ่งได้กำหนดไว้ในประกาศสำนักงานศาลยุติธรรม

ข้อ ๑๕ การชำระเงินผ่านระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์จะสมบูรณ์ต่อเมื่อศาลได้รับเงินครบถ้วนจากผู้ให้บริการในการชำระเงินแล้ว ทั้งนี้ ตามข้อตกลงระหว่างสำนักงานศาลยุติธรรมและผู้ให้บริการตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานศาลยุติธรรมประกาศกำหนด

ส่วนที่ ๕ อื่น ๆ

ข้อ ๑๖ หากเจ้าหน้าที่พบว่ามีความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดความไม่มั่นคงปลอดภัยในการใช้ระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น เจ้าหน้าที่อาจดำเนินการปิดระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์เป็นการชั่วคราวได้ทันที เพื่อซ่อมแซม บำรุงรักษา หรือรักษาความปลอดภัยของระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ โดยปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในประกาศสำนักงานศาลยุติธรรม

ข้อ ๑๗ การจัดทำสิ่งพิมพ์ออกจากระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์โดยผู้ใช้ระบบหรือเจ้าหน้าที่ให้ถือว่าเป็นสำเนาที่ได้รับการรับรองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้ว

ข้อ ๑๘ กรณีมีปัญหาต้องวินิจฉัยชี้ขาดเกี่ยวกับการยื่น ส่งหรือรับคำคู่ความและเอกสารทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ให้ศาลเป็นผู้พิจารณาสั่ง

ข้อ ๑๙ ให้สำนักงานศาลยุติธรรมออกประกาศกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการยื่น ส่ง และรับคำคู่ความและเอกสารทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดนี้

ในกรณีจำเป็นต้องมีวิธีการใดในทางธุรการเพื่อให้การปฏิบัติตามข้อกำหนดนี้เป็นไปโดยเรียบร้อย ให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นผู้กำหนดวิธีการนั้น

ข้อ ๒๐ เมื่อศาลใดมีความพร้อมที่จะดำเนินการตามข้อกำหนดนี้ ให้ออกประกาศของศาลแจ้งให้ทราบทั่วกันและอาจกำหนดแนวทางปฏิบัติของศาลนั้นได้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับข้อกำหนดนี้

ข้อ ๒๑ ให้ประธานศาลฎีการักษาการตามข้อกำหนดนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๐

วิระพล ตั้งสุวรรณ

ประธานศาลฎีกา

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

ว่าด้วยการยื่น ส่ง และรับคำคู่ความและเอกสารทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ ๒)

พ.ศ. ๒๕๖๒

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการยื่น ส่ง และรับคำคู่ความและเอกสารทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๐

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๔/๑ และมาตรา ๖๘ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. ๒๕๕๘ (ฉบับที่ ๒๘) ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาออกข้อกำหนดไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ข้อกำหนดนี้เรียกว่า “ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการยื่น ส่ง และรับคำคู่ความและเอกสารทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๒”

ข้อ ๒ ข้อกำหนดนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นข้อ ๒๐/๑ แห่งข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการยื่น ส่ง และรับคำคู่ความและเอกสารทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๐

“ข้อกำหนดนี้ให้ใช้บังคับคดีอื่นที่มีกฎหมายบัญญัติให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไปใช้บังคับโดยอนุโลมด้วย”

ประกาศ ณ วันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๒

โสภณ วัฒนพันธุ์

ประธานศาลฎีกา

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

ว่าด้วยการจัดทำสารบบความ สารบบคำพิพากษา และการรวบรวมเก็บรักษาเอกสารในสำนวนความ
ในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

พ.ศ. ๒๕๖๒

โดยที่เป็นการสมควรให้มีข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการจัดทำสารบบความ
สารบบคำพิพากษา และการรวบรวมเก็บรักษาเอกสารในสำนวนความในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕๑ วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๒๘)
พ.ศ. ๒๕๕๘ ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาออกข้อกำหนดไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ข้อกำหนดนี้เรียกว่า “ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการจัดทำสารบบความ
สารบบคำพิพากษา และการรวบรวมเก็บรักษาเอกสารในสำนวนความในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์
พ.ศ. ๒๕๖๒”

ข้อ ๒ ข้อกำหนดนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ในข้อกำหนดนี้ เว้นแต่ข้อความจะแสดงให้เห็นเป็นอย่างอื่นและที่ได้บัญญัติไว้ใน
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

“ศาล” หมายความว่า ศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค ศาลอุทธรณ์คดีชั้นอุทธรณ์พิเศษ
ศาลชั้นต้น และให้หมายความรวมถึงสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค

“หัวหน้าส่วนราชการศาลยุติธรรม” หมายความว่า ประธานศาลฎีกา ประธานศาลอุทธรณ์
ประธานศาลอุทธรณ์ภาค ประธานศาลอุทธรณ์คดีชั้นอุทธรณ์พิเศษ อธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น อธิบดี
ผู้พิพากษาภาค และผู้พิพากษาหัวหน้าศาล

“ผู้อำนวยการ” หมายความว่า ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลหรือผู้อำนวยการ
สำนักงานประจำศาล

“เจ้าหน้าที่” หมายความว่า เจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรมที่ได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่

“เอกสาร” หมายความว่า บรรดาเอกสารในสำนวนความ เช่น รายงานและเอกสารที่ส่งต่อ
ศาลหรือศาลทำขึ้น คำพิพากษา คำสั่ง คำสั่งชี้ขาดคดี พยานเอกสาร แผนที่ ภาพถ่าย ภาพถ่าย
พยานวัตถุ คำบังคับ หมายถึงบังคับคดี และให้หมายความรวมถึงหลักฐานการรับจ่ายเงินที่เกี่ยวกับคดี

“ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์” หมายความว่า ข้อความที่ได้สร้าง ส่ง รับ เก็บรักษา หรือประมวลผล
ด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์

“ผู้จัดทำหรือแปลง” หมายความว่า เจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่จัดทำหรือแปลงเอกสารให้อยู่ใน
รูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

“ผู้ตรวจสอบ” หมายความว่า เจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ตรวจสอบและรับรองคุณภาพของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และกระบวนการจัดทำหรือแปลงเอกสารให้อยู่ในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ข้อ ๔ สารบบความ สารบบคำพิพากษา และเอกสารที่ได้จัดทำหรือแปลงให้อยู่ในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามข้อกำหนดนี้ ให้ถือเป็นต้นฉบับหรือเอกสารเทียบเท่าฉบับเดิม และถือว่ามี การลงลายมือชื่อโดยผู้ที่เกี่ยวข้องแล้ว แล้วแต่กรณี

หมวด ๑

การจัดทำสารบบความและสารบบคำพิพากษาในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ข้อ ๕ ให้ศาลจัดทำสารบบความในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมกำหนด โดยอย่างน้อยต้องมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

- (๑) ชื่อศาล
- (๒) หมายเลขคดี
- (๓) ประเภทคดี
- (๔) วันเดือนปีที่ยื่นคำฟ้อง
- (๕) ข้อมูลเกี่ยวกับคู่ความเท่าที่ปรากฏ เช่น ชื่อ ชื่อสกุล เพศ อายุ สัญชาติ อาชีพ ที่อยู่ วันเดือนปีเกิด หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชนหรือหนังสือเดินทาง
- (๖) ข้อหาและคำขอบังคับ รวมทั้งชื่อกฎหมายและเลขมาตราในกฎหมาย (ถ้ามี)
- (๗) จำนวนทุนทรัพย์ ในกรณีเป็นคดีมีทุนทรัพย์
- (๘) สถานที่มูลคดีเกิดหรือสถานที่เกิดข้อพิพาท (ถ้ามี)
- (๙) ชื่อผู้พิพากษาที่รับคำฟ้อง

ข้อ ๖ ให้ศาลจัดทำสารบบคำพิพากษาในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมกำหนด โดยอย่างน้อยต้องมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

- (๑) รายละเอียดตามข้อ ๕
- (๒) วันเดือนปีที่ศาลอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี
- (๓) คำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีโดยย่อ
- (๔) ชื่อผู้พิพากษาที่ตัดสินคดี

ข้อ ๗ ในกรณีที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายละเอียดในคำฟ้อง คำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี ให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการตรวจสอบและแก้ไขข้อมูลในสารบบความและสารบบคำพิพากษาให้ถูกต้อง ครบถ้วนโดยเร็ว

หมวด ๒

การรวบรวมและเก็บรักษาเอกสารในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ข้อ ๘ ศาลอาจรวบรวมและเก็บรักษาเอกสารในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้ โดยมีหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

(๑) ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่จัดทำหรือแปลงต้องมีความหมายหรือรูปแบบเหมือนกับเอกสาร และข้อความเดิมซึ่งนำมาจัดทำหรือแปลงให้อยู่ในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยผู้จัดทำหรือแปลง จะต้องตรวจสอบและรับรองว่าข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้น มีความหมายหรือรูปแบบเหมือนกับเอกสารและข้อความเดิม

(๒) ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต้องจัดทำหรือแปลงขึ้นด้วยวิธีการที่เชื่อถือได้ในการระบุตัวตนผู้จัดทำหรือแปลงที่รับผิดชอบในการจัดทำหรือแปลงนั้น

(๓) ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต้องจัดทำหรือแปลงโดยมีเทคโนโลยีและมาตรการป้องกันมิให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขเกิดขึ้นกับข้อมูลนั้น เว้นแต่การรับรองหรือบันทึกเพิ่มเติมซึ่งไม่มีผลต่อความหมายของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ข้อ ๙ เมื่อหัวหน้าส่วนราชการศาลยุติธรรมกำหนดให้มีการรวบรวมและเก็บรักษาเอกสารในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามข้อ ๘ แล้ว ให้ผู้อำนวยการมอบหมายเจ้าหน้าที่เป็นผู้จัดทำหรือแปลง

ข้อ ๑๐ ให้ผู้จัดทำหรือแปลงดำเนินการจัดทำหรือแปลงเอกสารให้อยู่ในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และบันทึกข้อมูลดังกล่าวลงในระบบคอมพิวเตอร์ โดยอย่างน้อยต้องดำเนินการ ดังนี้

(๑) ตรวจสอบเอกสารและข้อความที่จะนำไปจัดทำหรือแปลงให้เป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยให้ตรวจสอบความครบถ้วน จำนวนหน้า การจัดเรียงลำดับ เนื้อหา รูปแบบ และความชัดเจนของข้อความทั้งหมด ทั้งนี้ ให้จัดเรียงลำดับตามลำดับเอกสารในสำนวนความ

(๒) บันทึกเมตาดาตา (metadata) ที่แสดงสาระสำคัญอันเป็นคุณลักษณะเฉพาะ รายละเอียดของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจะช่วยให้สามารถสืบค้นเอกสารและข้อความได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ โดยอย่างน้อยต้องประกอบด้วย หมายเลขคดี ชื่อศาล ชื่อคู่ความ และจำนวนภาพเอกสาร

(๓) กำหนดค่าความละเอียดของภาพ (resolution) และสี (bit depth) ของเครื่องสแกนเนอร์หรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดทำหรือแปลง ไม่ต่ำกว่ามาตรฐานขั้นต่ำ ดังนี้

- ภาพลายเส้น หรือภาพขาวดำ อย่างน้อย ๑๕๐ จุดต่อนิ้ว (dot per inch หรือ dpi)
- ภาพสีเทา อย่างน้อย ๒๐๐ จุดต่อนิ้ว
- ภาพสี อย่างน้อย ๓๐๐ จุดต่อนิ้ว
- ภาพขาว-ดำ มีค่าความละเอียดของสีเท่ากับ ๑ บิต (bit)
- ภาพสีเทา (grayscale) มีค่าความละเอียดของสีเท่ากับ ๘ บิต
- ภาพสี มีค่าความละเอียดของสีเท่ากับ ๒๔ บิต

(๔) บันทึกข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เป็นไฟล์ประเภท PDF หรือ PDF/A โดยตั้งชื่อไฟล์ที่มีความหมายสื่อถึงเนื้อหาของข้อมูลเพื่อสามารถสืบค้นได้ และชื่อไฟล์ดังกล่าวจะต้องไม่ซ้ำกัน

(๕) เมื่อดำเนินการตามข้อ ๑๐ (๑) - (๔) แล้ว ให้ตรวจทานความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ได้จัดทำหรือแปลงอีกครั้ง แล้วบันทึกการดำเนินการไว้เป็นหลักฐาน โดยอย่างน้อยต้องมีรายละเอียด ดังนี้

- ก. ชื่อหรือรายการข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่จัดทำหรือแปลง
- ข. ชื่อผู้จัดทำหรือแปลง
- ค. โปรแกรมและรูปแบบที่ใช้ในการจัดทำหรือแปลง
- ง. วัน เดือน ปี และเวลาที่จัดทำหรือแปลง

ข้อ ๑๑ เมื่อผู้จัดทำหรือแปลงดำเนินการตามข้อ ๑๐ เสร็จแล้ว ให้ผู้อำนวยการมอบหมายเจ้าหน้าที่ซึ่งไม่ใช่ผู้จัดทำหรือแปลงเป็นผู้ตรวจสอบเพื่อดำเนินการตรวจสอบและรับรองคุณภาพของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ กระบวนการจัดทำหรือแปลง และความถูกต้องครบถ้วนของเมตาเดตา (metadata) โดยอย่างน้อยต้องดำเนินการ ดังนี้

(๑) ตรวจสอบและรับรองคุณภาพของเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินการ โดยตรวจสอบความละเอียดของภาพ (resolution) และสี (bit depth) ของเครื่องสแกนเนอร์ และอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดทำหรือแปลงเอกสาร ให้เป็นไปตามมาตรฐานตามข้อ ๑๐ (๓)

(๒) ตรวจสอบและรับรองขั้นตอนการดำเนินการ โดยตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของขั้นตอนในการจัดทำหรือแปลงตามข้อ ๑๐

(๓) ตรวจสอบและรับรองคุณภาพของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ผ่านการจัดทำหรือแปลง โดยตรวจสอบความคมชัด ความเอียง และความถูกต้องครบถ้วนของเนื้อหา จำนวนหน้าและการจัดเรียงลำดับของข้อมูลภาพ (image) เปรียบเทียบกับต้นฉบับเอกสาร (ถ้ามี)

(๔) ตรวจสอบและรับรองคุณภาพและความถูกต้องของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้ในการระบุตัวตนของผู้มีหน้าที่จัดทำหรือแปลง โดยตรวจสอบชื่อผู้ใช้ (username) ของผู้จัดทำหรือแปลงให้ถูกต้องตรงกับของบุคคลที่จัดทำหรือแปลงเอกสารนั้น

(๕) ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของเมตาเดตา (metadata) ตามข้อ ๑๐ (๒)

(๖) ในกรณีการดำเนินการสำหรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่มีปริมาณมาก หรือการรวมข้อมูลจำนวนมากเป็นชุดเดียว การตรวจสอบและรับรองอาจใช้การสุ่มตัวอย่างในเชิงสถิติเพื่อตรวจสอบได้

(๗) จัดทำรายงานการตรวจสอบและรับรองคุณภาพ เพื่อยืนยันความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และการดำเนินการของผู้จัดทำหรือแปลง

ข้อ ๑๒ ในกรณีที่ผู้ตรวจสอบพบว่าข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ได้จัดทำหรือแปลงไม่ถูกต้อง ให้แจ้งข้อบกพร่องไปยังผู้จัดทำหรือแปลง เพื่อแก้ไขและดำเนินการตามข้อ ๑๐ และเมื่อผู้จัดทำหรือแปลงดำเนินการแก้ไขแล้ว ให้ผู้ตรวจสอบดำเนินการตรวจสอบตามข้อ ๑๑ อีกครั้งหนึ่ง

ข้อ ๑๓ บรรดาคำคู่ความและเอกสารที่ยื่นเสร็จสมบูรณ์ในระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการยื่น ส่ง และรับคำคู่ความและเอกสารทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๐ ให้ถือว่าเป็นเอกสารที่รวบรวมและเก็บรักษาในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามข้อกำหนดนี้แล้ว

ข้อ ๑๔ ให้สำนักงานศาลยุติธรรมกำหนดมาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ด้วยวิธีการที่เชื่อถือได้ โดยให้ครอบคลุมมาตรการเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยอย่างน้อยต้องครอบคลุมหัวข้อ ดังต่อไปนี้

(๑) การลงทะเบียนผู้ใช้งาน โดยต้องกำหนดให้มีขั้นตอนการปฏิบัติสำหรับผู้ลงทะเบียนผู้ใช้งานเพื่อแสดงตัวตนเพื่อรับการอนุญาตให้เข้าถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และการตัดออกจากทะเบียนของผู้ใช้งานเมื่อมีการยกเลิกเพิกถอนการอนุญาตดังกล่าว

(๒) การบริหารจัดการสิทธิของผู้ใช้งาน โดยต้องจัดให้มีการควบคุมและจำกัดสิทธิเพื่อเข้าถึงและใช้งานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์แต่ละชนิดตามความเหมาะสม

(๓) การบริหารจัดการรหัสผ่านสำหรับผู้ใช้งาน (username และ password) โดยต้องจัดให้มีกระบวนการบริหารจัดการรหัสผ่านสำหรับผู้ใช้งานอย่างรัดกุม

(๔) การทบทวนสิทธิการเข้าถึงของผู้ใช้งาน โดยต้องจัดให้มีกระบวนการทบทวนสิทธิการเข้าถึงของผู้ใช้งานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้

(๕) การใช้รหัสผ่าน โดยต้องกำหนดแนวปฏิบัติที่ดีสำหรับผู้ใช้งานในการกำหนดรหัสผ่าน การใช้งานรหัสผ่าน และการเปลี่ยนรหัสผ่านที่มีคุณภาพ

(๖) การป้องกันอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดทำหรือแปลงหรืออุปกรณ์อื่นที่เกี่ยวข้องในกรณีที่ไม่มีผู้ใช้งาน โดยต้องกำหนดข้อปฏิบัติที่เหมาะสม เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ที่ไม่มีสิทธิสามารถเข้าถึงอุปกรณ์ดังกล่าวในกรณีที่ไม่มีผู้ดูแล

หมวด ๓

การรับส่งสำนวนความและเอกสารด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์และการรับรองสิ่งพิมพ์ออก

ข้อ ๑๕ การรับส่งสำนวนความและเอกสารที่รวบรวมเก็บรักษาในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามข้อกำหนดนี้ระหว่างศาล อาจใช้วิธีการรับส่งทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์หรือวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์อื่นก็ได้ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการให้เป็นไปตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมประกาศกำหนด

ข้อ ๑๖ สิ่งพิมพ์ออกของสารบบความและสารบบคำพิพากษตามหมวด ๑ กับเอกสารที่ได้จัดทำหรือแปลงให้อยู่ในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามหมวด ๒ ซึ่งจัดทำตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่สำนักงานศาลยุติธรรมประกาศกำหนด ให้ถือว่าเป็นสำเนาสารบบความหรือสารบบคำพิพากษาหรือเป็นสำเนาเอกสารในสำนวนความ แล้วแต่กรณี ที่ได้รับรองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและให้ใช้แทนต้นฉบับได้

หมวด ๔

การเก็บรักษาและการทำลายสารบบความ สารบบคำพิพากษา และสำนวนความ

ข้อ ๑๗ สารบบความและสารบบคำพิพากษาในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ กับเอกสารที่ได้จัดทำหรือแปลงให้อยู่ในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามหมวด ๑ และหมวด ๒ ให้เก็บรักษาไว้โดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อการอำนวยความสะดวกและสิทธิส่วนบุคคลของผู้มีส่วนได้เสีย เมื่อหมดความจำเป็นก็ให้ทำลายได้ตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด

ข้อ ๑๘ บรรดาสำนวนความและเอกสาร เมื่อได้จัดทำหรือแปลงให้อยู่ในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามข้อกำหนดนี้แล้ว ก็ให้ทำลายได้ตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด

สำหรับเอกสารสำคัญที่เป็นต้นฉบับซึ่งเป็นของคู่ความหรือบุคคลภายนอก เช่น โฉนดที่ดิน สมุดเงินฝาก พันธบัตร หรือเอกสารสิทธิ เมื่อหมดความจำเป็นแก่คดีให้ศาลแจ้งให้ผู้มีสิทธิมารับต้นฉบับเอกสารคืนไป

หมวด ๕

อื่น ๆ

ข้อ ๑๙ ให้สำนักงานศาลยุติธรรมจัดให้มีระบบอิเล็กทรอนิกส์สำหรับศาลในการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดนี้ ระบบดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีลักษณะที่สามารถใช้เป็นฐานข้อมูลกลางในการตรวจสอบ สืบค้น และเชื่อมโยงข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีมาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยที่เหมาะสม โดยต้องจัดให้มีระบบฐานข้อมูลที่มีความมั่นคงปลอดภัยและมีพื้นที่เพียงพอต่อการจัดเก็บข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามข้อกำหนดนี้ รวมทั้งจัดให้มีระบบสำรองข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ (backup) และระบบการกู้คืนข้อมูล (data recovery) ที่เหมาะสม

ข้อ ๒๐ ให้สำนักงานศาลยุติธรรมออกประกาศกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดนี้

ในกรณีจำเป็นต้องมีวิธีการใดในทางธุรการเพื่อให้การปฏิบัติตามข้อกำหนดนี้เป็นไปโดยเรียบร้อย ให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นผู้กำหนดวิธีการนั้น

ข้อ ๒๑ บรรดาคดีที่ได้ยื่นฟ้องหรือศาลมีคำพิพากษานับแต่วันที่ข้อกำหนดนี้มีผลใช้บังคับ ให้ศาลจัดทำสารบบความหรือสารบบคำพิพากษตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในหมวด ๑

ข้อ ๒๒ บรรดาคดีซึ่งถึงที่สุดนับแต่วันที่ข้อกำหนดนี้มีผลใช้บังคับ ให้ศาลดำเนินการรวบรวมและเก็บรักษาสำนวนความและเอกสารของคดีดังกล่าวในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในหมวด ๒ เว้นแต่คดีใดมีพยานเอกสารจำนวนมาก ซึ่งเป็นภาระเกินสมควรในการดำเนินการ หัวหน้าส่วนราชการศาลยุติธรรมอาจกำหนดให้ทำในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามความเหมาะสมก็ได้

ข้อ ๒๓ ข้อกำหนดนี้ให้ใช้กับคดีอื่นที่มีกฎหมายบัญญัติให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไปใช้บังคับโดยอนุโลมด้วย

ข้อ ๒๔ ให้ประธานศาลฎีกาเป็นผู้รักษาการตามข้อกำหนดนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๒

ชีพ จุลมนต์

ประธานศาลฎีกา

ศูนย์บรรณสารและการเรียนรู้ สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยพะเยา

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์

พ.ศ. ๒๕๖๓

โดยที่เป็นการสมควรให้มีข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๔/๑ มาตรา ๕๑ วรรคสอง และมาตรา ๖๘ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๒๘) พ.ศ. ๒๕๕๘ ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาออกข้อกำหนดไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ข้อกำหนดนี้เรียกว่า “ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๓”

ข้อ ๒ ข้อกำหนดนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ในข้อกำหนดนี้ เว้นแต่ข้อความจะแสดงให้เห็นเป็นอย่างอื่นและที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

“ศาล” หมายความว่า ศาลยุติธรรมหรือผู้พิพากษาที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี

“เจ้าหน้าที่” หมายความว่า เจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรมที่ได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่

“เอกสาร” หมายความว่า บรรดาเอกสารในสำนวนความ เช่น รายงานและเอกสารที่ส่งต่อศาล หรือศาลทำขึ้น คำพิพากษา คำสั่ง คำสั่งชี้ขาดคดี พยานเอกสาร แผนที่ ภาพถ่าย ภาพถ่ายพยานวัตถุ คำบังคับ หมายบังคับคดี และให้หมายความรวมถึงหลักฐานการรับจ่ายเงินที่เกี่ยวกับคดี

“ข้อความ” หมายความว่า เรื่องราว หรือข้อเท็จจริง ไม่ว่าจะปรากฏในรูปแบบของตัวอักษร ตัวเลข เสียง ภาพ หรือรูปแบบอื่นใดที่สื่อความหมายได้โดยสภาพของสิ่งนั้นเองหรือโดยผ่านวิธีการใด ๆ

“อิเล็กทรอนิกส์” หมายความว่า การประยุกต์ใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า หรือวิธีอื่นใดในลักษณะคล้ายกัน และให้หมายความรวมถึงการประยุกต์ใช้วิธีการทางแสง วิธีการทางแม่เหล็ก หรืออุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้วิธีต่าง ๆ เช่นว่านั้น

“ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์” หมายความว่า ข้อความที่ได้สร้าง ส่ง รับ เก็บรักษา หรือประมวลผลด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์

“ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์” หมายความว่า อักษร อักษระ ตัวเลข เสียง หรือสัญลักษณ์อื่นใด ที่สร้างขึ้นให้อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งนำมาใช้ประกอบกับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อระบุตัวบุคคลผู้เป็นเจ้าของลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้น และเพื่อแสดงว่าบุคคลดังกล่าวยอมรับข้อความในข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้น

“เจ้าของลายมือชื่อ” หมายความว่า ผู้ซึ่งถือข้อมูลสำหรับใช้สร้างลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสร้างลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์นั้นในนามของตนเองหรือแทนบุคคลอื่น

“ระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์” หมายความว่า ระบบงานของศาลเพื่อรองรับการยื่น ส่ง และรับคำฟ้อง คำคู่ความ คำสั่งศาล หมายเรียก หมายอื่น ๆ รวมทั้งเอกสารทางคดีในรูปแบบข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ตามที่กำหนดไว้ในประกาศสำนักงานศาลยุติธรรม

“สื่ออิเล็กทรอนิกส์” หมายความว่า สื่อบันทึกข้อมูลหรือสารสนเทศใด ๆ ที่ใช้วิธีการ ทางอิเล็กทรอนิกส์โดยการประยุกต์ใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ ไฟฟ้า คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า หรือวิธีอื่นใด ในลักษณะคล้ายกัน และให้หมายความรวมถึงการประยุกต์ใช้วิธีการทางแสง วิธีการทางแม่เหล็ก หรือ อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้วิธีการต่าง ๆ เช่นว่านั้น

“การประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์” หมายความว่า การประชุมที่ได้กระทำผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมดไม่จำเป็นต้องอยู่ในที่ประชุมแห่งเดียวกัน ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมสามารถประชุม ปรีกษาหารือและแสดงความคิดเห็นระหว่างกันได้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

“ประธาน” หมายความว่า ประธานศาลฎีกา ประธานศาลอุทธรณ์ ประธานศาลอุทธรณ์ภาค ประธานศาลอุทธรณ์คดีชั้นอุทธรณ์พิเศษ ประธานแผนกคดีในศาลฎีกา ประธานแผนกคดีในศาลอุทธรณ์ ประธานแผนกคดีในศาลอุทธรณ์ภาค และรองประธานศาลอุทธรณ์คดีชั้นอุทธรณ์พิเศษ

“การประชุม” หมายความว่า การประชุมใหญ่หรือการประชุมแผนกคดีในศาลชั้นอุทธรณ์ และศาลฎีกา เพื่อพิจารณาปัญหาข้อกฎหมายหรือปัญหาอื่นใดที่ประธานเห็นสมควร หรือกรณีที่มี กฎหมายกำหนดว่าต้องได้รับความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

“เลขานุการ” หมายความว่า ข้าราชการตุลาการซึ่งประธานกำหนดให้ทำหน้าที่เลขานุการ ในการประชุม

“ผู้เข้าร่วมประชุม” หมายความว่า ประธาน องค์ประชุม เลขานุการ ผู้ช่วยเลขานุการ หรือข้าราชการตุลาการซึ่งประธานมีคำสั่งให้เข้าประชุม และให้หมายความรวมถึงผู้ซึ่งต้องชี้แจง แสดงความคิดเห็นต่อการประชุม

“ความมั่นคงปลอดภัย” หมายความว่า การดำรงไว้ซึ่งความลับ (confidentiality) ความถูกต้อง ครบถ้วน (integrity) และสภาพพร้อมใช้งาน (availability) ของระบบควบคุมการประชุม รวมทั้ง คุณสมบัติอื่น ได้แก่ ความถูกต้องแท้จริง (authenticity) ความรับผิดชอบ (accountability) การห้าม ปฏิเสธความรับผิดชอบ (non-repudiation) และความน่าเชื่อถือ (reliability) ของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ที่เกี่ยวข้องหรือเกิดจากการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

“ระบบควบคุมการประชุม” หมายความว่า ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ และ/หรืออุปกรณ์สื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ใด ๆ ทั้งฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ที่เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย และมีการสื่อสารข้อมูลกันโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ/หรือการโทรคมนาคม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมสามารถเข้าถึงและใช้งานสำหรับการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้ไม่ว่าจะเป็นการประชุมด้วยเสียงหรือทั้งเสียงและภาพ

หมวด ๑

บททั่วไป

ข้อ ๔ เพื่อให้การดำเนินการสอบสวนพิจารณาเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรม เมื่อศาลเห็นสมควรหรือคู่ความร้องขอ ศาลอาจกำหนดให้ดำเนินการสอบสวนพิจารณาด้วยวิธีการตามข้อกำหนดนี้ โดยคำนึงถึงความสะดวกและประหยัดสำหรับคู่ความที่ยังไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีด้วย ทั้งนี้ ประเภทคดี หลักเกณฑ์และวิธีการ ให้เป็นไปตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมประกาศกำหนด

ข้อ ๕ ศาลอาจสั่งให้คู่ความที่ดำเนินการสอบสวนพิจารณาผิดระเบียบหรือผิดหลงทำการแก้ไขให้ถูกต้องได้ภายในระยะเวลาและเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควรกำหนด เว้นแต่ข้อผิดระเบียบหรือผิดหลงดังกล่าวเกิดจากความไม่สุจริตของคู่ความฝ่ายนั้น

ข้อ ๖ ระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดนี้หรือตามที่ศาลกำหนด เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความร้องขอ ศาลมีอำนาจยื่นหรือขยายได้ตามความจำเป็นและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

ข้อ ๗ การยื่น ส่ง หรือรับเอกสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์หรือข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่จัดทำขึ้นตามข้อกำหนดนี้ อาจดำเนินการโดยทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นใดหรือวิธีการใด ๆ ก็ได้ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการให้เป็นไปตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมประกาศกำหนด

ข้อ ๘ เอกสารที่ได้ยื่น ส่ง และรับทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการยื่น ส่ง และรับคำคู่ความและเอกสารทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๐ ให้ถือว่าเป็นเอกสารที่ได้จัดทำในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามข้อกำหนดนี้

เอกสารที่จัดทำในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามข้อกำหนดนี้ ให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการรวบรวมและเก็บรักษาเอกสารนั้นตามวิธีการที่กำหนดในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการจัดทำสารบบความ สารบบคำพิพากษา และการรวบรวมเก็บรักษาเอกสารในสำนวนความในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๒

สิ่งพิมพ์ออกของเอกสารตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้ถือว่าเป็นสำเนาที่ได้รับรองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และให้ใช้แทนต้นฉบับได้

หมวด ๒

การจัดทำเอกสารในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ข้อ ๙ ภายใต้บังคับข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการยื่น ส่ง และรับคำคู่ความ และเอกสารทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๐ ศาล คู่ความ หรือผู้เกี่ยวข้อง อาจจัดทำเอกสารในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นต้องสามารถเข้าถึงและนำกลับมาใช้ได้โดยความหมายไม่เปลี่ยนแปลง และให้ถือเป็นต้นฉบับและถือว่าได้ทำเป็นหนังสือตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนด

ข้อ ๑๐ ในกรณีที่ต้องลงลายมือชื่อในเอกสารในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ อาจใช้ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือให้ถือว่าได้มีการลงลายมือชื่อแล้ว ถ้า

(๑) ใช้วิธีการที่สามารถระบุตัวเจ้าของลายมือชื่อ และสามารถแสดงเจตนาของเจ้าของลายมือชื่อเกี่ยวกับข้อความในข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และ

(๒) ใช้วิธีการในลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(ก) วิธีการที่เชื่อถือได้โดยเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการสร้างหรือส่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์แวดล้อมทั้งปวง รวมถึงข้อตกลงใด ๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือ

(ข) วิธีการอื่นใดที่สามารถยืนยันตัวเจ้าของลายมือชื่อ และสามารถแสดงเจตนาของเจ้าของลายมือชื่อตาม (๑) ได้ด้วยวิธีการนั้นเองหรือประกอบพยานหลักฐานอื่น

ข้อ ๑๑ เมื่อศาลสั่งให้มีการดำเนินการสอบสวนพิจารณาตามข้อ ๔ แล้ว ถ้า

(๑) กรณีที่คู่ความไม่สามารถจัดทำเอกสารในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ให้คู่ความจัดทำเป็นกระดาษเพื่อใช้แทนรูปแบบดังกล่าว กรณีนี้หากศาลเห็นว่าข้ออ้างนั้นไม่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจปฏิเสธการรับเอกสารนั้นก็ได้

(๒) มีเหตุจำเป็นเร่งด่วน คู่ความอาจยื่นเอกสารที่เป็นกระดาษต่อศาลได้ แต่คู่ความยังคงมีหน้าที่แปลงเอกสารนั้นในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เพื่อยื่นผ่านระบบที่สำนักงานศาลยุติธรรมกำหนด โดยเร็ว กรณีนี้ถ้าคู่ความไม่ยื่นเอกสารผ่านระบบดังกล่าวโดยไม่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจปฏิเสธการรับเอกสารนั้นก็ได้

(๓) คู่ความต้องจัดทำเอกสารในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ให้มีข้อความที่ถูกต้องตรงกันกับเอกสารต้นฉบับ ในกรณีที่ข้อมูลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์และในเอกสารต้นฉบับแตกต่างกัน ศาลอาจปฏิเสธการรับเอกสารนั้นก็ได้

(๔) คู่ความอาจมอบหมายให้บุคคลอื่นเป็นผู้ยื่นเอกสารผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์แทนได้ โดยให้ถือว่าคู่ความดังกล่าวยอมรับความถูกต้องสมบูรณ์ของเอกสารที่ยื่นต่อศาลแล้ว

ข้อ ๑๒ รายงานกระบวนการพิจารณาที่จัดทำในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ หากได้กระทำต่อหน้าคู่ความหรือพยานที่อยู่ในห้องพิจารณาหรือถือว่าได้อยู่ในห้องพิจารณาในการพิจารณาโดยระบบการประชุมทางจอภาพ เมื่อศาลได้อ่านรายงานกระบวนการพิจารณาให้คู่ความหรือพยานได้รับฟังและคู่ความหรือพยานดังกล่าวได้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่สำนักงานศาลยุติธรรมประกาศกำหนด ให้ถือว่าบุคคลนั้นได้ทราบและลงลายมือชื่อในรายงานกระบวนการพิจารณานั้นแล้ว

หมวด ๓

การนั่งพิจารณาโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์

ข้อ ๑๓ ศาลอาจกำหนดให้มีการนั่งพิจารณาและบันทึกคำเบิกความพยานโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมดหรือบางส่วนก็ได้ เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรม โดยต้องไม่ทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีของคู่ความลดน้อยลง ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการให้เป็นไปตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมประกาศกำหนด

ข้อ ๑๔ การบันทึกคำเบิกความพยานโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งคู่ความหรือพยานสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ ศาลไม่จำเป็นต้องอ่านคำเบิกความให้พยานฟังอีก

กรณีศาลเป็นผู้บันทึกคำเบิกความพยานเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบตัวอักษร (Text file) หากคู่ความหรือพยานไม่สามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ ศาลต้องอ่านคำเบิกความให้พยานฟัง

เมื่อศาลเห็นสมควร อาจสั่งให้เจ้าหน้าที่จัดทำสิ่งพิมพ์ออกของบันทึกคำเบิกความพยานทั้งหมดหรือบางส่วน เพื่อเก็บไว้เป็นสำนวนของศาล หรือเพื่อการอื่นใดก็ได้

หมวด ๔

การรับฟังพยานหลักฐาน

ข้อ ๑๕ ห้ามมิให้ปฏิเสธการรับฟังข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เป็นพยานหลักฐานในกระบวนการพิจารณาคดีตามกฎหมายเพียงเพราะเหตุว่าเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ในการชี้แจงหน้าพยานหลักฐานว่าข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์จะเชื่อถือได้หรือไม่เพียงใดนั้น ให้พิเคราะห์ถึงความน่าเชื่อถือของลักษณะหรือวิธีการที่ใช้สร้าง เก็บรักษา หรือสื่อสารข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ลักษณะหรือวิธีการเก็บรักษา ความครบถ้วน และไม่มีการเปลี่ยนแปลงของข้อมูล ลักษณะ หรือวิธีการที่ใช้ในการระบุหรือแสดงตัวผู้ส่งข้อมูล รวมทั้งพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องทั้งปวง

ข้อ ๑๖ ในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้การใดต้องทำเป็นหนังสือ มีหลักฐานเป็นหนังสือหรือมีเอกสารมาแสดง หรือกำหนดผลทางกฎหมายกรณีไม่ทำเป็นหนังสือ ไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ หรือไม่มีเอกสารมาแสดง ถ้าได้มีการจัดทำข้อความขึ้นเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถเข้าถึงและนำกลับมาใช้ได้โดยความหมายไม่เปลี่ยนแปลง ให้ถือว่าข้อความนั้นได้ทำเป็นหนังสือ มีหลักฐานเป็นหนังสือ หรือมีเอกสารมาแสดงตามที่กฎหมายกำหนด

ในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้ต้องมีการปิดอากรแสตมป์ หากได้มีการชำระเงินแทนหรือดำเนินการอื่นใดด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ ให้ถือว่าหนังสือ หลักฐานเป็นหนังสือ หรือเอกสาร ซึ่งมีลักษณะเป็นตราสารนั้นได้มีการปิดอากรแสตมป์และขีดฆ่าตามกฎหมายนั้นแล้ว ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการ ให้เป็นไปตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมประกาศกำหนด

ข้อ ๑๗ ในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้นำเสนอหรือเก็บรักษาข้อความใดในสภาพที่เป็นมาแต่เดิมอย่างเอกสารต้นฉบับ ถ้าได้นำเสนอหรือเก็บรักษาในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยใช้วิธีการที่เชื่อถือได้ในการรักษาความถูกต้องของข้อความตั้งแต่การสร้างข้อความเสร็จสมบูรณ์ และสามารถแสดงข้อความนั้นในภายหลัง ให้ถือว่าได้มีการนำเสนอหรือเก็บรักษาเป็นเอกสารต้นฉบับตามกฎหมายแล้ว

ข้อ ๑๘ พยานเอกสารและพยานวัตถุที่คู่ความประสงค์จะอ้างอิง ให้ยื่นในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ผ่านระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ และให้ถือว่าพยานเอกสารและพยานวัตถุดังกล่าวเป็นต้นฉบับหรือเอกสารเทียบเท่าฉบับเดิม

กรณีการยื่นพยานเอกสารตามวรรคหนึ่ง คู่ความไม่ต้องส่งสำเนาให้คู่ความฝ่ายอื่น เว้นแต่คู่ความฝ่ายนั้นไม่อาจเข้าถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นได้

หมวด ๕ คำพิพากษา

ข้อ ๑๙ เมื่อเสร็จการพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ ให้ศาลทำคำพิพากษาหรือคำสั่ง และลงลายมือชื่อในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ตามวิธีการที่สำนักงานศาลยุติธรรมประกาศกำหนด และให้ถือว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งได้ทำเป็นหนังสือและลงลายมือชื่อตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔๑ แล้ว

การทำความเห็นแย้ง รวมทั้งการจดแจ้งเหตุกรณีให้ผู้พิพากษาลงลายมือชื่อในคำพิพากษาหรือคำสั่งไม่ได้ ให้ใช้วิธีการตามวรรคหนึ่งโดยอนุโลม

การอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ให้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔๐ (๓) เว้นแต่จะได้ปฏิบัติตามวิธีการที่สำนักงานศาลยุติธรรมประกาศกำหนด

หมวด ๖

การประชุมในศาลชั้นอุทธรณ์และศาลฎีกาโดยวิธีการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ข้อ ๒๐ ในกรณีมีเหตุจำเป็นไม่อาจจัดการประชุมตามวิธีการปกติ เมื่อประธานเห็นสมควร จะกำหนดให้ประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ก็ได้ และให้มีผลเช่นเดียวกับการประชุมตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

เมื่อประธานกำหนดให้ประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ตามวรรคหนึ่ง ให้เลขานุการแจ้งผู้เข้าร่วมประชุมทราบล่วงหน้าว่าการประชุมครั้งนั้นจะกระทำผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับระบบควบคุมการประชุมและวิธีการที่ใช้ในการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ข้อ ๒๑ การจัดประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์อย่างน้อยต้องมีกระบวนการ ดังต่อไปนี้

- (๑) การแสดงตนของผู้เข้าร่วมประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ก่อนการประชุม
- (๒) การสื่อสารหรือมีปฏิสัมพันธ์กันได้สองทางด้วยเสียงหรือทั้งเสียงและภาพ
- (๓) การเข้าถึงเอกสารประกอบการประชุมของผู้เข้าร่วมประชุม
- (๔) การลงคะแนนของผู้เข้าร่วมประชุมที่มีสิทธิลงคะแนน ทั้งการลงคะแนนโดยเปิดเผย และการลงคะแนนลับ

(๕) การจัดเก็บข้อมูลหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งรวมถึงการบันทึกเสียง หรือทั้งเสียงและภาพ แล้วแต่กรณี ของผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนตลอดระยะเวลาที่มีการประชุม

(๖) การจัดเก็บข้อมูลจราจรอิเล็กทรอนิกส์ของผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนไว้เป็นหลักฐาน

(๗) การแจ้งเหตุขัดข้องในระหว่างการประชุม

(๘) มาตรการรักษาความปลอดภัยเพื่อป้องกันมิให้บุคคลที่ไม่มีสิทธิร่วมประชุมรู้หรือล่วงรู้ถึงข้อมูลการประชุมในเรื่องลับ ทั้งเอกสารประกอบการประชุม ข้อมูลที่นำเสนอในระหว่างการประชุม หรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องลับ

ข้อ ๒๒ หลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งมาตรฐานการรักษาความมั่นคงปลอดภัย ให้เป็นไปตามที่ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมกำหนด

หมวด ๗
อุทธรณ์และฎีกา

ข้อ ๒๓ ข้อกำหนดนี้ให้ใช้บังคับแก่การพิจารณาและการชี้ขาดตัดสินคดีในชั้นอุทธรณ์และฎีกา โดยอนุโลม

หมวด ๘
อื่น ๆ

ข้อ ๒๔ ให้สำนักงานศาลยุติธรรมจัดให้มีระบบอิเล็กทรอนิกส์สำหรับศาลในการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดนี้ ระบบดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีมาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยที่เหมาะสม โดยต้องจัดให้มีระบบฐานข้อมูลที่มีความมั่นคงปลอดภัยและมีพื้นที่เพียงพอต่อการจัดเก็บข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามข้อกำหนดนี้ รวมทั้งจัดให้มีระบบสำรองข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ (Backup) และระบบการกู้คืนข้อมูล (Data recovery) ที่เหมาะสม

ข้อ ๒๕ หากเจ้าหน้าที่พบว่ามีความเสี่ยงที่จะเกิดความไม่มั่นคงปลอดภัยในการใช้ระบบตามข้อกำหนดนี้หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น เจ้าหน้าที่อาจดำเนินการปิดระบบดังกล่าวเป็นการชั่วคราวได้ทันที เพื่อซ่อมแซม บำรุงรักษา หรือรักษาความปลอดภัยของระบบ โดยปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในประกาศสำนักงานศาลยุติธรรม

ข้อ ๒๖ กรณีมีปัญหาต้องวินิจฉัยชี้ขาดเกี่ยวกับการใดในข้อกำหนดนี้ ให้ศาลเป็นผู้พิจารณาสั่ง

ข้อ ๒๗ ให้สำนักงานศาลยุติธรรมออกประกาศกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดนี้

ในกรณีจำเป็นต้องมีวิธีการใดในทางธุรการเพื่อให้การปฏิบัติตามข้อกำหนดนี้เป็นไปโดยเรียบร้อย ให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นผู้กำหนดวิธีการนั้น

ข้อ ๒๘ เมื่อศาลใดมีความพร้อมที่จะดำเนินการตามข้อกำหนดนี้ ให้ออกประกาศของศาลแจ้งให้ทราบทั่วกันและอาจกำหนดแนวทางปฏิบัติของศาลนั้นได้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับข้อกำหนดนี้

ข้อ ๒๙ ข้อกำหนดนี้ให้ใช้กับคดีอื่นที่มีกฎหมายบัญญัติให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไปใช้บังคับโดยอนุโลมด้วย

ข้อ ๓๐ ให้ประธานศาลฎีกาเป็นผู้รักษาการตามข้อกำหนดนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๑๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓

โสภณ พิพัฒน์

ประธานศาลฎีกา

ประกาศคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม

เรื่อง การจัดตั้งแผนกคดีซื้อขายออนไลน์ในศาลแพ่ง

ด้วยปัจจุบันการซื้อขายสินค้าหรือบริการบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นที่แพร่หลายและขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดข้อพิพาทตามมาเป็นจำนวนมาก แต่ช่องทางระงับข้อพิพาทที่มีอยู่ไม่เอื้อต่อการที่ผู้บริโภคจะเข้าถึงได้โดยสะดวก เป็นผลให้ผู้บริโภคจำนวนมากไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายจากการถูกเอาเปรียบจากผู้ประกอบธุรกิจที่ไม่สุจริต จึงมีความจำเป็นต้องจัดตั้งแผนกคดีซื้อขายออนไลน์ขึ้นในศาลแพ่งให้เป็นระบบศาลอิเล็กทรอนิกส์เต็มรูปแบบ ซึ่งผู้ที่มีข้อพิพาทอันเกิดจากการบริโภควิธใหม่สามารถเข้าถึงศาลและใช้สิทธิฟ้องร้องดำเนินคดีด้วยตนเองได้โดยสะดวก เพื่อระงับข้อพิพาทระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้อย่างเป็นธรรมและเป็นไปด้วยความรวดเร็วยิ่งขึ้น ทั้งยังช่วยยกระดับมาตรฐานการประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือบริการบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของประเทศให้สามารถแข่งขันในระดับสากลได้อีกทางหนึ่ง

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔ มาตรา ๗ และมาตรา ๑๐ แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมออกประกาศให้จัดตั้งแผนกในศาลแพ่ง ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ประกาศนี้เรียกว่า “ประกาศคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม เรื่อง การจัดตั้งแผนกคดีซื้อขายออนไลน์ในศาลแพ่ง”

ข้อ ๒ ประกาศนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ในประกาศนี้

“คดีซื้อขายออนไลน์” หมายความว่า คดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๓ (๑) ที่เกิดจากการซื้อขายสินค้าหรือบริการบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ข้อ ๔ ให้จัดตั้งแผนกคดีซื้อขายออนไลน์ขึ้นในศาลแพ่ง โดยให้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับคดีซื้อขายออนไลน์ ดังต่อไปนี้

(๑) คดีซื้อขายออนไลน์ที่เกิดขึ้นในเขตศาลแพ่ง

(๒) คดีซื้อขายออนไลน์ที่ศาลแพ่งรับไว้พิจารณาพิพากษาตามมาตรา ๑๖ วรรคสาม และมาตรา ๑๙/๑ แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม

การดำเนินคดีของแผนกคดีซื้อขายออนไลน์ ให้ใช้ระบบศาลอิเล็กทรอนิกส์เต็มรูปแบบในทุกขั้นตอนของกระบวนการพิจารณา คดีใดไม่อาจดำเนินการดังกล่าวได้ ไม่ให้ถือว่าเป็นคดีของแผนกและให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาไปอย่างคดีปกติ

ข้อ ๕ การจัดตั้งแผนกตามข้อ ๔ ไม่ห้ามโจทก์ที่จะใช้สิทธิฟ้องร้องอย่างคดีปกติ

ข้อ ๖ ให้มีผู้พิพากษาหัวหน้าแผนกคดีซื้อขายออนไลน์ในศาลแพ่งเป็นผู้รับผิดชอบงานในแผนกหนึ่งคน และให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลแพ่งจัดให้ผู้พิพากษาที่มีความรู้เชี่ยวชาญด้านคดีซื้อขายออนไลน์จำนวนตามที่เห็นสมควร เป็นผู้พิพากษาประจำแผนก มีหน้าที่รับผิดชอบในการพิจารณา

พิพาทคดีซื้อขายออนไลน์ ตลอดจนช่วยเหลือผู้พิพาทฯ หัวหน้าแผนกในการบริหารและดำเนินงานต่าง ๆ ของแผนกให้เป็นไปโดยเรียบร้อย

ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แก่ราชการ อธิบดีผู้พิพาทฯ ศาลแพ่งอาจมอบหมายให้ผู้พิพาทฯ อื่นนอกจากวรรคหนึ่งเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพาทคดีซื้อขายออนไลน์ก็ได้

ข้อ ๗ แผนกคดีซื้อขายออนไลน์ในศาลแพ่งจะเริ่มทำการเมื่อใด ให้เป็นไปตามประกาศของอธิบดีผู้พิพาทฯ ศาลแพ่ง

คดีซื้อขายออนไลน์ซึ่งค้างพิจารณาอยู่ในแผนกคดีผู้บริโภคของศาลแพ่งในวันเปิดทำการ แผนกคดีซื้อขายออนไลน์ ให้แผนกคดีผู้บริโภคซึ่งคดีนั้นค้างพิจารณาอยู่ดำเนินการต่อไปจนเสร็จ

ข้อ ๘ ให้สำนักงานศาลยุติธรรมสนับสนุนด้านงบประมาณและการดำเนินการต่าง ๆ ที่จำเป็นแก่ศาลแพ่ง เพื่อให้เปิดทำการแผนกคดีซื้อขายออนไลน์ได้ตามกำหนดเวลาที่ประกาศไว้ และสามารถให้บริการแก่ผู้ที่มีอรรถคดีได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ

ข้อ ๙ ให้อธิบดีผู้พิพาทฯ ศาลแพ่งรักษาการตามประกาศนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๔

ปิยกุล บุญเพิ่ม

ประธานศาลฎีกา

ประธานกรรมการบริหารศาลยุติธรรม

ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

ว่าด้วยการดำเนินคดีแพ่งระหว่างที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙

(Coronavirus Disease : COVID-19)

พ.ศ. ๒๕๖๔

โดยที่ปรากฏสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยในการดำเนินชีวิตของประชาชนเป็นอย่างมาก การติดต่อสื่อสารระหว่างกันไม่อาจดำเนินการได้ตามปกติ ศาลยุติธรรมจึงจำเป็นต้องปรับระบบการดำเนินคดีแพ่งในวิธีใหม่โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของคู่ความหรือผู้มาติดต่อราชการเป็นสำคัญ

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๑ ประธานศาลฎีกาจึงวางระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการดำเนินคดีแพ่งระหว่างที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (Coronavirus Disease : COVID-19) พ.ศ. ๒๕๖๔”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ระเบียบนี้ให้ใช้เฉพาะในช่วงที่ยังมีวิกฤตการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙

ข้อ ๔ การยื่นคำฟ้อง การนั่งพิจารณาและการอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งให้คู่ความฟังฟังใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์เป็นหลัก และในกรณีที่มีการถ่ายทอดภาพและเสียงของคู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมายังศาลในลักษณะการประชุมทางจอภาพหรือผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์หรือแอปพลิเคชันอื่นให้ถือว่าเป็นการดำเนินการกระบวนพิจารณาในศาลนั้น

ข้อ ๕ การดำเนินการตามข้อ ๔ ให้ปฏิบัติตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๓ และประกาศสำนักงานศาลยุติธรรมที่เกี่ยวข้องมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้

ข้อ ๖ การส่งหมายหรือเอกสารไปยังคู่ความหรือบุคคลใด ๆ อาจส่งไปยังที่อยู่ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ตามที่คู่ความหรือบุคคลดังกล่าวได้แจ้งไว้ต่อศาล

ข้อ ๗ ในประกาศนัดไต่สวนคดีไม่มีข้อพิพาทและหมายเรียกให้จำเลยยื่นคำให้การให้ระบุวิธียื่นคำคัดค้านหรือคำให้การผ่านทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ให้ทราบด้วย

คดีไม่มีข้อพิพาท

ข้อ ๘ การยื่นคำร้องขอจัดการมรดก ไม่ว่าจะยื่นผ่านทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์หรือมายื่น ณ ที่ทำการศาล สามารถขอให้ไต่สวนคำร้องขอโดยใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ และให้ดำเนินการดังนี้

(๑) ให้กำหนดวันนัดไต่สวนเมื่อพ้น ๑๕ วัน นับแต่วันยื่นคำร้องขอหรือระยะเวลาที่ยาวกว่าแล้วแต่ศาลจะเห็นสมควร และประกาศนัดไต่สวนให้บุคคลทั่วไปทราบทางสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานศาลยุติธรรมโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

(๒) ผู้คัดค้านอาจยื่นคำคัดค้านทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์หรือมายื่น ณ ที่ทำการศาลก็ได้

(๓) การไต่สวน ให้ใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ เว้นแต่กรณีมีผู้คัดค้านและผู้คัดค้านไม่มีความพร้อมที่จะใช้วิธีการดังกล่าว ก็ให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์เท่าที่ทำได้ และจะบันทึกคำเบิกความของพยานแต่เพียงโดยย่อไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณาก็ได้

คดีไม่มีข้อพิพาทกรณีอื่น ให้ใช้วิธีการเดียวกัน แต่กรณีมีผู้คัดค้าน ให้ดำเนินการตามข้อ ๑๑ และข้อ ๑๒

คดีมีข้อพิพาท

ข้อ ๙ เมื่อโจทก์ยื่นคำฟ้อง ให้แจ้งโจทก์ว่าศาลจะพิจารณาคดีโดยใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ และให้กำหนดวันนัดเฉพาะกรณีที่ฝ่ายโจทก์พร้อมที่จะใช้วิธีการดังกล่าว โดยการออกหมายเรียกให้ระบุว่าศาลจะนำวิธีพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้เพื่อให้จำเลยเตรียมความพร้อมไว้ล่วงหน้าและจำเลยอาจยื่นคำให้การผ่านทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ได้ การส่งหมายเรียกในขั้นนี้ให้ใช้วิธีปกติ

กรณีที่โจทก์ยังไม่พร้อมที่จะใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ ให้รับคำฟ้องไว้แต่ยังไม่กำหนดวันนัดเมื่อโจทก์แจ้งว่าพร้อมแล้วจึงจะกำหนดวันนัดและออกหมายเรียกไปยังจำเลย ทั้งนี้ ให้เจ้าหน้าที่ประสานงานสอบถามความพร้อมเป็นระยะ ๆ

ข้อ ๑๐ ไม่ว่าจำเลยจะได้ยื่นคำให้การไว้หรือไม่ หากจำเลยไม่เข้าสู่ระบบอิเล็กทรอนิกส์และไม่มาศาลในวันนัดสืบพยานนัดแรกหรือวันนัดพิจารณาซึ่งถือว่าจำเลยขาดนัด ให้ดำเนินคดีไปฝ่ายเดียวเพื่อความรวดเร็วในการนำสืบพยานเอกสารในคดีซึ่งจำเลยอาจขาดนัดตามวรรคหนึ่ง (คดีจัดการพิเศษ) อาจให้โจทก์แนบสำเนาเอกสารดังกล่าวมาท้ายฟ้องและนำต้นฉบับมาให้เจ้าหน้าที่ศาลตรวจสอบในวันยื่นฟ้องหรือก่อนถึงวันนัด และให้ทำบันทึกการตรวจสอบเสนอศาลเพื่อรวมไว้ในสำนวน แต่ถ้ายังมีความจำเป็นต้องสืบพยานบุคคลเพื่อรับรองเอกสารจะบันทึกคำเบิกความของพยานแต่เพียงโดยย่อไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณาก็ได้

ข้อ ๑๑ ถ้าจำเลยมาศาลในวันนัดครั้งแรก

(๑) หากคู่ความประสงค์จะทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ก็ให้ดำเนินการโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์หรือโดยวิธีปกติ แล้วแต่ศาลจะเห็นสมควร

(๒) หากคู่ความประสงค์จะเจรจา ให้เจ้าหน้าที่ขอที่อยู่ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) และบัญชีผู้ใช้แอปพลิเคชันที่สามารถใช้ติดต่อสื่อสารกับจำเลย พร้อมกับจัดทำรายงานเจ้าหน้าที่ให้จำเลยลงชื่อไว้ เพื่อดำเนินการนัดไกล่เกลี่ยทางออนไลน์ต่อไป แล้วเสนอรายงานดังกล่าวต่อศาลเพื่อจดยางานกระบวนการพิจารณาในภายหลัง ถ้าไม่อาจตกลงหรือยอมความกันให้ดำเนินการต่อไปตาม (๓)

(๓) หากจำเลยประสงค์จะต่อสู้คดี ให้ดำเนินการต่อไปตามข้อ ๑๒

ให้นำวิธีการลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความสำหรับคู่ความที่ไม่สามารถเดินทางมาศาล

ข้อ ๑๒ กรณีตามข้อ ๑๑ (๓) ให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการ ดังนี้

(๑) ขอที่อยู่ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) และบัญชีผู้ใช้แอปพลิเคชันที่สามารถใช้ติดต่อสื่อสารกับจำเลย

(๒) สอบถามจำเลยว่าจะดำเนินคดีโดยใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์หรือไม่และบันทึกไว้

(๓) กำหนดวันนัดครั้งต่อไป (นัดพิจารณา/นัดชี้สองสถาน/นัดสืบพยาน) โดยประสานงานกับโจทก์ด้วย

(๔) จัดทำรายงานเจ้าหน้าที่และให้จำเลยลงชื่อไว้ แล้วเสนอรายงานดังกล่าวต่อศาลเพื่อจดยางานกระบวนการพิจารณาในภายหลัง

กรณีที่จำเลยไม่มีความพร้อมในการใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ ก่อนถึงวันนัด ให้ประสานงานสอบถามจำเลย หากยังไม่พร้อม ให้แจ้งจำเลยมาศาลตามปกติ และเมื่อถึงวันนัด ให้ศาลดำเนินการกระบวนการพิจารณาต่อไปโดยใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์เท่าที่ทำได้

ข้อ ๑๓ ให้จัดทำบัญชีคดีที่ยังไม่มีวันนัดทั้งหมด และเมื่อสถานการณ์การแพร่ระบาดได้คลี่คลายลง ให้ตรวจสอบว่าแต่ละคดีต้องใช้วันนัดสืบพยานกี่วันแล้วกันวันนัดที่มีเหลืออยู่ในบัญชีศูนย์นัดความให้คดีเหล่านั้นได้รับการพิจารณาโดยเร็วที่สุด

ข้อ ๑๔ เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งใด ๆ แล้ว ให้เจ้าหน้าที่นำเข้าข้อมูลคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นลงในระบบอิเล็กทรอนิกส์ของศาลให้ครบถ้วนและเป็นปัจจุบัน เพื่อให้คู่ความตรวจสอบและขอคัดสำเนาคำพิพากษาหรือคำสั่งในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ได้ทางระบบดังกล่าวโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

ข้อ ๑๕ เพื่อให้การปฏิบัติตามระเบียบนี้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ศาลอาจกำหนดแนวทางปฏิบัติของแต่ละศาลได้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้

ข้อ ๑๖ ในกรณีมีความจำเป็นต้องมีวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใดในทางธุรการเพื่อให้การปฏิบัติตามระเบียบนี้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมอำนวยความสะดวกและกำหนดวิธีการนั้น

ประกาศ ณ วันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๔

เมทินี ชโลธร

ประธานศาลฎีกา

ศูนย์บรรณสารและการเรียนรู้ สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยพะเยา

ทรัพยากรเล่มนี้ ได้มอบให้ศูนย์บรรณสารและการเรียนรู้
สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยพะเยา
เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ

ห้ามผู้ใดทำซ้ำ คัดลอก ลอกเลียน ดัดแปลง ปลอมแปลง จัดเผยแพร่
จำหน่าย ให้เช่า เข้าครอบครอง เรียกถึงข้อมูล บันทึก ส่งผ่าน
หรือกระทำการใด ๆ เกี่ยวกับลิขสิทธิ์ของเล่ม โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย
หรือโดยไม่ได้รับอนุญาตอย่างเป็นทางการจากเจ้าของผลงาน